PETRI VICTORII
Commentarii,
IN PRIMVM LIBRVM ARISTOTELIS de Arte Poetarum.

Positis ante singulas declarationes Græcis vocibus auctoris: Iisdemque ad verbum Latine expressis.

ACCESSIT RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM INDEX LOCVPLETISSIMVS.

FLORENTIAE
In officina IVNTARVM, Bernardi Filiorum.
M D L X.

Cum PII IIII. PONT. MAX. COSMI *Medicis Florentinorum Senensiumq; Ducis, & Alfonsi Ferrariensium Ducis, priuilegijs amplissimis per decennium.*

COSMO MEDICI, DVCI FLORENTINORVM AC SENENSIVM,

PETRVS VICTORIVS SAL.

POST XII. annorum spatium rursus ad te confugio princeps optime, cupioq́ commendatione tui nominis: quæ magna vbiq́ est, aliquid gratiæ, atque amoris alteri huic labori meo conciliari: quo ego rem arduam in primis, difficilemq́ complexus sum, interpretationem inquam Aristoteli libri de arte poetarum. Cum enim semper alacri animo magna onera susceperim, nulla alia re tam fretus, quàm cura, diligentiaq́ mea: contenderimq́, quantum ingenij vires ferre potuerunt, quod aggressus sum, efficere, atque ad exitum perducere, restat nunc, vt auctoritas tua mihi præsidio sit: ac quod per me præstari non potest, sua erga me beneuolentia, huic partui mearum vigiliarum tribuat, ac dilargiatur. Quod si posterius hoc meum munus, quod ad te nunc mitto, bonitate atque elegantia sua, tanto vinceret prius illud, quanto tu omni hoc tempore veterem illum statum tuum, ac condicionem superasti, multo minus te in ipso ornando laborare oporteret: ipsumq́ fortasse sua vi satis ornatum ac commendatum foret: cum enim semper pulchra fortuna tua, semper speciosa, semper amabilis fuerit, tantum ipsi hoc interuallo temporis decoris accessit, vt nunc denique illa expolita, summoq́ splendore cumulata videatur. Tu igitur, quod tibi facile fuit, præclaris animi dotibus ornato, effecisti: resq́ eas gessisti, quæ à virtute, sapientiaq́ tua poterant expectari. vnde aucta est ea de causa, veraq́ gloria illustrata dignitas tua. ego qui nulla re tecum possum comparari, tantum studui, si possem, veterem locum tueri, partamq́ olim laudem (si modo vlla à me parta tunc est) retinere. quare magis videor mihi auxilio tuo, voluntatiq́ propensione egere. Cum autem principes viri videantur omnia studia bonarum artium debere fouere: monimentaq́ cuncta optimorum ingeniorum amplexari: hoc enim postu-

lare videtur persona, quam sustinent, atque id non sine causa debet ab ipsis expectari, vt diligant humaniores litteras, alantq; honore aliquo ingenuas artes; in primis illi erga poetas ipsos, & eos omnes, qui studium ipsorum colunt, atque aliqua ratione expoliunt, praeclarè debent esse animati: atque id non tantum communis vtilitatis gratia, desiderioq; illius vnà cum alijs voluptatis fruendae, quae maxima inde capi potest, verum etiam honoris, dignitatisq; suae augendae causa: cum enim ipsi à fortuna ceteris omnibus bonis ornati sint, nulla alia re videntur egere, quae ad statum eorum cumulandum, beatumq; vndiq;, ac florentem reddendum quicquàm valeat, nisi voce poetarum, quae memoriam eorum propaget, ac viuam semper, vegetamq; retineat. quâ tamen res, cum tantopere illis optanda sit, ac paenè necessaria, si dignitatem suam tueri volunt, atque immortalitatis desiderio vllo tenentur, non tamen subitò, facileq; ab illis paratur: nec praestò semper adest; cum vti volunt: antea enim curetur necesse est, ac sedulò ipsi conficiendae incumbatur. verum autem hoc esse, atque ita se prorsus rem habere, voce etiam illa peruulgata magni illius Alexandri declaratur: qui, cum summis scriptoribus rerum suarum abundaret, Achillem tamen in Sigeo, vbi corpus illius conditum erat, fortunatum vocauit, qui suae virtutis praeconem Homerum nactus fuerit: ita enim significauit, se statu illo rerum suarum non omnino delectari, quia bono poeta careret: nec posse ingenio alius vllius eruditi hominis tantum nomen magni alicuius viri, quantum poetae illustrari. Eadem igitur de causa tibi quoque alendus; & instruendus poeta est: cum enim domi, forisq; honestè te gesseris, & vt ciuitatem legibus ornasti, ita etiam imperij fines longè propagasti, vel potius imperium ipsum, magna cum admiratione omnium, duplicasti, si alijs tuis eximijs bonis hoc etiam addideris, magis clara, illustresq; res tuae omnes erunt: atque in hoc etiam, quemadmodum in alijs rebus fecisti, non solum laudem, gloriamq; maiorum tuorum adaequabis: verum etiam longo interuallo superabis. illi nanque, cum sapientia, opibusq; praestiterint, litterarumq; genus omne, atque artium honestissimarum amauerint, in hoc quoque satis felices fuerunt: & quosdam non malos sanè praecones laudum suarum obtinuerunt. Quis enim nescit Marullum, Politianumq; in bonis valde poetis enumerandos? nam Graecum illum hominem, qui Latina poemata condidit: primusq; recentiorum sermonis huius alieni elegantiam, candoremq; vidit, ac summo studio coluit, domi patrui tui magni vixisse, ad ipsumq; fructus ingenij sui misisse, exploratum est. De altero etiam illo dubitari non potest, quem ramus alter tuae stirpis protulit, atque, vt alumnum suum, fouit postea sem-

per

per amanter, ac texit. In tanto autem numero honestissimarum familiarum: tantaq́ vbertate ingeniorum, hoc etiam, nobilis & illustris in primis, Atestina domus, quam tu tibi affinitate coniunxisti, hac ætate consecuta est. vnde plurimum honoris, ac gloriæ factis ipsius accessit, semperq́ magis celebrabitur. Quod si non paucæ, ceteris rebus fortunatæ ac claræ, ipsius expertes fuerunt, atque hac parte magnopere laborarunt: hoc bonum rarum est, nec omni homini, quamuis cupido ipsius, ceterisq́ fortunæ bonis ornato, contigit, vt eo frui posset: tanquam enim à deo opt. max. dono datur: naturaq́ ipsa conflatur: nec tamen non multum industria, studiumq́ prodest, & ars ipsa hæc studia valde expolit, ac plurimum ipsis lepòris, ac venustatis acquirit. quæ causa impulit hunc doctissimum, & accuratissimum scriptorem, vt ipsam traderet, ac rationem præclarum poema, & ab omni labe vacuum, efficiendi demonstraret. Si igitur, quod te coridie magis facturum confido, hæc studia colueris (nam quin iam hoc feceris, partemq́ aliquam tuarum curarum huc olim traduxeris, atque omni ratione nostros adolescentes excitaris, negari non potest) si inquam, hæc studia colueris, & amatores ipsorum toto pectore complexus fueris, sine dubio hæc vetus huius telluris laus renouabitur, florebuntq́ magnopere hic, vt olim fecere, studia poetarum. Quod non temerè mihi videor posse affirmare, quia præterita ætate, in qua non magnopere ipsa culta, & ornata sunt, tamen hic duo extitere, qui veteribus illis, tantopere laudatis, nostris poetis non valde inferiores fuere. & vt multi putant, si diutius vixissent, palmam profectò ipsis eripuissent. vt fortasse adhuc non desunt, qui vestigia ipsorum premant, ac sine dubio in hoc magnum nomen honoremq́ consecuti sint. Ut autem aliæ res, quæ à te solo ad ipsa ornanda valde apta, proficisci possunt, mirificè hæc studia adiuuabunt, ita res tuæ gestæ materiam idoneam poetis ad scribendum dabunt. Ego sanè, qui parum, aut nihil efficere valeo, quod ad ipsa promouenda valeat, tamen multum in hoc laboraui, ac naturam meam vici. atque ea præterea de causa tibi hunc meum laborem dicaui (cui mea omnia, animumq́ ipsum, vnde hi fructus proueniunt, iam pridem consecraui) vt te erga hæc studia præclarè animatum, magis adhuc inflammarem, & ad poetas ornandos, ceterosq́ litteratos viros decorandos, quæ propria laus est tuæ familiæ, incitarem. Uale. in optimisq́ tuis cogitationibus felix sis.

PETRVS VICTORIVS LECTORI.

MAGNI ſemper honores habiti ſunt poëtis: nec tempus vllum fuit, quo ſtudium condendi carminis non extiterit, quantum è priſcis litteris, veterę; omni memoria licet ſuſpicari. ſcripta nanque Hebræorum, quæ ſatis antiqua ſunt, teſtantur gentem eam admodum hac arte delectatam fuiſſe: in qua etiam non pauci apud eos magnopere floruerunt: ſummamq; inde laudem, ac gloriam reportarunt. Extitere poſtea Græci, qui cum ceteros omnes mortales omni dote ingenij ſuperarent, in ſtudium & ipſi idem toto pectore incubuerunt: in primisq; genus hoc orationis, pedibus quibuſdam ligatum, coluerunt: neque enim tantum quæ oblectare poſſent, ac ſuauitate quadam animos hominum permulcere, numeris quibuſdam, verſibusq; complexi ſunt, ſed graues etiam materias, triſtesq; hoc tanquam condimenti quodam genere aſperſerunt. Teſtantur hoc, verumq; eſſe declarant, Parmenidis, Xenophanis, Empedoclis opera, qui cum aut theologi, aut phyſici fuerint, ſubtiliter à ſe, optimeq; cogitata hac ipſa oratione incluſerunt. Vixerunt iiſdem temporibus non pauci: ac multo plures ipſos ætate conſecuti ſunt, qui cum veriorem materiam ſui carminis cepiſſent, magisq; aptam huic lepori, feſtiuitatiq; recipiendæ, omnem operam, induſtriamq; ſuam in poëmatibus conficiendis conſumpſerunt. vt taceam, qui cunctos illos tempore anteceſsit, lumen eximium ingeniorum: fontemq; omnis elegantiæ, Homerum. de cuius ſumma virtute, naturæque diuinitate cum omnes conſentiant, reliqua ipſius omnia valde incerta, & obſcura ſunt: neque enim omnino compertum eſt, aut qua ætate vixerit, aut vbi natus ſit, aut quod denique præſtitit, naturæ ne ipſius vi, an arte, doctrinaq; præſtiterit. Aeſchylus autem in primis, qui & philoſophus erat: & in omni ſuo facto, vitaq; amplitudinem ac dignitatem colebat, grande argumentum ſectatus eſt, tragœdiæq; ſcribendæ ſe totum dedit, quam cum vndiq; rudem, & inchoatam accepiſſet, pluribus rebus ornauit, ac magnopere ſtudio ſuo expoliuit. Huic ſucceſſere Sophocles, atque Euripides, qui in eadem ſcena magna cum laude verſati ſunt, ac ſiquid illic deſiderari poterat, cura, diligentiaq; ſua addidere. Non enumerabo nunc, qui ætate illa in eodem ſtudio vixerunt, quamuis longe diuerſa genera poëmatis amauerint: aliisq; muſis ſe totos dicauerint. Et ſanè cum mecum diligenter cogito: menteq;, quæ fuerit vita eorum, qui tunc Athenis ætatem degebant, reuoluo, fortunatos illos, beatosq; fuiſſe iudico. quibus cotidie liceret aliquod ſpecimen ingenij guſtare: eodemq; tempore ſincera aliqua voluptate ſe vndiq; explere, & mores ſimul, vitamq; ab omni labe, culpaq; emendare: in ea enim præcipuè vrbe, domo profecto quadam Mu-

sarum, florebant & studia reliqua doctrinæ, & hæc in primis elegans, & polito homine digna, disciplina. Quare rectè existimatur amplus ille grandisq; poëta dixisse, nec sine causa tantum huic ciuitati, præclarisq; ipsius institutis tribuisse, qui affirmauit Athenas Græciæ Græciam esse. quod vt vniuersa Græcia cunctæ Barbariæ præstaret, ita hæc vna Græciæ ciuitas reliquas omnes eius gentis ciuitates dignitate, ac gloria superaret. Non opus est nunc accuratè docere, quanto studio Athenienses partus optimorum ingeniorum fouerent: quibusq;, quasi condimentis quibusdam, hunc suauem etiam sua sponte cibum animorum concinnarent. cum potius in hac re quibusdam aliquando visi sint plus quàm oportet, fecisse: iustamq; ipsius mensuram transiluisse. qui fortasse falsò senserunt: nec quantum boni inde capi posset, siquis verè existimet, cognouerunt: cantus enim quidam, musicæq; artis lepôres, vt magna voluptate aures afficiunt, & ea quidem pura, ac sincera, ita & animis moderantur, & motus ipsorum turbidos extinguunt, vt non sine summo consilio illi dicti sint à grauissimis, sapientissimisq; viris magnam vim habere ad veteres mores retinendos, statumq; ciuitatis optimum conseruandum. nam quanto facilius irrepant in pectora hominum, quæ festiuitatibus his commendata fuerint, vel potius hoc eximio bono ornata, neminem arbitror ignorare. quantum verò studium veteres poëtæ adhibere soliti sint, vt vitæ hominum prodessent: exemploque aliorum, quos tanquàm imaginem quandam magnarum virtutum, aut ingentium vitiorum effingerent, nos expolirent, & ab omni culpa reuocarent, exploratum est: neque enim illi, si finem alium suorum laborum habuissent, tantopere probati fuissent: nec adolescentes ipsi voluntate parentum; consilioq; eorum, qui teneræ illi ætati præsunt, omne illud tempus in illis & diligenter legendis, & ad verbum ediscendis consumpsissent. quare existimari debent, huic etiam parti doctissimi viri prouidisse, & eos potissimum numeros, modosq; elegisse, qui & rebus illis, quas canerent, mirificè conuenirent, & animos etiam nostros ab omni labe, maculaq; purgarent. Quos etiam sumptus nobilis illa ac generosa ciuitas in scena ornanda sustineret, & quanto artificio res eas, quæ illic agerentur, referendas curaret, nemini dubium est. nam scripta etiam epicorum, quibus in theatro locus eodem pacto vt tragicis, comicisque non erat, non carebant ornatu, nec vllo modo destituta, impolitaq; manebant: ad lyram nanque antiquitus illa canebantur, & certos quosdam summo studio instructos, atque omni cultu corporis expolitos, quos ῥαψῳδοὺς vocabant, habebant. De melicis verò: grandioribusq; illis poëtis, qui dithyrambici dicebantur, nihil opus est disputare: his enim poëmatibus exornandis præcipuè musica inuenta erat: magnamque in primis coniunctionem illa, cum hac arte habebant. Nec existimare debemus tam eruditam, optimisq; legibus institutam ciuitatem, aures patefacturam fuisse poëtis, nisi ex illorum studio fructus magnos capi posse intellexisset: si nanque maius aliquod incommodum ex lectione illorum nasci plerunque cognouisset, longe illam à se voluptatem protinus exturbasset: quis enim est verior fructus rerum secundarum, aut qua alia in re melius tranquillis temporibus homines acquiescunt? sine studio nanque aliquo, relaxationeq; quapiam animorum nullo modo vita traduceretur. Sed Romana etiam respublica, quæ gens grauis in primis, & seuera fuit: duramq; admodum, atque asperam vitam diu coluit, quippe cum in militaribus laboribus tota occupata foret, cito hæc studia recepit: poëtasque in magno honore, ac pretio habuit. quod stu-

dium

dium in tam nobili ciuitate, & quæ imperium in omnes gentes haberet, tantopere creuit, vt quemadmodum cetera bona eò comportata fuisse ex omni orbe terrarum videbantur, ita quoque ipsum relictis veteribus, suisque sedibus, confluxisse in eam vrbem non sine causa existimaretur. Statim igitur illico orti sunt Ennij, Pacuuij, Accij, qui tragœdias scriberent: grandeque hoc poëma magnificè explicarent: sententiarumq; amplitudinem, cum granditate verborum, stiloq; sublimiore copularent. nec tamen eodem tempore scena altera destituta fuit, ac sine honore vllo, dignitateque iacuit. extitere nanque lepida ingenia, quæ ipsam frequentarent: atque ita demum tenuem illam materiam colerent, atque omni suauitate expolirent, vt non pæniteret grauem illum populum, & gloria vndique, magnitudineque rerum gestarum florentem, in theatro sedere, atque aures vocibus comicorum, iocisque præbere: Ii autem fuere Cæcilius, Trabea, Afranius, aliique complures, in quibus Plautus, Terentiusque summum locum tenuere, cum eorum alter facetiis, salibusque mirificè animos eorum oblectaret: alter vero, seueritate, singularumque naturarum proprietate, à se mirabilem in modum expressa: rerumq; ipsarum prudenti constitutione, eosdem captaret. non defuerunt etiam ipsis, qui reliqua genera poëmatum adumbrarent: & si parem in illis laudem Latini cum Græcis primis temporibus consequi non potuere. nam apud illos quoque postea nati sunt, qui doctrina, ac studio non paruo in ea genera adhibito, non multum Græcis cederent, nec valde inferiores ipsis laude ac gloria forent, quamuis, vt verũ fateamur, natura ipsa Græcos illos diuinos poëtas, suo quosq; in genere primos, videatur informasse: ars vero & diligentia nostros potius expolisse. qui sanè tantum in ea re progressi sunt: plus minus ve honoris, commendationisque acquisiuerunt, quantum ad illos propius accesserunt: melioresue, aut deteriores eorum imitatores extiterunt. Cum autem in principe omnium ciuitate hæc studia florerent, & quæ tanquàm mater ceterarum vrbium foret, paulatim illa in municipia, coloniasque manarunt, ac per omnem Italiam spargi, disseminarique cœperunt. et eadem de causa etiam in prouincias transierunt: quibus omnibus in locis vehementer colebantur, summoque in honore erant. Huius vero rei signum est, ac satis quidem illud certum & exploratum, quod cunctæ illæ ciuitates theatra ædificarant, quorum vestigia multa manent adhuc: vel potius non paucis in locis adeo integra, & ab omni temporis iniuria conseruata sunt, vt certò intelligatur cogitasse illos operis ipsius, ac materiæ firmitate naturam ipsam vincere, quæ vt noua aliqua semper gignit, ac procreat, ita vetera, factaque cuncta conficit, atque consumit. voluerant autem illi præstò sibi semper facultatem omnem esse huius voluptatis fruendæ, atque omnia prompta, parataque manere, quæ ipsam adiuuarent, atque omni re vndique ornatam, instructamque redderent. Sed non tam fortasse his obfuit vetustas ipsa: iniuriæque, quæ nascuntur ab iis rebus, quæ in propinquo telluri hoc cælo fiunt, quàm humana vis, impetusq; mortalium: qui alia mente vsi, longeq; diuersum consilium secuti, illa euerterunt, quæ sedulo maiores, magnisq; sumptibus factis fabricarant: quæ causa etiam, vt arbitror, fuit, vt optimorum ingeniorum monimenta, quibus illa seruiebant, eodem fato uterentur, & ipsa quoq; miserabiliter extinguerentur. Vnde pauca illorum ad nos peruenerunt: præsertimque apud Græcos nouæ comœdiæ penitus interierunt. ut quæ teneræ esse, & posse mores iuuenum corrumpere existimarentur. Cum tamen contrariæ rei efficiendæ illæ inuentæ forent,

& ipsius

& ipſius certè præſtandæ magnam poteſtatem haberent. Sed Cicero quoque vtilitatem huius poëmatis magnopere prædicauit, qui teſtimonio veteris grammatici, comœdiam imitationem vitæ, ſpeculum conſuetudinis, imaginem veritatis vocauit. et Plutarchus præterea, optimus huius rei exiſtumator, vitæque cultor triſtiſsimus, eximiè ipſam celebrauit, cum Menandri fabulas commendaret, ac quot fructus ex illius ingenio tenero adhuc prodiiſſent: adoleſcens enim ille mortuus eſt, ſignificaret. Nam Socratem, Xenocratem, Zenonem, ſeueriſsimos quoſq; philoſophos, in theatrum venire ſolitos, litteris mandatum eſt. Animus ſanè illorum, qui ipſa tollenda curarunt, reprehendi non debet: prodeſſe nanq; humanæ vitę voluerunt: conſilium fortaſſe non omnino ſapiens fuit: quod enim nocere tantum conſueuit, nec boni quicquàm vnquàm gignere poteſt, id funditus excidendum eſt, atque omnes eius fibræ ſine dubio elidendæ: contrà autem, quod mixtum eſt, & quaſi è duabus maximè contrariis rebus temperatum, quarum alteræ detrimentoſæ ſunt: alteræ verò vtiles, quales ferè omnes res in hac noſtra vita ſunt: neque enim puræ ſinceræq; illæ vllo pacto ſunt, ipſæ nullo modo videntur extirpandæ, ne vnà cum malo, bono etiam priuemur: potius enim via aliqua, ratioq; eſt excogitanda, qua vitium illarum conteratur: commodum autem, bonumq;, quod inde capitur, augeatur. vnde factum illud Lycurgi, ſtulti atque importuni regis, meritò inſimulatur, atque ab omnibus irriſum ſemper eſt atque exagitatum. qui cum vidiſſet, quibuſdam, qui ipſo vſi fuerant immoderate, vinum aliquid nocuiſſe, ſubitò vites excidi iuſsit, ac ſtirpem illam mitem, vnde tot bona ad humanum genus perueniunt, quantum in ipſo fuit, ſæuitia ſua, magnoq; opinionis errore obtruncauit. eadem igitur ratio fuit eorum, qui fabulas poëtarum, ſuauiſsimum paſtum animorum, magnumq; ornatum rerum ſecundarum, deleuerunt: ac paruo ſpatio temporis fructus magnorum ingeniorum, qui valde vtiles erant aliis ingeniis excolendis, ac quidquid deniq; ad eos expoliendos pertinebat, perdiderunt. Quare non parum fortaſſe in illos quadraret, quod Spartiates quidam in Philippum Macedonem, illum Alexandri patrem, fertur dixiſſe: cum enim Lacedæmonem nuntius veniſſet, Olynthum eum euertiſſe, atq; in nobilem, ac copioſam Græcorum vrbem rabiem omnem ſuam exercuiſſe, inquit, regem eum æqualis illi vrbis condendæ facultatem nunquàm habiturum. Sed vetus hoc incommodum, & quod longinquitate temporis pænè tenebris inuolutum eſt, amplius non deploremus: optemus potius, ne huiuſcemodi aliquid in mentem veniat noſtri ſæculi principibus, ac maturiore conſilio in deliberatione omni de hac re, vtantur. Vt ſi quando etiam duri quidam ac pænè agreſtes, ſiue qui triſtitia hac ſua commendari velint, huiuſcemodi aliquid ſuaſerint, conſilia ipſorum mala uafraq; contemnant, ac nullo modo Muſis bellum indicant: cum enim vita noſtra, malis multis ac moleſtiis vndiq; cincta, aliqua egeat oblectatione, nec continenter verſari poſſit in laboribus, requietemq; nullam capere tantarum defatigationum, quæ remiſsio animi honeſtior eſt, ac magis probo viro, liberaliterq; educato digna? Nam imbecilla ætas, & quæ nullo pacto voluptate diutius carere poteſt, niſi in animi voluptatibus aliquibus occupatur, corpori ſe totam tradit, atque illius cupiditatibus explendis ardenter incumbit. vt vitam ita degere videatur magis beluæ alicuius, quàm hominis propriam: quia neglecta meliore parte ſui, deteriori ſeruit, rationemq; appetitui patitur obtemperare. Prætereo fructum illum, qui maximus ex hoc ſtudio percipi poteſt, de quo ſupra diſputatum eſt:

qua

qua enim alia re magis ad virtutem colendam adolescentes, quàm vocibus poëtarum inflammantur? aut quomodo illi magis à vitiis reuocantur, turpitudinemq; eorum propè oculis intuentur, quàm spectatis, & tanquàm ante pedes positis exemplis illarum rerum, quæ summo consilio à poëtis, ea de causa, describuntur? Nec Platonis auctoritas, quominus poëtas diligamus, studiumq; ipsorum toto pectore colamus, debet nobis obstare. qui putatur non valde amicus ipsis fuisse. quippe cum ducem eorum optimum è rep. illa, quam finxit, quamuis ornatum vndiq;, ac summo quoque honore affectum, eduxerit, atq; exterminarit. vt qui crederet sententiis ipsius quibusdam: totaq; demum ratione illa, infici multum, atque deprauari mores hominum eorum, quos suo quodam, ac nouo modo institutos, illic viuere voluit: ac si id facerent, plenè, perfecteq; beatos futuros existimauit. ipse nanque perspicitur magnopere hac arte delectatus fuisse, sermonesq; ipsius eruditissimi, atque politissimi referti sunt vocibus poëtarum. accurati vero eiusdem interpretes longè aliud ipsum sensisse arbitrantur: nec minus aliquid vnquàm cogitasse, quàm Homeri dignitatem violare, quem admirabatur, ac cum aliquam eius rei occasionem nactus erat, libenter ornabat, ac summa virtute præditum esse affirmabat: ita demum illi purgare conantur hoc crimen, tanquàm nullam maiorem maculam doctori suo, auctoriq; vitæ, inuri posse existimarint: nec alia vlla re tantum dignitatem illius, existimationemq; lædi ac labefactari, quàm si crederetur ille poëtam eum insectatus fuisse, quem ceteri omnes iure optimo colerent ac venerarentur. Quod si alia nulla ratione auctoritatem Platonis poterimus sustinere, opponemus ipsi Democritum, magnum illum physicum, & qui de hoc etiam præclarè potuit iudicare: ipse nanque mirificè Homerum celebrauit, scripsitq; ipsum: quæ verba adhuc eius illustri loco posita leguntur, cum diuinam naturam nactus esset, ope ipsius ornatum illum variorum carminum potuisse fabricare. vt qui putaret sine diuino cælestiq; ingenio, nullo modo potuisse ipsum, adeo pulchra, sapientiæq; plena carmina conficere. nam eundem etiam, quod simile huic est, sine quodam afflatu furoris negasse quemquam poëtam magnum esse posse, Cicero testatus est. magnam autem vim apud me habet ad Homeri uirtutem perspiciendam, & quasi ante oculos mihi collocandam, cum cogito virum illum ipso contentum fuisse, ac nihil amplius in ea re desiderasse, cui unus hic mundus satis non fuit, sed innumerabiles uel infinitos potius, mente animoq; peragrauit. Hanc igitur artem, tantopere generi humano utilem, cum ipsam ualde probaret: & quantos fructus ferre posset, præclarè videret, iudicio suo ac cognitione multa pulcherrimarum rerum ornare voluit Aristoteles: simulq;, quæ ipsius tractandæ optima ratio esset, amatoribus illius indicare: gratiæq; multum ipsi, ac dignitatis aduersus eos, qui eam non magnopere diligerent, conciliare. nam non deerant etiam qui, eam colentes, in aliqua re, ignoratione ducti, peccarent: quos corrigere, atque in veram viam reducere, rectum esse existimauit. Quod si quis hoc unquàm efficere eximiè potuit, ille in primis, uel potius unus omnium mortalium, huic rei præstandæ idoneus fuit: & quia quæ laudi, aut vitio poëtis darentur, longo tempore Athenis obseruarat: et quia ingenium id, iudiciumq; habebat, quod metiri res omnes facilè valeret: veramq; illarum formam cerneret, atque aliis etiam, qui cupiditate ipsarum capti forent, demonstraret. Semper verò eum studium hoc amasse multis modis intelligitur, in quibus hoc etiam non paruum animi ipsius erga illud indicium est: quod scripta sua omnia testimoniis poëtarum refersit: sæ-

pe q;

peq; verum esse quod sentit quacunque de re, auctoritate ipsorum comprobauit. Valet etiam plurimum ad idem declarandum, quod cum à patre ipsius, prudentissimo rege, Alexandrum suscepisset instituendum, & omni eleganti doctrina: &, quæ tantæ spei puero conueniret, expoliendum, Homerum in primis illi proposuit: ingeniumq; ipsius in virtutibus eius summi poëtæ contemplandis exercuit: cum enim alterum Homeri opus ab ingenioso viro, ac multum in hac re vidente, vocatum sit pulchrum humanæ vitæ speculum: quis non fateatur imaginem magnanimi uiri, ac fortissimi regis Iliade expressam esse: nec potuisse optimum, sapientissimumq; præceptorem verius illum informare, & simulachrum eius vitæ, quam sequi postea ipsum oporteret, ante oculos illi melius collocare, quàm si monstrasset ei Achillis virtutes, artificiumq; poëtæ docuisset in illo heroe fingendo, ceterisq; principibus Græcarum copiarum, & ipsis clarissimis viris, exprimendis? Inde autem natus est admirabilis ille amor magni illius regis erga magnum eum poëtam, quem multis modis significauit, ac nullo tempore passus est minui suo in pectore, atque extenuari. quod mirari non debemus, cum in animum eius tenerum singulares virtutes: incredibilemq; industriam huius diuinissimi poëtę acutissimus magister studiosè, & quanta maximè diligentia posset, inseuisset. Nam Alexandrum postea, virum factum, militarisque disciplinæ vsu etiam valde peritum, Iliadem bellicæ virtutis viaticum existimasse semper atque appellasse, ab iis qui res ipsius gestas scripserunt, comitesq; itinerum eius fuerunt, litteris proditum est. Eundem etiam Achillis facta magnopere admiratum fuisse: è numeroque heroum omnium plurimum illum amasse, testatur honos, quem cineri ipsius atque ossibus habuit. Cum enim, bellum illaturus regi Persarum, Ilium venisset: vel, vt alij volunt, in Sigeum: illicq; Mineruæ hostias immolasset, simulq; heroas re diuina illis facta, sibi propicios reddidisset, columellam supertumulum Achillis stantem, vnxit vnguentis: nudusq; vnà cum sodalibus suis circum ipsam cucurrit: coronaq; illic imposita beatum Achillem prædicauit, quod duo illa multum peruagata: & quæ paucis admodum in vita contigere, consecutus esset. Confecisse præterea Aristotelem libros non paucos Homericarum quæstionum, memoriæ à veteribus proditum est, quemadmodum etiam separatim eum tragœdiam ornasse; omneque demum hoc studium aliis quoque scriptionibus suis illustrasse. Incubuit igitur ille in hanc rem toto animo, atque, vt existimare licet, quod conatus est, absoluit, cumulateq; perfecit: omnesq; partes poëtices subtiliter pertractauit. Cum autem dicendi etiam studium expoliisset: atque ad intimas ipsius partes acie ingenij sui penetrasset, magistrosq; demum illius, artem, quam profitebantur, docuisset, eadem naturæ diuinitate quid boni, malique in hac ipsa committi posit, declarauit. in quo etiam plus ne, an minus laborarit, non facile affirmarim. Nam cum illic plures habuerit, qui ante ipsum in id opus incubuerint, doctoresq; illius studij, vt potuerunt, extiterint, hanc contra artem primum ipsum aggressum fuisse iudico: neque enim vlli memorantur, qui id efficere tentarint: vt post Aristotelem etiam, qui aliquid ipsi addiderint, multumq; in eo progressi sint, minime feruntur. Non falsò etiam fortasse putaret, qui crederet hunc doctissimi viri laborem magis profuisse ad scripta veterum poëtarum iudicanda: uirtutesq;, ac vitia illorum intelligenda, quàm nouum aliquem, qui in eo studio cum laude versatus sit, informasse, & perfectum vndiq;, atque absolutum reddidisse: neque tamen id auctoris ipsius culpa factum est: sed vitio potius eo-

rum temporum, quæ, poſtquàm ille editus ac diuulgatus eſt, Athenis, reliquaq; in Græcia, conſecuta ſunt: ita enim omnia Macedonum armis, inteſtinisq; malis illic perturbata ſunt, vt vetera inſtituta Athenienſes dimiſerint: ac nouos mores, miſeræ illi fortunæ conuenientes, paulatim didicerint: otij vero, ac pacis hæc ſtudia ſocia ſunt, florentibusq; rebus gentis alicuius ac populi, non tantum tranquillis temporibus, maxime frequentantur. Romani autem poëtæ ad præcepta hæc, niſi fallor, non multum aures pateſecere: neque auctoritatem huius ſummi doctoris in ſtudio ſuo ſecuti magnopere fuere. tragici nanque, ac comici totos ſe ad fabulas Græcas vertendas dederunt, nec noua multa argumenta ſtudioſe finxerunt. Epico vero carmini colendo apti in primis, vt arbitror, Lucretius, Catullusq; fuiſſent, ſi eorum alter veriorem materiam cepiſſet, in qua verſibus complectenda ingenium exerceret: alter vero longiorem ætatem vixiſſet, cum iuuenis adhuc tale ſpecimen huius poëmatis dederit, vt non male de ipſo hoc ariolari poſsimus: ambo autem magnis ingeniis præditi fuere: iisq; luminibus poëmata illa ſua referſere, vt ſi toto pectore in hoc amplum argumentum incubuiſſent, nullo negotio pares illi tractando, omniq; virtute cumulando, futuri fuiſſe intelligantur. nam quanta in vtroq; fuerit facultas ſcribendi, elegantiaq; orationis, cum ea ætate vixiſſent, qua maximè Latinus ſermo purus, ſincerusq; eſſet, quid attinet diſputare? Succeſsit his Virgilius, non magno ſanè ſpatio temporis interiecto. ſed, quo grauia in primis mala, atrociaq; exorta ſint, & quæ, vt veterem ſtatum eius ciuitatis labefactarunt ac pænè Romanum imperium euerterunt, ita Latinum ſermonem, extincta omni nobilitate, totum inquinarunt: & antiquum omnem lepôrem ei eripuerunt. hic igitur, cum idoneam materiam, propriamq; eius carminis ſumpſiſſet, plurimum ipſam ſtudio diligentiaq; ſua exornauit: ac quod arte iudicioq; præſtari potuit, egregiè perfecit, atque cumulauit. nam & Homerum ducem ſibi propoſuit, ipſumq; omni in parte ſui poematis accuratè expreſsit, vel vt quidam volunt, potius expilauit. quin certè tanquàm apis quædam, ſingulos eius flores, vt tragicorum etiam, reliquorumq; optimorum, & Græcorum, & Latinorum poetarum luſtrauerit: indeq; ſuauiſsimum mel confecerit, dubitari non poteſt. Sed tamen hic magnus, & qui ſtudio illo ſuo, curaq; adiutus, primum facilè locum inter ſuos ſibi vendicarit, ac iudicio multorum cum Homero etiam de primo loco ac palma concertarit. Sed vt ad opus Ariſtoteleum, artemq; hanc redeam, iacuit diu ipſa: & pænè vndiq; tenebris oppreſſa atque extincta fuit. quippe cum è tribus libris, primus tantum in vita relictus ſit: reliqui autem duo qui conſequebantur, interierint: nec veſtigium eorum vllum reſtiterit. nam ad hunc numerum librorum, quos ſcripſerit de hac arte, perueniſſe Ariſtotelem, teſtimoniis veterum auctorum perſpicitur: & Plutarchus enim in Homeri vita tertij libri mentionem fecit, non longè à principio eius benê longæ ſcriptionis, vbi de origine eius poetæ diſputat, ac quid de re illa memoriæ prodiderit Ariſtoteles, diligenter commemorat. Sed etiam Laertius in Socratis vita narrat Ariſtotelem in iij. libro περὶ ποιητικῆς, dixiſſe optimo illi viro ſedulò aduerſatos fuiſſe Antilochum Lemnium, & Antiphontem interpretem portentorum. Præterea ipſemet in viij. libro de optimo ſtatu reip. teſtatur, ſe accuratè, copioſeq; diſputaſſe de purgatione perturbationum in his, quæ ſcripſit de poetica. nec non & in primo itidem, & in iij. libro de arte dicendi exponit, ſe de facetiis, omnique ipſarum ſpecie ſeorſum diſſeruiſſe in iiſdem de poetica ſcriptis. quarum rerum vix vmbra quædam nunc reperitur

in hoc libro, quem in manibus habemus. præterquàm quod nullo modo veriſimile eſt ipſum, accuratum in primis doctorem, multas partes huius operis neglecturum fuiſſe. & eas quidem non paruas: imperfectumq́; demum id, atq; inchoatum reliquiſſe: aut enim non attingendum id fuit, aut poſtquàm manus illi admouiſſet: parteſq́ue ipſius aliquas accurate perſecutus eſſet, reliquas etiam expolire debuit: propoſitumq́; ſuum ad exitum perducere. nam quin ſtatim in principio huius operis comœdiam appellarit: ipſamq́; ornandam ſibi propoſuerit, dubitari non poteſt. quomodo igitur ipſam, ſi opus plenum, integrumq́; eſſet, omittere potuit? Vtinam potius hunc vnum librum, qui reſtitit, totum, integrumq́; eſſe affirmare poſſemus, vt ſcriptionem hanc ipſam mancam, debilemq́; eſſe aſſeuerare non timemus. Neque tamen ob id minus nobis gratum, acceptumq́; hoc, quod tenemus, eſſe debet: cum enim ipſum è magna quadam procella, naufragioq́; ſaluum ſit, videtur, à nobis ea de cauſa magis cuſtodiri, ornariq́; debere. præterquàm quod ita multa præcepta in ipſo continentur: diſputationeſq́; tam acutæ, & poëtæ informando neceſſariæ illic exiſtunt, vt omnis opera in eo diligenter legendo bene collocetur: fructuſq́; ſine dubio maximus inde capiatur. Sed, vt ſignificaui, iacebat hoc præclarum opus: nec aliquos adhuc acres ſui amatores nactum fuerat: quamuis enim formis excuſum iam, diuulgatumq́; foret, Georgiuſq́; Valla in Latinum ſermonem ipſum vertere conatus eſſet, non tamen adhuc, quia nulla magna diligentia in eo illuſtrando adhibita fuerat, in vſu, honoreq́; vllo erat. quum conſtet eruditiſsimos etiam viros, qui omnem ætatem in humanioribus iis litteris expoliendis conſumpſerunt, accuratè ipſum non legiſſe: neque inde vnquàm teſtimonia vlla citaſſe. Exortus poſtea eſt Alexander Paccius, ciuis meus, qui ſtudio pręterea hoc ipſo vehementer tenebatur: ac tragœdiam etiam quandam, inuento nouo genere verſus, noſtro patrioq́; ſermone conſcripſit, vt plures etiam è Græcis poetis, non ſine laudè & induſtria multa, partim eodem noſtro: partim Latino ſermone expreſsit. ille igitur ita acriter hoc opus amauit: vt ſemper in manibus illud haberet: ac de nulla re magis cum hominibus doctis, verſatiſq́; in ſcriptis huius philoſophi loqueretur. Quare cum incenſus deſiderio ipſius eſſet, ac nulli labori parceret, vt eum adiuuaret, cum antiquis libris, cuius rei poteſtatem magnam nactus eſt, cum gratia apud Clementem VII. Pont. Max. floreret, peruulgatam ſcripturam contulit, & multos ſine dubio locos emendauit. Sed etiam, cum idem arderet ſtudiis omnis elegantis doctrinæ: in primiſq́;, vt traditum eſt, artem hanc coleret ac frequentaret, vt magis familiarem ſibi hunc librum redderet, ſingulaſq́; ſententias accuratè ponderaret, in Latinum ſermonem ipſum vertere aggreſſus eſt: nec tamen plenè, quod animo contendebat, effecit: conatui enim illi egregio mors obuiam iit, ac ſingulare bonum, quod inde naſci potuit, fregit ac diſturbauit. inchoatus igitur, imperfectusque labor ille honeſti ac probi viri exiit: nec tamen non ſtudia aliorum non parum excitauit. In idem opus non multo poſt Franciſcus Robortellus toto pectore incubuit: qui & annis, & eruditione florens, conſumptis in tam præclaro, arduoque opere plurimis vigiliis, hunc librum primus ſcriptis ſuis illuſtrauit. plurimumque caliginis inde ſuſtulit atque diſsipauit: nec non ope antiquorum librorum, non nullas præterea ex eo maculas deleuit atque exturbauit: cum enim multa ille legiſſet, fabulaſq́; omnes omnium poëtarum diligenter verſaſſet, ac ſedulo in primis Græcos ſcriptores, in quibus varia, multiplexq́ue doctrina exiſtit, volutaſſet, bene paratus

in hanc

in hanc palæstram venit, quare non sine causa, magnam inde laudem, gloriamque reportauit. Descendit statim in eandem arenam egregiè & ipse alia parte ornatus, ac scientia omni subtili comitatus, Vincentius Madius. qui cum ætatem omnem in grauioribus libris eiusdem auctoris contriuisset, atque in celeberrimis gymnasiis scripta ipsius interpretatus esset, laborem etiam hunc viribus suis indignum non existimauit, atque in eo sustinendo omne ingenij sui robur contendit: hic & singulas sententias diligenter examinauit, ac quæ obstare illic, pugnareque inter se videbantur, cognouit: adhibitaque diligentia plurima nodos plures dissoluit, atque extricauit. & ne longior in laudibus ipsius persequendis sine vlla necessitate sim, quippe cum liber ipse, plenus eruditionis ac diligentiæ, in manibus sit, vtilem valde operam suam in hoc præbuit atque collocauit. Sed nescio quo pacto ego, dum hos verè ornaui, & quantopere ad hoc munus obeundum instructi accesserint, significaui, errorem animi mei magis indicaui. qui non ita fortasse idoneus huic operi, neque par tanto oneri sustinendo, tamen illud suscepi, & quasi cum illis contendere voluisse, possum existimari. à qua sane mente, consilioque longè semper afui: ac quiduis aliud magis animo meo cogitaui. quod sanè verum esse, atque ita prorsus se habere, res ipsa, vt arbitror, ratioque, quam in hac scriptione mea secutus sum, declarabit: meque omni huius turpissimi criminis suspicione liberabit. Sed, vt rationem mei consilij aperiam, ac quid denique me, vt tam ærumnoso nauigarem salo, impulerit, studium id fuit iuuandi, & amor erga hunc optimum scriptorem incredibilis: cum enim olim diligenter libros eius de arte dicendi legi: ac studio, vigilijsque meis quantum potui illustraui, eodem tempore hunc etiam libellum, non valde alienum ab eo argumento, accuratè versaui, & cum ipsius obscuritatem animaduertissem, ac quàm malè ille à vetustate tractatus fuisset, cognouissem, aliquid lucis ipsi adportare, plagasque non nullas aliquando eiusdem sanare mihi videbar. cumque diutius in hac mente fuissem, cœpi sperare, si id facere perrexissem, tempore futurum esse, vt adiumento alicui ad eum intelligendum iis, qui non tantum in eo laborassent, futurus essem. Quod vero falli in hoc, decipique magnopere potuerim, admirandum non est, cum nihil tam difficile omni homini sit, quàm scire, qui sit, ac quid præstare possit, videre. hoc igitur fortasse mihi fraudi fuit, ac quod primò, si totum mihi propositum fuisset, meritò me perturbasset, atque ab eo conatu penitus abduxisset, paulatim susceptum, non tam arduum, laboriosumque mihi visum est. Sed his omnibus rebus nunc relictis, ignosci arbitror oportere illis, qui desiderio iuuandi ceteros capti, splendoreque laudis occecati, maius aliquod onus suscipiunt, quàm vires eorum valeant sustinere. hanc igitur mihi quoque veniam dari rogo: præsertim si liuor nullus, obtrectatioque in hoc meo labore apparebit: quarum rerum vmbram omnem, speciemque, vt illæ (nisi fortasse nimis mihi placeo) ab animo meo absunt, ita inde delere, ac funditus extinguere conatus sum. Accesserunt postea preces amicorum, assiduæque ipsorum voces, vt quidquid & ipse inuenissem ad hoc studium illustrandum aptum, diuulgarem, & cum amatoribus ipsius maximis communicarem: ego enim, vt timidè semper ac pedetentim ad hoc opus accessi, & in singulis ipsius partibus multum hæsitaui, ita ad extremum hoc consilium capiendum valde cohorrui, & tanquam scopulum aliquem prolationem in medium mearum harum vigiliarum reformidaui. Nam quin cupidi ipsius multi inuenirentur nunquàm dubitaui: neque enim con-

tingit hic, quod in altero illo studio, arteque dicendi vsu venit, vt in liberis tantum ciuitatibus ei locus sit, vigeatque solum tranquillo statu reipublicæ, atque omni strepitu belli procul fugato. cum enim & illic maximè floreat, ac secundis ipsarum rebus magnopere delectetur, gratum tamen est regibus, honoresque ac præmia magna adipiscitur ab opulentissimis quibusque hominibus: idemque rerum aduersarum solacium ac perfugium magnum est. Quis enim nescit Aeschylo ab Hierone Siculo maximos honores habitos esse? qui cum Athenis discessisset, existimans se ignominia notatum, quod ipsi senti adolescentem Sophoclem, qui tum primum in scenam venerat, delecti iudices antepofuissent, eumque victorem illius certaminis sententiis suis declarassent, in eam potissimum tellurem se contulit: tyrannoque illi mirificè gratus & acceptus fuit. vnde statim præclarum ipsius factum, beneficiumque in illos homines maximum ingenio suo celebrauit: condebat enim Hieron tunc Aetnam vrbem. vnde poëta ille, argumentum hoc sui carminis fecit, fabulamque eo nomine docuit, qua & auctorem eius beneficij ornauit, & hominibus, qui illic viuerent, beatam vitam ominatus est. Apud Archelaum etiam Macedonem, vixisse multum Euripidem, notum est, qui rex tam benignus in eum poëtam fuisse fertur, & tam sæpe maxima pecunia, muneribusq; amplissimis eum ornasse, vt magnum sane pondus auri aliquando Euripides magno animo recusaret: atque in eo contra preces ipsius perstiterit: aliquando totam illam pecuniam sodalibus suis necessariisque Athenas miserit, ne animum regis erga se penitus videretur repudiare. nam Menandrum etiam, qui alteram scenam coluit, à Ptolemæo primo Aegypti rege magnis propositis donis euocatum fuisse, memoriæ proditum est. Sed alia plurima, si maiore confirmatione res egeret, exempla occurrerent: nec solum vetera, verum etiam noua, magisq; huic ipsi ætati propinqua. quamuis negari non posit, quin hæc rariora sint, vt propter misera etiam, & valde calamitosa superiora tempora, non ita multi fuere, qui huic laudi toto animo incumberent, quamuis non penitus illa vnquàm extincta sit. cum in aliqua semper gente omni ætate aliqui extiterint, qui vt potuere tunc studia hæc colerent, atque amarent. In quo etiam verè patria hæc nostra gloriari potest. quæ ingenia illa tulit, quæ prima hanc laudem renouarent, atque omnibus aliis, qui aliquid ipsius lingua scripsissent, longo interuallo præstarent. ij autem fuere, vt vno omnium consensu patet, Dantes, ac Petrarcha, qui inter alios eius sæculi poëtas, tanquàm lumen aliquod emicuerunt. eorum verò alter, ætate prior, & amplitudine argumenti maior, & cognitione omnium scientiarum inlustrior, poëma confecit, stuporis plenum, & diuinitate multa refertum. Quod si aliquem inferiore ætate natura armauit, ac siquis se ad scribendum diuino spiritu afflatus contulit, hic profectò is fuit: neque enim humanis viribus nixa mens vlla, quæ vidit ipse, & vt nos videremus effecit, potuisset vnquàm contemplari. Qui successit autem illi, quum minorem materiam sumpserit: est enim Petrarchæ poësis, vt de Anacreonte illo Teio, Cicero memoriæ mandauit, tota amatoria: multum tamen ipsi dignitatis attulit, honesteq; in primis atque ample teneras illas res, ac molles pertractauit. cum contra Græcus ille & turpiorem amorem celebrarit, & vini plenum, temulentiæq; poëma condiderit: ita se demum noster, in eo opere gessit, vt nihil in eo videatur posse desiderari, quod ad argumentum illud ornandum, atque omni laude cumulandum faciat. Cum igitur elegans hoc studium tantum adiumenti ceperit à nostris hominibus: nec tantum in-

uenti sint apud nos, qui magnificè, præclareque ipsum coluerint, sed etiam palmam ex eo tulerint, cur non debui & ipse, si quid opis ipsi adferre possem, valde conari. & cum eximium carmen scribere non valeam: nec etiam fortasse rectè id faciendi rationem aliis tradere, eum saltem, qui summo ingenio præditus hoc fecit, artemque hanc docuit atque omni eleganti supellectile locupletauit, scriptis meis adiuuare: & præcepta, quæ dedit, vetustate ipsa, & præterea aliis malis corrupta multum, atque obscurata, sedulitate mea illustrare? Cum autem nunc explicationem huius libri, finem mei laboris esse statuerim, habeam tamen instituta quædam alia, quæ valeant aliquid ad artem hanc ipsam ornandam, commodiore tempore illa diuulgabo, vt nulla re, qua possim, desinam ipsam expolire, si modo id, quod conatus sum, vllam in partem efficere potui, atque præstare. Vt autem omnes ingenij mei vires contendi in singulis sententiis explanandis, ita diligentiæ plurimum, studiiq; adhibui in antiquis exemplaribus conquirendis: cumque omnes, quæ apud nos sunt, bibliothecas perscrutatus essem, opera etiam amicorum, industriaque in hac re vsus sum. qui vt studio meo inseruirent, ceteras Italiæ omnes excusserunt, vnde aliquid aptum ad hunc librum purgandum posset expromi. Sed se potius in hoc illi studiosos mei, diligentesque præbuerunt, quàm auxilij multum mihi, opisque, ad id quod quærebam, tulerunt. quod sanè ipse admiratus non sum: sciebam enim vulnera, quæ imposita erant huic operi, multis ab hinc sæculis eò comportata fuisse: videramque ipse olim, ac diligenter tractaram volumen quoddam antiquissimum, in quo cum vnà cum aliis non nullis bonis auctoribus, fideliter scriptis, hic etiam liber esset, nihilo melior illic ille multis locis, quàm peruulgatus quilibet, typisque excusus erat. quare desperaui aliquid boni inde posse expectari. Totum igitur me contuli ad lectionem communem diligenter spectandam, quam tamen arbitror me multis locis emendasse, ac studio meo meliorem reddidisse. quod partim feci ope illorum ipsorum, cuicuimodi erant, scriptorum librorum: partim collatione aliorum locorum, ac testimonio denique, auctoritateque quorundam veterum auctorum. vt coniectura etiam aliquando, acerrimaque animaduersione animi mei. quod tamen pudenter (nisi fallor) & cautè feci: semelque tantum, aut iterum, aliquid mihi, necessitate coactus, in hoc permisi: aut, si quis etiam hoc vult, arrogaui. nec recuso etiam, si forte deceptus sum: nimisque in hoc mihi tribui, quin opinio mea refellatur: veritasque ipsa iudicio meo anteponatur: omnia enim malo, quàm huic diuino, atque vtili in primis operi, cui plurimum prodesse studui, videri obfuisse, aut aliquid ipsi maculæ aspersisse. Nam in hoc quoque simplicitas animi mei, cupiditasque infinita iuuandi apparebit. quòd vt labor hic meus communior sit: sententiæq; auctoris minore cum molestia percipiantur, ab his etiam, qui ipsius linguam non didicere, singula verba expressi, ac ne ordinem quidem illorum plerunque variaui: hanc enim rationem, rudem penitus atque inornatam, aptiorem semper existimaui scriptis huius doctissimi, atque acutissimi scriptoris exprimendis. qui nanque in præceptis alicuius artis, rebusque subtilibus, atque obscuris vertendis, elegantias sermonis sectaretur, hic studio illo suo (vt opinor) potius officeret, quàm lectorem adiuuaret: ac scrupulos sæpe magnos in animum eius insereret: oratio enim eorum, qui aliquam artem tradunt, longe diuersa est à genere dicendi oratorum: & eorum denique, qui multum in eo studio versati sunt: quamuis enim illi tunc longè alij scriptioni incumbant, retinent tamen non parum

 frequen-

frequentatæ ab ipſis locutionis : reſque omnis aut multum augere, aut contra
conterere valde, & extenuare conſuerunt. Hoc etiam, vt apparet, vidit Me-
lanthius : acutus valde & ingenioſus poëta, vitiumque nimis expolitæ oratio-
nis ſignificauit : cum enim quæſitum eſſet ex eo quid ſentiret de tragœdia
Diogenis, reſpondit non poſſe ſe ad eam oculis penetrare, nominibus vn-
diq; tectam atque obſcuratam. Eodem igitur pacto acuti ſenſus Ariſtotelis non
poterunt indagari, ſi granditate verborum ſpecieq;, tanquàm velis quibuſ-
dam, operti fuerint atque adumbrati. Qua in re fortaſſe plures, non parum la-
pſi ſunt, qui diu verſati in illo ſcriptore, verborumq; ſplendore, ac copia dili-
genter notata, ſtilum Ciceronianum huc tranſtulerunt, atque in hoc potius
ſtudium omne ſuum : quàm in ſenſibus philoſophi exprimendis poſuerunt.
quod nullo modo (niſi fallor) fieri oportuit : eruditio enim doctrinaq; abſcon
dita hinc petitur, non flores, ornatusq; ſermonis ab his auctoribus expectan-
tur. Verum autem hoc eſſe, prorſusq; probari debere, intelligitur etiam au-
ctoritate illorum, qui publicè Ariſtoteleos libros interpretantur. qui cum eru-
ditiſsimi viri ſint, ac de hac re egregiè poſsint exiſtimare : quippe cum ipſos
tanquam incudem quandam, continenter tundant : nec vllam quamuis minu-
tam & exilem partem eorum relinquant, quam non ſubtiliter perpendant &
excutiant, relicto labore hoc ipſorum, doctoreque ſuo ita concinnato, vt vix
agnoſcant : veterem illam ſimplicem, puramq; tralationem ſequuntur. nec ab
ea vnquam, in quo ſanè multum vident, decepti elegantia, ſplendoreq; vllo
verborum diuelluntur : ſi quis enim illic aliquantulum à vero ſenſu auctoris di
grediatur, quod neceſſe eſt, ſi pluribus verbis, aut ornatioribus vtatur, ſtatim
plures, ac moleſtæ quæſtiones exoriuntur, quæ magnopere perturbant lecto-
rem, ac ſine cauſa ingenium ipſius exercent : cum tale nihil ab auctore vnquàm
prolatum, aut cogitatum ſit. Cognoui ego Petrum Halcyonium, qui mirum
quantum in hoc valuit : ac ſi conatus hic laudem in ſe magnam aliquam habet,
non debuit non magnopere commendari. ita ſe certè ille in ea ratione amauit,
vt non veritus ſit Theodorum inſectari, ac ceteros omnes, quos ille doctiſsi-
mus vir, plurimumq; in hoc munere laudatus, ſecutus fuerat, præ ſe contemne-
re atque conculcare. hic non nullos libros Ariſtotelis interpretatus eſt, atque
omnem induſtriam ſuam in eo poſuit, vt ſententias philoſophi Ciceronis ver-
bis exprimeret : cuius eloquentiam meritò ſemper probarat, & cum ſcribebat
etiam aliquid, non infeliciter reddebat. quid autem præſtare in hoc de quo
quærimus potuerit, non eſt tempus nunc accuratè docere. laborem certè il-
lum, non eſſe probatum teſtatur, quod in ſcholas philoſophorum receptus
non eſt, præterquàm quod ſtatim exortus eſt, eruditus ſanè & accuratus vir,
qui valde ipſum accuſauit, ac volumen etiam de illius in eo opere erratis diuul-
gauit. Poſſem etiam exemplis poſitis certorum locorum, vitium hoc ipſorum
patefacere, & quàm nullo iudicio in hoc vſi ſint declarare : ſed quia ab alio-
rum culpis exagitandis toto animo abhorreo, & rem ipſam ſatis iam planam,
& apertam eſſe arbitror, omni hoc labore ſuperſedebo. Nam ipſe quoque hu-
iuſcemodi aliquid fortaſſe efficere potuiſſem, ſi conatus eſſem, atque id re-
ctum eſſe, ac laude magna dignum exiſtimaſſem : eam enim laudem eſſe, di-
gnamq; prorſus, quæ hoc nomine appelletur puto eſſe, quæ à ſapientibus vi-
ris, iudicioq; præditis proficiſcitur : non ab his naſcitur, qui vmbram potius re
rum, & quod in promptu eſt ſpectant, quàm vim illarum, naturamq; recon-
ditam intuentur. Huic igitur quoque periculo me expoſui : nec voces male-

uolorum,

uolorum, imperitorumq́; , fructus aliorum gratia reformidaui. & cum fide demum me in hoc, quemadmodum in aliis omnibus partibus gessi, atque eam in primis seruaui. Nec tamen non auctor sum iis, qui harum litterarum: artiumq́; omnium optimarum studiosi sunt, vt Græcum sermonem perdiscant. quod non magno negotio, si tantum ipsius percipere voluerint, quantum huic eruditissimo scriptori legendo, ceterisq́; scientiis eo scriptis percipiendis satis est, neque longo tempore impetrabunt: ita enim paucorum mensium labore, maximos labores, in quos necessario aliter singulis diebus incurrent, declinabunt: ac multo facilius ad occultos sensus auctoris penetrabunt: neque enim existimandum est, quemquam melius, aptiusq́; sensum animi ipsius oratione editurum, quàm auctor ipse fecerit, è cuius mente, intellectuq́; illi prodierunt. Qui verò semel gustata suauitate, copiaq́; huius sermonis, contentus hoc non erit, sed ad fontes etiam poëtarum accedere ausus fuerit, atque inde iucundissimum liquorem haurire, & tanquàm in amœnissimis Musarum pratis requiescere voluerit, laborabit hic quidem magis. quippe cum illi festiuitates omnes, & lepôres vndiq́; collegerint, & è vetere etiam memoria, peregrinisq́; regionibus verba quædam eruerint, vt non pauca quoque libere satis & contra consuetudinem ipsam aut iunxerint aut immutarint. Vnde factum est, vt quidam ipsos alia lingua, quàm ceteri scriptores, locutos existimarint, & ob hanc difficultatem illos attingere magnopere reformidarint. nec tamen non labor ille maximum fructum, voluptatemq́; aliquando in animis ipsorum creabit, & molestiam illam non sine grandi fœnore compensabit. Cum autem iam, quæ dicere cogitaram, ac consilio meo constituendo, necessaria existimaram, exposuerim, alacri animo ad auctorem ipsum ire iubebo. & vt omnes singula ipsius verba diligenter expendant, admonebo. quem ipsorum laborem, si studio, diligentiaq́; mea plurimum leuaui, gaudebo, ac quod magnopere cupij, me plenè consecutum putabo. Sin nullum magnum, vt studui, fructum illis tuli, voluntas certè non defuit: conatusq́; huius rei efficiendæ, vt vnicuiq́; apparere posse puto, non mediocris.

PETRI VICTORII COMMENTARII,

IN I. LIBRVM ARISTOTELIS DE POETICA.

ΠΕΡΙ ποιητικῆς, αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥν τινα δύναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους, εἰ μέλλει καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις: ἔτι δὲ ἐκ πόσων καὶ ποίων ἐστὶ μορίων. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστι μεθόδου, λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.

DE Poëtica, ipsaq; & formis ipsius, quam vim vna quæq; habet, & quo pacto oportet coagmentare fabulas, si poësis bene se habitura est: Præterea ex quot, qualibus ve est partibus: eodemq; modo & de alijs, quæ eiusdem rationis, viæq; sunt, disseramus, initio sumpto, vt naturæ mos est, primum à primis.

PAVCIS proponit Aristoteles, quod toto hoc opere conficere debet: neque enim nunc tantum indicat quæ primo hoc libro prosequi cogitat: cum enim manifesto tradat se partes species ue poëtices explicare velle, in hoc verò de duabus tantum agat, perspicuum est ipsum intellexisse etiam, quæ reliquis duobus libris persecutus fuerat: multo nanque plures species poëtices sunt. est igitur prima hæc pars πρόθεσις, & σκοπὸς totius scriptionis, vt Græci vocare consuerunt. Cum lis autem inter interpretes huius libri exorta sit, appellari ne debeat procemium prima hæc pars ipsius, quid mei iudicij de hac re sit aperiendum videtur. Arbitror igitur rectè vocari totum hoc exordium, quod positum est ante explicationem præceptorum artis, quod aliquantum instruat lectorem, ac breui ostendat consilium auctoris, vt à Græcis interpretibus appellatur procemium naturalis auscultationis, & aliorum Aristotelis librorum: nec tamen puto par omnino esse ac simile procemiorum, quibus vtuntur oratores in causis agendis. Cum Cicero etiam in epistola quadam ad Atticum tradat Aristotelem vti procemijs in his libris, quos ἐξωτερικοὺς vocat, vt qui crederet hæc ipsa non appellanda procemia, quibus idem in suis grauioribus subtilioribusq; scriptionibus, paucis in vniuersum agit de eo, quod postea accuratè explicare in animo habet: vereq; ita vocari debere, quæ digrediuntur à materia, speciemq; ornatus habent, cuiusmodi sunt, quibus ipse vsus est in suis de philosophia libris: neque enim Aristoteles huiusmodi procemijs vsus est in his, quæ restant de obscuris grauibusq; vllius philosophiæ quæstionibus. Sed vt intelligere licet testimonio Ciceronis, in communibus popularibusq; libris procemia affixerat, quæ similitudinem retinerent Cice-

» ronianorum illorum. Sed his relictis. Cum Aristoteles dicat, *Ipsaq; & formis ipsius*, indicans quam rationem in arte Poetica tradenda tenere velit, recte arbitror, vereq; hunc locum à Madio declaratum, qui putauit, auctorem, cum inquit. *ipsaq;*, poeticam arté in vniuersum intellexisse: cumq; statim adiunxit, *& formis ipsius*, eandem cogitasse in partes suas dissectã, quòd etiam, ut admonuit ille diligenter, seruauit in extremo hoc libro Aristoteles cũ quæ à se vsq; ad eum locum facta essent, breui illic repetiuit. Non est autem dubium, quin vtroq; modo de poëtica liceat agere: potest enim explicari communiter, quid sit poësis: nec nõ seorsum quid epicũ carmen: quidq; tragœdia, seu comœdia sit: quæ sunt species poëtices. δύναμιν puto ipsum vocasse vim ac potestatem: valereq; quod ostendit se dicturum, quam vim singulæ species poësis habeant, quid pręstare ipsæ possint, atque in nobis moliri, se declaraturum: ea enim videtur esse vis ipsarum, cum inuentæ sint nobis à vitijs purgandis atque oblectandis: infra quoque eodem pacto locutus est, vbi partes tragœdiæ quales sedulo ex ijs, quæ tradita iam essent, colligit: inquit enim μαλιστα μὲν δή, ὁ τῶν δυνάμεων φανερὸν ἔχει πᾶσαι; sed etiam in v. libro de rep. quo loco ostendit, quæ causæ sint, initiaq; seditionum, & quod respublicæ statu suo moueantur: vtitur enim his verbis, omnibus iam illis expositis: τούτων δ' ὑπαρχόντων καὶ λόγος τίνα ἔχουσι δύναμιν, καὶ πῶς αἴτια, σχεδόν ἐστι φανερόν. Addens autem se quoque explanaturum, quomodo decet fabulas componere, vt laudem consequatur id poëma, significat compositiones etiam rerum quasdam esse vitiosas, quas oporteat vitare: alias autem rectas, omniq; labe carentes, quæ sint amplexandæ: Nam quod ipse συνίστασθαι τοὺς μύθους inquit, puto verbum hoc, quamuis patiendi formam habeat, agendi notione vsurpatum hic esse, vt ipse alijs in locis: & alij itidem antiqui scriptores fecerunt: magis enim mihi conuenire videtur hic sensus apertæ rectæq; expositioni. Cum verò putet ipse contra non nullorum sententiam fabulam antecellere ceteris partibus, quæ reddunt tragœdiam qualem, deq; hoc infra diligenter disserat, iam nunc semina suæ sententiæ iacit: nam in artificiosa rerum coagmentatione positum esse vult, vt poësis omnis pulchra sit, & laudem vndiq; mereatur. Adiungit autem se quoque traditurum ex quot qualibusve partibus constent singulæ species poëseos, ut tragœdia & comœdia: numerum enim partium ipsarum explicabit: quomodoq; partes ipsæ conformatæ esse debeant, ostendet: quæ verò partes sint quantæ appellatæ: & quæ quales, infra accuratè declarabit: & cur ita meritò vocatæ sint: cum hæ corpus constituant poëseon: hæ vero qualitatem tantum aliquam ipsis aspergant: Significarit autem hic partes quantas verbo πόσων: qualesve illo, quod consequitur ποίων, vt interpretes acceperunt, videndum est: ipse nanque puto prius illud nomen positum esse ad numerum tantum partium indicandum, siue illæ quantæ, siue quales sint: posterius verò communiter itidem pertinere ad vim naturamq; earũ omnium ostendendam, quæ sanè diuersa est, vt breui à me nunc declaratum est. ita autem sentio ex loco quoque illo, qui est vbi incipit disserere de quæstionibus, quæ nascuntur in scriptis poëtarum, & earum dissolutionibus: cum enim proposito suo iam patefacto adiungat ἐκ πόσων τε καὶ ποίων εἰδῶν ἐστι, non possunt illæ ita inter se discrepare, vt traditæ sunt dissentire partes tragœdiarum: sed tantum, vt narraui, illo pacto significatur & ipsarum numerus & vis itidem, naturaq; singularum. Pollicetur itidem se quoque de alijs non nullis, quæ sunt eiusdem rationis, artisq;, verba facturum: intelligit autem. vt opinor, multa quæ valde adiuuant cognitionem harum rerum: ac sine quibus vis & natura ipsarum harum partium plenè cognosci non potuisset, quæ & in hoc primo libro & in reliquis explicata erant: neque enim puto ipsum significare quæstionem, quæ in extremo hoc libro posita est, vbi disseruit vtra harum poeseon, de quibus hic disputasset, alteri præponenda sit, quia hoc non est præceptum huius artis: ac sine ipso (nisi fallor) intelligi potuit, quę vis ipsarum sit, quamuis elegantiæ causa id cumuli loco addiderit. Ostendit autem se expositurum, quæ propria sint huius methodi atque artis μέθοδον vero sæpe apud Aristotelem idem valere, quod ars valet & scientia, indicauit Alexander in primum Topi-

corum,

eorum, vſus teſtimonio auctoris, affirmanſq; illum ipſum hoc docuiſſe: quum enim paulo antea μεθόδους dixiſſet, paucis verbis interiectis eaſdem ſcientias ſignificare volens, ἐπιστήμας nomine vſus eſt. eſt autem vbi hoc facit, quo loco oſtendit, quæ vtilitates capi poſſint è ratione illa diſſerendi, quam tradit illis libris. idem etiam (vt opinor) fecit Ariſtoteles ſtatim in initio librorum de moribus ad Nicomachum: immutauitq; hæc verba, contraria tamen ratione: quum enim prius μέθοδος dixiſſet, pro verbo hoc, inferius ſumpſit ἐπιστήμην: inquit enim, πολλῶν δὲ πράξεων οὐσῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, πολλὰ γίνεται καὶ τὰ τέλη. Quomodo autẽ idem politiſſimus interpres alio loco definierit μέθοδον, refert Simplicius in.j. librum naturalis auſcultationis. nam illic quoque in principio eius ſcriptionis Ariſtoteles vſus fuerat eo nomine: locum autem monſtraſſe ſatis ſit. Quem præterea ordinem ſequi cogitet in his tradendis, oſtendit, dicens, ſe initio ducto à primis, vt natura facere conſueuit, illa explicaturum: cum enim alijs etiam de cauſis ratio hæc probari poſſit, auctoritate quoque naturæ, ipſiuſq; exemplo, recta eſſe intelligitur: illa enim ſemper diligenter hoc ſeruat: in cunctis enim rebus, quas fingit, primum conformat ea quæ prima ſunt, atq; antecedunt: deinde ea quæ ſequuntur posterioraq; ſunt: neque vnquam à poſteribus orditur. Vnde Ariſtoteles multis in locis, cum hoc facere velit, ſe ducem ipſam ſequi profitetur, vt in.iij. libro de arte dicendi non longo à principio: & in libro de elenchis ſophiſticis, initio itidem eius ſcriptionis. in extremo vero primo de partibus animantium, vbi conſilium ſuum exponit, & ordinem, quem tenere velit, relicta ſimilitudine naturæ, tantum ſignificat ſe primum à primis ordiri velle, vt in.ij. quoque eorum librorum, dicens, νῦν δὲ λέγωμεν οἷον ἐπ' ἀρχῆς, πάλιν ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.

Ἐποποιία δὴ καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις: ἔτι δὲ κωμῳδία, καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη, καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον.

Epopœia iam & tragœdiæ poëſis: adhuc autem comœdia & dithyrambica, atque eius quæ vtitur tibijs plurima: nec non citharistica, omnes imitatio ſunt, ſi quis totum ſimul ſpectet.

Facit, quod dixerat, ſummus auctor: à communibus enim orditur, quæ naturæ prima ſunt, magiſq; ipſi cognita: commune nanque genus eſt: genus autem poeſeos eſt imitatio, vt declarat, pluribus ſpeciebus ipſius enumeratis. Non oſtendit autem nunc propinquum ipſarum genus, & quod commune primo ſit omnibus partibus poeſis: non enim dubium eſt, quin illud poeſis ſit, ſed remotius quoddam, & quod infra ſe habeat alias etiam non nullas artes, quibus conueniat in hoc cum omnibus generibus poeſeon, quod cunctæ imitationes ſint. Hoc autem facit ea de cauſa, quia indicarat ſe non de diuerſis ſolum generibus poetices velle præcipere, initio ducto à primis, more naturæ, verum etiam de poetica ipſa. non feciſſet autem hoc, niſi genus etiam ipſius poetices docuiſſet, quod ſanè imitatio eſt. Perſpicitur etiam hoc verum eſſe è loco quopiam, qui infra poſitus eſt: vbi enim commemorat, quid vſque eo factum ſit, narrat quæ tradiderit de varijs diuerſiſq; generibus imitationum, ſatis debere videri: nec ſignificat ſe poetices ſolum ſpecies proſecutum fuiſſe. Euellitur etiam ita ſcrupulus ille ſatis moleſtus, quia videbatur artes eorum, qui tibijs & fidibus vtuntur, in partibus poeſis collocare. quod non omnino verum eſt, cum verò illæ poeſis proprie non ſint, quin magna ex parte imitationes ſint, dubitari non poteſt. Nec tamen me fugit, poeſin lyricam ab Atheneo vocatam in xiij. libro, quo loco diſſerit de varijs generibus ſaltationis: quum enim tradidiſſet tria genera eſſe ſcenicæ ſaltationis: lyricam itidem poeſin eodem numero, ſuas quaſdam habere oſtendit, quas nominibus quoque diuerſis appellari ſolitas affirmat. Nec ta-

men, vt dixi, studium illud simplex propriè poesin vocari posse arbitror. Propter hanc igitur instrumentorum communionem: & quia plerunque hymnos odasq; cytharœdi canunt, vt auctoritate etiam Athenæi declaratum est, versanturq; in eadem materia, & ipsæ quoque poesis vocatæ sunt: & hic ab auctore numerantur in partibus poetices. Non numerauit autem omnes artes, quæ imitantur, vt picturam & quæ fingit è luto ceraq;, siue è marmore, æreq;, aut ligno effigies ducit Deorum aut hominum, quia non vtuntur iisdem rebus in imitando hæ, quibus vtuntur poetices species, quod faciunt duæ illæ artes, quas appellauit: habent enim præterea hãc coniunctionem cum omnibus partibus poetices artes tibicinum ac fidicinum, quia exprimunt, quod volunt, vtentes duobus illorum tanquam instrumẽtorum, in quibus tribus exercent vim suam cunctæ partes poetices. quod si vt cantu, & rhythmis vtuntur, metrum etiam vsurparent, essent & ipsæ quoque partes poesis. Nunc autẽ cum ipsius expertes sint, eiiciuntur ex ipsarum choro: & cum propè ad ipsas accedant, non sunt omnino eædem, quæ illæ. Absoluta igitur parte illa, qua proposuit breuiq; nota fecit, quę agere vellet, primum docet qua in re conueniat inter se omni parti poeseos, & quod commune omnium ipsarum sit: neque tantum quid conueniat omni parti poeseos, verum etiam artibus nonnullis, quæ & ipsæ plerunque imitantur, illud autem est imitatio. Quare imitatio, genus ipsarum est: in appellandis verò formis poeseos, primam ponit epopœiam, secutus cõmune iudicium, cui etiam assentiebantur docti quidam viri, qui putabant, quod ad dignitatem pertinet, primas huic generi carminis esse deferendas, quamuis ipse aliter sentiat. Deinde tragœdiæ studium ponit, ac post comœdiam: quarto loco studium grandis illius carminis pangendi, quod dithyrambicum vocatum est: adiungit etiam bonã magnamq; partem earũ artium, quas qui tractant tibicines, fidicinesq; vocantur, esse imitationem. Nõ omnem autem operam eorum studiorũ esse inquit imitationem, quia qui vtuntur aut tibiis aut fidibus, aliquando nulla re sibi proposita ad imitandum, instrumenta illa musices in manus capiunt atque canunt: quod non accidit superioribus partibus: neque enim epicum opus manere potest, si non imitetur: neque tragœdia aut comœdia fingitur, quæ non mores, factaq; hominum exprimat. Verum autem esse, quod dixi, artes illas non semper imitari, intelligitur etiam testimonio Aristotelis, qui in problematibus. quæstione. x. earum, quæ in arte musica sunt, inquit. ὃ δ' εἰκὸς, ἐὰν μὴ μιμῶνται, ὁμοίως ἡδύ. quærebat autem tunc, si hominis vox quolibet instrumento musico suauior est, cur ea, quæ à mente non proficiscitur, nec intelligi potest: &, vt ipse loquitur, κενὰ λόγου est, huiuscemodi non sit, sed à tibia fidibusq; vincatur. tradit igitur primo id euenire posse, quia ne illic quidem, id est in arte tibicinis ac citharistæ, nisi illæ imitatæ cantu suo aliquid fuerint, idem vsu venit nec gignunt ipsæ eandem voluptatem, quam cum imitantur. Epopœiam autem vocat heroicum argumentũ: carminisq; eius, quod ἔπος appellatur, conformationem. Vnde Cicero etiam in epistola quadam ad Q. fratrem inquit. Habeo absolutum suaue, mihi quidem vti videtur, ἔπος ad Cæsarem: intellexit enim opus hexametris versibus confectum. epiciq; poetæ appellantur, qui id genus poematis colunt. ἐποποιΐαν autem nunc Aristoteles iuncto nomine, carminis eius confectionẽ appellauit. Nec tamen in altero, quod sequitur, genere poematis appellando, complicauit verbum è duabus vocibus: quarum altera poema ipsum: altera vero studium fabricationemq; eius significaret. secutus, vt opinor, sermonis eius consuetudinem atque elegãtiam; nam non omnino necessariam hic esse uocem, quæ pangendi studium ostenderet, intelligitur, quia tertium genus poematis, id est κωμῳδία, simpliciter appellatur, atq; uno tantum nomine: nec requirere tragœdiam præter alias species poematum, ut ita appelletur, docet, quod primam quoque ita Plato separatim uocauit, ἐπῶν ποίησιν in tertio de Rep. quam complicatis nominibus uocauit Aristoteles. διθυραμβοποιητικὴν uerò iuncto uerbo appellauit studium lyricorum quorundam, qui grande hoc carmen, ac licentiæ plenum adhibebant ad Liberũ patrem ornandum, factaq; eius dei canenda: vnde ipsi nomen impositum erat: in aliis enim multis nominibus,

quibus

quibus hunc Deum significabant, διθύραμβον etiam ipsum uocabant, quia duabus tanquam foribus vsus esset, atque inde exisset: vtero inquam Semeles ac femore Iouis. Sed hoc ipsum nomen à Deo ipso translatum in cantum, quo celebrabatur, vsurpatum etiam est à Latinis scriptoribus. Discrimen autem hoc scripturæ hic inuenitur, quod in plurimis calamo exaratis libris legitur numero multitudinis μιμήσεις, quod verius puto, ex eo maxime, quod consequitur σύνολον: neque enim illæ sunt omnino imitationes resq; prorsus eædem, sed siquis ex ipsis decerpat, in quo conuenit illis inter se, erunt imitationes: locum tamen esse receptæ lectioni, certum est.

Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν: ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Discrepant autem inter se tribus, aut enim quod rebus genere diuersis imitantur, aut quod res diuersas, aut quod aliter, & non eodem modo.

Cum ostendisset in quo conuenit inter se pluribus partibus poetices ac præterea duabus artibus, nunc aperit quibus rebus eædem varientur, ac diuersæ fiant: nisi enim differentiæ quædam extarent, quæ separarent ipsas ac distinguerent, illæ prorsus vnum, atque idem forent, nec diuersas formas constituerent. inquit igitur discrepare ipsas inter se tribus rebus: trium autem illorum discriminum, primum est: quod hæc adhibet ad imitandum hanc rem: hæc vero, illam: vtiturq; tanquam diuerso instrumento Secundum vero, quod imitatur res diuersas. Tertium quod aliter imitatur quod vult: & non eodem pacto, quo alia. Hæc autem ipse infra exemplis positis explanat. Animaduertendum verò hic est, quod tertio loco posuit ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον: videbatur nanque postremis verbis supersedere potuisse: nihil enim noui affert, cum idem prorsus sit, aliquid non eodem modo fieri affirmare, quod idem diuerso pacto fieri asseuerare: & tamē boni auctores aliquando hoc fecisse inueniuntur, in quibus etiam Aristoteles ipse est: habet enim non paruam vim confirmandi quod dixeris, si idem hac ratione iteraris. Magistri etiam dicendi formam hanc loquendi adnotarunt, vocantq; ἰσοδυναμοῦν κατὰ τὸ ἀκόλουθον. Huiuscemodiq; est illud Homeri, cum finxit Paridem Hectori fratri, qui eum acriter obiurgarat, ita respondentem, ἐπεί με κατ' αἶσαν ἐνείκεσας, οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν. Nec non hoc etiam Sophoclis in ore regis Oedipi positum, gregem puerorum miserabili habitu præditum, alloquentis, ὦ παῖδες οἰκτροί. γνωτὰ κοὐκ ἄγνωτά μοι. qui tragicus non nullis etiam alijs locis eodem pacto locutus est. Sed Aristoteles etiam non multo infra cum ait, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν καὶ μὴ μεταβάλλοντα. In ij. præterea libro de animo, cum inquit maxime naturale esse omnium operum, quæ à viuentibus efficiuntur, gignere aliud cuiusmodi ipsa sunt, excipit quæ manca sunt & debilia, dicens ὅσα τέλεια καὶ μὴ πηρώματα: illic enim quoque videbatur sententiæ satis esse dicere τέλεια idest integra, & ad finem perducta, & tamen addidit, καὶ μὴ πηρώματα idest non inchoata, neque debilia. Addam etiam tertium exemplum eiusdem auctoris. in libro enim περὶ ἑρμηνείας, inquit, docens quæ plures orationes forent. πολλοὶ δὲ οἱ πολλοὶ καὶ μὴ ἕν.

Ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες. οἱ μὲν διὰ τέχνης: οἱ δὲ διὰ συνηθείας: ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς, οὕτω κἀν ταῖς εἰρημέναις τέχναις, ἅπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ καὶ λόγῳ καὶ ἁρμονίᾳ.

Quemadmodum enim & coloribus & figuris multa quidam imitantur, effigiem illorum exprimentes: hi quidem per artem: hi uero per consuetudinem: alij verò per vocem imitantur: sic in artibus dictis, cuncta sanè imitationem efficiunt in rhythmo & oratione & harmonia.

Cum tribus rebus discrepare inter se dixisset species illas poetices, & præterea artes tibicinum, ac fidicinum, quas etiam dissimilitudines exposuerat, nunc primam earum rationem explicat. Vt autem quod vult facilius probet, rei explanandæ causa simili vtitur: quod enim in eo, quod ostendere vult, obscurum erat, id in ea re, vnde simile ducit, est apertum. nam quosdam, qui non tam propè accedunt ad poëticam, nec commune habent cum ipsa aliquod tanquam instrumentum, imitari multas res, varijs rationibus vtentes, perspicuum est: non tamen omnibus planum diuersas species poëtices: necnon artem tibicinis atque citharœdi diuersis rebus vti ad imitandum. Tradens autem quasi instrumenta eorum, qui imitantur res aliquas, effigiem illarum exprimendo, appellat colores, figuras & vocem: antequàm tamen tertium nominaret, in medio posuit inculcauitq́; , quod ad superiores duas res pertineret, quas non omnes, qui ope ipsarum aliquid reddere atque exprimere conantur, eodem pacto tractant: eorum enim aliqui præcepta certa secuti: cognitisq́; illis artibus, ea faciunt: alij vero non omnino ipsarum periti, sed tantum consuetudine quadam ducti, quod in illis rebus antea studij aliquid posuerunt. est igitur hoc primum molestum, quod non continenter, & nulla re interrupta, tria hæc posuit: sed alterum etiam hoc non minus, quod non eodem pacto postremum hoc appellauit: cum enim supra dandi casu χρώμασι, & σχήμασι dixisset, generandi casu hic, qui pendet à præpositione, inquit διὰ φωνῆς, quomodo locutus fuerat, cum de illis, quæ inculcauit, dissereret: Vnde difficultas adhuc maior exorta est: Nec tamen dubito, quin ita locus accipiendus sit: voce namque manifestò non nulli res aliquas imitantur. Quare hæc ratio omitti non debuit. & Plato in iij. libro de rep. vbi docet quid sit imitari, vocis & ipse meminit: intelligens ipsius auxilio id sæpe tractari, vt figuræ quoque: ambas enim has res coniungit. inquit igitur. οὐκοῦν τό γε ὁμοιοῦν ἑαυτὸν ἄλλῳ ἢ κατὰ φωνὴν ἢ κατὰ σχῆμα, μιμεῖσθαί ἐστιν ἐκεῖνον, ᾧ ἄν τις ὁμοιοῖ. Sed infra etiam rursus idem facit. Nec arbitror ordinem verborum à librarijs deprauatum: inuenitur enim Aristoteles hoc idem pluribus locis fecisse, vt antequam exponeret ea, quæ proposuerat, in medio quippiam incluserit, quod ad explicandum aliquid iam traditum pertineret: nec tamen, quod nullo negotio facere possem, multa huius παρενθέσεως exempla ponam. in ij. certe libro de rep. vbi docet ciuitates ab iisdem semper regi optimũ esse, quæ genus hoc reip. ferre possunt. in quas verò hoc genus induci non possit, quia cuncti ciues illic pares ingenio naturaq́; sunt, oportere vniuersos varijs temporibus participes publicorum munerum esse, antequam sententiam hanc clauderet, inquit, æquum simul esse siue boni vim habeat, siue mali, hoc quod principem locum in ciuitate obtinere appellatur, omnes eius participes fieri, atque illud aliquando degustare. Vbi igitur hoc docet, hoc manifestò facit. Verba eius sunt. ἐν οἷς δὲ μὴ δυνατόν, διὰ τὸ τὴν φύσιν ἴσους εἶναι πάντας: ἅμα δὲ καὶ δίκαιον, εἴτ᾽ ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον τὸ ἄρχειν, πάντας αὐτοῦ μετέχειν, ἐν τούτοις δὲ μιμεῖσθαι τὸ ἐν μέρει τοὺς ἴσους εἴκειν ὁμοίους τοῖς ἐξ ἀρχῆς. Nec putanda est inanis & importuna hæc animaduersio, qua docuit non omnes qui aliquid imitantur coloribus aut figuris eodem pacto id moliri: videmus enim quosdam id facere summo artificio: alios autem vsu quodam tantum. nec videbatur tertio tanquam membro necessaria esse hæc distinctio, cum non extet ars vlla, qua tradantur præcepta imitandi cantum auis, aut aliam rem, voce. Nam quod διὰ φωνῆς inquit, non φωνῇ (sic enim in omnibus calamo exaratis libris inuenitur) puto hoc ipsum fecisse, secutum consuetudinem elegantiamq́; sermonis: ita enim quoque Lucianum in libro, περὶ ὀρχήσεως locutum video, cum ait ἃ γὰρ αὐτός ἐστιν, ὁ μακαρίτης διὰ φωνῆς μελῳδεῖ, ταῦτα ὁ τεχνικὸς δραματουργεῖ. Præterea cum non sine causa quæsiuerint quidam eruditi & ingeniosi viri, an illud, quod auctor inquit, coloribus & figuris, ad pictores tantum pertineat, siue artem etiam eorum qui fingunt ex ære, aut luto, complectatur, cum figuræ sine coloribus ab his exprimi videantur, quid senserim de hac re, apparet. nec tamen id repudiandum esse vllo modo arbitror, cum pictores etiam, quiq; similitudinem aliquam eorum habent, colorib. illis figuras rerũ imitentur. Quin etiam Plato in x. libro de rep. manifestò de arte pictorum loquẽs,

cõiungit ambo hęc nomina. Verba ipsius sunt, ἀλλ' ὥσπερ γὰρ δὴ ἐλέγομεν ὁ ζωγράφος σκυτοτόμον ποιήσει δοκοῦντα εἶναι, αὐτός τε οὐκ ἐπαΐων περὶ τῆς σκυτοτομίας, καὶ τοῖς μὴ ἐπαΐουσιν ἐκ τῶν χρωμάτων καὶ σχημάτων θεωροῦσιν. Sed non inutilis mihi videtur hæc amplior partitio: certũ nanq; est opifices quosdam & vt opifices, ita etiam alios nõ nullos valde studiosos alicuius rei ante oculos constituendę, non adhibitis coloribus, formas rerũ exprimere, quos visus esset relinquere: Non possum autem probare sententiam eorũ, qui existimarũt per σχήματα posse quoque accipi gestus corporis, motusq; varios, aptos aliquibus repræsentandis: & si enim huiusmodi figuris imitantur saltatores, saltandi ars vtitur rhythmo. quare vna est earum, quæ copulantur in communione quasi instrumentorum cum partibus poësis: quarumq; nunc differentiæ ostendendæ in eo, quod diuersis rebus vtuntur, sedulo incumbit: atque vt id magis illustret, simile adfert aliarũm aut omnino artium, aut inchoatarum: quæ quum sint magis remotæ ab illis, quia neque oratione, neque harmonia, neque rhythmo vtuntur, pares in hoc illis sunt, quod & ipsæ ad imitandum diuersis rebus vtuntur: quamuis non iisdem, quibus illæ. Quum verò voce quosdam supra imitari tradiderit, perspicuum est, orationem, quamuis & ipsa vox sit, non esse intelligẽdam: in idem enim vitium, quod nunc demonstratum est, incideremus: sed intelligi debet vox, quæ quamuis ab homine edatur, non tamen sua propriaq; ipsius sit: nec ita distincta conformataq;, vt hominis est vox: sed communis ipsi sit cum beluis. & sanè quum voces illarum exprimat, vt auis alicuius, bouis, asini, aliarumq; rationis expertium animantium, vt Aristophanes fecit ranæ, quales ipsę sunt, talis & ipsa sit necesse est. Sed voce etiam hominis referuntur sonores quarundam rerum animo carentium. Simili autem exposito, docens id valde accommodatum esse huic rei declarandæ, inquit, idem vsu venire in enumeratis artibus, intelligit autem species à se supra appellatas imitationis, id est epopœiam, tragœdiam, comœdiam, dithyrambicam: nec non reliquas duas sine vlla dubitatione artes, idest quas vocat αὐλητικὴν, & κιθαριστικὴν: nam non sine causa quęreret aliquis qua ratione priores illas appellauit artes, quo etiam nomine in illis significandis infra vtitur, vbi inquit, ταύτας μὲν οὖν λέγω διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν οἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν, an quum sint artis cuiusdam partes, non male ipsæ quoque artes vocari possunt: artem verò existimari studium imitandi oratione vincta pedibus quibusdam, apertum est. ipsas igitur has omnes exprimere quoq; atque imitari inquit tribus rebus, idest, rhythmo & oratione & harmonia. rhythmum autem in motu considerari, esseq; ordinem breuis ac longi motus, siue celeris ac tardi in alio genere motus constat. Cum igitur varia sint genera horum numerorum, non alienum erit ostendere, quem potissimum numerum putemus hic ab auctore intelligi: res enim est magni momenti, multumq; valet ad pellendam caliginem, quę totum hunc locum occupauit: paucis enim & obscurè profectò eruditissimus doctor de hac re disseruit, vt quę tunc nota omnibus peruulgataq; foret. secuta autem postea sunt secula, quibus hæc ratio oblita est: vetusq; illa musica è manibus dimissa. nec tamen non extitere hac ætate docti quidam & diligentes viri, qui de numeris his, qui à Grecis ῥυθμοὶ vocantur, accuratè egere: conatiq; sunt opera & studio suo totam hanc rem in lucem reuocare. Existimo igitur accipi hic debere rhythmum, qui nascitur è motu corporis, pedumq; aut manuum moderata atque ordinem quendam habente, elatione ac positura. & non rhythmum illum, qui notatur in sonore musicorum illorum instrumentorum. nam inde quoque proficisci rhythmum suum apertum est: cum enim dixisset in arte tibicinum ac citharistarum existere harmoniam, eodem tempore aliquo modo significauit illic etiam manere rhythmum, qui perspicitur in sonore illo ordineq; eorum temporum, idest breuitate ac longitudine ipsius: vix enim numerus hic ab harmonia abesse potest, ac comitatur plerunq; illi: vbi enim ordo est acuti & grauis, illic etiam breuis ac lõgi motus est ordo. Cum igitur varia instrumenta esse ostenderet diligens magister, quibus vterentur hę diuersæ rationes imitandi, remota magis discrepantiaq; ponere debuit, non quę ita inter se coniuncta assimiliaq; forent, vt secerni diiungiq;

giq; alterum ab altero vix posset. Cum prȩterea statim dicat, ipso rhythmo sine harmonia imitari saltatores: planumq; sit, quo rhythmo ars hæc vtatur, quȩ sine voce, sonoreq; vllo musicorum instrumentorum conficiat munus suum, videmur affirmare posse eundem profectò numerum supra etiam ab auctore intellectum esse: eam enim vim habet illud αὐτῷ. significatq; nisi fallor, ipso illo rhythmo. Nam valet etiam non parum ad hoc confirmandum, quod multo infra inquit, partes quasdam tragœdiæ ope metrorum solum confici, ad exitumq; perduci, idest sine harmonia & rhythmo. intelligit autem illas vbi sunt colloquia personarum, mutuiq; sermones sine cantu vllo, opera ve chori: hoc enim nullo modo verum foret de numero prolatum, qui notatur in breuitate, & longitudine temporis: vbi enim, hoc etiam ipso manifestò prodente, metrum est, illic necessario quidam rhythmus: metra enim partes sunt numerorum: non posset igitur aliquid confici per metra sola, vt ipse præcipit, sed id intelligitur verum esse, quia loquitur de rhythmo hoc, qui attenditur in motu celeri ac tardo: ordineq; ipsius illius motus. à quo sanè sermones personarum vacui sunt: illum vero in cantilenis chori existere declarat, quod illic erant, & strophé, & antistrophe. quȩ res sine motu corporis, conuersioneq; non manent: iidem autem motus sedulo seruabantur in artibus illis, quas appellauit. idest & tibicines & citharistæ, vt cantus illi postulabant, corpus mouebant: gestusq; quosdam agebant. Hæc, nisi fallor, animaduersio valde vtilis est, euellitq; ex plurihus locis huius libri scrupulos nõ paruos. Orationem autem dixi, quod apud auctorem est λόγος. Ita vero locutus est, quia satis nunc habuit distinguere hanc imitandi rationem à superioribus, quæ sine oratione imitantur, cum ipsa oratione vtatur voceq; propria hominis ad imitandum, atque ipsius auxilio conficiat quod vult. vnde ipse aliquando in quȩstionibus ad harmoniam pertinentibus dixit ἄνευ λόγου ᾠδὴν, intelligens cantum, qui quamuis humana voce edatur, intelligi tamen non potest: neque à sensu animi proficiscitur. nec non etiam alio loco vocauit ἄνευ λόγου μέλος, cantilenam in qua oratio adhibita non esset: λόγον enim illic quoque appellauit orationem pedibus illigatam, ac cantilenam deniq;: huiuscemodi nãque oratio ad tibiam atque citharam adhiberi solita est. intelligit igitur hic etiam, quamuis communiore hoc nomine nunc vtatur, orationem certis pedibus illigatam, ac metricam denique: huiuscemodi nanque est oratio, qua vtuntur poëtæ, quæ quamuis mensuras adiunctas habeat, negari non potest, quin oratio sit: Vnde & si non plene: recte tamen ipsam orationem vocauit: Contra autem infra fecit: cum enim vtrunque significare vellet: coniunctionemq; hanc duarum rerum intelligeret, alterum tamen tantum appellauit, idest metrum: intelligo autem locum hunc, in quo duobus mutatis nominibus, easdem res ostendit, dicens. εἰσὶ δὲ τινὲς αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις: λέγω δὲ, οἷον ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ. Accipi vero debere ita λόγον: intelligiq; ab auctore orationem metricam, certis ipsius testimonijs confirmabitur: eò autem fidentius posse me puto iam nunc affirmare orationem hanc vinctam pedibus requiri omnino, vt verum legitimumq; poëma condatur, quia video illos, qui contra senserunt, doctissimos profectò viros, ac numero etiam plures, id protulisse, fretos hoc ipso loco, vt illo etiam, qui paulo post sequitur. Cum epopœiam inquit vti λόγοις ψιλοῖς: quorum fundamentum, si tentatur, manifestò ipsorum opinio euertitur. Labefactatur autem, si ostenditur, longe aliter ipsos capiendos esse: nulla enim alia, vt videtur, auctoritate tantum nituntur: sed vt dixi, de hoc sæpius disputabitur. Tertium autem est harmonia: quod cum Græcum verbum sit, receptum tamen est in Latinum sermonem: sed idem etiam in patrium nostrum radices egit. Qui autem de arte musica scripsere, quid nomine illo significaretur, tradiderunt: affirmaruntq; harmoniam esse plurium ac dissidentium vocum in vnum redactam concordiam: quam tamen hic harmoniam vocat: infra, vt supra à me citato testimonio declaratur, appellat μέλος. Notanda verò ȩst locutio hæc, ποιοῦνται τὴν μίμησιν: cum enim duobus his verbis in ea re ostendenda vtitur, & non inquit μιμοῦνται, quod tamen solum idem penè valet, semper præpositionem adhibet illi tanquam materiæ, in qua exerçetur imitatio, siue in-

strumenti

ſtrumenti vim ac naturam id habere quis vult. & aut præpoſitionem hanc ipſam ἐν, quam hic, aut διὰ: mutato quoque caſu illius quaſi materiæ, vt fecit paulo poſt, cum inquit. εἰ δέ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων, ποιοῖτο τὴν μίμησιν. Hoc ita ſe habere intelliget, qui diligenter animaduerterit: nam multo etiam infra inquit. ἢ γὰρ ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ δραματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἑτέρως ἂν φαίνοιτο. Cum autē μιμοῦνται inquit, aut nullam præpoſitionem ei verbo adiungit, quod frequentius apud ipſum eſt, aut διὰ; cuius locutionis exemplum vicinū eſt: paulo enim infra ait. καὶ γὰρ ἔστι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ ἤθη, καὶ πάθη, καὶ πράξεις. Sed etiam, quod paulo ſupra legitur. ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς, eandem rationem habet. Vnde patet etiam immutari non oportere lectionem, quod nonnulli ſine cauſa facere tentarunt, cum hæc valde accommodata ſit. Quod verò valet ad declarandum naſci à verbo ποιεῖσθαι, quod ſuperiori locutioni adhibeatur præpoſitio ἐν. in viij. libro πολιτικῶν, vbi de muſica arte diſſerit, ποιεῖσθαι μάθησιν ἐν ὀργάνοις inquit, vt quamuis de diuerſa re ſermo ſit, ſimilitudo tamen locutionis videatur eundem ortum habere. Poſtquam autem de ratione loquendi diſputare cœpi, addam ipſum præciſe dixiſſe ἔστι καὶ ἐν ταῖς εἰρημέναις τέχναις, quum rem eodem pacto ſe habere in artibus, quas dixerat: idemq́; illic vſu venire, oſtendere vellet: quæ cauſa fuit, vt opinor, vt nominandi caſu non diceret ἔστι καὶ αἱ εἰρημέναι τέχναι: quo caſu ſupra vſus fuerat, cū ſimile poſuit. Quod verò ſupra dixi, capi poſſe vnam & eandem rem nunc pro materia: nunc pro inſtrumento, & ſi quod inquit ποιεῖσθαι μίμησιν ἐν, magis materiæ cōuenit, non eſt alienum exemplis id illuſtrare: qui enim in ære, cera, luto, alia ve huiuſcemodi re, effingit aliquid, vtitur ſine dubio rebus illis tanquam materia ſui ſtudij: ideoq́; appoſitè dicitur ποιεῖσθαι μίμησιν in illis ipſis, aut idem facere traditur ope earundem rerum: poſſunt nanque eædem res cogitari tanquam inſtrumenta referendi & ante oculos conſtituendi idem illud. In rhythmis igitur quoque & concentu: nec non in oratione & ſi res hæ ſolidę non ſunt, nec diutius illam retinent, poteſt forma alicuius rei aliquo modo imprimi: nec nō auxilio quoque earundem rerum illa itidem reddi poteſt & repræſentari.

Τούτοις δ' ἢ χωρὶς ἢ μεμιγμένοις. οἷον ἁρμονίᾳ μὲν καὶ ῥυθμῷ χρώμεναι μόνον, ἥ τε αὐλητικὴ καὶ ἡ κιθαριστικὴ, κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι τοιαῦται τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων.

His autem aut ſeparatim aut mixtis ceu harmonia & rhythmis vtuntur ſolum, & ea quæ tibias inflat & cithariſtica: & ſi forte aliquæ aliæ huiuſcemodi ſunt, vt ars illa, quæ fiſtulis vtitur.

Ne quis crederet cunctas à ſe vocatas artes ſine vllo diſcrimine vti omnibus illis rebus, penitusq́; in hoc ſimiles inter ſe eſſe, docet cum conueniat illis in hoc, quod nulla earum eſt, quæ non vtatur aliquo, aut pluribus, trium illorum tanquam inſtrumentorū, diſcrepare tamen, quia non omnes, aut omnibus, aut vbiq́; ipſis vtuntur, & quomodo tota hæc res ſe habeat, diligenter exponit. his enim inquit vtuntur ſeorſum: vt hęc ſcilicet vno illorum: altera vero alio vtatur: aut addit, illis mixtis ac temperatis, quod quale ſit, ipſe declarat poſitis exemplis. Primum autem tradit extare, quę vtatur harmonia ſolum, & rhythmis ſine oratione, artem inflandi tibiā: & eam quoque quę neruos plectro pulſat: nec non ſimilem illis vtendarum fiſtularum artem: in ipſarum enim tractatione ſentitur ſonus, qui harmoniam recipit: & celeritas tarditasq́; motus, quæ moderatæ ſuauem rhythmum gignunt. Non ſtatim autem, poſitis duabus illis nobilioribus artibus, appellauit tertiam, quam ſimulachrum illarum retinere inquit, id eſt fiſtularum artem, quia ignobilior hæc eſt: à rudioribusq́; perſonis tractatur. Sed tamen quia eandem aliquo modo vim habet, nō omnino ſeiunxit ab illis. Sed Plato quoque in ij. de legibus, vbi de humana conſue-

tudine imitandi & non vera perfectaq; eius rei ratione differit, vt est illa, qua musæ vtuntur, cum ostendere vellet esse etiam, quæ vtatur harmonia & rythmis sine oratione, superiores tãtum duas artes appellauit: nec eius, quę fistulis vtitur, meminit: inquit enim μέλος δ' αὖ καὶ ῥυθμοῖς αὐθ' ἁρμάτων, ψιλῇ κιθαριστικῇ καὶ αὐλητικῇ προσχρώμεναι. Vocat autem has ψιλὰς, quia orationem verbaq;, vt tales, non adhibent: manentq; ac suo munere funguntur sine illis, quamuis moris sit aliquando versus ita canere: poëmatisq; suauem recitationem adiungere: quod quum fit, nudæ illę, & quasi spoliatæ non appellantur. Animaduertendum autem idem Aristotelem infra dicere diuersis verbis, vbi tradit, extare quasdam poësis, quæ omnibus his vtantur: appellatisq; illis, addit statim, in quo discrepant inter se. διαφέρουσι δὲ ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν: αἱ δὲ, κατὰ μέρος: Vnà enim ipsis vtuntur, quę mixtis ipsis & temperatis simul vtuntur. singillatim autem, quæ diuersis in partibus ipsa adhibent. Libet etiam adnotare, in omnibus quos vidi scriptis libris, singulari numero ῥυθμῷ legi, non multitudinis, ῥυθμοῖς. sed etiam testimonio Athenæi cognoscitur studium citharœdorum vti duobus iis, quæ tradit Aristoteles: sic enim in primi libri epitome legitur. Οἱ δὲ τῇ κιθαρῳδῶν ἀκροώμενοι, τὰς ἐρωτικὰς πράξεις οἱ μέλει καὶ ῥυθμῷ, ποιοῦντες: Vocat enim μέλος, quod Aristoteles hic ἁρμονίαν: id quod infra ipse quoque fecit.

Αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν· καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ ἤθη καὶ πάθη καὶ πράξεις.

1 *Ipso autem rhythmo imitantur absque harmonia, qui è numero saltatorum aliquos imitantur: hi nanque per rhythmos figuratos imitantur & mores, & affectus, & actiones.*

2 Cum confirmasset trium artium exemplo, inueniri species quasdam imitationis, quæ duarum rerum ope imitantur, id est harmonia & rhythmis, docet extare etiam quandam, quæ imitetur, quod imitari vult, altero illorum tantum, idest rhythmo sine harmonia: vt tres illæ supra numeratæ, harmonia & rhythmo sine oratione imitabantur, quod imitandum suscepissent: huiuscemodi autem esse, inquit, studium quorundam saltatorum: hoc ipsum enim significare uidetur Aristoteles: durus tamen sermo est, cum sic loquatur, οἱ τῶν ὀρχηστῶν, & non simpliciter omnes saltatores complectatur, ita uero locutus est, ut opinor, quia non omnes qui saltant propositum sibi habent certos aliquos imitari, sed aliquando id temere atque inconsiderate tractant. non enim uideo, quomodo aliter hic nodus dissolui possit. Probare autem studens quod dixerat, inquit: hi nanque ope rhythmorum quorundam figuratorum imitantur & mores & affectus & actiones, id est utentes motibus quibusdam corporis, factis ad ea, quæ uolunt, exprimenda, imitantur diuersis temporibus diuersas eas res, quas appellat: nec ad motus illos pedum, ac reliquorum membrorum, præcipue autem pedum, adiungunt aut uocem, aut sonorem alicuius musici instrumenti: nam rhythmum hunc manere in eo tantum, esseq; ordinem quendam motus, ac regulam, notum est. Cum autem monstret quos dixerat, hi dicens, nisi sententia nostra inanis est, non omnes saltatores, quos ὀρχηστὰς uocat, intelligendi, sed è numero illorum tantum ij, qui id faciunt. ῥυθμοὺς autem σχηματιζομένους appellat, qui amicti sint uestitiq; figuris quibusdam, ad res illas exprimendas, quarum figuram asciuerunt, aptis. σχηματίζεσθαι enim alienam aliquam formam recipere significat, & in eã transire & immutari: quod testimonio etiam Luciani è libro περὶ ὀρχήσεως, intelligitur, qui inquit, hominem tradens mirifice esse aptum ad imitandum, atque omnes formas nullo negotio induere, μιμητικὸν ἄνθρωπον καὶ πρὸς πάντα σχηματίζεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον: Hi igitur, qui non adhibent motus illos rhythmosq;, quasi uestitos, & aliqua forma indutos, sunt qui non imitantur: quosq; ipse supra exclusit è cœtu, gregeq; reliquorum.

Ἡ δὲ ἐποποιία μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν.

Epopœia vero solum sermonibus nudis, vel metris, & his quidem siue mixtis illis inter se, siue vno quodam genere metrorum vtens, vt vsque ad hanc diem fecit.

Cum à numero trium illorum, quibus utuntur poetæ ad imitandum, postremo docuisset quosdam generis saltatorum rhythmo tantum imitari, aperit nunc quænam sit species illa imitationis, quæ oratione sola sine rhythmis & harmonia imitetur, atque epopœiam ipsam esse dicit, quæ exprimat, quod intendit, solum sermonibus nudis: ita enim nunc reddam λόγοις ψιλοῖς, quamuis supra, λόγον, orationem uerterim, atque hoc ut eundem numerum seruem: intelligit autem orationem nudam spoliatamq; rhythmis & harmonia: quibus, tanquam ornatibus quibusdam ac festiuitatibus, uestitæ sunt multæ partes imitationis. Vt autem hic λόγους ψιλοὺς uocauit, ita in viij. libro politicorum appellauit μουσικὴν ψιλὴν, quæ non haberet adiunctam melodiam, & tanquam destituta foret illa, quæ crebro comes eius est, & concinniorem ipsam reddit. Verba ipsius hæc sunt τὴν δὲ μουσικὴν πάντες εἶναί φαμεν τῶν ἡδίστων: καὶ ψιλὴν οὖσαν, καὶ μετὰ μελῳδίας: neque tamen puto prosam orationem hic esse accipiendam: loquitur enim hoc in libro auctor de poëtica oratione, quæ necessario certis quibusdam pedibus ac mensuris uincta est: quod statim ipse declarat eo, quod consequitur: est enim illud, nisi fallor, quasi correctio quædam, qua emendat, constituitq; superiorem sententiam: quasi enim ita loquitur. Quod si aliquis contendat orationem, qua utitur epopœia, non omnino nudam esse, quia certis quibusdam ac definitis pedibus instructa est, controuersari de hoc nolo: assentiorq; metris ipsam excultam esse, si hoc in externis rebus & adiunctis collocari debet. Nam alijs etiam locis usum fuisse auctorem hac particula ἢ eodem pacto. id est cum quasi corrigere aliquid uellet atque emendare, magisq; denique sensum animi sui explanare certũ est. succurrunt autem mihi nunc exempla hæc, ut cum in hoc ipso libro inquit. κἂν θέλῃ ποιεῖν λόγους ἢ μύθους. illic enim quoque manifestò ipsa ualet siue μύθους ipsos, fabulasq; appellare malumus. & in ij. de moribus ad Eudemum. ἐπαινοῦμεν τὸν ... ὑπάρχοντα ἢ ἀρετὴν ἢ τὸ ἔργον. planum enim est facta, quæ proficiscuntur à uirtute, magis digna esse, quæ laudentur, quàm habitus illos ipsos animorum, unde unquam prodeant honesta facta. Videri etiam non sine causa posset ipsam eandem uim habere in hoc loco iij. libri ad Nicomachum. βίαιον δέ, οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν, τοιαύτη οὖσα, ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων ἢ ὁ πάσχων: uerius enim ille, cui hoc contingit, πάσχων quàm πράττων appellari potest. unde, hoc fortasse cognito, priorem illam uocem quasi emendauit. Perspicitur autem hinc λόγον supra ut docui, pro metrica oratione capiendum esse: ita enim quoque hic poëticam orationem appellare cœperat: quamuis nunc sensum animi sui explicarit, quod supra non fecit Sed ex alijs etiam locis, qui infra positi sunt, hoc certius adhuc intelligitur. Aut igitur, quod addidit, ἢ μέτροις, ambabus illis, quæ antecedunt, uocibus ut ostendi, respondet: aut priori tantum. quod si factum est, crediderim ipsum, cum primum in hoc Platonem imitatus esset, qui metricam orationem quandoque λόγους appellauit, uidentem postea hoc errorem posse gignere, illi malo remedium adhibere uoluisse, correxisseq; simul & illius & suam ancipitem loquendi rationem. fecit uero hoc ille in sympoſio ubi Socratem cum Agathone ita inducit loquentem. docet autem sapientissimus senex non habere se causam ullam uerendi ne pulchre illo tempore munus suum obiret in paruo cœtu hominum eruditus iuuenis, cum antea ipsum uidisset præsenti animo in scenam uenire, recitaturum fabulam suam, spectante tanta multitudine. inquit igitur. ἐπιλήσμων μέντ' ἂν εἴην ὦ Ἀγάθων εἰπεῖν τὸν Σωκράτη. εἰ ἰδὼν τὴν σὴν ἀνδρείαν καὶ μεγαλοφροσύνην, ἀναβαίνοντος ἐπὶ

τὸν

τὸν ἐγείραντα μετὰ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ διατιθέντες ἐν τῇ ποιήσει διατριβὰς, μέλλοντες ἐπιδείξασθαι αὐτοῦ λόγους. & quæ sequuntur. Ao diceret aliquis hic λόγους valere fabellas, quæ sane notio est eoam huius nomiois. Neque tamen negarim ψιλοὺς λόγους aliquando à Platone sumptos esse pro soluta oratiooe, oon simpliciter tamẽ, sed quæ uacua sit aliqua re: indeq; vocata oierito foret nuda, tenuisq; vt in symposio: fecit enim ita illic loqui Alcibiadem cum Socrate. cum eum similem esse dixisset Marsyæ. addeetq;, in quo ipsi tantum cum illo minime conueniret. σὺ δ' ἐκείνου τοσοῦτον μόνον διαφέρεις, ὅτι ἄνευ ὀργάνων ψιλοῖς λόγοις ταὐτὸν τοῦτο ποιεῖς. Præterea io ij. libro de legibus ioquit. ῥυθμὸν μὲν καὶ σχήματα μέλους χωρίς: λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέντες: appellat enim λόγους ψιλοὺς, quibus pedes, certæq; mensuræ adhibitæ oon forent. demumq; si tãtum prosam orationem significari oportuisset, opus non fuisset addere ψιλούς: uerbo enim cui hoc additum est, id fortasse significatum esset. λόγοι nanque illa ipsa oratio aliquando vocatur, de qua eo loco agitur. quare cum hic (nisi fallor) agatur solum de metrica oratione: hæc enim poëtica oratio est, dubitandum nõ uidetur, qoin ea hoc loco illo nomine sit accipienda. nam quod valet ad notionem confirmandam verbi, quod adiunctum huic est, Plato etiam staõm post superiora verba, appellat κιθαρίσεις & αὐλήσεις, quæ tantum suis propriisq; rebus vtantur, id est harmonia & rhythmo: nec adiunctos habeant humanos sonos vocemq;, ψιλάς. Neque etiam me fallit Aristotelem quoque ipsum aliquando de prosa vacuaq; à certis pedibus, oratione loquentem vsurpasse ψιλοὺς λόγους vt io iij. libro de arte dicendi duobus vicinis locis. in quorum priore manifesto opponit ipsos metris; inquit enim ἐν μὲν γὰρ τοῖς μέτροις πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ: πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἃ καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος. ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττω. Posterior vero hic est. τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ μόνα χρήσιμα πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν. An oe illic quoq; simpliciter vocat ψιλοὺς λόγους prosam orationem, sed quæ in eo genere humilis sit: & omni penè ornatu careat: nam elegantiæ illæ, quas secundo in exemplo appellat, reperiuotur etiam in sermone rusticorum: videturq; ipse, cum significare simpliciter vult prosam solutamq; orationem, singulari fere numero, λόγον ipsam appellare. quod fecit manifestò iterum illo in loco. nam inquit. καὶ ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί. & paulo post. διὰ τὸ τὸν λόγον τοῖς τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τὴν ἄλλων. Cur igitur infra ψιλοὺς λόγους dixisset, si eandem illam sine vlla varietate intellexisset? quis autem negare potest, quin & illa aliquo modo nuda, tenuisq; sit? aliis vero rebus ipsam spoliatam nunc accipi debere prorsus existimo, & sane illis ipsis de quibus hic agitur. Vt autem penitus, quod senoo, de hac re, testificer, arbitror alterum eorum, quæ reddunt aliquos propriè poetas, esse orationem metricam. oec posse quempiam vere vocari poëtam, quamuis imitetur: eximieq; exprimat, quod vult, nisi vtatur hac oratione. Idem tamen scio vocatam aliquando poësio argumentum aliquod fictum. poesinq; diuidi à quibusdam etiam veteribus in duo hæc quasi membra solitam. vt altera dicatur ἔμμετρος: altera vero διὰ λόγων. quia io ea quoque existat imitatio. Sed hanc noo arbitror esse vllo modo verã poesin. nec me latet habere me multos, qui aliter de hac re sentiant; oec defuerint etiam nostra ætate viri acuti lepidiq; ingenij, qui comœdias scripserint soluta oratione. quod (vt opinor) veteres ounquam tentarunt, illos nanque in hoc parum vidisse puto. nec quicquam ipsos adiuuat vt docui testimonium huius loci, cum aliter accipiendus sit, vt ipse ostendere conatus sum: ac (nisi fallor) præstiti, quod contendi. Adiungit autem Aristoteles modum, quo epopœia ipsa aut vtatur, aut vti, si libeat, possit, metris. Et, inquit, illis siue permixtis inter se pluribus generibus metrorum vti, quod aliæ species poesis faciunt: aut voo quodam certoq; genere metrorum; quod tradit ipsam vsque ad sua tempora seruasse. Cum enim prisci epici genus carminis hexametrum amassent, qui ætate illos coosecuti sunt, iudicium eorum probarunt: atque ita io hoc constantes fuerunt, vt postea tanquàm lex quædam fixa sit, vt qui argumentum heroicum colunt, hexametrum carmen, inde heroicum vocatum, sumant. vsque ad hoc tempus autem inquit, quia sciebat licere poetis, si superiorum institutum, & veritatem ipsam neglexissent, in grandi etiam illo poemate

variare

variare metra : inueniri enim poterat, qui quamuis ſine vlla laude, hoc tamen tentaret.

Οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάζειν κοινὸν τοὺς Σώφρονος, καὶ Ξενάρχου μίμους, καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λόγους: οὐδὲ εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων, οὐ ποιοῖτο τὴν μίμησιν, πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐλεγειοποιούς: τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν.

Nullo enim haberemus nominare communi Sophronis ac Xenarchi mimos, & Socraticas fabulas : neque ſiquis per trimetra, aut elegos aut alia quædam huiuſcemodi genera carminum, imitationem non fecerit, niſi quod homines coniungentes cum metro, ποιεῖν, *hos quidem* ἐλεγειοποιούς: *hos autem* ἐποποιούς, *nominant.*

Locus ſane hic obſcurus merito exiſtimatus eſt ac difficilis: in ſenſuq; ipſius eliciendo, magnopere inter ſe diſcreparunt ſuperiores interpretes: quomodo autem ipſe accipiendum putem, indicabo, ſtudio omni meo, diligentiaq; adhibita in ſententia, quam opinor fuiſſe auctoris, explicanda, non in aliorum opinionibus tentandis, ac ſumma cura refellendis. Quamuis autem caligine multa tectum hunc locum illi arbitrati ſint, non tamen maculas omnes (niſi fallor) viderunt: nam præter id, quod negotium ipſis exhibuit, qui ſcrupulus (vt ſpero) opera mea euulſus eſt, erratum hic ſcripturæ exiſtit, vt ſatis certo tenetur ex eo, quod ſequitur. Omnis verò hæc pars inſcitia eorum, qui ſcribunt libros, olim contaminata fuit: reſtant tamen infra non vno loco ueſtigia certa ueræ lectionis, cum hinc prorſus illa deleta ſint, ita autem, vt ſuſpicor, legi debere intelligent facilè acuti viri loco omni perlecto ac diligenter ponderato. Sed ne amplius ſuſpenſum animum lectoris teneam, legi meo iudicio hic debet. οὐ ποιοῖτο τὴν μίμησιν, reſtituta his verbis particula negandi, quæ incuria defecerat: nam cum eadem particula deſideraretur etiam infra eo loco in excuſis libris ὁμοίως δὲ κἄν εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων, ποιοῖτο τὴν μίμησιν, teſtiſit illa in non nullis calamo exaratis, in quibus οὐ ποιοῖτο legitur. Sed etiam cum eadem tertium ſua itidem ſede exturbata eſſet in quibuſdam exemplaribus, in aliis tamen ſuum locum tutata eſt. intelligo autem, cum inquit οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον: ita enim eſt in melioribus, cum alij deteriores habeant falsò καὶ τοῦτον ποιητὴν προσαγορευτέον: de qua lectione accuratius cum eò peruenero, diſputabo. differit autem omnibus his locis an ſint appellandi poetæ, qui non imitantur, quamuis verſibus vtantur, quod ipſe non probat. Vnde nunc inſtitutum multitudinis, conſuetudinemq; laudat, in illis nomine aliquo complectendis, qui verſibus vtentes non imitantur. Sed alijs nunc partibus relictis, toto animo incumbamus in hunc ipſum locum, quem in manibus habemus, explicandum. Cum auctor paulo antea vſus fuiſſet hoc vocabulo iuncto ἐποποιΐα, quo ſignificauit poëma heroicum, imitationemq; grandium perſonarum: intelligeretq; non omnino illud accommodatum eſſe rei, quam volebat, exprimendæ, nunc ſe purgat: docetq; quod fecerit, neceſſitate quadam coactum ſe feciſſe, quod verum nomen, appoſitumq;, ipſi explanandæ, impoſitum ei non ſit: nam quin cauſam alicuius rei afferat, dubitari non poteſt, quia initio huius partis particula poſita eſt, quæ id declarat: cauſa autem eſt ea, quam indicaui, id eſt, quod res caret ſuo proprioq; nomine. Docet igitur homines vulgo remedium huic malo adhibere volentes, ſtudentesq; efficere, vt ſpecies poematum, ſi non vera ratione, aliqua ſaltem appellarentur, quæ diſtingueret et ipſas, modum illum excogitaſſe, quem vſurparit: quod ſi illi hoc non feciſſent, nec ſe, nec alios, qui de illis agerent accuratè, nomen habituros fuiſſe, quod cõplecteretur eos, qui iiſdem poematibus incumbunt diuerſo conſilio. hoc igitur valet, meo iudicio, hic locus: quod (niſi fallor) facile nunc intelligent, qui diligenter verba perpẽdent:

neque enim indicandi modo, vt interpretes acceperunt, summus doctor inquit ἰχ-μοι, sed ἰχοιμοι, cui respondet, quod infra positum est, τοῦ νῦν. nullo enim aut communi vocabulo possemus appellare Sophronis & Xenarchi mimos, & Socraticas fabellas: neque etiam si quis vtens trimetris, aut versibus elegis, aut huiuscemodi aliquibus imitationem non efficeret: destituti prorsus essemus facultate hos ostendendi communi quapiam voce, nisi extitisset studium multitudinis, quæ nō malum remedium attulit: finxitq; huiuscemodi nomina ἐποποιούς, ἐλεγειοποιούς, & eadem ratione alia: his enim verbis significantur & qui illo genere metri vtentes imitantur aliquid, & qui non imitantur: nam qui etiam nihil exprimunt, nec imitantur, negari non potest, quin illis versibus vtantur: contra autem poetæ nomen non cadit in eos, qui non imitantur quare non est commune amborum, vt illud Sophron & Xenarchus ambo mimorum scriptores fuerunt, testantibus hoc passim veteribus scriptoribus. Σωκρατικοὺς λόγους quod inquit, arbitror intelligi debere fabulas, quas extremo vitæ tempore, in custodia publica quum esset, versibus complexus est Socrates, de quibus & Laërtius in vita ipsius, & Plutarchus in libello, quo tradit quo animo decet adolescentem accedere ad lectionem poetarum: nec non & Plato ipse in Phædone: cum enim plures notiones sint huius vocis λόγος, vt testatur Alexander in primum Topicorum, valet quoque fabulam, hoc ipsum etiam ipso prodente: nam λόγοι αἰσώπειοι & λιβυκοὶ in ij. libro de arte dicendi, non alia de causa nostro ab auctore appellati sunt. intelligi autem sermones Platonis ab Aristotele nullo modo puto: & quia illi non pertinent ad veram poeticam, & aliis etiam de causis, quas nunc omnes commemorare necessarium non puto. Nam quod aliquis diceret, cum fabella hæc Socratis siue plures illæ fuerint, (nam plures ipsas fuisse videtur è Plutarcho percipi: Præterea Athenæus citat Socratem in poemasin, hexametrumq; integrum ponit, & partem consequentis versus) alternis versibus longiusculis scripta foret, si iam generis eius carminis mentionem fecisset, nihil oportuisse addi infra ἐλεγείων, idq; superuacaneum & ineptum futurum fuisse; occurritur facilè huic difficultati: Socrates enim elego carmine fabellas conscripserat: alij vero esse possunt, qui eodem genere versus aliam materiam scribant, vt fecit Andromachus, elegia quadam complexus Theriaces laudes, vocatæ Galenes: & ipsius compositionem, quam misit ad Neronem. illis vero omnibus in hoc cum ipso conueniat, quod illi quoque eodem genere versus vtūtur. Est autē molestum, repugnatq; huic meæ opinioni, quod apud Sudam legitur, Sophronem mimos scripsisse prosa oratione: cum tamen lego testimonia ipsius, quæ citantur ab Atheneo & Demetrio, contrà mihi videor & ex genere verborum, & ex compositione ipsorum, cognoscere orationem illam pedibus ingredi, grandioremq; multo esse, quàm requirat soluta oratio. quare nullo modo puto id verum esse. nam cum multa in eo volumine notata sint, sane erudita ac certa, constat tamen in eo non parum negligentiæ aliquando repperiri. Xenarchus certè, qui cum eo coniungitur in illo sanè opere, comicus poeta fuisse traditur. Sed quid opus est coniecturis? cum testimonio huius nostri auctoris confirmetur Sophronis mimos certis pedum mensuris astrictos fuisse. hoc autem ille prodidit in opere, quod scripsit de poetis, vt refert Athenæus in xiij. libro δειπνοσοφιστῶν, qui verba etiam hęc ipsius posuit, Οὐκοῦν οὐδὲ ἐμμέτρους, τοὺς καλουμένους σώφρονος μίμους, μὴ φῶμεν εἶναι λόγους καὶ μιμήσεις; ἢ τοὺς ἀλεξαμενοῦ τοῦ τηΐου τοὺς πρώτους γραφέντας τῶν σωκρατικῶν διαλόγων; Refellere autem his verbis ille voluit stultum errorem quorundam, qui nollent huiuscemodi scripta continere in se imitationem, ac genus quoddam fabellarum esse: suntq; vt arbitror, pronūtiata cum stomacho. nam interrogatio quoque qua vtitur, valde apta est ad eos perturbandos, ac demum de illa sententia deiiciendos. Cum igitur voce ipsos illos mimos ἐμμέτρους, quis dubitare potest, quin illi nullo modo soluta oratione scripti forent. eodem etiam pacto concedere oportet disputationes illas Socratis, mandatas litteris à sodalibus ipsius, imitationes fuisse, & genus quoddam fabularum. non tamen, nisi fallor, propriè poesis, quia sine pedibus certis ac definitis oratio illa esset. nam hoc idem testimonium optimi doctoris valere quoque arbitror ad probandum, non significare hic λόγους σωκρατικοὺς sermones illos Socratis,

qui

qui memoriæ proditi ſunt à familiaribus ipſius: illos enim cum dilucidè oſtendere illic velit, vocat ipſos ἐλλόγους, non λόγους. eodem igitur pacto appellaſſet, ipſos in hoc libro, ſi ipſos illos intellexiſſet. Adiungit autem eruditus magiſter futurum fuiſſe vt omnes iidem facultas omnibus eriperetur appellandi communi nomine ſtudium illorum, qui auxilio trimetrorum aut elegorum aut aliorum etiam huiuſcemodi ver ſuum imitationem nõ feciſſent, niſi quod ſtatim expouit, homines occurriſſent huic egeſtati, & uiam illam excogitaſſent: quæ autem ratio illa fuerit, aperit dicens, Niſi quod homines; copulantes cum genere illo metri ποιεῖν, quod valet pangere & poema condere, hos quidem vocant ἐλεγειοποιούς: hos verò, ἐποποιούς. ſunt autem omnes iunctæ voces, concretæ, ut apparet, ex illo verbo, quod dixit: quodq; ſignificat operam ſtudiumq; quorundam, qui uerſus pangant: uec non ex illo ipſo genere carminis, quo uterentur: nam quod inquit διὰ τριμέτρων, ſignificat ipſos vti trimetris, tanquam inſtrumento quodam, ut ſupra locutus eſt, cum ait διὰ φωνῆς, διὰ ῥυθμῶν. Videtur autem οἱ ἄνθρωποι dixiſſe, intelligens multitudinem, & nou certas aliquas diſertasq; perſouas: ſignificat demum, ita loquens, conſuetudinem ipſam, ut exemplis cõfirmari poteſt: nam iu iij. quoque libro de arte dicendi, vbi itidem de iunctis nominibus diſſerit, communem uſum loquendi eodem pacto appellat: inquit enim οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος. οἷον τὸ χρονοτριβεῖν, ἀλλ' ἂν πολλοί, πάντως ποιητικόν. Apparet etiam uerſus, quos Latini vocant elegos, auctorem una plus ſyllaba appellare elegios: nam iterum hic uſus eſt eo nomiue, ſemel iuncto illo cum altero, ſemel uerò diſtincto, quibus ambobus in locis idem ſeruauit.

Οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν, ποιητάς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες: καὶ γὰρ ἂν ἰατρικὸν, ἢ μουσικόν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτω καλεῖν εἰώθασιν.

Non vt eos, qui ſunt ſecundum imitationem, poetas, ſed communiter ſecundum metrum appellantes: etenim ſi quidpiam medicinæ præcepta continens, aut artis muſicæ proprium verſibus ediderint, ſic appellare conſuerunt.

Hæc eſt explanatio eius: quod dixerat, conſuetudinem ſcilicet opem tuliſſe huic egeſtati ſermonis: multitudinemq;, quamuis magnam partem conſtet ex hominibus imperitis, tamen & ipſam vidiſſe diſcrimen horum, aliquid verſibus pangentiũ: quos enim cognouit verſus adhibere ad aliquam materiam minime aptam poëtæ, illo modo vocauit: & non, vt narrat ipſe aperte, poëtas: ita enim appellabat eos, qui toti in imitando verſarentur: illos verò communiter ſpectato genere metri, quo vterentur, vocabat: ipſum enim illud nomen eo modo, quo docuit, iungebat: cum verbo, inquam, illo, quod Græcis valet pangere. κοινῇ uerò quod inquit id eſt communiter, poſitum eſt, uiſi fallor, ad id oſtendendum, quod ſupra dixi: nam ἐποποιούς, & ἐλεγειοποιούς, communia nomina ſunt illis: quorum alteri generibus iiſdem metri vtentes imitantur: alteri verò nou imitantur. Magis autem adhuc morem illum populi illuſtrare volens, inquit. Etenim ſi aliquid, quod ad artem medendi pertineat, ſiue ad ſtudium canendi, aliqui verſibus complexi ſint, ita vocare conſuerunt. Priſcis autem temporibus, ante quàm ars inuenta foret: veraq; ratio condendi poema cognita: cuius tamen, tanquàm exẽplar aliquod ediderat Homerus, multo plures huic errori affines fuiſſe veriſimile eſt: Nec tamen, illa prolata, cuncti, qui huius laudis cõ ſequendæ ſtudioſi fuere, veram viam tenuerunt: multi enim mortales temerè res aggrediuntur, & caſu potius quodam, quàm conſilio ducuntur. ἐκφέρειν vero, vt opinor, valet edere.

Οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, πλὴν τὸ μέτρον. διὸ τὸν μὲν, ποιητὴν δίκαιον καλεῖν: τὸν δὲ, φυσιολόγον μᾶλλον ἢ ποιητήν.

Nihil autem commune est Homero & Empedocli præter metrum: Quapropter hunc quidem poëtam iustum est vocare, hunc vero physiologum potius quàm poetam.

Exemplum ponit duorum, qui, si coniungi debeant aliquo nomine, quod pariter ambobus conueniat, egeant hac ipsa ratione, cum poetæ ambo vere vocari non possint, nec alio vllo nomine, communi vtrisque, ostendi. eorum enim alter imitatur: alter vero rationem rerum naturalium exponit: quod idem est, ac præcepta alicuius artis tradere. Homerus enim & Empedocles huiuscemodi sunt: ille nanque imitatus est summo studio, quæcunque poematibus suis complexus est: hic vero rationē quandam suam versibus persecutus est; naturamque subtiliter euoluit. Nihil igitur commune ipsos inter se habere dicit excepto metro: ambo nanque uersibus complexi sunt materiam diuersam; & eodem sanè genere uersuum sunt complexi. Quod si illud habuissent, potuisset aliquis facile ipsos inde appellare: idem enim illo pacto cōtigisset, vt qui uocabulo, quod exprimeret commune illud, ipsos ostendisset, aptum ambobus significandis copulandisque nomen inuenisset; sed hoc effici, quum nullum id sit, nullo modo potest. Qui igitur communi aliquo vocabulo uocare ipsos uolet, ἐποποιοὺς necessario uocabit, cum in hoc solo ipsis inter se conueniat. Hoc uerò exposito, adiungit tanquam coro[ll]arium, & quod è superiore disputatione eliceretur, Quare eorum alter dignus est, qui appelletur poeta: alter uerò, si suo ac proprio nomine uocandus est, physiologus: naturaliumque rerum explicator, est appellandus, nō poeta: si nanque Empedocles poeta rectè uocari posset, conueniret ipsi cum Homero in imitatione quoque, & non in eodem genere metri solum: Idem etiam, quod hic traditur ab Aristotele, à Plutarcho in libello, quo instruxit adolescentes ad lectionem poetarum, commemoratum est: affirmat enim Empedoclis carmina & Parmenidis: nec non Theriaca Nicandri, ut sententias etiam utiles ad uitam, quas uersibus scripsit Theognis, orationes esse, quæ mutuatæ sint ab arte poetarum, tanquam uehiculum, tumorem illorum ac metrum, ut pedestris solutæque orationis humilitatem fugerent. Respondent autem Homero & Empedocli apud Græcos, Virgilius & Lucretius apud nostros, quamuis unus idemque luculentum exemplum vtriusque rei sit, diuerso in opere, Virgilius: in Aeneide enim Homerum refert: in Georgicis uero Empedoclem, quamuis longe aliam materiam uersibus explicarint: conuenit tamen ipsis magnopere inter se, quia ambo ab imitatione absunt, quæ, si genere aliquo carminis expressa fuerit, efficit poetam: quamuis multis luminibus poeticis opus suum expoliuerint. Quod ad locutionem facit, δίκαιον hic uerum ualet ac ratione factum: neque enim de aliqua re nunc agitur, quæ materies sit huius excellentis uirtutis. eodem pacto multo infra hoc ipso in libro locutus est, ubi docet, quid maxime uariet tragœdias, &, ut uerè diuersæ uocari possint, faciat: inquit enim δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ: & quæ sequuntur. eodem pacto nos quoque passim patrio sermone loquimur.

Ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις, ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων, οὐ ποιοῖτο τὴν μίμησιν, καθάπερ Χαιρήμων ἐποίησεν Κένταυρον, μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον. περὶ μὲν οὖν τούτων, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

Similiter autem, & si quis omnia metra permiscens non efficiat imitationem ceu Chæremon Centaurum confecit, opus mixtum ex omni genere versuum, non oportet iam hunc poetam vocare. De his quidem igitur hunc in modum explicatum sit.

Vt facilius probet non eam vim habere certum aliquod metrum, vt omnes, qui eo usi sint, statim reddat poetas: nec omnes, qui uersibus opus aliquod pangunt, fieri

ea de causa poetas, adiungit, rem augens. Siquis omnia etiam genera uersuum arripiat, unoq; in opere ipsa permisceat, non adhibita imitatione. quod ne quis absurdum penitus ac prodigij simile putet, docet Chæremonem suo quodam in opere id fecisse: quod opus ea de causa uidetur Centaurum appellasse: centauri enim mixtã formam iunctamq; è duabus naturis credebantur habere: si quis inquam omne genus carminis confundat absque imitatione, non tamen eo nomine illum poetam meritò appellandum: aliud enim quod inde abest, adhuc requiritur. Hoc autem significauit auctor, cum inquit: ipsius enim uerbis utar. οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον: ualet enim ἤδη in hoc loco, non eò adhuc peruenisse hunc ipsum, qui hoc tentauit, quamuis aliquid, quod proprium sit poetarum adhibuerit, ut oporteat ipsum iure optimo uocari poetam: quod enim in extremo positum est προσαγορευτέον, officium significat, factumq; culpa uacuum. Vnde à grammaticis, hoc ostendere uolentibus, hæc pars orationis ἐπίῤῥημα ὁριστικὸν appellàtur. Exemplum uero Chæremonis positum est solum ad declarandum fieri posse poema è uario genere carminis: neque enim uacuũ illud fuisse ab imitatione puto, id quod uidetur statim Aristoteles ipse docuisse. Arbitror autem, quæ ab excusis olim libris aberat, restitui supra debere particulam negandi: legiq; prorsus oportere εἰ ποιοῖτο τὴν μίμησιν vt sensus hic, quem explicui, & quem uerum esse puto, inde eliciatur: in quodam etiam calamo exarato illam suo loco mansisse animaduerti. Adnotaui etiam scripta exemplaria, à quibus negatio illo loco abest, non retinuisse etiam ipsam infra, ubi libri quoque excusi eam seruarunt: quædam enim habent, ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, καὶ τοῦτον ποιητὴν: alia uerò καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον, sine pronomine: qua sane ex lectione sensus sine dubio uerus, non tamen hic aptus (nisi fallor) elicitur: quis enim non intelligit, eum, qui opere in suo quidpiam imitatur, quamuis utatur in eo cuiusquemodi genere carminis, tamen appellandum esse poetam: nec studium illud commiscẽdorũ uersuum eripere ei nomen poetæ, quod illi largitur tribuitq; imitatio, cui se toto animo dedit. Centaurum autem, non hippocentaurum, indicem fuisse eius operis scripsi, secutus auctoritatem scriptorum librorum, in quibus ita legi: & præterea testimonium Athenæi, qui ita illud citat. De Chæremone enim loquẽs in xiij. libro inquit. ἐν δὲ κενταύρῳ, ὅπερ δρᾶμα πολύμετρόν ἐστιν, λειμῶνος τέκνα. Rapsodiam autem fabulam hanc ipsam, non male uocatam ab Athenæo δρᾶμα, uidetur Aristoteles appellasse, quia mixta erat, & quasi consuta ex uario genere carminum: rapsodiæ nanque propriè nominabantur scripta epicorum, ducto hoc nomine ab Homeri operibus, quæ cum diuulsa essent ac disseminata, opera studioq; grammaticorum in vnum corpus redacta sunt: inde enim materiæ similes, atque eodem genere carminis explicatæ: quibus idem non contigisset, cœperunt eodem modo uocari. Cum autem iam ostẽdisset, speciem quandam poesis inueniri, quæ utatur tantum oratione nuda spoliataq; aduenticiis ornamentis, id est rhythmo atque harmonia: simulq; docuisset qua ratione consuetudo difficultati non paruæ occurrisset: nec non declarasset non eodem modo dici Homerum & Empedoclem poetas, testatur finem uenisse huius disputationis, quæ similitudinem habuit digressionis cuiusdam: dictaq; de ea iam esse, quæ satis uideri debeant. Adiungit autem, ad propositum reuertens, superioremq; diuisionem absoluere studens, tertiam, quæ restabat, rationem, diuersam à superioribus duabus, hoc pacto,

Εἰσὶ δέ τινες, αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις. λέγω δὲ, οἷον ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ, ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυραμβικῶν ποίησις καὶ ἡ τῶν νόμων, καὶ ἥ τε τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία; διαφέρουσι δὲ, ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν; αἱ δὲ κατὰ μέρος. ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν αἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

Sunt autem non nullæ, quæ vtuntur omnibus dictis: intelligo autem, ceu rhythmo & concentu & metro: quemadmodum & dithyramborum poesis, & nomorum: nec non tragædia, & comœdia. discrepant verò hæ

inter se, quod partim harum vnà cunctis: partim autem singillatim vtuntur. Has quidem igitur dico differentias artium, in quibus efficiunt imitationem.

Tradit extare etiam imitationes quasdam, quæ non contentæ sint vno altero ne trium illorum, quibus tanquam instrumentis quibusdam, omnis species huiuscemodi imitationis imitatur, quod imitandum exprimendumq; sibi proposuit: sed cuncta libere vsurpent: nullumq; eorum à se alienum putent: nec tamen vniuersas illas eodem pacto se in hac re gerere ostendit: inueniri nanque in ipsis quoque, quibus in illo conuenit, dissimilitudinis non parum: quam dissimilitudinem diligenter exponit: antequam tamen nomine appellet, quæ sint imitationes, quæ cuncta illa, cũ ipsis commodum est, arripiant, repetit tria illa, quæ vim habent instrumentorum: multo nanque supra ipsa nominarat, vt cum interiecta non pauca essent, non omnino propria huius disputationis, renouare illa in animo lectoris, non alienum putarit. Animaduertendum etiam est non omnia illa iisdem vocabulis, quibus supra, ipsum appellare. nam præter primum, duo reliqua immutat: pro ἁρμονία enim, quo nomine supra vsus fuerat, μέλος appellat: &, quod primum vocarat λόγον, nunc μέτρον nominat. In ij. quoque libro de animo pro ἁρμονία posuit μέλος vt adnotauit etiã Philoponus: cum enim auctor ipse dixisset καὶ ἔστι ἄλλα τῶν ἐμψύχων ἀφώνων ἔχει καὶ μέλος καὶ διάλεκτον. inquit interpres ille accuratus. μέλος ἐστι τοῦ ἁρμονικοῦ. nam non omnino vnum atque idem esse harmoniam & melos cognoscitur etiam testimonio Aristotelis ipsius, qui inquit in problematibus de harmonia, quæstione xlviij. ὅτι μέλος ἅπαντα ἔχουσι καὶ τὰ ἀνάρμοστα. existimat igitur, manere harmoniam sine altero, aut parum omnino illius retinere, quod non vsu veniret, si nulla re ipsa inter se discreparent. Sed alio loco in iisdem quæstionibus vocauit mele quędam ἀνάρμοστα. quæ, cum ita distinxerit, simul significauit alia esse nullo modo talia. Nam quod admonui, cũ paulo infra eandem repetens, dixisset τοῖς λόγοις ψιλοῖς. emendauit vocem illam, addẽs statim, ἢ τοῖς μέτροις. Vnde perspicitur, addito etiam superiori nouo hoc testimonio, primo ipsum λόγον cum dixit, poeticam orationem, id est certis mensuris illigatam, intellexisse: quamuis illi tempori consilioq; auctoris satis fuerit illo modo ipsam appellasse: nunc enim contra ac supra fecerat, facit: appellat enim μέτρον, non λόγον, sequens suam illam correctionem: in metro autem intelligitur oratio, quam orationem metrum ipsum metitur atque ornat. non multo post etiam ab hoc loco ψιλομετρίαν, eandem rem, penè coniunctis duobus his nominibus, vocat. Iisdem igitur, aliquantum diuersis vocibus, rebus appellatis, indicat Aristoteles, quæ sint species imitationis, quæ omnibus illis vtantur: sunt autem omnes illæ quidem partes poesis, primamq; appellat dithyramborum poesin, & nomorum: deinde tragœdiam & comœdiam ponit. Cumq; in quo conueniat ipsis inter se ostenderit: nulla enim earum est, quæ non vsurpet, cum commodum sibi putat, tria illa, quid discriminis versetur inter eas declarat, dicens discrepare ipsas, quia è numero illarum quædam simul omnibus vtantur: vt eodem tempore ipsæ vtantur in imitando oratione uincta pedibus, & concentu, & rhythmo: aliæ vero seorsum: nec semper vnà. cuiusmodi sunt tragœdia, & comœdia: hæ nanq; quibusdam suis in partibus tantũ adhibent orationem certis metris, pedibusq; ornatã, vt in sermonibus histrionum: in alijs verò duas vt in chori cantico illo, quod stasimon vocatur: illic enim metricæ orationi adiuncta est harmonia. Sunt autem alij chori cantus, in quibus præter superiores duas res, est rhythmus. cum chorus illic certo loco non maneat, sed moueatur, vt illic notari debeat rhythmus, qui est ratio celeris motus ad tardum. Videtur autem locutus de comœdia sui temporis, è qua chorus adhuc sublatus non esset: nam (nisi fallor) in comœdiis, à quibus abest chorus, vt sunt comœdiæ Plauti & Terentij imitatio fit solum oratione metrica. Dithyrambum genus odes fuisse, quæ laudes Liberi patris canerent, à me supra traditum est. in toto autem illo cantu tria hęc simul vsurpabãtur, quamuis aliquando mensuram pedum negligerent. Vnde ab Horatio audaces di-

thyrambi appellati sunt. Vnà igitur cum pedibus erât in illis & harmonia & rhythmi. Huius vero generis cantilenæ, vt eius etiam quæ consequitur, meminit Plato in iij. libro de legibus, his verbis. exponit antem veterem musices rationem, quam dolet magno cum damno ciuitatis dimissam. καὶ ἄλλο διονύσου γένεσις οἶμαι, διθύραμβος λεγόμενος: νόμους τε αὖ αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα ἐκάλουν ᾠδὴν, ὥς τινα ἑτέραν: ἐπέλεγον δὲ κιθαρῳδικούς. Idē etiam optimus auctor in iij. de rep. idem genus carminis tradit constare tribus his rebus, & si non διθύραμβον illic, aut νόμον, sed μέλος ipsum appellat: à quo nomine qui studio illo tenerentur μελικοὶ ποιηταὶ vocati sunt. hæc autem ipsius verba sunt. ὅτι τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστι συγκείμενον, λόγου τε καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. Animaduertendum quoque eundem eruditissimum scriptorem appellare tria hæc, quæ sunt tanquam instrumenta quædam imitandi, vt aliis non nullis locis, ita etiam in x. de rep. inquit enim de poetis loquens. ἐάν τε περὶ σκυτοτομίας τις λέγῃ ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἁρμονίᾳ, πάνυ εὖ δοκεῖ λέγεσθαι: ἐάν τε περὶ στρατηγίας, ἐάν τε περὶ ἄλλου ὁτουοῦν. Nomorum vero dixi, Græco vocabulo vtens, secutus vestigia quorundam Latinorum scriptorum. nam Suetonius etiam in Nerone inquit: prius quàm inchoatū nomō absolueret. Eadem autē hac voce à Græcis appellatas fuisse leges, quibus præcipitur ac vetatur, quod facere opus est in vita, & cantus illos musicos, constat: Vnde vero id factum sit, nō eadem ab omnibus ratio traditur: diuersam enim originem huius nominis attulerunt Aristoteles in problematum segmento xix. quæstione xxviij. & Plutarchus in libro de arte musica: quas qui percipere volet, cum huic loco explicando necessariæ non sint, nullo negotio illic reperiet. Cum autem diligens doctor præcepisset iam, quæ oportebat ad primam partem illustrandam, pararetq; se ad reliqua tradenda, admonet lectorem quid fecerit, his verbis. Has igitur dico affirmoq; differentias esse artium, id est partium imitationis, quod scilicet facit ad explicandam primam illam partem, qua traditur, quomodo illæ discrepent quasi instrumentis, in quibus faciunt imitationem. Legendum autem videtur in Gręco exemplari, ἐν οἷς, neutro genere, non, vt antea in omnibus excusis erat, ἐν αἷς fœminino: supra nanque eodem pacto locutus est, cum inquit. ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι. Sed planius hoc percipitur ex hoc post hunc, quem in manibus habemus, loco posito. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν: & quæ sequuntur. Adnotādum etiam in Græco contextu posterioribus his duobus locis & si verbum non omnino idem est: in hoc enim ipso inquit ποιοῦνται μίμησιν: in altero vero μιμεῖσθαι, positam esse præpositionem ἐν, quæ à primo, cum tamen vtatur illic eodem verbo, quo in tertio, abest.

Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας: ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι: τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις: κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες, ἤτοι βελτίονας ἢ καθ᾽ ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἢ καὶ τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύγνωτος μὲν γὰρ, κρείττους: Παύσων δὲ, χείρους: Διονύσιος δὲ, ὁμοίους εἴκαζε.

Quia autem imitantur ij, qui imitantur agentes: necesse autem est, hos aut studiosos aut improbos esse: mores enim fermè semper comitantur his solis: vitio enim & virtute, quod pertinet ad mores discrepant omnes, siue meliores, quàm comparati nobis sint, siue deteriores, siue & tales necesse est imitari, quemadmodum pictores. Polygnotus quidem enim meliores: Pauson autem, deteriores. Dionysius vero similes pingebat.

Primo hactenus discrimine imitationum exposito, voco autem imitationes, reddens verbum verbo, quas auctor μιμήσεις appellat, id est rationes varias artes ue imitandi, secundum aggreditur, quod manet in eo, quas nam potissimum res imitentur ij, qui imitantur: commune nanque omnium harum artium fuerat imitatio, discre-

pant autem illæ, quod aut alias res adhibent ad imitandum aut alias res imitantur, aut alio modo: Declarato igitur iam, quo pacto diuersis rebus vtantur ad imitandum illi qui imitantur, tradit nũc quomodo res diuersas imitentur: sumitq; ad probandum, imitari ipsos aut meliores quam nos sumus, aut deteriores, aut pares, duas sententias satis certas, quarum posterior ex priore nascitur. Certas autem illas esse, nec valde confirmatione egere, intelligitur etiam ex particula ἐπεὶ, quam constat ipsum initio clausularum tunc ponere, cum aliquid stabile planumq; sumit: aut si non omnino planum: quod tamen non exquisita aliqua ratione egeat: neque enim negari potest, quin ipsum aliquando etiam comprobet: ita tamen, vt rationes quibus vtitur, vim potius habeant explanationis cuiusdam, quàm subtilioris argumentationis. Illi autem particulæ respondet semper sua redditio: quæ nouum aliquid, inde ortum: quodq; illinc fidem ducit, secum trahit: illud verò id ipsum est, quod probare, ac constituere voluit. Hoc igitur hic facit, dicens, Quia qui imitantur, imitantur aliquos agentes: notum autem est & euidens, cunctos qui imitari student, sumere ad imitandum personas aliquas, quæ quidpiam gerant: & non tacitæ immotæq; maneant. ita nanque studium eorum magis apparet: habentq; illi facilius, in quo artem suam exerceant, quàm si stantes, ac quiescentes exprimere conarentur. Adiungit autem fieri non posse, quin hi, qui agunt scilicet, aut studiosi viri, aut praui sint. quod cum omninò certum apertumq; non esset, leuiter confirmat, explicata vi eius sententiæ: inquit enim. Mores nanque ferme semper his solis comitantur. significat autem intelligi plerunque mores & indolem eorum solum, qui aut virtutem, aut vitium toto pectore colunt, cum in animis eorum, qui interiecti sunt inter hos, non appareant certa indicia illorum naturæ: non inquit enim necessario cunctos, qui quidpiam agunt aut probos aut improbos esse: hoc enim manifestò falsum foret: qui nanque medij sunt inter hos: nec omnino aut ornati virtute, aut vitio inquinati, & ipsi etiam aliquid agunt: sed requiri, vt huiuscemodi sint, qui idonei esse debent studio poëtarum: vnà enim & agere aliquid, & illis modis animo affecti esse debent, vt apta materia sint eius artis, facultatemq; præbeant poëtis se imitandi. Sed hanc etiam sententiam, quam ego explanare conatus sum, quaq; ipse vtitur ad confirmandum quod dixerat, vel explanandum potius, Aristoteles ipse constituit, allata causa ipsius: hic enim quoque, vt supra, cum particula γὰρ ab eo posita sit, apparet rationem reddi antecedentis sententiæ. Inquit igitur, Vitio enim & virtute cuncti mortales mores habent distinctos: quod scilicet res nulla sit, quæ tantopere variet mores, quantopere facit vitium ac virtus: non ætas, non diuitiæ, non secundæ aut aduersæ res: sed in primis reddunt naturas moresq; discrepantes, vitium ac virtus. Hoc verò, vt hic breui significat, ita planius, vberiusq; in v. libro πολιτικῶν tradit: cum enim exponeret, quibus rebus discrepant inter se mortales, gradusq; etiam eorum discriminum indicaret, maximum interuallum esse inquit virtutem ac prauitatem. Verba eius hæc sunt. μεγίστην μὲν γὰρ διάστασιν ἀρετὴ καὶ μοχθηρία ποιεῖ & quæ sequuntur: pergit enim reliquorum vim declarare. His autem sententijs positis: & ea ratione, qua docui, comprobatis, infert, quod pendet ex illis, siue meliores quàm nostra ætate sint, siue deteriores, siue & tales, necesse est imitari. & hæc est ἀνταπόδοσις ac redditio, de qua supra locutus sum. Non oportet autem mirari, cur, cum supra duo tantum hominum genera esse docuisset, quæ mores expressos, insignitosq; habent, id est bonos viros ac malos, statim tamen ipse tertium genus adiungat, id est pares similesq;: quod simili etiam pictorum adiuuat, atque ita se habere confirmat: nã duo illa contraria inter se genera tribus his modis variantur: qui nanque honestos ac probos viros imitantur, vt turpes etiam ac malos, & meliores ipsos quàm sint nostræ ætatis homines, & deteriores fingere possunt; atque ita virtutibus aut vitijs eorum multum addere, aut demere, aut quales nunc sunt homines, duo illa contraria genera conformare, vt non maiores fuisse virtutes eorum aut vitia, quàm hodie vulgò sint, dicant. Restitui autem hæc verba, quæ defecerunt in Aldino exemplari ἢ καὶ τοιούτους, inuenta à me in calamo scriptis libris: in tribus nanque ita offendi ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἢ καὶ τοιούτους: non sane loco vacuo ab omni mendo: desi-

deranturderantur

derantur enim illic verba hic prorsus necessaria, ἀνάγκη μιμεῖσθαι. Quæ tamen si aliquis omisit, existimans redditionem eam esse, quæ supra penè eadem posita sunt, ἀνάγκη δὲ τούτους. & quæ sequuntur, valde peccauit: illis nanque alterum duorum, quæ hic sumi debebant, ostenditur, vt supra ipse docui. Quod si retentis his, quæ in plurimis excusis reperiuntur: ac sine quibus sententia imperfecta est, ea quæ conseruata sunt in scriptis exemplaribus, ante illa reponimus, locus sine dubio integer erit, & ab omni macula vacuus. in libro quoque, qui a Guil. Morelio Parisijs excusus est, eadem verba restituta sunt, qui tamen gratiam, quam eo nomine inijt, statim amisit, omissis iis verbis, quæ non minus hic necessaria sunt. Nimis igitur ille in hoc tribuit scripto suo libro, quum omni ex parte ille fidelis non foret. arbitror antem ab aliquo eiecta olim hinc fuisse hæc verba, qui quod ipsa valent, falsò putaret significari superioribus illis ἢ καθ' ἡμᾶς. nam valet etiam non nihil ad ostendendum apta illa huc esse ac maxime conuenire, quod alibi vsus est eadem redditione: infra enim multo, vbi incipit disserere de ijs quæ obiiciuntur poëtis, & quomodo illa ipsa dissoluantur, quum planam sententiam tanquam firmum quoddam solum poneret, inquit ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητής, ὥσπερ ἂν εἰ ζωγράφος ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιός, ἀνάγκη μιμεῖσθαι: & quæ sequuntur. Adiungit autem auctor, simili hoc ipsum constituere volens, eos scilicet, qui imitantur, imitari aut meliores, aut deteriores, aut pares, quemadmodum pictores. Sed non contentus generatim affirmasse nationem pictorum hoc etiam seruare, singillatim docet ipsos hoc fecisse, nomina ipsorum ponens. Appellat igitur primum Polygnotum, quem meliores solitum, quam uerè tunc fuerint, penicillo exprimere tradit. Pausonem autem contra deteriores dicit præbere solitum. Dionysium verò pares. Quum verò nota sit similitudo, quam habet poësis cum pictura: illam autem vetus etiam quidam vir acuta voce significauit, non sine causa Aristoteles, quũ aliquid in hac probare vult, sæpe ad illam recurrit: quod iam iterum aliquo modo fecit: quum enim tantopere inter se similes sint, verisimile est, quod in altera fit, in altera etiam fieri. Animaduertendum uerò, quum supra dixerit eos qui imitantur, imitari homines, qui gerant aliquid, uideri ea de causa imitationes poëtarum dramaticas appellatas esse: & si nanque fabulæ solæ tragicorum. comicorumq;, δράματα vocantur: nullo autem modo scripta epicorum hoc nomine ostenduntur, dramaticæ tamẽ imitationes nominantur non minus imitationes epicorum. quàm illorum ipsorum, quibus magis hoc nomen conuenire existimaretur: quod testimonio etiam ipsius confirmatur: qui infra de summo poëta inquit, cum eum magnopere prædicaret. ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν. Nec existimandum est auctorem inconstantem esse, atque hunc locum repugnare illi, quo infra voluit proprium esse tragicorũ comicorumq; imitari agentes: inquit enim, ostendens in quo conueniat Sophocli cum Aristophane, πράττοντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω: imitantur enim sanè ambo homines qui agant, atq; imitantur ipsos repræsentatione eorum factorum, quod non faciunt epici, qui vtuntur in ea re commemoratione. Quare, vt opinor, hic, imitari agentes, significat non cessantes, nec otiosos homines factis aut verbis referre: hoc enim commune est omnium poëtarum: infra antem, loco, quem indicaui, valet imitari agentes, agere vt ipsi agunt: exprimereq; ita ipsorum facta: quod aliquo modo testatur ipse, quum multo infra, de tragicis loquens, inquit. ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν. Sed aliud quiddam est hoc loco, quod magis attendendum est: videri scilicet Aristotelem sententiam hanc, qua vtitur tanquam crepidine aliqua, accepisse à Platone: ipse enim quoque, quum quod antea probabiliter ostenderat, acutiore ratione confirmare vellet, vsus est eo fundamento, posuitq; omnem imitandi rationem imitari homines, qui agant aliquid aut coacti aut sponte. Verba ipsius hæc sunt. πράττοντας φαμὲν ἀνθρώπους μιμεῖται ἡ μιμητικὴ βιαίους ἢ ἑκουσίας πράξεις. Non tamen idem ille astruit, quod hic noster: adiũgit enim Plato eos ipsos, qui versentur in illis factis, inde venire in eam mentem, vt putent se vel bene, vel male rem gessisse: vnde nascatur in animis illorum vel ægritudo, vel lætitia. Restitui etiam hic in Græco exẽplari particulam γὰρ, quum ab excusis libris abesset: quæ vtilis illic, vel necessaria potius est: cum enim vt ostẽdi, Aristoteles affirmasset communiter id facere pictores,

quod

quod seruare poëtas ostendere vult, quasi causam affert eius sententiæ: ipsamq; comprobat, exempla singulorum ponens. Quare necessaria ea illic videtur particula, qua vtimur, cum causam alicuius rei afferimus.

Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφορὰς. καὶ ἔσται ἑτέρα, τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι τοῦτον τὸν τρόπον: καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει, καὶ αὐλήσει, καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας.

Planum autem est, quod vnaquæq; dictarum imitationum habebit has differentias: & erit diuersa, eo quod diuersas res imitetur hunc in modum. etenim in saltatione, & tibiarum fidiumq; vsu fieri potest, vt sint hæ dissimilitudines.

Communi illo tradito, quod similis vim habet, atque illustrius reddit, quod dixerat: partibusq; ipsius expositis, docet dubitari non posse, quin idem etiam vsu veniat in iis artibus, quæ vtuntur duobus illis quasi instrumentis communibus ipsis cum poësi, ac rationibus deniq; omnibus ita imitandi. ipse vocat μιμήσεις, intelligens, quas supra τέχνας appellauerat. Huic autem rei probandæ adhibuerat simile: in quo cum res magis aperta foret, non parum lucis attulerat huic, quod antea non tam planum erat. Vnde nunc inquit, δῆλον δὲ, id est, apertum & manifestum est. appellat autem primum diuersa genera imitandi, quæ cuncta carent oratione, nec vtuntur ipsa vllo pacto. infra etiam accedet ad rationes illas imitandi, quæ perfectiores sunt, orationeq; vtũtur: in quibus etiam discriminis aliquid reperiet. inquit igitur certum esse, quod singulæ à se supra appellatæ imitationes distinctæ erunt eodem modo: quod vt planius reddat: declaretq; modum illum, addit. futuras ipsas diuersas, quòd imitentur diuersas res. Quod vero adiungit, Hunc in modum, manifestò valet, aut imitando rem meliorem, aut deteriorem, aut parem. Idem autem nunc facit, quod paulo supra ostendi ipsum in similitudine pictorum fecisse: cum enim dixisset singulas imitationes habere in se illa discrimina, appellatione ipsarum probat id verũ esse: atque ita rationem reddit eius sententiæ. Vnde hic est particula γὰρ, quàm supra docui desiderari: passim enim legitur καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει, & quæ sequuntur. Appellat igitur primam saltationem, quæ motu pedum, ceterisq; gestibus corporis imitatur: deinde vsum tibiarum: Tertium autem citharæ tractationem. Omnibus autem his, si quis velit, custodiuntur tres illæ dissimilitudines, id est licet peritis harum artium imitari ipsis & meliores viros quàm nunc sint, & peiores, & pares: nã & qui saltat, motu illo corporis exprimere potest homines, qui bonitate, virtuteq; aliqua vincant homines, qui nunc viuunt: & vt meliores, ita etiam deteriores iisdem gestibus imitari valet, vt eos etiam, qui pares hominibus nostri seculi sint, eadem illa ratione referre, ac nobis ante oculos ponere. Eadem ratio est reliquarum duarum artium.

Καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ, καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους: Κλεοφῶν δὲ, ὁμοίους: Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος, ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος: καὶ Νικόχαρις, ὁ τὴν Δηλιάδα, χείρους.

Et circa orationem & nuda carmina: ceu Homerus quidem, meliores: Cleophon autem, pares: Hegemon verò Thasius, ille qui primus parodias cecinit: & Nicocharis, qui Deliada versibus scripsit, deteriores.

Pergit explicare alias species imitationis, in quibus idem inuenitur. Vt autem superiores, citra vsum orationis imitabantur, ita hæ oratione vtuntur: cõmune nanq;

omnium

omnium eſt, vt metrica oratione vtantur. Appellat autem primum eam ſpeciem poẽtices, quæ oratione vtitur, pedibus tantum quibuſdam vincta, & non præterea ornata rhythmis aut harmonia: Vnde vocat ipſam ψιλομετρίαν, id eſt hexametros verſus, niſi fallor, ſpoliatos illis ornatibus, quibus alia quædam genera carminum ueſtiuntur, id eſt rhythmo & cantu: neque enim puto λόγοις hic capi debere pro ſoluta oratione: remotamq; ipſam penitus exiſtimo ab officio poëtæ. Hoc autem inde etiam intelligere licet: ſi nanque ipſam quoque complexus eſſet, aliquod exemplum ſcriptoris eius generis, vt poëtarum fecit, poſuiſſet. Sed primum arbitror ſummum doctorem λόγον. quo cunctæ vtuntur, quas deinceps appellat, id eſt orationem, poëticã intelligens, poſuiſſe, vt diſtingueret à ſuperioribus illis tribus, quæ imitantur ſine oratione. Sed cum videret hoc pluribus modis fieri, ſtatim addidit genus quoddam ipſius: rationemq; diuerſam ab iis, quas poſtea adiungit: illæ nanque recipiunt rhythmos & harmoniam, quorum expers eſt primũ hoc genus. Vnde arbitror Ariſtotelem ſignificare hexametrum carmen: ipſum enim vacuum eſt ab illis rebus. & præterea poëtæ, quos appellat, illo vſi ſunt, vt apparebit. Primum igitur nominat Homerum, de quo dubitari non poteſt. eum autem dicit imitandas ſumpſiſſe perſonas meliores: ſuperabat enim & fortitudo Achillis, & prudentia Vlyſſis, omnem vim earundem virtutum, quæ in alijs tunc inuenirentur. Sed in illis etiam omni laude expoliendis, omne ingenium ſuum conſumpſit poëta. Cleophontem autem, inquit, ſimiles imitari ſolitum, vt non augeret, neque minueret virtutes ac vitia ipſorum: ſed cũ iuſmodi forent facta eorum, qui ea ætate viuerent, illiuſmodi ſolitum ipſum in ſuis poëmatibus referre. Hegemonem autem Thaſium, illum ſcilicet, qui primus nouam rationem pangendi carmen excogitarat: parodiasq; ſcripſerat. & præterea Nicocharin, qui poëma Deliada vocatum condidit, deteriores inquit finxiſſe: ac multo moribus ac vita peiores, quàm tunc forent. παρῳδία autem genus poëmatis erat huiuſce modi, vt ſumptis verſibus veteris alicuius poetæ, & maxime Homeri: immutatisq; non nullis verbis, longe alia inde ſententia duceretur. Exemplum huius rei eſt locus Athenæi in xj. libro Δειπνοσοφιστῶν, vbi huius ipſius Hegemonis meminit: diligenterq; de ingenio ipſius ac moribus diſſerit: eum nanque, vt Ariſtoteles, parodias ſcripſiſſe tradit: non tamen hoc ipſum primum tentaſſe commemorat. aliis enim nunc relictis, narrat ipſum in quadam è multis ſuis parodijs, ita cecinisse. ταῦτά μοι ὁρμαίνοντι παρίστατο Παλλὰς Ἀθήνη χρυσῆν ῥάβδον ἔχουσα καὶ ἤλασε. εἶπέ τε μῦθον Δεινὰ παθοῦσα φακῆ βδελυρὴ χώρει εἰς ἀγῶνα καὶ τότ' ἐγὼ θάρσησα: iidem autem eodem modo variati, ab eodem citantur in xv. eorundem librorum. cuius etiam teſtimonio intelligitur rationem hanc ſcribendi lepidam, ridiculamq; fuiſſe: narrat enim quodam loco xiiij. libri hoc apertè, vbi adiungit cithariſtas etiam non nullos aſſimile quiddam ſua in arte feciſſe: poetasq; huius generis æmulatos fuiſſe. Nec defuerunt etiam ſuperiore ætate ingenioſi viri, qui hoc in noſtris poetis tentarint: locosq; plures Petrarchæ ex illis carminibus, quæ triumphos vocauit, ita immutarint, & ad obſcenas turpesq; ſententias traduxerint. De Nicochare, qui Deliadem ſcripſit, nihil habeo certi, præter id, quod ab auctore traditur: nec tamen arbitror accipi debere Nicocharim comicũ: nullaq; alia de cauſa ſuſpicor ipſum addidiſſe ὁ τὴν Δηλιάδα, niſi, vt ab illo diſtingueret. Quæri autem non ſine cauſa poſſet, quomodo dixerit Homerũ imitatum eſſe ſtudioſos viros, quos etiam, quamuis inſignes aliqua virtute, ornaret ac meliores redderet, cum conſtet ipſum imitatum eſſe uiles etiam admodum perſonas, & notatas maximis uitiis, vt Therſitem, Dolonem, Irum: quorum omnium ingenium mirifice expreſſit, & in illis effingendis ſtudij multum poſuit. An, quamuis negari non poſſit, quin diligentiam aliquam adhibuerit in horum etiam moribus, factisq; exprimendis: nam omnem materiam, quam ſumpſerint poetæ, diligenter imitantur, tamen propoſitum Homeri fuit in Iliade imitari Achillem, & magni animi virum, præditumq; ſumma fortitudine nobis ante oculos ponere: vt in altero poemate Vlyſſem, patientiſſimum hominem, & qui calliditate ſua euaſerit ſumma pericula. Quare uere dici potuit hoc genus hominum imitatus eſſe: quia in animo ſemper habuit hoc efficere: & huic rei in primis ſummo ſtudio incubuit.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους, καὶ τοὺς νόμους, ὡς πέρσας καὶ κύκλωπας τιμόθεος, καὶ φιλόξενος μιμήσαιτο ἄν τις.

Simili modo autem & circa dithyrambos, & circa nomos: vt Persas & Cyclopas, Timotheus & Philoxenus, imitari posset aliquis.

Profectus ab iis imitationibus Aristoteles, quæ simpliciores sunt: atque vtuntur aut rhythmo solo, aut coniuncto illo cum harmonia: demonstratoq; solere illis aliquos imitari & meliores & deteriores & pares, cum ostendisset postea idem etiam contingere in iis imitationibus, quæ integriores sunt, vtunturq; oratione, varijs modis concinnata: illa tamen seiuncta à rhythmo & harmonia, nunc quod restabat, agit de genere illo imitationis, quod non contentum poëtica oratione, temperat eã cum ambabus illis rebus: traditq; idem etiam, quod in superioribus illis, in hac seruari posse: ac quosdam etiam poëtas id iam fecisse, vt Timotheus & Philoxenus, qui ambo dithyrambici extitere. Timotheus nanque in dithyrambo quodam suo extollens virtutem Persarum, meliores ipses finxit, quàm vere tunc fuerint. Contra autem Philoxenus Cyclopas sæuiores & immaniores: quamuis enim certi nihil de hoc habeam, arbitror tamen summis laudibus in eo cantu celebratos à Philoxeno Persas: cum enim Aristoteles idem vsu venire in hoc genere imitationis affirmet, quod in aliis, vt & meliores & deteriores quàm vulgo sint, illo exprimantur: ad exemplaq; recurrat, verisimile est ipsum vtriusque rei exemplum posuisse. hoc autem protuli, quia interpretes crediderunt illic exagitatos fuisse Persas, & vt deteriores notæ homines, accusatos Persas autem hic legi debere nullius calamo exarati libri auctoritate cognoui, quamuis plures viderim: sed, vt olim testatus sum in commẽtariis meis in libros de arte dicendi, admonitu optimi atque eruditissimi viri Francisci Medices Raphaelis filij, qui hoc acumine ingenij sui, ac iudicio perspexit. Quæ autem ad hãc lectionem confirmandam pertinent, eo loco diligenter explicui. Philoxenum autem Cyclopis amorem, quo Galateam deperieat, hoc genere carminis celebrasse, à veteribus grammaticis memoriæ proditum est. eo etiam putant Aristophanem comicũ allusisse, cum in Pluto induxit chorum hoc canẽtem θρεττανελὸ τὸν κύκλωπα μιμούμενος. Restitui autem hic, antiquam lectionem secutus, in extremo particulam τις, quæ aberat prius ab excusis libris: & hic (nisi fallor) valde accommodata est: sensum enim huius loci hunc esse puto: licere cuiuis hoc ipso genere grandioris carminis imitari & meliores & peiores & similes: quod exemplo etiam duorum illorum dithyrambicorum effecerit.

Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν: ἡ μὲν γὰρ, χείρους: ἡ δὲ, βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

In eadem autem differentia & tragœdia separata fuit à comœdia: hæc quidem enim deteriores: hæc verò meliores, imitari vult, quam ij qui nunc sunt.

Tradit dissentire etiam inter se tragœdiam & comœdiam eodem modo. cum, vt ipsemet docet, tragœdia meliores sibi proponat semper imitandos: comœdia verò, deteriores, quàm homines sint, qui ea ætate viuant: tragici enim poetæ, quos in scenam inducunt, summo loco natos homines, ornant etiam: finguntq; ipsos extitisse maioris virtutis, quam uere fortasse fuerint: contra autem comici, cum tenuis conditionis homines sumant, illorum etiam facta & consilia extenuant. Quare non mirũ est, si vtrique collati cum hominibus, qui tunc viuant, contrariis illos rebus vincunt. Hoc autem, vt opinor, discriminis est inter superiorem & inferiorem hanc sententiam, quod vnus idemq; dithyrambicus efficere posset diuersis temporibus, quod duos illos, longe aliud studium colentes, in diuersis personis ostendit fecisse: nunc

enim

enim augere posset bonum aliquod, factumq; præclarum multo supra veritatem extollere: fingereq; aliquos præstantiores multo, quàm ætas illa ferat: nũc autem deteriores: nam licet etiam eo carmine magnopere extenuare vitam & facta hominũ. Contrà autem semper tragœdia fingit præstantiores, quàm vulgo inueniantur, quos imitatur: eodemq; pacto comœdia peiores & abiectiores. Quare apposite recteq; inquit tragœdiam cum comœdia ita discrepare, vt partes illæ studiaq; dithyramborum aliquando inter se discrepasse inuentum est, quod passim eis, & cum commodum ipsis est, liceat facere. Animaduertendum etiam est, an peccatum sit à librariis in ordine primorum verborum huius quasi corollarij: legiq; debeat. ἐν τῇ αὐτῇ δὲ διαφορᾷ. ratio certè Græci sermonis videtur hoc postulare.

Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ, ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις: καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαί ἐστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν καὶ μὴ μεταβάλλοντα, ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους.

Adhuc autem horum tertia differentia est, vt singulas has res imitaretur aliquis: etenim in iisdem & easdem res licet imitari: aliquando quidem exponentem, vel aliud quippiam factum, quomodo Homerus facit: vel vt eundem & non se immutantem: vel omnes vt agentes & molientes aliquid eos, quos imitamur.

Tertium, quod restabat, discrimen explicat: tribus nanque modis initio statuerat discrepare inter se imitationes: quorum trium modorum duos iam explanarat. Tertius vero hic in modo & ratione imitandi totus positus est: fieri enim potest, docente hoc ipso accurate, vt aliquis iisdem vtens tanquam instrumentis, siue potius in eadem quasi materia aliquid effingere atque exprimere studens, vt videtur ipse loqui: quod tamen eodem refertur. & præterea easdem res imitans (sic enim priores illos duos modos ostendit, eodem ordine ipsos appellans, quo supra traditi sunt) in modo postea, rationeq; imitandi discrepet. Modus autem diuersus est, quia nunc quidem commemorantem, vel aliud quippiam siue personam, siue rem factum: nunc verò eundem manentem & non se inmutãtem, licet imitari. est autem posterior hic vnus idemq; modus, declarandæ rei causa diuersa ratione repetitus: de qua forma dicendi supra non longe ab initio huius operis disputaui. Nec putari debet id, quod nunc inquit, cum idem scilicet, qui ab initio est, poeta manet, nec inmutatur: & id quod supra dixit: Vel aliud quippiam factum, membra duo esse, in quæ diuidatur epicum carmen: neque enim vllum eius generis reperitur, in quo non vtrunque contingat, vt demonstratum est. Tertia autem ratio, qua aliquis, quamuis nunc iisdem, nunc diuersis instrumentis vtens: eodemq; pacto nunc eandem: nunc diuersam rem tractans, est, quod omnes, quos in poemate suo inducit, vt agentes aliquid: ipsosq; in suis illis negotiis occupatos inducit. Significat igitur superiores duas illas rationes recipere tertium hoc discrimen, quod variatur tribus modis. Quod autem primo inquit: nunc exponentem vel aliud quippiam factum, modum tradit mixtum, temperatumq; ex ambobus iis, qui eum sequuntur: illi nanque simplices: ipse vero ex ipsis concretus. Addens autem. Quomodo se gerit Homerus, rationem illam propriam epici carminis ostendit, cuius principatum tenet Homerus: poeta enim illic quædam sua ex persona exponit: alia autem narrat alius factus: alius enim fit poeta, cum induit personam alicuius: & quæcunque ipse loquitur ex ore illius prodire fingit. Facere verò hoc passim epicos, vniuersi, qui primoribus labris ipsos attigere, nouerunt: vt Virgilius etiam, qui post non nullas sententias sua ex persona editas, quamuis longior quàm Homerus in eo sermone sit: ille nanque pauciora suo quasi ex ore protulit, suscepit personam Iunonis, & quid illa Aeneæ irata, doloremq; suũ expromens, dixerit, ipsam pronuntiantem fecit. Deposita verò persona illa, rursus

poeta narrat quid consilij dea ceperit, efficere studens, quæ ipsi in mentem venerãt, iedemq; Aeoli, atque imperium, quod haberet in uentos, describit: postq; iterum quasi Iuno fit, afsciscens sibi orationem, quam illa ad Aeolum habuerit: statimq; paucis his verbis, ore suo prolatis, Aeolus hæc contra. ipsius ventorum regis personam recipit: quam rationem persequitur toto in opere. Quod verò inquit Aristoteles, ἕτερόν τι γιγνόμενον, id valet, quod ostendi. Plautus quoque in trinummo eodem pacto locutus est: his enim verbis vtitur cum Callicle sene ea in fabula Megaronides. Proh di immortales verbis paucis quàm cito Alium fecisti me: alius ad te veneram: quamuis illic iudicij atque opinionis immutationem factam intelligat: aliquo enim modo alius fit is, qui magnopere mentem ac sententiam mutat de aliqua re. Animaduertendum prȩterea, quod neutro genere hic vsus est: & tamen quum poeta suã personam deponit, & alienam suscipit, virum aut mulierem imitatur: neque enim res, quȩ neutro genere appellãtur, orationis participes sunt, vt debeat poeta mutata persona sua consilium illorum exponere: fecit autem hoc (nisi fallor) vt virile muliebreq; genus complecteretur. Sed multo etiam infra eodem animo inquit, ὀχν...τε ἦθος, καὶ ἔδρασεν ἄξια, ἀλλ' ἴχνη ὅθεν. Exempla secundi modi, quo poeta perpetuo eundem tenorem seruat: ac quidquid edit, sua ex persona edit, nullum fingens suo ex ore quippiam proferentem, sunt poemata dithyramborum: quod Platonis testimonio intelligimus, ipse nanque in ij. libro de rep. hoc apertè testatur. Qua in re quærere aliquis non sine causa posset, an proprium hoc fuerit eorum, qui grandi tantum illo carmine vterentur: cuius fortasse vestigia nulla extant, siue commune ipsis cum omnibus lyricis poetis. & sanè non magnopere postulare videtur genus hoc poematis, quo laudes siue deorum, siue clarorum virorum canũtur, vt alienam personam poeta induat. exempla tamen huius rei non nulla reperiuntur & in Pindari & in Horatij odis. Sed etiam Frãciscus Petrarcha noster, qui plurimum magnitudine ingenij in hoc ipso genere carminis valuit, cantilenam vnam confecit, in qua litem inter se & cupidinem: causamq; tanquam in foro habitam, fingit. Nec sanè hanc solam, sed alias etiam non nullas huiuscemodi fecit, vt nullo labore intelligere licet. Tertium modum apertè vsurparunt tragici ac comici, qui nihil vnquam suis in fabulis suo ex ore promunt: sed omnia illic eduntur à personis iis, quas inducunt. Quod vero ad verba pertinet, hoc pacto videtur locus accipiendus, vel ita, scilicet, imitari licet, vt omnes, qui imitantur, agant & moliantur. Nam in epico carmine poeta cum exponit sua ex persona aliquid, proprie neminem imitatur: sed in illis tantum partibus, quibus quasi inducit homines ipsos, qui imitantur, aliquid dicentes, aut gerentes: tunc enim tribuit illis poeta ea facta & dicta, quæ conueniant moribus & vitæ illorum, quos ipsi exprimunt, ac reprȩsentare conantur, quod verè est imitari. in altero itidem genere poematis idem vsu uenit; quo scilicet poeta idem semper manet, nec aliam personam suscipit. Quod vero, cum iam πράττοντας dixisset καὶ ἐνεργοῦντας addidit, est posterior hæc vox prioris declaratio. & sanè uis huius notioq; latior: nec vni certo generi factorum addicta est: qui enim aliquid ad remp. pertinens, gerunt, propriè à Græcis πράττειν dicuntur.

Ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησίς ἐστιν, ὡς εἴπομεν κατ' ἀρχάς: ἐν οἷς τε, καὶ ἃ, καὶ ὡς. ὥστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς: μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπουδαίους: τῇ δὲ Ἀριστοφάνει: πράττοντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω.

In tribus iam his differentijs imitatio versatur, vt initio diximus: in quibus scilicet, & quæ, & quomodo. Quapropter hac quidem idem cum Homero imitator Sophocles esset: imitantur enim ambo studiosos. hac vero cum Aristophane: agentes enim imitantur & gerentes ambo.

Cum à principio huius scriptionis, monstrato statim genere earum artium, quæ vtuntur metro, rhythmo, & harmonia, tria ipsarum esse discrimina affirmasset: accurateq;

curateq; de illis iam disputasset: atque omnia, quæ ad subtilem earum explicationé pertinent, tradidisset, paucis nunc docet se ad finem eius præceptionis peruenisse: vtq; firmius illa hæreant in memoria, iisdem verbis, quibus supra ipsa indicarat, appellat. Nam quod imitationem tribus his rebus, quas iam explicarat, distinctam esse repetit, planum est ipsum nunc imitationem vocare operam & studium eorum, qui imitantur, non artem rationemq; ipsam, quæ in hoc occupetur, vt supra sæpe fecit. Adiungit etiam quiddam, quod è superiore disputatione plane elicitur: vnde quęstum facere possit, qui legit: habet enim corollarij vim. adiungit igitur eisdem poetis cum aliis atque aliis conuenire diuersa cogitatione. id vero exemplo tradit ac confirmat, dicens haberi posse unum eundemq; poetam Sophoclem & Homerum, si quis unam è tribus illis differentiam spectet: mediam inquam, id est rem ac personas, vt ipsemet docet: qui quod uno uerbo ostenderat, pluribus declarat, reddens rationem eius rei hoc pacto. Imitantur enim ambo studiosos uirtutis viros. Non humiles vero, turpesq; personas, sed graues honestasq; imitari vtrunque eorum, constat. Siquis autem, addit, relicta hac animaduersione, aliud spectet, id est tertiam rationé attendat, dicet ipsum similem esse Aristophani, ut supra fecerat, causa eius similitudinis allata, comprobans quod tradiderat: inquit enim. Agentes nanque imitantur & gerentes aliquid ambo: Sophocles scilicet atque Aristophanes: quamuis illi condicione uitæ ac moribus longe inter se discrepantes sint: tenues enim homines: nec honestis factis deditos, comicus ille imitatur. Quod vero ad Græca verba pertinet. illud καὶ δρῶντας, est itidem declaratio antecedentis vocis πράττοντας: cum enim Attico verbo vsus esset: eius nanque sermonis proprium est πράττειν dicere, cum agere significare volunt: aliæ autem gentes idem uerbo δρᾶν ostenderent, eandem rem duobus verbis, explanandæ rei causa, significauit, ut supra ipsum fecisse indicaui: quamuis hic eodem verbo vsus non sit, quo illo loco, in notione prioris explicandæ: quod ipsum fecisse arbitror, vt ratione etiam eius nominis tradita, opinionem suam confirmaret: id enim statim aggreditur. Intelligere autem ipsum, cum inquit, Quibus, instrumenta, patet, quamuis in Græco sermone adiuncta sit huic nomini præpositio, idq; magis videatur materiæ conuenire: quę & ipsa aliquo modo munus tūc obit instruméti, cum ipsius auxilio res exprimatur, de quo supra etiam locutus sum. Cum vero dixit, Quæ, personas atque rem significauit: vt cum, Quo pacto, modum: de his enim copiosè disputatum est.

Ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς. τῆς μὲν κωμῳδίας οἱ Μεγαρεῖς, οἵ τε ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς παρ᾽ αὐτοῖς δημοκρατείας, γενομένης: καὶ οἱ ἐκ Σικελίας: ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς, πολλῷ πρότερος ὢν Χωνίδου, καὶ Μάγνητος. καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσω, ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον: οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασιν: Ἀθηναῖοι δὲ, δήμους, ὡς κωμῳδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως, καὶ τὸ ποιεῖν, αὐτοὶ μὲν, δρᾶν: Ἀθηναίους δὲ, πράττειν προσαγορεύειν. περὶ μὲν οὖν τῶν διαφορῶν, καὶ πόσαι, καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

Unde & dramata vocari non nulli ipsa aiunt, quia imitantur agentes. Qua etiam de causa vendicant sibi tragœdiam & comœdiam Dorienses. Asciscunt verò sibi comœdiam Megarenses: & qui hic, tanquam illa exorta sit apud ipsos, cum popularem statum ciuitatis habebant: & qui ex Sicilia: ex illis enim locis Epicharmus pöeta prodijt, qui multo tempore prior extitit Chonnide & Magnete. Tragœdiam verò sibi vendicant quidam è

numero eorum, qui incolunt Peloponnesum, ducentes signum à nominibus: hi enim affirmant se appellare comas, pagos. Athenienses verò, demos: tanquam comœdi vocati non sint à verbo κωμάζειν, sed nomen duxerint ab errore illo per pagos, quo illic vagabantur, qui ignominia notati ex vrbe discedebant. Praeterea facere ipsi quidem se ostendunt vocare δρᾶν. Athenienses vero πράττειν. De differentijs autem imitationum, & quot, & quae sint, haec satis habenda sunt.

Cum ostendisset quid similitudinis sit Sophocli cum Aristophane: idq; dixisset esse, quod ambo imitantur aliquos agentes, confirmat id etiam communi vocabulo tragœdiarum & comœdiarum: vtrunque enim poëma vocatur δρᾶμα ea de causa, vt non nulli volebant, cum tamen distincta sint proprijs illis vocibus; videtur enim significare alios quosdam aliam esse illius nominis rationem existimasse: neque credidisse vocata fuisse δράματα, quia illic gerentes personę omnes fabulæ quippiam inducuntur, cum dixerit, Quidam affirmant. illi verò, vt suspicari licet, arbitrati fuerãt idem valere δρᾶμα, quod ποίημα; vt quemadmodum alia poëtarum opera ποιήματα, vulgo vocarentur, ita hæc eadem de causa δράματα vocata essent. Quod adiungit autem nouum argumentum est, ductum indem ab etymologia: declarat enim non sine causa genus quoddam Græcorum, Doris appellatum, vendicare sibi tragœdiam ac comœdiam: affirmareq; se inuentores extitisse vtriusque poëmatis. Cum autem non omnes eius gentis populi easdem terras incolerent, sed longe diuersas, docet illos diuersis etiam argumentis iudicium suum comprobasse, quibus declararent, conuenire sibi inuentionem eius poëmatis, cum superius illud commune omnium foret. Megarenses igitur, inquit, qui erant Dorici generis, & qui veram Gręciam incolebant: & qui in Sicilia sedes sibi posuerant, comœdiam apud se natã aiebant: prius nanque de comœdia agit; qui enim in Græcia viuebant, dicebant poëma illud, licentiæ plenum, apud se ortum, cum populari statu ciuitas ipsorum regeretur: quod verisimile erat: propria enim illius reip. est libertas illa, qua vtebantur prisci comici in describendis improbis hominibus: vitiisq; eorũ notandis: nec in alio genere reip. facile ferri potuisset. Megarenses verò vsos olim hac rep. in iiij. etiam & v. libro πολιτικῶν, ipse testatur, quam etiam, quomodò amiserint, accurate docet. Qui uerò in Siciliam sedes suas transtulerant, comœdiam inuentum suum esse aiebant, quia illic natus esset Epicharmus poeta, qui ætate ceteros comicos anteibat, multisq; annis ante Chonnidem, & Magnetem, ueteres comicos, floruerãt. hi autem patriam Athenas habebant; eorumq; auctoritate Athenienses videri volebant apud se inuentam comœdiam. Adiungit autem Aristoteles non nullos etiam populos eiusdem generis, qui incolerent Peloponnesum, tragœdiam sibi asciscere solitos: nec tamen statim argumentum exponit, quo illi niterentur; nec sanè proprium illi ullum habebãt, quo declararent graue id poema à se inuentum fuisse. primum enim redit ad explicandam rationem, qua, ui nominis freti, Megarenses probare uellent sibi concedendam esse inuentionem illius poematis. inquit enim. Hi enim affirmant se vocare κώμας, pagos ipsos, siue oppida: sic enim appellemus, quas communi uocabulo reliqui Græci vocabant περιοικίδας: cum Athenienses, (ut illi addebant) eam rem nomine δήμων ostenderent. Athenienses uero δήμους appellabant puta Sunium, Piræum, reliquaq; huiuscemodi oppida, siue pagos: illo autem communi uerbo huius rei significandæ, usus est etiam Aristoteles in vj. libro πολιτικῶν, cum rationem exponeret, qua Carthaginienses tenuitati suorum ciuium consulerent: inquit enim. αἰεὶ γάρ τινας ἐκπέμποντες τοῦ δήμου πρὸς τὰς περιοικίδας, ποιοῦσιν εὐπόρους. Sed Thucydides quoque, qui scriptor Atticus fuit: in eaq; urbe natus & eductus est, utitur uocabulo κώμη: quod Aristoteles hic tradit fuisse proprium Doriensium: ubi enim de ueteribus institutis agri Attici disserit, ait. κατὰ κώμας δὲ παλαιῷ τρόπῳ οἰκοῦντα. explicat autem statim Aristoteles sensum illorum, qui cum uellent videri auctores comœdiæ, utebantur signo

huius

huius rei nomine quo ipsa vocaretur: illamq; appellatam aiebant ἀπὸ τῶν κωμῶν, id est, à pagis: cum κώμη ipsorum vocabulum esset, non Atheniensium, cum ipsis de inuentione huius poematis contendentium. Cum igitur sciret aliud etymon, rationemq; huius uocabuli comœdiæ, siue comœdorum, alios esse putasse, hoc tradit: docetq; ipsos de hoc non dubitasse, quin comœdia à comis & pagis, & non à uerbo κωμάζειν uocata sit, vt alij sentiebant, qui putabant comœdos appellatos à licentia illa, qua utebantur qui κωμάζειν dicebantur: illi nanque ludibundi lasciuientesq; per urbem ambulabant, canebantq; uersus ad risum excitandum aptos, & ad notandos mores ac facta ciuium improborum. cum contra ipsi putarent quosdam, ignominia affectos, vrbeq; eiectos per pagos ac uicos agri Attici errantes, sua lingua κώμας uocatos: accusantesq; eos, qui se iniuria affecissent, nomen dedisse huic poemati. Sed scrupulus nō paruus hic est: si nanque κώμη Doricū uocabulum est, κωμάζειν quoq;, quod apparet inde ductum ac conformatum, eidem genti tribuendum videtur: ac proprium ipsius vocabulum habendum. Quare siue a comis, pagisq;, siue à uerbo κωμάζειν, comœdia vocata est, non sine causa, ducto argumento a ui nominis Doriensium nationi origo ipsius assignanda uideretur: occurri autem potest huic difficultati (ut arbitror) hoc pacto. Si quis dicat in usu sanè Attici sermonis fuisse uerbum κωμάζειν: ipsumq; radices egisse in eam linguā, quamuis ortum fuerit in finibus Doriensium: quod non ita de altero illo contigerit, cum suum propriumq; uocabulum haberent, quo pagos uicosq; appellarent, id est δήμους: & non id significare uolentes, unquam κώμας usurparent, cum tamen supra ostenderim ab Attico scriptore hoc uerbum usurpatum. Quod autem sequitur argumentum est, quo utebatur Dorica natio ad uindicandam sibi, non comœdiam tantum, uerum etiam tragœdiam: ductum & ipsum ab etymologia huius nominis δράματα, quo communiter appellabantur ambo hæc poemata: cum enim δρᾶν suum esse uerbum ostenderent, unde δράματα uocata sunt, uidebantur ea de causa ipsi inuentores extitisse horum poematum: nam si Athenienses primi illa excogitassent, suo ac proprio nomine inuentam à se rem nuncupassent: quis enim alieno uocabulo uteretur in suo aliquo inuento significando? Habebant autem Athenienses uerbum πράττειν, quod apud se idem valebat, quod apud Doras δρᾶν. Quod supra inquit de populis quibusdam Dorici generis, Peloponnesum incolentibus, qui uendicarent sibi tragœdiam, ipsos argumentum a nominibus ducere solitos, ipsisq; vti tanquàm nota quadam eius rei, quā probare volebant: quod (inquam) dixit ποιοῦντας δρῶντας, eodem pacto locutus est in ij. libro de moribus ad Nicomachum, quo loco tradit, qua ratione aliquis possit percipere se habitum iam consequutum: uirtutemq; aliquam tenere: affirmauit enim uoluptatem & molestiam, quæ nascitur ex factis illis in animo eius, qui facit, posse hoc indicare: lætitiamq; illam & ægritudinem, notas quasdam haberi debere, quæ aperiant & patefaciant, quod abditum prius erat atque obscurum. verba ipsius hęc sunt, σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις. Statim autem Aristoteles his rebus explicatis, repetit quid adhuc fecerit: commemoratq; se satis disputasse de diuersis rationibus imitandi: tradidisseq; quot numero sint imitationes: & vim naturamq; omnium illarum docuisse. Vnde arbitror certo teneri, quod supra indicaui. non fuisse propositum auctoris à principio genus propinquum diuersarū poeseon indagare, sed superius quoddam genus, quod contineret etiam artes non nullas, similes sanè illis, non tamen & ipsas poesis: in extremo enim singularum disputationum consueuit repetere paucis, quæ confecerit. hic autē, quot, & quæ sint, genera imitationum testatur se docuisse. Videtur autem ex hoc loco separatim de poetica agere incipere, ac uerum ordinem sequi. cum ortum ipsius sedulo inquirat: Quo modo enim supra potuit rectè de illa disserere, cum ipsius originem nondum monstrasset?

Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί: τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί: καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι, καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας.

Videntur autem genuisse quidem omnino poeticam causæ duæ quædam, atque hæ naturales: imitari enim insitum est hominibus à pueris: & hac re illi differunt à ceteris animantibus, quod animal est homo maxime aptum ad imitandum & primas perceptiones ipse facit imitando.

Cum, arrepta occasione, disputasset de controuersia, quæ uigebat inter Athenienses, & non nullos Doricos populos: utraq; enim gens uideri uolebat inuentrix fuisse comœdiæ & tragœdiæ: explicassetq; argumenta, quibus, ductis à nominibus, uterétur Dorus in asserenda sibi inuentione illorum poematum, quærit nunc de origine poetices: modiceq; judicium suum aperiens, narrat, uideri procreasse poeticam causas duas: & ambas quidem illas à natura profectas, non studio ac uoluntate hominum excogitatas. Cum autem causas has non ita plane tradiderit Aristoteles: ut ipsarum hanc primam esse: hanc uerò secundam dixerit: ortaq; quæstio sit inter interpretes, quam potissimum secundam esse arbitrari debeamus: de prima nanque non dubitatur, quid sentiam de hac re, declarabo: censeo enim alteram causam extitisse, quæ ita impulerit nos ad hoc studium, ut rationem eius inuenerimus: quod cuncti mortales gaudent, cum uident aliquam rem apte expressam atque aliqua ratione redditam. Sed prius, quæ pertinent ad primam causam confirmandam, uideamus. illa autem est, quod auctor tradit imitari insitum esse naturis hominum à prima teneraq; ætate: si nanque procliues tantum ad imitandum homines forent in ætate jam firma, credi posset illud judicio aut auctoritate aliquorum partum. Consuesse autem ueteres Peripateticos hoc argumento sæpe uti, & quasi ad incunabula accedere, quia in pueritia facillimè arbitrabantur naturæ vim se posse uidere, testatus etiam est Cicero in v. libro de finibus. quod uero nunc ἐκ παίδων inquit, uariis uerbis, idem tamen ualentibus, Aristoteles hoc significare solitus est: nunc enim ἐκ νέων. nunc ἐκ νηπίων. nunc ἐκ μειρακίων. nunc, ut hic, ἐκ παίδων inquit: omnibus enim his modis, infirmam ætatem, imbecillamq; mentem Græci ostendunt. quin autem pueri etiam & gestibus corporis & uoce multa imitari atque exprimere conentur, dubitare nó possumus: cotidie enim huius rei exempla uidemus. Adiungit autem, vt confirmet imitationem esse insitam animis nostris à natura, vincere hominem in hac ipsa re ceteras animantes: illa enim quæ præcipua atque excellentia in nobis sunt, facile existimari possunt naturales radices habere. Tertia autem collatione inquit μιμητικώτατον: id est maxime aptum ad imitandum: sunt enim beluæ quoque non nullæ, quæ non parum ad hoc valent: vt genera quædam auium: & certe simiæ, quæ inde etiã nomen acceperunt: catiq; mimones, quod Græcum verbum manauit in nostrum sermonem, in vsuq; adhuc est leuiter corruptum, vocati sunt. Videtur autem in Græcis verbis auctoris dandi casu τούτῳ legi debere, vt infinitis locis locutus est, nisi putamus more Attico præpositionem κατὰ desiderari: quo pacto idem prorsus significaret, ac uitij nihil in scriptura foret. Addit autem aliud, quod idem constituit: hominibus scilicet insitã esse à natura imitandi uim. Hoc autem est quod inquit ipsum hominem, quæcunque primo discis, id est puerum adhuc, & in tenera ætate constitutum, hoc pacto discere, id est imitando: factaq; aliorum exprimendo, qui scilicet aut longo vsu docti, aut ratione scientiaq; ejus rei accepta, peritius illa gerant atque administrent; hoc enim puto ualere πρώτας μαθήσεις ποιεῖται, ut significet ipsos non expectare eo tempore præcepta magistrorum, sed attendere tantum quid alij gerãt: conariq; ipsos reddere, atque ita rationem earum rerum tractandarum aliquo modo percipere: hoc enim declarat hominibus insitam natura uim non paruam imitandi, cum vtantur in rudimentis aliquarum rerum percipiendis imitatione: Similis verò est huic modus ille dicendi, quo vsus est Plato in iij. libro de rep. ποιοῦνται διὰ μιμήσεως: prolatus autem est de poëtis epicis, quum personam aliquorum induunt: atque ita, quod ipsorum est munus, exponunt; commemorantq; quod volunt: verba eius sunt. ἐν δὲ τῷ τοιούτῳ, ὡς ἔοικεν, οὗτός τε καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ διὰ μιμήσεως τὴν διήγησιν ποιοῦνται. Valere uerò hic μαθήσεις, perceptiones, & totum id, quod ab aliquo

quauis ratione addiſcitur, non diſciplinas, apertum eſt. idem enim quoque ſignificat hoc nomen in initio poſteriorum Analyticorum, vt teſtantur etiam Græci interpretes eorum librorum: niſi quod ueriore via ac ratione res eo modo fit. Quod autem primum inquit, imitari innatum in animis hominum à teneris annis, Cicero quoque in ij. libro de oratore his verbis idem eleganter protulit. Natura enim fingit homines & creat imitatores & narratores facetos & uultu adiuuante & uoce & ipſo genere ſermonis. Huc uſque autem (niſi fallor) expoſita eſt ab Ariſtotele altera illarum cauſarum: prior, inquam, cui etiam, quæ ipſam confirment, adiuncta ſunt argumenta duo, iam explicata. Nunc autem alteram cauſam affert, quæ & ipſa demonſtrat originem, fontemq́; poëtices eſſe naturalem.

Καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων: ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας, τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας, χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων, καὶ νεκρῶν.

Et gaudere rebus imitatione expreſſis vniuerſos. ſignum autem huius rei eſt, quod contingit in operibus opificum: quæ enim ipſa cum moleſtia videmus, horum imagines, magno artificio, exquiſiteq́ expreſſas cum ſpectamus, lætitia afficimur, ceu beluarum formas abiectiſſimarũ, & cadauerum.

Hæc altera cauſa eſt, quæ genuit poëticam, ut putat optimus acutiſſimusq́; magiſter: cum enim omnes homines lætentur, voluptatemq́; capiant ex rebus imitatione expreſſis: idq́; animaduerſum eſſet à quibuſdam: vt gignerent reliquis hanc voluptatem, totos ſe dederunt ad imitandum oratione uitam moresq́; aliorum: nam niſi illi vidiſſent paſſim capi homines hac voluptate, non ſe ad hoc ſtudium, quod in nullo honore fuiſſet, applicuiſſent. Probat autem, argumento quodam ducto à conſequenti: vnde ſignum ipſum appellat, homines oblectari rebus bene expreſſis, quæ μιμήματα appellat: μιμήματα enim vocantur, non imitationes, ſed opera, quæ effecta ſunt accurata imitatione, ſi opera vocare libet etiam fabulas poëtarũ, vt tragœdiam & comœdiam, huiuſcemodiq́; alia poemata. Nam Plato hæc ipſa illo nomine in iij. libro de rep. appellauit. inquit enim ἐπεὶ οὐδὲ τὰ δοκοῦντα ἐγγὺς ἀλλήλων εἶναι δύο μιμήματα, δύνανται οἱ αὐτοὶ ἅμα εὖ μιμεῖσθαι. οἷον κωμῳδίαν καὶ τραγῳδίαν ποιοῦντες. Sed infra etiam, eandem rem ſignificare volens, idem vocabulum non ſemel repetit. Argumentum verò huiuſcemodi eſt. Declarat hoc ita ſe habere id, quod videmus vſu uenire in operibus opificum: quæ enim non ſine triſtitia quadam, &, ut inquit L. Plancus in epiſtola, dolenter uidemus, eorum effigies accuratè expreſſas cum ſpectamus, voluptatem ſentimus. Quod autem in Græcis verbis eſt εἰκόνας μάλιστα ἠκριβωμένας, valet imagines viliſſimarum illarum rerum in primis exquiſitè, ſubtiliterq́; expreſſas: poſitumq́; eſt ad rem augendam: niſi enim imitatio ipſa gigneret uoluptatem, nihil illic erat quod oblectare poſſet: ac quanto aptius exquiſitiusq́; forma earum rerum abiectiſſimarum reddita eſſet, tanto magis aſpectus illarum moleſtus, odioſusq́; fuiſſet: nihil enim in ipſis ſuaue ac iucundum eſt: nunc autem cum ſubtiliter etiam, appoſiteq́; expreſſa effigies illarum, iucunde nos tangat, intelligitur naſci eam uoluptatem ab imitatione. exemplo autem declarare uolens, quæ ſint res, quas intelligit, uiſu moleſtæ, inquit, ceu beluarum formas abiectiſſimarum & cadauerum. Beluarum autem abiectiſſimarum reddidi, non ut noſter interpres fecerat, ferarum truculentarũ: legi enim in iis, quos vidi, ſcriptis libris, θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων non ut in excuſis olim erat τῶν ἀγριωτάτων, ſed in libro quoque, quem nuper Guil. Morelius Pariſijs impreſſit, eodem pacto legitur. uocare autem Ariſtotelem ζῷα ἄτιμα, uiles abiectasq́; animantes, certum eſt: ut in ij. eorum de moribus librorum, quos inſcripſit μεγάλα ἠθικά: hæc enim verba inde ſumpta ſunt. ἐν τοῖς καὶ ἡ φύσις φαύλη. οἷον ἡ τῶν σκωλήκων, καὶ ἡ τῶν κανθάρων, καὶ ὅλως ἡ τῶν ἀτίμων ζώων. In primo quoque libro de animo,

vbi de Anaxagoræ sententia loquitur, qui obscurè de mente disseruit: nec uisus est sibi constare: inquit enim. ἑτέρωθι δὲ τὸν νοῦν εἶναι τὸν αὐτὸν τῇ ψυχῇ: ἐν ἅπασι γὰρ ὑπάρχειν αὐτὸν τοῖς ζώοις, καὶ μεγάλοις καὶ μικροῖς, καὶ τιμίοις καὶ ἀτιμοτέροις. Sed aliis etiam multis locis, quos, re iam perspecta & explorata, non citabo. ὁμοίως uero apud ipsum valere mites etiam animantes & omnes deniq; illas, quæ rationis expertes sint, aliàs a me declaratum est: & exemplis positis constitutum. Quare ita prorsus puto accipiendum hunc locum esse. Nam addi etiam potest, animantes multas feras & immanes, si sine periculo sui videantur, ob speciem corporis delectare potius quàm dolorem inurere ac pœnam: cum contra lumbrici, scarabei, blattæ, vermesq; omnes, non sine molestia vnquam cerni possint. Plutarchus quoque, cum & ipse quanta vis esset imitationis ostendere vellet in libello, quo docuit quo animo oporteat adolescentes accedere ad audiendos poëtas, exempla posuit vilium turpiumq; animantium, vt lacertæ, simiæ, quibus addidit, inhonestam & ipsam fœdamq;, Thersitis faciem: vt in v. etiam libro Symposiacon: nusquam enim meminit, nisi rerum aspectu fœdarum. Corpora etiam hominum vita priuatorum visu molesta, fœdaq; sunt: eadem tamen eximie repræsentata voluptatem afferunt, vt tradit Aristoteles: cui etiam rei simile est id, quod attulit Plutarchus ambobus illis in locis, de Philoctete picto, qui vlceribus scatebat: & effigie Iocastæ, quæ confecta mœrore erat, & tristitiam animi ingentem præ se ferebat.

Αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως: ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ: διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι, τί ἕκαστον. οἷον ὅτι οὗτος ἐκεῖνος: ἐπεὶ, ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακώς, οὐχὶ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.

Causa autem huius etiam rei est, quia discere non solum philosophis iucundissimum est, verum etiam alijs similiter: verum parum participes eius sunt: hanc enim ob causam gaudio afficiuntur, cum cernũt imagines rerum: quia contingit ipsos spectantes perdiscere, ac ratiocinari quid vnumquodq; eorum sit. seu quod hic ille est: quia, nisi ille antea rem viderit, tunc non imitatio efficiet voluptatem, sed propter artificium studiumq; opificis, aut colorem, aut propter aliam quampiam huiuscemodi causam.

Ortum illius gaudij demonstrat, quo afficiuntur, qui effigies aliquarum rerum, subtiliter expressas, cernunt: cum tamen res ipsæ, quarum illæ sunt simulacra, molestæ visu sint, ac libenter declinentur: aitq; causam huius rei esse, quòd cuncti mortales mirificam voluptatem capiunt ex perceptione rerum: neque uerum esse, quod multi putant, vt discere tantum iucundum sit studiosis sapientiæ: est enim illud & iis ipsis causa maximæ voluptatis: & aliis etiam, qui non videntur teneri desiderio rerum cognoscendarum. Facit autem, vt soli putentur studiosi sapientiæ capere voluptatem ex perceptione rerum, quia ceteri non ita instructi ad eam: nec imbuti optimis artibus, sed in aliis studiis versati, non multum progrediuntur in hac: vincunturq; magno interuallo ab illis. Vnde multitudo falsò putat, solos eos, qui solo animo incumbunt cognitioni rerum voluptatem sentire, cum discunt. Contra autem Aristoteles, cum fateatur id ipsis iucundissimum esse, affirmat non minorem voluptatem ceteris afferre: hoc enim manifesto valet id, quod in Græca scriptura est, quãuis relictum à Latino interprete, ὁμοίως. parem enim voluptatem inde ducere tradit studiosos bonarum artium, atque imperitos. quamuis contingat musarum expertes infrequentius illam sentire: nec magnopere illius compotes fieri. Cum autem generatim dixerit omnes, qui discunt aliquid, sentire voluptatem: quomodo illi ipsi qui

spectant

ſpectant imaginem,diſcant,aperit: docetq́; cognitionem illam cauſam eſſe ipſis voluptatis: Hanc enim ob cauſam, inquit, gaudio afficiuntur, qui aſpiciunt imagines, quia contingit ipſos, dum ſpectant, perdiſcere: ac ratiocinari, quid vna quæq; res ſit, exempli cauſa: Hic quem pictum aut fictum nunc video, eſt ille, quem olim viuum aſpexi.atque ita fit, vt diſcamus: & ſimilitudine quadam ducti, rem, quam penè obliti eramus, rurſus percipiamus, & quaſi agnoſcamus. nam μανθάνειν valere hic renouare in animo,& quaſi ſopitum excitare, quod antea didiceris, apertum eſt: hanc enim quoque notionem eſſe huius verbi: fieriq́; id, quod ipſum valet, duobus modis, teſtatur ipſe in problematibus; in v. enim earum quæſtionum, quæ pertinent ad harmoniam, inquit ἢ ὅτι ἡδὺ τὸ μανθάνειν. τούτου δὲ αἴτιον τὸ μὲν λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην; τὸ δὲ χρῆσθαι καὶ ἀναγνωρίζειν ἐστιν. quin autem locus ille huic, quẽ in manibus habemus, valde ſimilis ſit, dubitari non poteſt. Occurrit autem, hoc explicato, difficultati cuidam Ariſtoteles; cum enim aliquando voluptatem ſentiamus, imaginem cernentes rerum, quas nunquàm antea vidimus, perſpicuum eſt tunc non naſci voluptatem illam ea ratione, qua docuit, id eſt quia tunc renouetur in nobis memoria illarum rerum. Monſtrat igitur fontem huius, diuerſæ à ſuperiore, voluptatis. traditq́; tunc; cum ſcilicet rem imitatione expreſſam prius aliquis non viderit, imitamen ipſum, ſtudiumq́; ab opifice in imitando adhibitum, ac demum redditam ipſam illam eſſe accurate, non procreaturum eſſe voluptatem, ſed quidquid inde voluptatis naſcetur, natum iri aut ab elegantia operis, aut pulchritudine colorum, aut aliqua huiuſcemodi cauſa. Duabus igitur de cauſis gaudere poſſumus, cum effigiem aliquam eximiè expreſſam ſpectamus. Nam voluptas, quæ naſcitur in nobis, cum inſpicimus effigies rerum, quas & ſi non uidimus, accepimus tamen ab aliquibus, fide dignis hominibus, aut ſcriptoribus, illiuſmodi eſſe, par eſt ſimilisq́, voluptati, quæ exiſtit ex aſpectu ſubito rerum à nobis ante viſarum: ſimulacra enim in animo retinemus rerum, quas diligenter audiuimus, non minus atque earum, quas oculis vidimus. In cauſis verò, quas non appellat, eſſe etiam poteſt, vt aliquis ſcilicet oblectetur, imaginem intuens: quia illa ipſa re, quæ expreſſa eſt, capiatur, & ad eam procliuis ſit: variæ autem hæ exiſtunt, ut ſunt uaria hominum ingenia. Eſt hac in parte moleſtum: neque enim hoc diſſimulare libet. quod, nulla huius rei cauſa apparente, variat formam loquendi: cum enim nominandi caſu primo dixiſſet οὐχὶ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν ſtatim tranſit ad caſum accuſandi, qui aptus eſt à præpoſitione διὰ. & non inquit ἀλλὰ ἀπεργασία ἢ χροιὰ & quæ ſequuntur, quare durum id videtur. & ea fortaſſe de cauſa quidam coniectura olim emendarunt, οὐ διὰ μίμημα. vt legitur in quodam excuſo. nam ex opinione id ductum puto, quia nullum vidi calamo exaratum, in quo illo modo ſcriptum foret.

Κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ· τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστι, φανερὸν, ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν προάγοντες, ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων.

Cum autem imitari nobis ex natura ſit, & harmonia & rhythmus (nam metra particulas eſſe rhythmorum perſpicuum eſt) à principio qui naturà facti erant præcipue ad ipſas has res, paulatim promouentes, procreauerunt poëſim ex ſubitis ſtudijs, & ijs quæ ex tempore dicerentur.

Cum duas fuiſſe cauſas artis poëticæ, & eas quidem naturales, oſtendiſſet: quarum prior eſt, quòd inſitum in animo eſt hominibus, ſtudium imitandi: poſterior verò, quòd cuncti mortales voluptatem capiunt e quibuſlibet operibus ad imitationem alicuius rei factis: niſi enim poſtea his hoc quoque natura tributum eſſet hominibus, quamuis aliqui extitiſſent à natura facti ad imitandum, non tamen ſummum ſtudium poſuiſſent in ea re, quam intelligerent in honore non magno haberi, nec iucundam eſſe hominibus. Quare poëtica ita quoque non multum progreſſa fuiſ-

ſet,

set. Harum igitur causarum alteram, priorem, inquam, reperit, quæ instruit ad hoc munus: & eo, tanquã fundamento aliquo posito, apertius cõstituit originem huius artis, ita agens. Cum imitari sit nobis à natura datum, cumq; harmonia etiam & rhythmus, quibus rebus imitamur, sint nobis à natura tributa (inueniũtur enim qui ratione harum rerum nulla cognita, tamen natura duce has res attingunt & concentu, motuq; corporis apto, vt possunt, aliquas res imitantur) a principio qui præter cæteros procliues ad hæc erant, id est ad imitandum & ad vtendum harmonia & rhythmis, genuerunt poësim à rudi, tenuiq; principio, vt sunt initia atque origines omnium rerum. primus enim ortus poëtices fuit ea, quæ ex tempore dicebantur: quæq; subitò alicui, nulla meditatione adhibita, in mentem venerant: quæ Græci vocant αὐτοσχεδιάσματα: quod frequens verbum est apud veteres scriptores, cum Cicero etiam in epistolis ad Atticum eo vtatur: Platoq́, eodem sensu in Menexeno, αὐτοσχεδιάζειν dixerit: hæc enim verba ex eo sermone sunt de illo, cui mandatum erat repente id munus deflendi interitum eorum, qui pro patria in prælio cæsi fuerant. ἐξ ὑπογύου γὰρ παντάπασιν ἡ αἵρεσις γέγονε. ὥστε ἴσως ἀναγκασθήσεται ὁ λέγων, ὥσπερ αὐτοσχεδιάζειν. Cum autem in appellandis quasi instrumentis artis poëtices vt harmoniam & rhythmos, ita metra pedesq; non recensuerit, nondum plena absolutaq; sententia se purgat: docetq; se, cum rhythmos appellauit, eodem tempore tacite appellasse etiam metra, quia dubitari non posslit, quin metra sint partes rhythmorum, & in eorum corpore contineantur. Philoponus quoque in ij. de animo, vbi de voce humana subtiliter disserit, affirmat rhythmum communius quiddam esse, & quasi genus: metrum autem rhythmi speciem. cum quod metri nomine appellatur sit etiam rhythmus: contra autem non omnino. metra igitur sunt pars eorum rhythmorum, qui spectantur in voce: breuitateq; ac longitudine eorum temporum: non omnium enim rhythmorum. de quibus sane rhythmis illo loco interpres ille accuratus agebat. vnde arbitror hic Aristotelem numero multitudinis ῥυθμῶν dixisse. cum certos quosdam intelligeret. Potest igitur addi tertium hoc superioribus duobus, si quis rem magis explanare velit, ac scrupulum omnem euellere: nam quin metra etiam, vsusq; versuum, natura ipsa data hominibus sint, dubitare non possumus. Quamuis autem concentus ac rhythmus, id est semina quædam artis canendi saltandiq;, insita fuerint in animũ hominum à natura ipsa, non tamen cuncti mortales eodem pacto instructi illis atque ornati erant: quod enim in aliis quoque rebus, quas à natura itidem habemus, contingit, in hac etiam contigisse verisimile est: vt hi minus ad ipsam: hi verò, magis propensi sint. Quare hi præcipue artis huius fundamenta iecerunt, qui in primis facti à natura erant ad hoc studium: hoc enim quoque tradidit Aristoteles: neque enim qui naturæ impulsu valde ad hoc studium inclinati non fuissent, quamuis animo ab eo non abhorruissent, auctores vnquam & duces huius artis extitissent. Hærere verò animo posset aliquis, quomodo nunc Aristoteles, vt planum sumat, à natura nos habere quod imitemur, & vtamur harmonia, & rhythmis, cum de primo tantum horum rem ita se habere probatum sit? Nisi fallor autem dissoluetur hic nodus: quia quum communiter probatum sit, factos nos esse ad imitandum, rationes etiam illas imitandi natura nobis traditas esse, declaratum est. Quin autem multi imitentur, & canendo, & saltando, & aliis non nullis rationibus, quæ auxilio illarum rerum tractantur, dubium non est. Animaduertendum etiã est, quod initio auctor vocauit simpliciter λόγον: & non multo post λόγοις ψιλοῖς, siue μέτροις, id ipsum nũc extremo hoc verbo, & quod quasi declaratio antecedentium duorum fuerat, appellare. Vnde etiam confirmatur primo quoq; ipsum intellexisse orationem pedibus illigatam.

Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις: οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις, καὶ τὰς τῶν τοιούτων: οἱ δὲ εὐτελέστεροι τὰς τῶν φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους καὶ ἐγκώμια.

Diuulsa vero poesis fuit secundum suos propriosq; mores eorum, qui eam tractarent: grandiores enim honesta facta imitabantur: & ea deniq; quæ

ab his

ab huiuſcemodi naturis proficiſcerentur. Humiliores vero, facta turpium virorum: primum canentes uituperationes; quemadmodum alteri illi hymnos & laudationes.

Cum primum ortum poëtices communiter indicaſſet: uideriq́; non ſine cauſa difficile aliquibus potuiſſet, quomodo tam diuerſa ipſius genera ex iiſdem fontibus manaſſent, docet nunc, quæ cauſa fuerit, cur illa tantopere diſtracta ſit, & in diuerſas partes abierit, affirmans varias indoles eorum, qui ad eam accederent, ipſam variaſſe, & quaſi corpus ipſius in contrarias partes diſtraxiſſe: cum qui moribus grandiores fuerint, dignitatisq́; pleniores (hi enim ſunt, vt opinor, qui appellantur ab eo σεμνότεροι) contuliſſent ſe ad honeſta facta imitanda: & eorum deniq́;, qui ingenio ipſis, moribusq́; ſimiles forent. Contrà autem humiliores homines, & qui captum ingenij tenuem haberent, factis abiectorum turpiumq́; virorum canendis, totos ſe dedidiſſent. qui, vt Ariſtoteles adiungit, primum vituperationes verſibus complexi ſunt: vt alteri illi hymnos & laudationes. ψόγοι vocatæ ſunt orationes, quæ uitam factaq́; aliquorum vituperarent: ſiue ſolutæ illæ fuerint; ſiue certis pedibus vinctę: vt hic manifeſtò accipiendum eſt. Plutarchus quoque in Laconicis eodem ſenſu hoc verbo vſus videtur, cum mores, & inſtituta quædam Laconum exponeret: in quibus narrauit etiam hoc. oportuiſſe adoleſcentem eum, qui in aliquo peccato deprehenſus foret, aram vnam quandam è multis, quæ in vrbe conſecratæ erãt, circumire, canentem carmen ab illo ipſo in ſe factum, quod ipſum vituperaret: ita enim interpretor verba illa. ψόγον ᾄδοντα πεποιημένον εἰς αὑτόν: ex voceq́; hac πεποιημένον, eruo numeris ligatam orationem eam fuiſſe. ὕμνοι appellati ſunt cantus, quibus laudes deorum immortalium celebrarentur; quamuis aliquando vocabulum hoc valeat idem, quod ψόγος: vnde Aeſchylus vſurpauit ὑμνεῖν pro conuicijs probrisq́; vexare. Quid autem ſignificet ἐγκώμιον: & quid diſcriminis ſit inter ipſum, & ἔπαινον, docuit Ariſtoteles in j. libro de artificio dicendi. Vt ſupra autẽ ψόγον, ita hic ἐγκώμιον arbitror accipiendum eſſe pro libro uerſibus confecto. Coniunxit Plato quoque in vj. libro de legibus duo hæc uerba: quo loco diſſerit de infirmitate rerum humanarum: ac penè ſententiam illam Solonis, valde celebratam, commendat: inquit enim, ἀλλ' ἢ μὴν ἐπιζῶντας ἐγκωμίοις τε καὶ ὕμνοις τιμᾶν οὐκ ἀσφαλές. Animaduertendum autem idem penè tradere Ariſtotelem vſu veniſſe in ſtudio poëtarum, quod narrat Cicero contigiſſe de Socrate, quaſi fonte & capite philoſophiæ: qui enim illum audiuerunt, & tanquam ab eo nati ſunt, ex ipſius uarijs & diuerſis diſputationibus, quæ tamen vnius quaſi corporis membra forent: quod ingenio & naturæ ipſorum aptum erat, apprehenderunt: neque enim exiſtimari debet alia de cauſa ipſos in ſermonibus Socratis longe alia & diuerſa adamaſſe, niſi quia moribus eorum quadrabant. Vnde inquit proſeminatas eſſe plures quaſi familias, diſſentientes inter ſe, & multum diiunctas & diſpares: quum tamen omnes ſe philoſophi Socraticos & dici uellent & eſſe arbitrarentur. Eadem igitur fuit ratio poëtarum: inuento enim illo ſtudio, cuncti, qui ei operam dederunt, ad mores ſuos illud accommodauerunt, & quum diſſimiles inter ſe forent. cunctis tamen in nomine ipſo inter ſe conueniebat. Quod vero ſupra in excuſis eſt: καὶ τὰς τῶν τοιούτων, puto rectum eſſe, quamuis Paccius, interpres huius libri, videatur legiſſe καὶ τὰς τῶν τοιούτων τύχας, vt ſane ipſe quoque inueni in quodam exemplari: & ſi deprauatius adhuc in eo eſt poſt ſupra additum uerbum, πολλὰ: quod locum hic non habet; vt appareat id commiſſum fuiſſe vitio ac negligentia alicuius librarij. Cum vero in communi lectione deſideretur verbum, quod referat articulus ille, accuſandi caſu poſitus, τὰς, quis non videat repetendum eſſe πράξεις: intelligendumq́; τοιούτων, id eſt ſtudioſorũ & honeſtorum virorum, vt omnis ſenſus huius loci ſit. Homines, qui retinẽt in ſe multum dignitatis, imitari ſolitos eſſe honeſta facta, & ea deniq́; quæ ab honeſtis, virtutisq́; ſtudioſis viris, quales ipſi ſunt, proficiſcerentur.

Τῶν μὲν οὖν πρὸ Ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα: εἰκὸς δὲ εἶναι πολλούς. ἀπὸ δὲ Ὁμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν. οἷον ἐκείνου ὁ Μαργείτης, καὶ τὰ τοιαῦτα.

ἐν οἷς κατὰ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον. διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους: καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν: οἱ μὲν, ἡρωϊκῶν: οἱ δὲ, ἰάμβων ποιηταί.

Eorum quidem igitur, qui Homerum ætate antecesserint, nullius possumus huiuscemodi poema dicere: credibile autem est esse multos. Si verò ab Homero initium fecerimus, licet. Ceu est Margites illius, & huiuscemodi non nulla. in quibus & quod valde congrueret, iambicum metrum venit. Unde & iambicum vocatur nunc, quia in hoc metro se mutuo lædebant, atque omni contumelia afficiebant: extitereq́ priscorum illorum: hi quidem, heroicorum: hi verò, iamborum poetæ.

Cum docuisset studium poëtarum in contrarias partes dissectum fuisse propter varietatem ingeniorum, naturamq́; diuersam eorum, qui se ad id applicuissent: cuncti enim imaginem suorum morum in ea re aliquo modo exprimunt: vt qui grandiores seuerioresq́; sint amplam aliquam, plenamq́; dignitatis materiam sumant: qui verò contrà tenuiores abiectioresq́; animo sint, humilem ac ludicram: petereq́; ab eo non sine causa posset aliquis, vt exempla promeret horum poëtarum, operaq́; ipsorum indicaret, tradit nunc vetustate illa obruta fuisse, nec extare alicuius huiuscemodi aliquod ante Homerum, scriptum: quamuis verisimile sit fuisse complura: tempus enim omnia consumit: facilius autem ea delere potuit, cum rudia & impolita forent: ne tamen id inane putetur, affirmat, siquis inferiorem ætatem spectare velit: incipereq́; ab Homero, posse sane vestigia aliqua ipsorum monstrari: huiuscemodi enim esse Margitem ipsius, & alia non nulla talia. significat autem, vt opinor, quædam opuscula poëtarum aliorum, quæ similitudinem aliquam Margitis haberent, plenaq́; conuiciorum in aliquos forét. magis enim uerisimile hoc est, quàm accipere vt alij fecerunt, non nulla præterea ab eodem Homero scripta. quia videtur supra indicasse aliorum etiam poëtarum exemplo hoc demonstrari posse, qui tamen omnes Homerum ætate secuti sint: hoc enim arbitror valere, quod inquit. Si voluerimus initium ducere ab Homero huius rei probandæ, id nos nullo negotio confecturos. ostendit igitur his uerbis se non illo solo, si opus erit, contentum futurum: neque dixisset vnquam, ducto principio ab Homero, nisi vlterius in eo procedi etiã posse intellexisset. Quod vero inquit περὶ τῶν ποίημα, arbitror ipsum intelligere quod contineret in se laudes aliquorum aut uituperationes: quodq́; simulachrum quoddam retineret eorum poëmatum, quæ postea, absoluta fieri cœpta sunt: in quibusq́; res seriæ aut iocosæ perfectius tractarentur. Margites autem viri nomen videtur fuisse stolidi atque insani: cuius fabulam aliquam eum scriberet Homerus, ab eo nomen poëmati illi suo imposuit. Adiungit etiam Aristoteles in illa materia tenui, plenaq́; maledictorum tractanda inuentum fuisse metrum iambion, quod aptum ipsi foret, nec tamen Homerus eo genere versus Margiten confecit: cõstabat enim illud, vt intelligere licet testimonio huius optimi auctoris, qui citat verba quædam ex eo poëmate in vj. libro de moribus ad Nicomachum, heroico carmine: quod (vt opinor) significauit Aristoteles his verbis. ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον: illud enim ἐν οἷς sine dubio aptum est e superiore illo καὶ τὰ τοιαῦτα: quibus verbis intellexit poemata quædam priscorum ad similitudinem Margitis facta. Nam illud etiam ἦλθε, quod ualet prodiit & in usum uenit, quodammodo declarat in prioribus illis hoc adhuc non extitisse. Inquit igitur tempore repertum fuisse metrum, quod ipsi conueniret: atque illud quidem non scientia magna aliqua harũ rerum, sed potius sponte fluxisse: dux enim natura rerum omnium est. Non erat verò Margites omnino uacuum ab iambis: quidam enim huius generis versus, nullo certo ordine, sparsi erant ac disseminati in eo poemate, quod magna ex parte, vt ostendi, constabat heroico versu. hoc vero testatur Hephestion in Enchiridio, capite de poemate. non

tamen

tamen iambion ipſum eo tempore appellabatur: id enim nomen ei poſtea impoſitũ fuit ab iis, qui materiam ipſam conſiliumq́; eorum, qui eo vterentur, animaduerterunt: cũ enim viderent genere illo metri poetas facere conuicia in aliquos, eo nomine appellarunt, quod ductũ eſt ab ἰαμβίζειν: eſt enim ἰαμβίζειν uexare contumelia. Mirari autem non debemus inuentũ prius fuiſſe verſum rei illi aptum: poſtea verò nomen ipſi inditum, nam hoc ita ſe habere declarat auctor, cum ait. Vnde iambion nũc vocatur: quaſi antea ita uocatum non fuiſſet. Adiungit autem, hoc tanquam corollario quodam, quod ad nomen pertinet, explicato, è numero priſcorum partim fuiſſe heroicorum: partim iamborum poetas: vt arbitror, intelligens genera carminũ, quibus uterentur: illa uero ut expoſuit, accommodata erant materiæ. Vnde cognoſcere licet antiquos poetas ita diuiſos fuiſſe, ut alteri eorum grandia argumenta colerent: alteri uerò humilia tractarent. Non video autem cur oporteat immutare lectionem, & pro πολλούς, legere πολλά, præſertim cum in omnibus calamo exaratis eodem modo ſcriptum appareat: nam cum dixiſſet. Eorum qui antè Homerum vixerint, nullius poſſumus huiuſcemodi poema nominare, quadrat mirifice, ſi adiungas: veriſimile autem eſt extitiſſe multos: qui ſcilicet huiuſcemodi poema condiderint. in iiſdem autem exemplaribus infra pro καὶ τὸ ἁρμόδιον, legitur κατὰ τὸ ἁρμόττον, corruptè tamen (niſi fallor) ac non ſine culpa librariorum: quod tamen ſilere nolui, cum conſtanter in omnibus calamo exaratis libris ita ſcriptum offenderim, & uiderim in librum etiam nuper excuſum hanc lectionem perueniſſe. Animaduertẽdum etiam, quum dicat hic vicino in loco, πρὸ ὁμήρου, & ἀπὸ ὁμήρου, ipſum maniſeſtò uti Homero tanquàm termino quodam penitus uilium, & aliquã ſpeciem habere incipientium poematum: quod indicat magnopere dignitatem huius eximij poetæ: & quantopere ille omnibus præſtiterit, qui ante ipſum hoc ſtudium attigerint, quum illos vetuſtas funditus tenebris inuoluiſſet: ipſe uero tanquàm clara quædam lux fulgeret. eodem pacto etiam Plato loquutus eſt: indeq́; initium duxit oſtendendi, quod volebat. inquit enim in x. libro de rep. οὐκοῦν τιθῶμεν, ἀπὸ Ὁμήρου ἀρξαμένους, πάντας τοὺς ποιητικοὺς μιμητὰς εἰδώλων ἀρετῆς εἶναι, καὶ τῶν ἄλλων περὶ, ὧν ποιοῦσι, τῆς δὲ ἀληθείας οὐχ ἅπτεσθαι. Non tamen hoc ſignificat laudem aliquam ipſius, ſed oſtendit potius eum in eodem errore, quo ceteri, vt Plato putabat, volutatum: nec eſſe excipiendum è choro reliquorum: & tamen vtitur ipſo tanquàm capite quodam & fonte poetarum.

Ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητὴς Ὅμηρος ἦν: μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν. οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας: ὁ γὰρ Μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας.

Quemadmodum autem & in rebus grauibus maximè poëta Homerus extitit (ſolus enim non tantum quia benè: verum etiam, quia imitationes dramaticas condidit) ſic & comœdiæ figuras primus leuiter monſtrauit: non vituperationem, ſed ridiculam materiam tanquam dramate complectens: Margites enim proportione ſe habet, vt Ilias & Odyſſea ad tragœdias, ſic & hic ad comœdias.

Cum dixiſſet, initium ducendo ab Homero, poſſe oſtendi poëtas, abſumptis vetuſtate ſcriptis talibus ſuperiorum, qui honeſta facta, præclaraq́; aliquorum celebrarint: vt etiam qui, quod ſimilitudiné quandam vituperationum habeat: lepidumq́; atque iocoſum argumentum ſit, cecinerint: cuiuſmodi eſt Margites ipſius, addit, ipſum hunc poëtam, quemadmodum antecellit ceteris poetis in rebus grauibus pangendis, ita primum adumbraſſe, & quaſi per nebulam oſtendiſſe comœdiæ formas, cum diſceſſerit aliquantum à conſuetudine maiorum: nec, vti illi, ſcripſerit vi-

tuperationem aliquorum: sed materiam ludicram & vrbanam tanquam in dramate persecutus fuerit: hoc enim arbitror valere δραματοποιήσας: neque dictum ab auctore puto ipsum hoc fecisse, quia personas tantum inter se loquentes induxerit. quis enim non facit hoc epicus? neque etiam omnes, qui communicant inter se sermones quoslibet, aptum argumentum dramatis sunt. Valet igitur δραματοποιήσας tanquam imaginem dramatis, & fabulam comicam condidit. Quum autem Ilias & Odyssea dramatica poemata sint, itaque rectè vocari possint: nam hoc significauit auctor, quum inquit Homerum scripsisse fabulas dramaticas, peccaret (vt opinor) qui iuncto hoc verbo vteretur in significandis illis operibus: diceretq; illic poetam δραματοποιήσαντα: quod enim illo nunc vtitur Aristoteles, vt ostendi, loquitur de Margite, quod iocosum poema instar erat comœdiæ: quare sine culpa, ipsum intelligens, vsurpare potuit id uerbum, quod est proprium comicorum & tragicorum. Nam quin ualeat Homerum non penitus secutum fuisse uestigia priscorum: nec vti illi fecerant, vituperationes cecinisse, dubitare non debemus: neque enim significat Aristoteles ipsum, vt quidam acceperunt, certum genus comœdiarum, quod scilicet plenum maledictorum esset, non probasse. intelligit autem poema ipsius Margitem vocatum. Margites nanque fuit, qui speciem & umbram quandam comœdiæ præ se ferebat. confirmans uero Aristoteles, quod dixerat, Homerum scilicet primum monstrasse lineamenta comœdiæ: nam Margitem ipsum vmbram quandam speciemq; illius retinuisse non protulit inquit Margitem, quam rationem Ilias & Odyssea habet ad tragœdias, eandem ipsum habere ad comœdias. Cum autem initio huius sententiæ dixisset cum magna Homeri laude, ipsum superasse ceteros poetas in rebus grauibus tractandis: dignumq; esse qui in illa materia principatum obtineat, reddit rationem eius dicti, patefaciens quibus nominibus tantopere celebrandus sit, dignusq; tam grandi testimonio, adiungens. Solus enim non tantum quia recte, verum etiam quia imitationes dramaticas fecit, Solus igitur quod inquit, valet præferendus reliquis, & in summo loco collocandus: qui enim vincit ceteros in aliqua re, atque illic principatum obtinet, solus aliquo modo est: neque enim socium illius laudis aut parem quempiam habet. εὖ autem quod inquit, significat eum egregie munus suum implesse, nec in aliquo lapsum fuisse, quod desiderari possit in absoluto perfectoq; poeta: cui mirifico bono ac penè diuino, adiungitur vt ostendit, quod versibus persecutus etiam est imitationes, quæ in scena agi possint, in qua personæ ipsæ inducantur, non voces factaq; eorum referuntur: ut exemplar hoc fuerit non paruum tragœdiarum: hoc enim poema hic puto significari ab Aristotele, vnde tragœdiæ pater ipse vocatus est. & si sunt partes quædam in Odyssea, ex quibus fortasse commodè comœdia conflari possit: ut personæ etiam aliquæ ab eo poemate non alienæ, quamuis proprio quodam opere Homerus effigiem comœdiæ exprimere uoluerit, id est Margite, ut infra manifesto narrat Aristoteles.

Παραφανείσης δὲ τῆς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας, οἱ ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν: οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων, κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο: οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν, τραγῳδοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων.

Cum autem apparuisset tragœdia & comœdia, qui ad vtranque poesim ferebantur naturæ quodam instinctu: hi quidem pro iambis comici extitere: hi vero pro hexametris, tragici euasere, quia maiores, plenioresq; honoris figuræ hæ sunt, quàm illæ.

Cum ostendisset in poematibus Homeri quasi per transennam videri potuisse species & tragœdiæ & comœdiæ, adiungit nũc, visis postea illis ipsis poematibus, quę studio quorundam, operaq; tandẽ eruperant, quos etiam qui fuerint, nõ indicat, auctores exilium illarum inchoatarumq; fabularũ. Adiungit inquam. eos qui impulsu inclinationeq; quadam naturæ ferebantur ad utranque poesin, id est ad materias aut

graues

graues tristesq; , aut leues ac ludicras, qui antea nondum conspecta specie tragœdiæ & comœdiæ: neque amplitudine ac dignitate horum poematum cognita, mansissent in vetere suo cursu, extitissentq; aut heroicorum aut iamborum poetæ, repentè relictis iambis, & epicis uersibus, comœdiæ ac tragœdiæ opifices fuisse, ut qui prius iambis vsi fuissent, repudiato eo studio, genere illo metri uituperationes aliquorum scribendi, comœdiam fabricauerint: & qui prius hexametris uersibus laudes & præclara deorum hominumq; facta celebrassent, posthabito eo genere metri, studioq;, tragœdiæ doctores extiterint. παραφανείσης, quod inquit, valet vt arbitror, cum illa exorta esset, & quasi patefacta, detectaq; iam fuisset: antea enim tanquàm caligine quadã operta erat. Vsus est hoc verbo, ita aucto, Aristophanes quoq; ἐκκλησιαζούσαις: his enim verbis accusat illic Praxagora fœminã, quæ cum colo, & lana in concionem venerat, vnde mulier esse cognosci potuit, cum contra illam affirmet nullam corporis partem aperire debuisse. ἰδοὺ γέ σοι φαίνουσαν, ἣν τοῦ σώματος οὐδὲν παραφῆναι τοὺς καθημένους ἔδει. Cum autem in appellandis comicis, tragicisq; poetis Aristoteles iunctis verbis usus fuerit, illos enim vocauit κωμῳδοποιούς: hos vero τραγῳδοδιδασκάλους: aliquoque modo & ipse complicare uerba potuerim, seorsum uim eorum nominum exprimere uolui. imitatione enim Græcorum Cicero quoque dixit, docere fabulam. Nam quod hic auctor inquit κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, idem ualet, atque illud, quod supra dixit, cum de poesis distinctione loqueretur, quæ tanquam discerpta & dilacerata sit à diuersis ingeniis, κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη. Cur autem ipsi subito uetus studium suum deseruerint: causamq; huius mutationis exponit Aristoteles, dicens, hoc eos fecisse, quia schemata hæc, id est formæ, speciesq; tragœdiæ ac comœdiæ, maiora & honestiora erant, quàm schemata formæq; eorum poematum, quibus antea dediti erant. in tenuioribus autem illis scriptionibus antea occupati fuerant, quia nondum in lucem uenerat amplitudo tragœdiæ aut comœdiæ, quibus semel spectatis, manifesta facta est humilitas eorum poematum, & ab omnibus repudiata: nemo enim est, quin cognito aliquo bono, specie illius ducatur: vt pauci cõtra sunt, qui nouam rem atque utilem ingenio suo excogitare possint. Non dixit autem Aristoteles formas tragœdiæ & comœdiæ ampliores esse forma epopœiæ: neque contulit hæc poemata cum illo, quod magnifice absoluteq; tractauit Homerus, sed cum superioribus illis: quorum alterum uocauit uituperationẽ: alterũ uero hymnos & laudationem: planum .n. est formam comœdiæ honestiorem esse leui illa forma, qua notabant prius uitam factaq; aliquorum. nec non tragœdiæ formam, illa, qua scribebãt laudes præclaraq; facta aliquorum, grandiorem extitisse. Quod ad ueritatẽ fidemq; scripturæ facit, ope duorũ calamo exaratorum librorum restitui hunc locum, mancũ antea ac decurtatũ: desiderabãtur enim in principio huius sententiæ hæc uerba. παραφανείσης δὲ τῆς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας: quo uitio scripturæ non perspecto, quidam coniunctionem δὲ, initio eorum uerborũ, quæ sequebantur, addiderant, ut aliquo modo id cohæreret cũ superioribus, cuius particulæ uestigium nullũ in illis libris extat. Infra etiam, cũ non defuerit grauis & eruditus uir, qui tradiderit in quibusdam scriptis libris legi pro ἰαμβῶν, ἰαμβικῶν: & pro ἐπῶν ἐποποιῶν: quod ipse offendi in omnibus quæ uidi exemplaribus, testari debeo: cuncta enim cũ excusis ea parte facere cognoui: uideturq; Aristoteles genere uersuum, quibus utebantur, illic appellasse poetas ipsos: statimq; cum significaret qui facti essent, nominibus, quæ ostenderent fabros & auctores eorum poematum usum fuisse.

Τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν, εἰ ἄρα ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς ἢ οὔ: αὐτό τε καθ' αὑτὸ κρινόμενον, καὶ πρὸς τὰ θέατρα, ἄλλος λόγος.

Quærere verò præterea, si tragœdia iam, quod ad ipsius species pertinet, ita se habet, vt satis ipsi esse possit, an non: ipsumq; per se existimatum & ad theatra, alia disputatio est.

Cum & originem tragœdiæ comœdiæq; ostendisset: & unde illæ manassent, significasset: quia uidebat in animo alicuius desiderium nasci posse intelligẽdi an tra-

gœdia, quod præstantius poema est, quàm comœdia, adhuc completa sit, nec optari merito quippiam debeat, quod eam absolutiorem reddat: an contra addi ipsi quippiam possit, quod multum valeat ad eam ornandam, docet hanc quæstionem huius loci non esse: disputationemq; , quam nunc instituit, nullo modo hoc requirere. Quia autem de eo duobus modis agi potuisset; natura enim ipsius ac uis seorsum spectari potuit hoc pacto: vt tantum diligenter consideraretur, quid ueritas postularet, ac certa ratio eius rei, à peritis doctisq; uiris tradita: quamuis id fortasse spectatoribus non probaretur: an diuerso modo, vt ponderaretur vitium ac virtus ipsius, referendo rem ad eos, qui in theatro sedent: quibus etiam aliquando non satisfaciunt, quæ satis recta sunt: suosq; numeros habent. Neutro igitur modo quæstionẽ hanc agitatam huius temporis esse affirmat: posceretq; ipsam aliam accuratam disputationem, ἐπιθεωρεῖν sæpe significat, vt hic quoque videtur, superiori alicui animaduersioni nouam aliquam adiungere: hoc enim videtur adferre præpositio verbo θεωρεῖν addita. Vsus est hoc verbo, eodem pacto aucto, iisdem Aristoteles in j. libro de animo, cum dixit, νῦν μὲν γὰρ οἱ λέγοντες καὶ ζητοῦντες περὶ ψυχῆς, περὶ τῆς ἀνθρωπίνης μόνης ἐοίκασιν ἐπιθεωρεῖν. nec non in j. Topicorum, θέατρα valere hic spectatores, manifestũ est, vt hoc ipso in libro infra cepit hoc verbum, illo loco. δοκεῖ δ' εἶναι πρῶτα διὰ τῶν θεάτρων ᾀδόμενα. Sed Aristophanes quoque in fabula, quam ab equitibus inscripsit, Demosthenem ita inducens loquentem, πάνυ γε μὴν γελοῖον· τὸ γὰρ θέατρον δεξιόν. spectatores enim, acuti ingenij viros, accipi voluit, quamuis theatrum ipsum tale esse protulerit. Quod verò ἄλλος λόγος, inquit, ostendens non esse propriam huius temporis disputationem illam, aliis multis locis eodem pacto locutus est, vt in primo librorum eorum de moribus, qui vocantur ἠθικὰ μεγάλα: quum enim de parte illa animi disseruisset, quam θρεπτικὸν μόριον, quod animantes ipsa alantur, & augescant, non incommodè appellari posse inquit, affirmauit non debere quæri tunc, sit ne illius, an non sit, virtus: & iisdem verbis vsus est in re valde simili tradenda. illa autem sunt. εἰ μὲν οὖν ἐστιν ἀρετὴ τούτου, ἢ μὴ ἐστιν, ἄλλος λόγος. Sed etiam antea, qui tamen locus in excusis libris deprauatus est, vnde libentius etiam exẽplo illo vtar, vt simul ipsum corrigam, maculamq; eam è politissimo scriptore deleam: quum enim illi habeant. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτου καὶ πλέος λόγος καὶ ἀλλοτρία ἡ σκέψις, in calamo exaratis legitur καὶ ἄλλος λόγος: quæ lectio sine vlla dubitatione vera est.

Γενομένης δ' οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς καὶ αὐτὴ καὶ ἡ κωμῳδία: καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον: ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικά, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων, ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς.

Nata igitur initio extemporanea & hac & comœdia: & altera quidem ab his qui dithyrambum canebant; altera verò ab his qui phallica, quæ vsque ad hoc tempus manent quibusdam in ciuitatibus legibus institutaq; confirmata, paulatim creuit, vlterius semper producentibus, quantum ipsius perspicuum fuit.

Cum affirmasset id, quod aliquis fortasse hic quærendum putasset, non esse huius temporis, docet, repetito ortu huius studij poesisq; ipsius, quod sanè studium initio suo tenue & obscurum fuit, in quem locum res venerit, quantumq; dignitatis ei partum sit, cum tragœdia vt iam docuit, conflata sit, grande præstansq; in primis poëma. Quod igitur inquit γενομένης αὐτοσχεδιαστικῆς, non intelligit tragœdiam ex tempore, & nulla meditatione primo tractatam fuisse: hoc enim nunquam ab eo supra dictũm est: nec verisimile vllo modo est factum esse, sed significat poësim ipsam à principio talem extitisse, quod aperte jam protulerat: narrauit enim rudes illos poëtas, quidquid subito in mentem vel buccam potius ipsis venisset, solitos edere: quo etiã in loco vsus est iisdem verbis. vnde magis perspicitur verum esse, quod dico: inquit

enim

enim ἐγέννησε τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων. quare constat poësin illo modo natam. αὐτοσχεδιαστικὴ verò uocata est poësis, quæ illiusmodi foret. & sanè hoc loco rem potius talem, quàm qualitatem solum ipsius uidetur hoc verbū valere: consiliumq; auctoris fuit ostendere (nisi fallor) id, quod iam indicaui, ex leui admodum initio rē ad summam speciem dignitatemq; perductam esse, & quomodo denique tragœdia & comœdia creuerint: quæq; ratio fuerit ipsarū augendarum demonstrare: Nam de tragœdia, quæ nullo modo contemnenda foret, sed honestatem aliquam iam haberet ac penè perfecta esset, ipsum loqui, intelligitur etiam inde, quia supra affirmauit, non oportere nunc sedulo inquiri, an adhuc suas omnes partes ipsa haberet, ac ueram formam recepisset. Quum igitur principium poësis humile inconditumq; fuisse testatus esset, inquit, hæc, id est tragœdia, (supra enim importunam hic esse tradens quæstionem illam, de tragœdia tantum locutus fuerat. Ad extremum etiam, propositi sui recordatus, de tragœdia solum uidetur loqui, αὐτῆς, id est ipsius, singulari numero dicens) inquit igitur, & hæc & comœdia exorta est: de quarum poëseon excellentia iam dixerat: Non contentus autem monstrasse primum initium ipsarum, & huius deniq; studij, humile angustumq; fuisse, caput etiam originemq; propriam vtriusq; poematis monstrat, & vnde illę prodierint, declarat: & alteram sanè, id est tragœdiā, profectam ab illis qui dithyrambum canebant: quo grandi genere carminis celebrabant laudes Liberi patris & aliorum deorum clarorumq; virorum: alteram uero ab his, qui canebant phallica: quę phallica obscena molliaq; poemata erant, quibus rustici homines ornabant numina quædam agrestia lasciua, phallos & ithyphallos appellata. Vt opinor autē, ne aliquis fictum hoc & inane putaret, narrat apparere vsque ad ea tempora quædam uestigia eorum. Cum autem (nisi fallor) mirum uideri deberet, quomodo incompta illa & procacia carmina expolitis illis temporibus in aliquibus ciuitatibus locum haberent, docet id datum institutis ueteribus & ritibus eorū locorum: tanta enim uis est religionis, vt quædam etiam, quę non ualde probentur, ab hominibus, imbutis illis moribus, conseruentur: nec, vt uidebatur fieri debuisse, eiciantur. Non sine causa autem aliquis suspicari posset, longe alio genere uersus olim usos fuisse, qui dithyrambum canebant, atque inferioris ætatis poetæ illi fecerint: nam & ex hoc & è superiore loco uidetur elici ipsos quondam hexametrum carmen vsurpasse, si epos hoc vnū genus uersus semper valere existimamus: non multo enim supra inquit. οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι: quibus verbis manifesto significatur eos, qui natura facti erāt ad argumenta grandia persequēda, relicto poemate illo, quod prius colebāt, tragœdiæ scribendæ se dedisse: nec mentio ulla fit, quod illi genus carminis uariauerint: hic autem affirmat tragœdiam ortum habuisse ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον. si igitur idem poema varijs locis dictum est fluxisse, nunc ab his, qui hexametrum carmen colebant: nunc ab iis, qui dithyrambum canebant, uidetur concludi posse dithyrambicos vsos antiquitus carminē heroico. An hoc nullo modo uerum est: ἔπη nanque senarij quoque versus aliquando vocari sunt: ac fortasse alij etiam non nulli, magis accommodati cantibus ac saltationibus. indicat hoc Aristophanes, qui tanquam norma quædam merito semper habitus est Attici sermonis. in batrachis nanque ita fecit Euripidem loqui, cum instituta quędam sua exponeret, quæ sequeretur in scribendis tragœdiis. ἔπειτ' ἀπὸ τῶν πρώτων ἐπῶν εὐθὺς παρ' ἀρχήν. quo loco interpres inquit. ἔπη δὲ, τοὺς ἰάμβους· ἔπη γὰρ καὶ αὐτὰ καλοῦσιν. Priscam autem tragœdiam fere totam à choro actam fuisse, à me alias demonstratum est. quare magna versuum mutatio eo tempore facta non fuisse existimari debet: sed illi ipsi, proprij dithyramborum, illic quoque congruebant. Sed addere illis libet, cum auctor paulo post tradat, illa ætate poësin hanc extitisse & satyricam & pronam ad saltationem, tradere Athenæum in xiiij. libro antiquitus omnem poësin satyricam constitisse ex choris, vt tragœdiam etiam eius temporis. quare nullos habuisse ipsas histriones. Sed explicata iam sententia huius loci, quæ ad varietatem lectionis, & uim quorundam verborum pertinent, videamus. Primum igitur varia incertaq; scriptura est in prima ipsius parte: sunt enim libri scripti, in quibus, vt in excusis generandi casu legatur: sunt etiam qui nominandi γενομένη μὲν οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικὴ habeāt: sed superior lectio mihi magis probatur: ac sine dubio planior, certiorq; est. Præ-

terea cum & in excusis & in calamo exaratis sit αὐτὴ, si paulum immutatis sono spirituq; eius vocis αὕτη legeretur: vt tanquam monstraretur tragœdia, verior fortasse lectio foret: apertior quidem certe, & magis cohærens. ἐξαρχόντων, quod tamen quidam sine causa suspectum habuerunt, accommodatum hic valde est à verbo ἐξάρχειν ductum: quod valet principem se præbere alicuius cantus: propriè autem, vt veteres grammatici tradiderunt, dicitur de lyra. id vero illi confirmant testimonio Hesiodi, qui in scuto inquit. καὶ δ' ἐξῆρχον ἀοιδῆς Μοῦσαι Πιερίδες: nec non Archilochi, cuius hæc verba citant ἐξάρχων πρὸς αὐλὸν λέσβιον παιήονα. Vnde perspicitur ipsum nunc cum generādi casu: nunc cū accusandi, iungi: vt Aristoteles quoq; illo vsus est: quod animaduertit etiam Budæus, qui eruditè multis exēplis collectis, de notione viq; huius verbi disputauit. Peccarunt itidē, qui coniectura ducti putarunt νομίζομεν pro νομιζόμενα, sublata postrema litera esse legendum: neq; in quo vitium scripturæ esset, viderunt: antecedens enim verbum fuit corrigendum: cum enim in excuso olim ab Aldo libro διαμένον νομιζόμενα legeretur, inde extremum elementum fuit demendum: ac pro διαμένον, tertia persona διαμένει fuit restituendum: non enim Aristoteles narrat se arbitrari phallica manere quibusdam in gentibus, sed asseuerat illa restare: causamq; cur illa penitus abolita non sint, affert, significans ipsa legibus ac ritibus eorum populorum ita confirmata fuisse, vt adhuc extingui non potuerint.

Καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία, ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς φύσιν. καὶ τό, τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε: τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν, Σοφοκλῆς.

Et cum multas mutationes sustinuisset tragœdia, quieuit, quia suam naturam nacta est. Et histrionum multitudinem ex vno ad duos primus Aeschylus perduxit, & partes chori minuit: & orationem quæ prima concertaret, instituit. Tres autem, & scenæ ornatum Sophocles.

Cum supra communiter indicasset primam tenuemq; originem tragœdiæ ac comœdiæ, monstratis etiam poëmatum generibus rudioribus, ex quibus illæ profectæ ôlim fuerunt, nunc ad tragœdiam reuertitur, de qua etiam antea singillatim disserebat: narratq; ipsam, cum multis rationibus variata esset: diuq; huc, atque illuc iactata fuisset: qui nanque ipsam colebant, longe alijs ingenijs præditi, inter se in ea fingenda discrepabant, tandem quieuisse: liberamq; fuisse tot, ac tam crebris mutationibus, postquam naturam suam consecuta sit, & in eum locum, statumq; uenerit, vt commode illic manere posset: quamuis autem suam veramq; formam iam consecuta esset, tamen cum adhuc tenuis impolitaq; foret, desiderari in ea videbantur, quæ dignitatem ipsi adportarent: & ampliorem vndiq; honestioremq; eam redderent. ostendit igitur qui primi huic rei incubuerint, & quid ei ornamenti studio suo attulerint. Primum autem narrat Aeschylum primum numerum histrionum auxisse, & cum vnus antea tantum histrio foret, qui vna cum choro tragœdiam perageret, ad duos ipsos adduxisse. Quæ verba cum videantur significare priscos tragicos vno tantū histrione contentes fuisse, qui unus omne fabulæ cū choro substineret: Aeschylum autem alterum addidisse: vtiq; solitum duobus histrionibus omni in fabula, hoc nullo modo verum est: in cunctis enim Aeschyli tragœdijs, quæ extant, plures duabus personæ reperiuntur. Quare putandum potius ipsum intellexisse ausum Aeschylum duos histriones eodem tempore in scenam inducere, cum priores, quamuis & ipsi conficerent fabulas ex pluribus histrionibus, non inducerent tamen ipsos inter se sermonem instituentes, sed seorsum exponentes, quod ipsis videretur: vel cum choro potius, qui illis tēporibus in fabulis plus iusta parte habebat, loquentes. Libet etiam breuiter commemorare, quod hic traditur de numero, temporeq; histrionum ab auctore, idem etiam referri à Laërtio in vita Platonis, cum simili hoc,

quomodo

quomodo philoſophiæ partes auctæ ſint, à quibusq́; ſtudium illud fuerit exornatũ, oſtendere vellet. Primum igitur exponit, quid in tragœdia olim factum ſit: narratq́; primis ipſius temporibus, chorum totam fabulam peragere ſolitũ. poſtea uerò Theſpin, cuius, ut inuentoris huius poematis, meminit Horatius, vnum hiſtrionem inuenisse, vt chorus requieſcere, reſpirareq́, poſſet: ſecundum verò Aeſchylum: tertium autem Sophoclem: pergitq́; quod primo ille in animo habuit, mõſtrare, idem etiam philoſophiæ vſu venisse. Idem igitur ille, quod hic Ariſtoteles, de tragœdia narrat: docetq́; præterea quis extiterit ille, qui vnum illum, quo vſa primò fuit, adiuncto choro, hiſtrionem ipſi adportarit: quod reticuit hoc loco noſter magiſter. Addit auctor Aeſchylum etiam partes chori minuiſſe, cum antiquiores tragici maiorem partem fabulæ fingerent à choro peragi. & ſanè ſuperat etiam in hac re Aeſchylus inferiores tragicos, quamuis ſuperiores emendarit: neque enim arbitror hic Ariſtotelem dicere Aeſchylum minuiſſe numerum perſonarum, ex quibus chorus conſtabat, vt interpretes acceperunt. Nam quod ille inquit, τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, videtur potius, hoc quod docui, valere: dubitariq́; non poteſt, quin id, quod protuli de chori munere apud veteres, uerum ſit, quod magnum ſcilicet illud foret, & puſillam partem fabulæ, in qua ſe exercerent, hiſtrionibus relinqueret: nam Ariſtoteles præterea hoc manifeſto teſtatur in ſegmento illo problematum, quo complexus eſt quæſtiones cunctas, quæ ad harmoniam facerent: cum enim quæſtio eſſet, cur Phrynicus, priſcus tragicus, melicus potius poeta, quam tragicus haberetur, docet hoc factum, quia ipſius ætate cantus in tragœdiis multo plures erant, quàm uerſus pronuntiati ab hiſtrionibus. Animaduertendum autem, cum vitium in hac re ſuperiorum emendarit Aeſchylus, ne ita quidem ipſum maledicta aduerſariorum ſubterfugere potuiſſe: hoc enim ipſum obiicit ei Euripides apud Ariſtophanem: amborum enim horum concertationem apud inferos initã ſedulo facetiſſimus hic poeta expreſſit. inquit igitur ipſum accuſans Euripides. ὁ δὲ χορός γ' ἤρειδεν ὁρμαθοὺς ἂν μελῶν ἐφεξῆς τέτταρας ξυνεχῶς ἄν. οἱ δ' ἐσίγων. Videtur igitur culpam ſuperiorum tragicorum in Aeſchylum deriuaſſe Euripides. vel potius, cum optimus auctor tradat ipſum partes chori minuiſſe, non vendicat ipſum omnino à vitio in hac re: quamuis enim correxerit in hoc antiquiores, potuit tamen adhuc leuiter illi culpæ hærere, cum inferiores magis inde ſe remouerint. Quod etiam adiungit. Et orationem, quæ prima concertaret, comparauit: ſic enim expreſſa vi ſingulorum verborum, in re non omnino certa uertendum putaui, non valde planum eſt: nec conſtat ſignificare ne voluerit hiſtrionem primarum partium, an prologum Primarum autem partium hiſtrionem veteres uocare ſoliti ſunt, qui maiorem potioremq́; fabulæ partem ſuſtineret. quod hic accommodatum non videtur: neque enim quæ primæ in ſcenam ueniunt, maius quam reliquæ eiuſdem fabulæ perſonæ onus neceſſario ſuſtinent. accipere autem prologum illa voce difficultatem etiam in ſe habet: non enim Aeſchylus, ſed Euripides inſtituit, vt quæ prima in ſcenam perſona veniret, argumentum fabulæ exponeret. An ſuperiores quoq; tragici hoc plerunque faciebant, vt argumẽtum fabulæ non longè à principio ipſius aperirent. nec omnino neceſſe eſt accipere illis verbis hoc initio ſtatim tragœdiæ fieri debere: ſed πρωταγωνιστὴς λόγος intelligi poteſt prologus, in propinqua etiam ſede collocatus: ille nanque ita quoque primus ad pugnam deſcendit, quia antequàm partes vllæ fabulæ ponderis alicuius agantur, munere ſuo fungitur. ἀγωνισταὶ autem cum vocentur hiſtriones, quod quaſi concertent inter ſe de laude: ſtudeantq́; ſuperare aduerſarios: ſiue omnibus viribus contendant exprimere perſonam, quam agunt πρωταγωνισταὶ, iuncto nomine non ſolum qui primum locum in his tenent, ſed qui primi in ſcenam deſcendunt, uidentur appellati. vt autem facilius aliquis perdiſcat veritatem huius rei, oportet animo cogitare tragœdiam, formam ſanè ſuam iam adeptam: tenuem tamen illam, & gracilem: vt intelligi ſcilicet poſſit tragœdia eſſe, ſed careat penè omni ſuco ac ſanguine. primũ autem unum tantum hiſtrionem aliquid agentem in ſcena habeat, deinde magna ex parte à choro peractam, & non ſingulas ipſius partes ab actoribus ipſis expreſſas. Quadrat igitur magis, vt exilitas illius & imperfectio intelligatur, accipere ipſam deſtitutam tunc fuiſſe hoc bono, nec habuiſſe adhuc, quod valde vtile eſt ad animum ſpectatorum illuminandum, & omnem caligi-

nem ex ea fabula disturbandam, quàm histrionem primarum partium eò adportatum non fuisse: præterquam quòd in omni fabula, tenui etiam & subtili, in qua numerus aliquis actorum sit, videtur aliquis esse debere, qui ceteris antecedat, & maiorem partem illarum rerum, quàm ceteri, sustineat. nam παρασκευάζειν verbum, quo ipse vsus est, videtur huic rei ostendendæ valde accommodatum, vt scilicet dixerit Aeschylum primum hanc rationem confecisse, & ingenio suo molitum esse, quæ aditum patefacerent spectatoribus ad factum illud facilius percipiendum. Cum autem multis locis hoc verbum in hoc ipso libro vsurparit, in iiij. etiam πολιτικὸν inquit, μηδὲν ἄλλον τοῦ παιδοτρίβου καὶ γυμναστικοῦ παρασκευάσασθαι καὶ ταύτην τὴν δύναμιν. cum verò Aristoteles commemorauerit iam quid cõmodi attulerit Aeschylus tragœdiæ: nec alij etiam & Græci & Latini scriptores cessauerint ostendere, quibus rebus idem auxerit poëma hoc ipsum, quod colebat, notum est Horatium tribuere illi inuentionem personæ & pallę; eundemq; tradere instrauisse pulpita modicis tignis: docuisseq; ipsam magnum loqui, & niti cothurno. Athenæus autem in epitome primi libri tradit eum non solum stolam, plenam amplitudinis ac dignitatis vestem, inuenisse, sed multas etiam figuras saltationum iis, qui chorum exercent, ostendisse, citatis etiam testibus antiquis poetis, qui id confirmarent: in quo animaduertendum est, quam ipse στολὴν vocat, Horatium appellare pallam: nam quod epitheto à Latino poëta significatur, idem etiam testatus est duobus verbis, amplitudinem inquam & honestatem eius vestimenti: inquit enim Αἰσχύλος δὲ οὐ μόνον ἐξεῦρε τὴν τῆς στολῆς εὐπρέπειαν, καὶ σεμνότητα: & quæ sequuntur: cetera autem non eadem ambo appellant. Sed nec Aristoteles quoque tetigit, quæ ab Horatio inuentioni Aeschyli assignantur. nam quod infra narrat ipse Sophoclem inuenisse σκηνογραφίαν, non idem est, atque illud, quod tertio loco nominauit Horatius: narrat enim Latinus poëta Aeschylum primum scenam ædificasse, & eam quidem rudem atque e simplici materia construxisse; contra autem accuratus verusq; præceptor huius artis, Sophoclem affirmat ornatum splendoremq; illi attulisse. Sed ordine ea, quæ ab Aristotele Sophocli tribuuntur, videamus. primum enim docet ipsum numerum histrionum auxisse: cumq; duo inter se loquentes induxisset Aeschylus, hunc tertium addidisse affirmat, vt ausus sit in fabulis tres inter se de aliqua re disputantes personas inducere: nec metuerit ne sermo illorum confusus ad aures spectatorum perueniret. quo tradito adiungit id, de quo iam disserui, eundem etiam ornatum picturamq; scenæ excogitasse. nam verbum iunctum, quo vtitur, compositum est è verbo rem ipsam, quæ aucta amplificataq; est, significante, & ex altero, quod pictoris artificium refert. Animaduertendum autem initio huius partis Aristotelem, secutum elegantiam Attici sermonis, dixisse μεταβολὰς μεταβαλοῦσα: eorum enim proprium fuit ita loqui, vt multis exemplis aliorum scriptorum facile comprobari posset. Sed illis nunc relictis, ipse in xviij. segmento problematum eadem verba eodem modo continuauit, ait enim μεταβάλλειν γὰρ πολλὰς μεταβολὰς τὸ ὅμοιον ἐν ταῖς πολλαῖς: & Plato, qui docere volens desperandum non omnino esse, quin ad frugem redituri aliquando sint adolescentes improbi, inquit: καὶ γὰρ τὴν νέων αὖ πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἑκάστοτε πέφυκεν. Paulo post etiam πλῆθος vocat, quod plerunque numerum magnum rerum significat, cum simpliciter numerum ostendere vellet: neque enim verè multitudo in tam paucis histrionibus intelligi potest: eodem pacto paulo post vsus est eodem verbò, quum auctum quoq; esse numerum episodiorum traderet,

Ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων, καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη.

Adhuc autem magnitudo ex paruis fabulis & locutione ridicula, quia ex satyrico mutata est, serò granditatem honestatemq; suam nacta est.

2 Qui vertit in Latinum hũc librum, ciuis meus, hic lapsus est, vt nullo negotio intelligi potest: μύθων enim nominandi casus est, pendetq; à verbo, quod in extremo positum est, ἀπεσεμνύνθη: quod sanè verbum nullo modo valet quieuit, vt ipse reddidit,

dit,sed suam propriamq; dignitatem est consecuta, vt magnitudo intelligatur: quæ notio est superioris Græci nominis. neque etiam duo hic præcipiuntur ab auctore, sed vnum tantum exponitur; cuius tamen, vt facilius credatur, accuratè rationes red duntur: cum enim supra docuisset non pauca, quæ tragœdiæ speciem, amplitudinemq; attulerunt paulatim, variisq; temporibus adportata illi fuisse: neque enim simul, neque ab vno ingenio cuncta excogitata sunt, adiungit nunc magnitudinem fabulæ eodem pacto sero, & multo tempore post, quàm illa in lucem prodiisset, ad suā dignitatem peruenisse, significare antem volens ipsam prius sua iustaq; magnitudine caruisse, atque hac parte magnopere laborasse, adiungit, ex paruis fabulis, id est cum primis ipsius temporibus pusillum quasi corpus fabulę haberent: locutioq; itidem earum, tenuis & ridicula esset. quod constituere volens: prima scilicet sui origine tragœdiam humili abiectaq; oratione vsam fuisse, docet id mirum videri non debere, quia cum transijt in tragœdiam: formaq; illius immutata est, non profecta est e graudi aliqua specie, sed ex satyrico genere poëmatis discessit, quod lasciuum ac petulans est, vt conueniret ipsi mirifice dictio illa plebeia, licentiæq; plena. retinuit autem multum illius locutionis cum iam naturā vertisset: neque subito, quod omnium rerum proprium est, vt non facile veteres ritus exuant, locutionem variare potuit, aptamq; sibi adsumere. Hic (nisi fallor) uerus suusq; sensus est huius loci: neque enim existimandum est, verba hic ab auctore fieri de exclusione satyrorum; quos hoc loco nō ostendit insertos vnquam fuisse in tragœdiam. Idem autem, quod hic de magnitudine & quasi corpore fabularum, commemorat Aristoteles, tradidit etiam in iij. libro rhetorices de locutione ornata & propria eius studij, illi arti euenisse, affirmans ipsam sero in lucem prodiisse: valde enim similis ille locus huic est, verba eius hæc sunt ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθεν.

Τό, τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο: τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο, διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. λέξεως δὲ γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε: μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖον ἐστι. σημεῖον δὲ τούτου: πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους: ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις, καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας.

Metrumq; e tetrametro iambicum natum est: primum enim tetrametro vtebantur: quia satyrica & multum retinens saltatoriæ artis erat tunc hæc poesis. Locutione autem nata, ipsa natura suum propriumq; metrum repperit: maxime enim è numero omnium metrorum iambicum aptum locutioni est. signum autem huius rei est; plurimos nanque senarios iambicos edimus in sermonibus, quos inter nos habemus: hexametros verò, raro, & tunc solum, cum eximus ex modulatione apta familiari orationi.

Cum multa, quæ tragœdiæ adportata erant, iam docuisset, mirifice dignitati eius, granditatiq; conuenientia: in quibus erat etiam granditas amplitudoq; orationis: qui enim primi aggressi erant tragœdiam pangere, ridicula tenuiq; locutione vsi fuerant, adiungit nunc ipsis versum etiam ei accommodatum inuentum fuisse, cum primis ipsius temporibus, parum idoneo, ac nullo modo apto grauitati ipsius metro tragœdia vsa foret. Versum igitur senarium iambicum probatum fuisse dicit: docens simul, ut supra fecit, ex quo principio profectus ille sit: tetrametrū enim in vsu priorum illorum, rudium tragicorum, fuisse affirmat: cuius vitio cognito, iambicum pro illo receptum esse tradit, Quia autem non omnino stulti fuisse existimandi sunt prisci illi, qui tetrametrum vsurparent: præsertim cum antiquis temporibus iidem ferè poëtæ ac musici forent, vt non debuerint in tam turpi errore volutari, docet id eos non sine causa fecisse: vsosq; fuisse illo metro, quia poësis eorum: tragœdiaq; illa rudis, satyrica erat: multumq; retinebat eius studij, quod in saltationibus occupatum

est, hoc

est.hoc enim valere arbitror, quod inquit. ὀρχηστικωτέραν fuisse poësim illorum: neque enim vt satyricam, ita ὀρχηστικὴν ipsam fuisse tradit: sed aliquantulum illius diuersi studij retinuisse, procliuemq; ad rationem artemq; saltandi extitisse: illi autem conuenit mirifice mobilis ille versus. Non igitur ipsi peccabant in genere versus: sed nondum tragœdia formam speciemq; suam nacta fuerat: cui postea formæ inuentæ nullo modo ipsi aptum fuit mobile id, & saltatorium metrum: sed aptum ei, repudiato illo, præbitum, id est iambicum. quomodo etiam hoc ipsum inuentum sit, docet, affirmãs postquàm locutio apta tragœdiæ comparata est, nullum negotium fuisse metrum itidem ipsi accommodatum inuenire: ipsam enim naturam sua ui suum propriumq; metrum inuenisse: quomodo antè hoc fieri potuerit, vt quasi sua sponte hoc in lucem prodierit, nec oportuerit quempiam in hoc magnopere laborare, declarat dicens. Maxime enim è numero metrorum omnium iambicum est aptum locutioni: hoc enim valet illum esse λεκτικὸν quo vocabulo vtitur. Cicero etiam existimari potest hoc verbum exprimere voluisse, cum inquit in oratore de iambico, simillimum illud esse orationi. Ratione etiam aliqua confirmare hoc volens, argumẽtatur à signo, id est causam huius rei non quærit, sed ostendens id quod consequitur, illo, tanquam nota quadam, probat verum esse, quod præcepit: ope enim notarum aliquarum veritas sæpe occultarum rerum origoq; intelligitur. Signum igitur & argumentum huius rei esse inquit: plurimos nos iambicos versus proferre imprudenter in congressibus, & cum loquimur inter nos familiariter: hexametros vero rarò, ac tunc solum, cum excedimus ex harmonia structuraq; verborum, apta communi locutioni: ac fingimus deniq; orationem grandiorem, quam ferat sermo familiaris. naturæ autem instinctu homines in dicendo sæpe edere versus iambos ita apertum est, & auctoritatibus summorum doctorum & exemplis etiam oratorum, vt dubitari de eo non debeat. Hexametros vero aliquando etiam excidere ipsis inuitis, dubiũ non est: ita tamen vt grandiloquus ille sonus facilius animaduertatur. Cicero igitur in epistola quadam ad Atticum, cum effudisset non hexametrum solum, sed eius generis hexametrum, qui spondeum pedem in quinta sede habent, statim cognouit, quid commisisset, addiditq;. Hunc σπονδειάζοντα. si cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito. Præterea Socrates in Phædro in extrema vituperatione amoris, cum simili vitium illius rei ostendere vellet, dixit heroico numero. ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί: idemq; postea, cum à Phædro impulsus esset, vt contrarium laudaret, initio orationis suæ se purgans, significauit editum à se versum illum, concitatiore facto: vt non sine causa timere debeat, si laudare cœperit, ne magis è finibus exeat, ἁρμονίας hoc loco non arbitror cantum significare: neque enim in colloquiis, sermonibusq; familiaribus canimus: sed tamen, quia modum quendam vocis, sonumq; sermo omnis habet, qui modus variari potest: & intenditur enim uox & remittitur, tunc inquit accidere posse vt in hexametros versus incidamus, cum egredimur modum illum orationis, qui est aptus cotidianæ locutioni: grandioreq; sono vtimur: tunc enim magniloquentia illa secum trahit numerum eum, cogitq; nos imprudentes & inuitos, in dicendo versus hos edere.

Ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη, καὶ τὰ ἄλλα ὡς ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται. περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα: πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον ἂν εἴη διεξιέναι καθ' ἕκαστον.

Adhuc autem episodiorum multitudines, & cetera vt singula ornata fuisse dicuntur. De his quidem igitur tot à nobis dicta sint: multum enim fortasse opus esset singillatim percensere.

Cum, studio recentiorum, accommodatius tragœdiæ metrum inuentum esse dixisset, duce præcipue natura, quorum opera alia etiam non nulla, quæ pertinebant ad ipsius dignitatem inuenta docuerat, addit nunc eorundem cura, cum pauca prius episodia in fabulas includi solita essent, vel vnum potius aut alterum in vnam fabulam,

lam, numerum episodiorum auctum fuisse: quæ res multum valuit ad tragœdiæ corpus augendum, cultumq; ei ac splendorem afferendum: antea nanque fabulæ minores & exiliores erant. Non tamen arbitror numerum eorum certum & definitum vnquam fuisse, sed ipsa aut plura, aut pauciora, vt aut ipsa breuia longaue erant, aut argumentum ipsum fabulæ, itidem pusillum aut magnum. Cum autem plura adhuc diligentia & studio iuniorum tragicorum conformata & emendata esse sciret, ne multus in illis enumerandis: eorumq; accessione explicanda foret, cõ muniter nunc tradit eodem pacto singulas partes tragœdiæ amplificatas & exornatas ab illis fuisse dici: hoc enim manifesto valet, quod inquit κωμῳδηθῆναι λέγεται. quod verbum κωμῳδηθῆναι respondet (vt opinor) superiori illi ἀπεσεμνύνθη. nam hinc quoque percipitur, quod eo loco admonui, supra in verbis auctoris illud, τὸ μέγεθος nominandi casu positum esse. His autem hoc pacto explicatis, ostendere volens à se affatim declaratam esse pro tempore tragœdiæ, originem, amplificationemq;, concludit hanc disputationem, dicens ea, quæ iam tradita a se sunt, satis habenda: si quis enim omnia accurate recensere vellet, nimis magnum laborem susciperet: ad eiusq; exitum non facile perueniret. Eodem autem penè pacto locutus est in j. libro de moribus ad Nicomachum: quum enim significare vellet non posse omnia comprehendi oratione, quæ statum præclarum vitæ alicuius aut ornarent, aut violarent, si contingant iis, qui ex sanguine ipsius orti sunt, aut amicis; quia illa & multa sunt, & magnopere inter se discrepantia: nec non quia hæc magis attingunt illos: hæc verò minus, inquit. καθ' ἕκαστον μὲν διαιρεῖν, μακρὸν καὶ ἀπέραντον φαίνεται, καθόλου δὲ λεχθὲν καὶ τύπῳ, τάχ' ἂν ἱκανῶς ἔχοι.

Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστι τὸ γελοῖον μόριον: τὸ γὰρ γελοῖον ἐστιν ἁμάρτημά τι, καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικόν. οἷον εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι, καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης.

Comœdia autem est, vt diximus, imitatio deteriorum quidem: non tamen in omni vitij genere: sed ridiculum turpis est pars; ridiculum enim est peccatum quoddam & turpitudo sine dolore, & quæ non interimat: ceu statim ridicula facies, quæ turpis est ac distorta sine dolore.

Cum supra communiter non nihil disseruisset de tragœdia, atque comœdia: relictaq; statim comœdia, tragœdiæ progressum breui explicasset, redit nunc ad comœdiam: eamq; quod commune ipsi est, cum tragœdia atque omni parte poësis, imitationem esse dicit: testatur enim se hoc antea protulisse: imitationem inquam esse comœdiam: fecit autem id statim post propositum suum explanatum: cum multis enumeratis, omnes poësis, vt præter eas etiam non nullas artes imitationes esse dixit. ilico autem discrimen posuit inter ipsam ac tragœdiam: cum enim meliorum imitationem esse dixisset tragœdiam: comœdiam contra peiorum imitationem esse tradit: verum quia multis modis mali esse possunt mortales, statim declarat quibus culpis affines intelligat eos, quos materiam esse comœdiæ ostenderat: neque enim in omni genere vitiorum volutatos aptas esse personas fingẽdis comœdijs affirmat: sed obnoxios potius quibusdam erratis ac lapsibus, quàm grauibus peccatis ac sceleribus contaminatos idoneos huic studio esse existimat. Nam quamuis ipse comœdiam esse dixerit imitationem φαυλοτέρων: nec certò ea voce teneatur personas ne, an res intellexerit: prætereaq; infra, de tragœdia disserens, affirmarit illam esse imitationem non hominum sed actionis, arbitror tamen homines hic accipi debere: ambo enim hæc genera fabularum, cum propositum habeant facta quædam imitari, homines etiam imitantur: ab illis enim ipsa prodeunt: nec existerent actiones, nisi essent qui agerent. iocos verò, & res quæ risum moueant, esse materiam comœdiæ indicauit etiam Plato, atque id quidem satis lepide, quo loco in symposio facetissimam personam loquentem inducit: hæc enim apud eum pronuntiat Aristophanes, quũ

de fine

de fine orationis suæ, quam habiturus & ipse esset, sollicitus foret: verereturq;, ne despicerentur, & exploderentur, quæ diceret: inquit igitur, ὡς ἐγὼ φοβοῦμαι περὶ τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι, οὔτι μὴ γελοῖα εἴπω· τοῦτο μὲν γὰρ ἂν κέρδος εἴη καὶ τῆς ἡμετέρας μούσης ἐπιχώριον· ἀλλὰ μὴ καταγέλαστα. Cum igitur perspicuũ sit amplexari comœdiam res ridiculas, vtitur hoc tanquam medio quodam ad significandum cuiusmodi homines intelligat deterioris notæ: ridiculum enim inquit, id est res risui excitando apta, est quædam pars turpitudinis: quamuis enim αἰσχρὸν valeat id, quod turpitudinem in se habeat, significat tamen hic turpitudinem ipsam, nisi quis ita accipiat, vt dixerit ridiculum esse vnam è rebus turpibus. probare autem hoc volens, definit ridiculum: euoluitq; quod in hoc nomine inclusum sit. Ridiculum enim inquit, est peccatũ quoddam: cum scilicet errati aliquid in aliqua re commissum est. ἁμάρτημα enim est, cum in aliquo facto labimur: depulsiq; à vero, id quod deterius est, nacti sumus, vt ipse docet in problematum segmento xviij. qui inquit. ἁμαρτία δ' ἐν τοῖς χείροσι πρᾶξις. Adiungit autem nunc, rei magis explanandæ causa, in ridiculi definitione, Et turpitudo, quæ dolorem non gignit: nec vim habet perdendi: eum scilicet, cuius animo, corpori ve hæsit. Constituere autem definitionem hanc volens, verumq; id esse probare, vtitur exemplo. Et veluti (inquit) vt vtamur re parata, & quæ in promptu est: hãc enim vim hoc loco habere arbitror illud εὐθὺς, ridicula facies est, quæ in se maculam aliquam magnam ac turpitudinem habet: & quæ deniq; distorta est, ac deprauata, sine dolore tamen, cruciatu ve vllo: atque ita etiam, vt vim id malum nullo modo habeat perdendi: si nanque ea res, quæ faciem partem ve aliquam corporis deformat, dolorem ipsi inureret: aut hominẽ ad interitum perduceret, non rideremus: durũ enim nimis & inhumanũ est, aliorum pœna vexationeq; corporis lætari. Addidit autem cum ostendisset oportere id malum dolore vacare: non debere etiam illud e genere eorum esse, quæ interimunt, quia non nulla sunt, quæ ad mortẽ perducunt sine dolore: quod nisi aliqua huiuscemodi non reperirentur, nõ necesse fuisset hoc adiungere: si enim quę minus malum gignunt, non sunt apta materia ad risum, multo minus sunt, quæ maius creant.

Αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο, οὐ λελήθασιν: ἡ δὲ κωμῳδία, διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἔλαθεν: καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν: ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται.

Tragœdiæ quidem igitur migrationes, & per quos extitere, non fefellerunt. Comœdia vero, quia initio nullũ studium in ea positũ est, fefellit: etenim chorũ comœdorum sero magistratus dedit: sed voluntarij erant. Cum autem ipsa iam figuras quasdam haberet, qui feruntur ipsius poetæ memorantur. Quis autem personas assignauit, aut prologos, aut multitudinem histrionum, & reliqua huiuscemodi, ignoratur.

Cum iam comœdiam definisset: ac siquid in definitione ipsa difficultatem aliquã haberet, explicasset, ostendit se eundem ordinem, quem in tragœdia fecerat, in hac secuturum fuisse: vt ostẽderet scilicet quorum opera illa aucta & exculta fuit: cum tamen id magna ex parte fieri nequeat, ne quis id miretur, causam huius rei affert. hoc vero præstitisse Aristotelem in eo, quod potuit: ac diligenter inuestigasse, qui aliquid commodi aut ornatus attulerint tragœdiæ, declarat idem effecturũ ipsum fuisse in comœdia tradenda, si res ipsa passa esset: vnde repetit copiam huius rei efficiendæ, quam nactus est, in tragœdiæ euolutione, dicens. tragœdiæ progressus: quorumq; opera facti sunt, non obscuros abditosq;, sed animaduersos notatosq;, fuisse. Non sine causa autem vtrunque tetigit: tragœdiam scilicet non in vno statu semper mansisse sed

fisse, sed immutatam esse & vlterius processisse. & præterea cognitum esse quorum studio ac diligentia illa melior facta fuisset, ac dignitatis aliquid acquisiuisset: potuerunt enim intelligi gradus ipsius, & quasi processus: à quibus tamē illa adiuta & expolita foret, ignorari. idem autem in comœdia non vsu uenisse ostendere volens, nō partitur res illas, sed illam ipsam inquit fefellisse, rationem simul reddens cur id factum sit. inquit enim διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, id est, vt ego interpretor, quia initio non magno in pretio fuit, nec honorem aliquem hoc studium habuit. hoc autem ei contigit ob humilitatem huius poēmatis: despecta enim primo est. Quare non sua aliquid homines interesse putabant, quid in ea fieret: nec mutationes ipsius attendebant: vt in tragœdia, honestiore poēmate, & quod omnium ora in se conuertisset, fecerant. Probare vero volens Aristoteles, diu ipsam neminem sui valde studiosum habuisse, & qui diligentiam adhiberet in ea expolienda, docet rem magni momēti ad eam exornandam sero adportatam ipsi fuisse, id est chorum: non quia chorus omninò ei deesset: quin contrà verisimile est prolixiores potius, quàm oporteret cantus chori in ipsa, vt in tragœdia, ea tempestate extitisse: sed quia ex delectis hominibus, illiq; muneri egregiè sustinendo aptis, ille non constaret: quiq; magna cura & studio doctorum, vt postea fieri cœptum est, erudirentur. chorum enim inquit comœdorum serò magistratus dedit. antea nanque quidam sponte sua, voluntateq; ducti hoc faciebant, id est munus chori obibant; ac partes earum personarum, quæ canere illic deberent, sustinebant; quæ autem publicis consilijs in ciuitate fiunt, multo meliora iis esse consueuerunt, quæ temerè & ex libidine hominum geruntur. Moris verò huius: & quòd fabulas poētarum ita magistratus Athenis ornare solitus esset, meminit Plato & in extremo ij. libro de rep. & in vij. de legibus: cum enim priore loco posuisset Aeschyli carmen, in quo Thetis perfidiæ insimulat Apollinem, grauiterq; eum accusat, significare volens doctissimus vir sententiam eam, vt detrimētosam vitæ hominum, institutisq; eius ciuitatis, quam fingebat, magnopere repugnātem, esse exagitandam, inquit. Si quid forte apud aliquem poētam de dijs immortalibus hoc pacto prolatum inueniemus, & stomachabimur, & chorum ei non dabimus: id est nulla in re studio nostro studium illius poētæ adiuuabimus. verba eius hæc sunt. χαλεπανοῦμέν τε καὶ χορὸν οὐ δώσομεν. eodem etiam pacto posteriore loco, cum de tragicis itidem poētis ageret, ait. νῦν οὖν ὦ παῖδες μαλακῶν μουσῶν ἔκγονοι ἐπιδείξαντες τοῖς ἄρχουσι πρῶτον τὰς ὑμετέρας παρὰ τὰς ἡμετέρας ᾠδάς, ἂν μὲν τὰ αὐτά γε, ἢ καὶ βελτίω, τὰ παρ' ὑμῶν φαίνηται λεγόμενα, δώσομεν ὑμῖν χορόν· εἰ δὲ μή, ὦ φίλοι, οὐκ ἄν ποτε δυναίμεθα: lusit enim hic lepide politissimus scriptor, vt consueuit, institutis eius ciuitatis, in qua natus erat, ad eam, quā legibus ornabat, translatis. ἄρχων valet hic, magistratus: non tamen summus, vt opinor, sed qui ludis scenicis præpositus esset, cuiusmodi fermè Romæ erant ædiles. Vt autem archontem δοῦναι χορὸν dicere solebāt, cum magistratus, probatis ingenijs argumentisq; aliquorum poētarum, hoc pacto adiuuabat eorum opus, ita contra, αἰτεῖν χορὸν aliquem aiebant: poētæ enim ipsi, videntes hanc rem sibi honori futuram, sedulo chorum ab ipso petebant, idemq; cū digni existimati forent eo præmio: ipsumq; à magistratu, cuius curæ hoc erat, obtinuissent, dicebantur ἔχειν χορόν. colligitur hoc ex pluribus locis Cratini veteris comici, qui leguntur apud Athenæum in xiiij. libro: cum enim antea meminisset cuiusdam Hegesippi, teneri poētæ & qui lusus quosdam scripserat, in alijs non nullis poētis, qui ipsum exagitauerāt, docet eum à Cratino quoque sæpe notatum fuisse. primo autem tantum in testimonio ipsius nomen Hegesippi legitur: in duobus uero, quæ statim consequuntur, ille nomine appellatus non est. sed (nisi fallor) descriptus. vt Cleomachi, pessimi poētæ, studiosus aut doctor. in his igitur postremis locis mentio huius instituti facta est. eorum prior è fabula bucolis.] hic est, Ὃς οὐκ ἔδωκ' αἰτοῦντι Σοφοκλεῖ χορόν: Τῷ Κλεομάχου δ', ὃν οὐκ ἂν ἠξίουν ἐγὼ ἐμοὶ διδάσκειν, οὐδ' ἂν εἰς Ἀδώνια. Videtur igitur illum ipsum Hegesippum insimulare, qui cum forte tunc archon esset, in eo facto improbe se gesserat, ac gratiam potius, quàm veritatem secutus erat. posterior vero locus est, è fabula cuius index erat ὥραι, -ἴτω δὴ καὶ τραγῳδίας ὁ Κλεομάχου διδάσκαλος μετὰ τῶν παρατιλτριῶν, ἔχων χορὸν λυδιστὶ τιλτριῶν ᾄδει, πονηρά. nam eundem, quē primo appellarat, ambobus his quoque locis accipi debere, intelligitur, quia post, auctoritate alius scriptoris, addit ipsum

etiam vita & moribus inquinatum fuisse. ipsum igitur, qui supra scilicet nomine vocatus est: ille autẽ Hegesippus fuit. Ἐθελοντὰς vero in omni re vocatos esse, qui sponte sua curam illam suscipiebant & non delecti erant, legibus ve coacti, planum est. sed tamen quid nocet hoc quoque exemplis optimorum scriptorum confirmare? Lysias igitur in oratione, cuius est index φιλοπράγμονος ἀπολογία, inquit ἔτι δὲ, καὶ τριήραρχος νικητηρίοις, οἷ ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἐθελοντὴς ὑπέστη ταύτην τὴν λειτουργίαν. & Demosthenes contra Midiam. παρελθὼν ὑπεσχόμην ἐγὼ χορηγήσειν ἐθελοντής. Duxisse vero Aristotelem hic argumentum à signo: probareq; voluisse comœdiam diu iacuisse, quia quod valuit multum ad ipsam excolendam sero illa obtinuit, intelligitur etiam hoc pacto: in iij. enim quoque libro rhetoricæ, cum ostendere vellet caruisse vsque ad id tempus artem dicendi hypocritica, argumentatur eodem pacto: inquitq; in studium poetarum, cuius illa magis propria videtur, sero ipsam venisse. quare mirari non oportere si ad oratores adhuc non penetrauit. verba ipsius sunt, valde his similia: &, quantũ res patitur, eadem. καὶ γὰρ εἰς τὰ τραγικὰ καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγῳδίας οἱ ποιηταί. Vt etiam illic inquit poetas fungi solitos munere histrionum, ita hic personas, quæ seruiebant choro, voluntarias extitisse, & in eo opere nullo modo instructas & exercitatas fuisse. Adiungit Aristoteles, quod eodẽ pertinet, id est valet ad ostendendum cuncta in ipsa prius obscura fuisse, poetas eos comœdiæ, qui nominantur, longe ab initio ipsius extitisse: ac tunc deniq; vixisse, cum ipsa non penitus rudis & inchoata foret, sed iam figuras aliquas haberet. χῆμα enim significare hic puto formam speciemq; aliquam comœdiæ: quæ tamen forma, quia adhuc certa stabilisq; non foret, sed variaretur non nihil, ideo arbitror Aristotelem multitudinis numero dixisse χήματα: prius enim non poterat comœdia verè dici χῆμα habere, quia nimis tenuis & imperfecta erat: nec speciem vllam comœdiæ in se habebat. Occurrit igitur hoc pacto illis, qui dicere possent mirum sibi videri, quod dixerat, auctores comicarum mutationum ignorari, cum multorum nomina, qui ei studio incubuerunt, nota sint: refellens enim ipsos inquit, poetas eos, quos intelligunt, ea ætate fuisse, qua iam certam aliquam sedem, ac formam comœdia habuisset: quare non posse inde cognosci, qui fuerint illi, qui in eum ipsum statum eam perduxissent. Sequitur autem, cum iam quod aduersari videbatur, elusisset, qui personam itidem comicam attulerit, aut prologos, aut multitudinem histrionum. huiuscemodiq; alia, ignorari: qui sanè omnes, vt docuit, in tragœdia non latuerint: quamuis in illis appellandis, qui studio suo tragœdiam ornarint, non indicarit personæ inuentorem. cum tamen personæ non minus tragicæ, quàm comicæ forent, contrariæ tamen inter se, ac magnopere diuersæ: illum autem fuisse Aeschylum testimonio Horatij scimus. Nam quod hic prologos secundo loco ponit, videtur intelligere quem supra προαγωνιστὴν λόγον appellauit: quod nomen etiam ipsum testatur, vt præpositio πρὸ cum eo nomine, λόγος inquam, coniuncta, idem valeat, quod προαγωνιστής: oratio enim quæ ante ceteras in scenam venit, est ea quæ prima contendit, & quasi certamen instituit. Primum igitur tanquam rem descripsit: deinde nomine, quo appellata est, ipsam significauit. Quod verò inquit ignorari etiam nomen eius, qui multitudinem histrionum excogitarit, verisimile est, quod in tragœdia vsu venisse docuit, vt primis ipsius temporibus vnus tantum histrio eodem tẽpore in scena diceret: postea autem duo simul sermonem secum instituerint, idem etiam in comœdia factum sit: Vnde narrat nomen eius obscurum esse, qui plures primus inter se loquentes in scenam induxerit: quod in altero illo poemate præstiterunt Aeschylus & Sophocles ea ratione, qua demonstratum est.

Τὸ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος, καὶ Φόρμις ἦρξαν. τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε, τῶν δὲ Ἀθήνησιν Κράτης πρῶτος ἦρξεν, ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας, καθόλου ποιεῖν λόγους, ἢ μύθους.

Fabulas autem facere Epicharmus & Phormis incœpere. A principio quidem igitur ex Sicilia venit. eorum verò, qui Athenis nati sunt, Crates

primus

primus cœpit, cum abiecisset formam illam iambicam, in vniuersum facere sermones vel fabulas.

Cum iam tradidisset indicari non posse, qui comœdiæ ornatus non paucos attulissent: narrat nunc extare celebrariq; nomen eorum, qui primi ausi sunt fabulas fingere: ij enim fuere Epicharmus & Phormis. ποιεῖν autem μύθους (vt opinor) valet comminisci res aliquas, vel veras quadam ex parte ita coagmentare, vt idoneum argumentum fabulæ sint. μῦθος enim est rerum, quæ factæ fingantur, coagmentatio. Hi igitur principes, vt tradit, fictarum harum, commenticiarumq; rerum componendarum extiterunt, quia (vt opinor) priores adhuc id facere non potuissent: nec ausi essent construere fabulas, & quasi aptum hoc ipsarum corpus conformare: sed facta aliqua tantum disiuncta versibus complecti soliti forent. Nam non sine causa quærat aliquis, cum tradat apertè Epicharmum, & Phormin primos cœpisse fabulas facere, quomodo supra dixerit eos, qui primi appellati sunt comici poetæ, extitisse, cum iam illa formas aliquas nacta esset: quas enim formas habere potuit, si carebat fabula, quæ corpus ipsum comœdiæ est? nam infra quoque inquit sine actione rei alicuius, factoq; manere non posse tragœdiam: idem igitur vsu venire in altero hoc poemate credendum est. An speciem iam aliquam comœdiæ ipsum hoc poema gessisse significauit, quamuis accurate fabulæ coagmentatæ adhuc non essent ingenio poetarum, quia vmbram aliquam huius rei retinebat: ac poetæ ipsi reppererant argumentum satis aptum, & quod aliquantum discederet à superiore forma, maledictis certam aliquam personam vexandi. Nisi credere malumus, Epicharmum ipsum ac Phormin illos ipsos extitisse, quorum primorum nomina memoriæ mādata sint: λεγόμενοι enim hoc opinor valere, non qui tunc comici poëtæ vocati sint, cum superiorum nomina obscuritate fuerint deleta. Adiungit autem tanquam corollarium, & quod e superiore sententia manifesto eruatur, è Sicilia primum ipsam profectam: si nanque conceditur primos, Epicharmū & Phormin fabulas fingere & fabricari cœpisse: negari non potest, quin illa e Sicilia venerit, cum Siculi illi fuerint. Quæri præterea posset, comœdiam ne ex ea terra venisse dicar: an hoc ipsum, quod dixit fingere fabulas: quamuis, si posterius hoc inde fluxisse dicit, cum in eo præcipue maneat comœdia, potest liquido affirmari inde etiam profectam comœdiam: quod certe sequitur ostēdere videtur ita locum accipiendum esse: narrat enim è numero eorum qui Athenis nati sunt, Cratem primum, repudiata forma illa iambica, cœpisse in vniuersum fabricare sermones aut fabulas. de hoc igitur supra quoque, quod vocat facere fabulas, loquebatur. ἰαμβικὴν autem ideam (nisi fallor) vocat rudem illam & inchoatam comœdiam, quæ speciem potius iamborum haberet, quàm comœdiæ: hoc autem, qu iasingulos homines perstringeret, non genus aliquod ipsorum: cum tamen, qui ei studio incumberent, putarēt se scribere comœdiam: hoc etiam discriminis inter ipsas fuisse pnto. quod forma illa iambica, quam dicit, nihil fictum & commenticium in se habebat: fabulæ autem, fictæ magna ex parte erant.

Ἡ μὲν οὖν ἐποποιία τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου μετὰ λόγου μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν. τῷ δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι, ταύτῃ διαφέρουσιν: ἔτι δὲ τῷ μήκει: ἡ μὲν γὰρ ὅτι μάλιστα πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν: ἡ δὲ ἐποποιία ἀόριστος τῷ χρόνῳ καὶ τούτῳ διαφέρει. καίτοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτ' ἐποίουν καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι.

Epopœia quidem igitur tragœdiæ comitata est vsque ad hoc solum, quod metrica oratione imitatio est studiosorum virorū. Quod autem metrum simplex habet, & enarratio est, hac parte inter se discrepant. præterea longitudine: hæc nāque quam maxime potest, nititur intra vnum ambitum Solis re-

digi, aut parum variare. epopœia vero indefinita est tempore: & hoc discrepat ab illa: quanquam primis temporibus simili ratione in tragœdijs hoc faciebant, & in epico carmine.

Collatis inter se tragœdia atque comœdia, cum de illis accurate disputasset, & qui vtrunque poëma studio suo adiuuisset, indicasset, quamuis e tenebris eruere non ita potuerit comœdiæ cultores, vt tragœdiæ fecit, ea de causa, quã significauit, nunc contendit epopœiam cum tragœdia: eodemq; pacto declarat quid commune illis sit, quid alienum ac dinersum. sequi autem primum dicit epopœiam tragœdiam, comitemq; se illi præbere (ita enim de ipsis loquitur, vt si ambæ ex eodẽ loco discessissent: simulq; iter facere cœpissent) vsque ad hoc solum, quod ambæ imitatio sunt grauium & honestarum personarum: vtunturq; ad imitandum metris, non soluta oratione: antequam autem vlterius progrediar, scrupulum indicare libet, qui mihi molestus diu fuit: inneni enim calamo exaratos libros hic dissentire ab excusis: quod enim in his est μέτρῳ μετὰ λόγου, passim omnes, quos vidi, scripti habent, μέτρῳ μεγάλῳ: nec tamen plana & expedita hæc lectio est: sed (nisi fallor) varietate sua facit, vt merito hunc locum suspectum habere debeamus: non plana autem, quia non video, quomodo recte vocari possit magnus senarius versus: nam hexameter non sine causa ita significaretur, quem etiam longum Ennium appellasse testatus est Cicero. cõmunis verò & recepta lectio nullo modo certa & firma est: sermoq; ille duriusculus mihi videtur: nec sententia etiam eorum verborum satis acuta est: si nanque valent illa, similem esse epopœiam tragœdiæ, quia vt illa, vtitur oratione iuncta pedibus, nimis hoc latum est, communeq; ipsi cum aliis omnibus poëmatibus: cuncta enim metricam orationem asciuerunt. de hoc tamen eruditi, vt ipsis videbitur, sentient. ipse cùm verum adhuc videre non potuerim, contentus veterem lectionem indicasse, nullum præterea de hoc verbum faciam. explicata autem similitudine horum poëmatum: ac quid in ipsis vnum, idemq; reperiatur declarato, discrimina statim ostendit: quæ sanè tria sunt. primum tamen duo ponit: quorum prius est, quod epopœia simplex metrum habet. intelligit autem ipsam vno tantum genere versus vti, id est hexametro, non distinguere ac variare carmina, vt alia multa poëmata faciunt, & illa ipsa, de qua disserit, tragœdia: hoc enim potius arbitror verum esse, quàm accipere ἁπλοῦν pro puro & nudo metro, id est cui concentus & numerus, addiri non sint: atque ea demum, quam supra vocauit ψιλομετρίαν. posterius autem, quod epopœia discrepat à tragœdia, quia ipsa narratio atque expositio quædam est, cum illa non commemoret quid personis euenerit, sed ipsas inducat res eas agentes. ἀπαγγελίας enim valere arbitror rerum factarum expositionẽ, non cum poëtæ nuntios aliquos faciunt aliquid narrare. & sanè illo etiam tempore, quo personam alterius induunt, ex oreq; ipsius aliquid edunt, intelliguntur aliquo modo ipsi commemorare: ostendunt enim hoc pacto eum locutum esse, atque ea dixisse, quæ tamen ipsi exponunt. Adiungi autem præterea his tertium discrimen inqnit, quod est temporis longitudo, cum, vt affirmat, tragœdia studeat quantum potest, cursum suum conficere intra vnum solis circuitum, aut si aliquando spatium illud temporis diurnum excedat, paruo interuallo, ipsum superet: contra autem epopœia terminum ac finem nullum habeat, si tempus spectes: nec impedit quanto mensium, annorum ve spatio, illa, quæ commemorantur, facta esse fingantur, cum res illæ omnes, ex quibus constat fabula tragica, contineri debeant: commodeq; fieri posse vnius diei interuallo: aut si angustos hos cancellos transeant, paucarum horarum spatio tantum ipsos migrent. Cum autem epopœiæ naturam tantum ostendisset primis verbis, dicendo ipsam indefinitam esse tempore, quanquam inde intelligi poterat distare ipsam ea re à tragœdia, tamen id addidit, aperteq; protulit. & hoc etiam, vt superioribus, ipsam ab illa dissentire: quod tamen discrimen docet fuisse posteriorum temporum, cum iam absolutior esset tragœdia: primo enim, cum adhuc illa rudis & imperfecta foret, nullum discrimen inter ipsas hac parte erat: eadem enim ratione in tragœdiis hoc faciebant, vt in epicis argumentis: id est non claudebant tragœdias spatiis vllis temporis, sed libe-

ra&c

ras & ſolutas ipſas relinquebant: quod tamen merito poſtea improbatum & correctum eſt.

Μέρη δὲ ἐστὶ τὰ μὲν, ταὐτά: τὰ δὲ, ἴδια τῆς τραγῳδίας: διόπερ ὅστις περὶ τραγῳδίας οἶδε σπουδαίας καὶ φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν: ἃ μὲν γὰρ ἐποποιία ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ: ἃ δὲ αὐτῇ, οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.

Partes autem ſunt hæ quidem eædem: hæ vero propriæ tragœdiæ. Quapropter quicunque de tragœdia cognouit, ſtudioſa & nequam, idem etiam cognouit de epico carmine: quæcunque enim habet epopœia, tragœdiæ inſunt: quæ vero ipſa habet, non omnia in epopœia inueniuntur.

Vt totis his poematibus vſuuenire docuit, vt quibuſdam rebus illa inter ſe ſimilia: quibuſdam vero diſſimilia ſint, ita conuenire ipſis inter ſe quibuſdam in partibus tradit: in aliis vero nullo modo conuenire, cum quæ ſint huius partes, illius non ſint. Primum autem affirmat partium quarundam communionem extare: vt quæ epopœiæ ſint partes, eædem etiam ſint tragœdiæ: nec tamen aperit, quæ nam partes hæ communes ambarum ſint. intelligere autem videtur fabulam, mores, caſus quoſdam graues, dictionem, ſententiam: vt enim tragœdiæ, ita & epopœiæ corpus, fabula eſt. idem etiam de ceteris dici poteſt: ſtatimq́; adiungit ſuas quaſdam & proprias partes habere tragœdiam: quarum veſtigia nulla in epopœia appareant. huiuſcemodi autem eſt apparatus & harmonia: neque enim epicum carmen requirit ſcenæ ornatum, aut ad tibiam cani ſolet. ex hoc autem præcepto Ariſtoteles eruit quaſi corollarium: affirmatq́; eum, qui bene in tragœdia intelligat, quid rectũ, quid prauum ſit, idem etiam in epico carmine ipſum intellecturum eſſe: quod quamuis ſatis apertũ, ac planum foret, tamen explicat, cauſam eius afferens: id enim fieri tradit, quia nihil noui inueniet in hexametro illo opere: ſed quæcunque in ipſo offendet, in tragœdia etiam extant: quam tragœdiam cognouit ac benè perceptam habet. non tamen contrà euenit, vt qui videre poteſt quid in epico carmine vitij aut virtutis maneat, idem etiam inſtructus ſubito paratusq́; ſit ad tragœdiam verè examinandam: occurrunt enim ſubito ipſi res, quarum vim naturamq́; non nouit: cum in epico carmine ſpectando ipſarum vmbram nunquam aſpexerit. Animaduertendum autem eſt non capere hic auctorem hoc verbum σπουδαίας, quo diſtinguit tragœdiam bonam à mala, eodem ſenſu, quo cepit infra, cum inquit tragœdiam eſſe imitationem πράξεως σπουδαίας: hic enim σπουδαία tragœdia vocatur, quæ eximia eſt & perfecta: illic verò actio vocatur σπουδαία, quæ grauis eſt & ſeria, vt ſeparetur ab humili ac vili.

Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς, καὶ περὶ κωμῳδίας, ὕστερον ἐροῦμεν. περὶ δὲ τραγῳδίας λέγωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων, τὸν γινόμενον ὅρον τῆς οὐσίας.

De poëſi quidem igitur, quæ in hexametris imitatur, & de comœdia, poſt dicemus: de tragœdia autem diſputemus, collecta ex dictis, quæ inde naſcitur, definitione eſſentiæ ipſius.

Cum accuratè docuiſſet quibus in rebus inter ſe conueniat epopœiæ, & tragœdię: ſimulq́; oſtendiſſet, quæ ſint ipſarum diſcrimina, videbatur etiam nunc eadem ratione ſignificare debuiſſe communionem epopœiæ & comœdiæ: nec non earũdem diſtantiam: verum quia intelligit ſibi antea ſubtiliter diſſerendum de tragœdia & epopœia, quàm de comœdia vlterius quicquam agat, quæ neceſſario longa erit diſputatio, in illud tempus differt hanc animaduerſionem, cum hæc iam abſoluta & ad exitum perducta erunt. Quare prolata in aliud tempus illa, teſtare dicit, vt de tragœdia loquatur, decerpto ipſius fine terminoq́; eſſentiæ ex iam traditis atque explica-

 tis;

tis: inde enim eruitur, ac conflatur. sæpè autem hoc ipsum facere: & ex illis, quæ iam à se tradita sint, affirmare aliquid duci & planum esse, constat. Nam in j. etiam libro de moribus ad Nicomachum, illa quæ à se de materia illa vsque ad eum locum explicata forent, appellauit, vt hic, εἰρημένα: verba ipsius hæc sunt. ἡμῖν δὲ δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τῶν τιμίων καὶ τελείων. Secutus vero ipse fidem trium calamo scriptorum librorum lectionem variaui: cum enim in excusis prius esset. περὶ μὲν οὖν τῆς ἑξαμέτρου μιμητικῆς, correxi, vt in in illis offendi. περὶ μὲν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς: præter autem auctoritatem eorum librorum, impulit me, vt hanc veriorem esse lectionem iudicarem, quod supra quoque iterum, vbi de tertio illo discrimine poëmatum disserit, quod manet in vsu diuersorum instrumentorũ, quibus imitatio fit, præpositio, vt hic, illis addita est: primum enim inquit. ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν αἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν. nec multo post: καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν ὅτε μὲν. & quæ sequuntur. Videtur igitur intelligi debere poesis, vel ars, quã imitatricem esse dicit ope hexametrorum, vel potius in illo genere carminis effingere quod vult: & quasi illic relinquere imaginem earum rerum, quas imitatur: describit enim ita epopœiam. De hac igitur vtente hexametris versibus in imitando, & de comœdia, magis opportuno tempore sibi agendum affirmat: nunc enim præstare de tragœdia diligenter disserere, nam præceptio etiam illorum adiuuabitur explicatione huius. Hanc autem de tragœdia disputationem recte & ordine aggreditur, ponens primum definitionem ipsius. ὅρον vero οὐσίας eam vocat, vt consueuit: nunc enim ὁρισμὸν: nunc ὅρον definitionem appellat: addidit autem οὐσίας, vt ostenderet, cuius rei ὅρος ille terminusq; esset: sunt enim aliarum quoque rerũ ὅροι: nec omnes naturam essentiamq; rerum declarant.

Ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων: καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.

Est igitur tragœdia imitatio actionis studiosæ & perfectæ, magnitudinẽ habentis, condita oratione, seorsum vnaquaq; formarum in partibus agentibus: & non per expositionem, sed per misericordiam & metum conficiens huiuscemodi perturbationum purgationem.

Pollicitus est se tragœdiæ definitionem allaturum: atque eam quidem collectam e superiore disputatione: quod nunc facit, vt singulis ipsius partibus accurate animaduersis, ostendam. Primum igitur ipsam dicit esse imitationem, quod genus tragœdiæ est: constat enim in definitionibus primum genus collocari. hoc autem inde sumptum est, vbi docuit, omnem poësin esse imitationẽ. Quod sequitur etiam actionis, commune omnis poeseos est: cunctæ nanque agentes aliquid imitantur: sed hoc quoque supra posuerat, vbi probauit poetas aut meliores, quam nos simus, imitari, aut deteriores. Quæ autem post adduntur, distinguunt tragœdiam à ceteris ipsius speciebus. nam quod adiungitur huic nomini, studiosæ inquam, separat hanc imitationem à comœdia: quæ imitatio est actionis leuis ac ridiculæ: sed hoc etiam dictum fuerat: nec nouum ad aures nostras venit: seiungi enim docuerat hoc pacto tragœdiam à comœdia, quod altera ipsarum deteriores: altera meliores imitatur. Sed etiã conuenire Sophocli cum Homero dixerat, quia ambo studiosos viros imitantur. Quod addit perfectæ: declarat actiones inchoatas, & ad exitum non perductas, non esse materiam idoneam tragœdiæ: sed requiri, vt actio, quam imitari tragicus velit, integra, & absoluta sit: nec tamen putandum est, hoc inde acceptum esse, vbi docet quomodo tragœdia fuerit aucta & ad veram ipsius formam perducta: longe enim hoc aliud (nisi fallor) est: cum tamen non videatur vnquam supra quicquam dixisse, vnde duci posset, huiuscemodi esse oportere actionem hanc, id est absolutam ac

plenam

plenam, existimo auctorem hoc nunc addidisse, & quasi admonere voluisse, cuius-
modi illa præterea necessario esse debeat: ne quis in boc laberetur: ac falsò puta-
ret, actionem etiam inchoatam & ad finem non perductam, esse materiam idoneam
huius imitationis. cum vero hoc sit tanquàm declaratio quædam eius, quod ignotũ
obscurumq; alicui in superiore disputatione esse potuisset, & ipsum aliquo modo il-
lic inclusum fuisse existimari diciq; potuit. Sed infra quoque, vbi meminit huius defi
nitionis: testaturq; se hoc antea demonstrasse, addidit, ὅλης, relicto, quod hic antece
dit, verbo: cuius vocis hic vestigium nullum est: quem tamen locum manifestò in-
telligit: inquit enim κεῖται δ' ἡμῖν τὴν τραγῳδίαν τελείας καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν. hu-
iuscemodi igitur quippiam hic quoque fecit. Condita vero oratione dixi, non suaui,
quod Paccius fecit, vt verbum, quo vsus est elegãtissimus scriptor exprimerem: quis
enim dubitat, quin ἡδυσμένος participium sit, à verbo ἡδύνειν ductum, quod valet cõ-
dire, id est condimenta aspergere, atque ea, quæ suauiores dapes reddunt, aliquò com
portare. ἡδύσματα certè condimenta ipsa appellantur: quare hoc verbũ huc transla-
tum ab alia re est: neque enim intelligit vera condimenta, sed quæ similitudinem il-
lorum in bac re habent, ac non minus iucundam, auribusq; gratam reddunt oratio-
nem, quàm anethum, fœniculum, piper, coriandrum, cuminũ, rhu obsoniorum, quę
veterum erant condimenta, suaues epulas efficere solita fuerint: significat autem,
vt ipsemet infra docet, numerum concentum & metrum. Plutarchus quoque in cõ-
mentario, quem φυτικὸν inscrip sit, easdem res, eodem translato verbo appellat: cu-
ius testimonium magnopere opinionem meam confirmat. inquit igitur. καθάπερ δὲ
τῷ λόγῳ ποίησις ἡδύσματα, μέλη καὶ μέτρα καὶ ῥυθμοὺς ἐφαρμόσασα, καὶ τὸ παιδεῦον αὐτοῦ κινητι-
κώτερον ἐποίησε, καὶ τὸ βλάπτον, ἀφυλακτότερον, οὕτως & quæ sequuntur. Idem etiam erudi-
tus scriptor in Lycurgo eodem uerbo eleganter vsus est: iocos enim & lusionem dixit
ipsum existimasse tanquam condimentum laboris: cum ostendere uellet non fuis-
se illum, ita tristem ac seuerum, ut uulgo existimarẽt. Sed infra etiam Aristoteles, eo-
dem pacto, ut hic, vocauit cantum, maximum omnium cõdimentorum: μέγιστον enim
ἡδυσμάτων ipsum esse inquit. Vt ipse autem ἡδυσμένῳ λόγῳ inquit. ita doctissimus atq;
idem politissimus scriptor Plato in vltimo libro de rep. ostẽdere volens, si poesis hæc
vndiq; ornata ac referta multis illecebris eò penetrauerit: in statum inquam illum
optimum ciuitatis, magna inde incommoda eruptura, vocauit ipsam eodem pacto:
hæc enim eius uerba sunt. εἰ δὲ τὴν ἡδυσμένην μοῦσαν παραδέξῃ ἐν μέλεσιν, ἢ ἔπεσιν, ἡδονή σοι
καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσετον: nam quin hæc ornamenta significarit, dubitari non
potest, cum rudi tantum, simpliciq;, cuidam generi poematis aditum eo patefaciat.
quare ita locus omnino accipiẽdus videtur. Vnum tantum molestum est, quod Ari-
stoteles hic videri posset contra suam legem commisisse, qui auctor nobis fuit, ne cũ
rem aliquam definire volumus, vtamur verbis translatis: hæc autem est manifestò
definitiua oratio. Soluit vero hunc nodum Alexander in primum librum Topico-
rum, quo loco tradit nõ nullos solitos accusare illo nomine definitionem syllogismi
Aristoteleam, quia κεῖται in ea vsurparit, quod verbũ proprie de corporibus, quæ
locum occupant, dicitur: oratio autem sine corpore sit: eos enim ignorare affirmat
causam, cur non oporteat in definitionibus vti uerbis translatis: illa vero est, quia ita
reddi contingit obscuriores orationes, quæ definiunt. Quare oportet sanè hujusce-
modi translationes cauere, quæ tenebras afferunt: quòd si aliquando translatũ uer-
bum vulgo notius est illo, quod proprium eius rei est, nullo modo peccat, qui ipso in
definitione vtitur, quod ipse accurate docet in eo uerbo vsu uenire. Ratio igitur il-
lius scrupuli euellendi hic quoque vtilis est: in Græco enim sermone ἥδυσμα magis
rem ostendit, quam significare nunc vult, quàm proprium quod vis verbum fecisset.
Hanc autem vim habere translationes quasdam, vt clariorem faciant rem, testatus
quoque est Cicero: nam quin consuetudo plena fuerit huius nominis, ita translati,
dubitãdum non est, postquàm videmus magnos auctores passim ipso vti: cum enim
quoque Alcidamantem oratorem accusaret propter nimium & importunum vsum
epithetorum Aristoteles, eleganter lusit in hoc ipso verbo: illum enim inquit vti epi
thetis non vt escarum condimentis, vt oporteret, sed vt escis. quia penè ex ipsis men-
sas strueret. sed Gręcè hoc melius: hæc enim auctoris verba sunt. οὐ γὰρ ἡδύσματι χρῆ-

 ται, ἀλλ'

πω, καὶ ὡς ἐν [illegible] τοῖς ἐπιθέτοις. Cum igitur hæc tot exempla, illustribus locis posita, admonere possent quomodo hic esset accipiendus λόγος ἡδυσμένος, miror in primis doctissimum virum, eundemq; elegantissimum poëtam, Georgium Trissinum, intellexisse suauem orationem i in epistola nanque, qua misit ad Leonem x. Pont. Max. tragœdiam à se scriptam Sophonisbam, cum vim naturamq; eius poëmatis traderet, hancq; ipsam Aristotelis definitionem exprimeret, illo modo reddidit: Quam verè autem dici possit tragœdiam requirere orationem suauem facile docti viri indicabunt: neque enim, quæ condimentis quibusdam aspersa est, iucundam ipsam reddentibus, per se suauis existimanda est: tristis nanque potius sua ui, quàm suauis tragica oratio diceretur. sequitur autem. Seorsum singulis formis in partibus agẽtibus: quod supra quoque tactum est, cum docuit genera quædam poësis eodem tempore ac loco vti rhythmo, harmonia & metro: alia vero separatim. in partibus uero videtur significare. vbi illæ res locum habent, & cum vsus ipsarum venit. In extremo autem ponit tragœdiam, non vtentem expositione, quæ propria est epopœiæ, sed misericordia & metu, ope horum animi motuum efficere huiuscemodi perturbationum purgationem ac leuamentum in uobis. hoc uero pertinet ad finem illius indicandum: bonumq;, quod ex hoc poëmate capimus, & qua ratione illud adipiscimur, declarandum: auxilio enim quoque commemorationis illius, quæ adhibetur in epico carmine, significare videtur purgari animos nostros impetu perturbationum: idemq; effici ab vtraque poësi: modo tantũ & quasi instrumentis variatis. Sed egregie hoc præstatur à tragœdia. cum excitat in nobis misericordiam, ac metum, ponens ante oculos casus, qui necessario moueant animos nostros. Cum autem infra operã daturus sim, vt probem non existere in tragœdia orationem πολιτικὴν, loco in primis quodam huius rei explicationem valde requirente, videtur hinc quoque ad id constituendum argumentum elici posse: quod enim nunc inquit, purgare tragœdiam motus turbidos animorum, non commemoratione, sed misericordia & metu, ostendit illam uti factis & terribilibus & miserabilibus, vt hoc præstet, non oratione ad id facta: nam epopœia etiam vtitur ex persona poetæ oratione horribili & apta ad misericordiam excitandam: & ope deniq; harum motionum purgat ceteras, sed non simplicium, vt tragœdia, factisq; expressarum, sed in oratione aspersarum. Intelligitur uero iudicio Aristotelis ipsius, ipsum accuratè copioseq; de hac purgatione perturbationum disputasse in his libris de arte poetica: cum enim in viij. libro politicorum de illa plenius adhuc, quàm hoc loco faciat, ageret, apertius tamen se de ipsa disputaturum dixit in his libris: nam eo loco fatetur se de ea crasso modo, leuiterq; disputasse. Verba eius hæc sunt. τί δὲ λέγομεν τὴν κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς: πάλιν δ' ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον. Locus autem hic nullo modo ille, quem significat, esse potest: breuius enim adhuc ieiuniusq; hic de ipsa quàm illic agit. Restat igitur, vt secundo, tertio ve in libro huius operis totam illam rem summo studio explicarit. fieri enim potest, ac verisimile est. vt illic explicatis iam omnibus partibus poetices, de quibusdam magnis quæstionibus accuratè disputarit, vt de purgatione hac, de iocis ac facetijs, & alijs nonnullis huiuscemodi rebus. Non mirum autem est Aristotelem omnes neruos in hac re explicanda contendisse, cum de ipsa longe aliter ac magister ipsius Plato existimaret: ille nanque hac de causa in ciuitatem bene institutam non recipiendos putabat poetas, quia motus hos animi turbidos excitarent, impellerentq; sæpe homines ita correptos ad ea sentienda, gerendaq;, quæ non oporteret: contra vero Aristoteles iudicat motus hos temperatos esse utiles: veruntamen quia aliquando ita effunderentur, vt nulla ui reprimi possent, opus esse huic malo remediũ adhibere: remedium autem esse, si quis antea ipsos purget, ac quod nimium importunumq; est in illis, tollat. Hoc verò præclare facere tragœdiam, quæ modum adhibet omnibus perturbationibus: docetq; quatenus progrediendum sit: ipsa enim incumbit huic rei, & curat impetum, exultantiamq; perturbationũ omnium ope duarum, quas factis, quæ in scenam inducit, excitat, moderaturq;, id est misericordiæ & metus. περαίνειν κάθαρσιν significat efficere & ad finem perducere curationem hanc, & animorum vehementiorem commotionem alleuare: quod cum aliis quoque fortasse modis præstari possit, docet quam rationem in hoc gerendo secuta sit tragœ-

dia, quæ

dia, quę dum misericordiam metumq́; , duas magnas perturbationes purgat, eodem etiam tempore purgat ceteras, viamq́; monstrat ipsarum corrigendarum. quod enim inquit τῶν τοιούτων, ostendit nô has solas perturbationes in animis minui, opera tragœdiæ, beneficioq́; eius poematis, verum etiam alias similes illis, ac cuiusmodi ipsæ sint, eodem pacto leuari. Hęc quoque pars definitionis sumpta est e superiore disputatione: non tota tamen: nihil enim supra tetigit, quod pertineret ad motuum animi leuamentum: sed tantum dixerat genera quædam poematum imitari narratione, atq; expositione rerum: alia uerò non commemorando, sed personas ipsas inducendo. finem autem esse omnis poematis arbitrari debemus iudicio Aristotelis mitigare nimios motus animorum: vnde nunc diuersam rationem tradens, quam sequeretur tragœdia ab epopœia, in ea re persequenda, finem etiam ipsum appellauit.

Λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ μέτρον. τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν, τῷ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους.

Dico iam conditam quidem orationem, quæ habet numerum & harmoniam & metrum. illud autem. Seorsum formis, quia ope metrorum quædam solum efficiuntur, & rursus aliæ vi cantus.

Cum, quod pollicitus fuerat, præstitisset, id est, uim naturamq́; tragœdiæ explanasset: ac quod in illo nomine inuolutum est, aperuisset, partes nunc definitionis, quæ obscuritatis aliquid in se habuissent, declarat: primumq́; , cum in ea dixisset, Condîta oratione, patefacit quid verbis illis ostendere voluerit: affirmatq́; se vocare orationem condîtam, suauitateq́; aspersam, quæ habeat rhythmum & harmoniã & metrum: tria enim hæc sunt condimenta orationis, atque orationem sola hæc iucundam reddunt, extra ipsam aliquo modo posita: nam translationes & verba quędam peregrina aut vetusta, quæ & ipsa orationi suauitatis multum afferunt, partes ipsius sunt, atque eam constituunt. Vnde verè propter similitudinem condimenta appellata sunt: condimenta enim quoque eò aliunde apportantur, nec partes sunt simplicium escarum. Tertium autem, quod in excusis antea erat, μέλος, non diuersum ab antecedente medioq́; notione ipsa, emendaui: ac pro eo μέτρον, reposui: idẽ autem valere μέλος, & ἁρμονίαν testimonio quoque auctoris perspicitur, qui supra hæc ipsa nomina confudit: & alterum pro altero cepit. Metrum uero vnum ex illis esse, quæ afferunt orationi suauitatem, atque aptè condimenta appellantur, apertum est: sed Plutarchus quoque in erotico, cuius verba supra posui, in condimentis orationis appellandis illud apertè enumerauit. Hoc autem scripturæ erratum causa fuit, vt docti & accurati interpretes valde in hoc loco declarando laborarent: viderunt enim, si illo modo legeretur, multas & magnas hic oriri difficultates: sublato verò hoc mendo, cuncta (nisi fallor) aperta & plana sunt. Secundum, quod interpretatur, est, quod dixerat. Seorsum singulis formis in partibus agentibus: quare nunc explanat, quid verbis illis significare voluerit, primis tantum duobus eius sententiæ nominibus positis. Declarat igitur id in definitione hanc vim habere: seq́; hac de causa id posuisse, quod partes quædam tragœdiæ conficiuntur, absoluunturq́; tantum metris: nullo alio condimento, quod leporem ac suauitatem eo importet, adhibito: rursusq́; aliæ partes conficiuntur tantum concentu, quem concentum hic vocat μέλος: cum supra, vt opinor, ἁρμονίαν, illum vocarit. Cum autem tribus existentibus condimentis, duo tantum hic enumeret: nec quicquam addat, vbi rhythmus adhibeatur, vt de metro fecit: neque seorsum posito: neque cum alio vllo condimento iuncto, & quasi temperato, verisimile nullo modo est auctorem ipsum reliquisse vt inutilẽ: sed cum paulo antea eum appellasset: certumq́; foret, locum illi esse in cantibus chori, vbi melos manet, nec alia ulla in parte iuris eum quicquàm habere, existimandum est illum hac de causa ipsum omisisse. Nam si accipi deberet, cuius opinionis ego non sum, rhythmus, qui auribus percipitur: in voceq́; ac cantu illo existit, satis sine dubio

fuisset

fuisset nominasse melos. Sed cum arbitrer intelligi debere eum, quem celeritas ac tarditas temporis, ordinem quendam nacta, gignit, dum grex ille mouetur ac saltat, planum est hunc numerum in voce non spectari. quare non potest contineri in verbo illo μέλος. omissus igitur est, nec locus illi suus verbis auctoris assignatus, quia ille obscurus dubiusq; esse non poterat. nam cum infra in partibus ipsis tragœdiæ qualibus inueniendis, μελοποιίαν tantum appellet: nec rhythmi mentionem vllam illic quoq; faciat, eadem de causa credendum est id ipsum fecisse: præterquàm quod in numeris illis cantui accommodandis, non magnopere exercetur industria poetæ: aliunde enim ipsi eo adportantur. quemadmodum fieret de illis, qui in sono uocis & omnis instrumenti musici notantur: ipsi nanque diligentia poetæ, cognitioneq; aliqua musicæ artis, fabricantur. Animaduertendum autem metra ipsum vocare uersus, qui eduntur ab actoribus atque omnes deniq; partes tragœdiæ, exceptis cantibus chori, qui μέλη vocantur, vt fecit in problemate illo, cuius supra sententiam expressi: cum enim quæreretur, cur Phrynicus in melicis potius poetis, quàm tragicis numeraretur, inquit. ἢ διὰ τὸ πολλαπλάσια εἶναι τὸ τὰ μέλη ἐν ταῖς τραγῳδίαις τῶν μέτρων. Est in scriptis libris hoc diuersum à lectione excusorum, quod non arbitror repudiandum: cũ enim formis impressi habeant patrio multitudinis numero εἰδῶν, in illis est eadem vox dandi casu: puto igitur, quod in definitione Aristoteles dixit ἑκάστῳ τῶν εἰδῶν, núc ipsum dixisse vno nomine, breuitatis causa εἴδει: in hac enim lectione cunctos calamo exaratos consentire vidi.

Ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος: εἶτα μελοποιία καὶ λέξις: ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. λέγω δὲ λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν: μελοποιίαν δὲ, ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσαν.

Quia autem agentes faciunt imitationem: primum quidem necessario vtique esse debet aliqua pars tragœdiæ oculorum ornatus: deinde cantus, & dictio: in his enim faciunt imitationem. Voco autem dictionem, ipsam metrorum compositionem: cantum autem, quod vim perspicuam habet omnẽ.

Vt tragœdiæ definitionem eruit ex iis, quæ supra disputata sunt, ita nunc partes ipsius duci ostendit ex iis, quæ in definitioue posita postea sunt: quæ itidem pro certis haberi debent, nec labefactari possunt. Primum autem quia dictum fuerat tragicos inducentes personas, quæ agant, imitari, in hoc tanquam firmo quodam ac stabili solo, confirmat partem tragœdiæ esse ornatum eorum, quæ exponuntur oculis spectatorum: illa enim omnia ita instructa & ornata, ut respondeant rebus, quæ aguntur, multum adiuuant intelligentiam earum rerum, ac uerisimiliora ipsa reddunt. intelligit autem ornatum scenæ, uestimenta histrionum, formam vrbium, viarum atque ædium, omniaq; huiuscemodi, quæ non tantum splendorem habent. sed naturæ earum rerum, quæ referuntur, seruiunt. Si autem alia quapiam ratione illi & non agendo imitarentur, non sequeretur ut apparatus hic pars esset tragœdiæ: neque enim in epico poemate, quod narrando, commemorandoq; munus suum peragit, locum habet aspectatio: auribus enim res illæ, non oculis adportantur. Verum quia tragœdiæ quoque placent, si legantur, & non cum recitantur solum, intelligens hanc partem non esse ita necessariam, ut sine ipsa funditus intereat tragœdia, ideo inquit, Aliquam partem, quo significauit ut in numerum partium ipsa redigi debet, ita non esse primarum partium. Post hanc autem, illo modo cognitam esse partem, sequi dicit alia ratione, ut cantus quoque ac dictio partes sint: confirmare nanque hoc uolens, inquit eos, qui imitantur, utentes his tanquam instrumentis imitari. in quo animaduertendum est, quod ad Græcam locutionem facit, ipsum præpositionem ἐν adiungere nomini quod refert has ipsas res, ut supra quoque ipsum nõ semel fecisse adnotaui: quare, vt illic, uidentur potius hęc tanquàm materia accipienda: in

da: in qua exprimatur res, quam poëta suscepit imitandam: in apparatu nanque & iuncturailla pedum: nec non in cantibus ipsis, quibus etiam adhibiri siut rhythmi, effingitur id factum. Cum autem rationem iam reddidisset, cur hæ quoque partes haberi deberent, ne quis scrupulus in animo alicuius oriretur, quid intelligeret, nominibus illis explanat: inquitq; se vocare dictionem, ipsam metrorum compositionem, significans astrictam certis mensuris pedibusq; esse tragicam orationem. μελοποιίαν vero, id quod potestatem, quam habet, omnem notam ac perspicuam habet. Omnem autem, quia non quædam cantus pars nota est: quædam autem ignota, sed omnis ipsius vis, ac quid moliatur in nobis apertum est, & à quolibet nullo negotio diiudicari potest.

Ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις: πράττεται δὲ ὑπό τινων πραττόντων, οὓς ἀνάγκη ποιούς τινας εἶν κατά τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν: διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναι φαμὲν ποιάς τινας, πέφυκεν αἴτια δύο τῶν πράξεων εἶν, διάνοια καὶ ἦθος. καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες.

Quia autem actionis est imitatio: agitur autem à quibusdam agentibus: quos necesse est quales quosdam esse & moribus & sententia: propter hos enim & actiones esse dicimus quales quasdam, duæ actionum causæ natura sunt sententia & mores, & secundum has adipiscuntur finem suum: & inde etiam depelluntur omnes.

Vt paulo supra fecit, cum declarare uoluit, partes esse tragœdiæ apparatum, dictionem, & cantum: initio enim posuit quiddam, unde ita se rem habere liquido cognosceretur: illud autem certum & exploratum erat. ita nunc, cum alijs partibus inuestigandis operam det, ex antepositis ducit, partes item ipsius esse mores & sensum animi, quæ & ipsa explorata essent. Vnde initio horum, quod valeret ad firmitatem earum sententiarum ostendendam, posuit ἐπεὶ: cui particulæ ut sæpe declaraui, reddi debet aliquid, quod indicet certo id, quod infertur inde nasci. & hæc est ratio, qua vtitur Aristoteles in nouis aliquibus rebus superioribus adnectendis. & si hic quiddam est, quod explicatione egere putauit. intelligo autem in eo, quod antecedit, & quod plerunque vt certum poni solitum est: quare vtitur ad huiuscemodi sententias constituendas leuibus argumentis & è genere eorum, quæ Græci παραμυθίαν vocare cõsueuerunt: quod in superiore fundamento opus non fuit. Sed hoc relicto, quod frequens est, & à ueteribus etiam Græcis interpretibus animaduersum, ex hac sententia, tragœdiam imitationem esse actionis, serie, qua apparebit, elicit duas illas, quæ restabant, partes tragœdiæ: ordo autem hic est. Quia imitatio est actionis, tragœdia scilicet: hoc verò prima in parte definitionis positum est: Agitur autem ab aliquibus agentibus: neque enim agi quicquam potest, nisi siut qui agant. Addit autem ij, qui agunt, fieri non posse quin quales sint, in moribusq; atque animo impressam habeant qualitatem quandam, id est vt aut auari sint, aut benigni, aut timidi, aut fortes, aut misericordes, aut duri, siue demum aliquibus huiuscemodi naturis insigniti, siue ad eas procliues: à ratione autem sensuq; animi qualitatem accipiunt: qui aut acuti sunt aut tardi, aut sapientes aut stulti. Probat uero hoc, vt opinor, à simili: argumentaturq; hoc pacto: cum enim facta etiam affirmemus esse qualia: quacunque qualitate ipsa notata esse dicimus. hoc enim videtur valere particula τινας, quam adiungit nomini ποιὰς. non alia de causa ipsa qualia esse dicimus, nisi quia proficiscuntur ab his rebus, id est à moribus & à sensu animi. quare existimandum est ab iisdem rebus vocari quoque homines quales, vt illud διὰ τούτων referat voces, quibus supra vsus est, id est ἦθος & διάνοιαν: quamuis arbitrari aliquis posset, intelligi debere duabus illis vocibus, non indolem & rationem, sed homines, ut tradiderit auctor vocari facta hominum ab illis ipsis qualia, & ab eorum qualitatibus nomen capere. Quod autẽ sequitur, est redditio illius quia, & ἀνταπόδοσις, vt Græci vocant: vt enim eo peruenire;

uenitet, vsus est sententiis illis, quæ cum aut sua vi exploratæ, aut supra tunc ve rationibus confirmatæ sint, reddunt etiam, quod adiungitur, planum atque exploratum. hie autem quod adiungitur positis illis, est, Duæ sunt causæ actionum naturæ impulsu, sensus inquam animi & mores: quod ualet (nisi fallor) homines impelli ad aliquid agendum rationis subductione. & rationem postea sensumq; animi (ita enim appellemus διάνοιαν: erit enim res notior qualis sit pluribus significata nominibus) semen causamq; esse eorum, quæ facimus: & ut rationem ita mores: sunt enim alij, qui, quia hoc aut illo modo morati sint, feruntur ad facta illa, ad quæ natura ea ipsos agit. Adiungit autẽ Aristoteles, & secundum has adipiscuntur, & à fine depelluntur omnes: quod ualet prout homines consilio & ratione valuerint: nec non, vt moribus his aut illis præditi fuerint, aut fieri compotes suorum uotorum: adipisciq; quod sibi proposuerunt, aut inde pelli: totum enim fere in his positum est. Τυγχάνειν hic, vt infinitis aliis locis, Aristoteles posuit pro ἐπιτυγχάνειν. nam quin ἀποτυγχάνειν valeat a proposito depelli, nec posse optinere, quod concupieris, dubium non est. Pusillus scrupulus est ea parte, cum inquit καὶ κατὰ ταύτας, quomodo muliebri nomine vtatur: cum altera illarum rerum, quas intelligit, neutro genere vocetur: neque enim videtur apte posse fœmininũ vocabulum neutrum complecti. Sed vt ad superiora redeamus. Cum in definitione tragœdia dicta sit esse imitatio, non actionis simpliciter, sed actionis honestę, omisit hic nomen, quo illa distinguitur à comœdia, quę & ipsa imitatio est actionis, sed humilis & abiectæ & iocosæ, quia id necessarium hic nullo modo erat: nec quicquam faciebat ad id, quod probare volebat: satis enim ipsi fuit repetere ipsam esse imitationem actionis. infra etiam in redditione, id est ubi ostendit, quid necessario sequatur ex superioribus sententiis: quod prius erat accusandi casu διάνοιαν, correxi restituiq; nominandi casu διάνοια, vt legi debere liquidò perspicitur, suffragantibus etiam huic lectioni calamo scriptis libris: apta enim sunt ea nomina à verbo πέφυκε, quod nulla ratione patitur eam constructionem: sed vt αἴτια δύο. quæ inquit, nominatiui casus sunt: illæ enim res αἴτια πέφυκε εἶναι τῆς πράξεως, id est habent eam naturam, vt sint causæ factorum humanorum: ita etiam vocabula illa, quibus ipsæ illæ duæ causæ notantur.

Ε'στι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις: λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων: τὰ δὲ ἤθη, καθ' ὃ ποιούς τινας εἶναι φαμὲν τοὺς πράττοντας. διάνοιαν δὲ, ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην.

Est autem actionis quidem imitatio fabula: appello enim fabulam hanc compositionem rerum: Mores autem secundum quos quales quosdam esse affirmamus eos, qui agunt: sententiam autem, ea, in quibuscunq; dicentes demonstrant aliquid, se u etiam enunciant mentem suam.

Quinque iam inuentis partibus tragœdiæ, vnam, quæ adhuc restabat, Indagat: vel potius, quæ sit illa, statim ostendit: non enim in ea explicanda ita laborare, vt in superioribus oportuit: neque e tanta mole ipsam eruere, vt proximas vicinas duas necesse fuit: quin potius eam & partem esse tragœdiæ, & magni quidem ponderis partem apparet. quare potius declarandum fuit, quid illo nomine significaretur. Tradit igitur fabulam esse actionis imitationem: id autem constituere volens, ac verum esse docere, inquit se vocare fabulam compositionem rerum: nam confirmare ipsum quod dixerat, ac rationẽ eius rei reddere, intelligitur ex particula γάρ, quæ in sequente sententia posita est: verum quia vocabulum hoc fabula (vt opinor) plures notiones habet: nec verè de omni fabula dici posset, eam esse compositionem rerum, indicat, quam fabulam esse huiuscemodi affirmet, id est illam de qua hic agitur: quæq; intelligitur cum disputatur de tragœdia: nisi enim ita accipiatur, non video, quam vim hic habeat nomen illud τοῦτον, quod monstrare rem solet: & non sine causa doctus accuratusq; interpres Madius, timet ne mendi aliquid hic sit: legiq; debeat siue τούτων patrio casu multitudinis: siue τοῦτο: ipse enim quoque diu suspicatus sum

τοῦ τον

τούτων legi debere: Nam quod dura aliquantulum videtur esse constructio verborum, si ita legatur, repperi exempla multa huius locutionis, in qua non suo loco positum est aliquod verbum apud hunc auctorem, vt qui non alienus esset ab hac compositione: in extremo enim j. libro πολιτικῶν, inquit. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις τὸ νῦν εἰρημένον οὐ καλῶς: & non, qui erat planior ordo verborum. οὐ τὸ νῦν εἰρημένον καλῶς. in ij. quoque vbi ait, refellens πολιτείας Platonis. ἔοικε δὲ μᾶλλον τοῖς γεωργοῖς εἶναι χρήσιμον τὸ κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας, cum planior structura, sensusq; certior esset, scribere τὸ τοῖς γεωργοῖς κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας: neque enim id accommodatum esse poterat agricolis: sed reliquis vtile erat, vt qui agros colerent, communes haberent vxores & liberos: ita enim minus illi inter se concordassent. non deessent & alia testimonia, quæ idem confirmarent, si opus esset. τούτων autem πραγμάτων valebit, harum, quæ aptæ sint tragœdiæ pangendæ, rerum: nam si argumentum alienum esset, nihil iuuaret recta constructio ipsarum. Si igitur fabula, de qua agitur est series apta & compositio rerum, verè dictum est supra fabulam esse imitationem actionis: neque enim imitatur illa aliud propriè, quàm seriem eam & molem eorum, quæ facta sunt. Quæ autem sequuntur, seruiunt superioribus: cum enim supra demonstrasset haberi debere mores & sensus animi verbis expressos, partes tragœdiæ: appellauit autem ipse has res ἤθη & διάνοιαν, quid verbis his accipi velit, nunc declarat: ac primum inquit se vocare mores eos, quos cum ingeneratos esse aliquibus videmus, dicimus ea de causa ipsos, agentes aliquid, quales: nam τινας ipse addidit, quod semper studiose facit, quia non vnum aliquod certum morum genus, sed quicunque illi sint, intelligere se, ostendere vult: & auari enim morati sunt, & fraudulenti, & mendaces & superbi & molles: & omnes deniq;, qui huiuscemodi aliquid insitum penitus in animo habent. Sensum auté ac διάνοιαν, vt Græco verbo vtar, tollendæ difficultatis causa, se appellare dicit ea, quibus in oratione vtentes demonstrant, probantq; aliquid, siue etiam aperiunt, enuntiantq;, quod in animo habent: ἀποδεικνύουσιν enim quod inquit, significat, cum aliquid iam editum probant: argumentoq; aliquo aut confirmant aut refellunt. sed etiam verbis ostendere atq; aperire quid sentias de aliqua re, dianœæ partem esse affirmat. Animaduertendus autem est modus loquendi, quo ἐν ὅσοις ipse inquit ἀποδεικνύουσί τι, præpositionem ἐν huc adhibens, vt supra multis locis adnotaui ipsum fecisse, cum de iis rebus loquitur, quarum ope poëtæ aliquid exprimunt atque imitantur: vel potius in quibus tanquàm in materia quadam ac solo fundant imitationem, & vsurpat hæc verba [illegible]. nam illic quoque ἐν οἷς ait. Sed infra quoque vbi rursus ostendit, quæ vis dianœæ sit. nã inquit. διάνοιαν δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι. Videtur igitur significare vt illic sententiam manere omni illa in parte orationis, qua probant aliquid aut aperiunt quid sentiant singillatim de aliqua re, esseq; ipsam in illa quasi materia fusam ac disseminatam: Nam quod infra etiam in declarando ἦθη inquit ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται ἢ φεύγει, valet eo loco ἐν οἷς, vbi & omni illa in parte qua. Præterea quod ad sententiam verborum facit, non ad certam aliquam illorum construendorum rationem, scrupulum in se habet, quomodo nunc docere volens, quid valeat ἤθη, mores dixerit esse illos, vnde vocamus quales eos, qui agunt, cum paulo supra tradiderit homines etiam dici quales κατὰ διάνοιαν & qui sunt diuerso ingenio & διάνοια inde etiam soliti sunt vocari quales, & longè aliter quales. Quare non videtur hæc vera & exquisita ratio esse hos significandi, postquàm alij quoque, diuersi ab his, eodem pacto ostenduntur: & tamen infra quoque idem repetiuit: nam inquit eodem modo eandem rem declarans. ἔστι δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη ποιοί τινες.

Ἀνάγκη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ὃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία. ταῦτα δ' ἐστὶ, μῦθος, καὶ ἤθη, καὶ λέξις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ μελοποιΐα. οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο μέρη ἐστίν: ὡς δὲ μιμοῦνται, ἕν: ἃ δὲ μιμοῦνται, τρία. καὶ παρὰ ταῦτα, οὐδέν.

Necesse est igitur omnes tragœdiæ partes esse sex, secundum quas qualisquadam tragœdia est: hæc autem sunt fabula, mores, & dictio, & senten-

tia & apparatus & concentus: quibus quidem enim imitantur, duæ partes sunt: vt autem imitantur, vna: quæ autem imitantur, tres: & præter has, nulla.

Expositis singillatim partibus iis tragœdiæ, quæ qualem ipsam reddunt, nunc earum numerum cogit: sexq; ipsas esse affirmat, nominibus illarum deinceps positis: separauit autem, dicendo fieri tragœdiam ope illarum qualem, partes has à partibus, quæ quantam ipsam efficiunt: nam quod addidit illi voci quædam, declarare voluit non vno modo, sed pluribus fieri ipsam qualem. Adiungi vero ipsis nô posse aliquas docet, repetens superiorem diuisionem, qua tradidit tribus modis distingui posse studium eorum, qui aliquid imitarentur: aut enim discrepare illos inter se, quod diuersis rebus, & tanquam instrumentis aliis vtuntur ad imitandum, aut quia ratio, modusq; diuersus est, aut quia longe aliam materiam imitantur. Quibus igitur imitantur duas partes esse inquit: non tamen nomine ipsas appellat: intelligit autem concentum & dictionem: supra enim nominatis antea illis, affirmauit, ipsas esse, in quibus efficerent imitationem, qui studio hoc fingendi atque imitandi tenerentur. Vt autem imitantur: ita enim vocat modum, quo exprimunt res, vnam partem esse inquit: illa vero est, quam vocat ὄψιν: neque enim aliam vllam viam rationemq; habent tragici, qua imitẽtur, nisi ante oculos eorum, qui spectant, omnia ponendo, referendoq; facta illa, inductis in scenam personis simulatis, quæ tunc illa gerãt. Quas autem imitantur tres esse inquit: quæ verò hæ partes sint, dubitari non potest: tres enim manifesto sunt, quæ restant exceptis illis, id est fabula, mores & sententia. imitantur autem tragici poetæ & coagmentationem illam rerum, quæ fabula est appellata, & mores eorum, qui ea gessisse feruntur: nec non sententias etiam, quæ conueniant personis illis: aptæq; sint iudiciis illorum probandis: iisq;, quæ aduersari videantur, confutandis. Addit autem in extremo præter has nullas partes inueniri, quæ reddant tragœdiam qualem: neque enim aliud quicquam præter duo illa, quæ docuit, afferri potest, quod sit quasi instrumentum imitandi: modusq; itidem vnus ille est: nec extant res vllæ, præter enumeratas tres, quas imitentur, id est struem illam, compositionemq; rerum & mores & sententias, quas dixit.

Τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι: καὶ γὰρ ὄψιν ἔχει πᾶς, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως.

His quidem igitur non pauci ipsorum, vt ita loquar, vtuntur formis: etenim aspectationem habet omne, & mores, & fabulam, & dictionem, & concentum, & sententiam eodem pacto.

Cum sex esse tragœdiæ partes ostendisset, quæ reddunt eam qualem: addit nunc bonam magnamq; partem poëtarum in iis tragœdiis, quas scribunt, adumbrare illas ipsas partes. quod significare videtur nasci potius à rei ipsius natura, quæ quasi impellit ipsos vt hoc faciant, quàm ab arte & peritia ipsorum: neque enim omnes, qui se ad scribendum conferunt, docti sunt, plenamq; huius studij scientiam habent. Verum autem esse, quod dixi, ostendere videtur, quòd cum causam eius, quod protulit, afferre vellet, inquit. Omne factum argumentum ve tragœdiæ, continere in se illa omnia, vt cum res ipsa cuncta ea inclusa in se habeat, poëtæ qui ipsam aggrediuntur, nullo negotio illa persequantur: ac si non omnino exprimant, saltem leuiter ipsa attingant: quod enim factum est, quod in scenam referri non possit, ante oculosq; spectatorum constitui: sed illud etiam mores suos quosdam habet, qui à poëtis in scriptis effingi possunt: aut enim sæuum factum est, aut clemens: aut auarum, aut liberale: aut pium, aut nefarium. Sed etiam ex omni facto videtur aliquo modo fabula confici posse, si quis commode apteq; partes ipsius coagmentare sciat. eadem ratio est reliquarum partium: illas enim quoque omnem actionem in se habere certũ est.

Hæc

Hæc autem (nisi fallor) huius loci sententia est, obscuri sanè, & quod non sine causa negotium facesserit Madio interpreti, erudito sanè atque accurato viro. ita verò accipi ipsum oportere, singulis penè verbis diligenter ponderatis, ostendere conabor. Primum autem quod inquit, non paucos ipsorum vti his formis, arbitror poëtas intelligendos: de poëtis enim antea manifestò loquebatur, cum dixit, quibus imitantur, & vt imitantur: & quæ imitantur: quare de iisdem etiam nunc loquitur, affirmans non paucos eorum vti his formis: quod autem in medio huius sententiæ collocauit verba, quibus tanquam corrigeret, atque emendaret, quod dicere in animo habebat: ac tanquam modum quẽdam, illi voci adhiberet, arbitror ipsum ea de causa id fecisse, quia non paucos dixerat: hocq; illud esset, quod egeret moderatione ac temperamento, quia re vera fortasse plures poëtæ inuenirentur, qui non valde vterentur his formis, si quis id vt accuratè exquisiteq; dictum acciperet, quia in ipsorũ scriptis tenuis tantum quædam atque obscura earum similitudo foret: neque enim puto id prolatum fuisse ab Aristotele, quia εἴδη appellauit, quæ verè μέρη vocari debebant: neque etiam quia statim vsurpaturus erat verbum parum apte, & quod rerum corpore præditarum proprium esset, non earum, quæ sine corpore sunt, vt quidam putarunt: Græca enim consuetudo passim capit verbum χρῆσθαι hoc modo, vt Aristoteles etiam multo infra, qui ait. ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι ταῖς ἡρμοσμέναις ἰδέαις. Quod autem Madius, vt in subtilioribus Aristotelis libris euoluẽdis diutius occupatus, ita in hoc explicando non sine laude versatus, putat ὅτιν accusandi casu legendum, magnopere probo iudicium ipsius: diuq; ipse quoque eiusdem opinionis fui, cum in vetustissimo exemplari ita scriptum offendissem. Quare accedente ratione veritateq; sententiæ auctoritati antiquæ lectionis, nunquam dubitaui, quin ita foret legendum: vis autem omnis huius sententiæ, supra à me, vt opinor, explanata est. Nam vanitas peruulgatæ scripturę, & quantum nono ipsius, si ὅτις nominandi casu scriptum sit, probari non possit, non debet accuratè confutari. πᾶν vero quod inquit, valet omnem rem actionemq; neque accuratè quærere oportet, quod verbum id referat: nullum enim in propinquo positum est, vnde aptum esse possit: sed ipsum per se manet, neq; eget vllo, quod ipsum sustineat: continet enim in se concursum omnium naturarum ac rerum: itaque sæpe hoc nomen vsurpatum inuenitur. In extremo positum ὡσαύτως. quod valet similiter, non significat, vt arbitror, vno eodemq; pacto sex illas partes formas ve, ita in quolibet facto inueniri, vt non magis minus ve hæc, quàm illa in ipso sit: sed valet eas etiam, quæ non valde videntur illic inueniri posse, tamen illic esse, in tragœdiamq; commode, inde sumptas, inseri posse.

Μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις: ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν, οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πράξεως καὶ βίου, καὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας: καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ἐν πράξει ἐστὶ: καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τις ἐστιν, οὐ ποιότης. εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη, ποιοί τινες: κατὰ δὲ τὰς πράξεις, εὐδαίμονες, ἢ τοὐναντίον. οὔκουν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται πράττουσιν, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος, τέλος τῆς τραγῳδίας: τὸ δὲ τέλος, μέγιστον ἁπάντων.

Maximum autem horum est rerum coagmentatio: tragœdia enim imitatio est, non hominum, sed actionis & vitæ: & felicitatis & infelicitatis: etenim felicitas in actione est: & finis actio quædam est, non qualitas. Sunt autem secundum quidem mores, quales quidam: secundum autem actiones, felices vel contra. Non igitur vt mores imitentur, agunt: verum mores complectuntur propter actiones. Quapropter res & fabula finis tragœdiæ: finis autem maximum omnium.

Cum supra sedulo indagasset omnes tragœdiæ partes, quæ qualitatis sunt, inuentasq́; postea ex omni facto req́: ipsas erui posse affirmasset (omne nanque factum tale esse inquit, vt quasi ornatum illis sit, atque ipsas quodammodo in se contineat) quia non cunctæ partes eandem vim habent, docet nunc quæ potissimum ipsarum maximi momenti est ad constituendam tragœdiam, tradens fabulam huiuscemodi esse. Cum autem quæstio hæc magni ponderis sit, nec defuerint, qui de hoc aliter senserint, pluribus argumentis id confirmat: nec tamen vno suoq́; nomine ipsam appellat, vt paulo antea fecerat in partium singularum enumeratione, sed vtitur descriptione ipsius, verbisq́; iis, quæ vim ac naturam eius euoluunt: supra nanque dixerat, fabulam esse coagmentationem rerum. Hanc igitur nunc rerum coagmentationem maximum omnium esse inquit: ac superare ceteras formas, qood in reliquarum nulla tantum roboris ac virium, quantum in ipsa sit ad constituendam tragœdiam. Probat autē hoc verum esse primum à definitione tragœdiæ, spectataq́; ipsius natura. tragœdia enim est, inquit, imitatio, non hominum sed actionis: supra nanq; in ipsa definienda dictum est tragœdiam esse imitationem actionis. Quòd si contra imitatio foret hominum tragœdia, in ea fortasse maiorem vim haberent mores & motus animorum quàm actio: magis enim hæc hæTent hominibus, quàm actio: cum multi reperiantur qui non agant: nulli autem extent, quibus non ingenerati sint aliqui mores. Adiungit autem rei explanandæ causa: declarareq́; volens, quod angustius in definitione posuerat, & vitæ, & felicitatis & infelicitatis: per vitam enim intellexit, vt puto, non omnia quæ in vita spatioq́; temporis, quod vixit, alicui contigerunt: neque enim imitatur tragœdia omnia alicuius facta, etiam dissidentia, sed vitæ ipsius exitum, & qualis deniq́; illa fuerit, fortunata inquam an misera, quod sæpè vnum tantum factum præstat, hoc autem verum esse: itaque accipi id verbum debere, declarant ea, quæ consequontur: arbitror enim quod addidit τὰ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας, declarationem esse antecedentis vocis. Vnde Cicero εὐδαιμονίας, vitam beatam appellare consueuit, & κακοδαιμονίας, vitam miseram: præcipuè enim tragœdiæ captare solent vitas hominum insignes aliquibus egregiis commodis, aut atrocibus malis. Valet autem ad opinionem hanc meam confirmādam, quod Solon quoque ita beatos homines ostendit, vt testatur auctor ipse in x. libro de moribus ad Nicomachum: quum enim qualia necesse est fuerint facta ipsorum indicasset, addit quæ ad vitam etiam pertinerent: verba Aristotelis hæc sunt. Σόλων δὲ τοὺς εὐδαίμονας ἴσως ἀπεφαίνετο καλῶς εἰπών, μετρίως τοῖς ἐκτὸς κεχορηγημένους, πεπραχότας τὰ κάλλιστα, ὡς ᾤετο, καὶ βεβιωκότας σωφρόνως. Cum vero eò rem deduxerit, vt tradat imitationem esse tragœdiam, & rerum valde secundarum, & rerum miserarum, indicat obscurè, vtrunque genus tragœdiæ, & id quod prospetum exitum habet, & id quod aduersum ac calamitosum. Hoc autem, quod postremum posuit, verè dictum esse, docet hoc pacto. Felicitas enim in actione consistit. valet verò id non posse felicem, beatum ve quempiam vocari, qui non agat, sed tantum moribus laude dignis ornatus sit, honestisq́; habitibus animi instructus: facta enim hominum sunt, quæ beatos ipsos reddunt: cum scilicet à virtute præclarisq́; habitibus proficiscuntur: vt contra alia facta, contrariaq́; superioribus, sunt quæ ipsos miseros efficiant. Addit autem eidem rei confirmandæ aptum: Et finis hominum est actio quædam; intelligit verò actionē honestam, quamuis non exprimat, cuiusmodi actio illa sit: facta enim quoq; turpia actiones sunt. Aperit autem hic magis quid eiiciat atqoe refellat, affirmans: Et vitam beatā manere in actione: & finem, quo referuntur omnia in vita, esse actionis quoddam genus: nominat enim illud, quod non valet tantum, vt efficiat nos beatos: neque finis est nostrarum cogitationum: & inquit. Non qualitas. quamuis enim aliquis statutum in animo suo habeat omnia gerere, quæ virtutem oleant, & aut iusta aut fortia, aut liberalia facinora sint: contentusq́; sit his egregiis habitibus, nec vnquam aliquid agat, quod illinc profectum intelligatur, nunquàm beatus verè vocabitur. Quam vim autem habeāt mores, qui & ipsi tragœdiæ pars sunt, ac reliqui habitus animorum, patefacit dicens. homines ex moribus, quibus præditi sunt, & esse & vocari quales, vt vt mores illi habitus ve extiterunt, id est iracundi, lenti: asperi, lenes: liberales, auari. eosdem autem si facta spectantur ex vi ipsorum factorum, esse

beatos

beatos aut contra, id est miseros. Quare M. Regulus, qui incidit in res maxime aduersas: cruciatusq́; corpore sustinuit acerbos, miser fuit: qui tamen iustus vir ac fortis extitit, cum fideq́; se gessit: quæ omnia qualitatis sunt. Addit autem Aristoteles, quod & ipsum multum valet ad idem demonstrandum, id est ad ostendendum plus factis, quàm moribus tribui oportere in tragœdiæ partibus existimandis: videri quoque id posse ex institutis hominum, diligenter eius rei ratione animaduersa: vt, inquam, se illi in vita gerant: & vtrius ipsorum alterius consequendi causa ope vtuntur: cum enim aliquid seruiet alteri, illud cui seruiet, maioris dignitatis esse manifestò intelligetur. Et demum argumentum ductum est ab iis, quæ vim habent finis, & iis, quæ referuntur ad finem aliquem: τέλος nanque & ea, quæ sunt τοῦ τέλους potiora prioraq́; sunt illis, quæ adiuuant eum finem, & sunt ἕνεκά τε. Non igitur (inquit) homines, vt mores imitentur & exprimant, agunt antea aliquid: sed contrà vnà cum aliis rebus, quæ prodesse eorum consiliis possunt, assumunt mores, seduloq́; ipsos comparant, vt facilius ea quæ volunt, ita efficere possint: hoc enim arbitror significare τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις: συμπεριλαμβάνειν nanque, priore sui parte, quæ addita ipsi est, concursum etiam aliarum rerum, quæ simul corrogatæ sint, adiuuentq́; id opus, significat. His autem positis confirmatisq́;, concludit iam ratione, quod probare voluit: clausula enim est primi argumenti, quod inquit. Quare res & fabula finis est tragœdiæ: finis autem maximum omnium. Vnde intelligitur, quod explanatum non est, vt perspicuum tamen relictum, coagmentationem rerum fabulamq́; esse maximam præstantissimamq́; omnium partium tragœdiæ. quod initio affirmarat: cuiq́; constituendo toto animo incubuerat. πράγματα autem quod inquit, intellexit aptum rerum ipsarum ordinem, quem σύστασιν πραγμάτων vocare consueuit: id autem perspicitur etiam voce, quæ consequitur: addidit enim rei declarandæ causa, καὶ ὁ μῦθος: neque enim simpliciter res fabula appellari possunt: sed ipsarum rerum quædam structura atque apta compositio. Correxi autem, quod initio huius partis mendosè prius erat πράξεων numero multitudinis, & consensu scriptorum librorum, & veritate ipsa lectionem illam refellente; vnius enim, non plurium factorum, imitatio est tragœdia.

Ἔτι ἄνευ μὲν πράξεως, οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία: ἄνευ δὲ ἠθῶν, γένοιτ' ἄν: αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσί: καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι. οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον πέπονθεν: ὁ μὲν γὰρ Πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος: ἡ δὲ Ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος.

Præterea sine actione quidem nullo modo fieri posset tragœdia: sine moribus autem extare posset: recentiorum enim plurimorum tragœdiæ carent moribus: & omnino poetæ multi huiuscemodi sunt: sicut & pictorũ Zeuxis ad Polygnotum se habet: Polygnotus quidem enim bonus est descriptor morum. Zeuxidis autem pictura nullos habet mores.

Alterum hoc argumentum est, quo idem probat. plus scilicet conferre ad tragœdiam constituendam fabulam, quàm mores: omnino enim puto legendum ἔτι ἄνευ μὲν πράξεως: non, vt in excusis antea legebatur. ἄνευ μὲν γὰρ πράξεως: ita nanque in duobus exemplaribus inueni. Contra uero peruulgatam illam lectionem sedulo disputat Madius, qui falsam eam inanemq́; esse conuincit: præter quàm quod in melioribus libris eo modo scriptum non est. Vis autem ipsius aperta est: quis enim dubitat, quin id, sine quo aliquid manere, statumq́; suum tueri non potest, maioris momenti sit ad illud perficiendum, quàm id, quo etiam ipsum destitutum aliquo modo tamen constat. nam sine facto aliquo velle tragœdiam fabricare, esset perinde atque sine fundamento velle domum ædificare: solum enim ac fundamentum tragœdiæ est actio. Affirmat igitur, hoc nixus, vacuam ab actione tragœdiam nullius vllo artificio conflari posse. & quia hoc ita planum est, vt non egeat ratione, ipsum non probat: sed

contra vsu venire addit in moribus: quia sine moribus tragœdia scribi potest. Cum autem hoc non ita certum alicui uideri posset, ostendit id verum esse exemplo aliquarum tragœdiarum, id est earum, quæ à maiore parte recentiorum poetarum scriptæ forent: cum penitus illæ sint expertes morum. Idem etiam confirmans, rei augendæ causa, adiungit: inueniri deniq; multos poëtas, non tragicos scilicet solos, sed aliorum etiam generum, qui huiuscemodi sint, id est in quorum operibus nullum vestigium vnquam huius rei appareat: poëtas enim intelligit monimenta ipsorum, nõ illos ipsos, qui poëmata ea condiderunt. Multum autem hoc valet ad id, quod probare vult, constituendum: conformari inquam posse tragœdiam aliquam vacuam à moribus, cum inueniantur poëtæ quidam, qui ita ab hac re remoti fuerũt, vt umbra nulla morum in eorum scriptis existat, siue id uoluntate, siue quia eius rei præstandæ facultatem non habuerint, effectum sit. ὅλως igitur (ut opinor) ualet simpliciter: supra enim dixerat, nouos tantum poetas & inferioris ætatis huiuscemodi esse: nunc autem addit generatim, communiterq;, plurimos huiuscemodi inueniri, & non solum recentes. Ne autem hoc mirum aliquibus uideretur, & ut falsum exploderetur, similitudine pictorum id confirmat: in quorum studio idem etiam manifesto usu uenit: cum pictores quidam inueniantur, in quorum tabulis mores nulli usquam apparent: contra uerò alij omnibus suis operibus mores affingant. ipse autem certos quosdam huius artificij, qui ita affecti inter se fuerint, appellat, traditq; Zeuxidem, summum pictorem, nullos vnquam mores expressisse: quare collatum eum cum Polygnoto ita discrepasse ab illo, ut tragicos quosdam inter se in hac morum descriptione dissimiles extitisse, probare voluit: Polygnotum enim bonum expressorem morum fuisse tradit, ac laudem magnam in hac re merito consecutum: ἀγαθὸς enim ἠθογράφος prorsus legendum arbitror, vt sanè in cunctis, quos vidi, calamo exaratis libris scriptum offendi. Quare qui ex altera illa lectione, quæ habet ἀγαθῶν, sensum elicere uoluerunt, atque in eo omnes ingenij neruos contenderunt, frustra, meo iudicio, laborarunt. Sed ipsius etiam uitium antea Paccius uiderat, atque eam rectè condemnarat bonum autem imitatorem expressoremq; morum fuisse Polygnotum inquit: quia hoc etiam perperam & uitiose aliquando fit: quis enim dubitat, quin & pictor, & poeta in moribus effingendis labi possit? & in ea re conanda peccare. Nam quod Madius, etiam indicauit certo teneri ex hoc contextu pictores uocari poetas ab auctore: unde ipse putat ceteros etiam artifices simili ratione rectè uocari poetas posse, id est effectores, non uideo ubi hoc Aristoteles dixerit: nam uerba illa: καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι. οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις, non significant referendos esse pictores in numerum poetarum: sed exemplo pictorum, ut ostendi, probant inueniri poetas, qui morum expertes sint, vt illic, quod notum, & exploratum erat, pictores inueniebantur. Vt autem hic tradit Polygnotum bonum ἠθογράφον fuisse, ita in viij. πολιτικῶν de ipso, ut egregio imitatore morum, loquitur: eumq; ἠθικὸν, id est moratum ea de causa uocat: quia scilicet imaginibus, quas fingebat, mores affingere sit solitus. Plinius quoque in xxxv libro de Aristide Thebano loquens, inquit. Is omnium primus animum pinxit, & sensus omnes expressit, quos uocant Græci ἤθη. Quæreret autem aliquis, cum indicio Aristotelis intelligatur priscorũ tragœdias mirificè mores personarum exprimere solitas: vicissimq; hoc ipso in bono nouas & recentiores, quomodo factum hoc sit: qui nanque inferiores ætate in hoc studium incumbebant, eruditiores erant, magisq; instructi ad id poëma vndiq; perficiendum: quare debebant studere huic bono comparando, nec pati se superari tanto in ornatu à rudioribus & impolitioribus: An artificium ipsum: ingeniiq; acumen iunioribus nocebat? cum enim omnes tragœdiæ partes summa contentione expolirent: omnemq; ornatum orationis eo adhiberent: argumentisq; exquisitis cuncta confirmare studerent, simplicitatem illam, quæ maximè apta est ad mores declarandos, & quasi materia quædam ipsorum est, corrumpebant: atque ita, dum nimis studiosè reliquas concinnitates sectabantur, hoc eximio bono carebant. Videtur etiam ipse ita de hac re sentire: qui in extremo huius libri affirmat orationem nimis excultam & splendidam obscurare, & quasi operimento quodam eo allato, tegere & mores ipsos & sententias. facilius verò id effici poterat, si eodem quoque ratio exquisita argumentandi accessisset.

Non

Non multo autem longè ab hoc loco affirmat, vt existimo, veteres tragicos populare genus dicendi, carensq́; magno artificio, solitos affingere personis, quas inducebant in fabulas.

Ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις ἠθικὰς, καὶ λέξεις, καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, ποιήσει, ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον: ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη, τραγῳδία: ἔχουσα δὲ μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων.

Praeterea siquis deinceps collocarit sermones moratos, & dictiones & sententias probè confectas, efficiet quod est tragœdiæ opus: verum multo magis, quæ his deterioribus vtitur, tragœdia erit, habens fabulam & coagmentationem rerum.

Arbitror ab accurato interprete purgari in primis debere, cum id satis commodè facere potest, auctoré, quem suscepit declarandum: & cum variè legitur apud ipsum locus aliquis, quid sui iudicij sit de veritate lectionis aperire. Quia igitur in pluribus excusis libris particula negandi hic posita est ante verbum ποιήσει, quæ abest à pluribus calamo exaratis, quid existimem de varietate hac lectionis indicare volui. Fideliores igitur puto hoc in loco libros eos scriptos, in quibus illa non legitur. Sed etiam qui a Guil. Morelio summa cura Parisiis excusus est, eam inde sustulit. quare idem me sine temeritate facere posse existimaui. Operam autem dabo, vt probem hanc altera illa meliorem esse, quam sanè ante me interpretes omnes secuti sunt, nulla mentione huius facta. Et tamen sententia huius, quam anteponendam iudico, explanata, (nisi fallor) integritas ipsius apparebit. Argumentū igitur hoc, in ordine tertium, huiuscemodi est. quo itidem probat partem tragœdiæ, uocatam fabulam, anteponendam esse ceteris partibus, ac plus habere in se momenti ad eam constituẽdam, quàm, non solum mores, uerum etiam plures alias partes extra ipsam simul positas: ac non sine industria etiam atque artificio à poëta tractatas. nec tamen negat ex illis etiam, illo pacto distractis, aliquid boni oriri: efficereq́; ipsas aliquo modo, quod est officium tragœdiæ & ab eo poëmate meritò expectatur. Sed aliud est, in quo sanè tota res manet, obire munus tragœdiæ: aliud tragœdiam esse. partes igitur illæ, quas narrat, quæ sunt tanquàm membra variarum tragœdiarum, factæ vt dicit, cum leguntur aut recitantur, commouent animos spectatorum, excitantq́; illic & metum & misericordiam, coguntq́; demum alienis illis casibus illacrimari: nec tamen componere tragœdiam ex se valent. contra autem, vt apertè tradit, quæ partes illas non ita excultas habebit, si fabula illic erit, id est series illa rerum & vnius facti à principio ipsius ad exitum explicatio, verius fabula & erit & vocari poterit. Posse autem id, quod dixi, partes aliquas tragœdiarum, etiam dissipatas ac fractas, cum attentè leguntur, si illi rei efficiendæ valde idoneæ fuerint, dubitare non debemus: huiusq́; rei periculum facilè quilibet faciet. Quis enim non lugebit: magnamq́; vim lacrimarum effundet, si, conuersa mente ad illud factum: specieq́; hac ipsa sibi ante oculos proposita, legerit fletum illum Oedipi: cum, effossis iam sibi oculis, accuratè ostendit choro se rectè fecisse, vtileq́; suis rebus consilium cepisse, quia nihil sibi in vita iucundum restaret: simulq́; mente reuoluit omnem memoriam, originemq́; eorum malorum, in quæ ipse imprudens inciderat. Eodem pacto quis est adeo durus homo, qui nō misericordia Hecubæ moueatur, ἐὰν illam legens, separatam etiam à reliqua fabula; cum in Troadibus illa, commemoratis suis præteritis bonis, quibus maximis à fortuna olim ornata fuerat, statim addit atrocia incommoda, quæ mutatis rebus, accepisset: casusq́; acerbos, in quos repente incidisset. profectò tantus aceruus malorum, qui eam oppresserat, collatus cum superioribus ipsius valde secundis rebus, excuteret lacrimas omni mortali, cunctis etiam illis rebus non accuratè relatis, ordineq́; explicatis: sunt enim plerunq́; cognitæ personæ tragicæ, infortuniaq́; ipsarū omnia explorata. Sed nequis error nascatur: sunt enim aliæ etiam non nullæ partes eius fabulæ, ab eadem misera muliere actæ, non parum accommodatæ ad fletum excitan-

dum: quamuis hæc vincat ceteras, eximiaq; sit inter ipsas, intelligo cum Hecuba inquit se natam è rege, & cum rege etiam in matrimonio collocatã fuisse, procreasseq; filios, qui multa præclara in bello gessissent, virtuteq; & honestis factis omnibus Troianis anteirent, & quæ sequuntur. possent afferri à me plura alia exempla, sed accuratus quisque versatusq, aliquantulum in hoc studio, id nullo negotio facere poterit: tragœdiæ nanque omnes plenæ sunt huiuscemodi miserabilium locorum. Hoc igitur est meo iudicio, quod significare voluit Aristoteles, cum inquit: partes illas tragœdiarum diiunctas, effecturas prorsus officium tragœdiæ: non esse tamen ipsas, hoc pacto collocatas, quamuis iustum corpus tragœdiæ impleuerint, tragœdiam: inquit igitur, vt ad verba ipsa explananda iam veniam. Si quis deinceps collocarit sermones moratos, & dictiones & sententias bene confectas: & quæ sequuntur. Ῥήσεις vocat disputationes ab aliquibus habitas in tragœdia de aliqua re: sermonesq;, qui quod ostendere voluerint, plenè explicuerint. Moratas autem, id est ex quibus intelligantur mores ac naturæ personarum, quæ dicunt, qui sanè non paruus ornatus est omnis orationis: primis verò his verbis significat mores: neque enim hi mores inseri possunt nisi in orationem: quare mores ostendere volens appellauit ῥήσεις, id est membra tragœdiæ, moratas. Nam quod ipsas deinceps positas esse voluit, indicauit materiam continuatam non esse: ita enim fabula quoque illic extitisset, ac res recte ordineq; coagmentatæ, sed interruptam ac fractam. exempli causa, si prima disputatio in se contineat incommoda, quæ sustinent in exilio viuentes: altera bona pacis enumerentur: tertia disseratur de officio imperatoris. Si quis igitur huiuscemodi aliqua membra diuersarum tragœdiarum: nec cohærentia inter se, deinceps ponat: & moribus instructa, & à quibus non absint elegantiæ quoque orationis: ac si etiam acutæ illic sententiæ sint: aptæq; mirifice ad id quod oportet probandum: atque ita omnes hæ tres res, quæ sunt tragœdiæ partes, benè tractatæ sint, nunquàm auctor huius malè cõpositæ molis efficiet vt tragœdia illa sit: quamuis etiam aliquãdo ipsius officium munusq; adumbrarit: verum inquit ea, quæ vtetur his partibus deterioribus, id est in qua non tam appositè mores expressi sint, nec in ea tanta verborum atq; orationis elegantia existat: simulq; careat acumine illo, ac subtilitate sententiarum, si tamen habeat fabulam, ac coagmentationem rerum, digna magis erit, quæ vocetur tragœdia. Arbitror igitur: nam hoc magis exprimere volo, εὖ πεποιημένας quod inquit, non tantum significare virtutem proximæ vicinæ rei, id est sententiarum, sed etiam præcedentis, id est verborum: illic enim quoque vitium negligentiaq; existere posset, quod si factum fuisset, mirum non esset, si nihil illic placeret. Animaduertendum autem nolle Aristotelem ipsam penitus orbatam esse his rebus: neque enim tragœdia vnquam fingeretur sine locutione, ac sine sensibus animorum oratione prolatis, cuicuimodi hi sint, vt quæ vacuæ sint à moribus fortasse reperiuntur: sed intelligit quæ partes has habeant rudiores, & imperfectiores: Vnde inquit κἂν καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη, id est, quæ vtatur sane his partibus, sed vtatur ipsis impolitioribus: & quæ, vt verbum Græcum exprimam, videantur egere illis ornatibus: ac tacite aliquo modo ipsos postulare. Plato autem pluribus locis indicauit, quæ vocarentur ῥήσεις in scriptis poëtarum: è tertio vero libro de rep. certius hoc aliquis perspicere potest, vbi accurate docet, quid sit imitari: ῥήσεις enim appellatas videbit partes eas, quibus poëta, indutus personam alicuius, ore ipsius, quid illi conueniat, exponit. Exempli causa, initio Iliadis oratio illa Chrysis, qua precatus est Apollinẽ, vt vlcisceretur suas iniurias, ῥῆσις est: & paulo post altera, qua Agamemnon dimissum à se cum contumelia sacerdotem illum, prosecutus est ipsum minacibus verbis: ac quid in animo suo statuisset de filia eius, apertè significauit: omnesq; denium huiuscemodi partes, quibus non poëta, sed ille ipse, quem inducit, loqui videtur, ῥήσεις vocantur: vt contra μεταξὺ ῥήσεων appellat quidquid poëta suo ex ore promit: cum quid hic aut ille dixerit, fecerit ve, commemorat. quod cum in tragœdijs non fiat: solæ enim illic sunt, quibus inter se personæ colloquuntur, restat, vt ῥήσεις sint disputationes accuratæ de aliqua re: ac quæ quod cœperint explicare, plenè absoluerint: quomodo etiam ipse capi hoc verbum in Phædro significauit: exemplo enim tragicorum illic vsus est: nominauitq; ῥήσεις οἰκτράς, φοβεράς, ἀπειλητικάς: quæ scilicet fa-

ctæ

ctæ accómodatæq́, forent ad misericordiam excitãdam, aut ad metum incutiendum: aut ad malum aliquod alicui minandum. Valet etiam multum ad hanc lectionem cõfirmandam illud πολύμαθον, quo significatur id, quod supra à me copiosè declaratũ est: non video enim quomodo hoc conuenire possit illi lectioni. cũ ostendatur ipso, effici illud etiã superiore ratione, quamuis deterius multo, quod efficitur longè melius posteriore hac. nam illo modo nunquam aliquis tragœdiam fabricabit.

Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα, οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τοῦ μύθου μέρη ἐστὶν, αἵ τε περιπέτειαι καὶ ἀναγνωρίσεις.

Ad hæc autem maxima res, quibus tragœdia capit animos hominum, fabulæ partes sunt: peripetiæ inquam & agnitiones.

Quartum hoc argumentum est, quo idem probat: cum enim in tragœdia scribenda maximi momenti fabulam esse ostendere velit: ac longe superare partem hãc reliquas omnes, docet res illas, quæ permulcent maximè animos spectatorum, fabulæ partes esse, atque in ipsa contineri: vnde intelligitur fabulæ dignitas ac vis, cum partibus iis ornata sit, quæ tantum valent in animis nostris alliciendis: nec tamen hoc habent omnes tragœdiæ: cum plures inueniantur, in quibus peripetia nulla casusq́; admirabilis, aut cognitio personæ alicuius diu ignoratæ contineatur. Sed tragœdiæ illæ, quæ ipsis ornatæ sunt, sine vlla dubitatione præstantiores, cum vehementer capiant animos hominum, ac ducant ipsos quò velint: hac præcipue re ipsos ad se trahunt, quod habent peripetias has & agnitiones. Peripetiæ autẽ & agnitiones, in fabula coagmentatione ve rerum continentur, cum res illæ ita initio compositæ sint, vt necesse postea sit aliquem subito de summo loco labi: aut contra ex humili statu in altum dignitatis gradum ascendere: & eodem pacto quempiam, cuius stirps antea fefellisset, cognitum esse iis parentibus natum, quibus non putaretur. ipse autem infra diligenter ostendit, quid peripetia, quid agnitio hæc sit. quare accuratius eo loco de ipsis disputabitur. Nunc vero videtur notio visq́; huius verbi ψυχαγωγεῖν explicanda: neque enim valet illud id, quod non nulli existimarunt, iucunda tantum aliqua re eò importata oblectare: sed vt nomen ipsum iunctum declarat, ducere allicereq́; animum: quod multis etiam aliis modis fieri potest. quare non videtur, si ita accipiatur hoc verbum, quæstio illa hic exoriri, quam acutè quidam excogitarunt: cum enim planum sit exitum etiam rerum tristem in tragœdia nos capere: huiuscemodi enim ferè sunt περιπέτειαι in fabulis, si ψυχαγωγεῖν valuisset oblectare, & voluptate perfundere, visus esset Aristoteles sibi repugnare: neque enim res acerbæ possunt voluptatem nobis afferre. Cum verò notio eius verbi sit ea, quam ostendi, quis non fateatur animaduersionem alienorum malorum, maximarumq́; calamitatum, capere animos nostros, ac ducere in eosdem affectus. Valde autem accommodatum est hoc verbum consilio finiq́; tragicorum ostẽdendo. Vnde Polybius quoque in iij. libro historiarum, cum de officio tragicorum poëtarum & historiæ scriptorum disputaret: & quę discrimina inter eos versarẽtur, ostenderet, eo vsus est: inquit enim. τὸ γὰρ τέλος ἱστορίας καὶ τραγῳδίας οὐ ταυτὸν, ἀλλὰ τοὐναντίον: ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκπλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς ἀκούοντας: ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων, εἰς πάντα τὸν χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς φιλομαθοῦντας. Proclus quoque in politiam affirmauit tragicos omnibus viribus contendere, vt hoc efficiant in animis spectatorum: ψυχαγωγίαν que consequantur. cuius hæc verba sunt. οἱ δὲ τραγῳδίας ποιηταὶ φανταστικοὶ μόνον ὄντες καὶ τῆς τῶν πολλῶν στοχαζόμενοι ψυχαγωγίας εἰκότως κατὰ τοῦτο πλεονάζουσι τῆς ποιήσεως τὸ εἶδος. Apud Demosthenem in oratione ὑπὲρ κλήρου, ψυχαγωγεῖσθαι valet deliniri & capi: cum enim causas afferret, quibus multi mortales adoptant sibi liberos alienos: easq́; esse dixisset, quod illi & blandiciis assentationibusq́; capiuntur, & odiis iniuriisq́; propinquorum mouentur, ait. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι τὰς κολακείας οἱ πλεῖστοι ψυχαγωγούμενοι, καὶ τὰς πρὸς τοὺς οἰκείους διαφορὰς πολλάκις φιλονεικοῦντες, ποιοῦνταί γ' ὡς ποιοῦνται. sed exempla huius verbi, hoc modo vsurpati, crebra sunt.

Ἔτι

Ἔτι σημεῖον, ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον δύνανται τῇ λέξει καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν, ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι. οἷον καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ σχεδὸν ἅπαντες.

Adhuc signum est, quod qui se ad scribendas tragœdias dant, prius valent & locutione & moribus exquisitè res tractare, quàm res coagmentare: sicuti & primi poetæ fermè omnes.

Quintum hoc argumentum est, eidem rei constituendæ accommodatum: quia autem à posteriore ductum est, non à re, quæ præcedat, & causa ipsius sit, signum vocatur: auxilio enim notarum aliquarum, quas cernimus, sæpè res obscuras incognitasq; nobis aliquo modo intelligimus: non tamen hoc signum manifestum ac certum est: & è genere deniq; eorum signorum, quæ σημεῖα uocantur, quamuis non parum ad probandum valeat. ita igitur argumentatur. Cum videamus omnes illos, qui appellunt animum ad scribendum: aggrediunturq; tragœdiam pangere, prius facultatem adipisci (hoc enim significat πρότερον δύνανται: quo verbo paulo post iterum eodem intellectu vtitur) apta atque ornata oratione singulas res exponendi, & mores etiam ipsi orationi aspergendi, quàm valeant res constituere & fabulam componere: est hoc indicium præstantiæ huius rei: quæ enim difficiliora sunt, ea etiam vtiliora, maiorumq; virium esse consuerunt: hoc nanque solum ac fundamentum est huius argumenti. in qua autem difficultate, reiq; huius efficiendæ parua aut nulla potestate, uersari dixit sua ætate parum expertos poëtas, in eadem etiam adiungit versatos olim fuisse omnes ferè primos tragicos, ut si animaduersi fuerint prisci illi, nullo negotio intelligi possint multo prius potuisse res easdem præstare, quàm aptè res coagmentare. in quo igitur laborant omni tempore, qui vsum magnum non habent scribendarum tragœdiarum, in eodem laborasse etiam ostendit primos illos ferè omnes tragicos: vt quemadmodum difficultas rei his inexercitatis nocet, nec sinit ipsos arduam partem modicè tractare, ita communiter omnibus fere illis rudibus nocuerit. Quare & exemplo horum inexercitatorum, & illorum, qui vixere eo tempore, quo nondum perfecta erat hæc poësis, intelligitur difficultas ipsius perficiendæ: & inde quoque bonitas eiusdem dignitasq; cognosci potest. Videor mihi supra satis commodè ostendisse, qui sint illi, quos auctor his uerbis significat, οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν. rei tamen magis illustrandæ causa, exemplum afferam huius locutionis. atque ipsum quidem ab hoc ipso scriptore acceptum. In iij. igitur libro de moribus ad Nicomachum, ubi de ratione consultandi disserit, ac totam illam rem accuratè docet. inquit eos, qui deliberant de aliqua re, cum uident id, quod aptum esse intelligunt ad finem suum adiuuandum, effici posse, aggredi rem solere, ac tanquam manus ad eam adhibere: vtiturq; eadem forma orationis, mutato tantú uerbo ipso, quod hic est, vbi loquitur de opere poëtarum, ποιεῖν: illic uero, ubi sermo est de rebus agendis, πράττειν. Verba ipsius sunt. ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγχειροῦσι πράττειν. id est ordiuntur rem illam, agereq; incipiunt. ἀκριβοῦν quod inquit: nec expressit, in quo collocetur hæc cura, minutaq; diligentia, arbitror ipsum significare tragœdiam illam inchoatã, partesq; ipsius quas, ut poterant, persequebantur: ualet enim manifesto ἀκριβοῦν aliquid perficere, & exquisitum undiq; reddere. Nam πρῶτοι quod dixit, intellexit primos tempore, non dignitate, id est ueteres, ut in sentẽtia explicanda declaraui.

Ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας: δεύτερον δὲ, τὰ ἤθη: παραπλήσιον γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς: εἰ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειε, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα. ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πραττόντων.

Principium quidem igitur, & tanquam animus tragœdiæ fabula est: secundum autem, mores: assimile enim est & in pictura: si enim aliquis illi-

niret

neret pulcherrimis medicamentis fusim, non similiter oblectaret, ac siquis albo describeret imaginem. estq; imitatio actionis, & per hanc maxime eorum, qui agunt.

Cum tot argumentis, adeoq; ad fidem faciendam aptis, docuisset primum locum dandum esse in tragœdia scribenda fabulæ: superareq; hanc ceteras partes, paucis repetit confirmatq;, quod fecerit: vtiturq;, rei illustrandæ causa & penè ante oculos ponendæ, verbis translatis: nam quòd ipsam principium esse inquit: magna autem vis est omnibus in rebus principij, primam partem esse fabulam significare voluit: vt enim in ædificanda naui principium est carina: indeq; initium ducunt fabri nauales, & in domo fundamentum eadem ratione, ita in tragœdia pangenda, fabula principium est: ipsamq; primum oportet componere poëtas: nam quamuis ἀρχὴν ipsam appellarit, πρῶτον Aristotelem intellexisse perspicitur, quia in loco suo ceteris partibus assignando illo modo locutus est: & inquit, mores esse δεύτερον: sententiam, τρίτον: & eodem pacto de reliquis partibus. infra etiam, cum vteretur iis, quæ iam probasset, in repetenda hac re ipsum hoc verbum vsurpauit: dixit enim de coagmentatione rerum, id est de fabula, loquens. ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ἐστίν. Alterum autem verbum manifestius adhuc translatum est: quod cum metueret, ne durius translatum videretur, muniuit illud particula οἷον, quæ tanquam & quasi, valet: ita enim quoque Cicero consueuit temperare duriores translationes. Non potuit autem magis extollere Aristoteles vim fabulæ: ac quanti momenti illa sit in tragœdia declarare, quàm dicendo ipsam quasi animum esse tragœdiæ: animum enim notum est regere ac sustinere vniuersum corpus. Hoc igitur valde euidenter significato, indicat quæ consequatur pars, ac secundum locum possideat: illam autem esse vult mores. quæ verò uim rationis habet, ac confirmat, quod dictum est, similitudo, non posterius tantum hoc probat, sed vna cum eo prius etiam positum: inquit enim in hac re consimile quiddam usu uenire, atque in arte pictorum accidit: ut siquis in aliqua tabula pulcherrimos colores temerè spargat, non tantopere oblectaturus sit eos, qui spectarint, ac si albo tantum effigiem aliquam descripserit: quia imago illa nulla etiam elegantia colorum commendata, nec ornata, maiorem voluptatem affert, quàm nobiles colores, non referentes effigiem aliquam. hoc in pictura se ita habere perspicuum est, & hoc passim in ea arte usu uenire omnes intelligere possunt. Idem igitur contingere in studio poëtarum, tragœdiaq; pangenda affirmat: nobiles eximijq; colores temere in pariete tabula ve sparsi, respondent moribus in tragœdia, quæ careat apta constitutione rerum, disseminatis: si tragœdia illa vocari potest, quę hoc vitio valde laboret: nec habeat rectam coagmentationem. imago albo tantum descripta refert fabulam uacuam à moribus, omniq; ornatu. Quod uerò appellauit pulcherrima medicamenta, respondet hoc ei, quod supra dixerat, si forte aliquis pictam uiderit rem, quam antea nunquam spectarit, cognoritq;, & tamen oblectetur, tunc non gignere voluptatem illam eam imitationem, sed ipsam uoluptatem tunc effici aut ob elegantiam operis, aut ob pulchritudinem coloris: nunc enim quoque docet eximios illos colores habere uim aliquam oblectandi, nulla etiam re expressa. Sed cū sententiam aperuerim, uimq; huius similitudinis explicarim, oportere arbitror me uerba præterea quædā declarare, quæ & ipsa aut egēt aliqua expositione, aut requirunt operā interpretis, ut elegantia eorum explanetur. Ἐναλείφειν igitur significat inungere & illinere: aspergereq; demum pigmenta: quo uerbo, indem de pictoribus loquens, utitur in ij. libro de ortu animalium: inquit enim. καὶ γὰρ γραφεῖς, ὑπογράψαντες ταῖς γραμμαῖς, οὕτως ἐναλείφουσι τοῖς χρώμασι τὸ ζῷον. illic igitur appellauit rem, quam illinerent: nam dixit ἐναλείφουσι ζῷον τοῖς χρώμασι. id est animantem illam, quam prius lineis tantum ductis descripserint, postea coloribus illinunt: hic uero in animo eorum qui legerent, reliquit: uidemur autem intelligere debere parietem uel tabulam. Φάρμακα dicens, colores pigmentaq; significauit, nisi fallor, ita ipsa uocans, quia plures colores mixti inter se & temperati forent: medicamenta enim pel-

lendis

lendis morbis inuenta, propriè à Græcis φάρμακα uocata, huiuſcemodi ſunt: itaque componuntur. Sed Cicero quoque Latino verbo, quod huic respondet, eandem rem appellauit: hæc enim eius verba ſunt. Fucati verò medicamenta candoris & ruboris omnia repellentur: nec non etiam Plato in iiij. libro de rep. eodem Græco verbo in eadem re ſignificanda vſus eſt: inquit enim. ὅτι δ' τοῖς καλλίστοις τοῦ ζώου τὰ κάλλιστα φάρμακα προστίθημεν. Iunctum è duobus verbum λευκογραφεῖν, valet gypſo, huiuſcemodiq; alia re alba quippiam deſcribere: quæ ſanè ſimplex ſit, viliſq;: nam candor etiã induci poteſt nobilis & qui mixtus ſit eaq; de cauſa oblectet etiã ſua vi oculos: vt quo plerunq; vtuntur colore pictores. Pigmenta etiã vocauit Cicero, quæ hic noſter doctor φάρμακα: quod adnotauit Robortellus. Vnde idem etiam, exẽpla ponens huius animaduerſionis, acutè vidit idem penè, quod hic ab Ariſtotele, prolatum eſſe à Cicerone, cum inquit in ij. de diuinatione. Aſperſa temerè pigmenta in tabula oris lineamenta effingere poſſunt. niſi quod hic pigmenta temerè aſperſa in tabula nihil effingunt. χύδην etiam, quamuis, ſi origo ipſius propriaq; notio attendatur, ſignificet diffuſe, idem tamen penè Græcis quod temerè Latinis, valet. Vnde etiam grammatici, qui vim eius nominis exprimunt, tradunt ipſum ſignificare εἰκῆ: quæ enim funduntur nullo conſilio, temere diſperſeq; eiiciuntur. Vſus eſt etiam hoc aduerbio ipſe in vij. libru de rep. vbi de legibus priſcorum loquitur, quæ paſſim ſparſæ, & diſſeminatæ forent. Verba hæc ſunt ipſius. διὸ καὶ τὴν πάντων νομίμων χύδην, ὡς αὐτοὶ κειμένων περὶ τὰς πόλεις & quæ ſequũtur. Non piget præterea admonere videri eundem libẽter vti hoc verbo εὐφραίνειν, vbi loquitur de voluptate lætitia ve, quæ capitur è tragœdia: nam infra, quo loco diſſerit de fabula Agathonis, cuius ille totum argumentum finxit, inquit de ipſa, magno præſidio credita carere ad oblectandum καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει, vt paucis poſt verbis ἀπόλλυσιν εὐφραίνει πάντας, vt de nuntio, qui ad Oedipum, timore liberandum venerat, & cõtrarium eius effecit, quod in animo habebat, ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν οἰδίπουν. Quod vero hic poſt ſimile expoſitum adiungit, pertinet ad idem oſtendendum: ad docendum inquam primum locum in tragœdiæ partibus, quæ informant ipſam, qualemq; reddunt, dandum eſſe fabulæ: nam quod fit à moribus, vt diligenter ipſe oſtendit, ſine illo manere non poteſt. Ita igitur mira breuitate verborum argumentatur. Et eſt, ſcilicet tragœdia, imitatio actionis: à definitione enim tragœdiæ argumentum ducit. Quare hinc intelligitur magnam vim eſſe fabulæ, quæ fabula eſt coagmentatio rerum, expreſſioq; actionis. ſequitur autem. Et per hanc maxime agentium, id eſt quod imitatio illa eſt agentium, id eſt eorum qui auctores ſunt actionis eius, id illa maxima ex parte habet ab actione: ipſius enim actionis maxime beneficio & opera, tragœdia eſt imitatio agentium: ipſam enim actionem propoſitum habet imitari tragœdia: ſed quia actio cogitari non poteſt ſine illis qui agunt, ideo eſt etiam imitatio ipſorum: agentes autem (hoc enim adiungere debemus) ſunt quibus primum mores hærent. Vnde efficitur id, quod diximus: nam quamuis actio quoque morata dicatur, non primo illa huiuſcemodi eſt: ſed morata vocatur, quia auctores ipſius, ac qui agunt, mores eos creduntur habere. Ita (niſi fallor) accipi hic locus debet: non enim hic ab Ariſtotele quicquam præcipitur, quod pertineat ad officium hiſtrionum: neque actio illa ſignificatur, cuius ipſi auctores ſunt, vt non nulli putauerunt: quamuis enim à Latinis ſcriptoribus illi actores vocati ſint, & ſtudium ipſorum actio: eorum tamen actio alio nomine à Græcis appellatur: & ipſi etiam ἀγωνισταί, & ὑποκριταί non πράττοντες, appellantur. Qui autem diligenter attendet, intelliget nullo negotio verum eſſe eum ſenſum, quem oſtendi: præcipue verò in Græcis verbis: cum enim dixerit tragœdiam eſſe imitationem actionis, addit καὶ διὰ ταύτην ſcilicet πρᾶξιν, ἐστὶ μίμησις: hoc enim verbum à ſuperiore loco huc quoque transferre debemus, τῶν πραττόντων. Quod autem addidit μάλιστα, eo conſilio fecit, vt oſtenderet, ſe quoque intelligere aliunde etiam ipſam tragœdiam dici poſſe imitationem eſſe eorum qui agunt, ſed primas tamen in hoc partes eſſe actionis, vt plus ſcilicet ipſam adiuuet, vt verè dici poſſit imitatio eſſe agentium, quod actionis imitatio eſt, quàm aliæ vllæ res, quæ auxilij aliquid ipſi ad hoc obtinendum ferre poſſent.

Τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δέ ἐστι τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα, καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν: οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας: οἱ δὲ νῦν, ῥητορικῶς.

Tertium autem ſententia: hoc autem eſt dicere poſſe ea, quæ in re inſunt, & quæ illic congruunt: quod quidem in oratione ciuilis facultatis, & artificij dicendi, opus eſt: priſci quidem enim ciuiliter faciebant dicentes: noſtri verò temporis, rhetoricè.

Pergit locum ſuum aſſignare ceteris partibus tragœdiæ, atque inquit, tertium in ordine eſſe ſententiam: ita enim nunc appello διάνοιαν, id eſt quæ ſenſum animi indicat. Vnde σχήματα διανοίας figuræ ſententiarum à magiſtris dicendi vocatæ ſunt, cum eodem etiam Latino nomine appelletur, quæ à Græcis γνώμη vocatur: & præcipit, quid nos in vita ſequi, aut fugere debeamus. Statim autem, ne quis error hic exiſteret, aperit quid hoc nomine intelligat: affirmans id eſſe, facultatem habere dicendi: orationeq́; complectendi, ea, quæ in ea re, de qua agitur, inſunt: & illic quadrãt. is igitur poëta pręclarè inſtructus erit, quod ad hanc partem pertinet, qui verbis exponere poterit, quæcunque in ea re ſunt: nec aliquid relinquet aptum ipſi aut confirmandæ aut confutandæ eorum, quæ in ea incluſa ſunt: ac demum videbit etiam, verbisq́; complectetur, quæ ipſi illi rei conueniunt ac congruunt. τὰ ἐνόντα enim valet, quæ quaſi inhærent ipſi rei. alijs in locis auctor ipſa vocauit τὰ ὑπάρχοντα, vt à me in commentariis in ij. de arte dicendi adnotatum eſt. Iſocrates quoque in libro contra Sophiſtas, ipſa, vt hic Ariſtoteles, ἐνόντα dixit: inquit enim ὥστε μηδὲν τῶν ἐνόντων τοῖς πράγμασι παραλιπεῖν. Videtur autem appellaſſe ἁρμόττοντα, non nulla aliunde ſanè ſumpta, quæ tamen illic accommodata ſint, atque apte quadrent: niſi aliquis putet oſtendere ipſum voluiſſe non omnia, quæ in re inſunt, eſſe ſumenda: ſed ex iis tantum, quæ fini dicentis congruant delectumq́; eorũ eſſe faciendnm. Sequuntur verba. Quod quidem in ſoluta oratione ciuilis facultatis, & artis dicendi opus eſt: quæ (niſi fallor) hanc vim habent, vt dicant, in ſermonibus, qui vulgo habentur, congreſſibusq́; hominum id poſſe fieri duobus modis: geminasq́; has artes: politicam inquam & rhetoricam, iuris aliquid in hoc habere, ac ſibi licere putare id, vt ipſis cõmodum eſt perſequi. addidit autem, ut arbitror, hoc, quia διάνοια valet quoque quidpiam mente conceptum, atque illic incluſum. Vt igitur ab ea diſtingueret, ac ſepararet, addidit ἐπὶ τῶν λόγων: neque enim idem vſu uenit in ea διανοίᾳ, quod in hac, quæ oratione, verbisq́; expreſſa eſt, vt variari poſſit ab hac, illa ve facultate: eadem enim illa manet: ſtatim autem, vt editur, & verbis explicatur ipſa, quod ad rationem eam oſtendendi facit, immutatur: ſuiq́; iuris eſſe putant artes illæ, vt ipſis commodum eſt, & vt facere didicere, ipſam edere. quod (niſi fallor) ſignificare voluit eruditus magiſter. Oportere vero vtranque rationem teneri probat exemplo tragicorum: qui cum diuerſa ætate vixerint, diuerſam etiam rationem ſequuti ſunt: ut proponere ſibi ad imitandum & hos & illos aliquis poſſit. inquit igitur. Priſci enim ciuiliter faciebant dicentes: noſtri autem temporis, rhetoricè: id eſt priſci tragici poëtæ: hos enim arbitror intelligi, præſertim ex verbo, quod ſequitur, ἐποίουν: id enim proprium poëtarum eſt, quod verbo illo ſignificatur, vt inde etiam ipſi ποιηταὶ vocati ſint, ciuiliter fingebant, & in ſuas fabulas inducebant dicentes ac verba facientes: ciuiliter autem, id eſt ut communis conſuetudo fert: & vt mos & inſtitutum eſt idiotarum: intelligit uerò ſimpliciter & populariter: neque enim omnes qui urbem incolunt dicendi artem didicerunt: nec præcepta ipſius in dicendo ſeruant: antiquisq́; temporibus non florebant ſtudia eloquentiæ: quare illi conſuetudinem ſuæ ætatis ſequebantur. Qui verò nunc (inquit) viuunt poëtæ atque illi ſtudio incumbunt, inducunt perſonas inſtructas artificio dicendi: & qui intima præcepta artis hauſerint. Si igitur negligi non debet aut horum, aut illorum ſtudium & inſtitutum, eſt, ut dixi, officium periti tragici, id vtroque modo poſſe præſtare, id eſt facultatem habere &

politicè & rhetoricè tractandi partem illam, quæ ad sensus animi edendos pertinet. Hoc igitur hac parte arbitror significari: nec puto mendi aliquid hic hærere: sine causaq; insimulatam huius uitij censeo communem lectionem, quæ constanter sine vlla varietate mansit in omnibus calamo exarans libris: atque incorrupta etiam peruenit in formis excusos. Nam quod initio hic difficultatem aliquam in se habet, quod inquit, dianœam esse, posse dicere ea omnia, quæ inueniuntur in ea re: neque enim dianœa, sententiaq; aliqua verbis expressa, est facultas dicendi, atque oratione explicādi sententias illas, quæ erui possunt è re, si quis cum modo accipiat, adiuuetq; aliquantum: ut plurimos locos scriptorum æquitate quadam animi accipere oportet: neque enim omnia semper, quæ implent sententiam aliquam, exponi possunt, non tantopere durus locus videbitur. Primum enim tradit, quæ pars ternum locum vi ac dignitate sua obtineat in partibus tragœdiæ. statimq; explicat, non tam quid illa verè sit, sed quomodo aliquis intelligi debeat esse illa ornatus & abunde instructus. id autem esse inquit posse præstare, quæ tradit. Nam mendo etiam vacare, quod sequitur apud Aristotelem, quamuis etiam ipsum in suspicionem uocatum sit, apparet, si quis ita accipiat, vt ostendi: intelligitur enim manifestò cuius rei rationem reddat, cum ait. Prisci enim ciuiliter faciebant dicētes: affert enim causam cur dixerit, & politicæ & rhetoricæ munus esse, quod ad dianœam pertinet, in orationibus tractare.

Ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν ὁποῖά τις, ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται ἢ φεύγει. διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος τῶν λόγων, ἐν οἷς μηδ' ὅλως ἐστὶν, ὅ, τι προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων. διάνοια δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι, ὡς ἔστιν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται.

Sunt autem mores quidem huiuscemodi quiddam, quod aperit electionem qualis quædam: in quibus non est perspicuum num eligit aut fugit. Quare non habent mores è numero orationum illæ, in quibus penitus non est, quod eligit, aut fugit, qui dicit. Sententia verò in quibus demonstrant aliquid, quod est, aut quod non est, vel vniuersum aliquid enuntiant.

Vbi supra mores secundum locum in tragœdiæ partibus, qualitatem ipsius ostendentibus, obtinere significauit, non docuit accuratè quidnam illa voce ostenderetur, sed simili quodam tantum declarauit ipsis meritò euenire, ut prima sede a se eiiciantur. Nunc autem, monstrata iam tertia parte: simulq;, qui dici debeat in ea paratus atque egregiè instructus, indicato, redit ad notionem superioris nominis, quā reliquerat, patefaciendam: quo facto, statim in quo maneat tertia pars: ac quæ uis ipsius sit, diligenter exponet. inquit igitur mores esse (multitudinis enim potius numero mores, quàm singularum rerum, morem appellabo, quamuis Græcè ἦθος sit: ita enim uideo à bonis auctoribus ipsum uocatum) illud ipsum, quod in oratione habet hanc uim, ut tacite ostendat uoluntatem alicuius personæ & electionem (ut utar uerbo recentiorum in Græca voce exprimenda) quibus in rebus planum non est verum illa eligit, an fugit. Τοιοῦτον uidetur dixisse, & non certo definitoq; aliquo nomine illud appellasse, quia non erat omnino plana res illa neque certa, quæ nim eam haberet. quare eo pacto ipsam describere melius esse iudicauit: ualet enim τοιοῦτον huiuscemodi quiddam, ut enim odor sæpe rem illam, unde manat, quamuis ipsa non perspiciatur, sentiri, cognosciq; facit, ita ἦθος hoc, opera poëtæ conflatum, secum fert speciem quandam eorum morum, qui in pectore eius qui dicit esse finguntur, ac quales illi sint, declarat. Δηλοῖ significat aperire, & detegere: aliter enim id incertum fuisset, & nullo modo planum, ut ipsemet docet, qui ait ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον. in quarto quoque libro πολιτικῶν eodem hoc uerbo usus est, quum diceret disputationem accuratam de legibus esse diiunctam à præceptione de optimo statu reip. inquit enim. νόμοι δὲ κεχωρισμένοι τῶν δηλούντων τὴν πολιτείαν. Perspicitur autem ex

verbis

verbis ipsius non debere vocari orationem moratam illam, in qua planè narrat, quid toto animo sequatur aut declinet, qui loquitur: testaturq́; apertè, quod consilium suum in illa re sit: obscurius enim hoc facit: & quasi seminibus quibusdam tantum eius rei sparsis, oratio, quæ hoc nomine digna est. Sed exemplis hoc, quia satis obscura difficilisq́; res est, explanare non alienum erit. Non puto igitur vocari posse moratam hoc pacto orationem illam Eteoclis, cum in Phœnissis dixit. se ascensurum fuisse in cœlum, & iturum etiam ad loca inferorum, si vlla ratione id efficere posset, vt dominaretur, tyrannidemq́; occuparet: illis enim verbis perspicitur prorsus quid Eteocles velit: palàq́; hoc ipse testatur. & certè hic erat sensus animi ipsius: quod prius ille factis quoque declararat, quia pactis conuentisq́; non steterat: nec regnum fratri, vt oportebat, reddiderat. est sanè inde planum quod sequatur ac fugiat, moresq́; ipsius iniqui ac tyrannici intelliguntur. quare non potest eo in loco manere ἦθος hoc, quod conficitur accurata, factaq́; ad id oratione: quando enim persona aliqua clam gignit in animis eorum, qui audiunt quampiam de se opinionem, tunc illud vocatur ἦθος. artificio igitur pariuntur hi mores, nō naturales sunt: aut si etiam veri insitiq́; sunt, illo pacto inseruntur in animos auditorum. Contrà autem, cum apud eundem poëtam in Troadibus, Andromacha exponit præteritam suam vitam, & quemadmodum illa libenter domi manebat, contra instituta, desideriaq́; multarum mulierum, quæ studiosè ludos, diesq́; festos frequentant ac celebrant, nec sinebat ad se irrepere ac penetrare feminas garrulas. demumq́; narrat se obseruasse virum; feroxq́; ipsius ingenium tolerasse, hæc mihi videtur pars eius fabulæ mores habere: significat enim non consultò, sed quasi agens aliud, se prudentem, castamq́; mulierem esse. Eodem etiam pacto Theseus, cum in Hippolyto mortua iam Phædra, ita cum ipsa quasi viuente loquitur, videns eam epistolam manu tenere: putansq́; mandatum sibi illa esse aliquid, quod pertineret ad matrimonium aut commoda communium liberorum. Bonum habe animum: neque enim nouis nuptiis implicabor. statimq́; addit, sumptis literis illis in manus, formas anuli illic impressas (erat enim obsignata epistola) quamuis non supersit Phædra, nec viuat adhuc, demulcere se, & suauitate quadam perfundere, declarat se fuisse eximium amatorem vxoris: hæcq́; oratio facit, vt talis ipse prorsus iis, qui audiunt subito videatur. Præterea multo antea in eadem fabula mirificè expressit poëta mores ingeniumq́; mulieris dolentis mala lectissimæ feminæ, quam ualde diligeret: desperantisq́; remedia vlla adhiberi posse illius morbo, & incommodis. est autem, vbi inducit nutricem Phædræ ita loquentem. O res aduersæ mortalium, odiosiq́; morbi, & quæ sequuntur. hoc igitur quoque luculentum exemplum est, vt opinor, orationis moratæ. Apud Terentium quoque accurata crebraq́; ipsius exempla reperiuntur: qui sanè poëta à veteribus etiam traditus est multum in hoc valuisse. Postquam auctor hoc tradidit, tanquàm corollarium inde elicit: neque enim inutile ipsi visum est hoc docere: præterquam quod superiori etiam sententiæ, moribusq́; explanandis à contrario accommodatum est. quod est, inde intelligi posse, liquidoq́; affirmari, non habere mores, neque moratas vllo pacto dici posse, vniuersas orationes illas, in quibus non est expressum hoc pacto, quod sequitur, & aliis anteponit, aut quod fugit is, qui verba facit. Nam verba, quæ in Græco contextu restitui, inuenta à me in pluribus scriptis libris. necessaria hic prorsus puto: quamuis non postremam tantum penè sententiam addiderim, sed eiecerim etiam inde, eorundem librorum auctoritate fretus, tria verba, duobus locis posita, quæ prius in excusis erant, id est ὀλίγον è superiore loco: ex inferiore verò ὅσιν: quod posterius verbum manere illic non potest, si recipimus plura illa continentia verba, quæ post eò à me coniecta sunt. Videtur autem vanitatem prioris lectionis ostendere, quod illo modo præcepisset, quod per se notum vnicuiq́; erat. inueniri scilicet quasdam orationes non moratas: quis enim de hoc dubitat? nunc autem, ita restituto loco, docet quæ orationes expertes sunt morum. quod non exploratum omnibus est: affirmatq́; huiuscemodi esse cunctas illas, in quibus penitus non extat, quod nam aut eligit, aut declinat is, qui verba facit. μὴδ' ὅλως enim inquit. atque ita asseueranter negauit, ostēdens ne tenue quidem vestigium huius rei illic esse oportere, vt verè illæ oratio-

nes vacuæ à moribus haberi, dici ve possint. Quod si aliquo modo, qui proficisceretur ab hac ratione, cognosci posset, quamuis leuiter, quid ille qui dicit, aut sumit, ceteris repudiatis: aut fugit, non esset vacua à moribus omnino illa oratio, sed non nihil illius naturæ retineret: & adumbratos illos, tenuiterq́; impressos haberet. Sequitur, declarato iam, quid valeat ἦθος in oratione, explicatio itidem dianœæ, de qua nunc agebat: quam positam esse, ac constare inquit in illis partibus orationis, quibus demonstrant, rationeq́; aliqua concludunt quippiam aut esse aut nó esse: vt enim probatio alicuius rei confirmatioq́; sententia est, ita etiam dissolutio ac confutatio. Adiungit vero huic declarationi, vt omnes ipsius partes complectatur. Vel vniuersum aliquid enuntiant. intelligit autem (vt arbitror) dianœam illam, quam Græci suo proprioq́; nomine vocant γνώμην. Latini verò eodem nomine, quo genus ipsius, sententiam appellant: nam quin hæc quoque dianœa sit, sensusq́; animi, dubitari non potest. Distinguit autem illam à superioribus, quia hæc non certam aliquam definitamq́; personam attingit vt illæ: hoc enim ipse satis putauit esse nunc ad eas separandas. sed verbum etiam, quo nunc vtitur, cum ipsi valde accommodatum sit, in eas non cadit, quæ probant & ratione concludunt, cum hæc tantum libere edat, quod sentit. vnde etiam perspicitur hanc ipsam sententiam nunc significare auctorem.

Τέταρτον δὲ τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις. λέγω δὲ, ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν: ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν.

Quartum autem eorum, quæ in oratione quidem manent, dictio. Dico autem, quemadmodum prius dictum est, dictionem esse per verba animi interpretationem: quod & in vincla metris, & in soluta oratione habet eandem vim.

Quartum locum in partibus tragœdiæ qualibus tribuit dictioni, siue locutionem appellare volumus, quam ipse vocat λέξιν. statim autem explicat quid hoc nomine intelligat. Sed antequàm vltra progrediar, videtur prius accuratè quærendum quid valeat τῶν λόγων initio huius partis positum. ipse sane arbitror collocatum illic fuisse, vt distingueret hanc à partibus tragœdiæ qualibus, quæ non sunt sitæ in oratione: cuiusmodi sunt reliquæ duæ, id est cantus & apparatus: planum enim est has, quáuis tragœdiam & ipsæ qualem reddant, non tamen orationis esse: sed alteram illarum in musicorum instrumentorum sono: alteram vero in ornatu scenæ manere. Nam quin superiores etiam tres, quamuis illic id non expresserit, λόγων sint, vt verbo ipsius vtar, dubitari non potest: quæ nanque plerunque prius facta referútur, verborum auxilio spectatoribus nota fiunt, & mores etiam naturæq́; eorum, qui in scenam veniunt, oratione indicantur. Quin autem necessaria ipsa sit in tertia parte constituenda, probare non oportet: eius nanque præcipuus est vsus orationis, vt auctor etiam multo infra aperte testatur, qui inquit. ἔστι δὲ κατὰ διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. sed ipse quoque superiores has tres orationis esse aliquo modo videtur ostendisse, cum hic inquit, locutionem quartam esse partem τῶν λόγων, quasi tres etiam iam traditæ, λόγων & ipsæ sint. Nullo autem modo puto Græcam hanc vocem; quam sæpe reperiui, coniungi debere cum consequente verbo; neque enim existimare possum quid valeat ἡ λέξις τῶν λόγων. sed hoc (nisi fallor) constituto, inquit Aristoteles se vocare dictionem expositionem animi, sensusq́; sui, quæ fit per verba: excludens, vt opinor, ceteras omnes rationes animi sui indicandi, quæ nominibus non fiunt: neque ope verborum. Vsus auté est eodem hoc vocabulo ὀνομασίᾳ in j. libro Topicorum, vbi proprium, cómuniter dictum, duas habere partes tradit: quarú alteram, definitionem: alteram verò cómuni ambabus nomine proprium appellari vult: inquit enim posterioré explicans. τὸ δὲ λοιπὸν κατὰ τὴν κοινὴν περὶ αὐτῶν

ἀπόδοσιν

ἀπαλλάσσειν ἡδυσμάτων, πρὸς κεχωρισμένα ἴδια. Quod uero testatur se id etiã antea ostẽdisse, significat locũ illum, ubi ipse apertè indicauit, quomodo acciperet id verbum: dixitq́; se vocare dictionẽ, ipsam metrorum compositionem: nec est, quod quisquam putet definitionem hanc à superiore discrepare: ideoq́; uelit alium locum, non huoc, ab auctore nunc significari: supta enim, cum inquit eam esse compositionem metrorum, metra, quæ intelligit, constant ex nominibus: nominaq́; sensus animi nostri exprimunt: quare simul aliquo modo dixit dictionem esse seriem, structuramq́; uerborum, sensus animi nostri indicantium: quod nunc tradit. Nam quod hic adiungit, id eandem vim habere in iis, quæ certis mensuris pedibusq́; constant, & in soluta oratione, confirmat opinionem meam, quamuis supra de poëtica tantum oratione egerit, quæ iuncta pedibus est: illam enim in his libris accuratè tractat: unde tunc dictionem esse inquit compositioocm metrorum: nihil enim in ea est, quod non redigatur ad certa quædam metra ac pedes. Pluribus autem de hoc disputaui, quia non defuerunt, qui affirmarent, alium locum hic intelligi ab Aristotele: ac sui etiam iudicij rationem teddiderunt. sed id nimis durum est, vt nullo negotio arbitror acutos & eruditos viros cogniturος. Quod verò in utroque genere orationis id eandem vim habere inquit, exploratum est eandem rẽ significare verbum idem, & in metrica oratiooe, & in prosa, numerorumq́; vinculis soluta: quamuis non omnia verba eodem pacto conueniant vtrique generi: habent enim poëtæ sua quædam propriaq́; verba, quæ non magnopere vsurpantur in prosa.

Τῶν δὲ λοιπῶν πέμπτον ἡ μελοποιΐα, μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων.

Reliquarum vero quinta est melopœía, maximum condimentorum.

Quatuor iam explicatis, quiotam aggreditur tragœdiæ partem, quæ & ipsa qualitatis aliquid iniungit tragœdiæ: & ut ordine sextã præcedit, ita etiam magis quàm illa, ornat & expolit tragœdiam: ea autem est melopœia, quam paucis persequitur: tantum tradit eam superare ui sua cetera omnia, quæ aliunde importata eò sunt, ut iocundiorem tragœdiam reddant: nam supra quoque accurate de ea ooo disseruit: consiliiq́; sui rationem illic reddens, ait, eam habere facultatem omnem suam apertam: & quæ sobito ab omnibus perciperetur. inquit igitur nunc ipsam esse maximom condimentorum: hoc enim prorsus ualent uerba Aristotelis: nec uideo cur hæc uetus mea horum uerborum interpretatio, quæ singula uerba exprimit, tantopere displicuerit erudito uiro, ac magno philosopho, Vincentio Madio. Nam quod sedulo, subtiliterq́; contra ipsam argumentari studuit, non videt se contra doctorem suum, quem amat, cuiusq́; sententias valde admiratur ac defendit, argumentari: ipse enim nihil aliud tunc præstiti, nisi quod Græcis uerbis paria Latina inueni: quod vt moltis locis efficere arduum est, ita hic procliue: quis enim dubitat quin ἥδυσμα Græcis idem sit, quod condimentum Latinis: duobusq́; his uocabulis uocatæ ab vtraque gente res sint, qoæ concinniores, suauioresq́; epolas reddunt: nam præter exeiopla, quæ supra posui cum primum de hac uoce disputaui: docuiq́; eam translatam esse: itaque à maximis auctoribus acceptam fuisse, vt hic ab Aristotele, in ij. etiam libro de animo idem, ut intelligatur ualde delectatus esse hac translatione, inquit. ὁ δὲ χυμὸς οἷον ἥδυσμα τούτων ἐστιν: nam particulam illic addidit, quæ leniret si quid asperi foret in ea translatiooe: similitudinemq́; condimenti habere sucum in illis rebus dixit. Noo sequitur autem, vt si una partium harum condimenti uim habere dicta sit ab Aristotele, continuo ceteræ quoque partes esse debeant condimenta: nam poeticæ locutionis, ac totius illius studij, plura condimenta sunt, vt appellata illa etiam à Plutarcho fuere in Etooco, loco, quem supra indicaui: metra inquam, rhythmi, & mele hæc, quorum priora duo genera affirmat nunc Aristoteles uinci ac superari potestate sua à tertio. id est à melopœia: cum his enim confert cantum, id est cum metris & numeris, non cantum humana uoce conformatum cum alio omni genere harmoniæ. Superiores verò quatuor partes nullo modo condimenta.

Ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς: ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος, καὶ ὑποκριτῶν ἐστιν. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστιν.

Apparatus autem quiddam est, quod quidem allicit ad se animos: maximè autem est expers artis: & minimè suum propriumq́ poëtices: tragœdiæ enim vis & sine contentione & histrionibus manet. Præterea maiorem potestatem habet in fabrica, constructione ve apparatuum ars opificis illius, qui fabricat instrumenta scenæ, quàm ars poetarum.

Hæc est sexta tragœdiæ pars, atque vltima, quam ipse vocat ὄψις: Latini ferè apparatum vocarunt. ὄψιν autem appellat, quia illa continentur omnia, quæ oculis spectatorum subiiciuntur, vt ornatus scenæ, uestimenta histrionum, personæ, ac reliqua, quæ vsui sunt, cum fabula aliqua recitatur. ipse non interpretatur notionem nominis: erat enim apertum eo tempore, quid ea voce significaretur. sed quam vim res in se habeat, docet. Tradit igitur speciem omnem huius rei, apparatumq́;, capere sine dubio animos spectatorum: eandem tamen maxime expertem esse artis. ἄτεχνον autem esse dicit, quia studio suo proprioq́;, poëta nihil horum comparat: sed foris illa adportantur: neque enim hæc penitus artificio carent: sed contrà requirunt operam eximiorum opificum, vt res ipsas magis exprimere, & oculis eorum, qui in theatro sedent, obiicere possint. Quomodo vero accipi deberet hoc nomen, ipse consequentibus uerbis ostendit: arbitror enim quod addidit: Et minime proprium suumq́; artis poëticæ, esse declarationem huius rei: Nec tamen non inuenti sunt aliquando præclari poëtæ, qui in hoc etiam artem poëticam adiuuerint: & ingenio suo huiuscemodi multa excogitarint: vt Aeschylus testimonio Horatij & Græcorum etiam scriptorum. Quare existimari ille debet ea præstitisse non quatenus poeta: nisi aliquis putet ipsum acumine mentis ipsa uidisse, & opificibus, quemadmodum fieri deberent, monstrasse. Docere autem volens Aristoteles verum esse, quod dixit: ornatum scenæ, ceteraq́; omnia, quæ, cum recitatur tragœdia, necessaria sunt, atque apparatus nomine continentur, non propria esse studij poetarum, affirmat tragœdiæ vim manere etiam sine studio illo contentioneq́;, ac deniq́, sine histrionibus: cum enim scripta fabula legitur accurate, eadem in nobis efficere potest, & eodem pacto animos nostros cõmouere: quãuis in scena omnia sint expressiora ac vehementiora. Vnde non sine causa apparatus ipse positus est in iis partibus, quæ reddunt tragœdiam qualem. Qualem uero ipsam reddit, quia auxilio personarum ac vestiuni, ceteriq́; ornatus scenæ, efficiuntur ea, quæ aguntur, aut mitiora, aut atrociora: siue præ se ferunt plus aut minus mœroris & hilaritatis, seu demum huiuscemodi aliquo affectu decorantur. Alterum argumentum, quo idem confirmat, huiuscemodi est: quasi enim concedit tragœdiam absolutiorem esse, magisq́; suum opus efficere, cum in theatrum venit, quàm cum sumpta in manus ab aliquo, accurate etiam legitur: quare, quamuis comparatio illarum rerum necessaria sit, tamen extat alia ars, quæ magis putat sua interesse, curare illa, atque opera etiam sua moliri, quàm ars poetarum: & in eo maius ius auctoritatemq́; habet: hoc enim videtur valere κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων εἶναι. eam autem esse dicit artem σκευοποιῶν: cum enim hæc σκεύη, quasi uasa & instrumenta scenæ vocata sint, iuncto nomine σκευοποιὸς appellatus est faber ipsorum: quo etiam uocabulo vsus est lepidissimus comicus in equitibus, ostendens se non diffidere ingenio spectatorum, quin Cleonem cognituri sint, quamuis histrio, qui partes ipsius ageret, vndiq́; simulatus illi non esset, quia metu perculsi opum ipsius, hi artifices imaginem eius effingere recusarint. Verba eius hæc sunt. ὑπὸ τοῦ δέους γὰρ αὐτὸν οὐδεὶς ἤθελε τῶν σκευοποιῶν εἰκάσαι. Plutarchus quoque in libello aduersus Colotem idem hoc uerbum vsurpauit,

vſurpauit, cum eum vt vanum & qui prodigij ſimilia multa dixiſſet, exagitaret: ἃ γὰρ οὐδεὶς σκευοποιὸς, ὁ πλάστης θαυμάτων, ὁ γραφεὺς δεινὸς, ἐτόλμησε λέξαι πρὸς ἅπαντα τὰ ἑκάστματα καὶ ποίημα, ταῦτα ὑπάρχει ἀπὸ αὐτοῦ τιθέμενα, & quæ ſequuntur.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν μετὰ ταῦτα ποίαν τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ἐστί. κεῖται δ' ἡμῖν τὴν τραγῳδίαν τελείας, καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν, ἐχούσης τι μέγεθος: ἔστι γὰρ ὅλον καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος.

Explicatis autem his, dicamus poſthac qualem quandam oportet conſtitutionem eſſe rerum: quia hoc & primum & maximum eſt tragœdiæ. Poſitum autem eſt à nobis tragœdiam perfectæ ac totius actionis eſſe imitationem: quæ habeat magnitudinem aliquam: eſt enim totum & quod nullam habet magnitudinem.

Oſtendit quid nunc perſequi in animo habeat, explicatis iam quæ hactenus tradidit. Docuit autem quid tragœdia ſit, natura ipſius diligenter euolnta: nec non quot ſint eius partes, quæ qualem ipſam efficiunt: ordinemq́ue earum inter ſe declarauit. Poſtulare vero rationem huius artis dicit, ut nunc, cum demonſtrarit fabulam & coagmentationem rerum, eſſe primum & maximum tragœdiæ, qualem eſſe deceat potiſſimum coagmentationem hanc, tradat: qualis enim multis modis res aliqua ſit, cum plures ſint qualitates, quibus conformari poteſt: in quibus etiam non nullæ uitioſæ ſunt. in eo autem in primis ſtudium ponendum eſt, quod magnam vim ad illud, quod in manibus habemus præclarum efficiendum habet: quodq́ue rectè ordineq́ue tractatum multum laudis ac ſplendoris ei affert: contraq́ue neglectum perperamq́ue adminiſtratum, corrumpit omne bonum ceterarum partium. Nam quod primam tragœdiæ partem ac maximam, coagmentationem hanc rerum eſſe inquit, valet, vt oſtendi, ad probandum in primis in ipſa ornanda ſummam diligentiam adhiberi à ſe debere: huiuſcemodi verò illam eſſe ſupra accuratè declararat. quod tamen nunc repetiuit. Sed etiam ad ordinem ipſum, quem ſequitur conſtituendum: nam aliquis fortaſſe exiſtimaſſet, explicatis partibus tragœdiæ, quæ reddunt ipſam qualem, ſtatim oportere exponi, quæ quantam efficiunt, cui hoc pacto reſpondet. Adiungit antem, conſtituto officio ſuo, poſitum à ſe ſupra, tragœdiam eſſe perfectæ ac totius actionis imitationem, quæ magnitudinis aliquid in ſe habeat. Et ſanè cuncta hæc in definitione tragœdiæ collocata fuere, præter vocem ὅλης, quam nunc addit, vt opinor, tanquam declarationem antecedentis vocis: poſteriore enim hac certius ſignificatur, requiri in ea actione vt principium ipſa habeat, mediumq́; ac finem. Nam ex voce priore τελείας intelligitur magis rem ad finem perductam eſſe: exitumq́; ſuum eam habuiſſe, quàm reliquis partibus ipſam præditam fuiſſe: & fortaſſe vſus eſt μιτελείας: ac pro priore uoce conſequentem ſumpſit, quia in ea facilius probare, quod demonſtrare in animo habebat, poterat, id eſt oportere, ut actio illa, & principium & medium & finem habeat. Quòd ſi aliqua harum partium illa deſtituta foret, non eſſet idoneum argumentum tragœdiæ: nec fabula inde integra componi poſſet: manifeſtò enim vritur hac voce, vbi infra probat prædirum eſſe oportere his rebus, quod perfectum eſt. Cum vero affirmaſſet & perfectæ & totius actionis tragœdiam imitationem eſſe: addidiſſetq́; requiri etiam, vt magnitudinem actio illa habeat, rationem reddidit, cur extremum hoc a ſe poſitum ſit: aliquis enim putare potuiſſet id ſuperuacaneum & inane eſſe, quia crederet, quamuis falsò ac ſine cauſa, omne quod totum eſt, neceſſariò etiam magnum eſſe. inquit igitur inueniri aliquas res totas, quæ tamen puſillæ minutæq́; ſint: hoc autem ita ſe habere exemplo non paucarum animantium, & aliarum etiam rerum intelligitur, quibus ſanè nihil deeſt,

G iiij cum

cum tamen exiguam corporis molem habeant. Exempli causa. fici granum minutissimum est: totum tamen illud esse, integrumq; perspicitur: aliter enim tantam arborem nunquam procrearet: eadem fere ratio est omnium seminum, vnde stirpes gignuntur.

Ὅλον δέ ἐστι τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν. Ἀρχὴ δέ ἐστιν, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστί: μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι. Τελευτὴ δὲ τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ: μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν. Μέσον δέ, ὃ καὶ αὐτὸ μετ' ἄλλο, καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον.

Totum autem est, quod habet principium, & medium, & finem. Principium autem est, quod ipsum quidem ex necessitate non post aliud est: post illud autem aliud natum est esse, aut fieri. Finis autem contra, quod ipsum quidem post aliud natum est esse, vel ex necessitate vel plerunque: post hoc autem aliud nullum. Medium autem, quod & ipsum post aliud, & post illud item aliud diuersum ab eo.

Antequam inferret quod ex hoc duceretur, quod nunc repetiuit, à se prius constituto: absolueretq; sententiam, in medio interpretatur verbum, quo vsus fuerat: & quia in eo explicando vtitur vocabulis, res significantibus non omnibus notas, illa etiam declarare rectum esse existimauit. primum igitur ostendit, quid valeat ὅλον: quod tutum dixi: id autem esse inquit, quod habet principium, & medium, & finem. iisdem autem verbis defininit hoc nomen Plato in Parmenide, τί δ' ἢ ὅλον; οὐ καὶ τὴν ἀρχὴν ἂν ἔχοι, καὶ μέσον, καὶ τελευτήν. principium vero inquit Aristoteles esse, quod ipsum quidem ex necessitate non post aliud est: hoc enim primum requiri affirmat in natura principij constituenda, vt ipsum quidem non sit post alind, quia id, quod post aliud est, nullo modo principinm esse potest. intelligere verò debemus omnes has partes einsdem rei: nihil enim vetat, quin aliter id, quod principium est, multas res ante se habeat, & ipsum post illas sit. Exempli causa. Principium belli, qued Alexander Macedo gessit contra Persas, fuit cum copias in Asiam transportauit; quia nihil antea hostiliter contra regem eum ab Alexandro factum est: nec id factum aliam vllam partem eius belli ante se habuit: nec tamen non plurima antea bella extitere. eadem ratio est huius rei. Secundum, quo vtitur ad principij naturam ostendendam, est, quod inquit. Post illud verò aliud natum est esse vel fieri: significat autem vim, notionemq; principij hanc esse, vt aliquid sequi debeat ipsum, quod aut iam sit, aut fiat gignaturq;, si adhuc non extat: principium enim alicuius principium esse debet. Verum quia aliquando contingit, vt non consequatur, id quod consequi debeat, aliquo impedimento oborto, & contra naturam eius rei, docuit hoc Aristoteles, cum inquit πέφυκεν εἶναι: hæc enim verba declarant naturam eius rei, ac quid illa requirebat, quamuis ipsum non obtinuerit: cum enim principium domus sint fundamenta, non semper iactis fundamentis ædificatur domus: non pauca enim ædificia inchoata relinquuntur, & tamen ea uis est fundamentorum: eoq; consilio iaciuntur, vt consequi debeant parietes. Sed etiam quia fit aliquando, vt id, quod inde nasci debet, adhuc factum non sit, quia tempus ipsius adhuc non venerit, non tamen impedire hoc tradit, quin id verè principium eius rei appellari possit. Quare necessaria illic est pars illa ἢ γίνεσθαι: nec tolli inde vllo modo debet, vt non nulli existimarunt: nam ratio, qua ipsi opinionem suam confirmarunt: quòd infra id in definitione finis positum non est: quare non videri hic etiam rectè collocatum, infirma, atque inanis est: miror autem eos non vidisse finem non permittere, vt cum impositus alicui rei sit, in ea amplius quicquam gignatur. Non est igitur illic positum, vbi manere nullo pacto poterat: hic vero recte, subtiliterq; collocatum, quia sine eo penitus definitio hæc imperfecta fuisset. Explicata autem

vi &

vi & notione principij, contrarium ipsi finem aggreditur, relicta in medio, medij declaratione: minore enim labore, euidentiusq; natura finis intelligi potuit statim post explicationem principij: mediumq;, vt interiectum est inter principium & finem, ita eius definitio constat ex partibus definitionum ipsorum. Inquit igitur. Finis autem contra, qui ipse post aliud natus est esse, vel ex necessitate, vel plerunque. πέφυκεν inquit, vt in natura euoluenda principij, quia quamuis ea sit illius rei natura, tamen non semper consequitur finis: quod in explicanda vi principij dictum est. Vel ex necessitate inquit, vel plerunque, quia quibusdam in rebus fieri non potest, quin finis consequatur, vt in rebus æternis, & quæ nihil varietatis in se suscipiunt: quamuis idem etiam contingat in non nullis rebus terrenis: si nanque cor vulneratum est, necessario moritur homo: ac si aliquis ortus est, principiumq; vitæ habuit, quin occidat fieri non potest. Vt plurimum autem in his quæ ferè vsu veniunt, in quibus non semper naturæ ipsius ordo custoditur, cùm in altero illo genere nihil contra rationem fiat. Addit autem ad complendam definitionem finis, post ipsum nihil aliud sequi: nullo enim modo finis vltimumq; esse potest, quod post se aliquid habet, quod eodem referatur: ac pars illius rei haberi possit. in hoc enim præcipuè uis finis posita est, vt post ipsum nihil consequatur. Vt contrà principium inde potissimum perspicitur, si nihil ipsum antecedit: cetera verò in vtriusq; rei natura quandoque variantur: quod animaduertendum diligenter fuit. Duobus autem extremis declaratis, medium cuiusmodi sit, ostendit: atque inquit illud esse, quod & ipsum post aliud est: quibus verbis separat id à natura principij, quod necessariò non est post aliud: ac post illud (inquit) aliud est, quo distinguit medium à fine atque extremo, cuius natura non patitur, vt proximè dictum est, vt habeat quippiam post se, partem eiusdem rei. Ita autem euoluta vi & totius & eorum, quæ ipsum constituunt, redit ad id absoluendum, quod proposuerat: vt enim hoc, quod sequitur, firmiter construeret, illud tanquam fundamentum iecerat. intelligo autem quod dixit, à se iam supra expositum, tragœdiam actionis, quæ finem suũ nacta sit, imitationem esse.

Δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους, μήθ᾽ ὁπόθεν ἔτυχεν, ἄρχεσθαι: μήθ᾽ ὅπου ἔτυχε, τελευτᾶν: ἀλλὰ κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις.

Oportet igitur bene constitutas fabulas, neque vnde sors tulit, temereq; incipere: neque vbicunq; contigit desinere, verum vti dictis formis.

Hoc, quod vt certum & exploratum infert, elicitur ex eo, quod supra, à se prius constitutum posuit, & eius accurata declaratione. Si igitur illa vera sunt, vt manifesto sunt; sequitur necessario, vt fabulæ, quæ merito laudari debeant, in coagmentatione rerum sedulo illa seruent. Nam quàm accuratè custodiri debeat hoc præceptum, testatur verbum δεῖ, quod officium ac necessitatem quandam importat. vt enim fabulæ rectè compositæ sint, nihil vitij oportet in illis rebus inesse: neque principium ipsarum temere fortuitoq; sumptum esse: neque itidem illas desinere, vbi verus ipsarum finis non est. Sed & illic incipere, vbi prima facti illius origo fuit: & illic claudi terminariq;, vbi postremum eius actionis existit. aliter partes ipsarum malè compactæ forent. Cum autem nihil addiderit, quod vitium peruersionemque medij ostenderit, vt principij ac finis fecit, intelligere debemus id ipsum omisisse, vt planum apertumq; ex cognitione extremorum: nec non omnibus in partibus quid oporteat seruari, ipsum docuisse, cum addidit, Oportere bene constitutas fabulas, & quæ laudari hoc nomine possint, vsas esse dictis expositisq; formis & explicationibus earum rerum. id est diligenter attendere debere poëtam, cum aliquam fabulam orditur, vt initium eius facti inueniat, atque inde incipiat, non à medio, parte ve alia, quæ quippiam ante se habeat, ordiatur: eadem ratio est & medij ipsius & finis seruandi. qui autem hoc faciet, vtetur monstratis formis, naturisq; earum rerum.

Ἔτι

Ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῶον καὶ ἅπαν πρᾶγμα, ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν: τὸ γὰρ καλὸν ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί. διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῶον: συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινομένη: οὔτε παμμέγεθες: οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται. ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἓν, καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας. οἷον εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῶον. ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν ζώων, ἔχειν μὲν μέγεθος: τοῦτο δὲ, εὐσύνοπτον εἶναι. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων, ἔχειν μὲν μῆκος: τοῦτο δ' εὐμνημόνευτον εἶναι.

Adhuc autem quia pulchrã & animantem & omnem rem, quæ constitit ex quibusdam, non solum hæc ordine posita oportet habere, verum etiam adesse magnitudinem, non quamlibet: pulchrum enim in magnitudine & ordine manet. Unde neque valde pusilla aliqua esse posset pulchra animans: confunditur enim spectatio prope insensile tempus facta: neque valde magna: non enim simul spectatio fit, sed perit euanescitq́; spectantibus vnum ac totum ex spectatione. Ceu si decem milium stadiorum sit animans. Quapropter oportet quemadmodum in corporibus, & in animantibus habere quidem magnitudinem: hanc autem facile circumspici posse, sic & in fabulis, habere quidem longitudinem: hanc autem facile memoria teneri posse.

Peccauit olim in initio huius partis vertendo Paccius: omisit enim vocem magni ponderis, & in qua vis omnis huius argumenti posita est: nec qui postea sensus abditos huius libri declarationibus suis illustrarunt, vitium ipsius animaduerterunt. quare progressum auctoris, viamq́; quam ille in eo, quod vult, constituendo tenuit, monstrare aliis non potuerunt: vtitur enim ille quodam, quod est tanquàm solum ac fundamentum rationis ipsius. id autem cum supra explicatum non esset, nec planum omnibus exploratumq́; foret, constituit diligenter, siue potius admonet, redigitque in memoriam quiddam, quod ita se rem habere certè declarat: testatus enim sum supra, quamuis plerunque quod antecedit vt certum sumatur, aliquando tamen ipsum leuiter comprobari, siue inductione, siue ex communi sensu, & opinione, aut alia demum huiuscemodi leui argumentatione. Illo igitur constabilito, postea infert, similitudine & ipsum adiutum ac subleuatum, quod præcipere vult. Hæc igitur est (nisi fallor) ratio ac via, qua vtitur Aristoteles, vt nunc in singularum sententiarum explanatione ostendere conabor. Particula verò, quam non expressit interpres, est ἐπεί. in omnibus & excusis & calamo exaratis libris posita, & si in Aldino exemplari, aliisq́; non nullis excusis, posteriore sui parte deprauata est: ita enim cuncti magno consensu habent. ἔτι εἰ πεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῶον καὶ ἅπαν πρᾶγμα. ipse tamen reddidit. Adhæc pulchrum siue animal: & quæ sequuntur. Constituta autem (vt opinor) lectione, vim sententiarum declarare aggrediar. Consilium igitur auctoris est tradere, oportere fabulas mediocriter longas esse, ac iustam magnitudinem habere. Quare docet omnibus in rebus, quæ pulchritudine præditæ sunt, hoc requiri, vt magnitudinem habeant. Vnde idem à fabulis, si pulchræ esse debent, abesse non possit. inquit igitur. Quia pulchra & animans & omnis res: in Græco autem sermone neutro genere prolata hæc sunt, quia vocabulum, quod valet rem & ipsum neutri generis est, vt antecedens & Græcum & Latinum, si pro ζῶον, animal redditum esset. Quare ipse vt hanc difficultatem tollerem, animans pro animali verti: quomodo sanè id verbum ab optimis auctoribus sępè in Latinum translatum est. Quæ constat ex quibusdam: intelligit autem membra partesq́;, quæ

ipsam

ipsam componunt: in rebus enim, quæ ita constitutæ non sunt, necesse non est hoc euenire. Non solum hæc ordine collocata habere oportet: hæc inquam, ex quibus constat, id est membra siue partes: verum etiam adesse illi magnitudinem, non quamlibet: nam requiri verum ordinem in partibus fabulæ, nec fortuito illas temereq; collocatas esse debere, iam accurate docuerat: aliterq; laudem nullam consequi ipsas posse affirmarat: vt enim hoc declararet, explicuit quæ esse oportet in eo, quod totum integrumq; est: atque omnia diligenter definiit. τὸ τυχὸν autem μίκρὸν. quamlibet magnitudinem dixi: ita enim veteres Latino verbo τὸ τυχὸν Græcum vocare consuerunt. Valet enim τὸ τυχὸν, fortuitum & nullam in partem definitum: sed quodcunque illius generis se temere obtulerit: magnitudinem enim habet id etiam, quod valde pusillum est, si tamen corpus ac molem aliquam habet. Quare huiuscemodi magnitudinem excludit ab animante, & omni re, quæ pulchra vocari possit. Cum autem non ita notum omnibus esset requirere, quod pulchrum est, debitam ac iustam magnitudinem: pusillæ nanque etiam mulieres à malis existimatoribus formarum pulchræ creduntur, si speciem corporis elegantem habent, vt constabat oportere partes ipsius tectum ordinem habere: ideo leuiter hoc probat. Ratio autem, quam huius rei reddidit, est. Pulchrum enim in magnitudine & ordine positum est: in ambabus verò his manere pulchritudinem, vt certum sumit. In iiij. etiam libro de moribus ad Nicomachum idem tradidit: quo loco errorem multitudinis confutauit, cui persuaderi non poterat, non formosos esse adolescentes paruos, cum omninò turpes deformesq; non essent: docet enim quibus vocabulis appellandi illi sint, laudem sane & honorem significantibus: præclaro tamē hoc bono nomineq; pulchritudinis, carentibus. Adiungit autem hic, quod penè idem valet: nam inquit. inde intelligi debere nullam animantem penitus omniq; ex parte pusillam, pulchram esse posse: cuius dicti statim causam affert: ait enim Cōfunditur enim spectatio, quæ penè tempore insensili fit. Significant verò hæc verba, nos cum spectamus rem illam adeo minutam, voluptatem eam inde percipere non posse, quæ capitur ex aspectu rerum formosarum: res enim pulchræ nos oblectant, quia debito spatio temporis seorsum partes ipsarum cernimus. illic autem id non contingit, quia ob breuitatem eius corporis spectatio permiscetur, confunditurq;, cum, si omnino momento temporis non fiat: temporeq;, quod sentiri non possit, propè tamen ad id accedit, vt dici vere possit tempore, quod non sensu percipiatur, fieri: Vnde distingui non potest spectatio huius & illius partis: vt eodem etiam pacto voluptas, quæ inde duceretur, non potest degustari. Addit autem, contrarium quoque huius importunum esse ostendere volens, Neque penitus & vndiq; magnum. ipse iuncto verbo hoc ipsum expressit, quo significatur quippiam, quod modum non seruet in magnitudine corporis, sed vastum immensumq; sit: vt supra etiam fecerat in notando eo, quod præter modum exiguum foret: id enim quoque verbum iunctum est. Vitium verò huius declarare volens, inquit, Non enim simul spectatio fit. Cum autem non simul, neque eodem tempore fiat, sed frangatur ac dissipetur animaduersio illa, non colligitur inde plena integraq; voluptas: res enim illæ solidam voluptatem gignunt, quæ totas consertasq; se nobis effundunt, non interruptas: hoc enim significauit, cum declarato iam, quod minime fieret: valde opportuno, necessarioq; gignendæ voluptati, docuit quid illic contingeret, aptū ipsi corrumpendæ ac perdendæ: ait enim. Sed abit peritq; spectantibus, quod vnū ac totum ex spectatione nasci debuit: vnum enim & totum est quod gignit voluptatem: id autem illic non est, quia animaduersio illa & spectatio vna totaq; esse desinit ob immodicam magnitudinem eius corporis, quod spectat: partes enim ita remotæ sunt, vt simul aspici nequeant, nec vnius corporis esse intelligantur. Nullo autem modo arbitror hic valere θεωρίαν, vt quidam reddidit, speculationem contemplationemq; animi, sed oculorum animaduersionem, spectationemq;: θεωρία enim quoque apud bonos auctores hoc significat. vnde φιλοθέωροι vocati sunt, qui cupidi sunt spectādi, & eo studio incitati longinquas terras peragrant. Nec est quod quisquam dicat hoc sensu ab ipso acceptam speculationē, cum infra apertè, quod est ἐκ τῆς θεωρίας interpretetur è contēplantium consideratione. Exemplo verò monstrare

strare voluit Aristoteles, ficto ab ipso, immensam hanc vastamq; magnitudinem, & inquit. Ceu si decem milium stadiorum sit animal: quomodo enim si tam amplum spatium loci membris suis occupet animal aliquod, vno tempore totum spectari posset? intelligiq; partes eius sibi conuenire? Quod autem nunc sequitur est ἀπόδοσις, redditioq; illius ὥσπερ: non simpliciter tamen prolata: sed repetens superiorem similitudinem: declaransq; quod illic contingit, idem etiam in fabulis coagmentationibusq; rerum vsu venire. Nec debet aliquis dubitare an hæc redditio sit, quia initio ipsius ὥστε positum est, non οὕτω, vt plerunque fit, ea parte manet. aliæ nanque inueniuntur & ipsæ ab eadem particula ὥσπερ aptæ, quæ initio consequentis ὥστε habent, vt quædam infra non longè ab hoc loco. Nam δὴ eandem penè vim habet, quam οὕτω haberet: officiumq; demum & quod prætermitti non deceat, significat. Sed hoc quoque scrupulo euulso, inquit. Quare oportet quemadmodum in corporibus & in animalibus, habere quidem magnitudinem: hanc autem facile circumspici posse: hæc enim est similis explicatio, declaratioq;, quomodo se res illic, remota ab omni vitio, habere debeat: cum supra tantum contraria ipsius vitia ostendisset. Quod autem demonstrare ipsi propositum fuit, est, quod statim his verbis exponitur. Sic & in fabulis, habere quidem longitudinem: hanc autem facilè memoria teneri posse: quod enim, iustam mensuram habens, laude dignum est in spectationibus, oculorumq; animaduersionibus, id facile oculis percipitur. In fabulis verò iusta ipsarum longitudo nullo negotio memoria comprehenditur: longitudo enim in fabulis respondet magnitudini corporum & animantium. apposite nanque locutus est, mutauitq; rectè nomen: fabula enim vt epistola, longa vocatur: animans verò & res, magna: nam rem etiam supra, cuius imitatio sit tragœdia, oportere magnitudinem aliquam, non longitudinem habere dixit. Εὐσύνοπτον, quo iuncto verbo significauit modicam magnitudinem, & quæ sine labore vllo vndiq; aspicitur, vsurpauit quoque in vij libro πολιτικῶν, vbi, vt potuit, monstrauit, qui terminus sit maximæ populi multitudinis, inquit enim. ἡ μεγίστη τοῦ πλήθους ὑπερβολὴ πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς εὐσύνοπτος. Sed infra etiam hoc ipso in libro, vbi Homerum in cœlum fert: docetq; in quam culpam casurus fuisset, si vniuersum bellum Troianum scripsisset: his enim verbis vsus est. λίαν γὰρ ἂν μέγα, καὶ οὐκ εὐσύνοπτον ἔμελλεν ἔσεσθαι. Animaduertendum autem accuratè, quid valeat apud Aristotelem σώματα: cum inquit καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων. ipse sane arbitror hoc nomine ipsum intellexisse res sensu carentes, quæ tamen corpus habeant: nam animalia quoque corpus habent, cum tamen adiungat καὶ ἐπὶ τῶν ζώων. Hoc igitur illæ distinguentur ab animalibus, quod ab sensu & animo vacuæ sunt: vt supra enim dixerat, καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα: ita nunc ipsum, ordine tantum immutato, puto dixisse ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων: vt idem hic σῶμα valeat, quod supra valuit πρᾶγμα: illic enim quoque arbitror intelligi oportere, rem corpore præditam, ceu domum, arborem, nauim, & non omnem rem: vocantur enim quoque à Græcis πράγματα, res sine corpore, & quæ animo tantum percipiuntur. Quod in extremo huius partis excusi omnes libri habebant τοῦ μήκους, locum hic non habet: culpaq; alicuius librarij commissum fuerat. Quare id deleui, repetitum sine causa. Sed ab exemplaribus etiam antiquis illud abest. Paccius quoque id omisit, secutus fidem veterum librorum. Nedum autem sententiam adiuuet, potius illam corrumpit: si cohærere illic vllo pacto potest: sententia enim ita plana perfectaq; est. τοῦτο δή, scilicet τὸ μῆκος, εὐμνημόνευτον εἶναι, id est longitudinem, quam habere fabulas oportere docuerat, nullo negotio in memoria firmam retineri: huiuscemodi enim est, quæ iusta est, ac debitam mensuram habet. Vox igitur illa iterum quocunque modo declinata, hic aliena importunaq; est.

Τοῦ δὲ μήκους ὅρος, πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν, οὐ τῆς τέχνης ἐστίν: εἰ γὰρ ἔδει ἑκατὸν τραγῳδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλεψύδρας ἂν ἠγωνίζοντο. ὥσπερ ποτὲ καὶ ἄλλο τι φασίν: ὁ δὲ καθ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος, ἀεὶ μὲν ὁ μείζων, μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι, καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος.

Longitudinis

Longitudinis autem terminus ad contentiones & sensum, non artis est. Si enim centum tragœdias oportuisset contendere, ad clepsydras vtiq; contendissent: quemadmodum quondam & alijs temporibus affirmant. Terminus autem rei ex ipsius natura, semper quidem qui maior est, dummodo maneat intra eos fines, vt vnà totus perspicuus sit, pulchrior est, quod ad magnitudinem pertinet.

Cum supra de tragœdię longitudine disputasset: eamq; moderatam, ac iustam esse oportere declarasset, ea ratione qua cognitum est, id est damnata ipsius nimia breuitate, & eodem pacto immoderata eiusdem prolixitate improbata: nec tamen certos eius terminos ostendisset: videretq; desiderari hoc ab aliquo non sine causa posse, rem ipsam distinguit, de qua quæstio nasci poterat: atque inquit oportere prius hoc statui ab ipso, quomodo tragœdiam intelligat, vtrum, vt natura illius perfecta requirit, an vt homines sua quædam commoda secuti, illam esse iubent. Nam inquit. Terminus longitudinis ad contentiones & sensum relatus, non est artis, id est ars & vera ratio huius rei, si res eò refertur, cogitaturq;, oportere illam in scena ab histrionibus recitari, & ab his, qui in theatro sedent spectari, non potest terminos figere longitudinis: fortasse enim, quod ipsa verum rectumq; esse sensisset, non probaretur spectatoribus, qui negotiis sæpè distinentur: nec histriones, qui & ipsi alias fabulas agere debent, huic longiori recitandæ tempus haberent. Ἀγῶνας appellat, vt supra fecerat, studia certaminaq; illa histrionum, cum toto animo & corpore in persona aliqua agenda, gestibusq; ipsius exprimendis, occupati sunt: ipsi enim quoque actores histrionesq; ἀγωνισταὶ vocati sunt. Nec poëtæ ipsi, vt quidam acceperunt, intelligendi sunt certare ad clepsydras: nec certamen & contentio est inter illos, vt quæ fuerit præstantior tragœdia, vincat, sed histriones, vt dixi, certare dicuntur, cum totis viribus & animi & corporis nituntur munus suum implere: vel potius aduersarios superare. Vnde etiam illi, quibus hoc obtigisset, dicebantur vincere. quod significauit etiam Aristoteles in iij. libro de moribus ad Nicomachum, vbi distinguit voluntatem ab electione: docetq; non omnino vnum idemq; esse. inquit enim. ἂν ὑποκριτὴν τινὰ νικᾶν ἢ ἀθλητήν. Ἀγωνίζεσθαι verò Græcis est idem, quod Latinis agere: agere autem est histrionum & actorum ipsorum, non poëtarum. Sensum autem (vt opinor) addidit, quia tragœdiæ spectantur in theatro. Rationem verò statim huius rei reddit, id est quod nemo hoc ab arte iure optimo postulare potest: nec ipse sui muneris esse putat hoc definire. Si enim (inquit) centum tragœdias oportuisset recitari, ad clepsydras eas recitassent, quæ sunt mensuræ certæ temporis ex aqua. Valet autem hoc (vt puto) ad demonstrandum totum hoc positum esse in voluntate & arbitrio eorum, apud quos fabulæ recitantur: si enim commodum ipsis sit vna auditione, vnaq; die magnum nnmerum tragœdiarum, & eum quidem definitum, agi, necesse esset adhibere clepsydras, quæ tempus singulis agendis aptum definirent. quod tempus definitum, singulisq; statutum, cum transisset, subito finis imponeretur studio histrionum: intelligereturq; vna fabula absoluta. Omnis igitur res magis apta est huic rei statuendæ, quàm ars, si spectatur voluntas eorum, qui suis ex commodis aliquid variare, vel multum potius immutare possunt. Addit autem, aliàs hec etiam factitatum fuisse. Cum tamen hoc ipse nunquam vidisset: nam superiore ætate mos hic inualuerat, citat testem communem famam, consensumq; multorum, qui hoc affirmabant. Vt autem personæ incertæ sunt, ita etiã tempus indefinitum: quasi enim ita loquitur. Vt constanti fama fertur, nescio quo alio tempore factum esse. Neque tamen existimandum est moris vnquam fuisse, vt centum tragœdiæ simul recitarentur, neque hoc valent hæc verba: quis enim non intelligit hanc exuperantiam orationis esse: sed fuisse tempus, quo clepsydra huic rei adhiberetur, vt Cicero docet in Bruto factum esse, quum ob multitudinem causarum, quæ lege Pompeia in foro agerentur, agendi tempus ternis horis ad dicen-

dum datis, definitum esset: quod instrumento eodem vt suspicari licet, notaretur: Nam quantopere numerus hic superet veritatem illius rei: dicatq;, quod effici nullo modo potest, perspicitur, quia consuetudo erat, vt videor mihi legisse, tres tragœdias tantum, satyramq; vnam eadem die in theatro recitari. Hoc igitur in incerto relicto, declarat, ut potest, terminum naturalem huius rei, quiq;, si attendatur ueritas ipsa, spretis legibus multitudinis, merito probari debeat. illum autem inquit semper maiorem latioremq;, meliorem pulchrioremq; esse, dummodo contineat se intra id spatium, ut cerni simul possit principium ac finis fabulæ. Cum enim supra inquit. ὁ δὲ τοῦ μήκους ὅρος, non terminum tantum intellexit, qui extremum fabulæ indicaret, atque vltimum, uerum etiam qui initium: terminus enim longitudinis est, qui claudit ipsam utraque ex parte. Nisi potius aliquis putet ualere hic ὅρον formam & regulam quandam, ut usus est hoc verbo in iiij. libro πολιτικῶν, quum inquit. τοῦ δ' εὖ μεμῖχθαι, δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν ὅρος, ὅταν ἐνδέχηται λέγειν τὴν αὐτὴν πολιτείαν δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν. Nam quod in extremo positum est, Quod ad magnitudinem facit, hanc uim habet: posset enim in qua hoc boni esset: quæq; præceptum hoc seruasset, alia parte peccare: quare non esset digna fabula, quæ omnino laudaretur, sed illo tantum nomine honorem consequeretur.

Ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἐφεξῆς γινομένων, συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας: ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.

Ut autem simpliciter, re definita, dicamus, in quanta magnitudine secundum verisimile, vel necessarium, deinceps nascentibus rebus, contingit in res secundas ex aduersis, vel ex rebus secundis in aduersas mutari, idoneus terminus est magnitudinis.

Cum intelligeret se nihil certi de longitudine tragœdiæ statuisse. quod tamen vitio potius ipsius rei, quàm sua culpa factum erat: nec posse illo modo explere desiderium eorum, qui aliquid exquisitius in hac re discere cupiunt: nimis enim obscurum & incertum videbatur dixisse, quo longior fabula fuerit, eo pulchriorem fore, quod ad magnitudinem pertinet, vitata tantum prolixitate illa, cuius extrema simul, vnoq; tempore spectari non possint, rursus de eo explanatius agit, adhibita cura illa in termino statuendo, quæ maxima adhiberi potest: hoc enim arbitror significare, quod pollicetur se traditurum, hac re præscripta & definita, id est διορίσαντας: de se nanque vt de pluribus loquitur. Illud vero ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, non declarat eum generatim communiterq; velle nunc de hoc agere, cum superiore descriptione docuerit tantum, quæ melior sit, ac præstet hac parte aliis: sed valet (nisi fallor) vt simpliciter ac crasso quodam modo agamus: nihil enim certi tradi de hoc potest, nec fines ipsi magnitudinis queunt digito monstrari. Exempli causa. Non potest dici fabula mille & quingentis versibus absolui debet, aut alio quopiam huiuscemodi numero includi: quod enim huic argumento præclarè conueniret, alij nullo modo quadraret. Hoc autem verum esse perspicitur, quia infra vocauit finem terminumq;, quem noua hac ratione præfixit, ἱκανὸν, id est si non accuratum omnino, exquisitumq;, qui tamen non incommodè rem explicet: ac satisfacere animo cuiusq; debeat. Terminus igitur hic, definitioq; magnitudinis tragœdiæ, est in quanta magnitudine secũdum verisimile aut necessarium, deinceps nascentibus rebus, cõtingit in res bonas ex malis: vel contra ex rebus bonis in malas immutari. significat autem spatium temporis, quod complectitur tragœdia, idoneum & accommodatum fore, si tantum fuerit, vt aptè in eo commutatio illa ingens fortunarum fieri possit: cum res, quæ in ea aguntur, seruato ordine fiant, vt necesse fuit, vel verisimile illas factas esse: si nanque tragœdia fingeretur antea exitum habuisse, quàm tempus patiatur, quo illæ res effici ponuere, peccatum in ea non mediocriter esset.

Secundum

Secundum verisimile autem inquit, aut necessarium, quia ordo rerum, quæ inducuntur in tragœdia, aut verisimile aut necessarium sequi debet: nam quod nascitur ex antecedente re, oportet aut necessario nasci, vt aliter fieri non potuerit: aut verisimiliter, vt plerunque id eo modo se habere contingat: nihil enim in fabula non altero vtro horum modorum fieri debet: nec quicquam illic gestum fingendum est temere & præter rationem.

Μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ: πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ γένει συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδὲν ἐστιν ἕν: οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν, ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις.

Fabula autem est vna, non, quemadmodum non nulli arbitrantur, si circa vnum fuerit: multa enim & infinita genere contingunt, ex quibus non nullis nihil est vnum. Sic autem & actiones vnius multæ sunt, ex quibus vna nulla fit actio.

Cum studiosè disseruisset de longitudine tragœdiæ, nunc docet, quomodo fabula vna verè vocari debeat: in hoc enim quoque error aliquis nasci poterat, qui error poëtæ turpem notam inureret. Vnde statim peccatum quorundam refellit, qui perperam de vnitate fabulæ sentiebant: quare maiorem ad huc causam habuit de hac re præcipiendi. Antequàm autem doceat, quomodo res accipi debeat, ostendit rationem, qua illi vtebantur, prauam esse, & minime probari oportere. inquit igitur. Fabula autem est vna, non (quemadmodum non nulli arbitrantur) si circa vnum hominem fuerit. illi igitur falsò putabant poëtam eum scribere vnam fabulam, qui ab vna persona non discederet, sed in ea semper maneret: quamuis quæcunque in omni vita is fecisset diuersis temporibus: variosq; ipsius casus, nulla re inter se cohærentes, versibus complecteretur: vtebanturq; hac tanquam regula quadam certa. Damnato igitur iudicio ipsorum, prauam esse docet, fallacemq; normã eam: & in improbanda illa vtitur argumento à simili: quod enim in his, quæ accidunt, euenit, idem etiam affirmat euenire in humanis actionibus. Quin autem varia magnopere, & inter se multum dissimilia, alicui contingant, dubitari non videtur posse: sæpeq; hoc ita se habere in vita hominum, nullo negotio animaduertitur. Vtitur igitur ipso tanquàm certo & explorato: multa inquam, vel infinita potius contingere hominibus: quorum non nulla huiuscemodi sint, vt ex ipsis vnum confici nullo pacto possit, quia sint adeo disiuncta & separata, vt simul componi nequeant: concedere enim videtur euentus etiam quosdam redigi in vnum corpus posse: hoc enim significat illud, quod inquit, ἐξ ἐνίων: neque enim hoc cõmune omnium euentuum, perpetuumq; esse vult, sed peculiare quorundam tantum. Explicato autem simili, inquit. Sic & actiones vnius multæ sunt, ex quibus vna nulla fit actio. Non erat autem tam planum hoc in humanis factis, vt in his, quæ contingunt hominibus: quis enim nescit quanta sit temeritas fortunæ? Quare id, quod firmiter credi voluit, similitudine earum rerum confirmauit. est autem fabula, vt ipse multis in locis testatur, imitatio actionis: aut si plures ipsæ sint, ex quibus tamen commode, de quo hic præcipit, vna fieri possit. Videndum igitur an is, quem docui, sensus sit: ducatq; ipse argumentum ab his, quæ contingunt certæ alicui personæ, aut genti, non communiter autem, aut generatim, id est in vita hominum: non enim puto auctorem, vt hoc quoque non taceam, intelligere res naturales, & quæ in vniuerso fiunt, sed facta hominum: neque enim perspicio quæ similitudo inter ipsas sit: nec quam fidem acquirere possint exitus rerum naturalium euentui humanorum factorum: vt quod illic contingit, hic etiam vsu venire, credi statim à nobis debeat. Quamuis autem enumerari non possint, tot sunt, quæ contingunt mortalibus: tamen contingit alicui, vt nunc repentè diues fiat: & non multo post patrimonium amittat: aliàs vt incidat in latrones: quandoq; vt graui morbo teneatur: nunc vero vt è magno periculo nulla sua industria incolumis euadat: plurimaq; hu-

iuscemodi, quæ facile cuilibet in mentem venire possunt. Quod igitur in ijs euentibus fit, vt quamuis ex quibusdam ipsorum tanquàm vnum corpus conflari possit, alij tamen componi nullo modo queant. idem etiam in actionibus hominum vsu venire tradit, vt non nullæ ipsarum ita discrepantes sint, vt ex ipsis nullo pacto vna actio, ad quam ceteræ referantur, coagmentari possit: & tamen cunctæ illæ ab vno fluxerunt. Quare non omnia, quæ ab vno gesta sunt, vna fabula contineri debent. Quod autem, cum multa esse dixisset, quæ acciduut, Et infinita addidit, idem augere voluit, uel potius propius ad naturam eius rei accedere: tam diuersæ enim sunt formæ humanorum casuum: totq; illi numero sunt, si numero comprehendi possunt, ut uerius ita de illis sermo haberi debeat. Perturbat tamé me magnopere, quod additū est τῷ γένει: passim enim in omnibus libris legitur καὶ ἄπειρα τῷ γένει: neque enim uideo quomodo aliquid esse possit infinitum genere: nec arbitror vnquam philosophum hoc protulisse: idem nanque, vel diuersum genere ipse dicere consueuit. Ne autem aliquid omittam, quod adiuuare hunc locum possit, veritus quandoq; sum, ne mendum hic aliquod sit: legiq; debeat τῷ γ' ἑνί: quomodo sanè supra in explicando sensu accepi.

Διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν ἡρακληΐδα καὶ θησηΐδα, καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν. οἴονται γὰρ, ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ Ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν.

Quare omnes videntur peccare, quicunque poetarum Heracleidem, & Theseidem, & huiuscemodi poemata fecerunt: putant enim, quia vnus erat Hercules, vnam & fabulam esse oportere.

Cum iam vitium huius rei ostendisset: seduloq; confutasset sententiam quorundam, qui putabant eum, qui ab vna persona non discessisset, quamuis omnes ipsius res gestas in omni vita complexus esset, vnam fabulam scripsisse, videri inde inquit, peccasse omnes poëtas, qui composuerunt Heracleidem, Theseidem, & cetera huiusmodi poëmata, qui hoc non cognouerint: ac falsum iudicium superiorum illorum secuti fuerint. Videri autem omnes errare, inquit, & non omnino cunctos in hoc lapsos esse: quia è numero magno eorum aliqui fortasse extiterant, qui culpam huius rei viderant, & ipsam sedulo declinarant: neque enim ita loquitur ac rem in ambiguo relinquit, quia dubitari posse putet, an qui id commiserunt, peccarint: certè enim, si id quod supra confutatum est, verè improbatum est, illi, qui prauæ ei regulæ assensi fuerant, peccauerunt, ac libere reprehendi poterant. Opinionem autem eorum quoque poëtarum, rationemq;, quam secuti fuerant, conuellit: illi enim arbitrabantur, quia vnus Hercules, vel Theseus vel Achilles fuerat, à quibus illi inscripserant sua poëmata, argumentum etiam illud, quod contineret omnia Herculis, vel Thesei, vel Achillis facta, vnam fabulam haberi debere: tanquam vnitas fabularum à persona caperetur, non à rebus, quæ sunt membra partesq; vnius amplioris actionis. Decipiebantur igitur illi aliquo modo indicibus suorum poëmatum. Aut igitur hoc valet, quod auctor inquit ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν: aut suas esse partes, decereq;, non partiri ipsius illius facta, pluraq; inde poëmata conficere: sed cuncta vno, eodemq; opere complecti, vt fecerunt: cui sententiæ magis conuenit notio huius verbi προσήκειν, & præterea quod infra de Homero exponitur: Nam quomodo non nulli accepere, nullo modo (nisi fallor) quadrat: vt crediderint, actionis vnius esse quod vna sit: contra enim illi à persona ad rem transiere: Nec tamen existimare debemus omnes poëtas, qui à persona aliqua illustri inscribūt sua opera, affines necessario esse huic culpæ: neque enim hoc dicit Aristoteles: potest enim aliquis è multis claris eorum factis vnum aliquod eligere, atque illud adhibita diligentia, inculcatisque eo pluribus elegantibus narrationibus, exornare: ac sine culpa tunc à persona illa poëma suum vocare: quod statim fecisse Homerum, summa cum ipsius laude, prædicat. Qui tamen & ipse sicut illi, à persona vel oppido præ-

dò præclara duo sua opera appellarat. Animaduertendum autem Statium in eandem culpam lapsum, in quam inciderant illi, quos insimulat Aristoteles: in opere enim, quod inchoatum reliquit, Achilleidemq; inscripsit, profitetur se persecuturum omnia facta illius viri: atque ea etiam, quæ omisit Homerus. Vnde ordititur eã poësin ab illo tempore, quo Thetis Achillem asportauit in Scyrum, ne ad bellum Troianum vnà cum reliquis delectis iuuenibus duceretur: ac finxit ipsum virginem esse. In quanto verò animi errore ipse versatus sit, qui laudi sibi duxerit fore, quod inscitiam ipsius arguebat, facile intelligitur. Et quòd igitur se remouet ab optimo poëta, cum quo ætate etiam gloriosum erat, reprehensione dignus est: & quòd præceptum eruditissimi scriptoris neglexit, si hoc vnquàm ab eo scriptum esse cognouerat, quod vix puto. Hæc igitur initio statim illius carminis cecinit. quanquam acta viri multum inclyta cantu Mæonio, sed plura vacant: nos ire per omnem (Sic amor est) heroa velis, Scyroq; latentem Dulichia proferre tuba, & quæ sequuntur.

Ὁ δ' Ὅμηρος ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ' ἔοικε καλῶς ἰδεῖν: ἤτοι διὰ τέχνην, ἢ διὰ φύσιν: Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα, ὅσα αὐτῷ συνέβη. οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ Παρνασσῷ: μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ. ὧν οὐδὲν θατέρου γενομένου, ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἰκὸς θάτερον γενέσθαι: ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν τὴν Ὀδύσσειαν, συνέστησεν. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα.

Homerus autem, quemadmodum & ceteris rebus antecellit, & hoc videtur pulchrè vidisse, siue propter artem, siue propter naturam. Odysseam enim faciens, non complexus est carmine illo omnia, quæcunq; ipsi contigere. seu vulnus accepisse in Parnasso: simulasseq; insanire in coitione exercitus: Quorum nullum altero facto, necessarium erat: vel verisimile alterum factum esse. Verum circa vnam actionem, qualem dicimus Odysseam, mansit: eodem pacto & Iliadem.

Homerum declinasse scopulum illum narrat, ad quem ceteri offenderint: cumq; solum vitium illius rei præclare cognosse. vnde ipsum celebrat. Cum autem solus viderit, quod reliquos omnes fefellerat: idq; fieri potuerit aut auxilio artis, quod eximium quendam doctorem nactus fuerit, qui ipsi sedulo præceperit, quæ in eo munere obeundo seruare deberet: aut naturæ quadam diuinitate, secum dubitat, vtri eorum acceptum id referri debeat. ipsum certe in hoc vicisse ceteros poëtas, vt in aliis omnibus bonis, affirmat: totamq; rem diligenter exponit: Cum enim (inquit) scriberet Odysseam: pangeretq; id carmen, quod ab Vlysse, quem Græci Odyssea vocant, Ὀδύσσεια appellatum est, vt Theseis a Theseo vocata, non cecinit, neque carmine illo celebrauit omnia, quæcunque ipsi Vlyssi vsu uenerant. Verum autem hoc esse ostendere volens: relicta inquam non pauca esse ab Homero, quæ Vlyssi anteacta ætate contigerant, duorum meminit: vnius, cum ille in Parnasso monte dum venaretur ab apro vulneratus est: alterius, cum ad bellum Troianum proficisci nolens, dum coirent principes Græcarum copiarum, vniuersusq; exercitus certo in loco cogeretur, finxit insaniam, hac ratione liberaturus se, vt sperabat, illis periculis ac malis: hoc ipsum enim valet ἀγερμὸς: cuius nominis etiam ratio aperta est: ab ἀγείρω enim ductum est, quod significat cogo. Herodotus in Polymnia vocauit ἐπάγερσιν: hæc enim ipsius verba sunt. καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὕτω ἐπάγερσιν ποιέεται. Euripides in Hecuba, eandem, quam hic Aristoteles coitionem intelligens, appellauit ἀθροισμῷ. Vt militum autem, ita etiam aliarum personarum dicitur aliquando ἀγερμός. vnde apud Pollucem est ἱμπ ἱερῶν ἀγερμός. Coitionem vero hanc & ἀγερμὸν, de quo hic Aristoteles, intellexit vetus poëta in carmine, quo vituperatur Vlysses: illud

autem est apud Ciceronem in iij. de officiis. Furere assimulauit: ne coiret institit. Quod ni Palamedis perspicax prudentia: & quæ sequũtur. Quod adiungit Aristo teles declarat, quod paulo supra in posteriore explicatione fabulæ longitudinis dixe tat: Magnitudinem illam esse iustam, in qua cum res gerantur, ut uerisimile erat illas geri debere, aut necessarium, contingit id fieri, quod exponit: hic enim contra inquit: neutrum eorum huiuscemodi esse, vt altero facto ipsum consequi debuerit aut necessario, aut verisimiliter. intelligitur enim inde hæc membra non esse eiusdem corporis: sed partes diuersarum actionum. Quare multum vidit Homerus, qui in una actione exponenda illa reliquit: sequitur enim apud auctorem, cum iam ostendisset Homerum prudenter uitasse hãc culpam. Verum quæ circa unam actionem, qualem uocamus Odysseam, constituit: Quæ circa unam autem actioné coagmentasse, inquit Homerum, non unam tantum actionem composuisse, quia poëtam sæpe digressum esse, diuertisseq́ aliquantum à proposito, sciebat: ita tamen, ut abesset ab ea actione digressiones illæ, ac quasi minutæ quædã partes illius grandioris actionis. Quare vere dici potest ipsum complexum fuisse, quæ circa illã actionem. Idem etiam ualet quod supra dixit, περὶ ἕνα: non nulli enim arbitrabantur hoc tantum seruare debere poëtam, ut circa vnam personam uersaretur, qui vnam fabulam conficere vellet. ac quamuis cuncta ipsius facta complexus esset, non tamẽ hoc vim habiturum illius fabulæ vnitatem corrumpendi. Sed etiam in iij. de arte dicendi, cum tamen de studio hoc, institutisq; poetarum differeret, materiam & personas ostendere volens, hac ipsa ratione significauit: inquit enim. πλὴν γὰρ ἴσμεν περὶ ἃ καὶ περὶ οὓς οἱ λόγοι. Animaduertendum etiam, cur non dixerit. ἣν λέγομεν Ὀδύσσειαν, ut loqui uidebatur debuisse, certã rem definitamq; ostendens. sed οἵαν, quod qualem ualet, & omnem rem significat qualitate illa ornatam. An ita locutus est, quia actio ea uariari aliqua parte potuit: & tamen Odysseæ nomen retinere: ut non tantum dignam fuisse, quæ ita uocaretur talem, qualem finxit ipsam Homerus, sed talem etiam qualem alius poeta eandem conformasset, hoc pacto declarare uoluerit. Huc etiam fortasse pertinet, quod in quibusdam libris immutata non nihil scriptura est, legiturq; illic optandi modo λέγοιμεν. Eodem quoque pacto locutus est in iij. de arte dicendi, quo loco tradit non debere se in illo libro accuratè agere de omni locutione. sed de illa duntaxat, quæ utilis est accòmmodataq; oratori. cum de illa testetur se disseruisse in hac sua scriptione de poetica: inquit enim. Ἀλλ' ἔσω περὶ ποιητικῆς, οἵαν λέγομεν. quod etiam testimonium ualet ad confirmandum indicandi modo hic λέγομεν legi debere. Adiungit autem Aristoteles simili ratione Homerum se gessisse in altero argumento: neque tamen accurate hic rem explicat, ut supra fecerat. intelligere uerò debemus ipsum, cum scriberet Iliadem, complexum non fuisse cuncta, quæ in eo bello, quod gestum est apud Ilium, contigere: Nam quod ad uerba ipsa auctoris facit, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα, pẽdet à superiore illo, Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν ut quemadmodum illic ποιῶν Ὀδύσσειαν, ita hic quoque Ἰλιάδα ποιῶν intelligere debeamus: cum illud ποιῶν commune sit, & huic quoque parti seruiat.

Χρὴ οὖν, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις ἑνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν πραγμάτων οὕτως, ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους, ἢ ἀφαιρουμένου, διαφέρεσθαι, καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον: ὃ γὰρ προσὸν ἢ μὴ προσὸν μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστί.

Oportet igitur, quemadmodum in alijs imitatricibus vna imitatio vnius est: sic & fabulam, quia actionis imitatio est, vniusq́ esse & huius totius: & partes rerum constare sic vt transposita aliqua parte, vel dempta, diuersum reddatur vel moueatur omne: quod enim cum adest vel non adest, nihil facit apparens, neque pars hoc est.

Hæc

Hæc est tanquam conclusio quædam, qua colligit fabulam unam tantum actioné, non plures complecti debere: quamuis autem res satis iam patefacta esset, in concludendo tamen quiddam adiungit, quod rem confirmat: fidemq; non paruam ei acquirit: docet enim cum id in aliis artibus, quæ in imitando studium omne suum ponunt, usu ueniat, oportere idem etiam in arte poetarum, quæ & ipsa imitatrix est, usu uenire: illic enim una imitatio dicitur, quæ unius tantum rei est, non plurium. Quare & hic unam fabulam, quia fabula facti imitatio est, unius facti esse, & huius sanè totius atque integri debet. A simili igitur argumentum ducit: intelligit uerò picturam: artemque fingendi è luto & simulachra ex omni materia fabricandi, cunctasq; demum alias huiuscemodi. Cum enim Parthasius fictam simulatamq; insaniam Vlyssis pinxerit, quia illud unum factum fuit, pictura illa una imitatio est. Quòd si eadem in tabula eundem ab apro vulneratum in Parnasso monte penicillo expressisset, duæ illæ imitationes fuissent: eadem igitur ratio fabularum est. Imitationem autem hic vocat opus imitatione expressum: quia nanque non plana omninò hic est oratio: neque enim quum dixisset in aliis imitatricibus, infra posuit, quod ipsi responderet, Ita in hac, putaui hoc à me esse notandum. Arbitror igitur intelligi debere artem poetarum, quæ & ipsa, ut illæ, imitatio quædam est. Quòd uerò aut non appellauit ipsam nomine, aut non addidit, quod requiritur, puto satis ipsi fuisse μῦθον fabulamq; loco illius ponere: quum enim perspicuum sit, cuius artis fabula sit imitatio, existimauit verè hoc neminem fallere posse: certumq; esse nota illa significari poeticam. Præcipit etiam aliud, quod in fabula constituenda diligenter seruandum sit: pertinet auté illud ad eius firmitatem, optimamq; partium texturam ostendendam: tradit enim oportere quoque partes rerum earum, quarum fabula est coagmentatio, ita inter se connexas esse: aliamq; ex alia pendêre, vt immutata parte aliqua, ordineq; ipsius uariato: vel sublata illa, atque inde dempta, diuersum reddatur, moueaturq; totum. Cum verò ratione aliqua, quod dixerat, confirmare vellet, priorem huius præcepti partem non probat, qua affirmarat requiri in bona rectaq; fabulæ cõstitutione, ut ordo partium immutatus variet ac perturbet vniuersam fabulam, sed posteriorem tantum: qua docuerat, oportere etiam, vt si quid inde demptum sit, idem faceret, id est corrumperet ac contaminaret fabulam: atque illam quidem à contrario probat: docet enim illud, quod cum alicubi adest aut non adest, præsentiam absentiamq; sui non demonstrat: nec aliquo modo se aut illic adesse, aut non adesse indicat, partem illius rei, cui aut hæret, aut à qua remotum est, haberi non debere. Ποιεῖν ἐπίδηλον ualet, quod explicare uolui, aliquid scilicet perspicuum, & vt appareat, reddere. Vnde hic μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, si vera hæc lectio est, significat: ne minimam quidem in partem, vt id intelligi possit præstat, nec ulla re declarat aut præsentiam aut absentiam suam. Vidi enim librum calamo exaratũ, in quo legitur, aliter interpunctis verbis, & una præterea particula orationis addita, ὃ γὰρ προσὸν ἢ μὴ προσὸν, μηδὲν ποιεῖ, ἐπίδηλον οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστίν: quæ lectio irrepsit etiam in librum, qui Parisiis à Guil. Morelio non sine studio multo excusus est: sed vtro modo legatur, non magni ad sententiam refert. Nam quod supra inquit μετατιθεμένου τινὸς μέρους, vsus est illic illo uerbo, quo etiam in quarto segmento περὶ ἑρμηνείας vsus fuit, cum affirmauit transposita nomina & verba idem significare. Animaduertẽdum etiam in extrema hac parte dissentire scriptos libros ab excusis: in illis nanque, qui in meas manus uenerunt legitur. οὐδὲν μόριον τοῦ ὅλου ἐστιν: sententia autem non ualde uariatur: hic enim expressum est, quod in illa sine ullo labore intelligitur: illic enim quoque traditur eam, quæ falsò pars existimata fuerit, cum possit & adesse & abesse: nec tamen signum aliquod dare sui vel aditus vel abitus, non esse partem vllo modo totius illius, cuius falsò putata est, existimandam. Nam in altero etiam pusillo discrimine parum momenti positum est ad sententiam variandam.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν: ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον: ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς, οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα, διαφέρουσιν: ἀλλὰ

γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι: καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου, ἢ ἄνευ μέτρων: ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν, τὰ γενόμενα λέγειν: τὸν δὲ, οἷα ἂν γένοιτο.

Perspicuum autem ex dictis, & quod non ea, quæ facta sunt dicere, hoc poëtæ opus est, sed qualia vtiq; fieri debuerunt, & ea quæ effici possunt, secundum verisimile vel necessarium: historicus enim & poëta non eo, quòd aut metris adhibitis, aut sine metris dicant, differunt: liceret enim Herodoti scripta in metra ponere: & nihilominus vtiq; historia quædam esset, si cum metro esset, quàm sine metris. Verum hoc discrepat, quia hic dicit ea, quæ facta sunt: hic autem, qualia fieri debuerunt.

Cum ostendisset, quomodo capi debeat fabula vna, confutato errore multorum, qui aliter hoc accipiebant. in illis autem non tantum erant, qui existimarent de scriptis poëtarum, sed è numero etiam poetarum ipsorum non pauci: cumq; præcepisset non nihil, quod ad veram fabulæ constitutionem facit, de officio poetæ nunc disputat, & quid sequi debeat in argumento componendo tradit. Quamuis autem nunc huius rei præcipiendæ tempus venerit: eius tamen antea semina non nulla iacta a se fuisse docet, vt nullo negotio intelligi potuerit ex superioribus sententiis partes ipsius esse, non ea penitus quæ facta sunt exponere: nec veritatem rerum gestarum attendere, sed cuiusmodi fieri debuerunt, ita ea facta dicere. Significat autem, ex iam dictis perspicuum hoc esse affirmans, quod præceperat supra, & nunc etiam breui tetigerat, poematis partes ita inter se connexas esse debere, vt posterior priorem sequatur aut necessario, aut saltem uerisimiliter: quod non fit semper in iis, qui commemorant res factas: multa enim illic contingunt præter verisimile ac necessarium. Cum verò tradidisset iam illud ipsum, quod expressi: dixissetq;, oportere poetam sequi ac pangere οἷα γένοιτο, adiungit declarationis causa καὶ τὰ δυνατὰ, κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον: quorum verborum hæc vis est. & dicere demum, quæ effici possunt, proposito sibi ante oculus verisimili, aut necessario, vt scilicet ea facta esse dicant, quæ fieri verisimile fuerit, aut quæ positis superioribus, necessitate quadam geri debuerint: quæ enim effici possunt verisimiliter, aut necessario in aliquo negotio, ea sunt quæ naturam eam habent, vt facta dicantur, qualia fieri debuere. Non igitur immutandam lectionem puto, ut quibusdam visum est, qui existimarunt, uerba hæc: καὶ τὰ δυνατὰ abundare: illa enim constanter in omnibus calamo exaratis libris manserunt. Quare integra hac parte scriptura est. illic potius peccatú arbitror, quod γινόμενα in excusis legitur, cum videatur tempore immutato, & pro præsenti præterito facto, γενόμενα legendum: neque enim credidit vnquàm aliquis poetæ officium esse, dicere carminibusq; suis celebrare, quæ fiunt: ut non defuerunt qui, quamuis falsò, crederent tamen illum res præteritas ac iam factas posse materiam sui operis sumere. & sanè infra, quo loco ponit discrimen inter poetam & historicum, cum idem ferè repetat, in omnibus libris rectè illo modo scriptum est. Probare autem uolens quod dixerat: non esse (inquam) munus poetæ appositè dicere res factas ac ueritatem illarum rerum sequi, ostendit si hoc fecerit, ipsum partes historici occupaturum esse, munusq; illi suum erepturum, cum verum discrimen inter poetam atque historicum hoc ipsum sit, quod eorum alter narrat res factas ut factæ sunt, cum fideq; se gerit: alter uerò ut fieri debuere, uarians euentum illarum: omniaq; ad id, quod oportuit, redigens. Antequàm tamen certum hoc discrimen, & quod nunquam fallit, tradat, tollit, nullumq; esse docet, illud, quo multi vtebantur, in distinguendo poeta ab historico: id autem est, quod orationem aut certis mensuris illigatam, aut solutam, vacuamq; à uinculis pedum, ipsos separare putabant. Non tantum autem momenti ac ponderis in hoc esse significans inquit. Nihil uetare, quin aliquis Herodoti scripta in uersus certasq; mensuras redigat: quare si regula il-

la vera foret, amitteret tunc historici nomen Herodotus, ac poeta fieret: quod tamē non fit: non minus enim illa post, immutatione illa in se suscepta: numerisq; ornata, quàm prius illis destituta, historia est. Constat igitur hoc non esse, quo discrepat historicus à poeta: deceptosq; magnopere esse illos, qui ita crediderunt: quare discrimen illud uerum est, quod indicauit Aristoteles. Non debet igitur, quod alterius studij proprium est, improbè & cum damno etiam sui usurpari à poetis. Valet uero quod inquit. Non nullos existimasse uerū certumq; discrimen esse inter poetas & historicos, quod poetæ uterentur oratione metrica: historici uerò ipsa uacua à metris, quia uidebant hoc perpetuo illos seruare: valet inquam ad refellendam opinionem eorum, qui falsò putant extare genus quoddam poetices, quod vtatur soluta oratione: idq; traditum supra ab hoc auctore fuisse arbitrantur: nam quin discrepét in hoc etiam ab historicis, dubium non est, quamuis existat aliud firmius discrimen, & quod magis naturam illarum rerum attingit: quod etiam non multo post auctor ipse testatur, qui inquit. ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων. Animaduertendum autem, quod ad elegantiam orationis facit, ut hic Aristoteles inquit εἰς μέτρα τιθέναι, ita etiam Platonē in ij. de legibus dixisse λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέντας, cuius loci sententia multo supra à me citata est.

Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν: ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου: ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. ἔστι δὲ καθόλου μὲν τῷ ποίῳ τὰ ποῖ' ἄττα συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις, ὀνόματα ἐπιτιθεμένη: τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν, ἢ τί ἔπαθεν.

Quare & philosophum magis, & magis studiosum poesis, quàm historia est: poesis enim potius quæ in vniuersum: historia verò, quæ singillatim fiunt, dicit. est autem vniuersale quidem quali homini qualia contingit dicere aut facere secundum verisimile aut necessarium: quod propositum habet poesis, nomina imponens. Singulare autem, quid Alcibiades fecit, aut passus est.

Cum ostendisset poëtæ munus esse, neglecta plerunq; veritate rerum, cōmemorare illas vt fieri debuere, non vt factæ sunt, hinc elicit corollarij loco. poesim esse rē magis philosophā & magis studiosam grauemq;, quàm historiam. Philosopham autem rem intelligo, vt ipse accepit, qui neutro genere, secundaq; collatione, φιλοσοφώτερον inquit, in qua sapientiæ studiosus libenter versetur, & quæ digna sit materia studij ipsius: valet enim φιλόσοφον, quod inferioris ætatis homines, uersati in Latinis literis, philosophicum dixerunt, id est aptum & conueniens viro philosopho, ac studioso bonarum artium. Apud Ciceronemq; in v. quæstione Tusculana illo modo scriptum est in melioribus exemplaribus. A quo non modo impulsi sumus ad philosophas scriptiones: & quæ sequuntur: non philosophicas, vt aliis etiam non nullis in locis. Nam quin ita à Græcis etiam capiatur hoc nomen dubitari non potest. Non vno tamen eiusdem auctoris exemplo contenti erimus: nam & in j. libro de moribus ad Eudemum inquit. φιλόσοφον γὰρ τὸ τοιοῦτον περὶ ἑκάστην μέθοδον. & in vij. de rep. λέγω δὲ δύο βίους, τόν τε πολιτικὸν, καὶ τὸν φιλόσοφον. Non igitur tantū homines deditі grauioribus subtilioribusq; literis, φιλόσοφοι appellantur, sed quæstiones etiam non nullæ: resq; dignæ animaduersione illorum, ita uocatæ sunt, vt priore exemplo patefactum: & uitæ etiam hominum, totæ occupatæ in quærenda veritate rerum, ita nominatæ, quod posteriore intelligitur. σπουδαιότερον igitur significat, maiore studio dignum: magisq; refertum omni uirtute ac laude. Rationem verò eius reddens, inquit. Poesis enim potius, quæ in vniuersum: historia autem, quæ singillatim fiunt, dicit. quibus uerbis putat, si rectè accepta illa sint, declarari: verumque esse intelligi,

intelligi, quod dixit: Ne quis tamen error in illis interpretandis nascatur, ipse explanat, qui sensus eorum sit: nec tamen quid omni loco καθόλου valeat, ostendit, sed in hac ipsa re, de qua hic sermo est. Vniuersale igitur esse inquit videre, quibus moribus instructo homini qualia conuenit dicere aut facere, secundum verisimile aut necessarium: id est vt verisimile sit, nulloq; negotio probetur omnibus, illum ea dixisse aut fecisse: nihilq;, quod postea fingatur aut dictum ab eo aut factum, repugnet ab indole aut vita ipsius. Exempli causa, si iracundum quempiam poëta induxit: si magni animi virum: hi nanque, huiuscemodiq; alij sunt ποιοί, id est qualitatibus quibusdam insigniti, oportet eosdem postea tales custodiat: omniaq; fingat dicere aut facere iracundè aut fortiter: nam si iracundum postea faceret lentè ferre iniurias: aut magnanimum vicino aliquo malo periculoq;, consternari metu, peccaret magnopere: nec, quod decet, seruaret. καθόλου autem hoc vocatur, quia nullam certam personam designat, sed in omnem hominem cadit. Nam quod adiungit, de verisimili ac necessario loquens. Quod ante oculos semper propositum habet poësis, planum est, supraq; traditum, non verum spectare poetas, sed diligenter attendere, quid necesse sit dicere facereq; iis, quorum dicta factaq; cantant, vt conueniant sibi ipsis: & quid verisimile iisdem, opinionibusq; hominum consentaneum, eos aut dixisse aut fecisse. Nam quamuis Homerus Achillem, Hectorem, Agamemnonem, qui certè singulares sunt, inducat aliquid aut loquentes aut gerentes, non tamen tam ipsos, vt definitas personas, quàm vt tales, & ea vita moribusq; instructos inducit: perspicitq; semper diligenter quid illis moribus conueniat. Cum autem hoc fecerint poetæ, secumq; omnia statuerint, docet eos nomina imponere illis ipsis personis: quod (nisi fallor) significat poetas tunc relicto vniuersali, de illis agere vt de certis personis, singularibusq; hominibus: nomina enim definiunt homines, separantq; ab aliis: neque enim hic arbitror auctorem dicere, quod non nulli crediderunt, poetas quærere debere nomina, quæ exprimant mores eorum, qualitatesq; illas, quibus notati sunt, ostendant: rarum enim hoc est, & nullo modo necessarium, præsertim in tragœdia, cum id fictum appareat: illic autem omnia facta esse, non ficta, existimari debeat. Nam Oedipus nomen, cum vitium pedum, tumoremq; ostendat, à simulans parentibus, rei illi monstrandæ aptũ, impositum antea, non à poeta, fuit. Cum igitur videret Aristoteles hoc quasi repugnare sententiæ suæ, atque id arripere quempiam posse: personæ nanque distinctę nominibus, definitæ iam sunt, quales reperiuntur in fabulis comicorum, ut Chremes, Demea, Pamphilus, Menedemus, & non vniuersales, dissoluit hunc nodum ostendens tempus, quo nomina ipsis poetæ imponunt: tunc enim hoc faciunt, cum omnia iam in animo suo statuerunt: ipsosq; commenti sunt ea fecisse dixisseq;, quæ moribus illis naturisq; congruebant. Nam quod ipsos nominibus illis appellarunt, aliis etiam sine vllo fabulæ damno appellare potuerunt. Altero autem iam nomine, cuius supra meminerat, explicato, alterum aggreditur, exemploq; docet: quid valeat καθ' ἕκαστον: id est singulare: idq; esse inquit, quid in vita sua ingenio illo suo acri fecerit, quidque incommodi attulerit Atheniensibus, aliisve, Alcibiades: & quid idem ab ipsis perpessus sit, maliq; sustinuerit: cum enim hoc tractatur, certæ personæ respiciuntur, earumq; euentus considerantur, non ut in rebus, quæ in vniuersum fiunt: illic enim mores illi, qualitatesq; spectantur: nec simul cogitatur quibus illæ impressæ sint: in quibuscunque enim hæserint eadem dicta factaq;, rectè illis accommodantur. Quod vero inquit, significare volens, quæ in vita contigissent Alcibiadi. τί ἔπραξεν ἢ τί ἔπαθεν: complexusq; est, & quæ detrimenta ipse aliis importasset, & quæ studio inimicorum in se accepisset, vidit etiam Homerus, quem nihil vnquàm fefellit, quod acie mentis perspici posset, vtrunque esse tangendum ab illis, qui plenè aliquam rem commemorare vellent: vix enim fieri potest, vt quispiam alicui molestus sit, quin ipse quoque aliquid mali illo tempore perpetiatur. nam in Odysseæ Θ, quo loco inducit Vlyssem Demodocum laudantem, qui eximiè cecinerat incommoda, quæ Græci in bello Troiano sustinuerant: ornãtemq; quantum poterat studium illius, fingit Vlyssem dicere hoc Demodocum seruasse. Verba poetæ sunt hæc. ὅσσ' ἔρξαν τ' ἔπαθόν τε καὶ ὅσσ' ἐμόγησαν ἀχαιοί. Sed etiam in Υ eiusdem

dem operis, vbi narrat Vlyſses vxori, quæ mala perpeſsus eſset longo illo temporis ſpatio, quo ab ipſa afuiſset, idem cuſtodiuit: inquit enim. Αὐτὰρ ὁ διογενὴς Ὀδυσσεὺς ὅσα κήδε' ἔθηκεν Ἀνθρώποις, ὅσα τ' αὐτὸς ὀϊζύσας ἐμόγησεν. quamuis hic non tam mala importata ab inimicis, quàm labores moleſtiasq;, quæ non poſsunt declinari in bello, peregrinationeq; diuturna, propter infirmitatem naturæ noſtræ, videatur ſignificare: quod ſuperiore etiam illo loco, quaſi tertium addidit.

Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν: συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ὑποτιθέασι: καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τὸν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν: ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. αἴτιον δ' ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα, οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά: τὰ δὲ γενόμενα, φανερὸν, ὅτι δυνατά: οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.

In comœdia quidem igitur iam hoc manifeſtum extitit: cum enim conſtituerint fabulam per verisimilia, ſic qualibet nomina imponunt: & non, quemadmodum iamborum auctores, circa ſingulos homines carmen condunt. In tragœdia autem nominibus, quæ iam fuerint, hærent. Cauſa autem eſt, quod aptum ad perſuadendum eſt id, quod fieri poteſt. Quæ igitur facta non ſunt, nondum credimus eſſe poſsibilia: quæ autem facta ſunt, perſpicuum eſt, quod poſsibilia ſunt: neque enim facta fuiſſent, ſi eſſent è genere eorum, quæ fieri non poſſunt.

Cum officij poetarum meminiſset, qui perſonis, quas inducunt, nomina ipſi imponunt: intelligeretq́, non omnes eodem pacto in hac re verſari: magis enim hoc comici quàm tragici ſeruant, accuratius de hoc diſputat: dicitq́; ex comœdia, rem ita ſe habere, planum iam factum eſse: nemineinq́; non animaduertiſse comicos poetas fingere nomina: ac quomodo ipſis uiſum fuerit, appellare eos, quos in fabulis ſuis inducunt: Cum enim (inquit) res coagmentarint, fabulamq́; compoſuerint: hoc enim primum eſt, in quod toto animo incumbunt: & quod tanquàm ſolum ac fundamentum eſt comœdiæ: in qua fabrica veriſimilibus vtuntur: ſequunturq́; ea, quaſi ducem aliquem, ſtatim imponunt perſonis, quæ in illis negotiis occupantur, nomina, quæ ipſis in mentem venerint. τὰ τυχόντα enim valet quælibet: quo verbo etiam intelligi puto verum eſse, quod ſupra admonui. non cogi poetam omnino fingere nomina, quæ quadrent eorum naturæ, ſed liberum eſse, & ex ſua voluntate, ne dicam libidine, totum hoc gerere & adminiſtrare poſse. Cum autem conſuetudinem comicorum indicarit, rei magis explanandæ cauſa, à quibus illi tota via diſſentiant, declarat. ij verò ſunt qui ſcribunt iambos: iambici enim poetæ certas perſonas perſtringunt: inimicosq́; ſibi homines, aut turpes viros omnibus contumelijs vexant: quæ definitæ perſonæ nomina, quibus appellantur, habent. vnde illis etiam ipſi vtuntur in illis infamandis. Hoc igitur quoque expoſito, tradit tragicos non valde hoc, neque firmiter cuſtodiſſe: potiusq́; veteribus nominibus, propriisq́; illorum hominum, quorum factum aliquod in ſcenam adducunt, adhæſiſſe. Conſilium autem ipſorum explicat: & quod eos à vero abſtraxerit, docet: Cum enim (inquit) id quod effici poteſt, aptum magnopere ſit ad perſuadendum, hoc ipſum eos impulit, vt ſectarentur certas perſonas, quorum facta nota eſſent: videbant enim hoc pacto res illas accommodatas valde fore ad fidem faciendam: quod in primis ipſi quærunt, ac toto animo procurant. Poſito igitur primum illo, demonſtrat, ſi contrarium feciſſent, ac ficta nomina: resq́;, quas factas eſſe non conſtaret, ſecuti fuiſſent, eos dubitaſſe, ne ita certo, quod cupiunt, obtinere potuiſſent: id eſt materiam

argu-

argumentumq; tractare ad fidem faciendam aptum, quia ea, quæ facta non sunt, incerta adhuc sunt, an effici possint: nec liquidò ab hominibus creduntur è genere eorum esse, quæ fieri possunt. Quare sequitur: quod tamen ipse non ponit, vt non penitus apta sint ad persuadendum: hoc enim tantum declarato: Homines (inquã) non solere omnino credere fieri posse, quæ facta adhuc non sunt, redit ad primum illud comprobandum: atq; dubitari de altero non posse: perspicuumq; esse, quod ea, quæ facta sunt, fieri possunt: breuiq; rationem eius à contrario reddit. non enim (inquit) facta essent, si fieri non potuissent. euentus igitur illorum tollit omnem dubitationem, quæ prius in animo hominum de illa re nasci potuisset. Confirmat autem, quod tradit Aristoteles de instituto comicorum, testimonium Antiphanis, qui totus in eo studio versabatur: cum enim ille ostendere vellet sui generis poëtas maioribus difficultatibus premi quàm tragicos: easq; sedulo enumeraret, in illis etiã hoc posuit: dixitq; cogi comicos cuncta nomina noua inuenire: nec non quæ antea illi fecerint, ac quæ illo tempore gerant, comminisci. Verba eius hæc sunt. ἀλλὰ πάντα δεῖ εὑρεῖν ὀνόματα καινά : κἄπειτα τὰ διῳκημένα πρότερον : τὰ νῦν παρόντα. idemq; eodem in loco demonstrauit, quemadmodum omni hoc labore leuarentur tragici: cum enim nomina nota sequantur, statim nomine indicato, succurrere spectatoribus, quid ille incommodi acceperit in uita: quid itidem fecerit: omniaq; subito, sine vlla molestia poëtæ, plana exploratáq; esse spectatoribus: quæ in altero illo studio diligenter narrare oporteat. Exemplo vero ille vtitur Oedipi, aliorumq;: ac de Oedipo quidem inquit. τί πέπονθε, τί πεποίηκεν. in quo etiam notandum est ita illum de ipso loqui, vt supra Aristoteles de Alcibiade fecit: cum ambo & quæ fecerint, & quæ sustinuerint personæ illæ, tetigerint: addendumq; hoc etiam superioribus illis, ab Homero acceptis, exemplis: quæ nõ tam rei declarandæ causa, quæ sua vi satis aperta erat, quàm illustrandi optimi poetæ, sedulo collegi. Animaduertendum autem arbitrari summum doctorem veritatem huius rei magis vidisse comicos quàm tragicos: studio enim ipsorum, vt tradit apertè, patefactum iam fuerat, quid rectum esset. Nec non videri eundem sperare tragicos quoque ipsos aliquando hoc effecturos, quod præstare non dubitarint comici: quod facto Agathonis intelligi potest. Cumq; duo sint, quæ plurimum ornent eorum opera: comicorum (inquam) & tragicorum: quæ non omnino simul possint obtineri: hoc est fingere in animo suo quales esse debent: & sumere materiam mirifice aptam ad persuadendum, tragicos tantopere posterioris huius cupidos fuisse, vt penè prius illud contempserint: contrà autem comicos prius bonum secutos fuisse, nec timuisse, ne ea de causa fabulæ ipsorum minus probabiles forent.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις : ἐν ἐνίαις μὲν, ἓν, ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων : τὰ δὲ ἄλλα, πεποιημένα : ἐν ἐνίαις δὲ, οὐθὲν, οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος ἄνθει : ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ τά, τε πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται : καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει, ὥστ᾽ οὐ πάντως εἶναι ζητητέον τῶν παραδεδομένων μύθων, περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσὶν, ἀντέχεσθαι : καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν : ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν : ἀλλ᾽ ὅμως εὐφραίνει πάντας.

Nec tamen non etiam in tragœdijs : in aliquibus quidem vnum, vel duo notorum nominum sunt : cetera autem ficta : in quibusdam autem nullum, vt in Agathonis flore : similiter enim in hoc & res & nomina facta sunt : & nihilominus delectat adeo vt non omnino quærendum sit, traditis à maioribus fabulis, circa quas tragœdiæ sunt, hærere : etenim ridiculum hoc quærere, quia & nota paucis nota sunt, & tamen oblectant cunctos.

Cum

Cum morem tragicorum poëtarum ostendisset, qui, discrepantes in hocà comicis, clara illustriaq; uomina in componendis fabulis sectentur: eaq; ex omni memoria eruant: nec non consilium eorum diligenter explanasset, tradit hoc tamen apud illos non vndequaq; firmum esse, cum inueniantur etiam aliquæ tragœdiæ, in quibus vno altero ve, excepto: quæ fama peruulgata sunt, cetera omnia nomina, ficta sunt: à poëtaq; ipso conformata: sed etiam extare affirmat non nullas, in quibus vetus nullum diuulgatumque nomen appareat: cuiusmodi esse inquit Agathonis tragici fabulam quandam, vocatam ἄνθος, quæ Græca vox florem valet: in illa nanque affirmat, vt res, ita etiam uomina personarum ficta, & commenticia fuisse: additque fabulam hanc, quamuis penitus sprcuisset consilium tragicorum hac in re, tamen delectare: animosq; spectatorum lætitia perfundere. Tantum autem tribuit iudicio Agathonis, quamnis quod undequaque ipse ausus erat, alij etiam eiusdem studij homines aliqua ex parte tentassent, ut inde corollarium quoddam eliciat, non oportere omniuo tragicum poëtam studere traditis ab antiquis fabulis affixum esse: circa quas fabulas, leuiter immutatas, aliquaque parte variatas, nouæ tragœdiæ fiunt: nec putare sibi non permitti totam fabulam ita confingere, vt à nulla nota celebriq; persona apta sit: cum exemplo illorum intelligere possimus id nobis licere. Vocat uero hic μύθους παραδεδομένους, quos infra multo appellat πεποιημένους, vbi inquit non licere poëtis soluere fabulas acceptas à ueteribus: in eadem enim re significanda nunc vtitur persona eorum, qui tradunt: nunc eorum, qui accipiunt, quum hi sine illis esse non possint. Nisi fallor autem huiuscemodi μῦθον uocauit Aristophanes οὐκ ὄντα; quum induxit Euripidem ita cum Aeschylo disputantem κατεγέλασε, purgantemq; se, quod Phædram nimis sceleratam finxisset: ostendit enim fabulam eam veterem fuisse: nec se primum Phædram talem in scenam induxisse: inquit igitur: πότερον δ' οὐκ ὄντα λόγον τοῦτον περὶ τῆς Φαίδρας ξυνέθηκα. Nec tamen funditus Aristoteles consilium reliquorum contemnit: tantum admonet non oportere nos anxio animo id quærere, vt si forte illis destituti simus, non putemus nos vllo pacto tragœdiam scribere posse. in verbo igitur ζητεῖν, meo iudicio, intelligitur sollicitudo quædam & anxia cura inuestigandi id, quod aliquis putet se ægre inuenturum. id autem perspicitur & ex priore hoc loco, & ex inferiore sententia, in qua iterum ipso vtitur: addit enim, contemnens nimium studium eorum, qui in hoc occupati toti erant: rationemque reddens, cur illi iuanem laborem suscipiant. Est enim ridiculum hoc quærere, quia nomina etiam illa nota claraque, paucis hominibus nota sunt, & tamen oblectant omnes: nam quod apud ipsum est γνώριμα, referri puto ad nomina personasq; illustres: de quorum uariis euentibus tragœdiæ componuntur: vt supra locutus est, cum inquit. ἐν ἐνίαις μὲν ἓν, ἢ δύο, τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων: de nominibus certe omnis hic quæstio est: usurpari ne debeant uetera tantum ac nobilia, siue etiam nouis ac commenticiis locus sit. Ratio autem, qua confutat curam studiumq; eorum, qui anxie nomina nota quærebant, hæc est. docet enim eos ne ita quidem omnino consequi quod cupiunt: cum enim sectentur personas uobiles, quorum facta spectatoribus cognita sint, affirmat illa ipsa, quamuis nota satis sint, paucis tamen è magno numero, turbaque infinita, quæ in theatrum uenit, nota esse: & tamen oblectare uniuersos. Videtur igitur ostendere uelle Aristoteles, uoluptatem illam, quæ perfundit animos spectatorum, fontem etiam alium originemq; habere: & non tantum nasci, quia res præteritæ, & quæ liquido intelliguntur è genere eorum esse, quæ effici possunt, magis aptæ sint ad persuadendum, Notandum vero est aliam hanc esse ποιούντων ὀνομάτων ab ea, de qua multo infra loquetur: nec intelligere ipsum nunc πεποιημένα ὀνόματα, uocabula illa, quæ conformata sunt, ad similitudinem alicuius rei ut δοῦπος, κόαβος, βόμβος: eorum enim magis plena est Græca quàm Latina lingua, sed ut testatus sum, nomina, quibus singuli homines, ostenduntur, & quæ nunc vulgo à Grammaticis propria appellantur.

Δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι: μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις,

κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστι· τῶν γὰρ γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι, οἷα ἂν εἰκὸς γενέσθαι, καὶ δυνατὰ γενέσθαι, καθ' ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι.

Perspicuum igitur ex his, quòd poëtam magis oportet fabularum esse effectorem, quàm versuum, quanto poëta est secundum imitationem: imitatur autem actiones. Quamuis igitur contigerit res factas pangere, nihilominus poeta est: rerum enim factarum non nullas nihil vetat huiuscemodi esse, quales verisimile est fieri debuisse: & eius generis vt effici illo modo potuerint, secundum quod ille ipsarum poeta est.

Cum improbasset plurimum studium eorum, qui & nomina, & facta nota toto animo anquirunt: causamq; attulisset, cur illi sæpe sine causa multum laborarent, quasi veritate iam huius rei explorata, sententiaq; sua comprobata, quæ est. licere tragicis poëtis fingere etiam nomina, & comminisci personas aliquas, quibus ea, quæ apta sunt tragœdiæ componendæ, contigerint, adiungit planum esse è superiore disputatione: hisq;, quæ nuper dicta sint, poëtam, id est effectorem magis fabularum esse oportere poëtam, quàm versuum: erat enim vetus opinio multorum, qui putarunt omnes eos, qui carminibus aliquid conderent, poëtas esse, quamuis argumenta non fingerent, nec res vllas imitarentur. ipse igitur contrà tradit planum & exploratum ex his esse, quamuis etiam versuum vsus proprius sit poëtarum, tamen maius studium ponere ipsos debere in fabulis componendis, quàm in versibus condendis: ac tanto maius, quanto magis poetam reddit efficitq; imitatio, quàm vincta certis pedibus oratio, ac versus denique ipsi. Addit autem alteram propositionem, qua facilius concludatur, quod probare vult, Poetam, cum imitatur, imitari res: recordari autem debemus fabulam esse coagmentationem rerum. Adiungit tamen Aristoteles, quod valet ad illos, qui contra sentiebant, subleuandos, vel potius ad difficultatem quandam tollendam, Quòd si forte contigerit poetam scribere res factas, nihilominus poetæ nomine dignus erit: argumentari enim aduersus ipsum ita aliquis potuisset. Tuo igitur iudicio omnis poeta, qui rem factam canit, poeta non est, quia qui rem præteritam narrat, nec imitatur fingitq;, poeta non est. ipse igitur hoc videns refellit, atque inquit. non omnes eos qui hoc tentent, aut fortuito incidant in res, quæ exitum iam habuerint, in culpa esse, quia fieri possit, vt res aliquæ factæ, ita factæ sint, vt verisimile sit illas factas esse. & esse denique huiuscemodi, vt effici potuerint. quo nomine (inquit) ille poeta eorum aliquo modo est: officium enim poetæ est verisimile sectari, & ea quæ effici possunt, sumere. quod in illis rebus illo modo factis, non desideratur. Retinet igitur hac de causa nomen poetæ: nec quicquam gerit, quod à persona illius alienum sit. Animaduertendum autem, quod inquit. κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν. si contigerit enim (inquit) ac casus ipse tulerit: nullo enim modo vult poetam rem gestam exponere, quia gesta est: hoc enim historici officium est: sed si forte aliquando hoc fiat, vt in fabula componenda incidat in rem factam. si eo modo illa facta fuit, quo docet, tunc est apta poetæ, nec ipse reprehendi vllo pacto potest.

Τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται. λέγω δὲ ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς, οὔτ' ἀνάγκη εἶναι. τοιαῦται δὲ ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὐτούς· ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς· ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείνοντες μῦθον, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς.

Simplicium

Simplicium autem fabularum & actionum, episodicæ sunt pessimæ. Appello autem episodicam fabulam: in qua episodia altera post altera neq; verisimile, neque necesse est esse. Huiuscemodi autem efficiuntur à malis poetis propter ipsos: à bonis autem propter histriones: concertationes enim facientes, & supra vires fabulam extendentes, sæpenumero coguntur distorquere ordinem.

Cum quid in eis fabulis bonum esset: quomodoq; partes earum constitui deberent, ostendisset, nunc præcipit, quid merito reprehendi in illis aliquando possit: vitiaq; earum, ea maxime parte, qua superiores laudarat, demonstrat. Inquit igitur. Omnium simplicium fabularum illas esse deterrimas, quas episodicas appellat. significans in hac re nullo alio modo tantopere peccari posse, quantopere hoc committendo. Addidit autem declarationis causa post vocem μύθων, quod illius ipsius rei, quæ voce illa ostenditur, notionem, vimq; exprimit. id est καὶ πράξεων: fabulæ enim sunt actiones: id est res, quæ fictæ sint à poëta illo modo gestæ: earumq; ipsarum series ac coagmentatio. Relicto vero priore, statim in consequentia sermonis respondet posteriori verbo, quod ipsum facere manifestu declarat diuersum genus verborum cum, quod infert, muliebre sit: ac respondeat huic ipsi: virilis nanque generis verbum est, quo apud Græcos fabula vocatur. Sed infra etiam, quum inquit τοιαῦται δὲ ποιοῦνται, eadem de causa accipi debent πράξεις. Ne quis autem error sit in sensu eius vocis, qua vitium harum actionum, fabularumq; indicat: illas enim ἐπεισοδιώδεις vocat, explanat quæ vis notioq; huic nomini subiecta sit: episodicamq; fabulam esse ait, in qua episodiorum ordo malus est: nam episodia: id est digressiones, resq; non nullæ extrinsecæ, inculcatæ in mediam fabulam, rectè & ordine collocata illic non sunt: si nanque illa verum ordinem tenerent, atque alterum ex altero natum, aut necessario aut verisimiliter, foret, non à se fabulam appellarent: cum enim omnes fabulæ aliqua in se contineant episodia, quibus ipsarum corpus augeatur, non tamen omnes episodicæ nuncupantur, sed illæ tantum, in quibus hac parte peccatum sit. à vitio igitur ipsæ ita vocatæ sunt. Vt enim res ipsæ, quarum fabula est coagmentatio, ita inter se connexæ debent esse, vt, quæ sequitur pars antecedentem consequatur aut verisimiliter aut necessario, sic etiam quæ importatæ eò, & aliunde aduectæ sunt, eodem nexu aliquo modo inter se illigari debent. Quæ etiam origines huius mali, causæq; sint, indicat: easq; duas esse affirmat. inscitiam inquam poëtarum. & cupiditatem seruiendi histrionibus: malos enim poëtas tradit labi in hoc sua culpa: & quia rationem eius artis, quam tractant, non teneant: qui errore illo ducti, non intelligunt se peccare: bonos autem, id est eruditos & prudentes, quia nimis studeant placere & gratificari histrionibus. radix igitur huius culpæ tunc in histrionibus est: nam poëtæ ipsi vident quid faciant: ac nisi deprauarentur ab histrionibus: desiderioq; satisfaciendi studio ipsorum à vero abducerentur, hoc vitio vacarent. Reddit autem rationem diligenter Aristoteles, cur obsit famæ, virtutiq; poëtarum cupiditas hæc placendi histrionibus: & inquit: verba enim Græca nunc ponam, cum difficultatis non parum in se habeant. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες. Primum enim accuratè videndum est, quid valeat hic ἀγώνισμα: & qui sint, qui ἀγωνίσματα faciunt: ipsi ne poëtæ, an histriones. Suspicari vero aliquis non sine causa posset, ex verbo, quod sequitur, accipi debere poëtas: ποιεῖν enim proprium est poëtarum: atq; hoc pacto ποιεῖν ἀγωνίσματα, significaret, inserere in fabulam locos non nullos aptos concertationibus excitandis, & in quibus histriones studium suum ualde exercere possent. Sic autem manifesto fabula extenderetur, & connexio illa rerum seriesq; frangeretur: nam quod sequitur, Et supra vires fabulam extendentes, sæpe numero distorquere coguntur ordinem. Producere fabulam, pertinere videtur ad poëtas, non ad histriones: & officij illorum esse. nec tamen cadit in illos, quod in ea sententia inclusum est παρὰ δύναμιν: illis enim facultas, cum boni poëtæ dicti sint, deesse non potest. Videndum igitur an valeat, supra id, quod fabula ipsa fert: videtur enim fa-

bula id non pati: cum, si id fiat, rerum ordo, seriesq; in ipsa corrumpatur: cetera enim præclare conueniunt: poëtis enim ipsis imponi necessitas uidetur, si adiuuare velint studia histrionum, interrumpendi seriem rerum: & quod ἐφεξῆς ab auctore appellatur: à Latinis autem, deinceps, dicitur. Quod si quis capere malit histriones, putetq; hoc de illis dictum esse, πρὸς ἀγωνίσματα, tunc histriones intelligentur, cum in agenda fabula motus corporis excitant: contenduntq; vehementer, ac diutius in hoc studio manent: in hoc enim opere occupati producunt atq; extêdunt fabulam, magis quàm aut ipsa ferat, aut vires eorum sustineant, quia histriones ipsi in his concertationibus defatigati, coguntur postea sępe numero distorquere & suo rectóq; ordine deducere seriem coagmentationémq; illam rerum: hoc enim appellauit ἐφεξῆς, quia constitutum iam est quid quámq; rem, antecedentémq; partem consequi debeat. Notio autem visq; eius nominis ἀγώνισμα variatur, prout locus totus capitur. Vocabulo vero hoc ipso vsus est Plutarchus in commentario, quo concise nunc exponitur collatio Menandri & Aristophanis comicorum: quæ commoda enim bonáq; attulerit Græcis diuersis temporibus ac locis Menander, exponens, inquit. Ὁ δὲ Μένανδρος μετὰ χαρίτων μάλιστα ἑαυτὸν αὐτάρκη παρέσχηκεν ἐν θεάτροις, ἐν διατριβαῖς, ἐν συμποσίοις, ἀνάγνωσμα, καὶ μάθημα, καὶ ἀγώνισμα κοινότατον, ὧν ἡ Ἑλλὰς ἐνήνοχε καλῶν, παρέχων τὴν ποίησιν. Pertinet vero (vt opinor) id verbum eo loco ad actionem: docet enim poëtam eum acumine ingenij sui multum dignitatis attulisse poësi: fecisséq;, vt magna cum voluptate & legi posset: multáq; e fabulis ipsius disci: nec non vt fabulæ eius agerentur ab histrionibus aptè. Vnde ipsi quoque histriones ἀγωνισταὶ vocati sæpe sunt ab hoc ipso fortasse studio concertationis. Animaduertendum autem loqui hic auctorem, de fabula vt de re solida, & quæ corpus habeat: huiuscemodi enim res & extenduntur, & distorquentur, vt corium, pannum, ferrum ue aliquod, aut lignum. vsus igitur est uerbis translatis ob similitudinem harum rerum. nam quod παρατείνοντες inquit, addita præpositione παρὰ huic uerbo τείνειν, id fecit, ut ostenderet uitium huius rei, ac deprauationem: hanc enim vim habet in compositione uerborum præpositio illa, ut perspicitur etiam ex hoc auctoris loco: qui multo infra inquit, cum exponeret argumentum Odysseæ καὶ παρασφακελλοῦσιν ὑπὸ τοῦ παθοῦντος. Aristophanes quoque ita fecit Βατράχοις Xanthiam seruum loqui, cum ostendere uellet se sine vllo indecoro motu plagas perpessurum. ἰδοὺ σκόπει νυν ἤν με παρακινήσαντ' ἴδῃς. nam qui vehementer sensu doloris tenentur, hoc ferè committunt, ut membrum aliquod partem ue corporis aut contrahant, aut sua tanquàm sede moueant. Διαστρέφειν etiam protulit Aristoteles in primo de arte dicendi μεταφορικῶς, ut hoc in loco. vbi accusauit oratores, qui, facta ad id oratione, corrumperent iudices, & tanquam machina aliqua adhibita, ipsorum animos deprauarent, ac distorquerent. Exoritur hic etiam scrupulus, cur de fabulis loquens ἁπλῶν addiderit, quasi hoc euenire uelit in eo potissimum genere fabularum, quæ simplices & non nexæ sunt: atque eo magis ille molestus est, quia nondum tradidit, quot species fabularum sint: nec docuit quasdam simplices esse: quasdam uerò, plexas. idem autem, ut arbitror contingeret in fabulis etiam plexis: nam plexas quoque puto ἐπεισοδιώδεις esse posse. An ualet quicquam ad eum euellendum, quod tragœdia simplex sua sponte non ualde elegans est: cui si accesserit hoc uitium, meritò deterrima uocari potest. Aristoteles certè coagmentationem fabulæ pulcherrimæ uult esse netam.

Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν. ταῦτα δὲ γίνεται μάλιστα τοιαῦτα, καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα: τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον, ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ τῆς τύχης: ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ, ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι. οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινεν τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών: ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῇ γενέσθαι. ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους.

Quia autem non solum perfectæ est actionis imitatio, verumetiam terri-

bilium

bilium & miserabilium: hæc autem fiunt maxime huiuscemodi: & magis quando fuerint præter opinionem inter se connexa: admirabile enim sic habebunt, magis quàm si à casu & fortuna: quia & eorum, quæ à fortuna fiunt, hæc maxime admirabilia videntur, quæcunque tanquam ex industria apparent facta fuisse. sicut statua Mitys Argis interfecit eum, qui causa interitus Mityi fuerat, cum in eum spectantem incidisset: videntur enim huiuscemodi non temere facta esse. Quapropter necesse est huiuscemodi esse pulchriores fabulas.

Cum auctor ostendisset oportere fabulæ partes inter se connexas esse: atque ea, quæ sequuntur, nasci ab iis, quæ antecesserunt aut necessario aut verisimiliter: nec non contrarias his aliquo modo fabulas damnasset, id est in quibus episodia diiuncta sunt, tradit nunc quæ fabulæ pulchriores sint: & facilius, quod ab iis expectatur, præstent. Hoc autem toto animo procurari debere: ac sine ipso tragœdiam ornatam, omnibusq; numeris expletam non fore, ex definitione ipsius, supra posita, declarat. Quòd si nihil aliud in tragœdia requireretur, nisi vt perfectæ integræq; actionis imitatio illa foret, ea quæ adhuc tradita sunt ad eam perficiendam, & omni virtute cumulandam, satis fortasse fuissent: verum quia tragœdia, vt ipse testatur, non solum plenam integramq; actionem referre debet, sed etiam casus quosdam & ad timorem iniiciendum, & ad misericordiam mouendam accommodatos, ideo declarat, quæ ratio sit rerum harum formidabilium, ac misericordiæ plenarum, conformandarum. apta igitur est à definitione hæc præceptio: solumq; ac fundamentum habet ipsius partes: sic enim argumentatur, posita initio particula illa, quam sæpe docui illic ab ipso collocari, cum aliquid aut iam explicatum, aut sua sponte planum, statim adiungitur, & quam necessario infra consequitur quod inde pendet, atque ipsi respondet. inquit igitur. Quia autem imitatio, scilicet tragica: hoc enim desiderari videtur ad sententiam complendam: quod tamen ipse omisit, quia dubitari non poterat de qua imitatione loqueretur. ita vero accipio, quia articulus est ante postremum verbum μίμησις: quod si illic ille non foret, intelligerem tragœdia. Quia igitur illa non solum perfectæ actionis est imitatio, sed etiam terribilium ac miserabilium, scilicet imitatio est. in definitione autem hæc complexus est, cum ait tragœdiam non vti expositione ad purgandum animum eorum qui audiunt, liberandumq; impetu perturbationum, sed misericordia & metu. Declarato igitur, vel potius in memoriam eruditorum redacto, imitationem hanc, esse imitationem rerum formidolosarum ac miserabilium, putauit officij sui esse, quomodo conflari possit aliquid valde aptum ad metum incutiendum, misericordiamq; mouendam docere: quare mentione nulla officij sui facta, inquit, Hæc autem maximè fiunt huiuscemodi: hæc intelligens, quæ mutuo inter se hæserint, & quæ ipse vocat δι' ἄλληλα, quod verbum in extremo huius sententiæ collocatum est. Fieri vero huiuscemodi dicit, id est & terribilia & miserabilia, significans obscure, quæ ita apta inter se & cohærentia non fuerint, non talia fieri: nec esse apta valde ad metum iniiciendum, & ad misericordiam in animis spectatorum excitandam. Si igitur hoc pacto verba hæc accipiantur, sententia sanè procedit: sed molestum est, quod quæ refert prius verbum ταῦτα, non appellata sunt vicino superiore loco. Si autem putaremus illo nomine significari, quæ propè nominata sunt: id est φοβερὰ & ἐλεεινά: intelligeremusq; omnem locum hoc pacto, vt dixerit, quæ speciem aliquam habent rerum formidolosarum & miserabilium fieri huiuscemodi, id est augeri in illa sua vi ac facultate: fieriq; magnopere & terribilia & miserabilia, cum fuerint δι' ἄλληλα, id est, quum alterum ex altero pendet, esset fortasse sententia hæc melior existimanda, faciliorq; aliquanto verborum ordo, cui præceptioni statim auctor adderet, magis adhuc ipsa talia fieri, quum id contigerit præter omnem opinionem: vt primum scilicet dicat illa facta, quę sanè sunt & miserabilia & terribilia, magis talia esse, quum

fuerint δι' ἄλληλα; ſtatimq́;, rem augens, magis adhuc ipſa & miſerabilia & terribilia fieri affirmet, quum extiterint talia, id eſt δι' ἄλληλα, præter expectationem: & ſanè facile credo voluiſſe hoc Ariſtotelem dicere: quamuis ita etiam ſcrupulus aliquis in verbis ſit, vt qui attente leget, nullo negotio intelliget: cui difficultati additur, quod à mendo non omninò ſecuri animi ſum: magnopere nanque variatam lectionem offendi in ſcriptis exemplaribus: cuncta enim quæ vidi, magno conſenſu habent. ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον: & quæ ſequuntur: vitioſam quidem illam & perturbatam: quæ tamen à me in tantis ſalebris ſilentio præteriri non debuerit. Sed cum certius explicare hunc locum non valuerim, omnemq́; hinc penitus caliginem pellere, eo relicto, ad ea, quæ ſequuntur accedam. Nam illas res, cum contra ſententias hominum fuerint δι' ἄλληλα, id eſt alteræ ex alteris proficiſcentes, atque ita inter ſe mutuo conſentientes, futuras adhuc eſſe magis terribiles ac miſerabiles, manifeſto affirmat: neque dubium hic vllum in verbis etiam eſt. quod tamen diligenter probat: docet enim ſic habituras eas magis admirabilitatem, quàm ſi temere, fortuitoq́; fiant, id eſt ſi non fuerint δι' ἄλληλα. Sed hoc etiam comprobare volens, res ſcilicet conſilio factas & certo quodam ordine, tunc fore admirabiliores, cum exitus initio medioq́; reſponderit, quamuis id non expectaretur, tradit ex iis rebus, quæ ſine dubio à fortuna prouenerunt, caſuq́; geſtæ ſunt, omnes illas videri maxime admirabiles, quæcunque quaſi ex induſtria apparent extitiſſe: & adhibito ſtudio factę ab imperitis iudicantur. Intelligitur autem ex verbis auctoris, facta δι' ἄλληλα contraria eſſe eorum, quę vocat ἀπὸ τύχης: quæ nanque caſu & à fortuna geruntur, non ſunt inter ſe nexa mutuo vllo vinculo, ac temere fiunt: quæ vero δι' ἄλληλα uocat, ideo vocata ſunt illo modo, quia alterum ex altero manat, atque inde aptum eſt. Sunt igitur, quæ fortuito eueniunt, atque ita à fortuna geſta creduntur, μετ' ἄλληλα: temporis nanque ordo in illis attenditur: quo vocabulo iuncto ſupra ipſe vſus eſt: nullo autem modo δι' ἄλληλα: multum nanque variant notionem iunctorum horum nominum diuerſæ præpoſitiones, quæ eidem voci initio applicatæ ſunt: nam accuratiſſimus doctor infra etiam aperte teſtatur magni referre dicere quippiam fieri διὰ τόδε, aut μετὰ τόδε. de quarum non magnopere diſſimilium, vocum magno diſcrimine, ſuo loco accuratius diſputabo. Exemplis autem rem illuſtrare volens, & quę res huiuſcemodi ſint, oſtendere, quid forte euenerit in Argo ciuitate cuidam, qui dolo interitum Mityi molitus fuerat, exponit. Cum enim Mityi mortuo virtutis ergô ſtatua à ciuibus ſuis erecta eſſet: ac poſt ſpatium aliquod temporis improbus ille ac peſtifer ciuis eam contemplaretur, cecidit ſtatua in hominem, atque ipſum necauit. Rationem etiam, facto hoc narrato, reddit Ariſtoteles, cur ea ſint admirabiliora: quæ ratio eſt, quod illa, quæ ſanè temere caſuq́; facta ſunt, non caſu adminiſtrata videntur, ſed conſilio deorum ac ratione. Plutarchus in libello, quo diſſerit de ſera deorum animaduerſione in improbos quoſdam, ac conſceleratos, eandem rem narrat aliquantum variatam: tradit enim occidiſſe illum impurum hominem Mityn in urbe ſeditione concitata: cum hic noſter innuat eum potius obſcurè, fraudéq; illi mortem importaſſe. & alia etiam huiuſcemodi non nulla ſunt, in quibus eandem rem tradentes graues ſcriptores, leuiter inter ſe diſſentiunt. Simile uero huic eſt, quod veteres auctores de C. Cæſare memoriæ prodiderunt, interfectum eum fuiſſe in curia Pompeiana, ante ipſius Pompeij ſimulachrum: cum enim id caſu factum eſſet, videri poterat conſilio deorum adminiſtratum: ut ſcilicet qui armis iniuſtis dignitatem eius uiolaſſet, pœnas aliquando daret clariſſimo viro tantæ iniuriæ. Item, quod à Cicerone traditur pro Milone: quod tamen ipſe oſtendere vult non temerè accidiſſe, quia utile id erat cauſæ Milonis, P. Clodium ante ſacrarium bonæ deæ, cum prœlium cum Milone commiſiſſet, vulnus illud accepiſſe, quo mortem obiret: vt, quemadmodum Cicero factum id interpretatur, non abſolutus Clodius iudicio illo nefario videretur, ſed ad hanc inſignem pœnam reſeruatus. Quod ſequitur autem apud Ariſtotelem, Quapropter neceſſe eſt huiuſcemodi eſſe pulchriores fabulas, eſt ἀναγκαῖον, redditioq; illius ὥστε, quod ſupra adnotaui: clauſula enim totius huius accuratæ diſputationis: eiuſq;, quod probare voluit tanta diligentia hoc eſt.

Εἰσὶ

Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων : οἱ μὲν, ἁπλοῖ : οἱ δὲ, πεπλεγμένοι : καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν μιμήσεις οἱ μῦθοί εἰσιν, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται. λέγω δὲ ἁπλῆν μὲν πρᾶξιν, ἧς γινομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται. πεπλεγμένη δὲ, ἐξ ἧς μετὰ ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασίς ἐστι. ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου, ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων συμβαίνειν, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίγνεσθαι ταῦτα : διαφέρει γὰρ πολὺ γίνεσθαι τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε.

Sunt autem fabularum hæ quidem simplices : hæ autem plexæ : etenim actiones, quarum imitationes fabulæ sunt, ilico huiuscemodi existunt. Dico autem simplicem quidem actionem, qua facta, quemadmodum definitum est, continua & vna, sine peripetia, vel agnitione transitus fit. Plexa autem est, ex qua cum agnitione vel peripetia, vel ambabus, transitus fit. Hæc autem oportet facta esse ex ipsa coagmentatione fabulæ, vt ex ante factis contingat vel necessario, vel verisimiliter, fieri hæc : differt enim multum fieri hæc propter hæc, vel post hæc.

Cum ostendisset, quomodo fabulæ pulchriores fiant : huiuscemodi enim esse declarauit eas, in quibus res terribiles & miserabiles ita contigere, ut ultima primis respondeant, atque inde apta sint, contra omnium hominum existimationem, qui nihil tale expectabant, partitur fabulas ipsas : affirmátq; quasdam illarum simplices esse : quasdam uero plexas. Quod pertinet ad Græca nomina, quibus respondent Latina, ἁπλοῖ μῦθοι : simplicésq; fabulæ vocatæ sunt, quæ explicatæ sunt & apertæ : nihilq; habent inuolutum, ut ab initio statim exitus illarum perspiciatur ; contra autem plexæ sunt impeditæ, & quæ longe aliter desinunt, atque aliquis ex initio iudicasset. Quomodo autem vtrunque in ipsis gignatur, exponit : docétq; accipere hoc eas à rebus, quarum sunt imitationes : in quibus rebus hoc statim inuenitur, ut sint ipsarum non nullæ simplices : aliæ verò implicatæ. inquit igitur mirari nos non debere, quod tam diuersa contrariáq; uis fabularum sit : actiones nanque, quarum actionum imitationes fabulæ sunt, statim sua vi, ac sine opera ulla, studioue hominum : hoc enim ualere arbitror, quod inquit ipse, εὐθὺς : cum in fabulis postea id aliter contingat efficitur nanque illud non sine industria aliqua poëtarum imitantium ipsas. εὐθὺς igitur, id est ilico, ut factæ scilicet sunt, huiuscemodi sunt : id est earum alteræ simplices & eiusdem tenoris : alteræ uerò implicitæ atque impeditæ. Declarat autem quid valeant in hac re nomina hæc, quæ aliunde translata uidentur : nam vestis proprie simplex & implicita appellatur : factum vero aliquod, quod solidum non est, nec corpus habet, proprie simplex aut inuolutum non potest appellari, sed μεταφορικῶς ita vocatur : quare tanto magis vim & notionem eorum nominum hic debuit interpretari. Tradit igitur se simplicem actionem illam vocare, cuius sine peripetia, admirabiliq; aliquo casu, id est sine subita magnáq; mutatione rerum (hoc enim valet peripetia) ac sine agnitione, fit transitus ; & ingens illa rerum variatio, quæ requiritur in tragœdia. Nam ea, quæ in medio posuit, id est, quod oporteat ipsam continuam esse & vnam, non propria simplicis fabulæ, sed communia omnium fabularum, quæ vitio ac culpa vacant, esse existimo. id autem uidetur significasse, cum ait. ὥσπερ ὥρισται, id est vt à me supra definitum ac constitutum est : hoc enim ipse stabile iam ac certum esse uult, ut fabula continua & una seruetur : quomodo autem fabula vna sit, supra diligenter docuit. Quod uero continuam eandem esse debere : idq; à se iam traditum esse significauit, puto intelligere eum locum, cum damnauit fabulas episodicas vocatas : in quibus scilicet quæ extra fabulam sunt, valde discre-

pantia inter se sunt, & ordinem, seriémq; fabulæ frangunt atque interrumpunt. Fabula igitur, quæ tanquàm ad migrationem è secundis rebus in malas: aut contrà è malis in secundas uenit, seruatis iis præceptis, quæ tradita sunt, nec in aliquo eorum lapsa, si præterea nullum repentinum admirabilémque casum continebit: nec in ipsa persona aliqua, quę diu ignorata fuerit, atque homines fefellerit, cognoscetur, simplex erit. Declarato autem facto, actionéq; simplici, ostendit quam uocet actionem perplexam: huiuscemodiq; esse inquit illam, ex qua cum agnitione uel peripetia, uel ambabus his rebus migratio fit, & in alium rerum statum transitus. Esse igitur inquit actionem eam perplexam, quæ uariatur ac conuertitur, ita ut in ea siue agnitio contineatur, siue peripetia, siue utrunque: cognitio enim etiam sola, quam non consequatur ingens ac repentina fortunarum immutatio, præstat ut actio illa non simplex, sed perplexa sit: ac non minus peripetia quę aliunde nascatur, nec proficiscatur ex subita cognitione illius, cuius condicio, uitęq; status magnopere immutatur: multo autem magis impedita inuolutáq; est actio illa, cum utrunque contingit, quod sępe numero fit. Adiungit autem Aristoteles, ut hęc res rectè, ordinéq; tractetur: fabuláq; hac etiam parte reprehensione careat, hęc: agnitionem inquam & peripetiam, oportere nasci ex ipsa constitutione fabulę, ut scilicet poëta, qui res eas coagmentarit, ita ipsas conflauerit, ut ex rebus antea factis contingat uel necessario uel uerisimiliter personam eam cognosci: aut subitam illam ingentémq; fortunarum alicuius immutationem nasci. Significare uero uolens quanto deterior fabula futura sit, si hoc seruatum non fuerit: & si illa tantum tempore consecuta fuerint, ac non ortum ex antecedentibus rebus habuerint: neq; inde apta connexáq; extiterint, docet magni interesse omnibus in rebus, ac multum momenti positum esse ad distinguendas ipsas, sint ne aliquæ res natæ propter has, an post has. id igitur hic quoque locum habere existimandum est. Si autem diligenter custoditum non fuerit, quod præcipitur ab Aristotele, ut scilicet cognitio uel peripetia necessario uel uerisimiliter ex rebus antea factis consequatur, tunc posterius hoc erit, ut scilicet hoc tãtum post illud fiat. Quod si ingenio poëtæ prouisionéq; animi, ita illa constituta fuerint, ut gignant efficiantq; ea ratione, qua dixit, & agnitionem & peripetiam, tunc erit, quod prius positum est, id est nasci hæc propter hęc: ualet enim hoc initium, causamq; harum rerum in illis positam esse, indeq; ipsas procreari. In ij. etiam libro de arte dicendi ostendit ipse longe aliud esse effici aliquid post aliquid, & effici propter aliquid: quamuis hoc imperiti sæpè non uideant. Vnde illi inducuntur ab oratoribus, ac stultè credunt, quæcunque post id tempus gesta sunt, quo aliquid factum administratumq; est, ex illo facto manasse. Eos autem, qui in regenda ciuitate uersantur, uti sæpe ait hac fallacia, cum aduersarium criminari nolunt: fallacias enim illic & captiosa argumenta exponit, quibus utuntur oratores, & in illa tradenda uersatur, quam dialectici appellant παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον.

Ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν, ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολὴ, καθάπερ εἴρηται. καὶ τοῦτο δὲ, ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον. ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἐλθὼν, ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν, καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας, ὅστις ἦν, τοὐναντίον ἐποίησε. καὶ ἐν τῷ Λυγκεῖ: ὁ μὲν ἀγόμενος, ὡς ἀποθανούμενος: ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθῶν, ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν πεπραγμένων, ἀποθανεῖν: τὸν δὲ, σωθῆναι.

Est autem peripetia quidem in contrarium eorum, quæ aguntur, mutatio, quemadmodum dictum est. & hoc autem, vt dicimus, secundum verisimile aut necessarium. Ceu in Oedipode, cum venisset vt lætitia affecturus Oedipum: & liberaturus metu aduersus matrem, cum aperuisset, quinam ille foret, contrarium effecit. Et in Lynceo: hic quidem ductus

ut mo-

vt moriturus: Danaus autem persequens, vt interfecturus: hunc quidem contigit ex rebus gestis, mori: hunc vero, conseruari.

Rectum esse censuit accuratus magister declarare vim eorum nominum, qnibus in distinguendis fabulis simplicibus à perplexis ipse vsus foret: ac quæ tanti momenti esse in fabula hoc aut illo modo conformanda ostendisset: non eundem tamen ordinem sequitur in illis definiendis, quo supra ipsa collocarat: cum enim priùs appellasset agnitionem, nunc peripetiam ante ipsam definit: inquitq; peripetiam esse mutationem in contrarium eorum, quæ aguntur. Non quæuis igitur varietas, quę gignatur in fortunis alicuius, nec pusilla mutatio rectè potest appellari peripetia, sed quæ naturam illarum valde variet: contrariasq; iis, quæ antea fuerant, reddat. vt ipse exemplis demonstrat. Quod autem anteqnam illa ponat, inquit. Quemadmodum dictum est, significat modum, rationemq; illam, quam tradidit, seruari debere, vt illa scilicet ingens fortunarum immutatio nascatur vi antecedentium rerum, atq; inde apta fit. Adiungit uero, declarare hoc etiam volens, quomodo inde nasci debeat, id fieri ita debere, vt aliter res cadere non potuerit, sed ortum inde necessario habeat, ut in rebus humanis necessitas inuenitur. aut si vinculum hoc necessarium non habent, saltem verisimile sit rem ita gestam fuisse: hoc enim accuratè repetit, firmum in animo eorum, qui artem accepturi sunt, manere volens: omnes tragœdiæ partes hærere inter se debere: ac nihil illic consequi, quod expectari non debuerit: ortumq; necessarium non habeat, aut verisimile sit, consentaneumq; ita fieri debuisse. Cum vero duobus exemplis vtatur, prius sumptum est è tragœdia Sophoclis, quæ vocatur nunc Oedipus tyrannus, vt separetur ab altero Oedipo eiusdem poetæ, appellato Coloneo. Nec tamen Aristoteles quicquam illi adiunxit, quo statim intelligeretur, quam significaret: semperq; in hoc libro sine distinctione vlla ipsam nominat: vt sanè veteres scriptores, inferiores etiam multo ætate Aristotelis, aliquando testimonia quædam tragicorum citant: cum enim Euripidis fabula nunc inscribatur Ἡρακλῆς μαινόμενος, Athenæus nudo nomine contentus fuit, qui inquit in ix. libro. Χέρνιβα παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἡρακλεῖ, ὡς χέρνιβ' ἐς βάπτοιεν Ἀλκμήνης γόνος: senarius enim hic est in ea fabula. Priscæ vero consuetudinis hoc fuisse testatur grammaticus quidam in argumento Aiacis μαστιγοφόρου: nam quum de inscriptione illa disputasset, addidit. ἐν δὲ διδασκαλίαις ψιλῶς Αἴας ἀναγέγραπται. & tamen infra in hoc libro Aristoteles, vbi de moribus disserit, inquit. τοῦ δὲ αἰνίγματος ὁ Οἰδίπους ἔσωζεν. Tyrannus autem illa, dicta est, quia in ea inducitur Oedipus adhuc regnans: cum in altera uersetur eiectus domo, & in alieno sole constitutus. Vis vero exempli hæc est, vt ipse narrat. Fingitur in illa venisse Corintho nuntius, qui certiorem Oedipum faceret, creatum eum esse regem eius oppidi. qui postea cum videret ipsum solicito animo esse, recusantemq; eò accedere, quod metueret, ne se materno incestu contaminaret, eripere ei volens hunc timorem, atque animum ipsius exhilarare, quod putabat se facturum, si veram ipsius stirpem Oedipo indicasset: hoc facto, contrarium eius, quod voluit, effecit, & in maiorem cumulum molestiarum ipsum coniecit: atque hinc nata est peripetia in fortunis Oedipi, vt qui antea haberetur fortunatus, subitò omnium mortalium miserrimus intelligeretur. Animaduertendum vero, quomodo dixerit venisse etiam nuntium illum animo liberandi Oedipum eo metu, quo valde anxius erat: cum enim domo discessit elatus studio Oedipum lætitia afficiendi, vt qui significaturus esset creatum eum regem, non videtur scisse adhuc operam suam requisitum iri in pellendo eo metu è pectore Oedipi, sed id fecisse è re nata. Præterea molestum est, quod non aperuit omnino Oedipo, patefecitq; quis ille foret, vt auctoris verba significant, sed tantum eripuit illi errorem, qno tenebatur, qui falsò putaret se è Polybo & Merope natum: hoc enim tantum sciebat famulus ille, qui ipsum inuentum, à se in Cithærone, ad Polybum comportarat, non veros ipsius parentes compertos habebat. & sane, vt penitus sciret Oedipus se è Laio & Iocasta procreatum, necessaria fuit opera alterius serui: cuius ministerio in exponendo illo vsa fuerat olim Iocasta. Sed hæc minuta considera-

tio

tio fortasse necessaria hic non est: res enim ipsa, quod ostendere voluit Aristoteles, sine dubio exitum hunc habuit. Posterius exemplum huiuscemodi est, acceptum e fabula Theodectis, appellata Lynceo: illic enim Lynceus, vt videtur, trahebatur ad supplicium: ducebatur certè ab iis, in quorum potestatem venerat, eo animo, vt mori paulo post deberet: ac neci destinatus erat: Danaus autem eum persequebatur, vt ipsum interfecturus: hoc enim in prima fabula constitutum erat. res autem ita gestæ sunt, vt contigerit inde Danaum ipsum mori: Lynceum vero, incolumem ex eo periculo conseruari: quod factum inopinatum: contrariumq́; ei penitus quod fieri cœptum erat, appellatur peripetia. Perspicitur autem vi horum exemplorum, peripetiam nunc in vnam tantum personam cadere: nunc vero duplicem esse: immutariq́; vehementer statum duorum hominum: vt in Lynceo fabula factum est: quo enim malo ipse liberatus est, affectus est ille, qui euentum eum rerum non timebat, & non tantum se liberum eo periculo putabat, sed illud seduló alteri creabat. Cum autem fabula hæc vnà cum reliquis eius poëtæ perierit, nec certi aliquid proferri præter id, quod ab Aristotele traditur, possit, videtur hic Danaus ille esse sæuus atque impius socer, cuius mandato filiæ, vna excepta Hypermnestra, quæ Lynceum hunc coniugem suum conseruauit, uiros suos noctu interfecerunt: cumq́;, posito in hanc rem magno studio, Danaus e fuga generum huuc suum retraxisset: sequereturq́; eum ad locum cædi destinatum, infenso animo, vt quod filia, victa pietate, non fecisset, ipse imbutus odio præstaret, ea contigere in illis rebus gerendis, vt Lynceus salutem inuenerit, & Danaus mortuus sit. Quomodo factum id sit docere non possum: tantum secutus iudicium Aristotelis, nomen posui auctoris huius tragœdiæ: infra enim in hoc libro mentio fit Lyncei Theodectis. Quod hic auctor id vsu venisse ἐν τῇ περιπετείᾳ narrat, cum valeat primum id, quod ostendi, id est res illas ita gestas & administratas fuisse, ut id, quod non putabatur, inde consecutum sit, valet etiam multum ad demonstrandum ingenium poëtæ: optimamq́; earum rerum à primo constitutionem: nam, ut supra declaratum est, hæc omnia nasci debent, tanquàm a semine suo stirpibusq́;, ab antecedentibus rebus, atque id necessario aut verisimiliter. Nactus autem occasionem sodalem suum ornandi: nam valde ipsum dilexisse Theodectem hunc Phaselitem, memoriæ proditum est, omittere eam noluit.

Ἀναγνώρισις δ' ἐστὶν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα σημαίνει, ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολὴ, ἢ εἰς φιλίαν, ἢ ἔχθραν, τῶν πρὸς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνωνται. οἷον ἔχει ἡ ἐν τῷ Οἰδίποδι.

Agnitio autem est, quemadmodum & nomen significat, ex ignoratione in cognitionem mutatio: vel in amicitiam, vel inimicitias, personarum, quæ ad vitam beatam aut miseram definitæ sunt: Pulcherrima autem agnitio est, cum simul peripetiæ extiterint: quale habet, quæ in Oedipo est.

Cum alteram partem officij sui implesset, explicassetq́; iam quid peripetia sit, alteram nunc aggreditur: declaratq́; quid agnitio valeat. Cum autem plura genera agnitionum sint, antequàm de illis loquatur, qualis agnitio sit, de qua hic quæritur: & quæ propria fabularum est, ostendit: affirmatq́; agnitionem esse mutationé in persona aliquorum factam huiuscemodi, vt cum diu quidam ipsos ignorarint, depulsa ignoratione illa, eos cognoscant: id quod nomen etiam, quod huic rei impositum est, significare tradit. Nec tamen semper cum agnoscimus hominem, quem longo tempore, qui fuerit, nescierimus, putare debemus hanc esse agnitionem illam, de qua hic sermo est: ipse enim infra ostendit, quæ adhuc desiderentur ad gignendam hanc cognitionem: requiritur enim, vt personam illam statim diligamus, aut odio prosequamur: nam si nihil inde proficisceretur, quod aut ad beneuolen-

tiam pertineret: aut ad ueteres, quas cum homine gesserimus simultates faceret, non esset ne hæc quidem agnitio illa tragœdiæ accommodata. In quo præterea animaduertendum est φιλίων nomine contineri etiam societatem sanguinis, affinitatemq; omnem, vt infra quoque ipse nomen hoc accipit. vbi de coagmentatione rerum, val de tragœdiæ idonea, disserit. Iphigenia certè, quæ agnita ab Oreste est, erat cum ipso sanguine coniuncta: vt contrà cum ipsa statim fratrem agnouit. Eodemq; pacto apud eundem poëtam Creüsa cognouit adolescentem illum, qui sibi interitum procurabat, coniunctæ ab ipso atrocis sceleris, filium suum esse. itaque demum in personis aut caris, aut infensis huiuscemodi agnitiones nasci debent: aliter enim non magnopere mouerent: nec opus tragœdiæ vllam in partem adiuuarent. Sed adiungitur etiam, vt personæ, quæ agnosci debent, illæ ipsæ sint, quæ fieri illic debent beatæ, aut miseræ: & huic ipsi mutationi in se sostinendæ in fabula componenda, sint à poëta destinatæ. nam si hoc vsu veniret tenuibus hominibus, quales etiam non nulli in fabulis quoque tragicis inducuntur, nihil hoc ad rem pertineret: neq; enim tragœdia sui quicquam interesse putat, ob dignitatem, quam sedulo seruat, quid fiat de infimæ condicionis hominibus. ὡρισμένοι igitur, vt ostendi, vocati sunt ab Aristotele viri, in quorum persona secum iam statuerit poëta migrationem fieri debere ex aduersis rebus in prosperas, vel contra è prosperis in calamitosas. nā vtrunq; genus tragœdiæ tangere voluit, vt plerunque facere consueuit. hoc autem verum esse: itaque accipi hunc locum, obscurum sanè, difficilemq; debere, perspicitur etiam hoc pacto. Si nanque attendentur personæ, quæ agnoscuntur in tragœdiis, nullo negotio intelligetur ipsas huiuscemodi esse. Oedipus certè, qui tandem, qui foret semetipsum agnouit, huic ingenti varietati fortunarum suarum in se recipiendæ definitus à poëta statim à principio, addictusq; fuerat: eodem pacto Orestes in Iphigenia. Nec repugnat, quod Aristoteles adiungit, pulcherrimam agnitionem esse illam, cum simul peripetiæ nascuntur. quasi hoc modo, quo significaui, in omni agnitione necessario gignatur ingens illa mutatio fortunarum alicuius: quia personæ à poëta definitæ ad vitam miseram aut fortunatam, hæ ipsæ sunt, in quibus fit peripetia: est enim attendendum, quod inquit, Simul eodemq; tempore: ita enim ostendit, quamuis in iis ipsis personis fieri omnino debeat agnitio, illam tamen agnitionem pulcherrimam esse, vincereq; reliquas dignitate, cum ilico, persona aliqua cognita, existit mutatio illa, & non post spatium aliquod temporis: contingere enim potest, vt non statim, vt cognitus aliquis est, sustineat hanc rerum mutationem, sed post tempus aliquod. quod cum fit, agnitio illa, non tantopere probatur. Exemplum huius agnitionis est in Helena Euripidis: in eodem enim periculo versatus est Menelaus, postquàm agnouit Helenam, in quo erat prius quàm illam ipsam, quam magnopere similem Helenæ ilico perspexerat, firmiter Helenam esse crederet. quod etiam vsu venit ipsi: neque enim Helena quoque magnopere statum rerum suarum variauit: nec subito potuit consilia sua expedire. Eiusdem generis sunt agnitiones in Electra Euripidis: neque enim ipsas statim secuta est peripetia: quamuis enim cognosset Orestes sororem, & aliquanto post ipse cognitus foret à sene illo, qui olim ipsum è media cæde eripuerat: cuius etiam auctoritatem secuta Electra fratrem suũ esse Orestem agnouit, tamen inde non sunt variatæ fortunæ illorum, nec simul effectum est, quod optabant, sed multo post, cum aggressi essent rem periculosam, interfecissentq; Aegisthum & Clytemnestram, in suis rebus mutationem magnam senserunt: & è malis aduersisq; in bonas ac prosperas inciderunt. Extremum igitur horum verborum credo significare definitionem à poëta factam, cum primum fabulam composuit: iam tunc enim ille animo prospexit, quæ sibi postea in omni fabula custodienda essent. Addidit autem, cum iam cuiusmodi esset agnitio in fabulis ostendisset, pulcherrimam agnitionem illam esse, cum qua coniuncta est peripetia: vt contingat scilicet, simulac quispiam, qui diu fefellerit, cognoscitur, statum ac fortunas ipsius magnopere variari: huiuscemodi vero esse agnitionem illam tradit, quæ est in Oedipo tyranno: statim enim vt cognouit Oedipus, opera aliquo modo illius nuntij, se Laij filium esse, non Polybi, vt falsò antea putabat, perspexit se perpetrasse iam illa scelera, quæ ne imprudens aliquando committeret,

mitteret, magnopere cauerat: quare continuo intellexit se misertimum esse. Vsu autem aliquando venit, vt agnitionem nulla consequatur huius generis rerum immutatio, sed huiuscemodi agnitio non tantopere laudatur, quia non gignit tantam in animis eorum qui audiunt, admirationem. Aliquantum diuersam in extremo hic lectionem offendi: plures enim calamo exarati habent, non vt antea excusi, ὡς ἔχει ἐν τῷ Οἰδίποδι. sed ὡς ἔχει ὁ ἐν τῷ Οἰδίποδι. Quare & vt fidem illorum sequerer, & quia magis expressum, quod significare vult Aristoteles, in ea est, ipsam recepi.

Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις: καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα, καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει: καὶ εἰ πέπραχέ τις ἢ μὴ πέπραχεν, ἔστιν ἀναγνωρίσαι. ἀλλ' ἡ μάλιστα τοῦ μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως ἡ εἰρημένη ἐστίν: ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις καὶ περιπέτεια ἢ ἔλεον ἕξει ἢ φόβον. οἵων πράξεων ἡ τραγῳδία μίμησις ὑπόκειται.

Sunt quidem igitur & aliæ agnitiones: etenim ad res inanimes & quaslibet etiam, est quando, vt dictum est, contingit. & si fecit aliquis aut non fecit, licet agnoscere: Sed ea, quæ maximè fabulæ est: & quæ maximè actionis, est, quæ dicta est: huiuscemodi enim agnitio & peripetia vel misericordiam habebit, vel metum, qualium actionum tragœdia imitatio esse supponitur.

Cum veram propriamq; fabularum agnitionem explicuisset: nec tantum quibus in personis illa posita sit, ostendisset, verum etiam quæ principatum in eis obtineat, declarasset, tradit nunc inueniri alias etiam non nullas, diuersas ab hac, agnitiones: quæ genera agnitionum cuiusmodi sint, demonstrat: neque enim dubitari potest, quin alias etiam res, quas prius amiserimus, aut aliquo modo aliquandiu nescierimus, postea sæpè intelligamus. nam (ut ipse narrat) fit etiam aliquando, vt res animi expertes, quæ nos diu fefellerint, agnoscamus, vt locum, anulum, vestem, librum, aliaq; huiuscemodi infinita: in quibus etiam sunt res quædam tenues ac viles. Nam quod, cum hoc doceret, addidit, Quemadmodum dictum est, significat primam partem definitionis huis rei, quæ communis est, & omnes agnitiones complectitur, cum verbis, quæ postea consequuntur, ad fabularum tantum agnitionem illa se referat. intelligo autem, cum inquit agnitionem esse mutationem ex ignoratione in intelligentiam: hic enim quoque id fit, vt subito rem illam inanimem, quam spatio aliquo temporis ignoraramus, intelligamus, & eam esse, quam quærebamus, cognoscamus: neque enim accipi hæc verba possunt tanquam de ipsa suprà quicquam egisset: hoc enim nullo modo verum est. Eum verò, quem dixi, sensum esse huius loci, perspicitur etiam ex verbis, quæ sequuntur. Ex huiuscemodi vero agnitionibus non nascitur in animis eorum, qui spectant, motus aliquis magnus, vt fabulis illæ ualde accommodatæ sint. Sequitur autem genus etiam quoddam esse agnitionis, cum aliquis signis quibusdam perspicit quempiam aliquid fecisse, quod ipse prius ignorabat: aut contra non fecisse, quod fecisse ipsum existimabat: quare agnitio non tantum in personis hominibusq; fit: quod primum est, huicq; studio mirificè aptum, genus cognitionis, sed etiam in rebus animi sensusq; expertibus. quod posterum genus cognitionis complectitur etiam res minutas & abiectas: ac quod tertium videtur in rebus quoque, quæ corpus non habent: nec oculis cernuntur, sed animo tantum comprehenduntur: vt extremum hoc est, quod traditur ab Aristotele: id enim solidum non est. His igitur nunc relictis inferioribus generibus agnitionis, quę quamuis aliquando in fabulas cadant, non sunt tamen, quas quærimus, agnitiones: nec id efficiunt, quod moliuntur illæ in animis spectatorum, agnitionem, quæ præcipue fabulæ est: quæq; in primis est actionis, eam esse inquit, quam tradidit: nam cum, Quæ maxime est fabulæ dixisset, rei magis

exprimendæ

exprimendæ causa, addidit. Et quæ maximè est actionis: agnitio enim in primis pertinet ad actionem, ac valde ipsam immutat: facitq;, vt longe diuersum cursum, atque antea, habeat: quod quamuis ex priore quoque parte intelligi posset, ex hac tamen multo expressius: & sanè, vt non semel supra declarauit, fabula est imitatio actionis. Cur autem huic præter ceteras agnitioni tantum tribuat, vt propriam eam esse velit fabulæ atque actionis, ratione huius rei allata, declarat. Huiuscemodi enim (inquit) agnitio & peripetia (nam supra quoque agnitionem, cum qua coniuncta esset peripetia: sequereturq; eam subita ingens fortunarum illius mutatio, qui cognitus esset, pulcherrimam esse affirmauit) aut misericordiam habebit aut metum: id est gignet in animis spectatorum aut hunc aut illum motum. Cum autem cognitio facta, vnde præsertim nascatur tam admirabilis casus, quæq; excitet aut ad misericordiam, aut ad timorem, actio sit, ideo inquit in concludenda ratione, Qualium actionum, id est aut miserabilium aut formidolosarum: hæ nanque res sunt actiones, tragœdia imitatio esse posita est. Non est autem simpliciter tragœdia imitatio actionum, sed talium, id est quæ excitent aut misericordiam aut metum: hoc enim ad distinguendam tragœdiam à comœdia, aliisq; imitationibus, necessarium est. Placet autem Græca hæc lectio quæ in primo excusis libris, & in calamo etiam scriptis à me inuenta est. ἡ τραγῳδία μίμησις πράξεως. nam in quosdam excusos postea irrepsit ἡ ἐν τραγῳδίᾳ μίμησις, addita præpositione & variato casu nominis, quod consequitur.

Ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν καὶ τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται.

Adhuc autem & miserum effici, & valde secundis rebus vti, in huiuscemodi continget.

Alterum hoc argumentum est, quo idem comprobat: veram scilicet esse, propriamq; tragœdiæ agnitionem eam, quam dixit: ex hac enim inquit cognitione, cum persona diu ignorata in fabulis subito intelligetur, accidet, vt ille magnam sentiat in statu fortunisq; suis mutationem: ac deniq; si eius antea res secundæ erant, fiat miser: si verò aduersæ, fortunatus euadat, cum in reliquis generibus cognitionum, hoc vsu non veniat: neque enim si aliquid agnoscimus, quod prius nos fefellerit: exempli causa anulum, vestem, canem, domum: quod tamen ad agnitionem personarum non referatur, nec ipsam adiuuet: nam indicio harum rerum sæpè personæ ipsæ, quæ sint, agnoscuntur, vt apud Terentium Hecyra Philumena inuenta est ea esse, quam vitiarat olim Pamphilus, indicio anuli, qui à matre ipsius in digito Bacchidis perspectus est: vnde Bacchis, cum Parmenoni exponeret, quid ipsum Pamphilo significare oporteret, inquit. Cognosse anulum illum Myrrhinam, & postea cum secum cogitaret, commoda, quæ aduentu suo Pamphilo attulisset, ait. Hic adeo his rebus anulus fuit initium inueniundis. Non igitur si aliquid horum agnoscimus: siue fecisse quempiam aliquid, quod non putabamus: siue etiam nosmetipsos, aut non fecisse, necesse est tantopere statum nostrum commutari: indeq; fieri nos fortunatos, seu calamitosos: hæc enim sæpe accidere consuerunt sine magno aliquo animi nostri motu, non tantum sine tanta fortunarum omnium nostrarum commutatione. Videtur verò hoc referri ad id, quod supra significauit, in personis requiri, idoneis huic agnitioni: vt scilicet ipsæ vtrique fortunæ sustinendæ addictæ sint: idem enim nunc significat in ea, quam maxime probat, agnitione vsu venire, quum id in aliis non contingat, vt scilicet inde aliquis cadat in valde malas res è bonis, aut fugiat graue aliquod malum, quod instabat: saluusq; & incolumis subito fiat: quomodo enim hoc illic non fiet, quum ea secum habeat peripetiam. Animaduertendum autem in Græcis verbis auctoris ἀτυχεῖν positum hic ab eo esse pro δυστυχεῖν: neque enim plerunque valet ἀτυχεῖν incidere in magnam vim molestiarum: premiq; maximis in rebus iniqua fortuna, sed tantum non consequi finem, propositumq; in aliquo facto: cum contra δυστυχεῖν magnitudinem malorum significet: impetumq; in nos fortunæ atrocissimum. Significare vero hic Aristotelem vtrunque

exitum tragœdiæ apertum eſt: & illius, quæ triſtem euentum rerum habet: & illius, quæ hilarem ac fortunatum.

Ἐπεὶ δὴ ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστιν ἀναγνώρισις, ἀναγνωρίσεις αἱ μὲν εἰσὶ θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ᾖ δῆλος ἅτερος, τίς ἐστιν· ὁτὲ δ᾽ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι. οἷον ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς· ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως.

Quia iam agnitio, quorundam eſt agnitio, agnitiones hæ quidem ſunt alterius ad alterum ſolum, quando fuerit alter manifeſtus quis eſt: aliquando autem ambos oportet agnoſcere. ceu Iphigenia Oreſti agnita eſt ex epiſtolæ miſsione: illi autem ad Iphigeniam alia opus fuit agnitione.

Cum accurate docuiſſet, quod potiſſimum genus agnitionis accommodatum ſit fabulis, intelligens ne illam quidem agnitionem ſemper eodem modo tractari: nunc enim quaſi ſimplicem illam eſſe: nunc autem duplicem, hoc quoque explicare rectum eſſe exiſtimauit: quare initio huius rei ſumpto à ratione nominis, quo illa ſignificatur: eſt enim agnitio è genere eorum vocabulorum, quæ cum altero conferuntur, & a Græcis πρός τι vocantur: hoc enim, quod planum & exploratum eſt, & initium huius animaduerſionis, & fundamentum ſuæ rationis eſſe volens, inquit. Quia agnitio, quarundam rerum eſt agnitio: (neque enim vſus vllus huius vocis eſſe poteſt, niſi aliquid cognoſcatur: multitudinis vero numero dixit τινῶν, id eſt quorundam, quia illo pacto ſingularem etiam, vniusq́; tantum agnitionem complexus eſt: ac ſciebat aliquando etiam, quod nunc tradere vult, duarum ſimul perſonarum notitiam acquiri) agnitiones, hæ quidem ſunt alterius ad alterum tantum: & quæ ſequuntur: hæc enim eſt ἀνταπόδοσις, redditioq́; illius ἐπεὶ. Libet monſtrare locum huic valde ſimilem è primo libro rhetorices: illic enim quoque cum doceret vellet cuiuſmodi eſſe deberet illud, quod eſt mirificè aptum ad perſuadendum: in quo indagando ars ea occupata eſt, vtitur hoc initio illius declarationis: ponitq́; illud eſſe è genere eorum quæ conferuntur cum aliquo: vt hic quoque agnitionem aliquorum eſſe agnitionem tradit. verba ipſius hæc ſunt. ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν τινὶ πιθανόν. Sed illic plura quaſi fundamenta, neceſſaria fuerunt ad eruendum inde quod probare voluit: hic autem vnum hoc ſatis fuit, huic rei, quam oſtendere hic vult, conſtituendæ. Verba autem illa ἔστι δή, quæ in medio harum ſententiarum formis excuſi libri habebant, tolli prorſus inde debent, quia multis modis, illic manentia, officiunt: vimq́; huius argumentationis impediunt. Qui autem in Latinum ſermonem vertit hunc librum, Paccius, hoc vidit: neque enim illa expreſſit: & præterea Madius accuratiſſimus interpres, quiq́; ſingulas ſententias magno ſtudio ponderauit, ipſa vacare cognouit, ac de hoc diligenter diſſeruit. ipſe quoque vetuſtiſſimum exemplar habui, vnde illa abeſſent, niſi quod in margine contra eum locum, quem iniuſte diu poſſedere, malo alicuius conſilio, repoſita etiam in eo fuerant: hoc ſolum inter me, atque interpretes, qui emendare locum voluere, intereſt, quod ipſi verbum quoque, quod ſequitur ἀναγνωρίσεις inde ſine vlla neceſſitate ſuſtulere: id enim, aut poſitum illic eſſe, vt ſententia integra ſit: aut certe intelligi debet: quare cum illic requiratur: ſedemq́; eam obtineat in omnibus exemplaribus, rectius mihi factum videtur, ſi eo loco relinquatur: præterquam quod cum ſupra vnitatis numero poſitum ſit: hic vero multitudo requiratur, remouet etiam, ita hic vſurpatum, eam difficultatem: ſed lectione iam, vt arbitror, conſtituta ad ſententias explicandas redeamus: Cum igitur dixiſſet agnitiones has quidem eſſe alterius ad alterum tantum, quomodo id vſu ueniat docet: addit enim quotieſcunque alter notus manifeſtusq́; fuerit, qui in eo negotio verſatur: id eſt vbi is, qui agnoſcit, obſcurus ignotusq́; non eſt illi, qui agnoſcitur, ſed intelligitur qui ſit: nec error vllus in eius perſona manet. Exempli cauſa, In Oedipo Sophoclis Iocaſta agnouit illum, quem

viri

viri loco habebat, ex se Laioq; patre natum esse, eum verò falsò prius putabat Polybi regis Corinthiorum, Creüsæq; filium: discussis autem his tenebris, req; patefacta, opus non fuit Iocastam ab Oedipo agnosci, quæ nunquam fefellerat: sed intelligebatur ab omnibus Laij vxor fuisse, Creontisq; soror: tantum ipsius nesciebatur, quod ad Oedipum pertineret, cum & ipsa & reliqui ferè omnes putarent, cum infans siluestri loco expositus fuit Oedipus, eum esse à feris deuoratum. Sine exemplo vero re tradita Aristoteles, alterum genus agnitionis declarare volens, inquit. Aliquando autem ambos oportet agnoscere. exemploq; ipse geminam hanc agnitionem, in qua plus obscuritatis esse videbatur, illustrat: sumitq; illud ex Euripidis fabula, quæ uocata nunc est Iphigenia in Tauris: ait enim. Ceu Iphigenia Oresti cognita est missione epistolæ, id est Orestes cognouit sacerdotem illam Dianæ, sororem suam esse, cum ea dedit ipsi literas ferendas in Græciam: argumentumq; illarum voce explanauit, vt si forte in tam longa nauigatione, variisq; casibus maris, literæ periissent, verbis exponere posset, quid illis contineretur, iis, quibus eas reddere debebat. Hoc igitur, quod fecit, ut Iphigenia ab Oreste cognosceretur, præstare non potuit, vt Iphigenia intelligeret eum, cui literas dederat, fratrem suum esse: quare cum fabula postularet, vt non minus Orestes à sorore cognosceretur, quàm ipse eam cognouisset, altera opus fuit agnitione: necesseq; fuit, vt poëta aliud excogitaret, quod Orestis personam sorori aperiret: indicaretq; quis ille foret. cum prior illa ratio vtilis huic rei non esset. Pusillam maculam, quæ locum hunc apud auctorem obscurarat, deleui: cum enim. ὅτι δ' ἐκ ποτέρας prius legeretur. [illegible], sublata vna solum litera. quæ importunè illic hæserat, restitui: atque id non tantum iudicio feci, sed auctoritate etiam calamo exarati libri. nullo autem negotio perspicitur hoc modo legi debere: particulaq;, quæ respondere debet, consuetudine Græci sermonis superiori copulæ μὲν, vicina illi est.

Δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη περὶ ταῦτ' ἐστὶ, περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις. τρίτον δὲ, πάθος. τούτων δὲ, περιπέτεια μὲν καὶ ἀναγνώρισις, εἴρηται. πάθος δέ ἐστι πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρά. οἷον, οἵ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι, καὶ περιωδυνίαι, καὶ τρώσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Duæ quidem igitur fabulæ partes circa hæc sunt, peripetia, & agnitio. Tertia autem passio: Harum peripetia quidem, & agnitio, dictæ sunt. Passio autem est actio, quæ interitum affert, aut graues dolores gignit. vt quæ in aperto fiunt mortes, & eiulatus, & vulnerationes, & quæcunque huiuscemodi.

Tradito atque explanato altero quoque genere agnitionis: duabusq; iam rebus, quas definiendas sibi sumpserat, diligenter explicatis, cogitans restare aliud, quod & ipsum circa easdem res versatur, quamuis eo nomine supra, vbi appellauit peripetiam & agnitionem, vsus non fuerit, rectum esse putauit alia de causa id explicare: vt scilicet omnes res, quæ eodem facerent, cognitæ forent, præsertim cum ad aliam præceptionem transiret. Tertia igitur, addita superioribus duabus, pars est, πάθος: cum tres tantum fabulæ partes in his rebus uersentur: superiores autem fuerunt peripetia, & agnitio. περὶ ταῦτα autem inquit, significare volens, quæ geruntur, id est τὰ πραττόμενα, vt supra ipse in definitione peripetiæ ipsa vocauit, & non multo postea in altero exemplo, quod posuit, mutato tempore eius verbi τὰ πεπραγμένα. illa vero in pulcherrima fabula, vt docuit, eius generis esse debent, vt moueant maximam admirationem spectatoribus, & incutiant in animos eorum metum, excitentq; illic misericordiam: tres enim res inueniuntur, quæ hoc præstant, atque id mirifice efficiunt: earum duæ proximè definitæ sunt: tertia, id est πάθος, est, ut ipse inquit, factum quoddam, quod ad mortem ducit: vimq; habet hominem perdendi: aut si interitum non affert, acerrimos saltem corporis dolores gignit,

Magis autem illustrare rem volens, ac, quid intellexerit uerbis illis, docere, inquit. Vt & neces corám spectatoribus allatæ quibusdam, siue cruciatus corporis acerrimi, ac vulnera imposita: nec non quæcunque alia huiuscemodi sunt: hæc nanque cuncta facta πάθους nomine ostenduntur, quia sunt, qui accipiant mali aliquid maioris, ac perpetiantur: neque enim πάθος hic valet perturbationem & quasi morbum animi. Eodem etiam sensu cepit Athanasius, qui luculentam orationem, quam habuit de nece Christi & indignissimo supplicio ipsius, inscripsit περὶ πάθους κυρίου: & quæ sanè contigere in illo interitu, passim Christiani homines Græca voce ita appellabant, ut Latini ea, qua rei docendæ causa vsus sum, passim vtuntur, & si me non fallit magis eam aptam esse ad rem exprimendam, quàm in se elegantiam vllam habeat: à ueteréq; aliquo scriptore usurpata sit. Περιωδυνίαι sunt, cum quispiam vndiq; correptus est maximis doloribus: & qui ita corpore affectus est, περιώδυνος appellatur. Hunc autem corporis habitum, & quod verbo hoc à Græcis exprimitur, significare uult Cicero, cum ait, quempiam toto corpore ardere doloribus. Græco nomine usus est Demosthenes contra Cononem, id usu uenisse commemorans importunitate illius hominis, quem accusat. Verba eius sunt, iudicibus iniuriam illam, iudiciumq; medici, exponentis. εἰ μὴ κάθαρσις αἵματος αὐτομάτη μοι, πάνυ πολλὴ συνέβη, περιωδύνῳ τ' ὄντι, καὶ ἀπορουμένῳ ἤδη, κἂν ἔμπυος γενόμενος διεφθάρην. Habet autem in se difficultatem, quo modo appellet tres has res tragœdiæ partes: neque enim sunt ex illis partibus, quæ similitudinem habent formarum: neque è numero etiam earum, quas nunc adiungit: & quas augere, & quasi constituere corpus tragœdiæ tradit. Quæ igitur aliæ possunt esse partes? An tres hæ sunt partes partis, ut supra ipse de duabus ipsarum apertè inquit, cum dignitatem fabulæ comprobauit. affirmauit enim ea etiam de causa anteponendam esse fabulam ceteris partibus qualibus, quia quę maximè capiunt animos spectatorum peripetia & agnitio, fabulæ partes sunt.

Μέρη μὲν τραγῳδίας, οἷς μὲν, ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν. κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί: πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικόν. καὶ τούτου, τὸ μὲν, πάροδος: τὸ δὲ, στάσιμον. κοινὰ μὲν ἁπάντων ταῦτα: ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κόμμοι.

Partes quidem igitur tragœdiæ, quibus quidem, vt formis, oportet vti, prius diximus. Secundum autem quantum, & in quas diuiditur separatas, hæ sunt. Prologus, episodium, exodus, choricum: & huius quidem altera pars, parodus: altera verò, stasimon. Communia quidem omnium, hæc: propria autem, quæ ab scena, & commi.

Antequam tragœdiæ partes, quę corpus eius, magnitudinemq; constituunt, explicet, quod nunc facere aggreditur, repetit paucis, quid proxime egerit: quod cum semper ordinis ostendendi causa libenter faciat, recreandiq; animum lectoris, cum doceat ad finem iam peruentum esse alicuius pręceptionis, eò libentius nunc facit, quia similis multum est uis naturaq; superiorum rerum, illis, ad quas nunc tradendas se parat: vtræq; enim partes uocantur: ne scilicet confunderentur. Aptè autem, partibus illis explicatis, quæ similitudinem formarum habent, ac per omne corpus tragœdię manant, declarat alterum genus partium, quæ magnitudinem constituũt, locisq; disclusę sunt. Animaduertendum uero ipsum prius illud genus partium, non formas appellare, quia uerę formæ speciesq; non sunt, sed ita propter similitudinem uocantur: quare inquit oportere eos ipsis uti tanquàm formis: existimareq; habere illas aliquo modo vim eius rei, quę in natura animantium forma appellatur, cum reliquæ partes respondeant membris animalium, id est capiti, ceruicibus, humeris, cruribus, pedibus. Inquit igitur, postquam se absoluisse ostendit priores illas partes, quæ in quantitate manent: in quasq; secatur tragœdia, seorsum positas, has esse: quatuor sanè numero, quarum tamen una rursus secetur in duas: ut ita

quinque

quinque tragœdiæ partes ſint, quæ quantam illam reddunt: quæ ſanè in omni tragœdia inueniantur, nec ab illa poſſint abeſſe: alioquin manca illa inchoataq; foret: cum contra, vt hæ partes communes ſunt omnium tragœdiarum, ita duæ reſtent, quæ propriè quarundam ſint, & ab aliis abſint, vt illic nullo modo accommodatæ: nec arguant vitium aliquod diminutionemq; earum. Vocantur autem ab ipſo hæ τὰ ἀπὸ σκηνῆς, & κόμμοι: vt duæ prorſus partes eſſe videantur: cum tamen infra, vbi diligenter notionem, vimq; omnium partium euoluit, in vnam ipſam redigat: commumq; appellet ploratum lamentationemq; communem & chori, & ab ſcena: vt non videam, quid ſuum propriumq; reſtet perſonarum, quæ in ſcena manent, ſi cum ambo conſentiunt: hiſtriones (inquam) ipſi, & qui chorum, id eſt cantorum gregem, conficiunt, in aliquo aduerſo caſu lugendo, vocatur commus: quamuis cum hic τὰ ἀπὸ σκηνῆς dicat, non οἱ ἀπὸ σκηνῆς, quomodo conſueuit appellare hiſtriones, videatur potius facta quædam ipſorum ſignificare. Si igitur appareret aliquando quippiam ipſos agere, quod non vſitatum, propriumq; foret eorum, qui ſcenam incolunt, hoc vnum ex iis eſſet, quæ propriæ ſunt certarum tragœdiarum partes. Vnum vero hic eſt, quod niſi negligentia librariorum commiſſum ſit, valde me perturbat, quomodo, cum tragœdias videatur ſignificare voluiſſe: atque ita ſanè interpretes acceperint, dixerit ἁπάντων: & non, quo genere vocantur tragœdiæ, ἁπασῶν: neque enim quid capi poſſit ſiue virili, ſiue neutro genere dictum, quod hic quadret, intelligo. Commi autem eiulatus hi, generaq; atrocium lamentationum vocabantur, quia qui graui aliquo dolore premuntur, frontem femurq; ferire conſueuerunt: à uerbi enim κόπτειν futuro tempore κόμμος deducitur: quo uerbo etiam, in hoc genere fletus ſignificando, vſus eſt Herodotus non ſemel, ut cum ait. κόπτονται τὰ μέτωπα προθύμως, καὶ οἰμωγῇ διαχρέωνται ἀπλέτῳ. Aptè autem in primis Euripides in Troadibus: cum enim illic Andromacha narraret Hecubæ, ſe vidiſſe corpus Polyxenæ, quæ in buſto Achillis necata fuerat, operuiſſeq; illud veſtimentis: &, hoc deniq; genere luctus proſecutam caſum illum fuiſſe, inquit. Εἶδον νιν αὐτὴ, κ'ἀποβᾶσα τῶνδ' ὄχων, ἔκρυψα πέπλοις, κ'ἀπεκοψάμην νεκρόν. Cicero in epiſtola ad Atticum, cum inquit. Aut ingemuiſſe, ut frontem ferias: nec non in iij. Tuſculana, pectoris, femoris, capitis percuſſiones, hoc videtur ſignificare voluiſſe. Nam Xenophon quoque eundem morem intellexit: & in vij. libro παιδείας affirmauit ipſo Cyrum vſum, quamuis eodem verbo non vtatur, qui inquit. ταῦτα ἀκούσας ὁ κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρόν. Nam idem tragicus in eadem fabula multo poſt, & ipſe verbum variauit, cum tamen idem prorſus oſtendere vellet. reſpondet verò mirificè locus hic illi Ciceroniano. eſt autem vbi Hecuba miſerabiliter lamentatur, quod infans Aſtyanax ad mortem raperetur, è ſinu matris abductus: docet enim eum erga ipſum aliis officiis fungi non poſſit, ſe vnum hoc, quod ereptum ipſi non eſt, vnà cum calamitoſiſſima matre date. Τάλαι σοι δίδομεν πλήγματα κρατὸς, δέξαι τε κτύπους. Vim reliquorum uerborum, ſi declaratione egere videbuntur, infra explanabo: nam auctor ipſe ita ſingulas has partes interpretatur, ac quid illis nominibus ſignificetur, oſtendit.

Ἔστι δὲ πρόλογος μὲν μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου: ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. ἔξοδος δὲ, μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. χορικοῦ δὲ πάροδος μὲν, ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ: στάσιμον δὲ, μέλος χοροῦ, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου. κόμμος δὲ, θρῆνος κοινὸς χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς.

Eſt autem prologus quidem pars tota tragœdiæ, quæ ante parodum chori. Epiſodium autem pars tota tragœdiæ, quæ interiecta eſt inter totas chori cantilenas. Exodus autem pars tota tragœdiæ, poſt quam non eſt chori cantilena. Chorici autem: parodus eſt prima dictio totius chori: Sta-

simon autem cantus chori, qui est sine anapæsto & trochæo. Commus autem lamentatio communis chori & ab scena.

Cum igitur, verum ordinem sequens, primum definiat prologum: affirmetque ipsum esse totam tragœdiæ partem, collocatam ante parodum aduentumq; chori: significat (nisi fallor) rectè poëtam in omni illa parte argumentum fabulæ positurum esse: si id initio ac primo statim aditu non fecerit: esseq; ita ipsam omnem assignatam prologo: nam non videtur satis aptè dicere potuisse nihil aliud in ea agi, sed solum paucis indicari, quod vniuersa penè fabula continetur: hoc enim existimari posset falsum esse, nisi ita acciperetur, vt per omne id spatium semina quædam eius rei iacta forent. Euripides plerunque primam personam, quæ in scenam venerit, hoc munus statim obire facit: ceteri tragici qui hoc non seruant, non committunt tamen, vt post aduentum primumq; cantum chori, id commemoretur: sic enim spectatoris animus nimis diu suspensus incertusq; foret: nec posset in tanta eius, quod agitur ignoratione, percipere singularum partium finem atque intellectum: huic enim rei prologus inuentus est, ac breuis illa narratio: vt minore negotio cuncta, quæ illic geruntur, percipiantur: nec quicquam accuratum spectatorem elabatur. Plautus quoque comœdias scripsit, in quibus primæ personæ, quæ in scenam veniunt, officio prologi non funguntur, nec argumentum fabulæ narrant, vt Militem, Cistellariam: & tamen primo in actu, quod idem est, atque ante aduentum chori, id ab aliquo conficitur. Monstrata autem vi prologi à loco potius, quem in tragœdia tenet, quàm à munere aliquo ipsius diligenter explicato: neque enim tradit, quæ sint partes prologi: quia (vt opinor) id satis notum erat: ratioq; eius nominis id aperte indicabat; ostendit eodem pacto sedem episodij potius, & vbi collocari ipsum debeat, quàm naturam eius rei explanet: episodium enim inquit esse partem totam tragœdiæ, quæ posita est in medio choricorum cantuum, & ipsorum quoque totorum atque integrorum: non tamen hic quoque (vt opinor) ita accipere debemus, ut uelit omne illud, quod est interiectum inter chori cantus, esse episodium: neque enim locus restaret vllus veris propriisq; partibus fabulæ, nisi in prologo & exodo: hæ nanque tantum tragœdiæ partes non sunt vndiq; cinctæ chori cantibus. Sed quia hoc durum videri alicui potest, si id ostendere auctor voluisset, illo modo ipsum locutum fuisse, videndum est, an forte capiat hic ἐπεισόδιον alio significatu, ac vulgo capitur; & ipse quoque aliis locis cepit: voceq; episodium, vt verba ipsa declarant, quicquid inclusum est in medio duarum chori cantilenarum. nam si quis cogitat illas ut extremas, non sine causa intelliget, ita ipsum appellari potuisse. Pollux autem docuit, quid in tragœdia episodium vocaretur: idq; esse inquit [illegible]: quod valet. cum alicui rei, quæ sua propriaq; sit eius facti, adiungitur alia, atque adplicatur, quæ superuenerit: ac sine qua factum illud prius manebat. id uero à poëtis fit & exornandæ & producendæ fabulæ causa: nam argumentum fabulæ, factumq; illud simplex, quod refertur, pusillum est: paucisq; commemoratur. Sed ut ad sententias Aristotelis redeam, ex verbis ipsius videtur neque in prima, neque in extrema tragœdiæ parte rectè, commodeq; collocari posse aliquid, quod sit alienum à fabula, atque eo aliunde importatum: atque huius sanè rei, si verum hoc est, videtur causa esse, quia in fronte ipsius componendo illi nodo opera datur, ex quo fabula constat: ac nihil eo alienum, ne perturbet spectatorem, admiscetur: vt in extremo etiam in nodum eum expediendum, explicandamq; confusionem illam rerum, incumbi debet à poëta: hoc enim videtur ars ipsa, veritasq; huius rei postulare, quam toto hoc libro persequitur Aristoteles: quamuis etiam contra à poëtis ipsis, licentia vsis, aliquid committeretur: Quod verò hic etiam inquit, Intra totas chori cantilenas, ut ita Græcum verbum μέλη reddam, inde elicere videmur posse, chorum etiam aliis locis aliquando canere; & non tantum cum plenos illos integrosq; cantus edit. Exodum autem, quem supra tertio loco commemorauit, esse inquit partem totam tragœdiæ, post quam non est chori cantus: post ultimam enim cantilenam chori fabula iam ad exitum finemq; properat: inde enim videtur

detur potius exodus vocata, quam quod statim chorus abeat: quàmuis quod contrarium huius est, à chori aduentu parodos appellata sit: nam in non nullis tragœdiis inducitur chorus tanquam persona aliqua quippiam illic loqui: & in quibusdam etiam diuisus in duas partes, secum de aliqua re queritur: nec tamen unquam post terminum illum canit. Præterea cum chorus è theatro, non rediturus, discedit, discessus ipsius, vt testatur Pollux, ἄφοδος, non ἔξοδος appellatur. Tribus igitur partibus tragœdiæ iam explicatis, ex iis, quæ magnitudinem, corpusq́; eius constituunt, ad chori munera transit: neque id, quod generis similitudinem habet, quamuis supra in partibus his appellandis eo nomine vsus fuisset, definit, quid sit, id est choricum: sed tanquàm species ipsius, partesq́;, in quas id partitus fuerat, explicat: illis nanque cognitis omnis vis chorici percepta erit. Parodum autem, quæ ordine quoq; præcedit, primum declarat eadem ratione, qua ostendi eum vsum in reliquis partibus indicandis: neque enim quid agere illic debeat ostendit: sed tantum tradit parodum esse primam dictionem totius chori: quamuis autem λέξιν dicat: quod verbum dictionem locutionemq́; sine musicis modis plerunque valet, videtur tamen cantum significare: nam cum inueniantur etiam tragœdiæ, in quibus primæ partes sunt chori, non tamen illic vniuersus chorus loquitur, sed quid sentiant omnes, qui chorum constituunt, vnus pro illis edit. excipio fabulas illas, quæ penitus neglexere terminos, quos veritas ipsa, ratioq; huius rei fixit: quosque postea Aristoteles omnibus demonstrauit. Nec tamen, cum id fit, videtur commode apteq́; primus cantus totius chori, quod ad vim nominis facit, parodus appellari: necesse enim est prius venerit in scenam chorus, si prius sermonem cum aliquo histrione instituit, aut secum de aliqua re subtiliter disputauit. In tragœdia Sophoclis, quæ inscribitur Oedipus Coloneus, cantus ille, qui continet laudes Athenarum: cuiúsq; initium est, εὐίππου ξένε τᾶσδε χώρας, parodus appellatus est ab erudito in primis scriptore Plutarcho: illic enim primum chorus canere incœpit: cum tamen antea multa locutus fuisset cum calamitoso illo sene: admiratus nanque fuerat improbitatem eius, qui contra instituta, religionémq; eius loci, contaminasset aditu suo fanum Eumenidum. Idem etiam, quod verè facere potuit, πάροδον appellauit in vita Lysandri cantum húc in Electra Euripidis, qui incipit Ἀγαμέμνονος ὦ κόρα ἤλυθον. loquitur uero illic chorus cũ Electra, qui grex erat Argiuarum mulierum inuitantium ipsam ad diem festum colendum. nihil autem antea aut communiter aut aliter chorus in ea fabula ediderat. nam proprie parodus esset primus ingressus chori: atque hoc uocabulum ipsum valet. Pollux præterea ostendere volens, quid parodus sit, inquit. καὶ ἡ μὲν εἴσοδος τοῦ χοροῦ πάροδος καλεῖται. Post parodi explicationem Aristoteles tradit quid stasimon sit, cui officio chori nomen impositum est a stabilitate: tunc enim, cum cantum eum edebat, eodem loco stabat chorus, nec in ullam se partem mouebat: in parodo nanq;, vt nomen significat, dum caneret, gradiebatur. Esse igitur inquit stasimon cantilenam chori, quæ sine anapæsto & trocheo est: hi nanque pedes mobiles sunt: nec vllo modo apti firmitati alicui, mansioniq́; declarandæ. Seruabant autem hoc diligenter veteres poetæ, vt in scribendo numeros eligerent aptos rebus, quæ tunc gererentur referendis: quod multum etiam ualebat ad eas illustrandas: ante oculosq́; penè eorum, qui legerent, audirent ve, collocandas: quare in parodis illi potissimum pedes, qui hinc arcentur, vsurpantur: ceteriq́; omnes, qui celeritatis aliquid in se habent. Qui scholion id scripsit in chorum eum Phœnissarum, cuius initium. Τύριον οἶδμα λιποῦσ' ἔβαν: quod scholion tradit cantum eum uocari stasimon: infráque, declarata etiam vi parodi, cum exemplum eius ponere uellet, ab eodem poeta illo sumpto, dixit, parodum esse locum illum ex Oreste fabula, cum chorus inquit. σῖγα σῖγα λεπτὸν ἴχνος ἀρβύλης τίθετε, tota uia errauit: quod nanque stasimon esse vult, parodus est: & quæ parodus ab ipso uocatur, cantus chori non est. Aristoteles enim ut uere pars aliqua chorici, parodus & stasimon uocari possit, requiri ostendit, ut μέλος cantúsq; sit: quamuis in definienda parodo μέλος non appellarit: posuit tamen, quod (vt opinor) idem eo loco ualet: nam quod ait λέξιν ὅλου χοροῦ, intellexit μέλος: cum enim vniuersus chorus uocem edit, & non unus aliquis illius gregis uicem omnium sustinet, canit: quin autem primus ille cantus in ea fabula sit, dubitari non

potest. Sed sunt etiam illic frequentes pedes mobiles, qui alieni sunt à stasimo: nam si parodus illa esset in Oreste, quæ ne à choro quidem pronunciata est, sed ab Electra, quamuis in excusis libris falsò chori nota illic posita sit: prima enim verba chori in ea fabula sunt. ἰδοὺ πάρειμι, quia tunc chorus in scenam venit, sequeretur etiam, vt, quæ à graui auctore Plutarcho in Oedipo Coloneo hoc nomine vocata est, parodus non foret: prius enim in scena, vt apparet, chorus multum uersatus fuerat. Sed ille (vt arbitror) in hoc deceptus est, quod, notionem nominis secutus, putauit primum quemq; aduentum illius parodum debere vocari, quamuis tunc chorus nō caneret, sed perinde atque histrio aliquis ageret: quod omnino falsum est. Eruditius igitur multo, veriusq; sensit de his rebus, qui confecit argumentum Persarum Aeschyli, vel non nulla potius adnotauit ante illam fabulam, quæ adiutura lectorem eius existimauit: chororum enim genera diuidens, inquit. Eorum quædam esse parodica, quæ sunt, quando chorus exponit, quam ob causam aduenerit, vt illud τύριον οἶδμα λιποῦσα: alia autem stasima, quando stat: incipitq; commemorare incommodum aliquod, quod in illis rebus euenerit: non nulla uerò commatica, quando, quod testabat, lamentantur acerbos eos casus. Hic igitur vidit naturam eius cantus Phœnissarum: cognouitq; parodum eum esse: cum enim ex omnibus tragœdiis exemplum sumere ei liceret, illo potissimum vsus est ad parodum ostendendam. Quod verò ad rationem nominis facit, quo cantus chori vocatur stantis, immobilisq; manentis, Aristoteles harmoniam hypodoriam in problematibus, stasimon esse inquit, quia grauis foret, ac numeros stabiles reciperet. Nam Horatium quoq;, quod Græcæ voci respondet, eadem de causa spondeos stabiles appellasse, quia moram scilicet in se habent, apertum est. Non docuit autem Aristoteles, unum ne solum, an plura stasima in cantibus chori forent: sed tantum tradidit cantum eum chori, à quo abessent hi pedes mobiles, quos appellat, στάσιμον vocari. nam parodum vnam esse tantum significauit, cum ait eam esse primam dictionem totius chori. Pollux verò, qui hæc minutius concidit, ostendit, cum contingat aliquando chorum è scena exire, rei alicuius administrandæ causa, quæ seruiat fabulæ, reditum postea ipsius in scenam vocari ἐπιπάροδον, id est secundam & repetitam parodon: in qua omnia, quæ in priore, seruari solita verisimile est: inde enim quoque pedes stabiles, & qui moram in se haberent, eadem de causa remoueri debebant. Monstrato stasimo Aristoteles à pedibus, qui alieni ab eo cantu sunt, declarat quid commus sit: quam rem supra non communem omnium tragœdiarum, sed propriam quarundam partem esse dixit: inquitq; commum esse fletum, lamentumq; commune chori, & ab scena. Nam ἀπὸ σκηνῆς quod inquit, quod videtur valere sonum vocis, qui exit è scena, atque inde proficiscitur, arbitror intelligere ipsum fletum histrionum, quod tamen magis certum foret, si dixisset καὶ τῶν ἀπὸ σκηνῆς: ita nanque consueuit vocare histriones ipsos: Et sanè aliis etiam in locis ita distinxit chorum ab histrionibus, vt in problematibus paulo post supra citatum locum: de amplitudine enim & stabilitate loquens inquit. ταῦτα δ' ἐμ᾽ ... χορῷ μὴ ἀνάρμοστα: τοῖς δ' ἀπὸ σκηνῆς, οἰκεῖα. Sed Demosthenes etiam pro Ctesiphonte ita locutus est, cum histriones intelligeret: personámq; aliquam, quæ in scena versaretur. Aeschinem enim exagitans, qui ei studio olim incubuisse ferebatur, inquit. Σὺ δὲ, μηδὲ ἄρχων τὸν τυχόντα: ἀλλὰ τούτων τινὰ τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς, Κρεσφόντην, ἢ Κρέοντα: & quæ sequuntur. Quamuis non omnino uerbis illis idem significare videatur uoluisse nobilissimus orator, quod Aristoteles. Sed cum se prius, personámq; suam simulatè extenuasset: contráq;, itidem fictè, angere vellet dignitatem aduersarij, inquit. Te autem uis faciam magnum aliquem virum, atque heroem, ac ne quemlibet quidem ex illis, sed eorum aliquem qui in scena versantur: puta Cresphontem, aut Creontem. intelligens (nisi fallor) præstantissimum quemq;, atque illic ualde nobilitatum, quasi honorem aliquem ac dignitatem etiam ipsis afferret, in scenam crebrò eorum facta referri. Videtur autem hinc elici, chorum non solitum manere in scena, sed alium theatri locum ipsi assignatum fuisse, quum dixerit commum esse fletum mixtum è cantibus chori, & vocibus, quæ prodeunt è scena. Vt autem ita quoque coner illustrare hunc locum, indicabo vnum, alterum ve huiuscemodi fletum in tragœdia aliqua, qualem intelligit hic Aristoteles

les. primum igitur in Andromacha Euripidis, cum iam nuntius grauis & inexpectati mali venisset Peleo, qui significauit Neoptolemum nepotem ipsius, cæsum Delphis impetu multitudinis, in illum ab Oreste concitatæ: cumq; chorus corpus ipsius adolescentis, quod ferebatur humeris famulorum monstrasset, omnis ille locus, ex quo statim lamentari incipit Peleus acerbum illum casum, & multa colligit, quæ atrocitatem ipsius, calamitatemq; suam testarentur, & vnà cum eo chorus miserabiliter luget: doletq; & indignissimam illam necem, & Pelei ipsius orbitatem, vsque ad subitum aduentum Thetidis, quæ venit, vt consolaretur illum dolorem, commus est. his autem præcipuè verbis, illic à Peleo cum ingenti dolore editis, declaratur commum illum vocari debere. οὐ σπαράξομαι κόμαν; οὐκ ἐπιθήσομαι ἐμῷ κάρᾳ κτύπημα χειρὸς ὀλοόν; tempus enim illud requirere ostendit vt dilaniet capillos, & manibus caput feriat, atque omni genere lugendi vtatur. Eodemq; pacto in Aiace Sophoclis, ubi Tecmessa, inuento corpore Aiacis, adhuc spirante, deplorat mortem illam fortissimi viri: statimq; chorus, re cognita, malumq; illud ante oculos habens, & ipse magnopere dolet: multaq; effundit significantia vehementem dolorem, quo premebatur, commus est: cui etiam fletui se adiungit, incredibiliter dolens, Teucer, qui & ipse indulsit ægritudini & grauiter questus est de illo atroci malo, donec interuenit Menelaus. qui accusaret illum, quod mortem fleret Aiacis, qui pessimè animatus fuisset aduersus exercitũ: vetaretq; eum sepulturæ dare. plures alij huiuscemodi questus existũt in tragœdiis patheticis, quos, qui accuratè leget, nullo negotio cognoscet.

Μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν, ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν: κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ' ἐστίν. ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι, συνιστάντας τοὺς μύθους: καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημένοις.

Partes autem tragœdiæ, quibus quidem, vt formis, oportet vti, prius diximus. Secundum autem quantum, & in quas diuiditur separatas, hæ sunt. Quæ autem oportet coniectare, & quæ oportet cauere, constituentes fabulas, & vnde erit tragœdiæ opus, deinceps tradendum ijs, quæ nunc dicta sunt.

Cum partes quoque, quæ corpus tragœdiæ constituunt: locoq; distinctæ ac separatæ sunt, explicuisset, docet venisse tempus rerum illarum tradendarum, quas oportet poëtas in componendis fabulis proponere sibi, ac capessere conari: quasq; contra totis viribus decet in ea te fugere ac vitare: & vnde deniq; obtineri possit, ut tragœdia id efficiat, cui efficiendo præstandoq; inuenta est. Sed antequam verba, quę hoc valent: quæq; ordinem, quem sequi velit accuratissimus scriptor, interpreter, libet suspicionem animi mei indicare: veritus enim quandoq; sum, atque id (vt opinor) non sine causa, ne plura uerba, quæ initio huius partis apud auctorem collocata sunt, è superiore loco in inferiorem hunc fluxerint, atque hic nullo modo legi debeant: cum enim illa duobus uicinis locis, nulla penè immutatione facta legantur, arbitrabar in altero eorum ea superuacanea esse. & cum mecum cogitarem, vbi nam illa uetius manere possent, putabam superiorem sedem magis illi conuenire. intelligo autem, quamuis id dubium esse non possit, ac cuiuis accuratè legenti, ea iteratio earundem sententiarum suspecta merito esse debeat: quibus commemorat se docuisse partes, quibus oportet uti tanquam formis: uelleq; se nunc tradere partes, quę in quantitate positæ sunt, in quasq; tragœdia secatur seiunctas. Existimabam autem illa magis propria illius loci, quia mos Aristotelis est absoluta iam aliqua præceptione, cum velit ad alia transire, breui repetere quæ fecerit: indicareq; itidem, quæ sequantur, non aliquibus rebus iam explicatis ostendere, diuisione facta & quid multo supra & quid etiam proxime fecerit: nec ordinem rerum futurarum aperire: sed contra

contra patefacere tantum, & quasi digito monstrare id, quod iam effectum est: hoc enim ualent uerba illa ταῦτα ἐστὶ: suntq; ostendentis, & manum eò intendentis: nam cum semel iam testatus esset se tradidisse partes tragœdiæ, quibus ut formis uti oportet, atque id suo aptoq; loco fecisset, quid opus fuit, alieno idem importunè docere? hic enim satis esse videbatur à se partes, quæ quantam fabulam reddunt explanatas esse. Sed tamen in hoc huius rei iudicio, cum hoc seorsum ab illo repetitum non sit, molestum uidetur, quod statim indicarentur ab auctore quæ sequuntur, sine ulla proxima vicinæ rei repetitione: quod non est consuetudinis ipsius: nam particula etiam δὲ, quæ initio eius declarationis posita est, eam quæ ipsi respondet, requirit. Quare & hoc & consensum omnium librorum aduersari mihi intelligens, nihil temere ausus sum immutare, tantum scrupulum, qui animo meo iniectus esset, volui indicare. Sed his relictis. Cum optimus magister supra multa præcepisset, quæ ostendunt, quomodo oportet fabulam texere, résq; illas coagmentare, antequàm etiam doceret duplex esse genus partium ipsius, cum alteræ qualitatem fabulæ indicent: alteræ magnitudinem eiusdem, corpusq; constituant: videretq; nunc, explicato iam vtroque genere partium, esse quædam, quæ multum elegantiæ ac virium tragœdiæ afferunt, manentia in constructione fabulæ: non nullaq; itidem alia, quæ impediunt, corrumpúntq; officium ipsius, vt facilius bona obtineantur, mala autem vitiáq; declinentur, ostendit quæ illa sint, quæ opus finémq; tragœdiæ adiuuant: ac quæ deprauant. Non alienum autem est, quamuis ratio viaq; alicuius artis tradita iam sit, non nulla tamen admonere, quæ ad expoliendum opus pertinent: monstrandúmq; quomodo, quod summum in eo perfectúmq; est, confici possit. Quare non arbitror nunc auctorem præstare, quod initio libri proposuit, vt non nulli credidere: neque præceptionem hanc illi parti respondere puto, cum ait. Et quomodo oportet constituere fabulas, si debet se benè habere poësis: nam præter quam quod id iam effecit, ordo etiam ita valde ab eo immutatus esset: nam verba hæc præcedunt illa, quibus declarat se disputaturum ex quot, & qualibus partibus constet poësis: quod in tragœdia iam effectum ab eo est. Si accurate autem attendimus, hic Aristoteles ostendere vult, quæ pulcherrimam tragœdiam, & cui nihil addi possit, efficiunt: nam ut illa opus suum ad exitum rectè perducat, magna ex parte in constructione fabulæ positum est. vnde inquit. Quæ autem oportet sibi proponere ac persequi: uerbum enim, quo ipse vsus est, στοχάζεσθαι, translatum est ab iis, qui arcu utuntur, sagittisq; locum destinatum appetunt. ut igitur illi oculos eò dirigunt, ita in reliquis studiis, quæ nobis vtilia putamus, obtinereq; cupimus semper quasi posita ante oculos habemus: quare id verbum in consuetudine Græcorum fuit. Quæ igitur (inquit) opus est magna diligentia persequi: quæq; contra oportet fugere ac toto animo vitare poëtas, dum fabulas constituunt, tanquàm scopulum aliquem: nec non unde existet, parabiturq; à nobis, vt tragœdia munus suum obeat: ac moliri ea possit, quæ ab ipsa expectantur: officium autem ipsius finisq; notus est: vt ex consequentibus etiam verbis intelligitur: excitare enim in animis spectatorum illa debet metum, & misericordiam. Hæc (inquam) omnia requirit ordo huius præceptionis, vt post nunc explicatas res tradamus. Quod enim inquit λεκτέον, munus officiúmq; suum esse declarat illi rei incumbere. Nam ἐφεξῆς, quod idem in Græco sermone valet, quod deinceps in Latino, verum & non interruptum ordinem significare apertum est.

Ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλίστης τραγῳδίας, μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμένην: καὶ ταύτην φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικήν: τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστι. πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν: οὐ γὰρ φοβερὸν, οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν.

Quia igitur oportet compositionem esse pulcherrimæ tragœdiæ non simplicem, sed nexam: & hanc formidolosorum & miserabilium esse imitatricem:

tricem: hoc enim proprium huiuscemodi imitationis est, primum quidem manifestum, quod neque æquos & probos homines oportet mutatos apparere ex felicitate in infelicitatem: non enim formidolosum, neque miserabile hoc, sed sceleratum est.

Cum propositum Aristoteli sit osteodere quæ captãda, quæq; fugienda sint in optima fabulæ tragicę coostitutione, primum docet quas potissimum sumere personas debeamus: de quarum magna fortunarum mutatiooe scribatur à nobis tragœdia: dumq; harum condicionem vitámq; inuestigat, simul declarat quæ sint declinandę, vt nullo modo muneri proprio tragœdiarũ obeundo accommodatę: uel potius monstrandis harum vitiis, venatur eas, quæ ab iis culpis vacuæ sint, & omni te vtili ad hunc finem abundent. Ponens igitur duo iam explicata planáq; facta, vode nascatur & liqoido intelligatur quid facto hic opus sit, inquit. Quia igitur oportet pulcherrimæ tragœdiæ compositionem esse, non simplicem, sed plexam (hoc enim alterum eorum est, in quibus fundat hanc præceptionem:) supra autem probauit, fabulas, rerúmq; coagmentationes, inuolutas & in quibus agnitio peripetiáq; existeret, anteponeudas esse simplicibus argumentis: quamuis eoim ex simplici apertóq; argumento fabula confici possit oon mala, cum tamen hic de pulcherrima, omnibúsq; rebus ornata tragœdia loquatur, merito illam remooet. Adiungit autem. Et hanc formidolosorum, & miserabilium esse imitatricem: quod & ipsum supra comprobatum est: & vt certum, hic positum. Commune verò hoc est omnium tragœdiarum: non pulcherrimæ & vndique absolotæ propriom: quæ nanque non haberet argumentum aut ad metum inticiendum in animos hominum, aut ad misericordiam illic excitandam aptum, tragœdia non foret, vt statim ipse declarat, qui ait. Hoc enim proprium est huiuscemodi imitationis: nulla enim alia genera poëseos proponunt sibi imitandas res terribiles, aut ad gignendam misericordiam accommodatas. His igitur duobus positis infert (quod enim sequitur est ἀνταπόδοσις & redditio superioris illius coniunctionis ἐπεὶ) Primum quidem manifestum est, quod neque æquos ac probos viros oportet mutatos apparere è rebus valde secundis in res valde aduersas: io qoa reddiїoone non simpliciter, vt consueuit, inquit δῆλον, sed ante illud, πρῶτον posuit: neque enim id tantum inde planum esse, nasciq; è superioribus illis vult, sed alia etiam non nulla, quæ adiuuent hanc cognitionem: Tria autem illa esse videntur: quæ antequàm ostendat quid aptum sit coagmentationi optimæ fabulæ, inde remouet: atque illa quidem omnia in personis, in quibus fundata est fabula, posita. Primum igitur eorum est, quod statim inde certo intelligi docet. Cum verò quærendum sit, cum πρῶτον dixerit, cur noo addiderit infra ἔτι: aut si tertium etiam quoddam ex illis tanquam fundamentis exoriebatur, ἔπειτα, vt ratio ipsa poscere videbatur: si nanque nihil aliud inde præter primum illud eliciebatur, quid opos fuit πρῶτον ponere? siue ita locus accipiendos est: siue alia quædam intellexit, quæ secundum tertium ve locum subirent, vt quæ ipse appellaui voius quasi corporis sint: & uno cuocta, quod inde manifesto teoeantur, comprehendantur. Non potest autem quod dixit, contingere, vt tanta commutatio fortunarum alicuius fiat, nisi in argumento inuoluto: in hoc enim manet peripetia, quæ noo versatur in simplici & aperta fabula: quare recte supra genus illud fabulæ reiecit. Rationem vero eius, quod dixerat reddens, inquit. Non enim formidolosum, neque miserabile hoc, sed scelestum est. Significat autem hoc argumentum alienum esse à fine tragœdiæ: nec posse præstare illa propter quæ expetitur tragœdia: cum ipsum neque metui incutiendo, oeque excitandæ misericordiæ in animis hominum idoneum sit, sed maius quiddam moliatur: ac scelestum nefariumq; factum habeatur: valet enim (oisi fallor) omnis hæc sententia. Cum homines vident innocentem virum, atque insignis probitatis amittere præclaras opes, & incidere in res maxime aduersas, accusant penè deos immortales, qui hoc passi siot, nec defenderint integrum virum, & exemplum quoddam bonitatis, vt videbatur oportuisse: iudicantq; prorsus id factum

coosccle-

consceleratum, & huiuscemodi, quod fieri nullo modo debuerit. μιαρὸν certè valet scelere inquinatum ac contaminatum. Euellitur autem scrupulus, qui animum alicuius male habere potuisset, hoc pacto: non sine causa enim aliquis putaret tunc præcipue gigni in animis nostris misericordiam, cum cernimus probum virum iniqua fortuna uexatum, quod uerum est: euellitur (inquam) si capimus id verbum ἐπιεικῆ, valere hic egregia probitate præditum, & non mediocris alicuius bonitatis hominem. nam in ij. libro de arte dicendi ipse tradit misericordiam commoueri, cũ videmus aliquem malo quopiam magno oppressum, indignum illis malis: multi autem indigni sunt malo, quamuis plenam absolutamq; bonitatem non habeant: nec vtitur ille hac voce in explicatione huius perturbationis, nisi vbi tradit misericordia non posse moueri eum, qui pessimè omnino sentiat de genere humano, nec quempiam esse putet probum virum, & ἐπιεικῆ: quo sanè loco uidetur capere ἐπιεικῆ pro indigno aliquo malo eius generis, quæ significauit, & mediocris etiam probitatis homine. Verba eius sunt. καὶ ἀναξίως τινὰς ἐπιεικεῖς: aliter igitur hic cepit hoc nomen, quàm eo loco. Quamuis non stultè fortasse aliquis diceret hoc pacto dissolui hanc quæstionem, concedens ἐπιεικοῦς nomine intelligi etiam mediocriter probum: ut tanta rerum commutatio, quantam hic tradit, id efficiat, ac sceleratum quiddam esse dicatur: nulla enim maior dici potest, quàm è maxime bonis rebus cadere quempiam in res vndiq; malas. Quod nisi tam acerba fortuna in illos fuisset: in mediocreq; malum ipsos coniecisset, inuenissent misericordiam: nec sceleratum ac nefarium id factum habitum fuisset, ut nunc, cum amissa eximia fortuna, obruti sunt cumulo maximorum malorum. Non sine causa autem existimare aliquis posset, fretus hoc testimonio summi doctoris, peccasse Euripidem, qui sumpsit personam Hippolyti tanquam tragœdiæ aptam, misericordiæq; mouendę idoneam: casus nanque illius, vt docet hic auctor, dirus fuit, ac nefarius, non miserabilis: neque enim decebat tam integrum & castum adolescentem in eam miseriam cadere: nec fructum aliquem ipsi ferre eximiam illam pietatem, qua præditus erat: quis enim non indigneretur, quum huiuscemodi quicquam contingit? An purgari potest poëta, quia quamuis eximiæ probitatis foret Hippolytus, tamen contempserat Venerem: ipsiusq; dignitatem læserat. est uero erratum non paruum, graueq; crimen, committere quicquam contra deum aliquem. Euelli præterea posse putarem hunc scrupulum, quia infra auctor docet, si quis discedat ab his finibus, terminisq;, quos ipse monstrauit, potius in eam partem ingrediendum, vt meliori, quàm deteriori poëta fingat id euenisse: concederemq; Hippolytum meliorem fuisse, quàm ille maxime idoneus huic rei, quem descripsit Aristoteles. Sed ille non tantum melior fuit, sed præstans exemplum probitatis ac pudicitię, vt si illius casus non dicatur nefarius ac μιαρὸς, non facile alius inueniatur, qui verius hoc nomine appelletur. Non infalsè quoque quæreret aliquis, cur in monstrandis iis, qui sunt apta materia tragœdiis, ab illis ipsis non initium ducat suæ præceptionis, sed à contrariis, & qui destituti sunt rebus, factis ad ea prestanda, quæ hoc poëma requirit. Qui tamen diligenter attendet, inueniet hoc crebrò facere hunc auctorem, vt prius indicet quæ aliena sunt à bono, quod in ea re est, consequendo: illa enim uidentur impedire & quasi viam ad illud obstruere. nam supra etiam, cum docere vellet quę fabula sit vna, prius sedulo declarauit quę uerè non esset vna, quamuis ita falsò à non nullis existimaretur. Sed infra etiam, cum ostenderet, quæ potissimum res atroces sint, & quæ miserabiles, primum significauit quæ illiusmodi nullo modo forent. Hoc autem præcipuè loco, cum idoneum huic studio esse velit medium quendam & interiectum inter duos extremos, iustam causam habuit illos antea accuratè demunstrandi. Τοιοῦτος μεταξὺ inquit, & non τοιοῦτος, vt opinor, quia non omninò illa definita est, nec habet certos terminos, & qui nullo modo variari possint: nam quę uicina etiam similisq; admodum huic est, probatur recipiturq;: eodem pacto paulo post ait: ἢ τοιούτου ὢν: illic enim quoq; non penitus se ad eam refert, sed significat etiam propinquam ipsi.

Οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας εἰς ἀτυχίαν: ἀτραγῳδότατον γὰρ τοῦτ᾽ ἐστὶ πάντων: οὐδὲν γὰρ ἔχει ὧν δεῖ: οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερὸν ἐστιν.

βδρὸν ἐστιν. Οὐδ᾽ αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν: τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ᾽ οὔτε ἔλεον, οὔτε φόβον. ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυστυχοῦντα: ὁ δὲ, περὶ τὸν ὅμοιον. ἔλεος μὲν περὶ τὸν ἀνάξιον: φόβος δὲ, περὶ τὸν ὅμοιον. ὥς τε οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερὸν ἔσται τὸ συμβαῖνον.

Neque prauos ex infelicitate in felicitatem: hoc enim è cunctis alienum maxime est à tragœdia: nihil enim habet eorum, quæ oportet: neque enim gratum hominibus, neque miserabile, neque formidolosum est. Neque rursus vehementer improbum ex felicitate in infelicitatem cadere: quod gratum enim sit hominibus haberet sane huiuscemodi constitutio, sed neque misericordiam, neque timorem: hæc enim circa indignum est, rebus malis oppressum: hic autem circa similem. Misericordia quidem, circa indignum: timor autem, circa similem. Quare neque miserabile, neque formidolosum erit quod contingit.

Primo iam tradito, indicat reliqua duo genera hominum, quæ & ipsa variis de causis accommodata non sunt tragœdiæ, si eorum etiam fortunæ exitum illum habuerint, qui, nisi vitium in personis mansisset, proprius tragœdiæ extitisset. Alterum eorum est, quod prius explicat: quodq; expers eorum omnium esse affirmat, quæ requiruntur in hoc poëmate, si fingantur praui homines lapsi esse è maxime bonis rebus in maxime malas. Quare admonet hos declinandos, si quibus forte in vita hoc aliquando vsu venit: vt cum praui essent, iidemq; aduersis casibus conflictati, tanta immutatio facta in illis sit, vt felices euaserint. Quod autem ad structuram verborum facit, cum accusandi casu hos ponat, apta sunt hæc omnia è superioribus: repetiq; debent verba illa δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι. Non oportet igitur (inquit) neque viros prauos apparere mutari è rebus omnino secundis in aduersas: rationem autem huius præcepti reddens, inquit. Maxime enim alienum est hoc à tragœdia omnium, quæ non conueniunt ipsi aliqua de causa. Sed cum hoc tam remotum alienumq; ab optime constituta tragœdia esse dixisset: huius quoque dicti causam afferre voluit: curq; tantopere fugiendum id esset, declarauit. Primum igitur ait: Nihil enim habet, scilicet hæc rerum constitutio, eorum, quæ requiruntur: quæq; habere oportet tragicarum rerum constitutionem. Postea autem, magis animi sui sensum explicans: quæq; illinc absint accurate declarans, inquit. Neque enim gratum hominibus neque miserabile, neque formidolosum id est: quæ omnia scilicet inueniri debent in optimè constituta tragœdia. nam de duobus extremis dubitari non potest. primum, quod ipse φιλάνθρωπον vocat, quomodo & ipsum abesse non possit à tragœdia, videndum: simulq; quid valeat hoc loco id nomen. Significare igitur hic puto φιλάνθρωπον quod gratum esse possit hominibus, & eius generis, quod acceptum est humanæ naturæ, capitq; animos mortalium. id autem elicio ex voce ipsa, quæ iuncta est è duobus nominibus, separatim hoc valentibus, & è sententia, quæ valde accommodata hic est: Nec tamen me fallit hominem vocari φιλάνθρωπον plerunque, qui studiosus est commodorum hominum, diligitq; ipsos magnopere: aliter tamen hic res φιλάνθρωπος videtur appellari, quæ grata scilicet & accepta sit hominibus, vt ostendi: neque enim hoc abhorret à vi iuncturaq; huius verbi, vt docui: Multo quoque infra Aristoteles (nisi fallor) ita cepit hoc nomen, cum inquit τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον. explicans nanque, cuiusmodi argumentum intelligat, inquit: sententiam enim eorum uerborum exprimam, Est autē hoc quando sapiens aliquis: idemq; improbus deceptus fuerit, ceu Sisyphus: aut fortis sanè, iniustus tamen, uictus superatusq; in contentione pugnaq; fuerit: gaudent enim homines, cum imponitur callido viro ac versuto, si idem affinis maximis vitiis fuerit,

& ex ea re magnam lætitiam capiunt. eadem ratio est alterius exempli, ne nunc alieno loco totum id accurate explicem. Restat uidere, quomodo hoc unum esse ex illis tradat, quæ abesse non possunt à tragœdiis, cum supra semper duo, quę sequuntur, appellarit. Arbitror igitur Aristotelem illic primum omisisse ut planum: nihil inquam afferri debere in scenam, quod contra uoluntatem & desideria sit spectatorum: cum enim poëtæ placere studeant ipsis, contrarium inde penitus sequeretur. & huius fortasse semen quoddam est, quod supra docuit poëtas quosdam, vt magis placerent spectatoribus, uerum finem tragœdiæ reliquisse, & ad comicum se transtulisse. Non docet hic etiam, cur factum illud miserabile non sit, neque formidolosum: erat enim hoc planum: cum enim contra aliquid fit, misericordia excitatur, si persona indigna fuit ea magnitudine malorum: nec non timor in animis nostris nascitur, si probus vir impetu fortunę vexatus est: hic autem improbus ab ipsa præter modum ornatur: quare hoc relicto, alterum genus hominum demonstrat, quod & ipsum declinare oporteat, vt ostendit, à fortuna iactatum: quamuis non tot vitiis laboret hoc argumentum. est autem ipsum tertium genus personarum, quod est sedulo fugiendum. inquit igitur. Neque rursus uehementer improbum ex felicitate in infelicitatem cadere: non debere, inquam, poëtam ita res coagmentare, ac fabulam texere, vt illic aliquis ualde improbus amittat res suas secundas, cadatq; in acerruum miseriarum. Videns autem hanc rerum constitutionem contrariam eius esse, quam supra non φιλάνθρωπον esse docuit, quare non posse eidem culpæ affinem esse, sed potius illo nomine laudari debere: hoc verum esse fatetur: nam inquit. Quod enim gratum hominibus sit, haberet hæc constitutio. causa uero huius rei aperta est: quis enim non gaudeat probus uir eo facto, cum uidet improbissimum hominem ac maximis vitiis notatum è secundis rebus in aduersas cadere. Posse autem id habere, & non omnino necessarioq; habere inquit: quia non ualde plerunq; delectantur mortales incommodis aliorum: & qui non penitus uacui à culpa sunt, sibi exemplo illo timere incipiunt. Sed addit, casum eum neque misericordiam, neque timorem in se continere: quod verum esse confirmat, omnem rem diligenter tradens. inquit enim Alter enim motus circa indignum est, opertum grauibus malis: alter uerò circa similem: Quia tamen non omnino planum erat, uter eorum motuum propter indignum malo, vexatum tamen eum maximis incommodis: & uter propter similem iidem exoriretur: nam ambo hi motus animorum virili genere in Greco sermone appellantur: quare ipse supra in explicatione huius sententiæ, hoc in ambiguo seruare cupiés, motum addidi, rem adhuc auctor magis explanans, inquit. Misericordia quidem circa indignum: metus autem circa similem. In ij. autem libro de arte dicendi, accuratè ipse declarauit, cur misericordia nasceretur in animis nostris, cum uidemus tantum homines probos, & indignos iniqua illa fortuna, magnopere premi: nec non cur timemus solum, cum uidemus aliquot pares nobis malo oppressos. quare qui exquisitius omnia discere uult, eò adeat, ubi uis omnis harum perturbationum explicatur. Adiungit autem hic, concludens, quod proxima hac disputatione probare uoluit. Quapropter neque miserabile, neque formidolosum erit, quod contingit, atque inde vsu uenit. sequitur igitur, ut nullo modo aptum sit tragœdię hoc argumentum. Non aperuit tamen, cur id neque miserabile, neque formidolosum esset: apparebat enim ex definitionibus illarum rerum: quis enim angeretur uidens valde improbum virum in statum illum uitæ cadere, quo dignus est? aut quis ita de se male existimat, vt faciat se similem perdito homini, ac turpibus maculis inquinato? Secutus vero fidem calamo exaratorum librorum, verbum hic mutaui: atque ex eo, quod prius erat φαίνεται τὸ συμβαῖνον: vt esset ἔσται τὸ συμβαῖνον effeci: nam præter auctoritatem codicum, sententiam etiam hanc ueriorem puto.

Ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. ἔστι δὲ τοιοῦτος, ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων, καὶ δικαιοσύνῃ: μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ. οἷον Οἰδίπους, καὶ Θυέστης: καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες.

Qui in medio igitur horum reliquus: est autem huiuscemodi, qui neque virtute præstat ac iustitia: neque propter vitium & prauitatem mutatur, caditq́; in res aduersas, sed propter errorem quendam, hominum, qui sunt in magna existimatione & abundantia omnium bonorum. Ceu Oedipus & Thyestes, & qui ex huiuscemodi familijs clari atque illustres viri.

Cum indicasset iam personas tragœdiæ non idoneas: admonuissetq́; poëtas, ne in rebus coagmentandis, fabulisq́; texendis casus ipsorum in scenam afferrent, restabat, reiectis illis, ostendere, quas sectari oporteret: quare huic rei nunc toto animo incumbit: & inquit, extremis improbatis, restare in medio eorum situm, atque interiectum inter illos: qui si cetera habuerit, quæ exponit, idoneus erit: & ualde huic studio atque operi accommodatus. Cum autem restare dixisset interiectum inter illos, ne quis error existeret, explanat quis hic sit: & inquit esse illum huiuscemodi aliquem, qui scilicet neque virtute antecellit ceteris, neque iustitia: & cum in fortunis ipsius tanta immutatio facta sit, non amiserit eximia illa bona, lapsusq́; sit in calamitatem propter animi vitium & prauitatem: verum propter erratum aliquod: quibus etiam adiungatur, ut non sit vnus e populo, & obscura aliqua persona, sed è numero eorum aliquis, quorum magnum nomen est: quiq́; opulenti sint, atque à fortuna omnibus commodis ornati. Non repugnat autem, quod ipsum uirtute aliqua præstanti præditum esse non vult: eundem tamen laude & existimatione excellentem probat, quamuis uirtutis comes honor ac gloria plerunque sit: loquitur enim ex opinione multitudinis, quæ admiratur magis imaginem uirtutis, atque inanem, quàm veram gloriam: & tamen non negat, quin in illo esse possit mediocris aliqua virtus, sed eximiam tantum ac præclaram ab eo remouet. Exemplis etiam huiuscemodi genus hominum, & quales maxime tragœdia requireret, demonstrauit: dixit enim. Ceu Oedipus & Thyestes, dé quorum aduersis rebus plures tragœdiæ scriptæ fuerunt. Cum alios etiam huiuscemodi reperiri significare vellet, addidit. Et ex huiuscemodi familiis illustres alij: quibus scilicet ea contigerint, quæ docuit, vt scilicet in miseriam lapsi sint errore quopiam animi, maloq́; consilio: non insigni nequitia aut prauitate. Ἐπιφανεῖς, quo verbo vsus est in iis significandis, qui idonei sunt huic poëmati homines, appellantur à Græcis, qui insignes sunt inter ceteros, ac clari ob aliqua eximia bona atque honesta facta. Vnde Isocrates in laudatione Helenæ uocauit magnum nomen ac claritatem, quam aliqui in vita consequuntur, ἐπιφάνειαν: ita enim in conferendis inter se bonis Herculis atque Helenæ locutus est. οὐδὲ δὴ τὰς λαμπρότητας καὶ τὰς ἐπιφανείας οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν πολέμων καὶ ἀγώνων γιγνομένας: & quæ sequuntur. Animaduertendum autem, cum supra prius appellasset ἀρετὴν, quo nomine cunctæ virtutes significantur: genus enim id est singillatim omnium: genere veru aliquo posito, cunctæ ipsius partes formæq́; positæ intelliguntur, quid attinuerit δικαιοσύνην statim nominare? An ἀρετῆς nomine hic abusus est: vocauitque ita vnam aliquam ex ipsis: nam Romani homines militarem fortitudinem virtutem plerunque appellabant. Vel iustitiam, quia præcipue inter ceteras fulgeret: magnáque ipsius vis esset, nomine præterea suo ostendendam censuit. Quid autem propriè ἁμαρτία foret, docuit ipse in quæstione xxvj. segmenti eius, quo explicat ea, quæ pertinenr ad Harmoniam. inquit enim. ἁμαρτία δ᾽ ἐστὶ τοῦ χείρονος πρᾶξις. Cum igitur aliquis relicto eo, quod facere præstabat, propter imprudentiam id, quod est deterius gerit, tunc labitur ac peccat. Exempli causa. Oedipus lapsus est, quia ira commotus interfecit Laium: nec cognouit eum patrem esse: præstabat autem iniuriam eam, quam acceperat ab eius satellite, æquo animo ferre, nec tantopere excandescere.

Ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον ἢ διπλοῦν, ὥσπερ τινές φασι: καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἀλλὰ τοὐναν-

τίον ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν: μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι᾽ ἁμαρτίαν μεγάλην: ἢ οἵου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος.

Necesse igitur bene habentem fabulam simplicem esse potius quàm duplicem, quemadmodum non nulli aiunt: & mutari non in felicitatem ex infelicitate, sed contra ex felicitate in infelicitatem: non propter prauitatem, verum propter peccatum magnum, vel qualis dictum est, vel melioris potius, quàm deterioris.

Ex iis, quæ supra tradita, diligenterq́; explicata sunt, ad optimam rerum coagmentationem, fabulamq́; pertinentia, quædam nunc elici ostendit, ac necessario inde consequi, quæ & ipsa notata, custoditaq́; à poëta magnam ipsi laudem adferent: illa autem tria numero esse videntur. Eorum vero primum quomodo è superiore disputatione ducatur, non tam apertum est, quàm reliqua: Nam quin cuncta hæc, vt certa & confirmata nunc adferat, dubitare non possumus: præterquam enim quod hæc non constituit vllis argumentis, declarat hoc particula ἀρα, qua initio vtitur: inquit enim hoc sensu. Necesse igitur bene se habentem fabulam simplicem esse potius quàm duplicem. Planum autem est aliter nunc ipsum accipere verbum ἁπλοῦ, quàm supra fecerit, vbi fabulas plexas anteponendas esse docuit simplicibus atque euolutis: nunc enim contrà simplices meliores esse vult, quàm contrarias, quę hic non sunt inuolutæ: & in quibus persona aliqua diu ignorata cognoscatur: magnaq́; sæpe inde fiat ac repentina fortunarum alicuius immutatio: sed duplices, id est in quibus geminæ fiant, duarumq́; personarum vitæ commutationes: cuius sententiæ quosdam fuisse ostendit, qui magis duplices fabulas probauerint: easq́; ipsas anteponendas simplicibus affirmarint, à quibus ipse dissentit: nec tamen nomen eorum indicat, qui illo modo censuerint. Infra quoque parcit eorundem dignitati, de hac re aliter atque ipse faciat, illic quoque ipsos sentire tradens. In iiij. libro πολιτικῶν, cum Platonem intelligeret, eodem pacto locutus est: inquit enim. οὐ δεῖ δὲ τιθέναι δημοκρατίαν, καθάπερ νομίζουσί τινες νῦν ἁπλῶς οὕτως, ὅπου κύριον τὸ πλῆθος: Plato enim fuit, qui nulla alia nota addita, dixit statum ciuitatis popularem esse, vbi dominatur multitudo. Vt uerò hic Aristoteles ἁπλοῦ esse vult contrarium eius, quod ἁπλοῦ vocauerat, ita Euripides, apud quem Orestes, improbans Pyladis consilium, inquit, ἁπλᾶ δὲ λύπης ἐμῶν, σὲ εἶναι διπλᾶς: infra autem exemplo Odyssεæ declarat, quæ sint fabulæ duplices: in quibusq́; duorum diuersorum generum hominum mutationes nascantur: nec tamen omnino fabulas illas condemnat, sed animi sui iudicium aperit: ostenditq́;, se magis absolutam perfectamq́; fabulam illam putare, quæ simplex sit, vniusq́; tantum commutationem fortunarum contineat, quàm duplicem. Hecuba igitur Euripidis hoc pacto fabula duplex erit: sunt enim in illa gemini casus tragici: nam priori materiæ, quæ nex est Polydori, animaduersioq́; in impurum & consceleratum hospitem, adiungitur interitus Polyxenæ, quæ ad Achillis bustum mactata est. Hoc vero, vt arbitror fecit Euripides, quia priorem illam materiam, tenuem & exilem putauit: quare ita corpus eius tragœdiæ augere & ornare voluit. Non sine causa autem putaret aliquis, quod primum necessario consequi è superioribus ostendit, duci ex eo, quod sæpe dixit supra, vnius rei imitationem hanc esse oportere: quum enim duplex est fabula, duo casus manifestò exprimuntur, sed uidetur repugnare, quod hoc multo ante protulerat: vnde vero hoc infertur, propinquius esse debebat: fortasseq́; si inde hoc aptum esset, illud repetisset. Alterum, quod auctor intelligi etiam posse ostendit ex superiore disputatione, quod cum duo, contrariiq́; ij inter se sint transitus fortunarum maximi, aut è rebus bonis in malas, aut contra è malis in bonas, oportere in optime constituta fabula affirmat commutationem fieri è secundis rebus in aduersas, non ex aduersis in secundas: dixerat enim finem tragœdiæ misericordiam & metum excitare debere: quod tunc fit, cum aliquis indignus aduersa illa fortuna, par ac similis, cadit in aliquod infortunium. Si

quis

quis enim contra subito exierit è maximis malis, præclaraq; bona consecutus sit, hęc res non misericordiam aut metum, sed lætitiam ac spem bonis viris creabit. Tertium, quod in bene constituta fabula seruari debet, esse dicit, ne propter animi vitium cadat in grauia illa mala, sed errore quopiam magno eò impulsus sit. Adiungit etiam personam aut omnino custodiēdam esse qualis descripta supra & informata est: aut si quid ab ea declinandum est, ad meliorem virum, potius quàm ad deteriorem vergendum. Nihil igitur omisit eorum, quæ faciunt ad pulcherrimæ fabulæ coagmentationem. nam primum tradidit exitum eius miserum esse oportere: deinde significauit, cuiusmodi esse oporteat causam eius mali: ad extremum, qualia esse debeat persona, tangit. Postremum verò hoc (ut opinor) valet ad dissoluendam quæstionem illam: quod in ij. de arte dicendi tradit misericordiam capere homines proborum uirorum & ἐπιεικῶν, cum uident illos in aduersas res incidisse: ut enim facilius hic animi motus exoriri possit, si quid à media illa natura ac moribus recedendum est, potius meliorem versus, quàm deteriorem, inclinandum esse inquit: vir enim improbus, ac vicinus illi moribus, ut supra declaratum est, quamuis cadat in atrocia mala, misericordiam in pectoribus eorum, qui vident, non excitat.

Σημεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον. πρῶτον μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν: νῦν δὲ, περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται. οἷον περὶ Ἀλκμαίωνα, καὶ Οἰδίπουν, καὶ Ὀρέστην, καὶ Μελέαγρον, καὶ Θυέστην, καὶ Τήλεφον, καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ, ἢ ποιῆσαι. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία ἐκ ταύτης τῆς συστάσεώς ἐστι.

Signum autem est & id, quod fit: antea quidem enim poetæ quaslibet fabulas enumerabant: nunc autem circa paucas domos pulcherrimæ tragœdiæ componuntur. Ceu circa Alcmæonem, & Oedipum, & Orestem, & Meleagrum, & Thyestem, & Telephum, & quibuscunque alijs contigit aut perpessos ipsos esse atrocia mala, aut fecisse. Pulcherrima igitur tragœdia secundum artem ex hac constitutione fit.

Quamuis intelligi posse docuerit ex iis, quæ supra disputata sunt, quales esse debeant personę idoneæ optimæ rerum coagmentationi: satisq; illa ualeant ad veritatem huius rei ostēdendam, confirmat tamen præcepta ea iudicio, testimonioq; poëtarum, qui huic studio incumbunt, cum ipsi quoque sententiam mutauerint, ac veterem consuetudinem damnauerint. Quare rectè argumentum hoc, signum uocat: neque enim causam inuestigat huius rei, nec rationem vllam affert, qua poëtę tragici mutationem sui consilij comprobarint, sed factum eorum tantum exponit, qui manifesto tenentur ex eo idem de hac re sensisse. Nota igitur, inquit, huius rei, & quod ea, quæ tradidi vera sunt: neque enim puto Aristotelem tantum confirmare uoluisse, quod extremum præceperat, sed cuncta, quæ ad idoneam personam captandam faciunt: nota (inquam) est, quod vsu uenit, & in hac re condie fit: Antea enim (inquit) poëtæ quaslibet fabulas enumerabant: id est omnes casus, qui euenissent aliquibus ac quidquid deniq; similitudinem aliquam huius rei haberet, in numerum tragœdiarum referebant, nec dubitabant inde fabulam texere. Non distinguebant igitur ueram materiam à parum utili antiqui poëtæ. Nunc autem (inquit) errore illo cognito, longe aliter se gerunt, ac circa paucas domos pulcherrimæ tragœdiæ componuntur: nam verbo etiam illo vtitur, quo rerum coagmentatio fabulaq; significatur: uenustas enim ac dignitas tragœdiæ aliunde quoque acquiritur. Nomina etiam multorum ponit, quibus atroces ij casus contigissent, qui casus sunt apta materia tragœdiæ: in quorumq; persona cetera etiam reperirentur, quæ requiruntur in optimè constituta fabula. eorum mala satis nota ac uulgata sunt, quamuis fabulę ipsæ uetustate perierint. Addit autem, appellatis pluribus. Ac quibuscunque

buſcunque aliis contigit aut paſſos eſſe grauia mala: ſuiſq; in fortunis illa ſuſtinuiſſe, aut aliis inueziſſe: hi enim quoque omnes idonea materia ac ſeges erunt tragœdiæ. Colligens vero ad extremum, concludensq; diſputationem hanc omnem, quæ pertinet ad optimam rerum coagmentationem, inquit. Pulcherrima igitur tragœdia, quod ab arte expectari poteſt, naſcetur ex hac conſtitutione. Quare intelligitur hinc, ſi quis multum diſceſſerit ab hac ipſa conſtitutione rerum, non poſſe eum vllo pacto conficere pulcherrimam, & perfectiſſimam tragœdiam. Secundum artem inquit, quia pariter ipſis elegantiæ aliquid ac ſplendoris non nullis aliis rebus, quæ in artis præceptis poſitæ non ſunt. exempli cauſa, magnificentia apparatus: nam vulgus magnopere capitur ſpectatione harum rerum: ſed ab arte, rationeque huius rei tradendæ, ad tragœdiam pulcherrimam conficiendam, nihil amplius præſidij afferri poteſt. Non debet autem nos perturbare, quod inquit pulcherrimam fabulam contexi de iis hominibus, qui atrocia mala perpeſſi ſint, aut aliis importarint, cum tamen perſonæ eorum, qui magnam alicui iniuriam intulerint non aptæ ſint ad miſericordiam gignendam, quod requiritur in omni tragœdia: tunc enim ob incommoda & indigna mala aliarum perſonarum hic motus excitatur, quæ perſonæ & ipſę in eadem fabula verſentur: nam miſericordia mouemur eorū, qui malum accipiunt, non qui dant, niſi extiterint aliqui, qui ſemetipſos propter imprudentiam, aut vehementem animi motum perdiderint: hi tamen tunc non vt auctores proprij mali cogitantur: neque eo nomine miſericordia digni habentur, ſed vt qui acceperint ac perpeſſi ſint. Et ſanè putare debemus Ariſtotelem potius ſpectari voluiſſe mala, quę aliquis habet atque ipſe perpetitur, quamuis complexus etiam ſit quæ facit: vt ſupra etiam locutus eſt, vbi, quid ſingulare eſſet, docens, Alcibiadis perſona vſus eſt: eodemq; modo inquit, quid Alcibiades fecit, aut accepit: in quem locum plura notaui. Hac parte diſcedunt calamo ſcripti libri, quos vidi ab excuſis puſilla in re, & quę ſenſum penè non variat: cum enim impreſſi habeant πρωτᾶ, illi πρῶτοι habent.

Διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνουσιν, ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, καὶ πολλαὶ αὐτοῦ εἰς δυστυχίαν τελευτῶσι: τοῦτο γάρ ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. σημεῖον δὲ μέγιστον: ἐπὶ γὰρ τῶν σκηνῶν καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώταται αἱ τοιαῦται φαίνονται, ἂν κατορθωθῶσι. καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται.

Quare & qui inſimulant Euripidem in eadem re, peccant, quod hoc facit in tragœdijs, & multæ ipſius in infelicitatem deſinunt: hoc enim eſt, quemadmodum dictum eſt, rectum. Signum autem maximum: in ſcenis enim & certaminibus maximè tragicæ huiuſcemodi apparent, ſi euentum bonum habuerint. Et Euripides, & ſi alioqui non bene texit, verumtamen maxime tragicus vtiq; poetarum apparet.

Si pulcherrima tragœdia eſt ea, quam iudicauit, cum in ceteris eius condicionibus ſit, vt tranſitus in ea fiat è vita beata in miſeram, falsò illi ſentiebant, qui Euripidem hoc nomine accuſarent: ipſum igitur defendit, atque illos, qui eum reprehendebant magis dignos eſſe, qui reprehenderentur, oſtendit. Non potuit autem eorum falſam opinionem non refellere, cum contra iudicium ſuum, quod ipſe bonum eſſe affirmaſſet, illi damnarent. Vt igitur poëtas eos, qui lætum finem tragœdiarum fingerent, atque eum meliorem eſſe triſti exitu exiſtimarent, in errore verſari docuerat: ita nunc illos peccare affirmat, qui quod optimum erat in Euripide, id criminarentur: hoc enim valet coniunctio poſita initio huius partis, quę tamen pars vt certa planaq; è ſuperiore diſputatione infertur: eſt enim tanquã corollarium quoddam. Cum autem dixiſſet verſari etiam in eodem errore, quo ſuperiores, qui vitio darent Euripidi, quod hoc faceret, quid ſit id, declarat, addens. Ac multæ ipſius fabulæ

bulæ in infelicitatem desinunt. Errare verò adiungit, quia id reprehenderent, quod rectum est, ut supra ipse declarauit: cuius tamen præterea rei signum hoc afferri posse ostendit: hic enim quoque, ut supra à consequenti argumentatur: signum autem hoc leue non esse affirmat, nec è genere eorum, quæ incerta valde sunt: ac paruam uim habẽt aliquid ostendendi: maximum enim ipsum appellat, vt quod magnopere aptum sit ad id, quod abditum foret, aperiendum, ac penè ante oculos ponendum: est verò hoc, quod in scenis ac certaminibus maximè tragicæ huiuscemodi fabulæ apparent, atque esse intelliguntur, in quibus scilicet transitus fit è secundis rebus in aduersas. Maxime autem tragicæ cognoscuntur esse, quia ex illis multo magis nascitur, quàm è contrariis, id, quod proprium est tragœdiarum, finisq; huius poëmatis: id est excitatur misericordia ac metus recitatione earũ maxime in animis spectatorum. Nam quod inquit ipsas in scenis ac certaminibus huiuscemodi apparere, distinxit ipsas ab iisdem, cum leguntur: ac domi, remoto omni apparatu, studioq; illo contentionis, in manus capiuntur: neque enim tunc vis earum tantòpere cernitur: nec adeo commouent animos eorum qui audiunt: quia illæ res tunc cogitantur, non fieri videntur. Quod autem auctor inquit ἂν κατορθῶσιν, valet si fabulæ ipsę rectum exitum nactæ fuerint, nec in illis agendis aliquid incommodi euenerit: multa enim sunt, quæ impedire possunt: magna tamen eorum pars in officio histrionum posita est. Si actores igitur bene munus suum obierint, nec alia ulla calamitas interuenerit, has esse maximè tragicas affirmat: cum enim illiusmodi aliquid contingebat, mirum non erat, si tragœdiæ quoque, quæ hunc exitum haberent, tragœdiarum munus non omninò exequerentur: neque ob id iudicium hoc de illis mutari debebat: vitium enim culpaq; in aliis manebat. Pergit autem hoc bonum in eodem poëta laudare: magisque ipsum quàm reliquos omnes vidisse affirmat: ac re etiam præstitisse, quod à tragœdia in primis expectatur: nec tamen non simul ostendit, quid in eo merito desideretur: ut enim hoc cum laude ipse tractauit, ita fabulæ partes non sane aptè composuit: nec bonam semper œconomiam, verumq; rerum ordinem ac texturam instituit: hoc enim puto ualere μὴ εὖ οἰκονομεῖ: uerbum enim hoc à rei familiaris cura dispensationeq;, vbi proprium ipsius domicilium est, huc migrauit: appellataq; est οἰκονομία fabulæ, ut Cicero quoque οἰκονομίαν epistolæ vocauit. Τἄλλα uero quod inquit, significat alioqui, nisi fallor: nec ita accipi debet, quasi auctor partem eius œconomiæ probet, partem improbet: in hoc enim ipsius industriam semper uon sine causa desideratam esse ostendit: estq; hæc eius poëtæ propria ruina. Peccauit igitur Euripides magnopere in partibus fabulæ collocandis: rebusq; ipsis, ex quibus ea consistit, coagmentandis: vt non magno negotio qui attente ipsum leget, intelligere poterit: contra autem multum in hoc Sophocles valuit: id verò contingere potuit, quia Euripides in rep. versatus non est: totaq; ætate occupatus fuit in studiis literarum, ac philosophia ipsa, cum Sophocles multum incubuerit reip. ut exercitum etiam duxerit, ac magnis rebns interfuerit: qui tantus vsus rerum erudire ipsum potuit, quomodo fingi instituiq; facta deberent, ut uerisimilia forent: ille enim alter, qui animo tantum ea, cogitationeq; uiderat, mirum non est, si in imitandis postea ipsis lapsus est: nec omnino potuit ea similia veri efficere. Quamuis autem hoc merito desideraretur in eo, tamen ipsum vicisse ceteros affirmat hoc ipso bono, quod maxime omnium tragicus esset. vnde perspicitur magis, quod proprium tragœdiarum est, præstare fabulas, quas docuit: cuius generis multas, vt aiebant ipsius aduersarij, hic poëta scripsit: multas enim illi quoque, qui eum insimulabant huiuscemodi Euripidem composuisse dicebant, nõ ex omni ipsarum numero maiorem partem tristem exitum habentes ipsum finxisse ei obiiciebant: quod uerum esset, quamuis etiam multo plures ipsius hilarem ac fortunatum exitum haberent: nam negari non potest, quin earum, quæ restiterunt, bona magnaq; pars lætum finem habeat: Hecubam enim quoque in numerum illarum contulerim: cum enim initium fabulæ triste admodum ac miserum sit, exitus lętus est, vt in malis: Hecubæ nanque fortuna, à qua fabula vocatur, non Polymestoris spectanda est: satiauit autem illa oculos animumq; suum pœna inimicissimi hominis, cuius rei acri desiderio tenebatur: & cum ulta fuerit iustum dolorem, vt generosa

mulier, maximam inde voluptatem cepit. Perspicitur autem iam (nisi fallor) illos deceptos esse, qui putarunt τραγικώτατον hic valere, summum atque optimum tragicum poëtam: atque hoc testimonio grauissimi auctoris freti, non dubitarunt longe anteponendum esse Euripidem Sophocli affirmare: ipsiq; palmam huius studij dedere: quomodo enim, qui in re tanti ponderis labitur, corpusq; ipsum tragœdiæ non recte componit, primas inde reportare potest? Quod si hoc etiam verum foret, de quo meum non est nunc sententiam ferre, dubitari non debet, quin ita verbum τραγικώτατος accipiendum sit: τραγικὸν enim semper valet factum seuum, ac plenum maximorum malorum. Valet etiam ad hoc confirmandum illud, quod multo infra inquit. καὶ οὐ τραγικόν: ἀπαθὲς γάρ: si namque ἐμπαθὲς non est, non est tragicum: contraq;, quod refertum est his casibus, quos ipse vocat πάθη, tragicum est. Quare τραγικὸς significat plenus huiuscemodi grauissimorum incommodorum.

Δευτέρα δ', ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων, ἐστὶ σύστασις ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσι. δοκεῖ δ' εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν: ἀκολουθοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες τοῖς θεαταῖς: ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονὴ, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία: ἐκεῖ γὰρ ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ. οἷον Ὀρέστης καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται: καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

Secunda autem, quæ prima dicta est à non nullis, est constitutio, duplicem constitutionem habens, quemadmodum Odyssea, & desinit contrario modo melioribus & peioribus: videtur autem esse prima propter imbecillitatem theatrorum: comitantur enim poëtæ, morem gerentes spectatoribus: est autem non hæc à tragædia voluptas: sed potius comœdiæ propria: illic enim, si sunt inimicissimi, qui extiterint in fabula, ceu Orestes, & Aegisthus, amici facti in fine exeunt, & moritur nullus ab vllo.

Cum quæ prima foret suo iudicio rerum coagmentatio docuisset, quamuis non nulli dissentirent: nunc quæ secunda sit, ac post illam sequatur, ostendit. Secunda autem est, quia cedit illi: inferiorq; dignitate est: antequam tamen verbis explanet, quæ nam illa sit, rursus meminit sententiæ illorum, qui à se discreparent: varietatemq; opinionum earum tangit in fabula perfectiore melioreq; iudicanda: neque enim cœlat summus doctor se habere in hoc aduersarios, sed fatetur, ac potius præ se id fert, vt rursus causam refellendi eos habeat: originem enim erroris eorum aperiet, & quid mouerit poëtas quosdam, vt duplici argumento fabulas confingerent, exponet. inquit igitur. Secunda autem, quæ prima dicta est ab non nullis constitutio, duplicem constitutionem habens: id est fabula, quæ duarum personarum, vel duorum generum hominum facta complexa est. Exemplo vero cuiusmodi hoc foret, declarare volens, illustre id, positumq; ante oculos sumpsit: inquit enim. Quemadmodum se Odyssea habet: arbitror enim eum Odysseam Homeri intelligere, in qua manifesto hoc fit. Nec impedit (nisi fallor) quamuis de tragœdiis nunc disserat, quin ab alterius generis poëmate exemplum sumat, si illud egregie præstat, quod opus nunc est: dubitandum enim non est, quin id poëma constitutionem suam habeat: sitq; illa duplex, ea ratione qua ipse infra ostendit. Nam adiuuat etiam Odysseam Homeri accipi hic debere: itaque illam vocatam, quia duo diuersa hominum genera illic versentur, locus qui est infra, vbi exponit τὸ καθόλου eius fabulæ: inquit enim primo, Quum quidam peregrinaretur multos annos: & post, Quum fortunæ ipsius ita se haberent: & quæ sequuntur. Cum igitur Aristoteles constitutionis cert um genus indicare vellet, quomodo peccasse existimari debet, si aptam admodum

rei

rei docendæ, claramq; constitutionem proposuit? neque enim nunc de vniuersa tragœdia, eiusq, excellentia loquitur, sed de hac parte tantum. nec tamen in re tam obscura, & incerta negarim fieri etiam posse, ut tragœdia aliqua reperiretur, quæ eodem nomine vocata, parem Homericæ Odysseæ & ipsa constitutionem haberet. Sed hoc relicto, quod non magni sanè ponderis est, illud potius accuratè quærendum, quomodo duplex hæc fabula accipi debeat: neque enim arbitror duplicem fabulam omnem esse, in qua duo contraria inter se hominum genera contrarium exitum rerum suarum nanciscuntur, si socij etiam illi sint eiusdem facti, sed requiri in primis puto, vt actiones duas in se contineat: cui etiam adiungatur, vt à diuersæ naturæ, morumq; hominibus illę administrentur: quod in exemplo manifesto fit: dum enim Vlysses in mari versaretur, multisq; aduersis casibus conflictaretur, proci illi, quibus nulla in re tunc cum eo conueniebat, domi ipsius delicatè viuebant: nec vlli rei parcebant, vt pudicitiam vxoris ipsius expugnarent. Hæc igitur mihi verè duplex fabula videtur vocanda, quæ complectitur duas actiones distinctas: ac spatio etiam loci separatas, non tantum diuersis consiliis gestas. nam si duplicem fabulam omnem esse credimus, in qua longe dissimiles inter se personæ, longe alios & oppositos inter se exitus consequuntur, omnis penè tragœdia, cuius exitus tristis est, duplex erit: vix enim fieri potest, quin, cum aliqui cadunt in res aduersas, alij non subleuentur, & ex incommodis illorum commodum aliquod adipiscantur: nam Oedipo etiam è summo loco lapso, & obruto grauissimis malis, Thebanus populus liberatus est pestilentia, & aliis aduersis rebus, quibus premebatur: & tamen fabula illa sine dubio simplex hoc pacto est. Eadem ratio est (nisi fallor) reliquarum tragœdiarum: cunctæ enim in quibus vna tantum actio existit, quamuis duæ contrariæ hominum condiciones, quæ contrarios etiam ad extremum euentus habeant, in ea uersentur, simplices fabulæ sunt habendæ. Sed alterius scenæ exemplis vtamur: quod enim docet Aristoteles in tragœdiis inueniri, vt non nullæ ipsarum simplices: aliæ verò duplices sint, idem etiam in comœdiis vsu venire arbitror, & hoc sensu videtur Terentius illud in prologo ἑαυτὸν τιμωρουμένου dixisse, Duplex quę ex argumento facta est simplici. Andria igitur duplex fabula erit, quæ constat è duabus actionibus, id est è geminis amoribus duorum adolescentium, Pamphili (inquam) & Charini: quod animaduertit etiam Donatus. & cum primum Charini persona sollicita de nuptiis illis simulatis Pamphili in scenam venit: & in exitu fabulæ, cum locum eum interpretaretur. Atque adeo longum est illum expectare dum exeat: inquit enim. Quia audacter & artificiosè binos amores duorum adolescentium, & binas nuptias in vna fabula machinatus est: & id extra præscriptum Menandri, cuius comœdiam transferebat. Idem etiam admonuit cunctas Terentij fabulas, vna excepta Hecyra, huiuscemodi esse. Quæ igitur (ut opinor) in tragœdiarum genere similis Andriæ: reliquisq; duplicibus Terentij comœdiis erit, tragœdia duplex erit: & hęc mea est de hac re sententia. Solum hoc difficultatis restat quod pares personæ sunt hic, non tantopere inter se vita ac moribus discrepantes, vt earum alteræ, melioris indolis: alteræ, deterioris sint appellandæ. Cum autem exemplo docuisset, quæ secunda constitutio sit, alia ratione ipsam explicat, atque inquit. Et desinit contrario modo melioribus, scilicet hominibus ac personis, quæ in ea versantur, ac deterioribus: quod tamen etiam illic contingit: vt existimari non sine causa pars hęc possit exempli declaratio: in Odyssea nanque manifesto hoc fit: Vlysses enim qui virtutem colebat, conflictatus multis incommodis, fortunatum tandem exitum rerum suarum nactus est: delicata autem illa iuuentus, quæ in otio din degoit, atque alienis bonis voluptates suas expleuit, misera facta est, ac iusta pœna affecta. Quod igitur auctor inquit τοῖς βελτίοσι, ad personas referendum puto: nec sentio cum illis, qui acceperunt his verbis meliores constitutiones. Hoc tradito Aristoteles, vnde falsa hæc opinio manarit, exponit: & qui fons esset huius erroris: docet enim spectatores causam fuisse huius mali, & in errorem traxisse poëtas: qui poëtæ nisi nimis studiosi fuissent placendi spectatoribus, à culpa sine dubio afuissent: sed desiderium satisfaciendi illis, in eo etiam, quod fortasse non rectum esse sentirent, ipsos, vt peccarent, impulit. Inquit igitur. Videtur autem prima propter theatrorum imbecillitatem.

tatem. Quod autem consequentibus verbis rationem reddere videtur alicuius rei, quæ dubia foret: est enim illic coniunctio γὰρ, quæ hoc indicat, existimare debemus occurrere ipsum ei, quod contra dici potuisset, atq; hanc difficultatem tollere: quomodo scilicet vitium spectatorum obesse potuerit poëtis: ac persuadere ipsis, vt quod deterius esse intelligerent, meliori anteponerent. inquit igitur poëtas hoc committere, quia plerunque sequuntur spectatorum voluntatem, atque omnia, quæ ipsis grata esse sentiunt, in animum inducunt facere: vt beneuolentiam eorum fauoremq; adipiscantur. Hoc igitur quoque declarato, quod noceret existimationi poëtarum, si iudicium de illis fiat ab eruditis ingeniosisq; hominibus, adiungit, Huiuscemodi voluptatem, quæ capitur è fabulæ fine læto ac tranquillo, non esse propriam tragœdiæ: nec eam, quæ inde expectari meritò debet: sed magis propriam comœdiæ, suamq; diuersi illius poëmatis. Magis autem, non omnino propriam eam esse dicit comœdiæ, quia sciebat è multis etiam tragœdiis illam hauriri, quarum migrario esset è rebus aduersis in secundas. Comprobare verò id volens, ostendereq; nunquã id non fieri in comœdiis: vt quæuis, quamuis magna turba, difficultasq; ad extremum componatur: omniaq; tranquilla lætitiæq; plena restent, inquit: Illic enim si inimicissimi etiam inter se extiterint, qui in fabula versantur, ceu Orestes & Aegisthus, amici facti in extremo è scena exeunt: omnesq; eorum controuersiæ sedantur: exemplum enim atrocissimarum discordiarum, & quæ nullo pacto viderentur componi posse, voluit esse Orestem & Aegisthum, quamuis eorum personæ comœdiæ aptæ nullo modo sint: & sanè nullas magis inter se infensas, iustioribusq; de causis, excogitare potuit. Addit etiam in coagmentatione rerum comicarum nunquàm contingere vt aliquis, quamuis acerbam iniuriam ab alio acceperit, eum interficiat, cum contra omnino fiat in tragœdia. Vnum autem, atque id sane pusillum, quod tamen contemni non debuit, initio huius partis immutaui: diuisi nanque particulam δὲ: sic enim prius in excusis libris legebatur, cum duæ literæ, ex quibus illa constat, negligentia librariorum coaluissent: legi nanque videtur debere δ' ὁ, vt etiam scriptum offendi in quibusdam calamo exaratis exemplaribus: hoc autem excepto, nihil in illis varietatis inueni: nec puto vlla in parte hunc totum locum correctione egere. Ἀσθενεία, quod verbum propriè valet imbecillitas atque infirmitas corporis, à corpore ad animum translatum hoc loco est: significatq; (vt opinor) hic animum tenerum ác mollem spectatorum, qui tanto desiderio voluptatis percipiendæ tenentur, vt resistere ipsi nullo pacto queant: & non suo loco genus etiam quoddam ipsius requirant: nam lætitia prorsus afficitur, qui videt sedari maximas turbas, & animos, qui prius odio flagrabant inter se, repentè reconciliari. Latinum ipsum verbum, quod huic aliàs respondet, videtur ita etiam Cicero cepisse, qui in Lælio inquit: Imbecilla enim natura est ad contemnendam potentiam: Valet enim. Non tam firmum est humanum ingenium constansq;, vt acri desiderio huius boni consequendi resistat. Græcum quoque verbum, vt hic Aristoteles, accepit etiam Plutarchus in Erotico: quo loco positis exemplis confirmat opulentissimos reges, amore illarum captos, seruisse turpiter vilissimis mulieribus, ac plus illis stultitia sua tribuisse, quàm mortali fœminæ concedere vllo pacto par fuerit. Verba ipsius sunt. ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐκεῖνοι δι᾽ ἀσθένειαν αὐτῶν καὶ μαλακίαν, ἐλάττω γιγνόμενοι λίαν γυναικῶν, οὕτω πάλιν ἀδοξίᾳ καὶ πενίᾳ τὰς ἐρωμένας, πλουσίας γυναῖκας καὶ λαμπρὰς συναλλάττοντες, ἐκδιαφθείρουσι. & quæ sequuntur. nam verbum, quod sequitur manifestò declarat: est enim tanquàm declaratio ipsius, hunc sensum, quem docui, esse verbi illius, quod antecedit. Est sanè locus hic, vt imminutus, notatus in excusis libris. sed aut integer ille est: sineq; causa suspectus fuit: aut quæ desiderantur, eò ita inculcata erant, vt priorem sententiam, illinc etiam dempta, non corrumpant. Κατ᾽ εὐχὴν autem ποιεῖν significare videtur, morem alicui gerere, & vt optat ille, aliquid facere. κατ᾽ εὐχὴν, sanè, sine verbo ποιεῖν, quod crebrum est apud hunc auctorem in libris, quos scripsit de republica, valet ex voto aliquid optinere & perfectum vndiq;: id est quo melius optare in ea re aliquis non potuisset. In ij. eorum librorum statim à principio de optima rep. loquens. ἡ κρατίστη πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῆν ὅτι μάλιστα κατ᾽ εὐχήν. & non multo post iterum. Sed in iiij. etiam eorundem librorum, non longe itidem ab initio, ὡς ἄν τις

εὔξαιτο

ὡς ἔσα μάλιστα ἂν κατ' ἀρχὴν, μηδενὸς ἐμποδίζοντος τῆς ἰκτῆς. Libet hoc etiam addere, vt auctor hic cepit ἀκολουθεῖν, ita etiam Platonem in ij. libro de rep. idem verbum, addita tamen illi præpositione, vsurpasse: inquit enim. ἀλλ' ἀνάγκη τὸν πράττοντα τῷ πραττομένῳ ἐπακολουθεῖν, id est accommodare se illi, & quasi voluntatem ipsius attendere.

Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι: ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος: δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν, οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων, ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδίποδος μῦθον: τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστι.

Licet quidem igitur formidolosum & miserabile ex apparatu nasci, licet autem & ex ipsa constitutione rerum: quod quidem est prius & poëtæ melioris: oportet enim & quamuis non videas, sic constitutam esse fabulam, vt qui audit res quæ fiunt, & horreat & misericordia moueatur ex ijs, quæ contingunt: in quos affectus cadat ille, qui Oedipi fabulam audit: Ope autem apparatus hoc conficere, artificij magis expers est, & magnos sumptus requirit.

Constabat finem esse tragœdiæ, metum ac misericordiam excitare: cum autem intelligeret diligens magister hoc duobus modis effici posse: quorum alter altero melior esset, expositis primum illis, docet postea vter vtri anteponendus sit: & causas etiam iudicij sui affert. inquit igitur. Fieri sanè potest, vt quod adhibetur ad metum iniiciendum & misericordiam excitandam nascatur ex aspectu: fieri etiam potest vt proficiscatur ex ipsa constitutione rerum: quod ualet, vt ostendi, idem duabus rationibus præstari posse. quarum prior est, cum ita scena ornatur: itaque actores ipsi & vestimentis & omnibus aliis rebus ad perterrefaciendum aptis instruuntur, vt qui in theatro sunt reformident, ac misericordia eorum, qui mala illa patiuntur, moueantur: posterior verò ratio est, cum initio à poëta ita res coagmentatæ sunt: itaq; fabula ficta, vt sine apparatu, præsidioq; rerum aduenticiarum, & metu & misericordia, qui audiunt, occupentur. Posteriore autem hoc modo exposito, laudat eum, & anteponendum priori docet his verbis. Quod quidem est prius & poëtæ melioris. πρότερον vero valet, vt ipse quoque in categoriis admonuit, aliquando posse hoc verbum, præstantius ac maioris dignitatis. Nam quin melioris etiam id poëtæ sit, dubitare non possumus, præstare scilicet, quod munus ipsius est, suo ingenio atque artificio, sine auxilio rei alicuius externæ: Reddit autem statim rationem cur id melioris esse poëtæ affirmarit: quodq; effici ab eo debeat, declarat: ait enim. Oportet enim, quamuis ille non videat oculis, quæ gerantur, ita constitutam esse fabulam, vt qui audit res cum fiunt & horrescat & misericordia moueatur propter res, quæ illic contingunt. est igitur hæc quasi lex quædam, quæ à bono poëta diligenter custodienda est. Nam quod in Græcis auctoris verbis est. καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν, puto ad eum referri debere, qui audit, quamuis infra ipsum, interiectis non nullis uerbis, appellet: potest enim ille dum audit, auribusq; percipit voces histrionum, simul res eas geri videre: potest etiam solo sensu aurium vti, nec in theatro versari: aut si illic manet, conniuere. Illa igitur fabulæ constitutio, quæ hoc præstat, melior est. Ἐκ τῶν συμβαινόντων valet, cum aliquid in illis rebus nascitur, quod metum inijcere possit, aut misericordia dignum sit. Huiuscemodi autem quiddam significare videtur Cicero voluisse; συμβαινόντωνq; expressisse, cum inquit in epistola ad L. Lucceium. At viri sæpè excellentis ancipites varijq; casus, habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem. Adiungit Aristoteles, quod exempli vim

habet,

habet; ita penè necessario commoueri, perfundiq́; horrore quodam, ac misericordia eum, qui Oedipi, tyranni scilicet, fabulam audit. Patefacere verò ipse volens horrorem, ac misericordiam, quam dixerat, nasci debere in animis eorum qui audiunt ex apta rerum coagmentatione, non potuit illustrius exemplum sumere, quàm tragœdiam illam: nemo enim fabulam eam legit, qui non in singularum partium expositione, animo contremiscat: totusq́; horrore perfundatur: ac non minus reformidet, ne inueniatur optimus rex, imprimisq́; indignus illa graui fortuna, affinis ei culpæ, quam imprudens commiserat, quàm si in semetipsum id incommodum casurum putaret: ita vero animus omnium suspensus tenetur vsque ad extremum, vt quamuis aliquando videatur metus ille leuari, nunquam tamen penitus extinguatur: ad extremum verò totus foras erumpat. ille autem, miser iniquo fato natus, dum liberare alios studet grauissimis malis, semetipsum coniecit in cumulum maximarum molestiarum. Cum iam, quod melius putat esse accuratus doctor, confirmasset, alterius rationis, quam improbat, vitia, incommodaq́; exponit, hoc pacto. Conficere autem hoc auxilio spectationis atque apparatus, magis expers est artificij, & magno sumptu eget. Quod vero minorem artem hoc in se habere tradit, intelligit artem eam, quæ propria est poetæ: nam sine arte aliqua illa effici non posse constat: requirit enim scenæ & histrionum ornatus, operam architecti, & pictoris, qui possit oculis imponere, & aliarũ etiam non nullarum artium industriam: quibus omnibus in rebus cum magni sumptus fiant, dixit modum hunc requirere pecuniæ effusionẽ.

Οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες, οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσι: οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν.

Qui autem non formidolosum ope apparatus, sed monstruosum tantum moliuntur, communionem nullam habent cum tragœdia: non enim omnem oportet quærere voluptatem è tragœdia, sed suam propriamq́.

Cum priorem modum metus incutiendi in animos spectatorũ, misericordiamq́; illic excitandi, meliorem altero esse docuisset: vitiaq́; posterioris patefecisset, qui reddit fabulam formidolosam ac miserabilem auxilio apparatus, magis adhuc reprehensione dignos esse quosdam affirmat. qui confugientes itidem ad apparatum, non tamen conficerent aliquid formidabile, sed monstruosum tantum: quamuis enim in illis quoque desiderari posset officium boni tragici poetæ, minus tamen à proprio ipsorum munere discedebant, cum hi penitus inde se remouerent: efficiebant enim illi res formidolosas, aptasq́; ad metum inijciendum, qui tragœdiæ finis est, quamuis non sua veraque via id molirentur: hi verò ne id quidem faciunt. quare vere dicti sunt ab optimo harum rerum existimatore nihil communionis habere cum tragœdia. Quia tamen (vt arbitror) aliquis occurrere posset illi sententiæ hoc pacto: diceretq́; non malam esse rationem hanc, nec omnino repudiandam: ope scilicet apparatus efficiendi aliquid, quod esset prodigij simile, quia hinc quoque voluptas hauriatur: concedit res etiam monstruosas gignere voluptatem: non tamen voluptatem eam, quæ iure optimo à tragœdia postuletur: dicitq́; improbe facere eos, qui omne genus voluptatis ab ea requirant: nec sua propriaq́; eius poëmatis contenti sint.

Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέου, καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητὴν, φανερὸν ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον.

Quia autem quæ à misericordia & metu per imitationem nascitur oportet voluptatem fabricare poetam, manifestum, quod hoc decet in rebus inserere.

Ostendit

Ostendit quæ propria sit voluptas tragœdiæ: vel potius, cum de hoc dubitari non possit: est enim exploratum: supraq; ab ipso traditum, germanam veramq; tragœdiæ voluptatem esse, quæ ducitur à metu & misericordia, vtitur ipso ad confirmandam certamq; esse docendam priorem illam rationem: orta igitur mentione voluptatis, quæ capitur à tragœdia, inde quoque argumentum ducit, quod multum valet ad idem corroborandum: posito enim illo, quo vtitur tanquam firmo ac plano, hoc inde necessario consequitur. Quia autem eam, quæ à misericordia & metu per imitationem nascitur, oportet voluptatem conficere poëtam (nam intelligentiæ gratia verbum addidi, quod in Græca oratione non est) manifestum, quod in rebus hoc moliendum efficiendumq; est. Quod autem addidit, per imitationem, arbitror valere, quia nisi intercederet imitatio, non possent res terribiles atque ita acerbæ, vt misericordiæ mouendæ aptæ sint, voluptatem gignere: quod enim illæ delectant, ab imitatione proficiscitur. Si (inquam) illæ ita expressæ fuerint, vt veritatem ipsam reddere videantur: huc enim est, quod oblectat animum, ac voluptate perfundit. Quod verò inquit, τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον, significat officium esse poëtæ ita res componere, atque huius rei semina in coagmentatione fabulæ ea iacere, vt inde voluptas hæc exoriatur, quæ capitur ex rebus terribilibus, ac miserabilibus, cum rectè illæ expressæ à poëta sunt: contrariumque eius est, quod significauit deteriores quosdam poëtas facere, qui recurrebant ad apparatum, operaque ipsius studebant res terribiles ac miserabiles efficere. Cum autem particula ἐπεὶ, initio huius sententiæ posita, requireret quippiam: indicium enim illa semper est, quod aliquid consequi debeat, ἡ ἀπόδοσις ipsius, redditioq; est. φανερὸν: & quæ sequuntur. Si igitur in coagmentationem rerum hoc inserere oportet, quod plane perspicitur ea ratione, qua docuit: qui aliter fabulam reddunt terribilem ac miserabilem, non seruant officium tragicorum. ita autem loquitur Aristoteles, vt suspicari aliquis non sine causa possit, posse res aliquas simul & monstruosas, & formidolosas esse: cum reprehendat eos, qui apparatus opera aliquid monstruosum tantum moliuntur. Non tam igitur accusat illos, qui rem prodigialem in tragœdiam inferunt, si forte eadem apta est ad metum inijciendum, quam qui tantum ipsam talem fingunt, vt non possit simul timorem gignere, præsertim si faciant id ope apparatus. Sed etiã quæri posse puto, an ex coagmentatione rerum existat aliquid aliquando prodigij simile: & sane rerum constitutionem monstruosum parere arbitror exitum fabulæ monstruosum: vt constitutionem rerum terribilium, timoris plenum exitum gignere. nam cum in Homeri poëmate non pauca prodigij similia sint, vt quæ significare voluit Horatius, cum inquit de illo. vt speciosa dehinc miracula promat Antiphatem Scyllamq; & cum Cyclope Carybdin, illa manifesto nascuntur è fabula ipsa, non in apparatu consistunt. Vt igitur peccaret, qui voluptatem, quæ capitur ex his rebus à tragœdia peteret, ita iure optimo potest aliquis ab heroico poëmate ipsam postulare: vt enim ipsa, quod admonuit optimus doctor, aliena est ab eo poëmate, ita huius propria, suaq;. Aeschylus autem huic culpæ, quam hic exagitat Aristoteles, existimatus est affinis fuisse: qui apparatu quandoq; monstruoso vsus est ad consternandos spectatores: & fabulas etiam non nullas prodigij similes finxit.

Ποῖα οὖν δεινὰ, ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν. Ἀνάγκη δὲ ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους τὰς τοιαύτας πράξεις, ἢ ἐχθρῶν, ἢ μηδετέρων. ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν, οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος: οὐδ' ἂν μηδετέρως ἔχοντες. ὅταν δὲ ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη: οἷον ἢ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα, ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ, ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο δρᾷ, ταῦτα ζητητέον.

Qualia igitur atrocia, vel qualia miserabilia appareant eorum, quæ contingunt, capiamus. Necesse autem aut amicorum esse inter se huiuscemodi actiones, aut inimicorum, aut neutrorum. Si quidem igitur inimicus inimicum interfecerit, nihil miserabile neque faciens, neque facturus

ostendit: præterquam in ipso illo malo: neque rursus neutro modo habentes. Quotiescunque autem in necessitudinibus extiterint hæc mala: (seu vel frater fratrem, vel filius patrem: vel mater filium, vel filius matrem interfecerit, aut interfecturus fuerit, aut huiuscemodi aliquid aliud facit, hæc quærendum est.

Cum multis locis supra tradidisset oportere tragicos poëtas persequi casus quosdam factos ad metum inijciendum ac misericordiam excitandam: nunc ipsumq; docuisset posse res huiuscemodi fieri duabus rationibus, quarum tamen alteram improbasset, videbatur requiri ab eo posse, vt semel indicaret, quæ nam facta hominum huiuscemodi forent, ac metum misericordiamq;, cum audirentur, facile mouerent. Voluntati igitur horum satisfacit: ac quod suum officium esset, gerit: inquit enim. Qualia igitur grauia. vel qualia miserabilia apparent eorum, quæ contingunt hominibus, capiamus: qua in sententia animaduertendum est ipsum non vti ijsdem nominibus, quibus supra semper appellauit res formidolosas ac miserabiles, quamuis idem significare voluerit, sed pro φοβερὰ, vsurpauit δεινὰ: locoq; vocis ἐλεεινὰ. posuit οἰκτρὰ. intelligit autem hic δεινὰ mala quædam grauia atque acerba: huiuscemodi enim cum fiunt, perturbare homines, timoremq; magnum incutere animis eorum consueuerunt. οἶκτος vero, cum idem, quod ἔλεος ualeat, eadem etiam habenda sunt οἰκτρὰ, quæ ἐλεεινὰ. Quod vero Capiamus inquit, ualet cum harum rerum naturam diligenter indagauerimus, inde quod huiuscemodi esse intelligemus, posthabitis ceteris vt inutilibus, eruemus. Vtitur autem in his rebus capessendis diuisione, omne genus personarum, inter quas huiuscemodi iniurię nasci possunt, perpẽdens, ac reijciens eas, quæ idoneæ non sunt: sumensq; contra huic rei accommodatas. Quia vero nullam hominis condicionem relinquit, quæ non in examen hoc veniat, ait necesse esse, nec fieri aliter posse: aut enim hi amici inter se erunt, caræq; admodum personæ, in quibus hę iniuriæ nascuntur: aut inimici, mutuoq; odio perciti, aut medij interiectiq; inter hos: Tribus igitur personarũ generibus indicatis: nec enim aliter animo affecti inter se esse possunt, in quos cadunt hæc mala, ostendit primum, qui idonei non sint. Si igitur dicens inimicus inimicum sibi hominem sustulerit, nihil miserabile, neque dum id malum molitur, neque cum statim aggredi id deberet, antequàm faceret, excitabit, præterquàm in ipso facto: quod tamen factum ipse, personam attendens eius qui patitur, malumq;, id sustinet, non eius qui facit, πάθος vocauit: Vsus autem est eo uerbo, à quo fabulæ, quæ continuerint in se huiuscemodi casus, patheticæ uocantur: cuiusq; ipse supra uim notionemq; diligenter expressit. Quod uero hoc excepit, nec inficiatus est gigni misericordiam aliquam tunc etiam, cum hostis hostem perimit, id factum esse puto, quia cum homines simus; propensiq; natura ad hunc affectum, quando cernimus aliquem necari, aut graui aliquo malo vexari, misericordia eius mouemur, illoq; ipso tempore aliquantum perturbamur: quo tamen perpetrato facto statim motus ille extinguitur. Tollit autem medium etiam genus hominum: affirmatq; cum etiam inter hos huiuscemodi aliqua iniuria extiterit, non posse casus illos miserabiles vocari: nec præstare ipsos, quod tragœdia requirit. Quare tertium genus restat, quod huic rei vehementer accommodatum est, vt docet: inquit enim. Quando autem in necessitudinibus extiterint huiuscemodi casus, ipse πάθη vocat: quid autem eo nomine capere debeamus, accuratè demonstratum est: interq; personas aut sanguine aut beneuolentia magna inter se coniunctas: sed potissimum sanguine, vt exemplis, quæ ponit, manifestum fiet, illi casus sunt captandi, & è uetere etiam memoria sedulo eruendi: hoc enim valere puto, quod extremum hic est πάντι ζητητέον. Quod verò ἐν ταῖς φιλίαις inquit, amorem illum, quo cognati affinesq; inter se flagrant, illo nomine etiam indicari ab ipso, manifestum est: genusq; quoddam amicitiæ est, coniunctio cognatorum affiniumq; inter se, vt in libris de moribus disserit. Exemplis autem illustrare ac patefacere volens, quod significarat hoc nomine, inquit. Ceu quando aut

frater

fratrem: quod Oedipi liberis Polynici Eteocliq; contigit: aut filius patrem: quod vsu uenit Oedipo, qui Laium parentem imprudens interfecit: aut mater filium, in quam culpam Merope penè cecidit, quæ errore ducta Cresphontem filium interficere voluit: aut filius matrem, cuiusmodi fuit factum Orestis, & Alcmæonis. Addit etiam in extremo, quod desiderabatur ad sententiam absoluendam. Aut interfecerit, inquit, aut in animo habuerit interficere, ac paulo post id aggressura fuerit: verum quia non tantum nex, quæ infertur, πάθος nomine significatur, ac misericordiam excitat, sed etiam vulnera doloresq; corporis acerrimi, addit: quod pendet à verbo μέλλῃ, Aut huiusce modi aliquid facere: significat igitur mala, quæ nisi vitam eripiant, maximos tamen cruciatus corporis gignant. nisi potius hoc addidit, quia quamuis aliquis non interficiat aut vulneret, potest tamen non paruam aliam iniuriam iniungere caræ personæ, quæ res penè idem efficeret, quod mors. exempli causa, quod infra ponit ex Helle, cuicuimodi illud sit: aut huiuscemodi demum aliquid, quod pietatem violet. Animaduertendum vero hac parte in calamo exaratis libris non legi post illa verba ἂν μὴ καὶ ἰσχὺν ἔχειν, quod sequitur in quibusdam excusis ἀποκτείνῃ: sed ab Aldino quoque exemplari id verbum abest: similiq; modo non legi in ijsdem scriptis δράσῃ: quod non multo post in omnibus formis impressis inuenitur: vis tamen notioq; aut horum aut parium verborum intelligenda est, si forte breuitatis causa illa aliquando omisit auctor: ac quod ad absoluendam sententiam pertinet, reliquit in animo eorum, qui legerent. Quomodo autem graues iniuriæ, atque hæc ipsa vltima mala nascantur inter amicos, exemplis multis cotidie cognoscitur: nec tamen illi continuo vetus nomen amittunt, inimiciq; appellantur: præsertim in eo genere beneuolentiæ, coniunctionisq;, de quo loquitur, vt exemplis perspicitur. Sed illi etiam, qui mutuis tantum animis copulati prius fuerint, quamuis dissentire inter se grauiter cœperint, non statim inimici vocantur: cumq; amici appellantur, respicitur pristinus ipsorum animus ac vetus consuetudo, vt cum apud Euripidem Phœnissis Iocasta inquit, admonens Eteoclem, vt oculos in fratris vultum conuerteret. ὅταν φίλος τις ἀνδρὶ θυμωθεὶς φίλῳ, & quæ sequuntur: quamuis enim hoc generatim prolatum ab ea sit, in communi illo continebantur & Polynices & Eteocles, inter quos atroces iniuriæ iam extiterant.

Τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι. λέγω δὲ, οἷον: τὴν Κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου: καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος. αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς: τὸ δὲ καλῶς, τί λέγομεν, εἴπωμεν σαφέστερον. ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν, εἰδότας καὶ γινώσκοντας, καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν. ἔστι δὲ πρᾶξαι μὲν: ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι, τὸ δεινὸν: εἶθ᾽ ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους. τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος: ἐν δ᾽ αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ. οἷον ὁ Ἀλκμαίων ὁ Ἀστυδάμαντος, ἢ ὁ Τηλέγονος ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ Ὀδυσσεῖ. ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα, τὸν μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν ἀνηκέστων δι᾽ ἄγνοιαν, ἀναγνωρίσαι πρὶν ποιῆσαι: καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως: ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη ἢ μή: καὶ εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας.

Acceptas quidem igitur fabulas soluere non licet. Dico autem, ceu Clytæmnestram necatam ab Oreste: & Eriphylem ab Alcmæone: ipsum autem inuenire oportet, & traditis vti recte. Recte autem quid dicimus, exponamus apertius: licet quidem enim sic fieri factum, quemadmodum antiqui faciebant, intelligentes ac cognoscentes: veluti & Euripides fecit interficientem filios Medeam. Licet etiam agere quidem: ignorantes au-

tem facere facinus atrox: deinde postea agnoscere amicitiam, quemadmodum Sophoclis Oedipus: hoc quidem igitur extra fabulam est: in ipsa autem tragœdia, ceu Alcmæon Astydamantis, vel Telegonus in Vlysse vulnerato. Adhuc autem tertium præter hæc, eum qui facere debebat sæuum facinus propter ignorantiam, agnouisse prius quàm faceret: & præter hæc non licet aliter: Aut enim facere oportet, aut non: & scientes, aut non scientes.

Cum ostendisset quæ facta tragœdiæ condendæ idonea sint, quod inde nascantur ij motus animorum, qui in eo poëmate requiruntur: intelligeretq; poëtam, cum animum ad scribendum adplicat, necessario aut vetus aliquod argumentum capere aut nouum fingere: & in vtroque posse illum aut peccare aut laudem consequi, admonet quomodo se gerere vtraq; in re debeat: primumq; præcipit ne veteres fabulas, quasq; accepimus à maioribus frangamus, ac dissipemus: hoc enim arbitror valere hoc loco λύειν, id est dissoluere, ut penitus contrà quàm illæ compositę sunt à superioribus poëtis, eas fingamus. Significare vero hoc ipsum hic dissoluere, intelligitur exemplis, quæ ponit: testatur enim aperte accuratus magister, se velle ostendere hoc pacto, quid valeat id uerbum: & est hæc manifestò declaratio quædam: cũ enim traditum sit à veteribus tragicis Clytemnestram interfectam fuisse ab Oreste, & Eriphylem ab Alcmæone, qui aliter rem fingeret: nec matres has opera, manuq; filiorum necatas induceret, dissolueret, ac peruerteret fabulas illas. Quærere vero posset aliquis, an quod aduersarij Terentio obijciebant, qui dicerent ipsum contaminare fabulas Græcorum comicorum, hoc ipsum sit, quod Aristoteles hic λύειν μύθους vocat. quod sanè non puto: quamuis hoc ipsum, quod non decere fieri tradit hic optimus auctor, non malè fortasse illo verbo exprimeretur: qui nanque huiuscemodi etiam quippiam tentat in fabulis iam receptis & ipse sine dubio illas contaminat. nam Terentius ipse illic aperit, quod facere sit solitus, nullo modo probatum illis, & vt ipse existimat, sine causa: ostendit enim se in comœdiis, quas Græci poëtæ fecerant, vertendis, partem aliquam alicuius fabulæ ex illa, cuius propria erat, in alteram transferre solitum: & ita tanquàm è duabus diuulsis, vnam integram componere & coagmentare. hoc nanque ipse testatur in prologo Andriæ apertè, vbi inquit. Menander fecit Andriam & Perinthiam, & paulo post. Quæ conuenere in Andriam ex Perinthia, Fatetur transtulisse, atque vsum pro suis. Sed etiam in Heauton timorumenu. Nam quod rumores distulerunt maleuoli Multas contaminasse Græcas, dum facit Paucas Latinas, factum hic esse id non negat. Aristoteles autem capit soluere fabulas pro corrumpere illas, & omnem ipsarum euentum variare. Exempli causa, cum consensu omnium veterum traditum sit Alcmæonem matrem interfecisse, qui faceret ipsam ab alio, non à filio necatam, hic fabulam eam dissolueret. at contrà qui fingeret sane ipsam opera filij mortuam, sed ignorantis ipsam matrem esse, hic fabulam non dissolueret, vt narrat paulo post Aristoteles Astydamantem hoc factum in scenā induxisse. Iidem etiam poëtæ in quadam fabula fingebant aliquando quippiam in aliqua tellure factum esse: in alia vero fabula in alia regione. vt Euripides qui in Hecubà scripsit Polyxenam in Thracia ad bustum Achillis mactatam: in Troasi vero in Troiana tellure. neque tamen hæc loci mutatio potest fabulam illam soluere ac deprauare: ut etiam nihil valet ad tragœdiam meliorem deteriorem ve reddendam: nec est quod Aristoteles hic inquit, χρῆσθαι καλῶς illis rebus, aut contra: longè enim alia commoda secuti poëtæ aliquando hoc committunt. Præterea declarat aliud hic ab Aristotele pręcipi: aliud vero à Terentio significari, quia noster doctor μύθους appellat partem tragœdiæ, quæ proprie hoc nomine vocatur, id est coagmentationem rerum: Latinus vero comicus intelligit illo verbo comœdiam: ita enim sæpe à meliore ipsa tum parte & comœdias & tragœdias appellare Latini scriptores consueuerunt. nam si aliter hæ res inter se non discreparent,

rent, diuersum genus poëmatum, ad quod adhibitæ forent, ipsas non immutaret: & si non tam vsu fortasse venire potest, vt tragœdia aliqua, sicut comœdia, dissoluatur: neque enim comici poëtæ, vt tragici, pendent ab argumentis antiquorum, sed ipsa tota comminiscuntur: cum illi plerunque res factas sequantur, casusq; aliquos acerbos certarum familiarum sumant: Ita etiam cepisse videtur λύειν Paccius, qui reddidit mutare, quod valet apud eum, vt arbitror penitus variare atque alias facere: neque enim loqui potest hic auctor de fabulæ solutione, quam concedit mutari: & quam non solum sine culpa, verum etiam cum laude non parua variari posse uult: cum omnino vetet, nec vllo modo sine reprehensione attingi posse putet, hanc, de qua loquitur, dissolutionem. Idem autem arbitror tragicis suasisse Horatium, cum ait. Aut famam sequere. Cum igitur sustulerit, quod tentari non debet, Aristoteles in coagmentatione rerum, ponit nunc quid facere tragicum poëtam oporteat: duobus autem modis potest id vitium vitari: aut noua argumenta inueniendo, aut recte ueteribus vtendo. inquit igitur. Ipsum autem inuenire oportet, si maiorum scilicet vestigia sequi non uult: vt facit etiam, praua tamen ratione, qui fabulas eorum dissoluit atque euertit: Et rectè vti fabulis traditis nobis, quod faciet qui corriget, si quid peccati, aut incuriæ in illis erat: aut si emendatione ipsæ non egebant, quidquid illic variat, atque aliter fingit, recte, & ordine pertractat. Animaduertendum autem ipsum diuersis vocabulis idem significare: eædem enim sunt fabulæ, quas nunc μύθους παρειλημμένους: nunc vero παραδεδομένους vocat: primum enim respicit personam eorum, qui quod ipsis traditum erat, accipiebant: postea relictis illis, attendit personam eorum, qui quod ingenio, curaq; sua excogitassent, alijs tradebant. Quos verò hic & παρειλημμένους & παραδεδομένους μύθους vocat Aristoteles, videtur Aristophanes ἀρχαίους appellasse ὄντας, id est qui existerent: & contra quod hic noster vocat εὑρεῖν, ipse vocauit συνθεῖναι. ita enim finxit Euripidem se purgare, quum ei obijceretur, quod Phædram impuram & conscelleratam mulierem induxisset: non enim se talem eam finxisse dicit, sed fabulam prius conformatam eo modo de ipsa in scenam attulisse. πότερον δ' οὐκ ὄντα, λόγον τοῦτον περὶ τῆς φαίδρας ξυνέθηκα; Nam quod χρῆσθαι Aristoteles inquit, contrarium hic est eius, quod dixerat εὑρεῖν: is enim vtitur, qui rem iam inuentam ab alio in vtilitatem aliquam suam transfert. χρῆσθαι vero καλῶς hic inquit, vt infra quoque, vbi loquitur de agnitionibus, quæ fiunt auxilio notarum; gradus enim quidam in ea quoque re tractanda sunt: potestq; id & melius & deterius administrari. Cum autem obscurum ignotumq; alicui esse posset, quo modo recte ipse vtatur argumentis fabulisq; aliorum, vim eorum verborum declarat; aperitq; diligenter, quid intelligat: primumq; se obscurum breuemq; fuisse fatetur, dicens. Quid autem rectè dicimus, apertius explanemus: statimq; toti rei explicandæ incumbit, diuisione vtens: Licet quidem enim sic fieri actionem, quemadmodum antiqui faciebant scientes & cognoscentes. Primum igitur hanc vnam è rationibus esse docet: vt qui inducuntur, aliquid fecisse, ex quo fabula texatur, intelligentes quid agant: vimq; penitus illius rei perspicientes, inducantur: quod fuisse institutum priscorũ tragicorum narrat, cum tragœdia rudis adhuc & impolita erat. Exemplum autẽ huius rationis ponit Medeam Euripidis, quæ filios sciens volensq; necauit. Nec tamen testimonio Euripidis vsus est, vt vno è uetustis tragicis: neque enim recte hic in illis numeratur, sed ostendit ea in fabula ipsum fecisse, consilium fortasse suum quoddam secutum, quod tragici antiqui passim gerebant: propriumq; ipsorum erat: id verò coniunctio etiam indicat, quæ posita est post aduerbium καθάπερ: hoc enim manifestò ipsa valet. Quare peccauit interpres, qui ipsam non expressit, cum ita verterit. Vt Euripides fecit: his enim verbis comprehenditur Euripides in antiquis tragicis, quod falsum est. Alteram rationem auctor hanc esse vult: licere enim quoque tradit aliquos sanè facere rem atrocem: ignorantes autem facere: post gestam verò iam rem agnoscere coniunctionem, necessitudinemq;, quam scilicet violauerint: vel qua deuincti erant cum eo, quem imprudenter graui malo affecerint. Huiuscemodi vero esse factum Oedipi Sophoclei narrat, qui imprudens Laium interfecit, & matrem constuprauit. intelligens autem non valde accommodatum hoc exemplum esse: neque enim id factum argumentum fabulę est, neque in

ijs, quæ eo tempore geruntur, continetur, id notat: aliaq́; exempla ponit, dicens. Sed hoc extra drama, fabulamq́; est. in ipsa autem tragœdia, vt Alcmæon Astydamantis: qui Alcmæon eius poëtæ, longe aliter, atque Alcmæones aliorum poëtarum, vt ex hoc loco intelligere licet, ignoratione eius ductus, interfecerat matrem: post autem, tenebris illis pulsis, quo scelere se contaminasset cognouerat: matremq́; eam esse, quam necauerat, perspexerat: exemplum tamen hoc irritum est, quia fabula perijt: ut ea quoque, vnde tertium exemplum sumitur. Sequitur enim. Et Telegonus in Vlysse vulnerato: hic enim index erat fabulæ, cuius auctor certus nunc non est. Variæ autem fabulæ de Vlysse scriptæ fuere, cum multis casibus hic vir conflictatus esset, variaq́; in vita ei contigissent. nam citatur etiam ab antiquis grammaticis Sophoclis Ὀδυσσεὺς ἀκανθοπλήξ, quia spina ipse ictus, materiam poëtis dederit scribendæ tragœdiæ. Telegonus Vlyssis filius fuit è Circe procreatus, qui à non nullis scriptoribus ferebatur interfecisse patrem. vnde ab Horatio in oda quadam parricida uocatus est. Eius quoque mentionem fecit Plutarchus in parallelis, qui narrat eum missum, vt aliquid de patre indagaret, condidisse Præneste oppidum. Sextus etiam, capite, quo quærit εἰ συνετικὸν τὸ ἰσαγωγικὸν, docens de Vlyssis exitu varia memorię prodita esse, cum extiterint etiam qui dixerint, ipsum à Telegono filio imprudenter: &, vt ipse quoque loquitur, κατ' ἄγνοιαν interfectum esse. Adiungit Aristoteles tertium adhuc quiddam esse præter hæc: vt ille scilicet, qui facturus erat aliquod atrox facinus propter imprudentiam, personæq́; illius ignorationem, agnosceret eam, antequàm faceret. exempla ipse huius casus infra ponet. Tertia uero hac ratione exposita, ostendit præter hæc, quæ docuit: id est præter tres has rationes, aliter fieri rem non posse: nec nouam quampiam rationem restare: quod diuisione partiumq́; duarum coniunctione colligit hoc pacto. Aut enim egisse necesse est aut non egisse, & scientes vel non scientes. Et ipse autem alibi & interpretes ipsius Græci, docent ita prorsus se rem habere, & ex hoc numero terminorum, qui simul connectantur, nasci prorsus has ipsas coniugationes: in primis autem Simplicius in categorias, ubi interpretatur hæc auctoris uerba. τῶν ὄντων τὰ μὲν καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται & quę sequuntur: accuratè enim totam rem explanat: & uiam hanc omnem, rationemq́; tradit, qua, proposito quouis numero terminorum, intelligi statim possit non magno negotio, quot inde existunt huius generis coniunctiones. qui etiam aperuit, cur necessario semper hoc fieret, & ab omni fallacia hæc tanquàm norma quædam certa remota esset.

Τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι, καὶ μὴ πρᾶξαι, χείριστον: τό, τε γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν: ἀπαθὲς γάρ. διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις. οἷον ἐν Ἀντιγόνῃ τὸν Κρέοντα ὁ Αἵμων: τὸ γὰρ πρᾶξαι, δεύτερον. βέλτιον δὲ τὸ, ἀγνοοῦντα μὲν, πρᾶξαι: πράξαντα δὲ, ἀναγνωρίσαι: τό τε γὰρ μιαρὸν οὐ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπληκτικόν.

Horum autem cognoscentem quidem facturum fuisse & non fecisse, pessimum: immane nanque in se habet, & non est tragicum: vacuum enim est ab eo, quod vocatur πάθος. Quapropter nemo facit similiter, nisi raro. Ceu in Antigona Creontem Aemon: egisse enim secundum est. Melius autem imprudentem quidem egisse: cum egerit autem agnouisse: immane enim non adest, & agnitio stuporem gignit.

Vim nunc trium harum rationum perpendit, & quę deterrima ipsarum sit: quęq́; optima, docet: nec non quæ medium inter extremas has locum obtineat. Inquit igitur. Harum autem ea, cum aliquis, personam intelligens facinus facturus iam erat: nec tamen peregit, deterrima est: quibus in uerbis videndum quomodo τούτων dicat: manifesto enim hic nouus quidam modus est, nec vnus aliquis trium illorum supra

pra enumeratorum: qui enim tertium locum obtinuit, cum conatus esset efficere, quod scelus in se habebat: nec tamen patrauit, personæ ignoratione ducebatur: primus autem, cui persona nota erat, effecit. videtur igitur ex ambobus his concretus esse: Vitia autem statim huius constitutionis ostendit: rationemq; reddit, cur tantopere ipsam damnarit declarans eam id in se habere, quod est alienum à tragœdia: carereq; illo, quod proprium ipsius est: inquit enim. Habet nanque in se quod nefarium est, ac consceleratum: ita enim appellemus μιαρόν. Hoc autem ipsum, μιαρὸν inquam, alienum esse à tragœdia, supra quoque declarauit, cum coagmentationem illam, in qua maximæ probitatis vir è secundis admodum rebus in valde aduersas cadit, non formidolosam esse, neque miserabilem, sed μιαρὸν affirmauit. Cuiusmodi vero facta hoc nomine digna sint, exemplo, quod hic ponit, intelligitur, cum scilicet aliquis se contaminat parricidio, aut huiuscemodi quopiam atroci scelere. Nec tantum, quum rem iam effecit, sed etiam quum facere aggreditur: uiolatur enim pietas cogitatione etiam ac uoluntate: per ipsum nanque non stetit, quin res illa sceleratum exitum habuerit. Primum igitur hoc nomine improbatur hæc ratio: deinde quia nihil tragicum in se habet, vt ipse adiungit: cuius etiam rei causam affert, carere ipsam dicens eo, quod uocatur πάθος, ut ita nunc nominem, quod ipse uno uerbo appellauit ἀπαθές: cuius uerbi uis diligenter animaduertenda hoc loco est: quomodo inquam vocet ἀπαθὲς factum illud, cum aliquis prudens intelligensq; caram personam interficere uoluit: neque enim uidetur hic ἀπαθὲς ualere sine affectu, & motu illo animi turbido, qui uocatur πάθος: cum enim id fit, misericordia metusq; in animis eorum, qui uident, excitatur: aliquem scilicet furore impulsum penè eò sceleris peruenisse. Quare arbitror potius illud ἀπαθὲς uocatum, quia illic non nascitur πάθος illud, quod est tragœdiæ proprium: & quod ipse supra definiuit, id est aut mors aut uulnus: quomodo etiam paulo antea cepit πάθος cum inquit, ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη: planum enim est illic ualere hoc uerbum huiuscemodi iniurias. Quod si hoc verum est, ut puto, percipitur hinc etiam à contrario ipsum vocare tragicum factum, in quo existant neces & uulnera. quod ualet ad confirmandum, significare quod supra de Euripide protulit, τραγικώτατον eum esse τῶν ποιητῶν, superare ipsum ceteros poëtas in hac re, id est plures quàm alij ulli huiuscemodi acerbos casus in tragœdiis ipsum complecti. Vitia autem huius coagmentationis cognita iam esse, & ab omnibus damnata, ostendit, nulla alia de causa affirmans eam repudiatam esse, quum à priscis poëtis frequentaretur, nisi quia illis malis abundaret: nec, quod proprium tragœdiæ est, imprimisq; talem eam reddit, in se haberet. inquit igitur. Quare nemo facit similiter; id est nullus hac ætate inuenitur, qui res ita coagmentet, rationemq; illorum probet: nec quisquam est nouorum poëtarum, qui ipsos in hoc imitetur, nisi raro admodum: declinant enim hoc tanquàm scopulum aliquem. Sequitur nanque, Nisi rarò atque infrequenter: non enim facile vetera vitia atque errata extirpantur: semperq; aliqua eorum vestigia restant. Exemplum verò huius rationis affert Aemonem Sophoclis, qui in Antigona fabula Creontem patrem interficere voluit: nec tamen effecit, quod magno impetu animi conatus est, quia pater ictum vitauit, fugaq; sibi salutem quæsiuit. Tota res ita se habet. Aemon Antigonæ amore flagrabat, quæ cum à Creonte, quod fratrem illa sepelisset, morti damnata foret, conatus est infelix amator precibus salutem eius à patre impetrare, quæ preces cum duriter nimis ab eo repudiatæ fuissent, statuit ille vnà cũ virgine mori: & in eundem tumulum se contulit: quo accepto, serò delinitus pater, eò cucurrit, reuocareq; frustra filium studuit ab eo proposito: ille enim nedum persuaderi se passus sit, responderitq; ipsius orationi, despuit in faciem patris: eductoq; gladio interficere ipsum voluit: cum tamen ille periculum id fuga declinasset: Vnde postea vulnus, quo furore percitus, patrem petiuit, sibi inflixit, atque ita se uita priuauit: hæc enim sine dubio sententia est eorum versuum: docente hoc etiam summo hoc nostro doctore: quæ nanque excogitata sunt à Græco homine, qui apud poëtam declarare eum locum voluit, inania sunt ac falsa: labitur enim hic, vt in multis aliis locis, quos scholiis illis suis illustrare se putauit. Sequitur apud Aristotelem. Egisse enim secundum est, quo significatur minus peccaturum poëtam, si quem induxerit

atrox facinus patrare volentem, finxerit ad exitum consilium suum perduxisse, atque effecisse quod nefarie conatus est: quamuis enim hic aliquid sit, quod non satis accommodatum est tragœdiæ, quia hæc constitutio habet μιαρὸν, id est continet in se quod est sceleratum ac nefarium, habet tamen eadem πάθος: quod nascitur ex facto: consilioq́; illo nefario impleto & ad finem perducto: vel potius ipsum illud factum est: huiuscemodi enim aliquid vocat auctor hoc in libro plerunque πάθος, de quo paulo supra accuratiùs disputaui. Adiungit autem statim, quod huic etiam, meliori sanè priore, anteponendum est, atque inquit: Melius autem est nescientem quidem egisse: cum egerit autem, agnouisse: nam proximus uicinus casus fuit eius, qui sciens, intelligensq́; quid ageret, egisset. Hic autem nesciens aggreditur rem, ac peragit: Rationem verò eius, quod dixerat, reddens ait. Non enim scelus illi facto hæret: & agnitio res est, quæ stuporem gignit. Abesse autem scelus inde: nec posse id factum, vt nefarium insimulari, dicit, quia personam ignorans: nec sciens se illi sanguine coniunctum esse, id fecit: qui autem nolentes inuitiq́; huiuscemodi aliquid committunt, non se scelere contaminant.

Κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον. λέγω δὲ, οἷον ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν: ἀποκτείνει δὲ οὔ: ἀλλ᾽ ἀνεγνώρισεν. καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν. καὶ ἐν τῇ Ἕλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισεν.

Optimum autem est postremum. Dico autem, ceu in Cresphonte Merope parata erat filium interficere: non interficit autem, sed agnouit. & in Iphigenia soror fratrem: & in Helle filius matrem dediturus, agnouit.

Omnibus iam constitutionibus, modisq́; declaratis: necnon gradibus duorum priorum indicatis, cum à deterrimo incœperit, tertij gradum vimq́; exponit: qui ceteris omnibus antecellit, atque inquit: Optimum autem est extremum: intelligens constitutionem, quam vltimam posuerat, cuius gradus est altissimus. Nequis autem error nascatur, tribus exemplis illam declarat: quorum priora duo manifesto sumpta sunt ab Euripide: tertium verò, cuius auctoris sit, non apparet. Euripides enim scripsit fabulam Cresphontem quod testimonio Ciceronis intelligitur, qui in prima Tusculana inquit. Qua est sententia in Cresphonte vsus Euripides: vt auctoritatibus præterea Græcorum scriptorum in re plana supersedeam: nam de secundo, cum fabula in manibus sit, dubitari non potest. inquit igitur. Dico autem ceu in Cresphonte Merope interfectura filium erat: non tamen interfecit, sed agnouit. Huius erroris Meropes, quæ ignoratione ducta filium penè interfecit, putans eum esse hostem, meminit Aristoteles in iij. libro de moribus ad Nicomachum: nec non Plutarchus in libello secundo de carnibus vorandis. Alterum exemplum est, cum inquit, Et in Iphigenia soror fratrem: intelligit autem Iphigeniam, quæ nunc vocatur in Tauris, vt ab altera, eiusdem poetæ Iphigenia, distinguatur: illic enim virgo hęc Agamemnonis filia, parata erat Orestem imolare ad aram Dianæ, vt institutum eorú sacrorum seruaret, quibus ipsa præposita erat, cum eum fratrem suum esse nesciret: antequam tamen id faceret, cognouit ipsum, atque eo periculo liberauit. Eruditus vero & ingeniosus poeta præclarè & ipse vidit vim huius loci, nam fletum inde etiam excitauit, vsus persona Orestis, qui in ea fabula quæsiuit è sorore, si, quod fato quodam iniquo penè factum est, ad exitum peruenisset, vt ipsa manibus suis fratrem interfecisset. quanta illius miseræ temeritas futura fuerit. illa autem mente versans, quid periculi subierit, & quanto penè scelere se inquinarit, ita respondet: nam necem etiam illam nefariam ac conscleratam futuram fuisse significat. Δείν᾽ ἔτλαν, δείν᾽ ἔτλαν: ὤμοι σύγγονε. παρὰ δ᾽ ὀλίγον ἀπέφυγες ὄλεθρον ἀνόσιον ἐξ ἐμᾶν δαϊχθεὶς χερῶν. Tertium exemplum è fabula, quæ uocabatur Helle, acceptum est: illic enim (ut narrat Aristoteles: neque enim quicquam alibi de eo legimus) filius matrem in potestatem hostium traditurus, cum eam matrem esse ignoraret, antequam id faceret, eam agnouit.

agnouit. Quid omnino hic valeat ἐκδοῦναι, cum factum ipsum ignotum sit, certò intelligi non potest. Significat autem hoc verbum aliquando dare seruos ad quæstionem: vt contrà ἐξαιτεῖν, poscere illos in iudicio ab heris eadem de causa. aliquando etiam valet in manum & potestatem aduersariorum tradere. Nisi fabula ipsa rerumq; eius coagmentatio, periisset, quæ notio hoc loco foret eius verbi, non falleret. Vt autem suppleam in locum huius, quod amissum est, exemplum satis elegans. Euripides in Ione fabula eodem pacto res coagmentauit. Ion enim Creusæ scelere comperto, cum sensisset eam sibi interitum procurasse, vlcisci iniuriam illam studebat. Creüsa verò in aram confugerat: nec tamen cessabat Ion omnia facere, vt dolorem suum expleret: ac verbis, cum aliud non posset, matrem lædebat: quam tamen matrem esse adhuc nesciebat: vt neque illa Ionem ex se natum: dum autem illic, freta sanctitate loci, maneret, vidit cistellam cum monimentis, quam Pythia ferebat: quibus cognitis: cum illis enim olim Ionem exposuerat, filium agnouit: indeq; fidem filio fecit ipsum ex se natum. quare placauit illum, qui nisi ipsam agnouisset, prorsus immani scelere, maternoq; sanguine se imprudens polluisset. Animaduertendum autem, quomodo affirmet optimum esse postremum argumentum, in quo res ad exitum non peruenit, & antequàm aliquis caram sibi personam imprudens occidat: huiuscemodi ve aliqua iniuria afficiat, ipsam agnoscit, cum supra improbarit magnopere rationem illam Sophoclis in Antigona: dixeritq; illud non esse tragicum, quia careat facto & facto illius generis, quæ sunt materia tragœdiarum. Quomodo igitur hæc constitutio potest ceteris omnibus anteponi, quæ habet in se quod tragicum non est: hoc autem, quia non est impletum, quod geri est cœptum, nec πάθος illic existit. An nihil vetat tragœdiam optimam esse, quæ tam atroces casus in se non contineat: videmus enim ipsum præclarè sentire de Iphigenia in Tauris, quæ sine dubio huiuscemodi est: id enim quod in ea fabula crudeliter cœptum est fieri, exitum non habuit, sed intercedente agnitione interruptum fuit: quod vero meritò potuit displicere in impetu illo animi Aemonis, tentatum est ab ipso sciente. Siue qui semel aggressus est facinus aliquod in argumento alicuius tragœdiæ, magis seruit illi poëmati, si ad finem consilium suum perducit, non alia de causa, nisi quia sæui illi, & acerbi casus, necesq; demum, materia sunt tragœdiæ: qui tamen, cum nesciret, quem violaret, cum propè accesserit ad finem illius facti, minus tamen quod voluit, peregit, eodem penè pacto consternat spectatorem, & pietati simul consulit, quæ violatur aliquo modo, si aliquis etiam errore ductus, sanguine suorum se commaculauit. Quantum verò motum animorum gignant etiam huiuscemodi casus, docuit Plutarchus ipse in facto illo Meropes tradendo, eo loco, quem indicaui: cum enim illa securim in filium sustulisset, vt in interfectorem filij, atque ei plagam infligere properaret, voce etiam edita, quæ odium suum in illum significaret, theatrum omne, ut narrat, cohorruit, ne ictus manum senis, qui impediit, præueniret, atque ita misera mater innocentem filium necaret. Considerandum præterea quomodo velit coagmentationem hanc rerum esse optimam, cum desinat in bonis rebus: videtur enim cum hoc vsu uenir, exitus illius duri casus non malus esse: neque enim conatus ille finem nactus est: ipse autem magis probauit tragœdiam, quæ transit è bonis valde rebus, in valde malas, quàm contrariam. Nec tamen non idem intelligitur multis modis non alienus fuisse ab Iphigenia in Tauris, vt eódem redeamus: placuisseq; ipsi mirificè hanc fabulam, in qua manifestò hoc vsu venit: componunturque ad extremum illæ turbæ sine ullo magno malo, constat. nisi aliquis contendat, aliis de causis illam ab ipso in primis laudari.

Διὰ γὰρ τοῦτο, ὅπερ πάλαι εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγῳδίαι εἰσί: ζητοῦντες γὰρ, οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ᾽ ἀπὸ τύχης, εὗρον τὸ τοιοῦτον παρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις. ἀναγκάζονται οὖν ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.

Propter hoc enim, quod sanè iam pridem dictum est, non circa multas familias tragœdiæ sunt: quærentes enim, non ab arte, sed à casu, inuenerunt huiuscemodi conficere in fabulis. Coguntur igitur ad has domos occurrere, quibuscunque huiuscemodi casus atroces contigere. De constitutione quidem igitur rerum, & quales quasdam esse oportet fabulas, dictum est satis.

Reddit nunc rationem eius, quod aliquibus admirationem gignere potuisset: quodq; ipse supra fieri in hac re significarat. Cur inquam paucæ familię seges & materia sint tragœdiarum: vel potius ostendit hoc è superiore disputatione elici, si quis diligenter illam attendat! causamq; inde intelligi, cur non magnum numerum domorum illæ comprehenderent: quam tamen causam ipse explicat:fieriq; id declarat, quia poëtæ, qui huic studio incumberent, cum quærerent toto animo, quomodo id præstarent molirenturq; in tragœdiis, quod proprium ipsarum est, indeq; expectatur, id est quomodo metum misericordiamq; excitarent in animis spectatorum, non auxilio artis, cuius expertes erant, id inuenerunt: neque ipsius præcepta in eo inuestigando secuti sunt, sed fortuito casuq; in id inciderunt. culpam verò hoc & imperitiam priorum tragicorum declarat: illi nanque, si rationem huius rei veram tenuissent: artemq; ducem sequi voluissent, non coacti fuissent tanto studio perscrutari res factas, proposito suo accommodatas, sed ipsi fingere ac comminisci potuissent. Adiungit autem Aristoteles eos cogi illa de causa, quia scilicet non artem ducē habent, sed fortunam, recurrere ad easdem domos, quas primo aliqui viderunt incidisse in eos casus, qui sunt apti tragœdiæ conflandæ: neque enim in omni memoria plures familiæ: illustresq; domus, tam grauia mala perpessæ sunt, vt commode inde tragœdia scribi possit: ac si quæ consequentibus temporibus ita à fortuna vexatæ sunt, quāuis pauci extiterint, qui huic studio cum laude incubuerint, de illarum quoque non nullis tragœdiæ à posterioris ætatis poëtis conscriptæ sunt. Quod autē inquit ἀναγκάζονται, quo verbo significatur necessitas, quæ ipsis huius rei efficiendæ imposita sit, ostendit eos destitutos arte: neque ipsius pręcepta sequentes in his angustiis versari, atque ita se gerere cogi. Quæ sequuntur sunt ab auctore prolata, vt indicaret se ad finem peruenisse huius disputationis: cum enim supra proposuisset tradere, qualis esse debeat constitutio fabulæ: ac quæ sequenda in ea, quęq; vitanda forent, docet se hoc affatim effecisse. inquit igitur, De constitutione igitur rerum, & quales nam oportet esse fabulas, dictum est satis. idem autem significari videtur vtraq; hac sententia: posterioremq;, declarationem esse prioris. Nisi aliquis putet vno tempore ipsum respondere duobus, magno spatio inter se remotis, locis, quibus in ambobus de fabula disseruit: diuerso tamen consilio: nam priore corā docuit, quomodo res coagmentandæ forent: posteriore verò de virtute aut vitio huius rei disputauit. Quum igitur hic inquit. περὶ τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, intellexit fortasse locum illum, quū ait. διωρισμένων δὲ τούτων λέγωμεν μετὰ ταῦτα ποίαν τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων. Cum uero addidit καὶ ποίους τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, eū qui multo post sequitur ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι. Probo autem consilium Paccij, qui sustulit hinc coniunctionem καὶ, quæ interiecta erat inter ποίους & τινὰς in Aldino exemplari: arbitrorq; id ipsum fecisse secutum auctoritatem calamo scriptorum librorum. ipse certè in nullo eorum ipsam inueni. abesse uero illam inde debere, declarat, quod frequens usitatúsq; hic modus est loquendi apud hunc auctorem: cum enim ποίους vocet, qualitate tantum insignitos, eo nomine quod additur, ostenditur quæcūnq; illa sit: ac se non statuere tunc, quales omnino illi sint, dummodo quales sint, & è numero eorum aliqui: quamuis hic testetur hoc pacto se superiore disputatione declarasse, reiectis ceteris parum aptis qualitatibus, cuiusmodi esse debeant fabulæ.

Περὶ δὲ τὰ ἤθη, τέτταρά ἐστιν, ὧν δεῖ στοχάζεσθαι. ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ᾖ. ἕξει δὲ ἦθος μὲν, ἐὰν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερὰν ὁ λόγος, ἢ ἡ πρᾶ-

ξις, προ

ἕξις, προαίρεσίν τινα: φαῦλον μὲν, ἐὰν φαύλην: χρηστὸν δὲ, ἐὰν χρηστήν. ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει: καὶ γὰρ γυνή ἐστι χρηστὴ, καὶ δοῦλος: καίτοι γε ἴσως, τούτων: τὸ μὲν, χεῖρον: τὸ δὲ, ὅλως φαῦλόν ἐστι. δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα: ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος: ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ, τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι. τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον: τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν τὸ ἦθος, καὶ ἁρμόττον ποιῆσαι, ὥσπερ εἴρηται. τέταρτον δὲ, τὸ ὁμαλόν: κἂν γὰρ ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων, καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτεθεὶς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι.

Circa autem mores, quattuor sunt, quæ oportet sibi proponere. Unum quidem ac primum, vt boni sint. Habebit autem mores quidem, si, quemadmodum dictum est, fecerit manifestam oratio vel factum, electionem quandam: malos quidem, si malam: bonos autem si bonam. est autem singulis in generibus: etenim mulier est bona & seruus: & si fortasse horum hoc quidem deterius: hoc autem omnino malum est. Secundum autem conuenientes: est enim fortis quidem indoles ac natura, sed non conueniens mulieri fortem vel acrem esse. Tertium autem similes: hoc enim diuersum ab eo, quod est, probos mores & conuenientes fingere, quemadmodum dictum est. Quartum autem æquabiles: quamuis enim inæquabilis quidam fuerit, qui præbet imitationem: taliq́; indole ac moribus fictus sit: tamen æquabiliter inæquabilem oportet esse.

Traditis iis, quæ pertinent ad optimam fabulæ constitutioné: quæq́; in ea fingenda, aut persequenda aut fugienda sunt, explicat, eundem locum in alia materia vrgens, quæ in moribus animaduerti ac custodiri debent: his enim aut illis moribus prædità finguntur personæ, quæ in fabulam inducuntur: ut sanè in vita ipsa colenda homines esse consueuerunt: hi enim natura procliues ad hanc rem sunt: illi verò ad aliam. Docet igitur quattuor esse, quæ in hac re attendenda sint: quæq́; poëta toto animo, vt consequatur, prouidere debet. Vnum autem eorum, atque id quidem primum, esse dicit, videre vt mores boni sint: eorum scilicet, qui inducuntur in fabulã, quiq́; artificio poëtæ exprimuntur: hoc enim uitæ prodest, nam qui spectant, cum hæc in fabulis laudari, plausúq; excipi uident, ad ea facta imitanda excitantur, quæ ab illis moribus proueniunt: conantúrq; & ipsi tales euadere. Vnde inquit hoc primum esse omnium, quæ in indole ac moribus attendi debent, quia maiores vtilitates gignit, si seruatum diligenter fuerit: contráq; nocet, si poëta id neglexerit: malisque moribus præditas personas induxerit. Quare ea de causa poëtæ maiorem laudem aut uituperationem afferre potest. Cum autem admonuisset poëtas, quid primum ipsos in hoc facere oporteat, docet quomodo persona aliqua morata ab ipsis fingenda sit, & quæ his aut illis moribus prædita esse intelligatur, si quis forte hoc nesciret: rationémq;, qua præstari potest, non teneret: hoc enim primum scire opus est, inquit igitur. Habebit autem mores, scilicet aliquis in fabulam inductus: neq; enim tradit nunc Aristoteles qui sermo & quæ actio mores habere dicatur, vt non nulli acceperunt: contra enim illis vtitur tanquàm signis quibusdam quæ declarent eius, vnde manauerint, mores. Habebit igitur, inquit, mores aliquis, id est præditus esse his, aut illis moribus intelligetur, si, ut dictum est, fecerit manifestum oratio ipsius factum ue aliquod, electionem quandam, id est quæ, reiectis ceteris, ille probat: ipsisq́; gerendis se dat. Duo igitur sunt indicia ingenij hominum, quod occultum aliter esset, oratio & factum aliquod ipsius: hæcq́; sequi & attendere in ea re existimanda debemus. Sed quia ita morata est persona aliqua, si indicat ipsa oratione

tione factione aliquo suo sensum animi sui prauum, ut si probum indicaret, adiungit qui improbam voluntatem ostenderint, improbos esse mores: qui verò probam, probos. Exemplum vero illustre personæ moratæ, in qua oratio ipsa indicet voluntatem eius qui loquitur ac προαίρεσιν, si quærat aliquis, inueniet apud Euripidem Iphigenia in Tauris: vbi enim Pylades cum sodali suo ita loquitur: asseueratq; se Orestem magis mortuum, quàm viuum amore prosecuturum, specimen verbis suis dat ueræ amicitiæ: multa autem eo loco adiungit, quæ idem aperiant ac testentur. Hippolytus etiam eiusdem poetæ in fabula ab ipso vocata, videtur luculentum exemplum esse alterius partis: quum scilicet mores alicuius intelliguntur facto aliquo ipsius: temperãtem enim se prorsus esse Hippolytus indicauit: abhorrereq; ab omni amatoria leuitate, quum, inuitatus ab ipsa, copiam sui facere pulcherrimæ mulieri noluit. Declarat etiam hoc singulis in generibus seruari: genera nunc appellans sexus condicionesq; hominum, vt exemplis patet: ait enim. Etenim mulier est proba & seruus: docens hoc reperiri etiam in his, in quibus rarius id est & infrequentius: nam cum bona indoles ac natura plerunque in viris reperiatur, inuenitur tamen aliquando etiam in mulieribus ac seruis. Addit autem, quod dixi ostendere volens: id est hoc bonum rarum esse in his generibus, quamuis non eodem pacto ambo illa a virtute remota sint. Et si fortasse horum alterum genus est indole moribusq; deterius: alterum autem omnino malum: mulieres enim viris deteriores natura sunt: serui verò vndiq; mali. In ix. libro de historia animantium ipse multa vitia muliebris sexus collegit, in quæ illæ natura procliues sunt: quod nunc etiam videtur significare voluisse: nam seruos tanta fortunæ iniquitate oppressos, nihil gerere plerunque, quod speciem vllam probitatis in se habeat, mirari non debemus: extincti enim sunt in illis omnes igniculi virtutis. Vt autem & hic & supra, vbi docuit quid esset ἦθος, inquit ἔχειν ἦθος: illic manifestò de oratione loquens: hic vero vt opinor, de persona, quæ in fabulam inducitur, ita quoque in problematibus, quo loco expedit nodos quosdam, qui ad harmoniam pertinent: cum enim causam quæreret, cur ex omni genere sensilium, solum illud quod auribus percipitur, mores refert: eorumq; imaginem quandam secum portat, inquit. ὅτι τὸ ἀκουστὸν μόνον ἔχει ἦθος τῶν αἰσθητῶν. quod non contingere statim accuratè docet in iis, quæ aliorum sensuum materia sunt, id est colore, odore, suco. Sed etiam, quod huic loco illustrando accommodatum est, in extremo illius quæstionis inquit, actiones esse significationem, indiciumq; morum, quia vt arbitror, illæ declarent mores, & quasi indolem earum rerum, vnde proficiscuntur: hi enim videntur esse illi posteriores motus, de quibus illic disserit: quos gignit tantum hoc sensile aurium: nam priores motus non absunt ab ullo genere sensilis: & color enim & odor, & sucus, excitant & ipsi suos singuli sensus longè alia ratione. cui motui in sensili aurium comitatur alter ille motus. Secundum, quod præcipit, vt diligenter seruent poëtæ, est vt mores conuenientes personis inducant, sine quo ostendit superius præceptum fructum nullum ferre: ac posse deniq; multis modis in hoc à poëtis peccari: siquis enim cum viderit indolem, moresq; probos laudari: intelligens fortitudinem partem esse virtutis, induxerit mulierem fortem, atque omnia pericula pro dignitate subeuntem: bonos quidem mores ei affinget: est enim indoles quidem fortis, vt ait, quæ laude digna est: non tamen ipsi conuenientes, & qui congruant ei sexui, ut testatur. Sed non est dicens indoles congruens aptaq; mulieri, fortem eam, aut acrem vehementemq; in rebus gerendis esse: hoc enim quod posterius duobus Latinis uocabulis notaui, ualere hic arbitror: δεινὸν. Tertium esse inquit, quod seruandum in hac re sit, videre vt mores similes sint. Non docens autem quomodo natura similis accipienda sit, declarat hoc diuersum esse ab iis duobus, quæ tradita iam sunt: quemadmodum supra quoq; ostendit indolem congruentem personæ alicui diuersam esse ab ea, quæ bona ab ipso vocata fuerat. Sed tamen maior est labor tertium hoc à primo secundoq; distinguere. ipse igitur arbitror mores similes vocatos, qui diuersi alieniq; non sunt à moribus eius temporis, quo inducuntur: ac respondent moribus, quibus mulieres viriq; eius seculi præditi sunt. Sic certe supra vocabulum hoc ipse cepit vbi de naturis ac moribus, quos imitantur poetæ disserens, rei illustrandę causa similitudine pictorum vsus

rum vsus

rum vsus est: affirmauitq; idem ipsos facere, quod pictores: è numero enim pictorum Dionysium dicit similes ipsos penicillo exprimere solitum, id est quales illi forent, quos penicillo exprimeret, cum Polygnotus meliores: Pauson autem deteriores ipsos fingeret, quàm verè essent. Diuersum verò hoc est à secunda natura indoleq;: congruentes enim mores sunt, qui conueniunt illi personæ, cui affinguntur: non cum viriles mores tribuuntur mulieri alicui. qui autem id committeret, quod vitiosum esse hic docetur, peccaret, quia siue viris siue mulieribus, affingeret mores valde diuersos à moribus eius seculi: Nam quomodo hoc etiam discrepet à primo, apparet: mores enim dissimiles à moribus, quibus præditi vulgo sunt homines eius seculi, possent probi induci: atque ita primum vitium declinaretur, cum in tertio præcepto offenderetur, si illi longo interuallo superarent probitatem, quæ in hominibus eius seculi perspicitur. à quarta autem indole non distinguit tertiam hanc, quia illa nondum tradita erat. Sed ante quam quartam aggrediamur, in tertia hac subtiliter animaduertenda, exoritur scrupulus hic: si nanque simile ὅμοιος uocauit, quod alienum non sit, disparq; à moribus hominum, qui tunc viuunt, atque id laudauit: seduloq; à poëtis exprimi debere dixit, quo modo hoc facere potuit, quum tragici meliores, quos imitentur, studio suo reddant: quod præter quam quod supra testatus est, infra quoque præcipit, rationemq; eius rei efficiendæ tradit, vbi inquit. ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων & quæ sequuntur. An ita pellitur hæc difficultas, quia similitudo seruatur, quamuis formæ aliquid addatur. Vt significauit ipse, quũ, de instituto pictorum loquens, inquit. ὁμοίους ποιοῦντες καλλίους γράφουσι. Sed his nunc relictis, quartam ita persequitur. Quartum enim quod seruari oportere in moribus inquit, est, ut illi æquabiles sint, ac perpetuo eundem tenorem seruent, neque dissentiant à semetipsis. Non explicat autem hos mores cuiusmodi sint: sed rei augendæ gratia, studensq; ostendere, quantopere hoc præceptum custodiendum sit, affirmat, si quis forte in fabula aliqua varius dissimilisq; sibi inductus semel sit, eum talem in omni facto totius fabulæ seruandum esse, vt æquabilitas à poëta custodiatur in natura illa inæquabili ostendenda: quod non fieret, si aliquis leuis, nec in eodem proposito permanens inductus, paulo postea firmus & obstinati animi fingeretur. Si morum igitur inæqualitas, naturæq; inconstantia constanter seruanda est, quanto magis natura indolesq; stabilis, par sibi ac iugis ad extremum seruari debet. Animaduertendum verò hic ita ipsum loqui, ut supra locutus est, vbi de recta & vitiosa rerum coagmentatione præcepta dedit. inquit enim. ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι, quamuis hic posteriorem partem non addat: & tamen facit hoc, id est ostendit, quæ opus sit cauere paulo post, vbi docet, exemplis positis, qui poëtæ in hoc aut in illo peccarint. Μίμησιν autem παρέχειν dicitur aliquis, cum eius natura vitaq; à poëta exprimitur: est enim ille quem sibi summo studio imitandum proposuit. Ἦθος τοιοῦτον hic valet varij mores ac discrepantes à semetipsis, & qui nunquam in eadem voluntate permaneant.

Ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον. οἷον ὁ Μενέλαος ἐν τῷ Ὀρέστῃ. τοῦ δὲ ἀπρεποῦς, καὶ μὴ ἁρμόττοντος, ὅ, τε θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ: καὶ ἡ τῆς Μελανίππης ῥῆσις: τοῦ δὲ ἀνωμάλου, ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια: οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ.

Est autem exemplum improbitatis quidem morum, non necessarium. Ceu Menelaus in Oreste. Eius vero, quod non deceat & non conueniat sibi ipsi, & lamentatio Vlyssis in Scylla & Menalippæ disputatio. Morum autem inæqualium, Iphigenia in Aulide: nullam enim in partem similis est ea, quæ suppliciter orat posteriori.

Cum quatuor morum differentias tradidisset: ac quæ seruari in illis oportet, docuisset, exempla nunc contrariorum vitiorum ponit, ostendens quantopere pecca-

tum in illis à non nullis tragicis sit, qui ea præcepta neglexerunt. Primum autem indicat Euripidem in primam culpam lapsum, qui in Oreste fabula insigniter improbum finxerit Menelaum, atque id sine iusta causa, fecerit: sine tanta nanque clari viri turpitudine fabula ad exitum commodè perduci poterat. Quamuis igitur iam præcepisset, quid facto opus esset in hac re, non contentus veritatem explanasse, patefactis etiā vitijs reuocare poëtas ab hoc voluit: documento enim nobis sunt peccata aliorum, ne huiuscemodi quicquam cōmittamus. Exemplum igitur valet insigne in ea re peccatum: nihil enim excogitari potest tantopere abhorrens, & quod omnes numeros eius vitij in se contineat, quàm quod illic fecit Euripides, tantam indolis improbitatem affingens honesto viro, & qui reliqua in vita cum laude se gessisset: timidi enim atque ingrati animi illic inducitur Menelaus: fœdatusq; demum omni macula, qui fratris filio, in tanto periculo constituto, quod patris sui necem, eiusdemq; Menelai ipsius fratris vltus esset, auxilium non tulerit: eiusq; preces repudiarit. Non necessarium autem id appellat, quia, vt supra testatus sum, fabulæ finis inueniri poterat sine hoc tanti viri dedecore: neque enim à principio res ita constitutæ fuerant, vt hoc inde sequi necesse foret. Et sanè Euripides notatus est: maleq; à superioris etiam ætatis grammaticis acceptus, qui hoc in Oreste effecerit: cunctasq;, vna excepta, personas improbas illic, culpæq; alicui magnæ affines, induxerit: quod tamen non omninò vetum est: quin tamen, quod de Menelao memoriæ prodiderunt, ita se habeat, dubitari non potest: in omni enim oratione factoq; suo ille signa non parua dedit, quod fratris filium non subleuaturus esset. Infra etiam multo Aristoteles, non longe à fine huius libri, eiusdem huius Euripidis peccati mentionem fecit, affirmans quoque illic Euripidem finxisse in ea fabula Menelaum insignis nequitiæ sine ulla necessaria causa. Secundi præcepti & ipsius neglecti, id est morum, qui non deceant personam illam, nec ei ullo modo quadrent, ipsi attributorum exemplum esse inquit lamentationem Vlyssis in Scylla. arbitror autem hoc ab aliquo tragico commissum fuisse, qui cum illac cum nauibus transeuntem induceret Vlyssem, finxerit illum muliebriter lamentantem, nec æquo fortiq; animo malum illud ac periculum tolerantem, cum tamen uir ille ab aliis poëtis omni in uita tradatur patientissimus fuisse laborum: neque enim mihi videtur hoc fecisse Homerus, qui commemorat ipsum magno animo se in illo casu præstitisse: auctoremq; fuisse sociis, vt patienter ferrent id incommodum, ac memoria ueterum laborum illos consolatum esse. Fortasse ita illum in aliqua fabula induxit Euripides: nam alterum huius vitij exemplum sine vlla dubitatione, inde sumptum est: quamuis ne illic quidem poëtæ nomen positum sit. Videtur autem Cicero penè huius vitij Sophoclem insimulare voluisse, qui in Trachiniis Herculem intoleranter dolentem, vt ait, induxerit: nam quod eundem etiam fractum fuisse dolore dicit, habet hoc in se iustam reprehensionem: purgari tamen (nisi fallor) facilius potest Sophocles: magna enim vis est corporis dolorum: nec humana natura par ipsis tolerandis est: illos verò fuisse acerrimos ita significare poëta voluit, cum vir fortissimus, atque omni vita exercitus grauissimis laboribus, illos sine lamentis, vocibusq; lugubribus sustinere non potuerit. Quærere etiam non insulsè, vt arbitror, aliquis posset, cur non hoc exemplo vsus Aristoteles fuerit: magna enim persona est Herculis: nec quicquam minus uidetur conuenire, quàm ipsum muliebriter lamentari. Vis posterioris exempli, quo declarat eundem poëtam peccasse contra decorum, atque id quod conuenit ei personæ, est subtilis accurataq; disputatio Menalippes in tragœdia ab ipsa vocata: ut enim illa, quæ à patre falsò virgo putabatur, uitium sibi oblatum à Neptuno, seque peperisse tegeret, ex opinione Anaxagoræ, qui omnia in omnibus esse affirmabat, probare studuit infantes in stabulo ab ipso inuentos, quos ipsa illic ediderat, è bubus sanè nasci potuisse: nec esse id monstrū: quare non oportere ipsos interimi: pater enim prodigium esse putans comburere parabat. Tam acuta autem quæstio, & quę vix percipitur à uiris, qui multum temporis consumpserint in studiis sapientiæ, nullo modo conuenit puellæ. Tota res diligenter exposita est à Dionysio Halicarnasseo, vbi præcipit de oratione figurata. Aptum etiam valde huic vitio declarando argumentum est, quo vsus Orestes apud eundem poëtam; probare voluit initio orationis

tionis suæ contra Tyndarum accusatorem se rectè fecisse, qui matrem necarit, ut ulcisceretur interitum patris: docet enim se magis patri, quàm matri obligatum fuisse, cum ex eius semine procreatus esset: mater autem tantum alimenta præbuisset: magna enim quæstio est inter physicos, an mulieres semine adiuuent generationem, siue exceptum tantum uiri semen foueant, atque ita fœtum nutriant. Parum igitur conuenit adolescenti, reconditis literis minime instituto, hæc subtilis & obscura quæstio. Perspicitur verò exemplis, quæ ponit, peccari posse duobus modis in hac re, & siquis deteriores mores quàm proprij suiq; illius sint, personæ alicui affingat, & siquis etiam meliores. Nam Vlysses, quum inductus esset muliebriter flere, deteriorum morum, quàm erat, fingebatur: & Menalippe, quæ subtiliter disputauit de rebus naturalibus, melioris ingenij morumq;, quàm in muliere sint, inducta erat. Videbatur secundo uitio declarato, exemplum ab Aristotele poni debuisse alicuius, qui non seruasset id, quod ipse seruandum diligenter docuit: sed contra mores dissimiles affinxisset alicui morum, quibus eo tempore condiciones illæ generaq; prędita sunt. non tamen hic quicquam legitur, quod eò pertineat, cum ceterarum lapsionum accuratè exempla ponat. Quare non stultè aliquis fortasse sentiret, qui suspicaretur hanc partem defecisse. Quarti errati exemplum esse inquit, cum scilicet indoles ualde dissentit à semetipsa: nec seruat eundem, quem cœpit, tenorem; Iphigeniam in Aulide: explicat autem ipsum, causamq; affert, cur uerè indoles illa, moresq; inæquabiles appellari debeant: ait enim illam ipsam virginem, ut primum inducitur à poeta, nullam similitudinem habere cum ea, quæ postea fingitur: primum enim indolis illius inducitur, cuius ferè uirgines sunt, id est timidi animi ac mortem ualde reformidantis: postea uerò incredibili fortitudine prædita, ac quanta uix in uiris inuenitur: nam & morti se offert, & gloriæ desiderio flagrat: tanta uerò & tam subita naturæ immutatio consentanea non uidetur. Animaduertendum autem, uno excepto, de quo non constat, cetera omnia exempla horum uitiorum sumpta esse ab Euripide: quo magis adhuc nouo hoc argumento, in eadem sententia cõfirmor, ut putem Vlyssem demissè nimis muliebriterq; eiulantem, propinquo maximo periculo, ab eodem poëta inductum in fabulam fuisse.

Χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει, ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἢ τὸ εἰκός. ὥστε τὸν τοιοῦτον τὰ τοιαῦτα λέγειν ἢ πράττειν ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός: καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός.

Oportet autem & in moribus, quemadmodum & in rerum constitutione, semper quærere vel necessarium, vel verisimile, adeo vt talem talia dicere vel agere, vel necessarium, vel verisimile sit: & hoc post hoc fieri vel necessarium, vel verisimile.

Cum quattuor esse ostendisset, quæ in moribus personarum fingendis, à poëtis spectanda sint: exemplaq; contrariorum his virtutibus vitiorũ posuisset, addit nunc idem in hac re, quod in rebus coagmentandis, præceperat, custodiri oportere. illic autem docuerat quidquid sequitur, proficisci debere à superioribus, aptumq; ab illis rebus esse: ut quod postea fit, nascatur vel necessario, vel verisimiliter ex rebus antea factis: in idem igitur incumbere debere poëtas in his, quæ ad mores pertinent ordinandis, affirmat: vt quod dicitur, agitur ve ab his, quibus hos aut illos mores affinxerit, respondeat illis naturis: necessariumq; sit aut verisimile dici aut agi debuisse ab hominibus præditis illa indole. Quod inquit dicere vel agere, respondet superiori sententiæ, cum dixit, habituram esse personam aliquam mores, si oratio aliqua ipsius, factum ve voluntatem ipsius indicarit: ac quid deniq; ille in animo suo statuerit de rebus expetendis, aut fugiendis: in quo animaduertendum etiam est, vt ambę hę res indicia notæq; sunt eius ingenij, ita ipsas ab illis moribus ingenioq; proficisci: nisi enim hoc fieret, non essent illæ, signa eorum morum, nec aliquid vale-

rent ad eos significandos. Adiungit autem, postquam tradidit hoc præceptum, quę ad ordinem pertinent, quo hæc in tragœdia gerenda sunt: ipsum enim quoque diligenter custodiendum docet. inquit igitur animaduertendum esse à poëtis, vt quæ facta finguntur, necessarium sit, aut verisimile illo ordine gesta esse. Pertinet verò hoc quoque ad mores, in aliqua persona expressos: quæcunq; enim ab ea finguntur dici aut geri, & ipsa ordinem suum retinere debent, nec vllo modo hic quoque à poëta aliquid committendum est, quod non aut necessario, aut verisimiliter illo tempore dictum factum ve esse videatur. Hæc autem sunt, quæ sedulo nunc pręcipiuntur ab Aristotele, in quibus plura verba, maioremq; partem huius sententię, restitui: quæ cuncta verba desiderabantur in excusis libris: accepi autem illa è calamo exarato libro, nulla immutatione facta. Sed eadem etiam leguntur in altero exemplari, parum variata: quæ sanè pusilla varietas, nihil immutet sententiam: vt dubitandum non arbitrer de veritate huius lectionis. Sed origo etiam huius errati apparet: lapsus enim fuit librarius, quia tres comprehensiones in eadem voce desinebant. omisit igitur secundam partem: omniaque illa, quæ inter primum ac secundum μὴ continebantur.

Φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν: καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς: καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν. ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας: ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν. εἰ δὲ μὴ, ἔξω τῆς τραγῳδίας. οἷον τὸ ἐν τῷ Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους.

Manifestum igitur, quod & solutiones fabularum ex ipsa oportet fabula contingere: & non, quemadmodum in Medea, à machina: & in Iliade, ea, quæ pertinent ad renauigationem. Sed machina vtendum est ad ea, quæ sunt extra drama: siue quæcunq; antea facta fuere, quæ fieri non potest vt homo sciat: siue quæcunq; postea, quæ egent prædictione ac significatione: omnia enim tribuimus dijs videre. absurdum autem nihil esse in rebus. Si non, extra tragœdiam. ceu quod est in Oedipo Sophoclis.

Cum accuratè nuper docuisset, quę pertinent ad mores, ita apta esse debere à superioribus, vt qui hoc aut illo modo motatus inductus est, & dicat & faciat ea, quæ conueniunt illis moribus, atque inde merito expectari poterant, quia aut necessarium sit aut verisimile, talem talia dicturum vel facturum fuisse: quod repetit in constitutione rerum præceptum antea fuisse, adiungit, quod inde liquido elici possit: hoc enim valet quo vtitur. Apertum igitur est: si nanque cetera, quæ illic fiunt, & hoc etiam eodem modo fieri debet. Cum enim affirmasset in motibus non minus, atque in fabula constituenda cuncta fieri debere alterutro eorum modorum, verè dicere potuit constare inde talem quoque esse debere exitum fabularum: nam ceterarum partium nulla pertinet ad texturam tragœdiæ: quod igitur in ambabus his contingit, in omni tragœdia necessario vsu venit. Præterea si hoc in moribus in rebus diligenter seruari debet, quanto magis in re tanti ponderis ac momenti, quanti est conclusio totius fabulæ. Adiungit igitur, exitum etiam fabulæ & illius quasi nodi dissolutionem nasci itidem debere è fabula ipsa, ac præterita rerum coagmentatione: & non auxilio machinæ tractari: ita enim Græci vocant, cum repente deus aliquis in scenam prodit, aut aliqua huiuscemodi ratio adhibetur, quæ superet humanam vim ac potestatem: tunc enim machina necessaria erat, quæ deum ipsum in scenam cælitus comportaret: id est histrionem qui personam eius agat: ille enim simulatus

non

non verus, deus aliter eò non descendisset. Rationem huius fabularum exitus tetigere multi Græci, Latiniq; scriptores, vt Cicero in primo libro de natura deorum: qui existimari potest id accepisse à Platone: ille enim antea acutè lepideq; simili illo vsus fuerat. Sed Demosthenes quoque in eo iocatus est in oratione aduersus Bœotum, cum refelleret testem, quem vnum atque eum quidem subitum & inopinatum in iudicium illud aduersarius adduxerat: nam alterum antea docuerat dignum non esse, qui eo nomine vocaretur: vt meritò suspectus ille esse deberet. ait enim. Τιμοκράτης δὲ μόνος, ὥσπερ ἀπὸ μηχανῆς, μαρτυρεῖ μή: & quę sequuntur. Cum autem quid fieri opus esset, ostendisset, docet etiam atque exemplis confirmat, quid declinandum sit: ait enim exitum fabulæ non oportere esse, à machina, quod valet extra sumptum: & non cohærens cum superiore fabula, atque inde aptum: quod factum esse narrat in Medea. Ipse autem non dubito, quin Medeam Euripidis, quæ in manibus est, intelligat: quamuis enim illic deus aliquis in scenam non veniat, qui res componat, ac sedet turbas illas, tamen fingitur Medea illinc fugere diuino auxilio: vehiculoq;, quod accepit à Sole, qui patrem ipsius Æetam procrearat: aliter enim illa, septa muris Corinthi, & regis eius oppidi, & viri sui impetum declinare non potuisset: nisi autem hoc factum esset, fabula exitum suum non habuisset: salua enim illa, cum ingratum virum ulta fuisset, ex eo periculo exire debebat. Reprehensus autem est hoc nomine poëta, quia semina nulla huius fabulæ exitus antea iacta erant: nec quicquam ipsum adiuuant superiores partes tragœdiæ. Scholion autem in Prometheum Æschyli, vel potius ratio ipsa eius fabulæ, ac quod finxit poëta, de machina tradit, quod conuenit meę de illa sententię: docet enim gregem nympharum, è quo chorus constabat, quum loqueretur cum Prometheo, machinæ impositum fuisse: Hæc verò declarationis illius ipsius verba sunt. Ταῦτα δέ φασιν ἀεροδρομοῦσαι διά τινος μηχανῆς· ἄτοπον γὰρ κάτωθεν διαλέγεσθαι τῷ Προμηθεῖ τῷ ἐφ' ὕψους ὄντι. Secundum exemplum penè irritum nunc est, quia tragœdia, quam citat, periit: tragœdiam enim fuisse puto Iliadem vocatam: nec intelligere ipsum arbitror Iliadem Homeri, in qua quę facta dictaq; sunt, commemorantur: nec persona aliqua siue dei, siue hominis sit, vlla ratione in medium prodit. Quin autem antiquæ fabulæ hic index fuerit, dubitari non potest. Accium certè in Latinis tragicis Iliadem docuisse memoriæ proditum est, qui existimandus est à Græco aliquo ipsam vertisse. Hæc igitur pars eius fabulæ, qua exprimebatur reditus Græcorum cum classe è Troiano bello (hoc enim valet ἀπόπλους) ita tractata fuerat: & huiuscemodi aliquo modo conclusa: eum autem indicare, cum fabula non extet, atque id multis modis contingere potuerit, sanè non valeo. Meminit tamen Longinus in libro περὶ ὕψους, huius reditus Grecorum: appellatq; ipsum eodem nomine, quo noster doctor & hic & multo infra, vbi tradit quot tragœdiæ confici possent ex parua Iliade. est autem vbi magnus ille rhetor, & qui plurimum iudicio valuit, celebrat quasdam eximias phantasias poëtarum: cum enim locum ex Oedipo Coloneo mirificè laudasset, addit statim in reditu etiam illo summo ingenio à poëta excogitatum fuisse, repente simulachrū Achillis apparuisse in ipsius busto: petiisseq; ab exercitu, ut imolarent sibi Polyxenam. neque tamen perspicitur quomodo fabula illa vocata sit, ἀπόπλους ne: an Ilias. quemadmodum etiam poëtæ nomen non certo tenetur. non sine causa tamen putaret aliquis eum fuisse Sophoclem: supra enim ipsum in altera phantasia exponenda nominarat. Quod si, quod illic fingitur ad dissolutionem fabulę faceret: ac non potius videretur initium nouæ rei, & quasi tragœdię ipsius caput, putarem eum locum ab Aristotele hic significatum, ut opus fuerit eo tempore machina ad simulachrum illud excitandum. nam subitò vmbram illam visam esse narrat etiam Longinus, ac nihil minus tunc expectantibus cunctis. Verba ipsius sunt. ἄκρως δὲ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐπὶ τοῦ θνήσκοντος Οἰδίπου, καὶ ἑαυτὸν μετὰ διοσημείας τινὸς θάπτοντος, πεφάντασται, καὶ κατὰ τὸν ἀπόπλουν τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ Ἀχιλλέως προφαινομένου τοῖς ἀναγομένοις ὑπὲρ τοῦ τάφου. Totam verò hanc rem non ineleganter expressit Ouidius in xiij. metamorphoseos, cuius etiam hi versus sunt. Hic subito, quantus, quum viueret, esse solebat, Exit humo late rupta: similisq; minanti Temporis illius vultum referebat Achilles, Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro. Immemoresq; mei disceditis, inquit, Achiui, Obrutaq; est mecum virtutis

gratia nostræ. & quæ sequuntur. Cum verò docuisset exitum fabulę, machina inuentum, vitiosum esse, ostendit quando poëtæ illa vti possint sine reprehensione: neque enim penitus machinam è scena eiicit: nam quædam tempora sunt, quibus illa necessaria est. Oportere igitur vsum illius reseruari affirmat ad ea quæ sunt extra fabulam. ipse δρᾶμα vocat: δρᾶμα enim propriè fabulaq; sunt ea, quę illa die aguntur: in quibus machina locum non habet: cum in tragœdiis etiam quædam antea gesta, aut post futura narrentur, quæ machina adiuuantur: in duo enim hæc tempora partitur, præteritum scilicet ac futurum, res, quæ extra fabulam positæ, in scena tractantur: nec ad omnia tamen, quæ prius facta sunt, machinam adhiberi vult: quædam enim nota ac peruulgata possunt exponi ab hominibus: nec egent voce diuina: sed è numero earum ad ea tantum, quæ fieri non potest, vt homo sciat: vt ad res etiã, quæ postea fieri debent: quarum cognitio necessaria est in fabula: hoc enim significare voluit, cum ait: Quæ egent prædictione & expositione: requirit enim aliquando fabula aliqua, vt quod factum adhuc non est, sed consequenti tempore fieri debet, narretur, quod humana opera fieri non potest: hominibus enim quod futurum est, incertum est. Contra autem id nullo negotio dij ipsi pręstant. rationem tamen reddidit, cur illis rebus prædicendis persona alicuius dei adhibeatur. Omnia enim inquit tribuimus diis immortalibus videre, id est omnes mortales sumus huius opinionis, quod dij omnia ante oculos posita habeant, quæ etiam multis temporibus postea fieri debent. quod nisi ita firmiter sentiremus, de natura diuina, machina etiam aduentusq; dei fructum nullum in hac re ferret. Recte igitur, & ut fieri oportere censet optimus magister, vsus est machina Sophocles initio Aiacis, vt à dea aperiretur, quod in tenebris factum erat: ac mortalis nemo, vnde factum esset, sciebat. illa autem docuit auctorem illius cędis extitisse Aiacem, ac pessimum ipsius animum in eum ipsum, cui rem totam narrauit: nec non ducem Græcarum copiarum, exposuit: quod sciri ac planè intelligi, ratio eius fabulę postulabat. Eodem pacto & Euripides in Hippolyto prudenter fecit Venerem sustinere personam prologi: oportebat enim occultum amorem Phædrę patefieri, morbumq;, quo illa affligebatur, ne rudes diutius forent spectatores eius rei. id verò tunc omnes homines fugiebat: Addit autem statim hoc tradito, magnopere cauere debere poëtas, ne quid absonum, ac ratione carens sit in rebus. res uero uidetur hic vocare, si spectes quod sequitur, & ea in quibus fabula manet: & ea etiam, quę illic exponuntur extra veram fabulam: cum tamen solitus sit appellare res, & constitutionem rerum, quę in scena aguntur, non quæ antea facta, aut post futura, eò comportantur. Sequitur autem: Sin hoc penitus obtineri non possit, quia arduum admodum sit fabulam omnino liberam hac culpa, maloque conficere, ferri magis hoc posse, si extra tragœdiam sit: tragœdiam enim hic uocat, quod supra δρᾶμα appellarat. Hoc autem facit, vt supra putem rerum nomine comprehensas etiam esse eas, quæ sunt extra fabulam: nisi enim hoc esset, non oporteret nunc hoc excipere: dicereque minus incommodum esse, si hic maneat, quod absurdum, nec consentaneum uidetur: pręterquam quod dubitare non possumus, quin absolutior fabula sit, quę nusquam habeat hoc malum: nam multo infra testatur rursus Aristoteles omnia facienda esse, vt prorsus uacua sit ab hoc vitio tragœdia: nec in ulla sui parte vmbram ullam illius mali habeat: vbi omnia repetit: apertius tamen illic explanatiusque. Exemplum autem rei fictæ parum verisimiliter, atque absurdæ, hoc loco positę, esse inquit id, quod est in Oedipo Sophoclis: singulari enim numero τὸ, non, vt in excusis antea erat, τὰ legi debet: Vnum enim tantum absonum est in ea fabula, non plura: quod etiam confirmatur auctoritate scriptorum librorum: id verò est, quia fingitur illic Oedipus nescisse modum rationemque, qua Laius mortuus foret: non est autem verisimile, cum ipse ei in regno successerit, non statim ipsum auctores illius necis inuestigatum fuisse, præterquam quod modus, quo tam clarus fortunatusq; vir interfectus sit: locusque, in quo id contigerit, à nullo penè ignorari potuit. Hoc tamen ideo finxit poëta, quia si, recenti adhuc re, studij aliquid in hoc facto indagando posuisset Oedipus, subito se auctorem illius necis extitisse cognouisset: nec fabula de illo argumento condi potuisset. quare ne omnibus uir-

tutibus

tatibus ornatum expolitumque argumentum amitteret, æquo animo tulit illam maculam.

Ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν, ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν· οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους, καὶ ῥαθύμους καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, τοιούτους ὄντας ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ. οἷον τὸν Ἀχιλλέα Ἀγάθων, καὶ Ὅμηρος.

Quia autem imitatio est tragœdia meliorum, nos oportet imitari bonos formarum expressores: etenim illi, cum tribuerint suam, propriamq́ formam, similes facientes, pulchriores pingunt. Sic & poëtam imitantem & iracundos & inertes, & alia huiuscemodi habentes in moribus, tales existentes, probitatis facere exemplum, vel duritiæ oportet. Ceu Achillem Agathon & Homerus.

Tradit nunc oportere tragicos poëtas in moribus ac naturis exprimendis, quas imitantur, hoc etiam seruare, ut ea augeant, & quantum res patitur, pleniora & perfectiora in illo genere reddant. Ducit autem hoc preceptum è sententia certa, supraq; probata: atque id nouæ huius animaduersionis fundamentum esse uult: posita initio particula illa, quæ indicat, quod sequitur certum esse: aliudq; inde necessario nasci debere: inquit enim. Quoniam autem tragœdia est imitatio meliorum: hoc autem est, quod certum atque exploratum est: cum enim ambę imitatio sint: tragœdia, inquam, ac comœdia: hoc primum inter eas interest, quod earum altera meliorum hominum: altera deteriorum imitatio est: tragœdia igitur meliorum est imitatio. ἀπόδοσις autem, redditioq; est illius ἐπεὶ: quod sequitur. Nos oportet imitari bonos: artisq; suę ualde peritos iconographos: hoc enim nomine ipse vtitur, quo declarantur non solum pictores, qui penicillo imitantur, sed reliqui etiam omnes opifices, qui quauis ratione atque instrumento, effigies hominum aliarum ve rerum exprimunt. Vel potius hoc iuncto verbo significauit nationis ipsius pictorũ non nullos, qui in hoc ipso toto animo versantur: pręcipueq; operã suã ponunt in effigie, vultuq; hominũ, summo artificio exprimendo. Quid autem illi facere soleant, adiungit, explanans ipsum simile: illi etenim cum singulis tribuerint suam propriamq́, formã, similes ipsos efficientes, pulchriores fingunt. Animaduertẽdum autem hic, quod inquit, Similes efficientes, declarationẽ esse antecedentis sententię, qua tradiderat ipsos suã propriamq; formam illius rei, quã exprimunt, operibus suis assignare solitos: hoc nanq; est similes facere. Simili autẽ explicato, referre se debere ad eorum consilium tragicos docens, ait. Sic & poëtam imitantem & iracundos, & inertes: aliaq; huiuscemodi in moribus habentes, tales existentes, probitatis efficere exemplar, aut duritiei oportet: nam τοιούτους ὄντας, quę uerba ab excusis libris aberant, in Græco exemplari restitui, inuenta à me in calamo exaratis libris: videntur autem illa hic necessaria: respondentq; verbis illis, ὁμοίους ὄντας: hoc enim sedulò semper in imaginibus seruari oportet, vt omnia omnibus respondeant. Poëta igitur cum imitatur aut iracundos aut inertes, aut huiuscemodi aliquibus moribus præditos, primum curare debet, vt similes illi sint iis, unde exemplar sumit: deinde quod adiungit efficere t probitatis inquam exemplar præbere, aut morum duritiei: quod valet ornare & augere eos motus animorum, ut ad summum veniant: ac specimen quoddam aliis earum rerum sint, siue affines illi motus uirtuti, siue uitio siut: reiq; quæ meritò reprehendi possit: hoc enim valere puto exemplar quoddam reddere probitatis aut duritiei: neque enim quæ supra posui, huiuscemodi sunt, vt penitus referant probitatem animi, aut duritiem asperitatemq; naturæ: iracundos tamen quos uocauit, & iner-

tes, vitij partes videntur: mores autem, qui virtutem oleant, speciemque eius habeant, significantur verbis illis, cum ait: Aliaq; talia in moribus habentes: neque enim ita illud Talia accipere debemus, vt significet similia superioribus illo modo, quia & ipsa sint pars vitiorum: sed tantum, quia habitus quosdam animi, inclinationesq; ad aliquas res, significent. Notio eius nominis ἐπιεικεῖς, visq; aperta est: quod sequitur σκληρότης, verbum translatum est à corporibus solidis, cum dura sunt, nec facilè frangi possunt, ad animum, qui & ipse cum precibus aut misericordia non mollitur, durus videtur. Eodem etiam pacto Latini, durum & asperum hominem appellant, animi vitia, non corporis habitum, uerbis illis translatis significantes. Exemplo uero hoc illustrare cupiens inquit. Ceu Achillem Agathon, & Homerus: ipsum enim ambo hi poëtæ insignem finxerunt in his moribus animorum, quibus affinis fuit: vt non tantum eum iracundum, durumq; fecerint, sed documentum exemplarq; omnibus illarum rerum ipsum esse voluerint. Quales autem extiterint mores huius herois: & in quos motus natura ille procliuis fuerit, docuit etiam, cum præcepta multa traderet artis poëtarum, Horatius. Nam mendum, quod hunc locum in excusis libris fœdarat, sustuli, secutus fidem vnius exemplaris: in quo ita legi notaui: ac non minus coniectura ductus, & importunitate eius lectionis admonitus: nihil enim minus quadrabat moribus ac naturæ Achillis, quàm id epitheton ἀγαθὸν: coniunctio etiam καὶ, quæ sequebatur, potuit vinum eius sententiæ indicare: superuacanea enim illic erat, cum esset illo pacto nihil, quod copularet. Agathonem uero delicias Platonis, familiaremq; Aristotelis, poëtam tragicum fuisse constat: cuius etiam, vt aliis in libris, ita in hoc aliâs mentionem fecit: quare non arbitror de veritate lectionis dubitandum. Videtur autem id, quo tanquam solo ac fundamento nunc vtitur huius sententiæ Aristoteles, teutari posse: nam repugnat ei, quod multo supra ad refellendum errorem quorundam protulit: cum enim de ordine partium tragœdiæ qualium disputaret; doceretq; fabulam antecellere ceteris, inquit: Tragœdia nanque imitatio est, non hominum, verum actionis: & quæ sequuntur: hic verò tradit tragœdiam imitationem esse meliorum, hominum scilicet. Nisi fallor autem ita euellitur hic scrupulus. siquis acutè subtiliterq; rem ipsam cogitet, qui tragœdiam scribit, propositum habet imitari factum tale, nec primo attendit personam à qua id profectum fuerit. uerum quia homines sunt auctores eorum factorum: indéque ipsa manant, non potest negari, quin tragici hominum etiam imitatores sint, & eorum quidem melioris notæ.

Ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν: καὶ πρὸς τούτοις τὰ παρὰ τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ: καὶ γὰρ κατ' αὐτάς ἐστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς.

Hæc iam oportet seruare; & præter hæc, ea, quæ à sensibus, qui ex necessitate consequuntur poëticam: etenim secundum ipsos licet peccare sæpe. Dictum autem est de ipsis in editis sermonibus satis.

Cum docuisset quattuor esse, quæ in moribus, quibus finguntur præditæ personæ uenientes in scenam, diligenter à poëtis animaduertenda forent, breui multa præcepta edidit, quæ & ipsa valdè tragœdiam adiuuarent: eámque ab omni macula ac vitio remotam præstarent: illa vero à me quanto studio potui, explicata sunt. Nunc autem, cum quasi ad finem eorum peruenisset, repetit hæc esse, quæ sanè opus sit seruare: quæ est tanquam clausula superioris disputationis. Adiungit tamen vnum, quod restare videbatur, quod & ipsum si non accurate custoditum foret, causa sæpe esset magnorum malorum: faceretque vt poëta exploderetur. id autem est, ut poëta diligenter attendat, oculosque semper directos habeat ad ea, quæ nascuntur prouenìuntque à sensibus: qui sensus non possunt abesse ab operibus poëtarum, studioque omni eorum, intelligit autem ne committat aliquid, in scriptisque suis fingat, quod illis sensibus repugnet aut aduersetur: cum enim aut agi in theatro poëma,

ma, aut recitari debeat, ut finem suum adipiscatur, necessario consequitur, vt quæ agantur illic exponantúrque, aut uideantur, aut audiantur: hi enim sensus sunt, qui comitantur poëticæ: siquid autem videtur à spectatoribus, aut auditur, quod non respondeat sententiis, arguit negligentiam poëtarum, existimationiq́; eorum obest. & ne hoc mirum alicui videatur, nec dignum, quod tam accuratè præciperetur, quia nullo negotio vitari hoc malum possit, docet non tam hoc leue esse, vt aliquis falsò existimaret: hancq́; causam sæpe esse magnorum incommodorum: Male autem factum est, quod cum hanc rem breui obscureq́; hic tangat, quia illam iam planè copioseq́; explicarat quibusdam in disputationibus, quæ editæ diuulgatæq́; fuerant, illæ periere: nec difficultati huic illo auxilio obsisti potest: volebat enim Aristoteles inde peti, quæ hic desiderarentur, ne frustra eundem laborem rursus caperet. Infra ipse, vbi exempla cognitionum quarundam ponit, non nulla tradit, quæ huc pertinere videntur. nam quod multo etiam supra, cum de iusta mensura fabularum dissereret, quæ non eadem semper est, inquit. Si quis respiciat studium illud, quo inter se contendunt histriones, sensusq́;, non posse ab arte definiri longitudinem tragœdiæ: eodem illic, quo hic, significatu sensus cepit: verba eius sunt. τοῦ δὲ μήκους ὅρος πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν, οὐ τῆς τέχνης ἐστίν. & sanè poëtæ cum scribunt: domique tragœdiam pangunt, nisi valde diligentes sint, vix possunt huiuscemodi malum vitare: neque enim omnia luminibus ingenij videre possunt, quæ postea in agendo occurrunt. Non arbitror autem quicquam hic à poëta tangi, quod pertineat ad artem histrionum: uitiumq́; hoc in persona officioq́; poëtæ manere puto: cum in id negligentia inciditur: nec disputationes librosq́;, quos hic intelligit, vllo pacto esse illos puto, quorum initio tertij libri de arte dicendi meminit. Quum autem materia hæc intelligatur facere ad studium poëtarum, verisimile est ipsum de illa accuratè egisse in huiuscemodi quapiam scriptione, quæ artem hanc ornaret, coniunctionisque demum aliquid cum ipsa haberet. Quare putari posset Aristotelem hanc pertractasse in libris illis, quos scripsit de poëtis, vt opinor, claris & illustribus. vt ita nunc libros illos vocarit, quia ipsos iam edidisset. Sed cum cognoscatur etiam testimonio Harpocrationis nostrum hunc summũ doctorem scripsisse διδασκαλίας, ille quoque locus non alienus fuisset ab explicatione huius rei. Eius verò operis argumentum existimare licet simile magnopere fuisse superiori huic: notatum enim illic erat (ut opinor) quas fabulas singuli poëtę diuersis temporibus simul docuissent: quod enim à Cicerone quoque Latinis verbis expressum est, διδάσκειν κωμῳδίαν, & τραγῳδίαν in consuetudine Attici sermonis crebrum erat. vnde etiam διδάσκαλοι vocati sunt qui hoc facerent: cuius verbi notionem cum aperiret Harpocration, id, quod ostendi, protulit: inquit enim, probare uolens Pentaclea quendam poëtam fuisse, cuius mentio antea facta fuerat. ὅτι γὰρ ὁ Πενταλῆς ποιητὴς, δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς διδασκαλίαις. Harum autem διδασκαλιῶν, non tamen fortasse illarum ab Aristotele literis proditarum, meminit quoque grammaticus ille, qui scripsit argumentum Aiacis μαστιγοφόρου: cum enim de indice illius fabulæ disputaret: nomineq́;, quod Aiaci nunc additum est, inquit. ἐν δὲ ταῖς διδασκαλίαις ψιλῶς Αἴας ἀναγέγραπται. qui locus à me multo supra monstratus est. Plutarchus præterea in Cimone nomen hoc, eo sensu, quem ostendi capi etiam ipsum solitum, vsurpauit. cum contentionem inter spectatores aliquando ortam recitatis fabulis Aeschyli & Sophoclis commemoraret, cui malo remedium adhibuit clarus ille uir: res enim penè ad manus venerat, cum hi, Sophocli: hi verò, Aeschylo fauerent. narrat igitur eam fuisse primam fabulam, quam Sophocles docuerat, cum adulescens adhuc esset. Verba ipsius sunt, quæ huc pertinent. πρώτην γὰρ διδασκαλίαν τοῦ Σοφοκλέους ἔτι νέου καθέντος. & quæ sequuntur. Arbitrari etiam posset aliquis: hæc enim prorsus obscura, & incerta sunt, eandem Aristotelis scriptionem &, vt ipse loqui solet, πραγματείαν, duobus nominibus quondam appellatam fuisse: quia eodem in volumine ille, & ætates clarorũ poëtarum, & quas etiam ipsi fabulas docuissent, complexus esset. Sustuli autem hinc mendum scripturæ: cum enim prius in excusis esset τὰς παρὰ τὰς αἰσχύνας sine dubio deprauatæ: neque enim sensus iubet obseruare, sed ea, quę à sensibus proficiscuntur, correxi τὰ παρὰ τὰς: atque id secutus fidem scriptorum librorum, ac rem ipsam.

Ἀναγνώρισις

Ἀναγνώρισις δὲ τί μὲν ἐστιν, εἴρηται πρότερον. εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως, πρώτη μὲν, ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀπορίαν, ἡ διὰ τῶν σημείων. τούτων δὲ, τὰ μὲν, σύμφυτα, οἷον, λόγχην, ἣν φοροῦσι γηγενεῖς: ἢ ἀστέρας, οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκῖνος: τὰ δὲ, ἐπίκτητα. καὶ τούτων: τὰ μὲν, ἐν τῷ σώματι, οἷον οὐλαί: τὰ δὲ, ἐκτὸς, τὰ περιδέραια. καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης.

Agnitio autem quid quidem est, dictũ est prius: species autem agnitionis prima quidem, quæ maximè est expers artis: & qua plurimi vtuntur propter penuriam, ea quæ per signa: Horum autem, hæc quidem innata, vt lanceam, quam ferunt è terra nati: aut stellas, quales in Thyeste Carcinus. Hæc autem aduenticia. & horum hæc quidem in corpore, vt sunt cicatrices: hæc autem extra, monilia: & vt in Tyrone per cunam.

Traditis iam plurimis, quæ magnopere videbantur studium tragici poëtæ adiuuare: ipsumq; à multis culpis ac vitiis remouere, si custodita forent, explicat quot genera sint agnitionum: nam variis modis aliquis agnoscere potest personam, quæ diu ipsum fefellerit: neque enim hic vim huius rei explanat: ac quid hoc nomine contineatur docet, cum ab ipso supra diligenter id factum sit, vt refert. Cum autem ordo, quem nunc sequitur, habeat in se difficultatis aliquid, non est alienum, prius quàm hæc pars explicetur, diligenter de eo quærere. Non videtur igitur, quod nunc tradit, satis hærere proximè vicinæ disputationi, in qua differebat de moribus, cum agnitio sit pars fabulæ: post moresq; explicatos sequatur agere de dianœa: hoc nanq; series rerum est, quam proposuit. id verò ipse facit multo infra, his, quæ nunc præcipit, antea explanatis. nam tunc demum inquit. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως καὶ διανοίας εἰπεῖν. Præterea plenam esse & absolutam præceptionem de coagmentatione fabulæ multo antea significarat illis verbis. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίας τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς. ita autem mihi nunc succurrit posse nodum hunc dissolui, ut cum optimus magister tradidisset, quomodo res coagmentari debeant: præciperetq; quæ oportet toto animo persequi, & quæ cauere, ac tanquam scopulum aliquem declinare, egerit nunc non tam de morum ui, quàm de ratione & via, qua res hæc magni ponderis ita in tragœdiis tractari possit, vt cumulata sit omni laude, & à vitio absit: nam multum etiam hoc facit ad elegantem perfectamq; fabulæ constitutionem. eadem igitur ratione, qua de morum vtilitate nunc disseruit, de agnitione rursus agit; cum enim vt ipse accurate docet, pluta genera sint agnitionum, quæ acutior, magisq; plena artis ostendere voluit: quæq; huic propinqua, vt ceteris reiectis posthabitisq;, cum id facere possunt, has potissimum sectentur poëtæ. ingeniosa autem, summaq; industria confecta agnitio, quanti ponderis sit ad commendandam tragœdiam, constat. Postquàm autem quid in moribus sequi oporteret poëtas, summi loci cupidos significauit, non statim aggressus est tradere, quæ optima omnium esset agnitio; in medio enim quiddam admonuit, quod & ipsum valeret ad poëtas culpa liberandos. intelligo inquam, quod ad sensus, qui comitantur tragœdiæ, obseruandos facit: vt post explicatas etiam agnitiones: declaratasq; deteriores ac meliores, redit ad non nulla præcipienda, quæ & ipsa multum adiuuant coagmentationem rerum: redduntque ipsam politiorem ac perfectiorem. Quare his de causis non est existimandus auctor veterem, priusque monstratum ordinem deserere. Sed hoc nunc relicto. Primam agnitionum, viamq; aliquem agnoscendi, quem multo tempore ignoraueris, esse inquit eam, quæ simplex est, & maxime vacua ab arte: quaq; maior pars poëtarum vtuntur, quia facultate carent acutiorem viam inueniẽdi: hoc enim manifestò hic valet δι' ἀπορίαν: quia nequeunt scilicet excogitare subtiliorem agnitionem: id enim ingenium magnum requirit: artificiiq; proprium est. illa inquam, quæ fit per signa, huiuscemodi est. Quod autem Græci passim dicunt διὰ σημείων, Cicero per notas inquit in ij. de diuinatione.

natione Quam scitè per notas nos certiores facit Iuppiter, quamuis de aliis notis illic loquatur: nam idem etiam iisdem Græcis verbis id protulit in epistola quadam ad Atticum. Cum verò plura quoque genera horum signorum sint, partitur illa. Prima autem diuisio in duo membra est: signorum enim alterum est ingenitum: alterum autem adoeoticium, ac postea partum. posterioris autem huius generis sunt itidem duæ partes: signorum enim postea partorum, & non vna nobiscum natorũ, quædam sunt in corpore, quædam extra corpus. Quod in altero illo genere signorum vsu uenire non potest: signa nanque insita non possunt esse extra corpus: homo enim nascitur nudus. Rectè igitur vtitur diuisione notarum in corpore & extra corpus sitarum in explicandis tantum signis postea partis. Exemplis autem cuncta illustrat. ingenitorum enim signorum exempla ponit. Primum lanceæ formam, quam corpore gerebat Thebis familia ortum ducens ab iis, qui tellure procreati olim erãt. cum enim in primis illis extitisset ea nota, indicium eorum originis, multis postea seculis in posteris ipsorum conseruata est. Plutarchus hoc testatus est in libro, quo disputauit de instituto quodam deorum, qui consueuerunt serò animaduertere in improbos non nullos homines. Sed de hoc accuratius disserui in viij. libro mearum variarum lectionum. Huiuscemodi etiam sunt næui ac notæ demum omnes corporis, cum quibus nascimur, vt quas mulieres putant referre desideria alicuius cibi, quo ipsæ prægnantes affectæ fuerint. Vnde patrio nostro sermone à cupiditate nomen ipsis impositum est: Alterum autem stellas: quales in Thyeste Carcinus poëta. intelligit autem stellarum formas, in corpore alicuius à primo ortu impressas: neque enim constat corpori ne ipsius Thyestis forma hæc hæserit, an alius, qui in ea fabula, Thyeste uocata, inductus esset: cum enim fabula hæc perierit: nec quicquam apud veteres scriptores, quod sciam, restet, quod vim habeat ullam hoc explanandi, rem in incerto relinquo. Nec tamen me fallit Franciscum Robortellum, postquam confecit commentarios in hunc librum, diligenter disputasse de hoc loco in annotationibus quibusdam suis, qui sane putat ipsum corruptum esse, legiq; debere pro [illegible], vel [illegible]: significariq; ab auctore ossum illud eburneum in humero Pelopis, deorum consilio pro vero repositum: cuius historiæ testem citat interpretem Lycophronis, qui commemorarit hanc notam fuisse familiæ Pelopidarum, non minus, atque lanceam illam gentis illius Thebanę, quam ostendi. Et sane res mirifice conueniret, nisi quædam (ut opinor) repugnarent, quæ libere exponam, non certandi studio, sed veritatis indagandæ: neque enim aliter ab amico, & quem, vt dignus est, honestum undiq; esse cupio, dissentirem. Primum autem me mouet, quod vt hoc significetur, oportet scripturam valde immutare, quod caute semper faciundum est, præsertim in hoc auctore: neque tantum illud ipsum verbum contaminare opus esset, uerum etiam illud, quod consequitur οἷος: neque enim ullo modo respondet nomini ab ipso restituto, quod neutri generis, non virilis, est. Deinde notio ipsius ea est, vt uideatur ostendere pares illis assimilesq; alias inueniri, quod in osse illo eburneo non contingeret: Sed etiam (nisi fallor) impedit, quia ossa non cernuntur oculis: signa verò hæc aspici, luminibusq; percipi omnino debent. Præterea ὁ Θυέστης, vt est consuetudo Græcorum, valet in fabula ita vocata, non in corpore personaq; Thyestis. quare fieri potest ut illa nota hæreret alij, qui in eam fabulam inductus foret: nec unus aliquis illius generis esset. Arbitror igitur notas aliquas significari, quæ similitudinem stellarum haberent, vnde ita illæ uocatæ uulgo forent: oo menq; id nactæ. huiuscemodi autem quasdam in ea fabula, quæ Thyestes vocata foret, finxerat (ut puto) Carcinus impressas fuisse corpori alicuius, quarum indicio ille agnitus sit. Vt autem notæ quædam ἀστέρες appellari à Græcis potuere, ita sua ætate quasdam rosas à mulieribus vocatas tradit noster Boccaccius, quarum ope pater agnouit filium, qui ad supplicium nudus ducebatur: illæ autem quoque à primo ortu in pectore eius insitæ fuerant. Tota res exponitur in fabella vij. quintæ diei. Exẽplum verò assumptorum signorum, eorundemq; in corpore collocatorum esse dicit οὐλάς, id est cicatrices: quæ ex ictu aliquo, vulnereq; in cute remanserint: ita enim à Græcis notæ illæ appellantur. Signa extra corpus posita esse inquit, monilia: huiuscemodiq; alia, vt anuli sunt, ac vestimenta: quorum indicio personæ aliquæ aliquando,

quando, quæ nos fallebant cognitæ sunt. Huiusce modi genus signorum intellexit Terentius, cum induxit Thaidem ita cum ancilla loquentem. Abi tu cistellam domo effer cum monimentis: à quo etiam arcæ genere inditum nomen est Plautinæ fabulæ, quod in ea signa hęc seruarentur: in antiquissimo libro declaratio hæc legitur illius Terentianæ uocis, Cum monimentis: crepundiis, quę infantes gestare solent: neque tamen monimentorum nomine crepundia tantum intelliguntur, sed reliqua etiam omnia, quæ restiterint eiusdem generis. Cicero quoque & cognitionis huius, & signorum mentionem fecit, cum in Bruto ait. Nunc quoniam totum me, non næuo aliquo, aut crepundiis, sed corpore omni videris uelle cognoscere: & quę sequuntur. Et primi enim generis & postremi signa sunt. Aristoteles autem significare volens plura esse huius generis, addidit in tragœdia, quæ Tyro vocaretur, cognitionem factam esse per scapham: intelligens (vt arbitror) cunam, in qua infantes habentur: cum enim plures sint notiones huius Græcę vocis: vt alio loco à me accurate declaratum est, valet etiam hoc ipsum scapha: verisimile autem est huius monimenti auxilio, vt Terentiano verbo vtar, eum, qui longo tempore ignoratus sit, cognitum illic fuisse: nihil enim in veterum commentariis repperi, quod ad hunc locum illustrandum faceret. Tyro sanè prodita memorię est filia fuisse Salmonei illius, contumacis & impij hominis, de cuius immanitate, & pœna etiam apud inferos Virgilius quoque eleganter cecinit, eademq; amasse Enipeum fluuium Elidis dicta est, cum pater ipsius illic regnaret: quod tetigisse etiam in Aeolo fabula Euripidem testatur Strabo, quamuis de nomine eius telluris non idem senserint inferioris ætatis scriptores, quod prisci, qui de illis rebus egerant, tradente hoc etiam eodem auctore. Vnde poeta noster recentiores sequutus est, qui inquit. mediasque per Elidis vrbes. Nullo autem modo est eadem hæc fabula cum ea, quam infra citat, vbi de secundo genere agnitionis agit: illa inquam, in qua ope radij textorij agnitio facta est: & si auctor ambarum idem est. Scholion quoque in Prometheum vinctum citat Sophoclem τυρῷ, quamuis in excusis, negligentia librariorum, scriptum sit πυρῷ. Signorum verò eorum, quæ corpori innata sunt, & eorum quæ postea illic aduenere, meminit itidem auctor in primo libro de ortu animantium, vbi quærit de semine humano, à toto ne corpore, an à certis ipsius partibus manet: quatuor enim argumentis expositis, quibus videtur credi debere fundi id ab vniuerso corpore, addidit adiuuare opiniones eas, quod non tantum filij similes parentibus sunt in notis corporis insitis, sed etiam in assumptis: iisdem autem, quibus hic nominibus vtitur: hæc enim eius verba sunt. οὐ γὰρ μόνον τὰ σύμφυτα προσεοικότες τοῖς γονεῦσι γίνονται οἱ παῖδες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίκτητα: οὐλάς τε γὰρ ἐχόντων τῶν γεννησάντων ἔνιοι ἔχουσιν ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις. Est præterea diligenter attendendum in verbis auctoris vnde apti sunt casus illi accusandi λόγχην, & ἀστέρας: videbatur enim nominandi potius casu dicere debuisse. οἷον λόγχη, & infra ἢ ἀστέρες. Sed etiam difficultatis non nihil habet, quod inquit οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκίνος & non οἷοι. vt paulo supra fecerat, cum ait οἷον λόγχην, ἣν φοροῦσι γηγενεῖς. ita enim certæ & definitæ stellæ illæ videbantur esse debuisse, vt lancea, quam impressam corpore habebant terra prognati.

Ἔστι δὲ καὶ τούτοις χρῆσθαι ἢ βέλτιον ἢ χεῖρον. οἷον Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβοτῶν: εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀτεχνότεραι καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι: αἱ δὲ ἐκ περιπετείας, ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς νίπτροις, βελτίους.

Licet autem & his vti vel melius, vel deterius. ceu Vlysses per cicatricem aliter agnitus est à nutrice, & aliter à subulcis: sunt enim quæ fidei faciendæ causa adhibentur, magis artis expertes: & huiusce modi omnes. Quæ verò repentino quodam casu, vt quæ in Niptris, meliores.

Docet nunc expositis tribus signorum generibus, non eundem semper eorũ vsum esse, sed duplicem: & qui gradus etiam in se virtutis habeat: neque enim tantum

diuersæ

diuersæ res illis efficiuntur: sed eorum alter, magis artis expers: alter verò ingeniosior acutiorq́; est. Nam quod inquit licere etiam iis vti melius ac deterius, arbitror ipsum coniunctionem addidisse, quia supra quoque dixerat, quum de fabula differeret, posse poëtas iis, quæ acceptæ forent à maioribus, vti & recte, & vitiose: admonueratq́; illos, vt recte veteribus fabulis vterentur. Exemplo vero Vlyssis: notæq́; in crure ipsius ab apro, dum in Parnasso venaretur, impressæ, hoc demonstrat: admonetq́; interim poëtas, vt subtiliorem viam sequantur: vtanturq́; signis eo pacto, vt gignant rem aliquam admirabilem, subitamq́; cōmutationem. Vlyssem igitur ope cicatricis, quod signum est medij illius generis, aliter agnitum fuisse dicit à nutrice, & aliter à subulcis: discrimen autem earum agnitionum ponit, cùm aliis temporibus seruiant: longeq́; diuersus sit illarum vsus. Vt autem Vlysses apud Homerum auxilio huius notæ agnitus est à nutrice, ita apud Euripidem in Electra Orestes a pastore illo sene: vidit enim cicatricem, quam in fronte habebat, cū puer olim, hinulum domi persequens, cecidisset: eodem etiam illic Euripides, quo hic Aristoteles, verbo ipsam appellauit. Superiorum verò sententiarum explicandarum causa, quæ sequuntur posita fuisse, declarat particula γὰρ, quæ illic est: illa enim ratio alicuius rei redditur. Quæ igitur adhibitę sunt fidei faciendę causa, vt cū Vlysses subulcis, credere nolentibus Vlyssem eum esse, ostendit cicatricē ex vulnere, quod aper ille inflixerat ipsis olim cognitam, vt omne dubium ex animis eorum expelleret, minus artificium in se habere inquit: Quæ verò repente existunt, ac non meditato: vt cum idem à nutrice nolens inuitusq́;, abluente illius pedes, cognitus est, meliores ingeniosioresq́; sunt. Non valet igitur hic περιπέτεια, mutationem illam ingentem fortunarū, sed ἐκ περιπετείας significat casu, fortuito: & quia ita cecidit. Nam qui notus sibi ipsi qui sit, tegens autē alios, periculi alicuius vitandi causa, stirpem suā, cum videt transisse iam malum illud, resq́; in tuto positas, aperiret genus suum, planumq́; faceret ope quarundam notarum se illum esse, quem dicit, posset magnopere variare statū rerum suarum, & e malis, secundas illas adipisci. Quare nasceretur illic περιπέτεια: nec tamen hæc esset acuta illa ratio vtendi signis, quam laudat Aristoteles: idq́; factum non dici posset ἐκ περιπετείας: sed contra consulto & meditato. Contigit autem, vt cum Vlysses, mendici hominis vestitu domi suæ versaretur, Euryclea pedes eius lauaret: dumq́; id munus obiret, cicatricem eam aspiceret: vnde repente eum agnouit. Fingere autem hoc in fabula aliqua acutioris poëtæ est: nam alterum minus artificium requirit: est enim semper in manu positū eius, qui ignoratur: si ipse scit, qui sit, vt auxilio huiuscemodi alicuius signi probet se eum esse. Nam quod ἐν τοῖς νίπτροις inquit, certum non est an Aristoteles intelligat tragœdiam ita inscriptam. cuius mentionem etiam Cicero fecit in ij. Tusculana: illa enim in Latinum sermonem à Pacuuio conuersa fuerat. Ait igitur. Non nimis in Niptris ille sapientissimus Græciæ saucius lamentatur. & paulo post. Itaq; in extremis Niptris alios quoq; obiurgat, siue partē eam Odyssee, in qua id commemoratur. Et sane cū quod supra auctor inquit, aliter Vlyssem agnitum fuisse à nutrice: aliter à subulcis, pertineat manifesto ad loca Homeri, verisimile est ex eodē opere exēplum hoc quoq; petitum, præsertim quū illustre admodum, & clarum illic sit.

Δεύτεραι δὲ, αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. διὸ ἄτεχνοι. οἷον Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισε τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ᾽ ἐκείνης: ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς: ἐκεῖνος δὲ ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει, ἃ βούλεται ὁ ποιητὴς, ἀλλ᾽ οὐχ ὁ μῦθος. διὸ ἐγγὺς τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστίν: ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν: καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ ἡ τῆς κερκίδος φωνή.

Secundæ autem, quæ factæ sunt à poeta: quare expertes artis. Ceu Orestes in Iphigenia agnouit sororem, agnitus ab ipsa: illa quidem enim per epistolam: ille vero Hæc igitur ipse dicit, quæ vult poeta, sed non fabula. Quare propè dictum peccatum est: licebat enim quædam & portare. & in Sophoclis Tereo radij vox.

O Primo

Primo genere agnitionis declarato, quod fit per notas, secundum aggreditur. Secundas autem agnitiones esse dicit, quę à poëta factę sunt: factas verò à poëta ipsas vocat, quia poëta, vt rem eò deduceret, tribuit quasdam sententias illis personis: fecitq́; non nulla ab iis dici, quæ finem eum adiuuent: ita autem appellatæ sunt, vt distinguerentur ab illis, quæ ex intimo artificio depromuntur: huiuscemodi nanque agnitiones ex coagmentatione rerum, non subito studio poëtæ nascuntur. Non multo etiam postea, hæc ipsa intelligens opera poëtæ fabricata, πεποιημένα signa vocat. addit autem hic, quod exiguam earum laudem indicaret: simulq́; sententiam concluderet. Quare expertes artificij sunt: illæ nanque, quas diximus, artis compotes sunt, declarantq́; summum ingenium poëtæ, illæ inquam, quę nascuntur ex contextu ipso. Rectè autem concludit agnitiones factas à poëta arte carere: nullum enim magnū artificium poëtæ requirit, hoc aut illud ponere in ore alicuius personę, quod valeat ad efficiendum, quod illi volunt: faciuntq́; hoc passim ipsi nullo negotio. ars eorum acumenq́; positum est in rebus ita texendis, vt id nascatur, erumpatq́; ex antecedentibus rebus, sine vlla ipsorum tunc in ea re adhibita opera. Exemplo verò rem explanare volens, locum Euripidis adducit, in quo duæ diuersorum generum agnitiones tractantur: illa scilicet, quæ artificium ingens in se habet: & hæc, quæ expers ipsius est. Ceu inquit Orestes in Iphigenia agnouit sororem, ratione scilicet illa, quæ plena est artis. agnitus autem & ipse postea fuit ab ea deteriore via (ita enim accipi locus debet, non credi ab auctore dictum esse agnitum prius Orestem, sororem deinde agnouisse, quod ex verbis ipsius falsò aliquis putaret) sed Aristoteles ipse totam rem explanat: ait enim illam ab Oreste cognitam fuisse per epistolam, quam dederat illi in Græciam portandam: cuius etiam epistolæ, cum ipsa, verita maris pericula, argumentum narraret, manifesto intellecta est esse filia Agamemnonis: hoc autem ita fieri ex præteritis rebus, primaq́; fabulæ textura, necessarium aut saltem verisimile erat. sed exemplum in hoc positum non est. Incommodum autem acceptum est, quod infra verba quædam defecerunt, quibus tradebatur, quomodo cognitus foret: quarumq́; rerum auxilio, Orestes à sorore: neque enim illa statim credere voluit, cum Orestes se fratrem eius esse prædicauit: ac ne dolus aliquis subesset, timuit. Antiquus sane liber habet in spatio illo, quod in excusis olim inane relictum fuit, διὰ σημείων: cui tamen lectioni non confido: cum enim pluribus argumentis Orestes probare conetur se fratrem eius esse, non omnia sunt eius generis, vt signa vocari meritò debeant. Vel potius nihil illic monstratur, quod valeat ad fidem faciendam, vt cognoscantur personę aliquæ diu ignotę, signis. prætere a si ope notarum posterius hoc genus agnitionis conficeretur, nulla re differret à priore. Quare cum liquido intelligatur ex loco ipso poëtę, quomodo fidem fecerit sorori Orestes se eum esse, qui erat, quo pacto vocarit Aristoteles concursum eorum argumentorum non apparet: Alij autem aliter in scriptis libris se inuenisse testantur, quod non oportet mirari: hoc enim vulgo fit, cum, veritate incerta: hi hoc modo: alij alio, ex ingenio, quod defecit supplere conantur. Verba, quę statim sequuntur docent merito hanc agnitionem expertem artis vocatam. ait enim. Hęc igitur ipse dicit, quę vult poëta: id est Orestes ita cum sorore agit: eaq́; verba ad illam edit, quę poëta in ore eius ponit, non quæ fabula, contextusq́; rerum pręteritarum, iubet cogitq́; eum pronuntiare: quod in altero illo genere agnitionis factum est. Adiungit autem accuratus magister, quod valet ad declarandum, non valde probari posse rationem hanc. Quare propè dictum peccatum est: quia si illa, quibus vsus est Orestes, non omnino signa fuerunt: neque enim ostendi potuerunt, propè tamen illa accesserunt: atque ita propè, vt quędam ex ipsis illius prorsus generis fuerint, quamuis ita ipsis ille vsus non sit: hoc enim arbitror valere. Licebat enim quędam etiam portare: id est manu tenere, & iubere vt ipsa videret ac reminisceretur. E numero inquam eorum, quæ protulit Orestes ad probandum se esse Orestem, quędam huiuscemodi erant, vt liceret illa oculis exponere, & quasi è sinu depromere. Peccatum igitur vocat superius genus agnitionis, quod constat signis. Peccatum autem, vt opinor, quia maxime artis expers est: & quia eò se conferunt, qui veram rationem ob ingenij tarditatem non vident: aut suscipere laborem in subtiliore excogitanda

agni-

agnitione uolunt. Quod ad lectionis integritatem pertinet, quid hic esse putarim, indicaui: ceteris in partibus consentientes inter se scriptos libros inueni, vt verear ne qui coniectura emendare uoluerint, magis contaminarint. Alterum exemplum adducere volens huius cognitionis Aristoteles, sumpsit illud à Sophocle, qui in fabula, quę Tereus vocabatur: illa autem periit; vt vim penè nullam habeat rem illustrandi posterius hoc exemplum, radij uoce fecit quendam, qui ignorabatur cognosci: illic enim quoque, quod allatum est, conformatum à poëta est, & non ex fabula, contextuq; primo rerum, profectum: hanc puto fuisse vim huius exempli, quantum suspicari licet.

Τρίτη ἡ διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαί τι ἰδόντα, ὥσπερ ἡ ἐν Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένους: ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν, ἔκλαυσε: καὶ ἡ ἐν Ἀλκίνου ἀπολόγῳ: ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ, καὶ μνησθεὶς ἐδάκρυσεν. ὅθεν ἀνεγνωρίσθη.

Tertia, quæ per memoriam, sentire aliquid videntem: quemadmodum quæ in Cypriis Dicæogenis: cum enim vidisset picturam, luxit: & quæ in Alcini narratione: audiens enim citharœdum & recordatus, lacrimauit. Vnde agnitus est.

Tertium genus agnitionis tradit, quod auxilio memorię tractatur: id autem huiuscemodi est, vt exemplis, quæ ponit, potest existimari: quamuis alterum illorum non multum iuuet, cum tragœdia, quę ipso vtebatur, perierit: sed verba etiam, quibus id explicare voluit, hoc ostendere videntur: in quibus tamen obscuritatis non nihil est. Est igitur, ut opinor, huiuscemodi. Qui agnosci debet, cum videt aut audit quippiam, recordatus inde sui ipsius, veterumq; suarum fortunarum, gerit aliquid, vnde cognosci possit: quod spectans. qui eum ignorabat, agnoscit hominem: atque ita agnitio fit per memoriam, quia nisi ille in memoriam sui ipsius rediisset, nō lacrimasset: aliud ue quid fecisset: cuius rei auxilio cognosci ab astantibus potuisset. Initio huius partis hoc discrimen inueni in scripto quodam exemplari: quod τῷ αἰσθέσθαι, dandi casu, non τὸ nominandi, illud habet. Attendendum autem, an ἰδόντα referri debeat ad eum, qui paulo post agnosci debet: ut ipsum dicat cum viderit quippiam, recordari alicuius rei, in memoriamq; redire sui ipsius atque ita agnosci: sed repugnare videtur, quia posterior cognitio non à sensu oculorum, sed aurium proficiscitur: recordatus enim est suarum rerum Vlysses audito sono citharæ. An cernentem eum, qui astat, ipsum tunc aliquid recordatum, ope alicuius sensus intelligere ipsum, qui prius ignorabatur: Valet autem hic, vt opinor, αἰσθέσθαι attendere, animaduertere, illum scilicet, qui antea quis esset, ignorabatur cernentem aliquid attente: hoc enim mihi verius videtur: inclinatq; magis animus in hanc partem: contingit enim vt ille ex ea aspectatione recordetur aliquam rem, vnde quippiam gerat, id est aut ploret, aut ingemiscat, aut rideat: quod quum aspexerit ille, inde agnoscat hominem: nam recordationem in illum cadere intelligere licet ex verbis auctoris, qui in secundò exemplo hoc aperit: quamuis alius sensus mentio illic sit. Huius generis fuisse dicit agnitionem quandam, quæ in Cypriis Dicæogenis continebatur. Cum autem poëma hoc vetustate interierit, nihil penè lucis huc affert hoc exemplum: tantum ex verbis eius intelligimus, fuisse illic quempiam, qui pictura spectata, luxerit: quæ origo fuerit cognitionis. Cypria uero epicum carmen fuisse putaret, non tragœdiam aliquam, qui testimonium Pausanię sequeretur: ille nanque, auctorem eius operis significans, ait. ὁ ποιήσας τὰ ἔπη τὰ Κύπρια, si tamen eadem Cypria intelligit: neque enim poëtæ nomen ponit, sed ita loquitur, vt fieri solitum erat de operibus non nullis, quorum auctor incertus erat. Eustathius quoque in primum librum Iliadis, eodem pacto poëma hoc citat, vbi de Briseidis patria disserit. Si idem igitur opus hi omnes intelligebant, longe aliter de auctore ipsius sentiebant, cum eum nomine appellet Aristoteles: illi autem in ambiguo id relinquerēt: sed magis verisimile est fuisse duo Cypria: ita enim loquitur hic noster: ut non sine causa

hoc suspicari liceat: quasi enim distinguere ipsa volens, videtur addidisse τοῖς Δικαιο-γένους: & Cypria hęc fuisse tragœdiam: memoriæ nanque proditum est ab antiquis Græcis grammaticis Dicæogenem tragicum poëtam fuisse: qui tamen in dithyrambicis quoque ab illis numeratur. Cognitionem quoque eam, quæ in apologo Alcinoi fit, eodem pacto natam esse narrat. Locum autem Homeri notum, qui ita vocabatur, intelligit: cuius etiam aliis in libris mentionem fecit. Inquit autem, significare volens eam per memoriam tractatam: Audiens enim citharistam: intelligit autem Demodocum, qui in epulis Alcinoi canebat, Et recordatus: suorum scilicet malorum, quæ in Troiano bello pertulerat, lacrimas edidit: Vnde inquit, agnitus est: atque hoc, si legimus ἀνεγνωρίσθη. nam ita quoque à me in vetere exemplari inuentum est, quamuis quod excusi libri habebant, penitus improbari non possit, vt respondeat superiori etiam agnitioni. Animaduertendum autem, quamuis apud Virgilium Aeneas, cum Carthagine spectauit in pariete templi pictum bellum Troianum, vsus fuerit verbo proprio huius rei: dixeritq;. Nec procul hinc Rhesi niueis tentoria velis Agnoscit lacrimans: & post. Se quoque principibus permixtum agnouit Achiuis, Eoasq; acies & nigri Memnonis arma: non esse tamen illam agnitioné hanc, de qua nunc sedulo præcipit Aristoteles. nam si fortè fuisset illic aliquis, exempli causa Dido, quæ animaduerso motu illo animi Æneæ ac gemitu, existimasset inde picturam illam valde ad eum pertinere: cognossetq; tandem, aliis etiam coniecturis adiuta, illum esse Æneam, hæc sanè vera cognitio extitisset: & hunc ipsum sanè ortum habuisset: nunc vero, cum tradatur tantum à poëta Æneam imagine illarum rerum captum, recordatum fuisse veterum malorum: cumq; recordatio illa pectus ipsius pupugisset, fleuisse: nec præsentes aliqui adfuerint, qui id notarint, facit hoc potius ad id, quod multo antea docuit noster hic magister: vbi aperuit fontem eius voluptatis, quæ nascitur ex rebus accurata imitatione expressis: Æneas enim agnouit, coloribus formisq; eximiè redditas, res, quibus olim, cum gererentur, ipse interfuerat: atq; inde, vt singuli illi casus poscebât, affectus est animo ac perturbatus.

Τετάρτη δὲ ἡ ἐκ συλλογισμοῦ. οἷον ἐν χοηφόροις: ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν. ὅμοιος δὲ οὐθεὶς, ἀλλ' ἢ Ὀρέστης: οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν. καὶ ἡ Πολυΐδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας: εἰκὸς γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι ἥ τ' ἀδελφὴ ἐτύθη, καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι. καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ Θεοδέκτου Τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν, ὡς εὑρήσων υἱὸν, αὐτὸς ἀπόλλυται. καὶ ἡ ἐν τοῖς Φινίσιν: ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον συνελογίσαντο τὴν εἱμαρμένην, ὅτι ἐν τούτῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς: καὶ γὰρ ἐξετέθησαν ἐνταῦθα.

Quarta autem est, quæ ex syllogismo. ceu in Choëphoris, quod similis quidam venit: similis autem nullus præterquàm Orestes. hic igitur venit, Et agnitio Polyidis sophistæ de Iphigenia: verisimile nanque Orestem rationem hanc subduxisse, quod soror imolata est, & ipsi contingit imolari. & in Theodectis Tydeo: quod cum venisset vt filium inuenturus, ipse perijt: Et quæ in Phinisin: cum enim vidissent locum, rationem fati subduxerunt: quod in hoc fato editum fuerat ipsis mori debere: etenim exposita hic fuere.

Quartum genus agnitionis esse inquit, quod syllogismo efficitur, cum qui in cognitionem alicuius, quem paulo antea ignoraret, redit, subducta diligenter alicuius rei ratione id facit. Primum ipsius exemplum ponit agnitionem Choëphorarum, quæ fabula est Æschyli: cui fabulæ nunc verum nomen redditum est, cum illa diu alieno appellata esset: quæ res causa fuit, ut acuti & diligentes interpretes maculam, quæ hic prius erat, non viderint: nec versari in manibus tragœdiam eam cognorint:

id vero

id vero mendum olim à duobus eruditis & ingeniosis adolescentibus, familiaribus meis: Bartholomęo Barbadoro & Hieronymo Meo ope antiquissimi exemplaris eor rectum est: quos ego nunc, toto animo in huius libri declarationem incumbens, eo libentius appello, quia cum ipsis iam pridem me ducem in sententiis eius interpretandis præbuissem, illi postea assidua ipsius lectione atque omnium Græcarum tragœdiarum euolutione tantum profecerunt, vt mihi sæpe vtiles in hoc meo labore esse potuerint: & studia illa mea vetera erga ipsos, beneuolentiamq; singularem, operæ sedulitatéq; sua compensarint. Sed in illis nunc testimonio meo commendandis non ero longior. tantum officij gratia nunc tangere volui, quod mihi visus sum, occasionem huius rei nactus, non posse prætetire: confusæ igitur erant Choëphoræ cum Agamemnone: sed cum diligentia ipsorũ quę deerant Agamemnonis restituta illic poëtæ fuissent in lucemq; edita postea studio meo, vt seorsum nunc suo nomine uocata fabula, quæ sequebatur, excusa sit: prima tantum sui parte mutilata: locusq, omnis integer maneat, vbi cognitio facta est, non ero longior in re ipsa accuratè explicanda: cuncta enim nullo negotio apud poëtam ipsum legi possunt: paucis tantum, quod necesse hic est, commemorabo. Cum Electra ad bustum Agamemnonis venisset, portans ea vnà cum grege ancillarum, quibus placari manes Agamemnonis possent, inuenit illic cæsariem, quam cum similem esse suæ cognouisset ex colore capillorum, argumentata est venisse fratrem suum Orestem, vt ait Aristoteles: inquit enim. Venit quidam similis mihi (similitudo autem perspecta est ex coma) similis autem mihi nullus est præter Orestem: Orestes igitur venit. Apparet igitur cognitionem esse factam ratiocinatione. Secundi exempli vis, vt arbitror, hęc est: qua ratione vsum dicit Polyidem sophistam, qui & ipse tragœdias aliquando scri pserat, quamuis ab altero potius studio, quo indem teneretur, ab Aristotele nunc ostendatur. Cum Orestes venisset in eas terras, vbi Dianæ humanis hostiis facere mos erat: captusq; ab incolis foret, ac paulo postea imolari deberet, inductus est à poëta, verisimile secuto, rationem huius rei subduxisse, atque ita quasi exclamasse. O fatum iniquum nostræ familiæ. Soror mactata est, & me quoque contingit mactari: qua voce accepta Iphigenia, quę astabat ministratrix eorum sacrorum, cœpit suspicari Orestem illum esse, atque hęc otigo fuit agnitionis: in hæc enim verba erupisse Orestem puto, cum penè iam aræ admotus esset, illic deprehensum, non multis antea temporibus accepto nuntio de sacrificio sororis: neque enim tunc diuinare potuit, idem sibi vsu venturum, quod sorori: eliciturq; hoc ex loco, qui infra positus est, vbi iterum argumento fabulæ huius exposito, docet variatum esse in hoc ab Euripide, & Polyide, qui diuersis rationibus eam agnitam finxerunt. Tertium exẽplum è fabula Theodectis, quæ Tydeus vocabatur, sumit. Cum autem argumentũm eius tragœdiæ incognitum sit, planè rem tradere non possum: arbitror tamen, vt coniectura consequi licet, ita illic cognitionem factam: vt is qui domo discesserat animo inueniendi, conseruandiq; filium: cum in eum locum venisse se videret, vt dum ei salutem dare vult, ipse suam amitteret, dixerit hoc ipsum palam. Veni filio salutem daturus, propriam autem amisi. Questus nanque ille accipi debet aperte de illo exitu contrario fini ac consilio suo. Vnde cognitus fit ab illo ipso, quẽ quærebat, cum præsens adesset: atque vt ipse ab eo ignoraretur, ita etiam prius patrem ignoraret: verisimile nanque est, hoc eum dixisse, cui id contigisset. Eandem rationem fuisse tradit Aristoteles illius agnitionis, quæ facta est in Phinisin: illic enim quoque coniectura locum habuit. Quarti autem huius exempli explicatio durior adhuc est: quia ne fabulæ quidem nomen certum est cum enim excusi olim habeant muliebri genere φινεῖαι, & scripti etiam quidam: in aliis calamo exaratis virili genere legitur φινείδαι. A Phineo autem rege, qui oculis priuatus fuit, personæ natæ, videntur huic fabulæ nomen dedisse. Sophocles vero, ut testimonijs antiquorum scriptorum percipitur, Phineum fabulam scripserat: ipse certe Phinidarum mentionem fecit, paucisque seuum illum casum exponit in Antigonæ choro, cuius initium est ἐπὶ δὲ καὶ Δαναᾶς οὐράνιον φῶς. Fieri autem potest, vt duo illi fratres, Phinei filij, nomen fabulæ dederint, in qua sororibus ipsorum hoc, quod tradit hic Aristoteles, contigisset: quin autem mulieres fuerint, quæ ratione subducta, letum sibi propinquum

esse cognorint, vocemq; eam ediderint, dubitari non potest: hoc enim aperte ex verbis Græcis intelligitur. inquit igitur. Cum enim vidissent locum, ratione subducta perceperunt fatum, quod ipsis editum fuerat: in hoc enim loco fato statutum erat ipsis mori debere: etenim illic expositæ fuerant: videtur autem sors ipsis edita fuisse, vitam eas finituras illo in loco, in quo primum, vt natæ sunt, expositæ fuerint: quod factum initio fuerat consilio eas perdendi: illud igitur periculum cum eo tempore vitassent, aliquando tamen fore putabant, vt cum eò rediissent, necessario illic interirent. Existimare autem debemus vocem hanc earum acceptam causam fuisse, vt illæ, quæ prius ignorabantur, agnoscerentur: aut demum huiuscemodi aliquid euenisse, quod eas notas faceret: exemplum enim hoc est agnitionis: in omnibus nanq; his quattuor exemplis auctor ratiocinantem tantum exposuit, opera cuius agnitio postea facta sit: de hoc verò nihil egit, sed in mente cogitationéque eius, qui legeret, reliquit.

E'στι δέ τις καὶ σύνθετος ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου. οἷον ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέλῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ οὐχ ἑωράκει: ὁ δὲ ὡς δι᾽ ἐκείνου ἀναγνωριοῦντος. διὰ τούτου ἐποίησε παραλογισμόν.

Est autem quædam & composita ex paralogismo theatri, vt in Vlysse falsò nuntio: hic quidem enim arcum inquit futurum vt cognoscat, quem non viderat: hic autem vt per illum agnituro. per hoc fecit paralogismum.

In hoc loco explicando coniectore aliquo opus esset, tanta ipsum vndiq; caligo tegit: cunctaq;, quæ ad ipsum illustrandum faciebant vetustate amissa sunt. non video igitur quomodo possim ipsi aliquid opis ferre, vt cuperem: neque enim in declarandis scriptis antiquorum diuinatione uti consueui: nec oportere puto à me hic aliquid fictum ac commenticium afferri. Qui autem ante me librum hunc interpretati sunt, plurimum diligentiæ adhibuerunt in nodo hoc expediendo: nec ipse, posito in hoc magno studio, quicquam postea inuenire potui, quod magnopere valeret ad eum dissoluendum, aut ad illorum industriam vllo modo superandam. ne tamen videar silentio ipsum præteriisse, quid excogitarim, in medium afferam, & si sentio illa exigua esse ac pusilla, potiusq; apta ad difficultatem ipsam magis patefaciendam, quàm ad tenebras has discutiendas. Tradit igitur diligens magister, (in cuius tamen animum vbiq; inflammatum studio docendi, incurrit hoc loco iniqua fortuna superiorum temporum,) extare etiam quandam agnitionem, quæ iuncta concretaq; sit ex paralogismo theatri, atque his paucis verbis exponit nouum hoc ipsius genus, vel potius valde simile propinquo, ac penè idem quod illud, nisi quod spectatorum persona hanc agnitionem adiuuit, fallaci syllogismo vsa. quod in illa ipsa factum nō est: illic enim actores personæq;, quæ in scena versarentur vt docuit, ratione aliquid concluserunt. Huic breuitati verborum succurrebat exemplum. quod omnia tunc ante oculos collocabat: erat enim notum & illustri loco positum. id vero cum è manibus ereptum sit, quasi omnis lux hinc simul pulsa est: nec extat (vt arbitror) ratio vlla, qua huic malo remedium adhiberi possit. nam & poëtæ nomen, si quid etiam hoc, ad rē faceret, qui hæc confinxerat, notum non est: & index etiam fabulæ ipsius non omnino planus: cum enim hoc factum esse tradat in Vlyse falso nuntio, non perspicitur, an Vlysses ipse venerit, qui astutè alium se esse finxerit, vt facilius imponere posset inimicis, & consilium suum ad exitum perducere: atque ea de causa falsa quædam Penelopæ narrarit, vt significari videtur his verbis: primum enim Vlyssis ipsius nomen positum est, & sanè ita ille, consilioq; hoc vsus, inducitur ab Homero in patriam tellurem rediisse. Siue alius quispiam, qui falsò quædam commemorarit de Vlysse, quales non nulli ad Penelopam venerant, sollicitam de salute viri, atq; omnia auidè audientem: hæc enim ita incerta sunt, ut stultum esse videatur aliquid ipsorum affirmare. Sequitur etiam scrupulus non paruus, quia dubia variaq; scriptura est: cum enim excusi olim libri haberent. ὁ μὲν γὰρ: & infra eodem genere, uti-

tili

rili scilicet. ἰδίας. in omnibus, quos vidi, calamo exaratis neutro genere legitur ambobus in locis. τὸ μὲν. & τὸ δὲ. quod sanè ponderis alicuius esset ad ueritatē ipsam indagandam, si historia teneretur, vel potius cognita illa, quomodo legi deberet exploratum esset. nam superius lectionis discrimen sententiam non uariat, quod in quibusdam exemplaribus pro σύνθετος, legitur συνθετὴ. Priore autem loco si legimus τὸ. aptum illud erit à uerbo, quod consequitur, ἔφη, hoc sensu. Vlysses, qui alius uideri nolebat, siue falsus ille nuntius, affirmauit se arcum agniturum. Quod uerò additum est. ὃ οὐχ ἑωράκει: ualetq́; nisi aliquid subest, quem non uiderat, uidetur repugnare: si nanque arcum eum oculis contemplatus nunquam fuerat, quomodo poterat ipsum agnoscere? nisi putamus hoc alio sensu ab auctore prolatum: significaréq; illius uanitatem, qui pollicitus erat se id facturum, quod præstare non poterat. Siue Vlysses, qui clam esse studebat, aiebat se cogniturum arcum, quàmuis ipsum non uidisset, coniecturis quibusdam. nam si confessus esset, se illum antea uidisse, non fallere potuisset. nam alterum τὸ refertur ad theatrum: uideturq́; omnis hæc pars significare, spectatores ita accepisse illam uocem, tanquàm si ipsi rei illius auxilio ipsum agnituri essent. unde statim Aristoteles adiungit. inde natam esse captionem, quæ origo caputq́; fuerit illius agnitionis. hic uero est etiam uarietas uerborum: cum enim olim excusi habeant, ἐποίησε. in scriptis exemplaribus legitur ποιῆσαι. quam lectionem, ut superiores etiam omnes, quas hoc loco indicaui, recepit liber qui Parisiis à Guil. Morelio excusus est: secuto fidem, ut testatur, ueteris exemplaris. Quædam autem mihi in mentem uenerunt, quomodo constare potuerit hæc captio ac fallacia. quæ tamen, quia ualde incerta sunt: totaq́; in coniectura posita, malo reticere. pluribus autem modis: magnoperéq; inter se discrepantibus, posse confici fallaciam, quæ παραλογισμὸς uocatur, apertum est: multo quoque infra Aristoteles usus est hoc nomine, ubi laudat Homerum, qui aptè docuerit quomodo oporteat uti mendaciis: tradit enim illam omnem rem, ne facilè dolus intelligatur, constare paralogismo: fallaciq́; conclusione, quam totam accuratè explanat.

Πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς ἐκπλήξεως γιγνομένης δι' εἰκότων. οἷον ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ: εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι ἐπιθεῖναι γράμματα: αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων καὶ περιδεραίων. δεύτεραι δὲ αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

Omnium autem optima agnitio est, quæ ex ipsis rebus, consternatione nata per verisimilia. ceu ea quæ in Sophoclis Oedipo, & Iphigenia: verisimile enim velle dare literas: huiuscemodi enim solæ, sine factis signis, & monilibus. Secundæ verò, quæ ex syllogismo constant.

Expositis iam cunctis rationibus, quibus in fabulis personæ aliquæ, diu ignoratæ, agnoscuntur: quæ agnitio ceteris anteponenda sit, principatumq́ue in reliquis obtineat docet: nec non quæ huic proxima dignitate sit, relictis ceteris, quæ aut minus multo artificium, aut nullum habent. Has autem, quæ maiorem uirtutem in se continent, potissimum ostendit, ut ad illas imitandas poëtas excitet. Omnium igitur agnitionum, quæ traditæ sunt, optimam esse dicit illam, quæ proficiscitur ex ipsis rebus, id est ex coagmentatione fabulæ, quia à principio res illæ ita constitutæ sunt, ut necessario uel uerisimiliter hoc fieri debuerit: ita enim reiicit illas, quæ in re ipsa à poëta concinnantur. Addit autem, Nata consternatione ex uerisimilibus: sic nanque appello, quam ipse ἔκπληξιν uocauit: cum enim huiuscemodi quicquam nascitur, ut persona, quæ diu fefellerit, repentè cognoscatur, qui audiunt propter admirationem consternantur, ac stupidi penè fiunt. ἔκπληξιν igitur uocauit ingentem illam uim admirationis. supra quoque, uoce ab eodem hoc uocabulo conformata, dixit agnitionem esse ἐκπληκτικὸν, id est efficere in animis eorum qui audiunt hanc admirationem ac pauorem: quæ autem agnitiones apud poëtas huius generis forent,

nominibus duarum positis, declarauit: eamq́; , quæ in Oedipo Sophoclis facta est, huiuscemodi esse inquit. intelligit autem Oedipum, qui nunc tyrannus inscribitur: nam in Coloneo nulla persona agnoscitur. Sed illam quoque Euripidis in Iphigenia, apud Tauros scilicet barbaram nationem, manente, eiusdem generis esse inquit: cum autem in ea fabula geminæ tractentur agnitiones: quarum altera multum alteri virtute præstet, vtram intelligat perspicitur verbis, quæ statim adiungit: in priore nanq; id contingit: illud vero ab Aristotele additum fuit, vt probaret agnitionem eam ortum habere ex statu præteritarum rerum: verisimile enim (inquit) est, voluisse Iphigeniam, quæ inuita illic manebat: iniquoque animo ferebat, se illi sacrificio sæuo præesse, nactam egregiam eius rei facultatem, dare Græcis illis literas: domumq́; ad suos scribere. Adiungit autem quod penitus illas constituit: vimque ipsarum ac laudem aperit. Huiuscemodi enim solæ sine factis signis & monilibus: quanto enim magis se quælibet remouet ab vsu signorum, tanto magis laude digna est. Has autem ex omnibus agnitionum generibus, solas ait manere, atque efficere quod volunt, sine signis à poëta scilicet factis & excogitatis. & monilibus, id est notis extra corpus positis, vt anulis, vestimentis, aliisq; eiusdem generis. Quod vero solas has non vti signis inquit, verum esse ex eo etiam patet, quia quæ primum dignitatis locum post has habent, id est quæ syllogismo constant, vtuntur sanè signis: habentq; fundamentum suarum conclusionum signa quædam, ut manifesto perspicitur ex agnitione Choëphorarum: Electra enim inuenta cæsarie in busto Agamemnonis, inde argumentata est, propter similitudinem capillorum, uenisse Orestem. Non dubito autem, quin πεποιημένα, factaq; signa vocarit: excogitata: & ut ei commodum fuit, ficta & conformata tunc à poëta, non nata ex præcedentibus rebus, atque illinc ortum ducentia: cuius modi fuerunt etiam signa illa, quibus Electra ratiocinata est, fratrem eò aduenisse: sunt nanque orta ex antecedentibus. Secundum gradum honoris tribuit agnitionibus, quæ syllogismo constant, dignasq́; eas esse tradit, quæ post primas illas recipiantur: nec vltra de illis quicquam agit, vt in primo gradu assignando fecit: diligenter enim illic consilij sui rationem reddidit.

Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον: οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ᾽ αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον: καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία.

Oportet autem fabulas constituere, & oratione conficere, quàm maximè ante oculos sibi ponentem: sic enim vtiq; euidentissime cernens, tanquam rebus ipsis præsens adfuerit, cum gerebantur, inueniret id quod decet: & minime ipsum fefellerint ea, quæ subcontraria sunt.

Cum & quot genera agnitionum essent: & quę agnitiones ceteris meliores forêt, docuisset, quia magnam laudem poëtis fert seruare in fabulis scribendis id, quod decet singulas personas: liberatq; eos magna culpa, non committere, vt in ipsis quicquam inueniatur, quod repugnet & aduersetur sibi ipsi, admonet quomodo hæc obtineri possint: sedulo autem hoc præcipit, quia in tam longa actione: tantaq; rerum ac vocum expositione, difficile admodum est hoc penitus cauere. iubet igitur poëtas, & cum fabulas componunt: & cum oratione postea ipsas peragunt, ac scribunt deniq;, quibus verbis singulæ personæ in animi sui sententiis edendis, usæ fuerint, operam dare, vt quàm maximè fieri potest, res illas sibi ante oculos ponant. Res enim intelligere debemus, quamuis verbum, quod hoc valet, apud auctorem positum non sit, inclusum tamen illud est in nomine illo μύθους: quod uidetur sententiam absoluere: fabula nanque nihil aliud est nisi res illo modo coagmentatæ. Cum vero oportere hoc ipsos facere illis temporibus, diligentiæq; eorum esse id tradiderit, exponit, quæ commoda inde nasci debeant: sunt autem ea, quæ supra indicaui: vt con-

vt consequantur scilicet illud magnum bonum tribuendi vnicuiq; id, quod ipsum decet: (in quo sæpe negligentes poetæ labuntur) & declinent id malum incidendi in res leuiter contrarias & sibi non nihil repugnantes, quod aliter vix vitari potest: sed non tantum commoda, quæ inde oriantur, ostendit, uerum etiam quare illa ita comparentur, declarat: in quo etiam rei illustrandæ causa, simili vtitur. inquit igitur. Sic enim cum apertissime: in primisq; perspicuè cuncta contempletur, tanquam præsens adsit illis rebus dum geruntur, inuenire poterit, quod decorum vocant: & minime ipsum fugient, quæ illic speciem aliquam contrariorum habent. Quin autem, qui præsens adest, dum aliqua res geritur, subtiliter omnia perspiciat, quę illic eueniunt, dubium non est. unde hoc ipse usus est, ad rem non tam apertam illustrandam: facilius enim aliquid fugere potest in his rebus mentis aciem, quàm lumina oculosq;. Ὑπεναντία uerò inquit, & non ἐναντία, quia quę penitus repugnant, nullum negotium est intelligere, nec facile in tam apertum uitium laberetur poëta: quę uerò similia illis sunt, facilius fallunt. Valet autem Sic, cum in fabula componenda, & sententiis etiam uerbisq; illa texenda, utetur hac cura, diligentiáq; omnium earum rerum, quæ fiunt, sibi ante oculos collocatione: quod consequetur fixa cogitatione & toto animo ad eas res conuerso.

Σημεῖον δὲ τούτου, ὃ ἐπιτιμᾷ τῷ Καρκίνῳ: ὁ γὰρ Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει, ὃ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν, ἐλάνθανεν: ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσε, δυσχερανάντων τοῦτο τῶν θεατῶν.

Signum autem huius, quod reprehensionem afferebat Carcino: Amphiaraus enim è fano exijt, quod non videntem spectatorem fefellit: in scena autem lapsus, atque explosus est, stomachantibus hoc spectatoribus.

Vt magis vtilitatem, quam in se hoc studium diligētiaq; haberet, ostenderet, commemorat quid incommodi euenerit ueteri poetæ, qui hac diligentia usus non fuerit: nec sibi cum ad fabulam componendam, eandemq; postea scribendam accessit, res ipsas ante oculos accuratè collocauit. puto enim hoc exemplum esse incommodi, in quod sæpè inciditur ab eo, qui id, quod præcipit Aristoteles, non seruauit. existunt nanque in fabula aliquando loca non nulla contraria, quę non apparent ei, qui non omnia propè oculis notarit, dum res coagmentaret, ac uerbis postea explicaret: ut hoc ipsum fuit, quod narrat. Hoc uero ualere hunc locum arbitror, diligenter ponderatis uerbis auctoris. nam cum fabula amissa sit: nec quicquam alibi de hoc legatur, nihil certi huc afferri potest: hoc inquam ualere opinor, ut fabulæ ratio, quam scripsit Carcinus, postularit, ut Amphiaraus exiret e fano nō animaduersus, neque cognitus hoc facere ab iis, qui aderant: quod sanè fingi potuit, & à poëta facile domi conformari: in fabula tamen postea agenda, & cum ipsa in scenam uenit, commentum illud exitum non habuit, quia spectatores, qui mente & oculis in scenam conuersi stabant, hoc uiderunt, & poëtam ipsum exploserunt: indigne hoc ipsum ferentes, atque id tentatum ab eo stomachantes. Quia autem uitium huius rei declaratur à consequenti, & à malo quod natum est in fabula, in qua hoc, quod similitudinem contrarij habebat, quia res ipsa repugnabat consilio poëtæ uocat illud signum: dicitq; indicium & argumentum esse eius rei, id quod fraudi fuit Carcino: & de quo ille insimulatus est: nam hoc requirere uidetur sententia, ut dictum fuerit ab Aristotele, quamuis in uerbis Græcis uitij fortasse aliquid sit: non sine causa enim illa suspecta sunt: quod scilicet illic est. ὃ ἐπιτιμᾷ τῷ καρκίνῳ. Vt non temerè suspicetur aliquis legi debere ὃ ἐπετιμᾶτο καρκίνῳ: cuius sentētiæ fuit magni nominis philosophus: idemq; accuratus huius libri interpres, Madius. Ita igitur uidetur corrigi debere, siue ἐπετιμᾶτο pro ἐπιτιμᾷ τῷ, quemadmodum locutus est non longè ab extremo huius libri, vbi ὑπὸ καὶ καλλιππίδης ἐπετιμᾶτο inquit. Nisi aliquis putet, ualere hic ἐπιτιμᾷ τῷ καρκίνῳ, culpam & reprehensionem illi affert, ut hoc nomine ipse

vulgo

vulgo insimuletur. Sed ne verbum quidem illud ἀνίει certum puto: vereorq́; ne illic eoam maculæ aliquid sit: cum præsertim ea parte parum sibi constent scripo libri, vt melius fortasse legi possit ἀνιὼν: quod io margine etiam quoruodam calamo exaratorum adnotatum inueni. Ἐξ ἱεροῦ quod inquit, certum fanum sacellumq́; significat, dicatum, inquam, ipsi illi Amphiarao: vocatumq́; vulgo Ἀμφιαρεῖον: notum enim est huic, vt summo auguri, maximos hooores habitos post mortem: hominesq́; inde oracula petere solitos: in ipsum uero hoc fanum confugisse illum in prælio aduerso Argiuorum cecinit etiam Sophocles, si quid fortasse hoc ad hunc locum aliquo modo illustrandum faciat. Indicat autem hoc Strabo io ix. libro, qui etiam poëtæ ipsius id expooenos duos versus ponit. Quod sequitur. ὁ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν, valere puto, quæ res fallere potuit spectatorem, si aliò conuersos oculos habuisset: consiliumq́; poëtę, qui id clam esse volebat, nec intelligi, ita exitum habuisset. Sed io scena hoc optineri non potest, vt scilicet omnes qui io theatro sedeot, aliò spectent: cum contra illi, intentis oculis semper ea, quæ illic fiunt, aspiciant: nec quicquam ipsos fugiat. Quod verò inquit: hoc ipsos indignatos, arbitror ea de causa id factum esse, quantum de re incerta, & valde obscura proferre licet, quia ægre tulerint illud de se iudicium à poëta factum: ac tam oegligentes stolidosq́, ipsos ab eo existimatos, vt id clam esse posse putauerit.

Ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον ποιεῖν: πιθανώτατοι γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι: καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος: καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος, ἀληθινώτατα. διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ: τούτων γὰρ οἱ μὲν, εὔπλαστοι: οἱ δὲ, ἐξεταστικοί εἰσι.

Quæcunq; autem possibile & figuris conficientem facere: maximè enim apti ad persuadendum ab eadem natura, qui in perturbationibus sunt. & fluctuare facit alium, qui ipse fluctibus agitatur: & ad iram commouet, qui ira commotus est verissime. Quare ingeniosi hominis poëtica est, aut furiosi: horum enim hi quidem facile formantur: hi autem facti sunt ad inquirendum.

Admooet nunc poëtas, postquam docuit, quomodo ipsi facile videre possint, quod deceat singulas persooas, & cauere tanquam scopulum, ne in fabolis sit, quod sibi ipsi repugnet, qua uia optinere possint, vt personæ, quæ inducuotur in fabulas, facile fidem faciant: & in eosdem motus, quibus ipsæ affectæ sunt, traducant eos, qui audiunt. Iubet igitur, ut cum scribunt, carminiq́; pangendo dant operam, exprimant etiam corpore gestus earum personarum, quas tunc fingunt: & tanquam illi ipsi fiant: nihil prætermittentes, quod noo ipsi primum præbeant, eorum quæ in illis oratione effingunt. Verum quia hoc difficile esse sentit: nec in omnibus rebus præstari posse intelligit, excipit illas res, quæ hoc oon patiuntur: sed tamen, vt apparet, othil relinqui vult, quod exprimi ulla ratione possit. Valet igitur (nisi fallor) καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον, vt poëta addat superiori diligentiæ, qua iussit illum cuocta sibi ante oculos collocare, hanc etiam sedulitatem, vt scilicet ipse omnes corpore gestus agat, quos affingit personis illis: nam hoc quoque ad veritatem rei co gnoscendam: acutosq́; sensus & idoneos rebus illis monstrandis excogitandos, mol tum adiuuat: neque enim hic puto Aristotelem quicquam præcipere, quod faciat ad histriones instruendos: artemq́; eorum tradendam: sed ad poëtas ornandos, & in arte sua erudiuores reddendos. Rationem autem huius rei reddit: & quare vtile sit in hoc elaborare docet, hoc pacto. Sunt enim (inquit) maxime apti ad persuadendum ab eadem natura, qui io perturbatonibus sunt. Cum igitur, vt ipse affirmat, ac res ipsa testatur, maximè accommodati fiot ad fidem faciendam, qui commoto animo sunt, atque ita affecti aliquid pronuntiant, poëtæ ipsi qui in locis quibusdam

tractandis

tractandis animo commouentur, conuertuntq; se in personas illas, quas oratione exprimunt, egregie idem præstabunt. Licet autem intelligere ex eo, quod commemorat Cicero in Bruto, narratum à P Rutilio, Ser. Galbam, grauem illum ac vehementem oratorem, naturę suæ vi, suo illo in studio hoc facere solitum: eaq; de causa curam hanc ipsius magnos sæpe fructus tulisse illis, qui ad eloquentiam eius confugerant: ita enim in consideranda causa, componendaq; se gerebat, vt si in foro comminus cum aduersario tunc congressus esset: ac nó in remoto soloq; loco, quid postea in agendo sibi faciendum esset, meditaretur: vnde postea in contentione ipsa fortis acerq; apparebat. Quum autem semel hoc ipsum fecisse ostendere vellet cum magna vtilitate publicanorum, qui ad eum causam detulerant, vsus est his tanquàm signis. Interim quum esset ei nuntiatum tempus esse, exisse in ædes eo colore, & iis oculis, vt egisse causam, non commentatum putares. addebat etiam, idq; ad rem pertinere putabat, scriptores illos male mulcatos exisse cum Galba: ex quo significabat illum non in agendo solum, sed etiam in meditando vehementem atque incensum fuisse. Restat, vt videamus, quid valeant hic verba illa, ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως, quę Robortellus quoque aliquid in se scrupuli habere: diligenterq; esse perpendenda, rectè existimauit. Cum autem superiorem omnem locum eximiè ab eo, subtiliterq; declaratum putem, in hoc liberè ab eo vt amicus ab amico, de veritate dissentiam: arbitror enim potius conferre inter se Aristotelem homines pari natura ingenioq; præditos: quorum tamen alteri vacui ab omni motu animi sint: alteri vero vehementer commoti: dicereq; illos, qui correpti perturbationibus sint, magis id, quod hic quęritur, præstare posse quàm alteros: id est multo facilius imprimere in animos auditorum, quod volunt, quàm alteros, qui sedato animo dicunt. Hunc verò sensum esse huius loci (nisi fallor) elicitur ex iis, quæ sequuntur: neque enim comparat orationem, quæ proficiscitur à natura, cum ea, quæ ab arte prouenit: nam præter alia argumenta, non inquit, ἀπὸ τῆς φύσεως, sed ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως: neque sane sermones habitos inter se confert: sed personas, quales ego descripsi. Quare non video vnde manare potuerit illud λόγοι, quod legitur apud eum in explicatione huius loci: in contextu sanè verborum auctoris illud non est. Cum igitur quantopere persuasionem adiuuarent animi motus ostendere uellet, ut utilitatem eius præcepti explanaret, affirmauit qui perturbationibus tenentur maxime omnium aptos esse ad persuadendum. Sed quia hoc ita sine exceptione prolatum, verum fortasse non fuisset, quia possunt reperiri aliqui maiore ingenio, quàm ipsi præditi, qui in hoc ipsos vincerent: inquit se loqui de hominibus eodem pariq; ingenio præditis: in quibus res dubitationem nullam habet. Addit autem, quod est declaratio confirmatioq; eiusdem sententiæ. Et excitat fluctus in animis auditorum, qui ipse quoque fluctibus agitatur: cum enim ipse vsus sit ad rem illustrandam, magnitudinemq; ipsius indicandam, verbis translatis, ego quoque imitari ipsum studui. Adiungit etiam. Qui ipse iratus est, exasperare alios, & in eundem animi motum trahere verissime: cui sententiæ adnectit tanquàm corollarium: posse inde, inquam, intelligi, poëticam esse, id est studium condendi carmina aut ingeniosi viri, aut insani: nam quin ingeniosus quoque multum in hoc studio valeat: possitq; cum laude præstare, quod illic requiritur, dubium non est. Id vero, quia ingenij acumine perspicit, quid singula tempora, rationesq; personarum postulent: atque ea sibi asciscit in condendo carmine, ut infra auctor ipse docet. Qui autem vehementi motu animi, & tanquam furore quodam percitus sit, posse etiam egregiè hoc tractare, supra quasi declaratum fuerat. Quare potuit hoc certo affirmare: sed tamen id explanare uoluit: causamq; attulit vtriusq; sententiæ: inquit enim. Horum nanque hi facile in quodlibet finguntur: & omnem formam nullo negotio recipiunt: hoc enim valet εὔπλαστοι: non qui ipsi fingunt aliquid ac comminiscuntur, sed qui quasi cera, in omnes formas transeunt. intelligit vero μανικοί: id est procliues ad insaniam ac furorem. Sequitur autem. Hi verò sunt facti ad inquirendum, atque omnes omnium mores motusq; animi perscrutandos: omnino enim puto legi debere ἐξεταστικοί, quamuis & ipse in calamo exarato quodam inuenerim ἐκστατικοί: quod verbum habere locum hic (nisi fallor) non potest: cum enim superior sententia prolata sit de procliuibus

ad

ad insaniam, necessario hoc pertinet ad ingeniosos: nam procliues ad insaniam & qui semina non parua eius rei in se habent, transeunt facile in omnes habitus animorum, & finguntur tanquam cera. ingeniosi ipsi non huiuscemodi sunt: neque se induunt facile omnibus motibus animorum: sed cum facti à natura sint acerrimi rerum perscrutatores, ob vim illam eximiam ingenij, qua præditi sunt, acie mentis omnia perlustrant: vtunturque illo habitu animi ad excogitandas sententias aptas omnibus personis: diuersisque earum perturbationibus. dicere autem μανικοὺς esse ἐκστατικοὺς. vt verbis Græcis vtar, quod necesse esset, si lectionem illam sequeremur: præter quam quod frigidum & insulsum esset: idem enim prorsus vtraq; voce significatur, nihil præ se ferret, quod ad artem studiumq; poëtarum pertineret. Vt vero hic peruulgatam lectionem retinendam censeo, ita sustuli, secutus auctoritatem plurium scriptorum librorum, è superiori parte particulam διὸ, quæ antea in excusis legebatur ante locum illum καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος: neq; enim arbitror hoc inferri, & quasi elici è superiore sententia, sed potius, vt tradidi, ad illam explanandam constituendamq; positum esse. nec volo etiam omittere, quin admoneam illud ποιεῖν, quod paulo antea positum est, ab iisdem libris abesse, vt fortasse tanquam declaratio quædam additum sit: si manet autem illic (vt opinor) valet pangere ac versus condere. Similis uero est hic locus illi in iij. libro de arte dicendi, vbi incipit disserere de uocibus urbanis, rationemq; illarum accuratè tradit: inquit enim excogitare ipsas esse aut ingeniosi hominis, aut exercitati, quemadmodum monstrare, quomodo conformentur, esset artis illius, quam tunc tradebat. Vtitur etiam eodem nomine in eodem genere hominum significando: dixit enim. ποιεῖν μὲν οὖν ἐστι τοῦ εὐφυοῦς ἢ τοῦ γεγυμνασμένου, & quæ sequuntur. Vocati autem hic sunt ab Aristotele. οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες homines illi, qui tunc aliquo animi motu turbido tenentur. Exempli causa, metu, ira, amore: Ita quoque locutus est, atque eodem pacto ipsos vocauit in libro de insomniis, quo loco tradidit eos, qui huiuscemodi aliqua perturbatione correpti sunt, facile decipi eo tempore in rebus sensu aliquo existimandis, vt si forte rem quampiam videant, quæ paruam modo similitudinem eius habeat, quod animum ipsorum perturbatum tenet, illud ipsum esse statim asseuerent. Exemplis verò multis rem explanat, quibus in omnibus eadem locutio est. inquit igitur. ῥᾳδίως ἀπατώμεθα περὶ τὰς αἰσθήσεις ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες: ἄλλοι δὲ ἐν ἄλλοις, οἷον ὁ δειλὸς, ἐν φόβῳ, ὁ δ' ἐρωτικὸς, ἐν ἔρωτι, & quæ sequuntur.

Τούτους τε λόγους, καὶ τοὺς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν ποιοῦντα ἐκτίθεσθαι καθόλου. εἶθ' οὕτως ἐπεισοδιοῦν καὶ παρατείνειν. λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου. οἷον τῆς Ἰφιγενείας, τυθείσης τινὸς κόρης καὶ ἀφανισθείσης ἀδήλως τοῖς θύσασιν: ἱδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύνην. χρόνῳ δ' ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας, διατί; ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεὸς, διά τινα αἰτίαν, ἔξω τοῦ καθόλου, ἐλθεῖν ἐκεῖ: καὶ ἐφ' ὅτι δὲ, ἔξω τοῦ μύθου. ἐλθὼν δὲ, καὶ ληφθεὶς, θύεσθαι μέλλων, ἀνεγνώρισεν: εἴθ' ὡς Εὐριπίδης, εἴθ' ὡς Πολυίδης ἐποίησε κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔδει τυθῆναι. καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία.

Hosq; sermones & factos oportet, & ipsum facientem, exponere vniuerse: deinde sic episodia inserere & producere. Dico autem sic vtiq; spectari, quod vniuersum est. ceu Iphigenia. Cum imolata esset quædam virgo, sublataq; foret è medio, ita vt qui imolauerant, videre non potuerint: eademq; comportata in aliam regionem esset, in qua lex erat hospites imolare deæ, hoc nacta est sacerdotium. Sequenti autem tempore fratri contigit

tigit eò venire, sacrorum eorum causa. cur? quia responsum dedit deus, quandam ob causam, quæ extra vniuersum, venire eò: & quod vtiq; vt consequeretur, extra fabulam est. Cum venisset verò & captus foret, imolari debens, agnouit: siue vt Euripides, siue vt Polyides fecit, vt verisimile erat dicens. Quod profectò non solum sororem, sed & ipsum oportuit imolari, & hinc salus.

Cum præcepisset non nulla hoc loco, quæ poëtas instruerent: viamq; ipsis monstrarent, qua possent consequi suo in studio summam laudem, & ab omni culpa abesse: extremum autem eorum fuerat, vt gestibus etiam omniq; motu corporis exprimerent personas illas, quibus sententias affingerent, adiungit nunc oportere illos hoc quoque diligentiæ adhibere, vt argumenta, quæ aut antea ab aliis ficta fuerint, aut quę ipsi primi finxerint sui commodi causa, antequam episodiis illa augeant, inculcentq; eo quicquam, quod fabulæ proprium non sit, vniuetsè exponant: quod cum fecerint, posse illos ostendit rebus aduenticiis argumentum ornare: corpusq; ipsius extendere. Animaduertendum tamen oportere priusquàm hoc faciant, ipsos personis nomina imponere: neque enim aliter apta episodia eò inserere possent: quod paulo infra ipse declarat: & quasi à se nunc relictum admonet: ita enim illic loquitur, vt facile aliquis hoc suspicari queat. Ne autem quempiam fallat, quid in fabula quapiam commune vniuersumq; sit, exemplo Iphigeniæ id demonstrat: cuius fabulæ argumentum, demptis omnibus, quæ aut certa definitaq;: aut eò ornatus gratia comportata sint, commemorat: sed antequàm, si quid illic est, quod explicatione egeat, declarem, non nulla, quæ superiore hac in parte animaduertenda videntur, adnotabo. Primum enim quos λόγους appellauit, arbitror significare ipsum voluisse argumenta: quamuis non me fallat, quæ Latini argumenta vocant, grammaticos appellare solitos ὑποθέσεις. eodem certe sensu, quo hic Aristoteles, videtur cepisse hoc verbum Antiphanes comicus, cuius plures versus apud Athenæum initio sexti libri leguntur: in quibus quæritur studium illud suum multis modis vinci ac superari ab opere tragicorum. initium igitur illius carminis est. μακάριόν ἐστιν ἡ τραγῳδία ποίημα κατὰ πάντ᾽. εἴγε πρῶτον οἱ λόγοι ὑπὸ τῶν θεατῶν εἰσὶν ἐγνωρισμένοι. πρὶν καί τιν᾽ εἰπεῖν ὡς ὑπομνῆσαι μόνον δεῖ τὸν ποιητήν. ille autem locus eius poëtæ, cum plura in se habeat cognitu digna, & quæ intelligentiam non nullorum huius libri locorum adiuuant, sæpè à me citandus est. Aut igitur λόγους dicentes & Aristoteles & Antiphanes, intellexerunt argumenta, aut fabulas: nam λόγον fictam etiam aliquam narrationem, fabellamq; significare apertum est. fabulas tamen si accipimus, non, ut vulgò fabulæ poëtarum intelliguntur, accipere debemus, id est auctas episodiis, sed simplices atque illis carentes: nam quod Et ipsum, scilicet poëtam, dixit oportere hoc facere coniunctione addita, non sine illa ipsum, arbitror id factum: quia hoc alij potius facere consuerant, qui fabulam eam diligenter lecturi essent, ut nunc videmus argumenta fabularum ante fabulas ipsas scribi, maioris intelligentiæ causa: quamuis argumẽta hæc ipsa tragœdiarum comœdiarumq; non solum quod in vniuersum est, complectantur. ipse igitur poëtam etiam ipsum hoc facere iubet: quod nouum erat & inusitatum. Deinde quod in excusis antea erat ἐπεισοδιοῦν καὶ παρασιτεῖν, immutaui posterius verbum, ac pro παρασιτεῖν, excudi uolui παρατείνειν, quomodo fere legitur in omnibus, quæ uidi, scriptus exemplaribus. in illis enim est περιτείνειν: quia quod contigit infinitis locis, librarius aliquis ut existimare licet, lapsus olim fuit in præpositione illa reddenda, quæ fortasse ita perperam ⁊ scripta fuerat. παρατείνειν sanè multo supra ipse inquit, eum (ut opinor) idem, quod hic significare vellet: ait enim. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες, καὶ παρὰ δύναμιν παρατείνοντες μῦθον: & quæ sequuntur. nam quod prius erat παρασιτεῖν, potius ordinem textutamq; uidetur significare, quàm ad porrigendam fabulam, supplendamq; aliqua re externa pertinere. Est præterea aliud, quod admonuisse oportuit, cum illic communem lectionem variauerim: iuinio enim huius partis cuncti calamo exarati τούτοις habent pro αὐτῷ: qui ta

men statim in aliis pusillis rebus inter se dissentiunt: quidam enim ipsorum habet. τούς τε λόγους: alius verò τούτους τε τοὺς λόγους: nec deest etiam in quo legatur τούτους δὲ λόγους. Sequitur autem. Dico autem sic spectari, quod in vniuersum est. Ceu Iphigeniæ: neque enim contentus fuit optimus magister præcepisse quid hic opus facto esset, sed exemplo etiam id illustrare uoluit. necesse autem habuit sumere argumentum aliquod, fabulamq; notam. Quare sumpsit casum illum, qui continetur tragœdia, quæ vocata postea est Iphigenia: neque tamen Iphigeniam Euripidis intelligit, sed omnis poëtæ, qui leuiter etiam immutatum argumentum illud persecutus esset. non tamen facere potuit, quin argumentum aliquod certum appellaret: ostenderetq; cuius fabulæ vniuersale exponeret: quod enim in vniuersum est in hac fabula, nullo modo est in alia. in eo autem postea exponendo nomen uirginis reticuit: quia quod Iphigeniæ contigit, alij etiam virgini vsu venire potuit. Iphigeniæ igitur exemplo rem explanare voluit: atque inquit τυθείσης τινὸς κόρης, id est cum imolata esset: hoc enim tempore res factas, & ad exitum perductas significare solent: hoc tamen repugnat, quia si mactata fuisset, in alias terras comportari non potuisset: quare uidetur hic valere cum deducta ad aras esset, vt imolaretur: ac sacerdos iam, quod muneris sui erat, peregisset, illa subitò e conspectu omnium sublata est, ita, vt nemo ministrorum illorum. quomodo id factum sit, videre potuerit. addit autem, Quamuis ratio ipsa omnes fugerit, eam comportatam fuisse in aliam tellurem, in qua cum institutum esset peregrinos atque externos homines imolare deæ, huic ipsam sacerdotio ministerioque præpositam fuisse. Animaduertendum vero hinc omnia remouere Aristotelem, quæ rem definiunt: nec nomen regionis eius ponere, nec deæ: idem enim contingere potuit, si in aliam terram virgo illa deuecta fuisset, in qua idem mos sacrificandi extitisset. Adiungit autem post spatium temporis, quod consecutum est, vsu uenisse fratri ipsius, cuius etiam nomen non ponit, sed tantum, quod res postulabat, fratrem eum fuisse narrat, ut eò ueniret illorum sacrorum causa: quod factum docet, ut iter (inquam) illud susciperet, quia deus iusserat, eò accedere: sed ne causam quidem eius itineris poni oportere dicit, quia id extra vniuersale foret: ut enim illò accessit, ut expiaret scelus quod commiserat, Orestes, ita alia de causa, aut ipse, aut alia persona proficisci potuit. Ostendit etiam causam, quæ eum impulerit, vt eò accederet, extra fabulam esse: quia id non fuit è numero earum rerum, quæ ea die geri debuerunt, sed quæ superiore tempore gestæ sunt. Sequitur autem. Cum eò venisset, captusq; foret. Omnibus iam paratis, vt ex consuetudine eius regionis imolaretur, ipsum sororem agnouisse: cuius agnitionis geminæ iam rationes traditæ fuerant, & ea, qua vsus est Euripides, quam non commemorat: ille enim epistolam, quam dedit alteri eorum captiuorum Iphigenia, vt eam in vrbem Argos ferret, originem agnitionis fuisse voluit. Et ea, quam Polyides excogitauit, qui verisimilis auxilio id factum narrauit: quia verisimile erat Orestem, cum eò loci venisset: vidissetq; sibi tanquam victimæ alicui paratam necem, recordatum eiusdem interitus, quo vitam finierat ipsius soror, cum gemitu in ea verba proruptturum. Non solum igitur sororem meam, sed me quoque ipsum fato datum erat imolari debere. Extremum autem huius in vniuersum: atque sublatis & personis certis & locis & temporibus narrationis, hinc salutem nactum atque è tam magno periculo illum conseruatum fuisse. hinc verò, id est è cognitione hac. Animaduertendum autem, præter quàm quod aliud initium ponit agnitionis Polyides ab Euripide, in hoc etiam ipsos inter se dissensisse. quod Euripides facit fratrem sororem primum agnouisse: Iphigenia enim indicauit, quæ foret, cum argumentum epistulæ exposuit: Polyides verò sororem primam fratrem suũ illum esse perspexisse: audita nanque voce illa suspicata est esse illum Orestem.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤδη ὑποθέντα τὰ ὀνόματα, ἐπεισοδιοῦν. ὅπως δὲ ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια, σκοπεῖν. οἷον ἐν τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία, δι᾽ ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως.

Post hæc autem, cum iam supposuerit nomina, episodia inserere: quomodo

modo autem erunt sua propriaq́; illarum rerum, episodia videre. Ceu in Oreste insania, per quam captus est, & salus per expiationem.

Officium omne diligentis & eruditi tragici tradit Aristoteles, instruitq́; ipsum accuratè, vt plurimam è suo studio gloriam adipiscatur: cum enim supra docoisset oportere ipsum primum exponere in vniuersum fabulam atqoe argumentum: deinde illo facto episodiis ipsam aogere, tradita ratione, qua cogooſci possit id, quod suū propriumq́; est omnis fabulę: exemplo nanq; vnius. quomodo ceterarum omnium argumenta intelligantur, explanauit, nunc quæ restant, atque ordine consequuntur, præcipit. Primum igitur, cum in expositione illa fabulæ in vniuersum nomina, vt patefactum est, defuerint, affirmat oportere poëtam nomina personis imponere: ita enim personas certas definiendo discedere incipit à narratione illa, quæ in vniuersum facta erat. Sed hoc munere ipsius tantum indicato: temporeq́;, quo ei rei opera danda est, monstrato, id, quod maiorem curam requirit, diligenter præcipit, vt impositis scilicet nominibus omnibus personis, episodia fabulæ adnectat: cuius etiam rei tempore indicato, cuiusmodi illa esse debeant, docet: neque enim omnia episodia eodem pacto laudantur aut improbantur, nec cuncta deniq; suot eiusdem tenoris: quædam enim cū vera fabula admodum coniuncta sunt, propriaq́; illarum rerum: quædam contra inde aliena, valdeq́; ab ipsa remota. iubet igitur, vt sua propriaq́; illarum rerum, quæ continentur in fabula, episodia captentur. Cur autem non prius oportere putet, qoàm oomina imposita sint personis, episodia inserere, facile intelligitur, si quis accuratè attendat: cum enim velit, vt sua propriaq́; illa sint, si personæ iocertæ adhuc fuissent, id effici nullo pacto potuisset, quum inde ipsa ducantur, vt statim declarat: necesse igitur fuit, vt hoc præstari posset, id expectare: Exemplis verò ostendit: quæ episodia eius generis existimari debeant, dicens. Ceu in Oreste insania, per quam captus est, id est in potestatem venit pastorum eorum, qui captiuum illum ad Thoantem regem ut imolaretur, duxerunt: hoc enim valet ἐλήφθη, quo verbo etiam vsus est supra, in re generatim exponenda: inquit enim ἐλθὼν δὲ, καὶ ληφθεὶς: non, vt quidam videntur accepisse, qua captus fuit, quasi significarit, quæ ipsum inuasit: hoc enim nullo modo verum est: ostendit enim Aristoteles, quæ sint episodia illius ipsius tragœdiæ, cuius vniuersale iam exposuit. Nec tamen me fallit ληφθῆναι νόσῳ illo intellectu dici, quum morbo aliquo quispiam tentatur: ita enim quoque Sophocles hoc verbo locutus est. Sed quæstio nunc est de re ipsa, non de verbis, & sermonis ipsius proprietate: Quomodo autem Orestes vnà cum sodali suo Pylade captiuus factus sit: & quomodo insania causa fuerit eius incōmodi, accuratè illic exponit bubulcus Iphigeniæ. Nam cum furore Orestes agitari cœpisset, postquam in Tauricam regionem venit, dum tempus coosilio suo peragendo expectaret, impetum fecit in greges & armenta, quæ in vicinum litus compulerant pastores, districto gladio: vnde malo coacti quidam pastores buccina reliquos conuocarūt: citoq́; magnum numerum & pastorum & agricolarum coëgerunt: qui omnes ægre & post magnam concertationem illos fessos ceperunt. Hoc igitur manifesto valet hic locus. Nam in eo etiam quod sequitur, id est in altero episodio, suo & ipso illius personæ ac rerum, eodem modo iidem lapsi videntur: neq; enim quod auctor inquit, Et salus per purganonem, valet eum insania liberatum esse, quia scelus ipsius maternæ necis expiatum est: hoc enim in ea fabula non efficitur: sed significat cū cognitum iam à se Orestem Iphigenia periculo illo liberare vellet: erat enim neci destinatus: vrgebatq́; rex eius telluris, ut peregrinos illos ex more mactaret, illa hanc rationem excogitauit: dixitq́; oportere prius purgare simulacrum inquinatum aspectu matricidæ, sed hostiam etiam illam impuram prius abluere necesse esse: illo enim modo nō posse vllo pacto idoneam victimam esse Dianæ, cum statim etiam visum à se ipsa eum auersata esset. ad hoc autem mirifice aptam esse, quæ ablueret illas omnes maculas, aquam nauis. Quare statuisse se & Orestem, & simulacrum eius deæ impositum in nauim longe à terra asportare, ne aliquis aspectaret: ita enim astu se regi illi imposuit: fratriq́; salutem dedit, quem sine huiuscemodi aliquo callido

commento eripere morti non poterat. Aut igitur hoc significat hoc in loco σωτηρία: idem scilicet, quod superiore loco, quo itidem vsus est hoc verbo, aut valet eum conseruatum esse, saluumq; ex ea regione dimissum: duabus enim rationibus eguit Orestes, quæ ambæ salutem ipsi darent: neque enim satis illi erat non mactatum in ara Dianæ esse, sed incolumis ex ea tellure, manibusq; diri regis dimitti debuit. In fabula etiam hac ipsa Euripides, vbi inducit Iphigeniam fratri narrantem, quemadmodum saluum illum inde abducere cogitaret, ac quid in mentem ipsi venisset, apuđ ad regem decipiendum, hoc penè uerbo vsus est, nam inquit. Οὐ καθαρὸν ἔστι. τὸν δ' ὅσιον ὄντ' ἐν φόνῳ. Significat igitur σὺν τῷ Ὀρέστῃ hic in persona illius adolescentis: neq; enim intelligit tragœdiam Euripidis ab ipso appellatam, in qua nihil agitur, quod ad expiandum scelus ipsius, aut aliam vllam rem purgandam faciat: nam in ea etiam episodium ex insania ipsius depromptum est: ita enim illic quoque fingitur insanire, ut Electra nulla ratione eum consolari posset: demereq; ipsi illum inanem metum: notum enim est Orestem, statim vt matrem interfecit, genere quodam insaniæ vexari cœptum: falsisq; imaginibus perterreri: putabat enim furias se persequi tædis ar dentibus, vt scelus illius necis vlciscerentur: nam hoc alterum genus insaniæ esse testatus etiam est Celsus, positis exemplis ipsius & Aiacis. Ita igitur accipi debet σὺν τῷ Ὀρέστῃ: nisi forte, quia hoc durum videtur, quod ad locutionem pertinet, aliquis credat abundare hic præpositionem σὺν, inculcatam temere ab aliquo, qui falsò putarit intelligi hic debere tragœdiam ab ipso uocatam, non personam Orestis: nam illo modo moris est potius fabulam significare: existimetq;, si remoueatur illa, locutionem plenam vsitatamq; esse, quia intelligatur εἶναι: sine dubio enim insania, quæ conficit episodium, conuenit personæ ipsius: fecisseq; ea ipsum, quæ gessit, furore correptum, cadit in hominem eum.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα: ἡ δ' ἐποποιΐα τούτοις μηκύνεται. τῆς γὰρ Ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστὶν, ἀποδημοῦντός τινος ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος. ἔτι δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων, ὥστε τὰ χρήματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι: καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι: αὐτὸς δὲ ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτοῖς ἐπιθέμενος, αὐτὸς μὲν ἐσώθη: τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο: τὰ δ' ἄλλα, ἐπεισόδια.

In dramatibus igitur episodia concisa: epopœia autem his producitur. Odyssea nanque longum argumentum est, Peregrinantis cuiusdam annos multos, & obseruati à Neptuno, & solius existentis. Adhuc autem domesticis rebus sic se habentibus, vt fortunæ ipsius à procis absumerentur: & filius insidijs appeteretur. ipse autem venit tempestatibus vexatus, & cum agnouisset quosdam, ipsis imponens, ipse quidem conseruatus est: inimicos autem perdidit. Proprium quidem igitur hoc est: alia autem, episodia.

[a]. Cum episodia tragœdiarum comœdiarumq; propria non sint, sed communia ipsis cum epico carmine: nec tamen omnino paria in his diuersis poëmatum generibus, quid discriminis inter illa uersetur, admonet: affirmatq; in dramatibus: ita enim poëmata illa omnia appellantur, in quibus inducuntur personæ ipsæ, quæ gerunt aliquid, non eorum facta à poëta commemorantur, episodia concisa breuiaq; esse debere: in epopœïa autem, prolixa: genus enim illud carminis porrigitur, longitudinemq; acquirit, ope horum episodiorum: Nam quin epopœïa longum fusumque poëma sit, dubitari non potest: hoc enim manifestò tenetur ex Iliade, atque Odyssea: nec non aliis etiam operibus eius generis poëtarum. Non multo etiam infra significauit hoc poëma longum esse: de ipsoq; loquens, vsurpauit vocabulum, vnde

hoc

hoc verbum conformatum est: inquit enim. ἔχει μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνειν τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος. Sed etiam multo infra huius ipsius poëmatis coagmentationem dixit habere μῆκος: discrimina ostendens, quę inter ipsum sunt & tragœdiam. & non multo post eum locum, vocauit μακρὰν coagmentationem omnis operis, quod carmine heroico scriberetur, cuiusmodi in primis epopœia foret. quare videtur, siquis hos tres locos attendat, quos vt aptos huic sententiæ confirmandæ, indicaui, non tantum poëma ipsum, refertum episodiis, posse vocari, de quo dubium non est, longum atque prolixum, verum etiam σύστασις coagmentatioq; illius longa esse rectè dici. cum tamen ex iis ipsis verbis, quæ in manibus habemus, aliter acceptis, posset aliquis suspicari rem contra se habere: cum enim tradat epopœiam episodiorum ope extendi, longamq; reddi (valet enim ἡ δ' ἐποποιία τούτοις μηκύνεται (nisi fallor) contrarium eius quod dixerat in dramasin episodia esse concisa: significat igitur in epopœiam sin illa esse prolixa) videtur simul ostendere ipsam sua ui breuem pusillamq; esse. & sane omnis difficultas in hoc manet: cum inquit scilicet. τῆς γὰρ Ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστὶν, cuius rei rationem reddere voluerit, probare ne ac constituere longitudinem ipsius, siue confirmare Odysseam, non adhuc ornatam episodiis, exilem esse ac minutam: quamuis in ea quoque tali, id est in fabula illa simplici & argumento ipso, appareat prolixitas quædam, propter spatium saltem temporis, & varietatem illam rerum. Quare si accipimus vt supra feci, reddit planè rationem eius, quod verba illa significant. id est probat epopœiam ope episodiorum in iustam longitudinem porrigi. Si vero credimus ipsum causam afferre eius, quod inde etiam elici potest, id est probare velle sine episodiis pusillam futuram fuisse epopœiam, ita quoque vt arbitror sententia aliena non erit, vt significare voluerit longitudinem illam, quæ cernitur in omni opere epico, comparari eò ab episodiis: nec propriam esse argumenti: imperitus enim aliquis, & qui distinguere non posset episodia ab argumento eius poëmatis, prolixitatem illam oriri putaret ab argumento. Verum oportebit lectionem immutare, ac pro μακρὸς scribere μικρὸς, quę sane peruersio scripturæ, cum magna non sit: possitque sine multa licentia corrigi, tamen coniectura nititur: omnes namque & excusos, & scriptos libros constat μακρὸς habere. Posset autem aliquis falsum esse putare, quod illis verbis significatur. Odysseæ inquam λόγον esse prolixum, qui acciperet illud verbum λόγον, vt accipi sine dubio debet, pro argumento eius operis, ac fabula ipsa, vnde remota sint episodia, atque existimaret Odysseæ argumentum pusillum esse. ideoq; à me coniectura restitutam lectionem probaret. Hoc verò verum esse videtur in primis ostēdere, quod statim exposito illo, quasi hoc ipsum monstrare vellet, inquit. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο. tanquā enim affirmat hoc, quod paucis narrauit, suum ac proprium esse eius fabulæ. Sed etiam in principio ipsius videtur auctor ipse idem significare, qui inquit. Peregrinantis inquam cuiusdam annos multos: in quo animaduertendum est, cum quod uniuersum est eius operis narret, non ponere ipsum illius nomen, qui tam longo temporis spatio errauit: quamuis supra Odysseam appellarit, cum poëma ipsum refertum, ornatumq; omnibus rebus intelligeret, vt supra quoque fecerat, cum tragœdiæ argumentum exponere vellet. Iphigeniæ enim illic inquit. Vnde certo perspicitur, quomodo locus ille accipiendus sit: sed non tantum Vlyssis nomen inde remouet, sed reliqua etiam omnia, quæ definire res illas potuissent. Peregrinantis igitur tantum cuiusdam narrationem illic esse docet, & obseruati à Neptuno, qui illi iratus reditum eius impediebat. Hoc enim vt opinor, ostendit præpositio παρὰ, quæ adnexa est huic verbo iuncto: valet enim illa, dolum astutumq; consilium in ea re adhibitum: quam rem verbum illud, cum quo coniuncta est, significat. Ostendit igitur hic Neptunum semper Vlyssem post mortem Cyclopis seruasse, animo nocendi. Nam qui φυλάττονται, simpliciter, vt adiuuentur, defendanturq; à malo, plerunque custodiuntur. Sequitur autem. Et solius existentis: quo declaratur illum amisisse socios, variis casibus conflictatum: relictumq; solum, tamen uix inuenisse finem tantorum laborum. Quibus ipsius malis adiuncta esse narrat, quod res ipsius domesticæ ac priuatæ pessimè se habebant. nam patrimonium illius à delicata iuuentute, amatoribusq; vxoris dissipabatur: ac filio insidiæ fiebant: ipse igitur in hoc statu rerum suarum domum rediit tempestate

 iactatus,

iactatus, ac cum quosdam agnouisset, procis illis imposuit: ipseq; ex eo certamine saluus euasit: inimicis interfectis. Quod autem apud auctorem est. καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς αὐτὸς ἐπιθέμενος, uidendum est an ualeat, eum insidiatum fuisse procis, cum è procorum ipsorum numero quosdam agnouisset: siue potius cum è suis quosdam agnouisset, omnibus procis imposuisse. in extremo uerò posuit, exposito iam in vniuersum argumento eius operis: quod ostenderet id quod proxime fecisset, rationémq; traditam esse significaret, qua distinguerentur episodia à rebus propriis eius poëmatis. inquit enim. Proprium igitur Odysseæ hoc est, quod scilicet paucis narraui: reliquæ autem omnes partes sunt episodia, id est res alienæ, & augendi ornandiq; poëmatis eius causa eò inuectæ. Auxilio vero huius distinctionis intelligi poterit, quod suum propriumq; eius fabulæ est, & quod extrinsecum atque aduenticium, in alio quolibet poëmate. Animaduertendum autem, quod inquit. ἐν δὲ ἐποποιίᾳ τούτοις μηκύνεται: neque enim epopœïa tantum episodiorum ope porrigitur, sed tragœdia quoque eadem ratione crescit. Cur igitur hoc epopœïæ soli tribuitur? An μηκύνεται cum dixerit, ostendere uoluit immensam ipsius longitudinéq; quamuis enim tragœdia quoque ab episodiis incrementi aliquid accipiat, non tamen ad eandem longitudinem peruenit. Quare supra de illa differens, usus est verbo παρατείνειν, quod ualet porrigere & extendere. Nolo etiam præterire, quin indicem me suspicari verba illa. ἐπεὶ δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων, mendi aliquid continere: arbitrariq; ἔτι δὲ legi debere: nam quod infra coniunctionem δὲ, restitui, cum prius excusi tantum haberent, αὐτὸς ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, id feci secutus fidem, consensumque plurium scriptorum librorum.

Ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας: τὸ μὲν, δέσις: τὸ δὲ, λύσις. τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις ἡ δέσις: τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις. λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους, ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς εὐτυχίαν: λύσιν δὲ, τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους, ὥσπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τοῦ Θεοδέκτου: δέσις μὲν τά τε προπεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις. λύσις δὲ ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.

Est autem omnis tragœdiæ: hoc quidem, nexus: hoc autem, solutio. Ea quidem quæ extrinsecus, ac non nulla eorum, quæ intrinsecus, sæpe sunt colligatio. reliquum autem est dissolutio. Dico autem colligationem quidem esse eam, quæ à principio est, vsque ad hanc partem, quæ postrema est, ex qua transit in res secundas. dissolutionem autem, quæ est à principio transitus vsque ad finem, quemadmodum in Lynceo Theodectis, nexus sunt ea omnia, quæ ante gesta sunt, & pueri sumptio: dissolutio autem à loco illo, quo causa mortis obiicitur vsque ad finem.

Cum longe aliud esse in tragœdiis docuisset veram materiam atque argumentum ab episodiis: & episodiorum etiam ipsorum discrimina posuisset: neque enim eadem est longitudo episodiorum, quibus producuntur tragœdiæ, cum longitudine episodiorum, quibus epopœïæ corpus extenditur, atque in immensum trahitur, tradit nunc quod commune est omnis tragœdiæ, & illius, quę complicata vocari potest: ab ipso enim πεπλεγμένη appellata est: & illius etiam, quæ simplex: vt altera ipsarum pars ligatio nexusq; sit, qua res perturbatæ confusæq, inter se continentur: & nedum, quousque ad alteram partem veniant, nodus aliquis dissoluatur, potius semper magis implicatur: altera verò cum paulatim explicatur, ac nodi illi dissoluuntur. Cum hoc igitur à nulla tragœdia abesse posse tradat, quæ pars ipsius hoc, ac quæ illo nomine vocetur, declarat: primumq; quæ ordine procedit, explanat, affirmans,

quæ

quæ sumpta sunt extra, & non nulla etiam eorum, quæ condita intus sunt, sæpe numero esse colligationem: quo significare videtur, cuncta, quæ ascita illuc sunt, adiuuare nexum fabulæ, ac parti illi seruire. cui tamen etiam rei aliquando pars eorum, quæ posita sunt in fabula, seruiat. Neque enim videntur manere posse externa hęc & aduenticia, nisi habeant, in quo tanquam in solo quodam hæreant, aliquid fabulæ proprium. Cum vero docuerit, quid plerunque fiat, ac ratio ipsa postulet, non ostendit quomodo hoc aliter geratur. arbitror autem intelligi debere, quum hoc, quod verius est negligitur, ac res deniq; quauis ratione aliter administratur: quare videtur constare nexus è genere duarum harum rerum: cum dissolutio tota conformata sit è rebus fabulæ propriis, & quæ fixæ sint in visceribus ipsius: vt cum poëta eò venerit, toto animo incumbat in dissolutionem ipsius: nihilq; illuc inculcet, quod alienum sit: sed non ita apertè tradit Aristoteles, è quibus dissolutio conflata sit, vt fecit, cum docuit, quæ foret materia connexionis, quia fortasse ipsa non permixta est, confusaq; è duobus generibus: inquit enim solum. Reliquum autem fabulæ est dissolutio. Cum autem quasi materiam ostendisset, e quibus ipsæ manent, alia ratione è à locoq;, quem illæ occupant, ambas demonstrat: inquit enim primum priorem aggrediens, significansq; se hoc facere animo rem magis explanandi. Dico autem colligationem quidem esse, quæ à principio vsque ad hanc partem, quæ vltima est, ex qua migrat in res secundas. illam igitur nexionem esse ait, quæ ab initio ipso fabulæ incipit, & extenditur vsque ad partem eam, quæ postrema est: neque enim terminus ipsius fixus certusq; est: sunt enim quædam breuiores, quædam vero productiores connexiones. postremam autem non fabulæ ipsius: sed, vt ipse docet, post quam statim immutatur vis fabulæ: cumq; res omnes aduersæ antea in ea fuissent, plenæq; magnorum malorum, lux incipit apparere: ratioq;, quomodo inde exiri possit, & in contrarium fortunæ statum transiri: exemplo enim vtitur tragœdiarum illarum, quarum initium triste erat: exitus vero lætus. Hac autem parte ita quoque explicata, alteram explanat: aitq; dissolutionem esse eam, quæ incipit ab initio non fabulę, sed transitus ac migrationis, id est quæ ducit originem ab eo loco, vbi terminatur connexio: tunc enim incipit fabula solui, cum variatur natura earum rerum, ita, vt contraria paulatim fiat. Cum vero omnia exemplo illustrasset bonus & eruditus magister, male factum est, quod fabula illa, vnde ipsum sumpsit, periit, vt quod inde expectari debuit, lucis nobis nihil afferat. Lynceus autem illa vocabatur: Theodectesq; Phaselites auctor eius tragœdiæ fuerat: pauca verò, quæ de illa tradit, & ipsa obscura sunt: cum amisso argumento eius fabulæ, omnia in incerto restent. illic igitur inquit connexionem esse omnia, quæ antea gesta sunt: & præterea pueri acceptionem: secutus enim ipse quoque consensum scriptorum librorum, περιπατευμένα lego: nam quomodo hic accipi debeat, cum plures eius nominis notiones sint, λῆψις: resq; de qua agitur penitus incerta, affirmare non ausim: ualeat ne cum puer est sumptus in manus, siue cum in potestatem inimicorum venit, vt putauit Paccius, qui captiuitatem reddidit. & sanè πόλις χαλεπὴ λαβεῖν dicta est à Demosthene, quæ munita foret, ac vix expugnari posset. & paulo supra, vbi episodiorum, quæ conuenirent personæ Orestis, mentionem fecit, ἐλήφθη eodem pacto ab auctore vsurpatum est. Sed quamuis de hoc liquido aliquid affirmare possemus, non tamen ea de causa vim exempli teneremus. Dissolutionem verò in ea fabula esse inquit, omnem eam partem, quæ à loco illo incipit: in quo quidam reus agitur mortis: cædisq; factæ: crimenq; id ipsi obiicitur: vsque ad finem tragœdiæ. nam αἴτιον hoc quod dixi, valere arbitror. Polynices quoque apud Euripidem, cum se patriæ purgare vellet i docereq; causam eorum malorum, quæ ipsi impendebant, apud fratrem manere, directo ad eam sermone, ait. κᾂν τί σοι πόλις νοσῇ, μὴ μὲ: τόνδ' αἰτιῶ. Cum autem interpretes, qui ante me commentarios in hunc librum confecerunt, viderent exemplum ab Aristotele positum, irritum esse, remedium huic malo adhibere volentes, accesserunt ad nobilissimam Sophoclis fabulam: in Oedipoq; ipso monstrare conati sunt, qui connexus illic esset, ac quæ dissolutio. Dissentit verò Madius à Robortello in solutionis initio existimando, seduloq; contra ipsum disputauit: ipse igitur quoque arbitror me debere, quid mei iudicij de hac re sit, patefacere i & cum aperte ab au-

ctore traditum sit dissolutionem incipere ex eo loco, vbi initium ac fons est migrationis, puto dissolui nodum illic cœpisse, statim, vt Oedipus cognouit ex sermone Iocastæ interfectum fuisse Laium à viatoribus: subito enim timere cœpit, ne ipse auctor eius cædis fuisset, qui in prætereuntem olim fortunatum hominem, impetu facto, iniuria à famulo eius in uia accepta, eum comitésq; ipsius, vno excepto, omnes interfecit: hæc enim hoc exponentis ipsius verba sunt. οἷόν μ' ἀκούσαντ' ἀρτίως ἔχει, γύναι ψυχῆς πλάνημα, κἀνακίνησις φρενῶν. Quin autem tantus animi motus: suspicioque ingens, ne se magno scelere contaminarit, perturbare statum fortunarum ipsius, ac conuellere uitam antea beatam debuerit, dubitare non possumus.

Τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα: τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη: ἡ μὲν, πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις: ἡ δὲ παθητικὴ. οἷον οἵ τε Αἴαντες, καὶ οἱ Ἰξίονες: ἡ δὲ ἠθικὴ. οἷον αἱ Φθιώτιδες, καὶ ὁ Πηλεύς. τὸ δὲ τέταρτον. οἷον αἵ τε Φορκίδες καὶ Προμηθεὺς, καὶ ὅσα ἐν ᾅδῃ.

Tragœdiæ autem species sunt quattuor: tot enim & partes dictæ sunt: hæc quidem perplexa: cuius totum est peripetia & agnitio: hæc autem pathetica. (eu Aiacesq; & Ixiones: hæc autem morata, vt Phthiotides, & Peleus. Quartum autem, vt Phorcidesq;, & Prometheus, & quæcunq; apud inferos.

Cum affirmasset, nullam inueniri tragœdiam, in qua non esset & nodus ille vinculumq;, quod ipse nunc uocat δέσιν: alibi uerò πλοκὴν appellauit & dissolutio eius nodi, & quæ in tragœdia partes hæ forent, & ubi manerent, docuisset, nunc tradit quot species ipsius inueniantur, & quibus qualitatibus ipsæ inter se distinctæ sint: Finis tamen ipsius nunc est, non solum hæc tradere, sed etiam admonere poëtam & instruere, ut possit in omnibus his diuersis fabularum generibus egregie se gerere, ac summam in illis tractandis laudem adipisci: cum enim explicatis iam penè iis, quæ ad fabulam pertinent, cogitet ad alias partes transire, colligit prius non nulla, quæ sedulo sint à poëtis seruanda, & vim præceptorum quorundam habeant. Vnde sæpè his vocabulis utitur, quæ ad hoc efficiendum valent, & initium plerunq; sunt ὑποθηκῶν id est δεῖ, & χρή. Cum tamen aliquando hæ præceptiones requirant, ante quàm tradatur quid facto opus sit, explanationem aliquam, ut prima hæc, non in principio statim hoc ponit, sed infra, exposita iam re. Vbi uerò res satis certa est, orditur à uoce hac, quæ præcipit & mandat, quid facere opus sit. Cum autem superiores duas partes, locis separatas in omni tragœdia inueniri necesse sit. Contra hic se res habet, ut tragœdia, quæ una harum specierum prædita sit careat reliquis: neq; enim eadem & pathetica & morata est, quamuis in parte quapiam fabulæ contingere possit, ut mores personarum egregie exprimantur, in alia verò acerbæ non nullæ res contineantur: tragœdiæ enim non uocantur moratæ, aut patheticæ, si leuiter, pusillaq; sua in parte illa continuerint: verum si totæ aut magna ex parte, huiusmodi fuerint: eadem ratio est reliquarum partium. Quod si in tragœdia implicita, aut simplici exprimuntur etiam apposite, magnoq; cum studio mores personarum, aut illa tota plena sit malorum atrocium, erit eadem duabus qualitatibus insignita: duæq; species in ea spectari poterunt: nam cum tragœdia nulla extet, quæ non aut simplex aut implicita sit, necessarium videtur, vt in altero horum generum aut mores declarentur, aut sæui acerbiq; casus referantur. Cum autem initio huius partis difficultas quædam exoriatur: nam statim vt dixit tragœdiæ species esse quattuor: quasi probare hoc vellet: rationémq; eius afferre, inquit: Tot enim & partes dictæ sunt esse, nec aperte tradit quæ sit res illa, cuius dictæ sint esse eodem numero partes: interpretésq; sedulò de hoc quæsiuerint, ipse quoq; quomodo accipi putem debere hunc locum, ostendam. Primum igitur arbitror ipsum partes quales intelligere: significaréq; locum eum, cum fabularum, quasdam simplices: alias verò, implicitas esse

dixit: ac demum diuiſit fabulas ipſas in ſuas ſpecies, quamuis illic fabulas ſe in ſuas ſpecies diuidere ſignificet: hic de tragœdiæ ſpeciebus agat: quod enim in præſtanti ipſius parte eſt, idem etiam in tragœdia verè exiſtere dici poteſt. Nec impedit, quod illic quartam ſpeciem, id eſt mores non addidit, ſed tertiam tantum, quæ foret declarauit, id eſt πάθος: atque id, ubi diligenter definita & peripetia & agnitione, cum oſtendiſſet etiam in quadam agnitione, ſi altera tantum perſona cognoſcatur, impletam eam eſſe: in alia verò requiri, vt ambæ cognoſcantur, addidit, duas fabulæ partes manere in illis rebus, quæ ſanè illæ ipſę ſint: reſtare autem πάθος, quod ſtatim definit. nam infra, inculcata in medium explicatione partium quantarum: cum de coagmentatione etiam rerum ſtudioſa diſputaſſet, ae quales eſſe debeant fabulæ docuiſſet, de moribus diſſeruit: hoc enim quoque multum valet ad fabulas expolien das, & magna virtute imbuendas: ſi moribus iis perſonę in ipſis præditę fuerint, qui omnibus modis probari poſſint. omnia tamen planiora eſsent, ſi hanc quartam fabulæ partem eſse indicaſſet, ut fecit, quum πάθος ſuperioribus duobus addidit: aut ſi non tam longè ab illis de hac, quæ coniuncta cum ipſis aliquo modo eſt, pręcepiſſet. nam non eſt dubium quin, quemadmodum factum quoddam ſimplex eſt: aliud verò implicitum: nec non tertium quoddam patheticum, ita quartum etiam ipſius genus reperiatur moratum, quod ſcilicet ita iuſtructum ſit, ut tradidit illic optimus magiſter, habeatq́; eos tales, quales maximè oportet. Sed infra etiam, vbi de epopœiæ ſpeciebus diſſerit, ipſam nomine appellat: qui locus valde hunc illuſtrat: & cum multis modis, quem nunc in manibus habemus, obſcurus locus ſit, non parum lucis ipſi ab eo affertur: quod vidit etiam acute Vincentius Madius. Nam quamuis μέρη appellet, intelligere ipſum partes, quæ uetius εἴδη vocarentur, confirmatur etiam exemplis illius ipſius, qui aliis quoque locis eodem pacto locutus eſt: infra enim cum inquit, καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας καὶ ὄψεως ταυτά, manifeſtò intellexit has ipſas partes, quæ vim & naturam formarum habent. Sed etiam non multo infra hunc locum eodem pacto vſus eſt hac voce, ubi ait: μεγίστων τῶν καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν: dubitari enim illic non poteſt, quin intelligat tragœdias implicatas, ſimplices, moratas, & patheticas. Valet etiam ad oſtendendum accipi debere partes quales, quamuis quattuor eas eſſe nunc dicat, cum ſupra ſex ipſas eſſe docuerit: quod in explicatione ipſarum, quattuor has tantum poſuit: ac relinquit ὄψιν, & ἁρμονίαν. Cum autem cognoſci facile poſſe tragœdiæ ſpecies quattuor eſse dixiſset Ariſtoteles, quia totidem numero dictæ ſint eſse ipſius partes, exponit ipſas: affertq́; diſcrimina hęc tragœdiarum. Primum igitur tragœdiam quandam inueniri tradit, quæ implicita ſit: nec contentus nomine eam indicaſse, quod in aliis facit, vtitur breui ipſius explanatione: oſtenditq́; huiuſcemodi eam eſse, cuius totum, ſummaq́; eſt peripetia & agnitio: totum autem, quia hę res luce & admiratione ſua obſcurant reliquas tragœdię illius partes: ac multo maioris ponderis, quàm ipſæ ſunt: quę autem illę ſint, cum ſupra tam accurate ab ipſo explanatæ fuerint, ſuperuacaneum foret demonſtrare. Secundum genus tragœdiæ eſse inquit patheticas: nam inueniuntur quædam tragœdię, quæ propter rerum, quę illic continentur atrocitatem, inde nomen capiunt. quod autem genus rerum facile poſſit hoc pręſtare, ipſe ſupra declarauit, ubi πάθος eſse dixit factum, quod aut perdendi uim habeat, aut acerrimos dolores inurat. argumenta uerò huiuſcemodi, perſonaſque ad hoc aptas eſse inquit, Aiaces & Ixiones: cum enim Aiax ſibi manus attulerit, & ob ingentem uim doloris è poteſtate exierit, qui hoc factum in ſcenam ferebat, mœrore & gemitu omnia complebat. Æſchylus autem Ixionem ſcripſit, vt ex indice fabularum ipſius, & teſtimoniis ueterum grammaticorum perſpicitur. Sed Euripides quoque fertur eodem nomine fabulam edidiſse: cuius etiam acuta uox à Plutarcho recitatur: cum enim Ixion, quem finxerat, vt impius & conſceleratus à non nullis accuſaretur, reprehendereturq́; poëta, qui tantam vim improbitatis in uno mortali collocaſset, quaſi hoc moribus noceret: uidiſtis (inquit) ea de cauſa me non prius illum è ſcena abduxiſse, quàm rotæ adfixus ſit: nam Aiacem à Sophocle illo modo tractatum: fabulamq́; eam in primis patheticam eſse, cum in manibus ea ſit, omnes nouerunt. Non alienum etiam eſse puto admonere, poſtquam auctor non aperuit, cuiuſmodi ſint tragœdię,

& pathe-

& patheticæ, & moratæ, sed exemplis tantum ipsas monstrauit, vt videant studiosi huius libri, an intelligi debeant & tanquàm ἀπὸ κοινοῦ repeti & hic & infra, verba illa, quæ in explicatione fabulæ perplexæ posuit. intelligo, inquam, hæc ὡς τὸ ὅλον ἐν. & quod præterea vtroque loco conuenit, inde sumptum, vt quemadmodum inquit in discribenda illa perplexa. ὡς τὸ ὅλον ἐν περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις. ita in pathetica ὡς τὸ ὅλον εἰσὶ πάθη, & in morata ὡς τὸ ὅλον ἐστὶν ἠθικ. Tertium genus fabularum inquit esse, quæ moratæ sint: cum autem quæ huiuscemodi forent indicare vellet, Phthiotides & Peleum appellauit: quę verò fuerint mulieres, Phthiotides à loco patriaue Phthia vocatę: & quomodo illę inductæ sint, quibus ve moribus ornatæ: boni nanque multis modis homines esse possunt, mihi compertum non est. Peleum autem probum virum fuisse, & insignis castitatis, memoriæ proditum est, vt eo etiam nomine valde acceptus fuerit dijs immortalibus & magnis periculis auxilio cœlesti liberatus. Quare eius persona in primis apta est indoli tali, moribusq; exprimendis: vt qui exemplar temperantiæ ponere ante oculos velint, commode ipsa vti possint. Significauit hoc etiam obscurè Euripides Iphigenia in Tauris, vbi illam ipsam virginem induxit atrocem illum suum casum, memoria repetentem: narrat enim ipsa in alijs, quemadmodum antequàm dolum intellexisset, fictasq; nuptias eas esse, sibi temperarit ab honestis etiam quibusdam officiis, ne pudorem vllam in partem violaret, vt quæ se stultè putaret in Pelei domum venturam. Animaduertendum autem tragœdiam illam vocari moratam, quæ non solum accuratè mores exprimit, sed eos etiam inducit probos: quod ipse significauit supra, vbi de moribus disseruit: primum enim præcepit, vt χρηστὰ ἤθη fingerentur: hoc vero exemplis quoque declarabatur vt opinor: licet enim suspicari Phthiotidas fuisse fœminas castas atq; integras: nam de Peleo dubitari non potest. In quarto, quod restat, genere explicando plus negotij est, cum defecerit illic nomen, quod euiusmodi ipsum foret, indicaret: & sanè non sine causa existimari potest ex inferiore loco, quo auctor tradit easdem species oportere habere epopœïam quas habuit tragœdia: easq; enumerat, legi hic debere ἁπλῆν: reliqua sanè nomina eadem sunt. Quare verisimile est, idem etiam hic fuisse: atque idem illo significatum: neque enim potuit hic non appellare tragœdias simplices, cum manifesto plures tales reperiantur: omnes scilicet, quæ contrariæ sunt complicatis: à quibusq; absunt agnitio & peripetia. ex libris calamo exaratis cognoscitur tantum hic aliquid desiderari: vestigia enim quę restant eius vocis ita obscura & perturbata sunt, vt ope illorum indagari non possit verbum, quod hic erat: sic enim in duobus offendi, οις. tertium quoddam exemplar habet ὁμαλὸν, quod quomodo hic manere possit, non video: suspicorq; aliquem, cum supplere hanc lacunam vellet, coniectura ductum, ac satis quidem illa infirma, vel potius falsa, reposuisse è superiore loco ὁμαλὸν: supra enim cum quattuor morum discrimina explicaret quæ summo studio oportet poëtas exprimere, tribus eorum iam explanatis, inquit. τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν. vt autem verbum hoc distinguendis moribus aptum est, ita diuerso generi fabulę ostendendo nullo modo quadrat. Exempla verò ponit Aristoteles huius quarti generis Phorcidas & Prometheum. Phorcides fuit fabula Æschyli, quæ periit. Virginum autem harum quæ à patre ita vocatæ sunt, mentionem ipse fecit in Prometheo, cum Prometheũ ipsum induxit monstrantem Inoni errorem, quo longo vexari illa debebat: initio enim illius narrationis, cum meminisset Gorgoniorum Cisthines camporũ inquit —ἵνα αἱ Φορκίδες ναίουσι δηναιαὶ κόραι Τρεῖς, κυκνόμορφοι κοινὸν ὄμμ' ἐκτημέναι Μονόδοντες, ἃς οὔθ' ἥλιος προσδέρκεται Ἀκτῖσιν, οὔθ' ἡ νύκτερος μήνη ποτέ. declaratio eius loci in antiquo libro docet ita vocatas Phorcidis filias, qui Phorcis è Ponto & terra natus fuit: numeroq; illas tres extitisse, quarum etiam nomina ponit, sunt autem hęc, Enyò, Pephydò, & Dinò: reliqua, quæ exponit, è poëtæ verbis accepta sunt. Prometheum verò cum indicet Aristoteles exemplum esse huius quarti generis: pluresq; de eo fabulæ scriptæ forent, quæ diuersa ipsius facta complecterentur: cognominibusq; adiectis essent distinctæ, quam potissimum ex illis intelligat, quærendum. De ipso arctis vinculis in Caucaso illigato: vnde δεσμώτης ὀνομάζεται vocatus est, fabulam composuit Æschylus, quæ vna è tribus restat: tres nanque de illo scripsisse hunc poëtam certum est: vnde ipse in indice fabularum ipsius addidi, Προ-

μηθεὺς λυόμενος: cuius fabulæ nomen in excusis prius desiderabatur: secutus autem in ea re sum & antiquissimi libri fidem, & auctoritatem veterum grammaticorum, qui ipsam citant: vt enim de ipso, cum vinciretur, fabulam scripsit Æschylus, ita etiã de eodem, cum solueretur: nam tertia, quæ, vt apparet ordine ac tempore superiores duas antecedebat, προμηθεὺς πυρφόρος appellabatur, ob hoc enim quod ignem ille attulit mortalibus, supplicio eo affectus est. Cunctis autem fortasse iis in hoc conueniebat, vt essent argumenta simplicia, & eodem tenore ab initio ad exitum perducta: quare non oportuit ipsas distinguere. Quod autem his exemplis positis: definitisq; personis, de quibus huiuscemodi fabulæ forent, communiter, ac genus quoddam complecti uolens, inquit (si uerè dici potest hæc ipsum protulisse, cum contaminata videantur) Et quæcunq; in inferorum locis, difficultatem non paruam habet: primum enim in dubium uenit lectio: incertumque est, an hoc, quod expressi, significare vnquam voluerit Aristoteles. deinde cuiusmodi fuerint hę tragœdiæ: si modo ullæ aliquando extitere, quæ tale argumentum habuerint, non facile possum iudicare: exemplumq; ipsarum requiro. Durum autem in primis est locum tantum posse, ut cunctę, quæ illic finguntur, res gestę, vnius generis sint: hoc enim non à loco videbatur expectari debere, sed ab aliqua ipsarum qualitate. Quod verò ad primum illum, qui mihi iniectus est, scrupulum facit, in libro olim ab Aldo excuso legitur. καὶ ὅσα ἐν αἰδοῖ: quorum verborum sensus valde discrepat à superiore sententia: & si non video qui locus hic sit pudori: nec scripturam hanc ueram ullo modo esse arbitror: in pluribus calamo exaratis exemplaribus aliter legitur, quamuis nec in iis etiam omnibus eodem pacto: quædam enim habent αἴδου: non nulla, quæ lectio irrepsit in quosdam Lutetiæ excusos libros, imminuto eo uerbo, αἰδ: in alio vero est ἅδου: cui lectioni magis accederem, si mihi pateret scriptas aliquando esse tragœdias, quæ persequerentur res gestas apud inferos. Quin tamen Aristophanis comœdia, cui à ranis nomen impositum est, huiuscemodi sit, dubitandum non est: notum verò est argumentum ipsius. præcipue autem me impellit, vt hoc non inane falsumq; penitus esse putem, fides huius exemplaris, vel potius modus hic loquendi vetustus: propriusq; Atticorum, ἐν ἅδε: cui absoluendo, cum præcisus sit, adiungitur extra nomen suo casu, & quem præpositio illa postulat. Nam Plato quoq; in sermone, vocato Ione, eodem pacto locutus est: qui locus fortasse valet etiam non nihil ad sententiam explanandam: inquit enim. καὶ περὶ τῶν οὐρανίων παθημάτων, καὶ περὶ τῶν ἐν ἅδου, καὶ γενέσεις καὶ θεῶν καὶ ἡρώων. Valde autem Platonico huic similes sunt duo loci alius scriptoris, quos etiam indicabo, siquid inde quoque auxilij capi possit ad has tenebras discutiendas: Lucianus enim in libello de saltatione, cum enumerasset plurimas fabulas, res gestas apud superos continentes, quę materia illius artis essent, attingere volens etiam eas, quæ apud inferos erant fictæ, inquit. ἔστι δὲ καὶ τὴν ἐν ἅδου ἅπασαν τραγῳδίαν. καὶ τὰς κολάσεις, καὶ τὰς ἐφ᾽ ἑκάστῳ αἰτίας καὶ τὴν Πειρίθου καὶ Θησέως ἄχρι τοῦ ἅδου ἑταιρίαν. Idemq; in eo, cuius index est Φιλοψευδὴς, iisdem verbis ait. ἐμοὶ γοῦν πολλάκις αἰδεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῆς ἐπῄει, ὁπότ᾽ ἂν γέροντα τομὴν ἢ Ἑρμοδίκου δόγματα διηγοῦνται, καὶ γελῶντα ἐπαινοῦσιν καὶ τὴν ἐν ἅδου πᾶσαν τραγῳδίαν. quamuis tamen illic dicta sit τραγῳδία ἐν ἅδου, non puto significari ab ipso veram tragœdiam, sed casus illos tragicos, id est horribiles ac sæuos, quales eorum erant, qui à poëtis fingebantur illic grauiter plecti, ob ea quæ nefariè, consceleratèq; gesserant, dum in vita manerent: tragœdia enim ita quoque capi solet ab optimis auctoribus. nam hoc etiam admonere uolui, ut penitus sensum animi mei, de omni hac re, aperirem.

Μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν: εἰ δὲ μὴ, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς: γεγονότων γὰρ καθ᾽ ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἕκαστον τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλλειν.

Præcipue quidem igitur omnia oportet conari habere: sin autem, maxima & plurima: præsertim & vt nunc criminantur poetas; cum enim

extiterint

extiterint vnaquaq; in parte boni poetæ, singulos proprio in bono postulant vnum superare.

Non hortatur Aristoteles tragicos poëtas, vt vna in tragœdia ea complectantur, quæ coniungi non possunt: neque auctor est illis, vt in eo efficiendo omnes neruos contendant, quod præstare non valeant: sed quod præcipit huiuscemodi est (nunc enim demum explanata iam omni re, quæ declarari debuit, præcipit, quod officium illorum sit, in hoc loco persequendo) Oportere tragicum poëtam curare, vt præditus sit facultate præclarè tractandi omnes has coagmentationes, & diuersas species fabularum, vt cum opus sit, valeat egregiè mores exprimere: & argumentum, in quo præcipue requiratur hæc industria poëtæ, cum laude exequi: alioq; tempore res sæuas & luctuosas, & in quibus existant vehementes crebriq; motus animorum, eximie itidem conficere: vt simplices etiam, nexasq; coagmentationes ita tractare, vt probetur iudicio eorum, qui existimare possunt in illis rebus aptè componendis. Siquis ita locum hunc capiet, effugiet omnes difficultates, quæ aliter explicari non possunt: neque enim arbitror hic ipsum loqui de epopœïa, aut alio vllo genere poëmatis. Qui igitur diligenter verba attendet, planè hunc fuisse sensum auctoris intelliget: inquit enim. Præcipue quidem igitur omnia oportet tentare habere. Spectat autem ad hortandum hæc oratio: extremo verò horum verborum declaratur, quod dixi: ait enim habere, id est instructum esse ac præditum hac facultate: ac tenere deniq; vim illam: non ipsam vna eademq; in fabula explicare: nam quod tentare & experiri inquit, id protulit cognoscens quàm arduum sit hoc efficere, vt idem homo tam diuersas res satis commode possit absoluere: vnum enim ingenium vni rei perficiendæ vix sufficit. Sequitur vero quod idem & ipsum demonstrat. Sin autem, maxima & plurima · id est si inde excluderis, nec obtinere potes, vt omnibus eodem pacto ornatus sis, saltem studere debes, vt meliorem maioremq; eorum partem consequare, id est ea, quæ fuerint maioris ponderis, ac quanto plura illorum potueris. Quod deinde adiungit, stimuli vim habet: valetq; ad necessitatem ostendendam, quæ quasi poëtæ ipsi imponitur tanto studio se ornandi, & facultatem hanc, si vllo modo potest, adipiscendi. illa autem fundatur in instituto eius temporis, ac fortasse parum æquo iudicio eorum, qui tunc de tragœdiis existimabant. Significat enim Aristoteles id per se pulchrum, ac præclarum esse, & omni tempore, si obtineri posset, laudem mereri: sed ea ætate propè necessarium: magisq; ab omni poëta tragico tunc ei rei studendum, vt reprehensionem fugiat, & non incurrat in voces criminosorum. Inquit igitur. Præsertim & vt nunc insimulant poëtas: quibus verbis declaratur quod dixi: parum æquos illos esse in iudicando: quasi enim inquit. cum hac ætate sit omnino hic mos, plurimiq; reperiantur, qui libenter poëtas accusent, & quidquid non omni ex parte perfectum atque absolutum in illis notarint, reprehendant: uerbo enim συκοφαντοῦσι indicauit eos hoc studio delectari, & arripere omnia, quæ possint ad reprehendendum. Vnde autem mala hæc consuetudo fluxerit, declarat, dicens. Cum enim extiterint singulis in partibus boni poëtæ, id est cum inuenti sint tragici, qui singulas species tragœdiarum egregie tractarint, meritoq; laudati in illis sint: μέρη enim hic ipsum arbitror vocare vt supra quoque fecit, quæ propriè εἴδη appellantur, id est, cum iam extiterint non nulli, qui mirifico mores expresserint: aliiq;, qui argumenta turbulenta, plenaq; acerborum malorum cum laude peregerint: eademq; ratione cum hac ætate inuenti sint, qui reliquas duas species commodè persecuti sint: hoc enim significare voluit, cum appellauit illos bonos poëtas: hi inquit postulant, vt vnusquisq; poëta, vnus ipse superet omnes illos in iis rebus bonisq;, quæ propria sunt singulorum illorum: nam hinc etiam perspicitur, quàm indignum hoc putet: neque enim inquit æqualem se illis ac parem præbere, sed vincere ipsos ac longe superare: hoc enim valet ὑπερβάλλειν, quo vsus est. Sed etiam verbo illo ἀξιοῦν, idem significatur. Ostendit enim id ipsos petere tanquam æquum & rectum: quod tamen huiuscemodi non est. Nam ἀγαθὸν valere dotem aliquam, & quasi virtutem apertum est. infra multo ipse vtitur eodem

nomine

nomine eodē significatu: ἴκασιν verò hic accusandi casu, nō generandi ἰκάσε, vt antea in excusis erat, legi debere cognoscitur etiam testimonio omnium scriptorū librorū.

Δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην, καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ: τοῦτο δὲ, ὧν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις.

Iustum autem & tragœdiam aliam & eandem dicere nihil fortasse ob fabulam: Hoc autem, quarum eadem plicatio & solutio.

Pergit explicare animaduersiones quasdam, quæ cognitæ poëtas ipsos instruunt: & præterea eos, qui de ipsorum scriptis iudicium facturi sunt, erudiunt. Hoc autem præceptum huiusmodi est: Nam quod dixit: Iustum autem, & ipsum nota est huius rei: valetq; ad officium ostendendum. Docet igitur quomodo intelligatur, quæ tragœdia eadem cum alia fit, & quæ diuersa: nam posseut in hoc multi falli, qui putarent tragœdiam eandem esse omnem illam, quę idem argumentum habet: aliam uerò diuersamq; semper, eam, cuius discrepans est argumentum: cum res aliter sę habeat: longéq; aliud nos in statuendo de hac re spectare oporteat. Si uerè igitur de hoc existimare volumus, nō oportere nos inquit fabulam argumentumq; ipsum spectare: vtiq; ipsa tanquàm norma quadam certa: sed attēdere potius, an plicatio ipsius, dissolutioq; eadem aut diuersa sit: tragœdiasq; eas, quæ eundem nodum, eandemq; explicationem eius nodi habeant, quamuis persouę diuersæ sint, factaq; discrepantia, vnam eandemq; putare: quæ vero diuersum nodum, longéq; aliam dissolutionem habuerint, quamuis & personæ & res eædem sint, alias ac diuersas inter se fabulas existimare: uam cum intelligeret accuratus huius artis magister aduersari se opinioni multorum, posséq; aliquo modo non sine ratioue, de hac re illo pacto sentiri, caute locutus est: ac fortasse addidit, & tamen ueritate fretus protulit, quod in animo habebat: & cum illi fabulam tantum spectarent, id est factum ipsum ac personas, ausus est dicere, tota linea dissentiens ab illis, nihil fortasse oportere nos hoc spectare. τῷ μύθῳ autem dandi casu cum dixerit, significauit ob fabulam: quia illa tanti ponderis nou sit, vt nos secuti eam, rectè de hoc existimare possimus: quam verò supra δέσιν vocauit, hic πλοκὴν appellat: duobus enim his nominibus idem significatur. Verba verò illa τοῦτο δὲ, habent (vt opinor) hanc uim: nos uerè tragœdias illas vnam dicturos, in quibus est, quod adiungit: & quod, secuti superiorem normam, rectè facere nō possumus, si huc oculos direxerimus, sine vllo errore facturos. Cum autem præceptum hoc satis (ut arbitror) explicatum sit, videndum est, an forte possim ipsum exemplis quoque illustrare. Sophocles igitur & Euripides ambo Electram scripserunt, id est ex facto illo, quo Orestes, socia sibi illius facti adiuncta Electra, interfecit Ægisthum & Clytemnestram, tragœdiam confecerunt. nodus eius fabulæ non est idem, quamuis ambæ ducant initium à rebus malis, & desinant in bonas, quia Sophocles finxit Electram ad id temporis uirginem domi sedisse: Euripides fecit illam, ab Ægistho cum colono quodam in matrimonium collocatam, extra urbem uiuere. Sophocles meminit illius somnij, quod uehementer perturbauit Clytemnestram, quare misit munera illa, quibus moris tunc erat placare manes mortuorum, ad bustum Agamemnonis, ministerio Chrysothemidis, alterius ipsius filiæ, in hac re vsa. Huius verò somnij mentionem nullam fecit Euripides: neque enim Electra, quæ in agrum amandata erat, quicquàm scire poterat eorum, quæ matri subitò contigissent. Fingitur apud Sophoclem Orestem mortuum, cuius rei falsò nuntio facilius & ipse, &, socius illius facti, pędagogus efficere potuerunt, quod cogitabant: lętitia enim affecta Clytemnestra uirum rure euocauit, vt secum domi gaudio illo frueretur: qui ea de causa, timore omni ex animo suo pulso minus prouidit saluti suæ: unaque cum impura illa muliere minore periculo potuit obtruncari. nam hoc etiam diuersum est, quod apud hunc Clytemnestra prius quàm Ægisthus, necatur. Euripides hoc commento vsus non est: fecitq; Orestem & Pyladem ab Ægistho, in agro manente: nymphisq; rem diuinam faciente, vt hospites, participésq; eius sacri-

ficij, acceptos, illic ipsum obtruncasse: post autem Clytemnestram, in insidias tra-
ctam ab Electra, & ipsam etiam ab iisdem necatam. quare hoc in primis declarat vin
culum harum fabularum esse diuersum. Dissolutio sine dubio longè alia est: Sopho
cles enim facit interempta Clytemnestra lætitia ingenti affectos Orestem atque Ele-
ctram, compotes iam altera ex parte eius rei, quam toto animo expetiuerant: nam
intus interfecto Ægistho, foras postea non exierunt. ægritudinis certè mœrorisq́; si-
gnum nullum illic reperitur. Apud Euripidem contra, machina necessaria fuit: ad-
uentusq́; Dioscurorum, qui & mandarent quæ oportebat, & consolarentur ipsos:
statim enim cęde facta, Orestem atque Electram doluit id fecisse: scelerisq́; se con-
demnarunt, qui materno sanguine se inquinassent. Declaratum igitur est (nisi fal-
lor) fabulas has, quamuis factum idem sit, iis de causis, quas ostendit Aristoteles, di
uersas appellari debere. Sed cum Æschylus quoque eodem argumento usus sit: iti-
déq; tragœdiam scripserit, quam vocauit χοηφόρους, vt factũ ipsum idem est, ita etiam
apparet fabulam eandem cum Electra Sophoclea esse: eadem enim prorsus videtur
magna ex parte coagmentatio illarum rerum: venit enim Orestes clam Argos, ape-
ruitq́; qui foret Electrę, cum cognosset illam ex longa & graui querela, quam ipsa
habuerat ad sepulchrum patris: nec non ex accurato sermone, quem cum choro ha-
buit, cum illic inuenisset cæsariem, quam ipse in eo busto dedicarat. qua parte tamen
propius accedit ad coagmentationem Euripidis. Agnitio præterea altera eodem pa
cto ab Æschylo, quo ab Sophocle tractata est. nam Orestes cum à sorore agnosci vo-
luit, vsus est signis extra se positis, apud hunc veste ab illa olim elaborata, apud So-
phoclem anulo, quem pater olim gestarat. Sed etiam somnium Clytemnestræ illic
exponitur, quod magnopere auxit animum Orestis. præterea falsa illa narratione il-
lic vsus est de se mortuo: interfecit etiam ambos illos domi. additur tamen in Choê-
phoris Orestem, quamuis putaret se rectè fecisse, ægritudine magna cõmotum fuisse
ob cædem maternam: neque solum hoc, sed etiam subito furiis agitari cœptum. quo
in statu rerum tragœdia desinit. quare machinæ vsus nullus fuit. finis igitur Coëpho
rarum Æschyli, & ipse similis est Electreo illi Sophoclis, nisi quod apud Sophoclem
fabula terminatur ante aduentum furiarum. Sed hac nunc relicta. Eodem fortasse
pacto superior fabula Euripidis, & eiusdem Iphigenia in Tauris, vna eademq́, tra-
gœdia haberi debent: quamuis facta longè alia, valdeq́; discrepantia inter se sint. dis-
solutio enim atque exitus vtriusq́; valde similis est: terminantur nanque ambæ in re-
bus secundis. Sed etiam machina in Iphigenia adhibetur. in qua re hoc etiam ani-
maduertendum est, non videri ipsam in neutra illarum magnopere necessariam fuis-
se in nodo aliquo expediendo, fineq́; imponendo rebus illis, quæ factæ iam erant, ac
votis eorum qui fecerant, respondebant. verum potius in rebus, quæ postea fieri de-
bebant, demonstrandis, locum habuisse: antequàm enim nautæ armamenta expe-
dissent, & equites à Thoante missi fauces illas portus occupassent, fingi potuit nauis
Orestis effugisse. Eodémq; pacto in Electra Dioscuri docent quid facto opus sit, cõ-
silio Orestis Electræq́; iam ad exitum perducto: neque enim quod appareat pericu-
lum vllum illic ipsis instabat, vt in fabula Oreste: vbi Menelaus pœnas ab ipsis occi-
sæ coniugis repetebat, & omnis multitudo Argiuorum concitata contra ipsos erat.
Initium vtriusq́; fabulæ triste perturbatumq́; est: idem enim adolescens diuersis tem
poribus duo aggressus est magno animo facinora, pietatis ambo, officiiq́; plena: vl-
cisci inquàm mortem patris, & è Colchorum tellure simulachrum Dianæ Athenas
comportare. venit autem in ea ipsa loca clam: doloq́; in illis rebus efficiendis vti co-
gitans: quare in ambabus his fabulis, cum res tulisset, vt auxilio aliquorum egeret
ad rem peragendam, agnitione opus fuit: nec tamen vt in Iphigenia, antequàm fa-
ceret, Orestes deprehensus fuit ac penè vita priuatus in Electra: tantum enim illic ea
pericula subiit, quæ abesse non possunt ab iis, qui magnas eas res aggrediuntur, quę
sanè pericula maxima sunt, & grauium malorum plenissima. agnitum vtraq́; in fa-
bula Orestem fuisse bono illi fuit: & magnopere finem ipsius adiuuit. quare iis de
causis puto non male colligationem harum duarum fabularum eandem posse existi-
mari, vt iam expeditionem illarum similem esse paremq́; declaraui. Nisi fallor igi-
tur exemplum vtriusq́; rei adlatum est. quod si non vndiq́; pares ipsæ in fabulis à me

notatis

notatis esse ab aliquo iudicantur, aptiores aliæ, magisq; huic rei ostendendæ, accommodatæ indagentur. rationem certè veram ac viam hoc intelligendi, omnibus demonstraui: neque tamen omnino similes, penitusq; easdem, in diuersis factis inueniri facilè posse, est existimandum. præsertim cum paucæ admodum restent antiquorum tragicorum, quæ casus eosdem persequantur: maiore parte tragœdiarum, quas illi fecerunt, amissa vetustate.

Πολλοὶ δὲ, πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς. δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι.

Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male: oportet autem ambo semper cum plausu excipi.

Et hoc etiam breue præceptum est: cum enim superiore in sententia nexus fabularum, solutionisq; mentionem fecisset, quid in his rebus crebro contingat, admonet: neque enim iidem semper poëtæ vtrunq; præclarè efficiunt. Sed, vt sunt diuersa hominum ingenia, quidam qui in altero plurimum valent, alterum cum laude nõ præstant. An hoc naturæ assignari non debet? neque existimandum est fieri, quia huic rei magis, quàm illi, aliquis idoneus sit: neque hoc sanè apertè dicit Aristoteles, sed à cura potius, ac negligentia proficisci vult, quod priore in parte studij multum posuerint: in posteriore verò ingenij vires remiserint: inquit enim. Multi autem, qui complicarunt bene, soluunt male, id est inuenti sunt multi poëtæ, qui cum egregium nodum, connexionemq; rerum arctam excogitassent, iidem postea male nodum illum expedierunt. Cicero quoque significauit hoc aliquando committere solitos quosdam poëtas, non ingenij culpa, sed fuga laboris: in libello enim de senectute ita induxit Catonem loquentem, cum probare vellet naturam ipsam rerum lõgè aliter suis in operibus se gerere, nec vnquam solitam defatigari, quam scilicet ipse sequeretur, atque imitari studeret: simili enim hoc usus est in contrario vitio ostendendo, qui sanè inquit. A' qua non verisimile est, cum ceteræ partes ætatis benè descriptæ sint, extremum actum tanquàm ab inerti poëta esse neglectum: illic enim incumbi debet toto animo à poëta in dissolutionem nodi: eaq; præcipuè fabulæ pars est, quæ requirit plurimum diligentiæ. Quod sequitur autem facit ad illos instruendos: declaratq; quod munus ipsorum sit: ait enim. Oportet autem ambo semper cum plausu excipi, id est mirifice probari: & ita tractari, ut multitudo, quæ in theatro sedet, sensum animi sui indicans: & quantopere ea re delectata sit, declarans, plausum det. κροτεῖσθαι plane valet, quod dixi; ita autem à Græcis hoc verbum sæpe vsurpari solitum docuit Budęus in eruditissimis suis Græcę linguæ commentariis. An autem plaudi à Latinis aliquando ita captum sit, affirmare non ausim: nam exemplum vnum, quo ille fretus hoc testatus est, incertum est: in optimo enim meo libro locus ille, quem citat ad Atticum, non illo modo legitur, sed victoriæ quidem plauditur: qui modus loquendi frequens est. Significat autem Aristoteles hoc in eorum potestate & industria positum esse, ac si in animum induxerint laborare, omnino id eos consecuturos: cum enim ita perfectam & ornatam solutionem ut connexionem, esse oportere dicat, hoc manifestò declarat,

Χρὴ δὲ, ὅπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνῆσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιϊκὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιϊκὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. οἷον εἴτις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον: ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος: ἐν δὲ τοῖς δράμασι, πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει.

Oportet autem, quod dictum est sæpè, recordari: & non facere epopœicã coagmentationem tragœdiam: epopœicã autem dico, quæ est multarum fabularum: vt si quis Iliadis totam facit fabulam: illic quidem enim propter

longitudinem capiunt partes conuenientem magnitudinem: in dramatibus verò multum præter existimationem euenit.

Admonet nunc tragicos poëtas, vt in argumento sumendo: rebusq́; , ex quibus componant fabulam, eligendis, videant accuratè quid poëma illud requirat: nec labantur in hoc, quod antea quoque tanquam scopulum aliquem debere illos vitare significatum est: ex coagmentationéq; apta epopœïæ, fingant tragœdiam. Restitui autem hic in principio plura verba, quæ in excusis libris defecerant: illa verò hinc abesse, cum in calamo exaratis inueniantur, vidit quoque Vincentius Madius: sententiamq́; eorum probauit, si tamen illa leuiter emendentur, vel potius si coniunctio, quæ statim sequitur, inde expungatur: quod ipse necessarium non puto: nam sine ulla immutatione lectionem hanc veram, accommodatamq́; huic loco esse arbitror: primum enim, re adhuc non patefacta, narrat officium esse tragicorum poëtarum recordari, quod sæpe iam dictum est: id verò cum supra non semel traditum sit, poterat ipsis in mente, atque animo restare: & tamen nunc magis id explanat: totamq́; rem accuratius exponit. Est igitur, quod inquit, Et non facere epicam coagmentationem tragœdiam, declaratio eius, quod obscurè significarat, uel potius ne significarat quidem, sed in memoria lectoris conditum oportere esse existimarat. Cum autem epopœïcam: propriamq́; eius poëmatis, coagmentationem appellasset, quam intelligat, aperit: ostenditq́; se intelligere constitutionem rerum, in qua existant multæ fabulæ: nec contentus hac declaratione, exemplo præterea, quæ huiuscemodi sit, explanat, atque inquit. Vt si quis Iliadis totam fabulam pangit, argumentumq́; tragœdiæ vnius facit. Puto autem ipsum Homericam Iliadem intelligere: argumentumq́; nobilis illius poëmatis. Totam verò inquit, quia dubitari non potest, quin ex ipsa dissecta plures fabulæ fiant. Cur autem id, quod illic præclare conuenit, tam alienum sit à tragœdia, docet: causasq́; huius rei affert: inquit enim. Illic quidem enim ob longitudinem capiunt partes conuenientem magnitudinem, id est in epopœïa, quia id carmen longum prolixumq́; est, partes eius constitutionis, ac tanquàm corporis, suscipiunt iustam debitamq́; magnitudinem, vt nihil efficiatur illic, quod non quadret, atque inter se mirifice congruat. In dramatibus autem (ait) multum præter existimationem contingit: id est in tragœdia, quæ angustis finibus coercetur, illud σύστημα & argumentum amplum nimis ac copiosum erit: adeo ut intelligas te in errore versatum: resq́; longe alium exitum habeat, ac putaris: neque enim poterit illic includi; aut si omnino pergas id facere, partes minutæ necessario erunt: nec respondebunt magnitudini eius tanquã corporis: Quod verò ipse inquit, Multum contingit præter existimationem, valet (vt opinor) qui hoc tentarunt, ac putarunt se posse argumentum epicum in tragœdiam includere, falsi opinione fuere: expertiq́; postea in re ipsa sunt multo maiorem difficultatem, quàm primo existimarunt: atque exitus valde diuersus fuit ab eorum opinionibus: nam multa ibi nata sunt, quæ nunquam crediderunt. Exempli causa, illi sperauerunt se fabulas illas minores: partesq́; grandioris illius fabulæ commodè complecti posse angustis illis terminis: cognitum tamen postea ab ipsis est, id effici non posse. Vt autem hoc contra eorum opinionem factum est, ita multa alia, quæ nunquàm ipsis in mentem prius venerint, contigere. παρὰ τὴν ὑπόληψιν, quo ipse vsus est, hoc sine dubitatione valet. Cicero cum in priore concione in Catilinam, inquit, Cum ei nihil adhuc præter ipsius voluntatem cogitationemq́; contigerit: & quæ sequuntur, videtur hoc significare voluisse; quanquam plerunq; voluntatem vocat, vt hoc in loco; quod Aristoteles προαίρεσιν appellat, & si Latino verbo vis Græci nominis non exprimitur. Quamuis autem auctor hic noster dramatis vocabulum vsurparit: quod comœdiæ quoque commune est, videtur tamen tragœdiam significare: supra enim manifestò ipsam appellauit: præceptaq́; hic huius poëmatis, recte ac sine vitio vllo condendi, dat: & si comicos quoque poëtas hoc præceptum instruit: studioq́; ipsorum non minus accommodatum est: illi enim quoq; peccarent, si argumentum epicum, refertumq́, multis fabellis in comœdiam transferrent. Sed non vno tantum hoc nomine illic peccarent.

Σημεῖον δὲ, ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται: ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ: ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις, καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι στοχάζονται, ὧν βούλονται, θαυμαστῶς: τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον.

Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non particulatim: quemadmodum Euripides Niobem, & non quemadmodum Aeschylus, vel labuntur, vel male certant. Siquidem & Agathon lapsus est in hoc vno: in peripetijs autem & simplicibus rebus assequuntur, quæ volunt admirabiliter: tragicum enim hoc & acceptum hominibus.

Vtilitatem superioris præcepti, & quàm verum illud sit, cognosci posse affirmat ex eo, quod vsu venit non nullis, qui ipsum non intellexerunt: id autem erat, vt viderent tragici poëtæ, ne coagmentationem rerum, propriam epopœïę atque illi prolixiori poëmati accommodatam, tribuerent tragœdiæ: argumentatur enim ab eo, quod consequutum est, dicens. Signum autem, quicunq; expugnationem Ilij totam fecerunt, & non singulas seorsum partes: & quæ sequuntur, id est documento sunt omnes illi poëtæ, qui, tragœdiam scribentes, plenam integramq; direptionem Ilij: partemq; eius belli totam, qua id oppidum captum est, materiam illius poëmatis fecerunt: & non quod rectum est, ratioq; postulat, singulas seorsum partes persecuti sunt; ac plures fabulas scripserunt: cuncti enim (inquit) vel labuntur, quo nullum maius incommodum accidit poëtæ: vel, quod ipsum etiam nullam dignitatem aut laudem habet, male certant: id est cum tragœdia agitur, ægrè auersoq; ab ea animo spectatorum, ipsam ad finem perducunt. Animaduersione autem hic dignum est, quod, cum πέρσιν Ἰλίου hic appellet, videtur materiem intelligere, quam minime capiat tragœdia: & tamen exitus ille eius belli, factumq;, quo Ilium in potestatem hostium venit, commode videtur posse tragœdia vna includi: cuius rei argumentum est, quod infra, vbi narrat è pusilla Iliade multas tragœdias confici potuisse, & quæ superarent etiam numerum octo tragœdiarum in illis posuit huius tituli fabulam. An discrimen est in eo, quod hic adiungitur: totam enim integramq; dixit. Quare aut factum quoque illud plures partes habuit, & eas quidem, quæ materia sint non vnius tantum fabulæ: uel totam expugnationem dicens Ilij, intelligit totum bellum, quo Ilium deuictum est. Quæ, antequam sententia absoluta sit, prolata in mediumq; coniecta sunt, exempli vim habent: extitisseq; aliquos, qui hoc, nullo consilio vsi, tentarint, declarant: quemadmodum etiam ostendunt inuentos non nullos, qui vitio eius rei cognito, illud vitauerint: eamq; vberioris eius fabulæ partem sumpserint, ex qua aptè tragœdia conficeretur. Neque tamen existimare debemus Niobes fabulam partem esse expugnationis Ilij: hoc enim falsum prorsus est: Sed significare hic voluit (ut opinor) Aristoteles idem in hac re, quod in illa usu uenire, vt integram totámq; Niobem, ac fortunas plenas miseræ illius mulieris aliquis vna tragœdia complectatur: aliquis autem in partes dissectam pluribus temporibus ipsam in scenam ferat. Euripidem igitur, Æschylúmq; appellat, qui in hac re diuersa ratione se gesserunt. Vter autem eorum laude dignus sit, ac, quod poscit ars, viderit: & uter culpæ hæreat, non omnino (nisi fallor) certum est: neque enim hoc apertè ostendunt verba auctoris: & tragœdiæ ipsæ, unde id liquido perspiceretur, periere. Qui ante me commentarios confecerunt in hunc librum, putauerunt Æschylum in hoc peccasse: Euripidem autem à culpa afuisse, vel potius laudem in hoc meruisse. ipse tamen, contrà existimo Æschylum plus in hoc uidisse: Euripidem verò hic hallucinatum fuisse: præsertim cum ab Aristotele traditum sit peccare in hoc sæpe Euripidem solitum, nec satis bene fabulas disponere: Nec sequitur, ut quamuis Æschylus ætate antecesserit, non rationem alicuius rei intelligere potuerit, quam

ignorarit, qui tempore ipsum consecutus est, Euripides: nam libenter etiam nostrum hunc scriptorem peccata ipsius coarguere, ab eruditis viris animaduersum est. Non parum etiam valet ad idem confirmandum, quod Aristoteles consueuit primum indicare, vt refellere etiam, qui in aliqua re peccarint: deinde qui rectè se illic gesserint: primum enim studet conuincere errores, quod infra quoque custodiuit, vbi eodem penè modo locutus est: inquit enim, de officio chori loquens, & quid ipsum facere oporteat docens. καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλῆ, Omnis autẽ difficultas in eo posita est: toti ne superiori sententiæ respondeat, quod inquit. Quemadmodum Euripides Niobem, an contrario ipsius tantum, & tanquàm proximæ uicinæ parti, si inde dematur particula negandi: Nam integra illa vitium indicat: posterior verò illius pars sublato inde, quod dixi, quomodo hoc rectè tractari possit, declarat. Si igitur ita capimus. Quemadmodum Euripides Niobem, qui scilicet ita hanc prolixam ac multorum capitum, fabulam tractauit, ut omnem eam vna tragœdia complecteretur, intelligetur manifestò in id uitium ipsum lapsum, in quod incideret, qui vniuersam expugnationẽ Ilij vna fabula persequeretur. Quod autem sequitur: Et non quemadmodum Æschylus, ita tunc caperetur, qui scilicet partem tantum eius sumpsit, & in hoc multum vidit. Omnes inquam qui se ita gessere, ut declaratum est, vel labuntur penitúsq; eiiciuntur, vel in multas difficultates incidunt. Quod autem in Sudæ commentariis lectum protulit Robortellus, ac diligenter ponderauit, non declarat Æschylum peccare solitum in rerum coagmentatione, sed commemoratum est ab eo, qui primus hoc literis prodidit, ut ostenderet nimis seruire solitum eum poëtam grauitati personarum: qui scilicet, ut induceret ipsas vndiq; grandes, & dignitatis suæ tuendæ ualde studiosas, exagitatus sit ab Aristophane, & maledictis vexatus. probare verò hoc ille uolens (uidetur autem fuisse vetus grammaticus, qui uitam Æschyli scripsit: inde enim acceptus omnis ille locus est à Suda) hoc de Niobe recitauit, quamuis vno hoc exemplo contentus non fuerit: nam alterum etiam, ex alia tragœdia depromptum, ponit. Sed cum verba illa mendosa sint in excusis Sudæ exemplaribus, vt in libris quoque eius poëtæ: quod mendum etiam nescio quomodo irrepsit in meam editionem. illic enim est, ἄχρι τρίτης ἡμέρας, non sine causa ipsa doctissimo viro molestiam exhibuerunt: ualde enim incertus in eorum sententia fuit. Non verisimile autem est Æschylum fabulam composuisse, quæ tanto numero dierum egeret. in antiquissimo certe & optimo libro legitur, ἕως τρίτου μέρους, id est usque ad tertiam partem eius fabulę: cum enim silentium dignitatem personæ, quæ vtitur eo, augeat: grauitérq; se gessisse in acerbo illo suo casu Niobem significare vellet hoc etiam pacto poëta, modum in ea re non tenuit: induxit enim ipsam obuoluto capite sedentem prope bustum filiorum mansisse sine voce vlla, donec tertia pars eius fabulæ peracta esset: Ita uerò legi hunc locum debere declarat etiam, ut arbitror, id, quod infra narratur, eundem poëtam in altera fabula, quæ uocabatur Hectoris lytra, induxisse itidem Achillem & ipsum operto capite nihil loquentem, præterquàm pauca initio eius tragœdiæ ad Mercurium, qui paucis respondit orationi ipsius: hic enim quoque eius fabulę vitiũ indicatur. Vt suspicari autem licet, plura fuerant facta Niobes, quę non poterant commodè vna fabula includi: unde Æschylus prudenter ipsa seiunxit. Quemadmodum idem etiam, summo consilio usus, quum plura diuersáq; inter se forent facta Promethei, de illis confecit tres fabulas. Primum argumentum fuit, quum ignem mortalibus attulit. Secundum, quum ob id pœna affectus est à Ioue, vinctúsq; in Caucaso. Tertium, quum solutus est, vinculisq; illis liberatus: qui igitur omnes has res, diuersis temporibus gestas, vna fabula complexus esset, peccasset. Eadem ratio est domus Agamemnoniæ, è cuius rebus aduersis idem tragicus confecit tragœdias, quæ sunt in manibus, Agamemnonem, Coëphoras, Eumenidas. Probare autem volens Aristoteles, quàm difficile sit hanc culpam vitare, vtitur exemplo Agathonis, quem cum libenter laudet: déq; eo, vt de sodali suo, ingeniosóq; viro, bene sentiat, fatetur tamen in hoc ipsum peccasse: qui tamen ab omnibus aliis vitiis vt testatur, sibi cauere potuit: Vnde intelligitur, quod dixi, hunc locum fraudi etiam eruditis acutisq; poëtis fuisse. Verba verò hæc quasi huc inculcata sunt ad planius significandum, quod tradiderat:

rat: nam statim, relicta persona Agathonis, redit ad superiorum illorum facultatem exponendam: qui quamuis inciderint in culpas, quas ostendit, tamen rectè se gerunt aliis in partibus: laudémq; merito adipiscuntur: hoc enim valet. In peripetiis autem & simplicibus rebus, consequuntur quod volunt admirabiliter. Perspicitur igitur id vsu venire non propter virium imbecillitatem, sed quia uitiosum argumentum ceperunt: neque enim ipsis facultas deest egregiè & cum laude tractandi peripetias, id est fabularum partes, in quibus magnæ rerum mutationes existunt: subitiq; casus. & ut peripetias, ita etiam simplices res, id est argumentū coagmentationémq;, in qua non sit repentina illa, magnaq; fortunarum varietas: cum autem simplices res appellarit, non partes fabulæ, sed argumentum eius generis, quod ostendi, non sine causa putaret aliquis peripetias vocatas argumenta itidem fabulasq;, in quibus casus illi subiti, mutationésq; fortunarum magnæ continerentur: πράγματα vero hic vocauit (nisi fallor) Aristoteles, quam supra σύνθεσιν πραγμάτων appellauit: id est res, cum rerum coagmentationem intelligeret. Causam verò huius rei, & cur poëtæ, qui illic peccarent, hic contra præclarè se gererent, esse inquit, quia hoc, quod ipsi cum laude tractant, tragicum est, & acceptum hominibus. Tragicum autem, id est accommodatum studio ipsorum, & idonea materia tragœdiæ conficiendæ, vt illud scilicet ab ipsa alienum. Acceptum vero hominibus: ita enim interpretor φιλάνθρωπον, de qua notione huius nominis supra disputaui, id est quod capit animos eorum, sensibusq; mortalium congruit. Vt autem sumere argumenta implicita: nec non simplicia quoque, non est alienum à studio tragico: ita contrà velle ex argumento epico conficere tragœdiam, non est proprium tragici poëtæ. Quum autem in rebus perturbatis & simplicibus itidem duo animaduerterit: esse nanque illud, quod inde existit, inquit, Et tragicum & φιλάνθρωπον, non videtur posterius hoc in contrariis debere requiri, sed prius tantum: neque enim video, cur argumentum epicum φιλάνθρωπον esse non possit. Quod ad veritatem lectionis facit, sunt plures libri calamo exarati in quibus pro πάθει legitur πλήθει: nec tamen puto commutandam esse hac esse receptam lectionem: nam multo infra eodem nomine vocauit eandem fabulam: & πλῆθος olim arbitror fuisse declarationem illius vocis, quæ postea in locum eius irrepserit. Quod itidem prius Νιόβην ἢ Μήδειαν excusi libri habebant, primum tantum mulieris nomen inueni in iisdem exemplaribus: rectéq; puto, quod consequebatur, eiectum inde à Madio fuisse.

Ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ, ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος: καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν: ἄδικος δὲ, ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει: εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός.

Est autem hoc, quando sapiens quidem, cum improbitate autem, deceptus fuerit: quemadmodum Sisyphus: & fortis quidem, iniustus autem, superatus in pugna sit: est autem hoc verisimile, quemadmodum Agathon dicit: verisimile enim fieri multa & contra verisimile.

Exemplis declarat quod tragicum esse dixit, & gratum hominibus: id autem esse inquit, cum vir sanè sapiens, id est vafer ac multarum rerum peritus: ita enim nūc Græco more, & ut consuetudo erat, non ut philosophi loquuntur, capit hoc nomen: idem tamen improbus, & vitio alicui affinis, deceptus fit: quod contigit Sisypho. Fingere igitur poëtam huiuscemodi homini aliquos imposuisse, in fraudémq; ipsum lapsum, qui cum callidi consilij sit: non sit tamen à culpa vacuus, sed coniunctam habeat cum ea dote animi vitium aliquod, est aptum tragœdiæ: necesséq; est, vt sit gratum hominibus: quis enim non gaudeat incommodo ac malo illius, qui malitia fretus iniuriam faciat innocenti viro: & vt hoc, ita etiam fortis, iniustus tamen, victus in pugna aliqua, est scilicet eadem ratione & tragicum & acceptum hominibus. Contingit autem astutum hominem decipi, quia vitium illud animi, quod coniunctum

est cum hoc bono, non sinit illum acie mentis vti, ac dolum sentire: eodémq; pacto magnis corporis viribus, ac robore animi præditus homo, fieri potest vt vincatur in prælio, si idem iniustus sit, quia dum aliquid iniuste procurat, amittit vsum fortitudinis. Exemplum prioris casus est Polymestor apud Euripidem in Hecuba: qui, cum callidus vir fingatur, deceptus tamen est, tractusq; in insidias à muliere: persuasit enim illi Hecuba, ut custodes corporis à se remoueret, quo facilius posset vlcisci dolorem suum, auxilioq; conseruarum ipsum malè habere. vitium igitur animi auaritiaq; ipsum in fraudem induxit. Cum autem requiratur, vt quidquid in tragœdia geritur, verisimile sit: huiuscemodi verò euentus rerum, repugnare verisimili videantur, soluit hunc nodum: Nam inquit hoc etiam verisimile esse: non tamen verum, propriumq; verisimile: id enim est, quod plerunq; fit: quin potius contrarium illi: sed tamen genus quoddam uerisimilis: illud inquam; quod excogitatum est ab Agathone: verisimile enim ille esse inquit quippiam aliquando fieri contra id, quod verisimile erat fieri debere, vt manifesto in his rebus contigit. credibile enim erat callidum virum dolos cogniturum: & fortem, victorem è pugna rediturum. Disseruit autem pluribus ipse de hoc verisimilis genere in ij. libro de arte dicendi verbis etiam ipsius poëtæ positis. Dionysius verò Halicarnasseus in epistola ad Ammeum, fallax in primis & captiosum putat esse hoc argumentum, atque ipsum exagitat quantum potest: cum aliquis id, quod nullo modo verisimile est, conatur ostendere aliquando fieri verisimile.

Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ. τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστὶ. διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου, καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον.

Et chorum autem vnum oportet existimare histrionum, & partem esse totius, & vnà contendere: non quemadmodum apud Euripidem, sed quemadmodum apud Sophoclem. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt. Quare embolima canunt, cum Agathon primus principium dederit huiuscemodi rei. Atqui quid differt vel embolima canere, vel disputationem ex alio in aliud accomodare, vel episodium totum.

Cum modo præceperit tragicis, ne sumant materiem sui operis argumentum epicum, & quæ incommoda, si id fiat, inde nascantur docuerit, disserit nunc de choro, atque officio ipsius, cum ueteres poëtæ diuersa ratione illo vsi sint. Primum igitur tradit ipsos huius animi esse debere, quod ad partes chori facit, quum ad scribendum accedunt, vel potius ad res illas texendas, ac deniq; sentire de choro, vt de vno aliquo histrione, putaréq; ipsum idem munus habere, id est studere, vt fabula ad exitum perducatur, adiuuaréq; opus illud, quod manifestius histriones faciunt, quamuis chorus grex quidam sit: histriones autem singulæ personæ. Quod adiungit vim habet declarationis. Et partem esse totius: nam cantus chori, si sententias extra rem persequeretur, tanquam histrio haberi non posset: nec pars totius, id est coagmentationis illius rerum, foret. Contra autem qui fixum in animo habebit non esse chorum quippiam aduenticium, accommodatas fabulæ sententias ipsi affinget. Sequitur autem oportere poëtas existimare: hoc enim videtur repeti debere, chorum vnà certare: laboraréq; in eo opere: non quemadmodum apud Euripidem, sed quemadmodum apud Sophoclem. Quod valet, cum iam affirmasset imitari illum debere histriones: adiuuaréq; studio suo fabulam, ita se in illo munere gerere ipsum debere, vt se gerit Sophoclis chorus, non vt Euripidis. Vnde (nisi fallor) elicitur chorum etiam Euripidis συναγωνίζεσθαι, id est una cum histrionibus, quos ἀγωνιστὰς uocant à

certatione, qua vtuntur: studioq; in peragenda fabula, operam dare vt illa ad finem perducatur: non tamen eodem pacto, vt chorus Sophoclis: Vt discrimen tantum apud eos sit in modo atque ratione, qua illi diuersa vtuntur: nam manifestò anteponit rationem huius poëtæ rationi concertationiq; Euripidis. Videnda igitur differentia, quæ fuerit inter illos, si verum est, quod dixi, vt apud ambos chorus aliquo modo munus obeat histrionis. Mensura sanè, longitudoque cantilenarum eadem, aut non valdè dissimilis videtur. Quare in hoc discrimen non est: nec sanè existimandus est peccare in hoc Euripides, quod non nulli putarunt, qui dixerunt ipsum non multa loquentem chorum inducere: sed potius quia apud eum chorus, quamuis nõ omnino diiunctus sit à fabula, sed aliquantulum tangat res illas, non valde tamen adiuuat exitum fabulæ: in extremoq; tantum, cum antea sæpe longè digressus sit, eò redit: cum magis Sophoclei chori rebus illis hæreant: nam quod facit etiam ad sententiam eam refellendam, non præcipit hic optimus huius artis magister de partibus illis, sententiisq; chori, quæ senariis uersibus eduntur: sed chorum vocat cantilenam illius musici gregis: hoc autem inde etiam perspicitur: infra nanque vbi institutum ceterorum, qui longè aliam rationem secuti sunt: in primisq; ueterum exponit, inquit. τὰ διδόμενα: non conferret enim quæ publicè dantur, canuntur q; cum iis, quæ tanquam ab histrionibus pronunciantur: verum etiam non est chorum, cum semel in scenam venisset, nunquàm inde, nisi peracta fabula exire solitum, cum certis nominibus exitus inde, reditusq; ipsius diuersi, vt ostendit Pollux, distincti forent. An aliter verba hæc accipienda, & illud συναγωνίζεσθαι, id est concertare, est declaratio antecedentis sententiæ, qua affirmauit, chorum esse debere partem totius: qui enim certat, sine dubio pars illius quasi pugnæ contentionisque habendus est. Quod verò sequitur. Non quemadmodum apud Euripidem, significat rationem Euripidis nullo modo probandam esse, qui inducit chorum nullam in partem fabulam adiuuare: quod sane in maxima parte cantilenarum ille facit: veréq; hoc de illo pronuntiari potuit. Adiungit statim Aristoteles, quod valet ad peccatum in mensura chori magnum ceterorum poëtarum ostendendum. Reliquis autem, quæ dantur plus fabula, vel alia tragœdia sunt. intelligit uero poëtas, cum illi ex altera parte respondeant Euripidi & Sophocli, qui manifesto tragici, non histriones sunt. Διδόμενα quod inquit, intellexit, vt opinor, quattuor illos cantus chori, qui actus tragœdiarum distinguunt: μέλη enim accipere debemus. διδόμενα verò quia magistratus eos dabat: publicis nanq; sumptibus cantorum greges instruebantur; hoc enim supra auctor ipse significauit, quamuis de comœdia illic loquatur: ait enim καὶ τὸν χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκε. idem tamen, quod illic, in tragœdia quoque vsu venire existimandum, præter quàm quod hoc grauissimus testis Plato confirmat: vt alia nunc testimonia omittam, quibus in eo loco explicando id confirmaui. cum autem illic ostenderim moris fuisse, vt poëtæ ipsi chorum peterent: magistratusq; aut daret, aut negaret, vt ipsi visum fuisset, libet idem declarare auctoritate Plutarchi: qui & ipse hoc institutum tetigit in Erotico: cum enim res narrari deberet, quæ comici facti similitudinem habebat, ambagibus opus illic non esse quidam affirmauit, qui in colloquio illo ac sermone versabatur, quia res ipsa vel potius caput origoq; illius, talis omnino erat: poscebatq; sua vi chorum ac scena tantum egebat, cum aliis rebus abundè instructa foret, quæ in comœdia requiruntur. inquit igitur. οὐδὲ ἡ περίφασις, ἐφ᾽ ᾗ συμβέβηκεν οἱ λόγοι, χορὸν αὐτὸ τῷ πάθει καὶ σκηνῆς δεῖται: τὰ δ᾽ ἄλλα δράματος οὐδὲν ἐνδεῖ. omnes præterea illi loci valent etiam ad lectionem hanc constituendam, quæ sine causa à non nullis tentata est. sed hoc egregie in primis facit: declaratque receptam veram esse, vetus grammaticus, qui scripsit vitam Aristophanis: in extremo enim, vbi de partibus & ipse comœdiæ differit, inquit. δεύτερον χορικόν, τὸ τοῦ χοροῦ διδόμενον μέλος. omnem autem eum locum manifestò ille accepit ab hoc nostro auctore. Quod verò Aristoteles addidit, cum, Plus quàm fabula sunt, dixisset, Vel alia tragœdia, est (ut opinor) declaratio antecedentis vocis: ostenditq; quomodo fabulam hîc accipere debeamus; fabula enim propriè est coagmentatio ipsa rerum, quæ tunc aguntur, sine episodiis: tragœdia autem aucta his partibus extrinsecis: neque enim puto aliam diuersam ab illa ipsa tragœdiam ipsum intelligere. Nec me tamen

fallit,

fallit, quod in mentem uenerit Madio, acutè ſanè atque eruditè, qui putat deſiderari hic ante vocem μᾶλλον particulam negandi. Vt autem ita exiſtimet, ducitur coniectura quadam, non ueſtigiis vllis huius lectionis, quæ in ſcripto aliquo libro appareant: & certe locus ille perturbatus eſt, quod iam demonſtratum eſt. Quod ſi tantum licentię permittere nobis poſſemus, quaſi poſcente hoc ſententia veritatéq; ipſa, vt ſyllabam, quæ negandi vim habet, adderemus, magis in explicanda ſententia ratio nominum retineretur: nec quicquam infrequens durumq; hic reperiretur: tunc enim μᾶλλον valebit magis: aliamq́, tragœdiam, diuerſam ab ipſa, capiemus: fabulam autem illam ipſam, in qua chorus modum nullum tenet, vt omnis ſenſus, quemadmodum ille quoque tradit, hic ſit. Reliquis autem tragicis, quæ dantur, magis fabula, aliane omni tragœdia ſunt, quæ ſcilicet cum choris huius conferatur, remotis choris illins ipſius. Narrat etiam Ariſtoteles, vnde fluxerit hic mos, ut in tragœdia embolima canerentur, id eſt res penitus extrinſecæ, atque eò inculcatæ: & quis auctor fuerit huius inſtituti: cauſamq́, huius fuiſſe dicit, quod ſtuderent augere partes chori: magnamq; partem tragœdiæ conſumere vellent in choris: vt enim hoc facilius præſtarent, comportabant eò etiam aliena: Agathon autem primus hoc facere auſus eſt, quem etiam hoc nomine reprehendit. Quàm improbum autem, vitioſumq́, hoc ſit, docet, ſimile eſſe declarans alij, quod manifeſtò inſulſum eſt, & à nullo adhuc tentatum: vtiturq; modo illo, qui multum ualet ad ſtultam aliquam ſententiam refellendam. Atqui enim inquit quid differt vel embolima canere, vel diſputationem ex alio in aliud, ſi quadrat, vel epiſodium totum. Simile igitur dicit illos facere, qui embolima canant, illis, qui ῥῆσιν ex alio in aliud transferant, ſi quadrat. ῥῆσιν autem appellat partem tragœdiæ, in qua diſputatio aliqua perfecta ſit, quæ plerunq; minor eſt epiſodio. vtuntur crebrò veteres ſcriptores hoc verbo, cum id, quod oſtendi, ſignificare nolunt: neque tamen (niſi fallor) ῥῆσιν partem chori vocarent, ſed explicationem alicuius ſententiæ, habitam ab hiſtrione quopiam: ſed de vi huius nominis ſupra accuratiur diſputatum eſt. inquit igitur, qui id committunt, quod reprehendit in choro; idem facere atque illos, qui traducunt ex alia in aliam fabulam diſputationem aliquam de aliqua re, ſi forte illa quadrat: quod ſanè ab omnibus improbatur, & importunum putatur. Cum verò in Græcis auctoris uerbis neutro genere ſit ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο, non omnino apparet quid intelligi debeat: quamuis ſupra ipſe, vt de tragœdia prolatum, ceperim: genera enim non reſpondent: hoc igitur adnotare volui. Sed quia hic locus omnis ualde contaminatus eſt, tacere nolo in ſcriptis pluribus exemplaribus inueniri particulam ἢ, quæ hic neceſſaria uidetur: nec tamen illic ea ſuo loco poſita eſt, niſi fallor: ita enim illi habent. ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττει. nam extremum etiam hoc uerbum indicandi modo, non optandi, illic poſitum eſt. quare ſi coniungeretur cum hoc uerbo copula hæc utilis hic foret: ualeréiq; quod ſignificaui: ita enim nimis remota eſt. Quod ſequitur. Vel epiſodium totum, additum eſt ad augendum abſurdum: nam quin hoc nullo modo deceat, integrum inquam epiſodium ex alia in aliam fabulam traducere, nemo negaret. Eſt etiam in extremis his verbis diſcriminis quiddam: duo nanq; ſcripti libri habent ὁ λόγος, loco uocis ὅλον; ex qua tamen uarietate lectionis commodum nullum ſenſum elicio.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, ἢ διανοίας εἰπεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω: τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων, τό, τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν. οἷον ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα: καὶ ἔτι μέγεθος καὶ σμικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασι ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν: πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας: τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρα-

σκευάζεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φαίνοιτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον;

De alijs quidem igitur iam dictum est: reliquum autem de locutione vel sententia dicere. Quæ quidem igitur circa sententiam in libris de arte dicendi posita sint: hoc enim proprium magis illius rationis ac viæ. Sunt autem secundum sententiam hæc, quæcunq; ab oratione oportet comparari: partes autem horum demonstrare, & soluere, & affectus excitare: Ceu misericordiam, vel metum, vel iram: & quæcunq; huiuscemodi: & præterea magnitudinem & paruitatem. Perspicuum autem quod & in rebus ab ijsdem formis oportet vti, quando vel miserabiles, vel acerbas, vel magnas, vel verisimiles oportuerit conficere: nisi quod tantum discrepant, quod hæc quidem oportet apparere sine doctrina: quæ autem in oratione, ab dicente comparari, & ab oratione fieri: quod enim vtiq; esset dicentis opus, si apparerent iucunda, & non propter orationem?

Cum multa iam tradidisset, quæ, quomodo corpus tragœdiæ, fabulaq;, sine vitio constitui posset, docerent: nec non de moribus accurate præcepisset: præcipuè enim duo hæc videtur significasse, De aliis dicens. Quum igitur hæc sedulo explicasset, tempusq; iam venisset disputandi de locutione illi poëmati apta, indicat peruentum esse ad finem superioris præceptionis, quæ satis longa & accurata fuit: excitatq; lectorem ostendendo, quid nunc sequatur, vt plena integraq; hæc ars explicetur. Restare igitur dicit, vt de locutione agat. Sed quia ratio postulabat, vt prius de sententiis diligenter præciperet: antea enim quid dicatur oportet habere: postea quibus verbis id exponatur, videre: neque enim vsus vllus esset verborum, nisi quid illis significaretur, haberemus. Et præterea quia supra hoc ordine vsus fuerat in appellandis partibus his tragœdiæ, quæ qualitatis aliquid ipsi aspergunt: διάνοιαν q; ante locutionem collocarat, cur nunc supersedeat accurata disputatione de illa, declarat: causamq; huius rei esse inquit, quia quæ pertinebant ad sententias, vnde scilicet illæ eruerentur, & aptæ vndiq; illi tempori redderentur, iam in libris de arte dicendi, diligenter traditum fuerat. Cum igitur, nondum aperto consilio suo, ordinem, quem tenere vellet, ostendisset: vidissetq; difficultatem hanc in animo lectoris nasci prorsus debere, statim, quasi se purgans, ait. Vel de sententia: quod scilicet verius fuerat. cur tamen nunc hoc relinquatur, docet. Ea nanque, quæ ad sententiam faciunt, accipi vult, vt in libris de arte dicendi pertractata sunt, nec vllam in partem immutari. Cur verò illic potius, quam hic accuratè de hoc disputarit, exponit: idq; à se factum esse ratione docet, quia magis proprium est illius, quàm huius methodi, hoc moliri: magis autem proprium quia illic veræ causæ, non fictæ, vt in fabulis, aguntur: & illæ quidem vnde maioris ponderis res nascuntur: & salus deniq; alicui aut pestis nascitur: nec homini tantum, sed etiam ciuitati ac genti. Quamuis autem, quæ sententiæ sunt, peti iubeat è libris de arte dicendi, breui tamen quæ illa sint, exponit: esseq; inquit ea, quæ pertinent ad sententiam, communiter vniuersa illa, quæ ab oratione opus est confici ac comparari, vt omnis cura operaq; dicentis in illis occupata esse debeat. Cum verò generatim ipsa hoc pacto ostendisset, singillatim ea exponit: partésq; horum esse inquit: id est in illis numerari, demonstrare atque aliquid argumento probare: nec non dissoluere & confutare: præterea affectus excitare: quorum motuum partem enumerat. ceu enim inquit misericordiam, vel metum, vel iracundiam: reliquos autem reticet. Non sine causa verò aperit, quæ vocet πάθη: exemplaq; ipsorum ponit: hoc enim in libro plerunq; aliud appellat πάθη, vt ex definitione ipsius, quam attulit, patet: non solos tamen illos esse qui affectus vocari

possint,

possint, declarat, addens. Et quicunque alij huiuscemodi. Quanta verò cura, diligentiaq; persequutus sit hanc rem initio secundi eorum librorum, & quam subtiliter, acutéq; illic omnia explicarit, nihil attinet dicere. vt quum opus illud eruditionis elegantiæq; plenum sit, hanc in primis ipsius partem docti & ingeniosi viri nō sine causa magnopere admirati sint. Sed quum non solum quidquid ad affectus hos facit, illic summo studio explicarit, verum etiam qui mores sint & singularum ætatum, & fortunarum hominum: nec non etiam, quos mores creent, & motus illi turbidi animorum & habitus, qui sedati sunt, illic tradiderit, non sine causa quispiam quæreret, cur partem hanc hic reliquerit, quum manifestò & ipsa ope orationis efficiatur: διανοίας q; opus sit, non minus, atque illa, quæ appellauit. Quin autem huiusmodi oratio, in qua appareant mores eius, qui dicit, magnam vim habeat ad fidem faciendam, dubitari non potest. Adiungit statim hic, quæ iidem sententiæ sunt. Et adhuc magnitudinem & paruitatem. quis enim nescit ui orationis, artificioq; dicentis, res & amplificari & minui: cum extiterint etiam qui in his duobus præcipuè positam esse artem dicendi voluerint. Cum, & quæ sententiæ sint, & partes ipsius docuisset tradit dubitari non posse, quin ab iisdem formis & quasi locis, rationes harum rerum ducendæ sint, cum tragicus poëta quippiam horum efficere vult, à quibus in altero illo studio ducuntur, cum orator & ipse aliquid horum molitur: ambas enim has diuersas artes eodem accedere oportet. Inquit igitur. Perspicuum autem est, quod & in rebus ab iisdem formis oportet vti, quando vel miserabiles vel acerbas vel magnas vel verisimiles opus fuerit conficere: à quibus scilicet formis sumunt, cum eadem præstare volunt, oratores: ut non aliæ sint formæ lociq;, qui instruunt oratorem: & alij, qui poëtam ornent: rationémq; eum doceant, quomodo eorum aliquid efficere possit. Πράγματα hic vocat res, quæ in scenam veniunt, & argumentum ipsum, eadem ratione, qua dixit fabulam esse πραγμάτων σύστασιν, quo loco manifestò πράγματα idem valent: sed Horatius etiam Latina voce, quæ huic respondet, idem appellat in epistola de arte poëtica, vbi ait: Aut agitur res in scenis, aut acta refertur. In eo, quod sequitur, quod quidam affirmāt in libris calamo exaratis legi ἰδεῶν pro illo, quod in excusis est, εἰδῶν: ipse quoque inueni eandem scripturam in tribus exemplaribus: nec tamen receptam lectionem hinc eiiciendam puto: auctor certe ipse in primo de arte dicendi, quo loco declarat, quid intelligat hac voce, εἴδη appellat, non ἰδέας: neque etiam si ἰδέας hic legeretur, idem valeret hoc nomen, quod apud Hermogenem valet: longè enim aliæ illæ ab his ἰδέαι sunt: quod nullo negotio intelligitur: εἴδη enim, vt ipsemet testatur, appellat, singulorum generum, disciplinarumq; proprias propositiones: cum loci sint, qui communes sunt omnium generum: & vbi manent argumenta, apta cunctis artibus confirmandis. Quod vero verbum χρῆσθαι hic vsurpauit, valet illud, promere & quasi vtendum illinc sumere atque mutuari. Est pusillum adhuc discrimen hac parte in libris calamo exaratis: pro δεῖ enim, partim illorum habent γὰρ: partim autem δὲ: nec tamen censeo à communi lectione discedendum. Cum autem similitudinem, quæ in his rebus versatur, ostenderit, quid discriminis illa inter se habeant, declarat. inquit igitur ipsa inter se hoc tantū distare, quod res ipsas oportet sua vi tales uideri, & spectatoribus apparere miserabiles scilicet, aut acerbas, aut amplas, aut aliquid huius generis, sine opera munereq; alicuius, qui id doceat: & quamuis nō explicentur, atq; ab aliquo huiuscemodi esse declarentur: nam quod apud auctorem est: τὰ μὲν, arbitror significare πράγματα vt supra locutus est, & eò referri: ex eo autem quod sequitur manifesto percipitur, quomodo supra ceperit πράγματα: cōtrarium enim eius est, quod nunc inquit: τὰ δ' ἐν τῷ λόγῳ: in scena enim res fiunt, ab histrionibusq; ita administrantur, vt si eo tempore gererentur: ab oratore autem exponuntur: & antea factæ commemorantur: in orationéq; demum positæ sunt. inquit igitur. Quæ autem in oratione manent, oportet scilicet: hoc enim repetendum est, à dicente confici ac comparari: quod contrarium eius est, quod supra dixit, quamuis non doceatur, & accuratè declaretur. id est ἄνευ διδασκαλίας: quod enim conficitur studio dicentis docetur & explanatur: illud verò cuiusmodi sit sua ui apparet. Addidit etiam hic, quod tanquam declararet proxima vicina uerba, id est quod dixerat à dicente comparari:

id verò

id verò est & ab oratione nasci: quod enim ab eo, qui verba facit de ea re conficitur, id ab oratione proficiscitur: indéq; ortum habet. Probare verò volens, quod dixerat, res illas tales fieri opera dicentis, à contrario id constituir: inquit enim. Si nanq; res illæ sua vi intelligerentur esse iucundæ, & non tales efficerentur ab oratione, & accurata ipsius disputatione, quod restaret opus, officiumq; dicentis? quasi dicat su persedere ille posset oratione: nec haberet cur in ea se tantopere iactaret: hoc autem absurdum est, quasi silentium indici oratoribus: nec operam eorum requiri, quæ tantopere prodest causis. Fructus igitur est, quia vt commodum est, causaq; postulat, quæ exponuntur, efficiuntur aut iucundæ, aut tristes, aur atroces, aut aliquid eiusmodi: quamuis enim nunc vnum horum ponat: id est iucunda, reliqua tamen audienda sunt.

Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν, ἓν μέν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. οἷον τί ἐντολή, καὶ τί εὐχή, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλή, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον: παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ: ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει, εἰπών. Μῆνιν ἄειδε θεά: τὸ γὰρ κελεῦσαι (φησι) ποιεῖν τι, ἢ μή, ἐπίταξίς ἐστι. διὸ παρείσθω, ὡς ἄλλης, καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα.

Eorum autem, quæ circa locutionem: vna quidem species est animaduersionis figuræ locutionis, quas percepisse est histrionicæ, & eius, qui huiuscemodi habet architectonicam. ceu quid mandatum est, & quid preces, & narratio, & minæ, & interrogatio, & responsio, & si quid aliud huiuscemodi: ab cognitione enim vel inscitia harum rerum nulla in poëticam artem reprehensio affertur, quæ quidem alicuius pretij sit: Quid enim aliquis existimet vitiose tractata esse ea, quæ Protagoras accusat, quod cum putet precari, præcipit, vbi dixit. Iram cane dea: iubere enim inquit aliquid facere aut non, præceptio est. Quare omittatur, ut alius, & non poëticæ artis, consideratio.

Cum supta ostendisset restare, vt de locutione, sententiaq; disputaretur: quarum tamen duarum rerum alteram hic accuratè non persequitur, quia vt narrat, exposita illa sit, diligentérq; tractata in libris de arte dicendi: quamuis nunc quoque breui tradat, & quid ipsam conficiat, & quæ partes eius sint, aggreditur alteram, id est locutionem: & cum plura in natura eius, viq;, spectanda animaduerti possint, vnum illorum esse ait, figuras, quas appellat, locutionis: quæ autem illæ sint, ipse docet. Animaduertendum autem in primis longè aliam rem intelligere magistros dicendi, quamuis vtantur iisdem nominibus, quum dicunt σχήματα λέξεως: ita enim ipsi vocant ornatus quosdam & tanquam lumina orationis: distinguuntq; posteriore nomine ab iis luminibus, quæ manent in sententiis: quæ σχήματα διανοίας ea de causa ab ipsis vocantur. Sed hoc nunc relicto, quod admonuisse satis fuit, vocatæ hæ figuræ ita videntur, quia aliter atque aliter vultus, totum ue corpus, cum variantur illæ, conformatur, vt meritò hac de causa schemata figuræq; ipsæ appellatæ sint. Has igitur exquisitè nosse non poëticæ artis, sed histrionicæ officium esse inquit: quia autem ars à strato separata nihil cognoscit, sed illi adiuncta tantum percipit, quod percipit, quasi declarationis loco addit. Et eius qui huiuscemodi teneat architectonicam. τοιαύτην verò, non ταύτην, videtur dixisse: id est huiuscemodi, non hanc, quasi non omnino velit histrionicam esse, in cuius potestate illa sit, quæ moderatur

ac fingit corpus, vt postulant diuersæ rationes ac modi pronuntiandi, sed similem ipsi quandam, quæ in inferiures multas ius habet, & tanquàm præcipit, quid ipsis facto opus sit, vt princeps eorum fabris in domo ædificanda: hoc enim valet architectonicam esse. Exemplis autem, & singularum partium appellatione, declarare volens, quæ sint figuræ hæ, inquit, Ceu quid sit mandatio, quid precatio, & quæ narratio. vocat autem ἐντολὴν, vocis orisq; formam, qua quis alicui quippiam mandat: vt precationem etiam, quomodo quis fingit vocem, cum votum facit, & oratione sua poscit aliquid à diis immortalibus. eadem ratio reliquorum modorum est: nec tamen eorum omnium nomina ponit: nam in extremo multis iam enumeratis, quasi dubitans an aliqua restent, ait. Et si quid aliud huiuscemodi. Probare autem volens, non oportere sollicitam esse artem poëticam de his rebus, nec debere exquisitè ipsa percipere, rationem hanc eius rei reddit: docet enim ab harum rerum scientia, aut inscitia, non posse in artem poëtarum cadere nllam reprehensionem, quę momenti alicuius sit. Cum igitur labi in aliquo horum, nec vim eius tenere, non afferat poëtæ iustam vllam reprehensionem, intelligitur curæ ipsius nun esse hæc minutè perdiscere. Respondet igitur, quod inquit. παρὰ γὰρ, & quæ sequuntur, superiori illi parti ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς: affertur enim causa his verbis manifestò alicuius rei: illa autem est, quod officium poëtices non est ea tenere, sed histrionicæ: Poëtices verò non esse significauit, quamuis id non expresserit, quum histrionices esse affirmauit. Videndum auté cur non solum dixerit ab ignoratione, verum etiam à scientia harum rerum nihil veræ reprehensionis cadere posse in artem poëtarum: neque enim cognitio alicuius artis occasionem vnquam videtur dare peccandi. & sanè quamuis contrarias res appellarit, vt consuetudo videtur esse loquendi: ab altera tantum deterioréq; parte videtur nasci vitium, ansaq; erroris. Παρὰ hic eandem vim, quam supra, habet, cum inquit καὶ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι: valet enim ab: motumq; alicunde significat. Multis autem locis ipse ita hanc particulam cepit: sed alij quoq; Græci auctores, ut Polybius in iij. libro historiarum, cum inquit. μὴ παρὰ τὴν τῶν δυνάμεων ἀποδειλίασιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ προεστῶτος εὐλάβειαν γεγονέναι: id est in mentem venit Romanis, quod res antea male gesta esset: consternatæq; animo in pugna aliqua visæ forent eorum copiæ, non natum esse id à timore militum, sed à ducis metu, & nimia in conserendo prælio cautione. Φέρεται ἐπιτίμημα dictum est, vt φέρεται σημεῖον, φέρεται ἔλεγχος, & plura alia huiuscemodi: ita enim crebrò locutus est hic scriptor. Quod itidem inquit. ὅ,τι καὶ ἄξιον σπουδῆς, manifesto significat quod dixi, id est quod alicuius sit ponderis: nam non defuerunt, qui ob has res poëtas accusarint, & ipsis vitio verterint, quod lapsi sint in his gestibus, vt ipse Protagoræ exemplo confirmat: sed negligi possunt huiuscemodi illorum criminationes: nec dignæ sunt, quas aliquis adhibito studio refellat: Tanquam igitur deterrere voluit eos, qui contra sentirent, ita interrogans ipsos: & quod illi arripere potuissent, tanquàm opinioni suę confirmandæ aptum, antea confutans. Quid enim peccati aliquis in se continere putaret ea, quæ Protagoras reprehendit: quod existimans orare, precésq; adhibere Homerus, imperat, his verbis vsus. Iram cane dea: quamuis autem vnum tantum eorum ponat, quæ in summo poëta accusare solitus erat Protagoras, plura tamen illa fuisse apparet: sed cuncta eiusdem generis, ex verbis Aristotelis, qui inquit, Ea, quæ: quam autem ille reddebat rationem huius rei, exponit hoc pacto: iubere enim inquit Protagoras facere aliquid, aut non, est præceptio, id est formam habet imperandi, personæq; præstantiam significat. Quod verò auctor adiungit. Quare omittatur, habet hanc uim: declaratq; non oportere ipsum de his figuris gestibusq; orationis accurate præcipere: quia, vt statim aperit, non est propria eius artis, quam nunc tradit, hæc contemplatio atque animaduersio, sed alius, id est histrionicę: nam oratores etiam, qui aliter vitia quædam in agendo à se depellere non potuerunt, ab histrione aliquando emendati sunt. Vidit etiam Eustathius hoc, quod obiici aliquo modo poterat Homero in primis statim verbis Iliadis, ac diligenter purgauit. Cum autem illustris locus sit: nec Aristoteles nunc contendat poëtam defendere: contentusq; fuerit inanitatem eius criminationis indicasse, supersedebo & ipse loci illius explicatione.

Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδ' ἐστὶ τὰ μέρη. στοιχεῖον, συλλαβή, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος.

Locutionis autem omnis hæ sunt partes, elementum, syllaba, coniunctio, nomen, verbum, articulus, casus, oratio.

Cum, officium suum constituens, ostendisset non esse nunc diligenter explicandam quæstionem illam de figuris ac gestibus locutionis, quia est alius artis propria illa consideratio, se parat ad ea videnda, quæ ratio huius studij poscebat, & quæ non sine culpa negligentiæ omitti poterant: primumq; definit, quid locutio sit: ita enim appello, quam ipse vocauit λέξιν. cum manifestò intelligatur longe aliam rem ipsum esse velle λέξιν, ac λόγον: nam λέξιν, totum quoddam & quasi genus: λόγον vero, (vocemus id nunc orationẽ) partem & tanquam speciem esse uult: numerat enim ipsam in partibus locutionis: extremam tamen, vt quæ plenior & compositior sit. Ammonius quoque, qui diligenter de his rebus disseruit in commentariis in librum Aristotelis περὶ ἑρμηνείας, ita hunc locum cepit: apertéq; declarauit, quid discriminis esse putaret inter locutionem atque orationem, vt sequar superiorem meam horum verborum interpretationem: neque enim me fallit Latinis his nominibus sæpe veteres auctores indifferenter vsos esse. Putat igitur ille orationem esse comprehensionem in primis vocum res significantium. Locutionem verò simpliciter omnium, quæ assumuntur in rationem loquendi, ac sensus animi proferendi: hoc enim arbitror ipsum illic appellasse διαλεκτικήν. omnium verò scilicet vocum comprehensionem. articuli igitur, coniunctiones, aduerbia, & præpositiones, qui primo res non significant, sed potius vinciunt orationis partes, valentq; ad aptam illarum compositionem ac seriem, non sunt orationis partes, sed locutionis. Animaduertendum tamen, an Aristoteles, cum dixerit. Locutionis omnis, non simpliciter locutionis, appendice illa separarit locutionem ab oratione: quæ vocabula si sumpta simpliciter fuerint, ac sine additamento vllo, discrimen nullum inter se habitura fuerint, vt sanè ceteri scriptores illa vsurpare consuerunt. Aut hoc certè, aut aliud quippiam illic ipsa valet. Singula, quæ sequuntur, verba, id est partes ipsas locutionis, non oportet nunc accuratè explicare, cum ipse diligenter in hoc opus, illorum ordine seruato, incumbat: ab elemento autem orditur, hoc pacto,

Στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστι φωνὴ ἀδιαίρετος: οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή: καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναὶ, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον.

Elementum quidem igitur est vox indiuidua: non omnis autem, sed ex qua natura fit, vt nascatur intelligibilis vox: etenim beluarum sunt indiuiduæ voces, quarum nullam dico elementum.

Literam vocat eodem nomine, quo quattuor initia rerum, vnde vniuersus orbis constitutus est, à Græcis appellantur: huius autem nominis veram causam esse puto, quod omnis vox ex illis conflatur primis partibus, & cum dissoluitur, in easdem recidit: quæ ratio est elementorum ipsorum. Primum igitur genus ipsius ponit: esseq; affirmat vocem: sed quia plurimæ voces inueniuntur, quæ cum secentur, nullo modo elementa vocari possunt, primum ipsas reiicit: separatq; hanc ab illis omnibus, addens, indiuiduá: hæc enim diuidi secariq; in partes non potest: Verum quia non satis hoc est ad separandam ipsam à ceteris omnibus vocibus, quia inueniuntur etiam voces aliquæ, quæ quamuis diuidi non possint, non tamen sunt elementa, addit quod adhuc desiderabatur: id est huiuscemodi illam esse debere, vt ex ipsa commode conflari possit vox, quæ aliquid significet: ac cuius vis ab aliquo, qui auribus ipsam accipiat, percipiatur: hoc enim arbitror valere συνετή. inquit autem auctor

σύμφωνα γίνεσθαι, & non γίνεται, nisi fallor, quia non semper ceteræ voces sequuntur, quæ aut syllabam aut dictionem constituunt; & tamen ipsa, quantum in ipsa fuit, hoc præstare poterat, neque per illam stetit, quo minus id efficeretur: neque enim verum puto, quod non nulli dixere, ita hoc prolatum esse, & quasi natura additum, quia elementum, aut uox ex elementis proferri potest, & ab aliquo non audiri: hoc enim inclusum est in eo, quod infra voci adiectum est, id est in verbo συνθετή: neque enim valet illud, quod omnino percipitur, sed quod, nisi aliquid obstiterit, intelligi potest. Causam autem attulit, cur posterius hoc addiderit, & inquit. Etenim beluarum sunt indiuiduæ voces, quarum nullam appello elementum. Cum sint igitur voces non nullæ expertium rationis animantium, quæ eadem illa ratione diuidi non possunt, quia ex eis non efficitur vox, quæ significet aliquid: & vnde sensus eius, qui eam profert, intelligatur, non sunt habendæ illæ elementa. Sibilus autem, screatus, huiuscemodiq; non nulla, quæ quamuis significent aliquid, non tamen aut elementa sunt, aut ex elementis constant, inde excluduntur, vt arbitror, quia ex ipsis non conformatur vox (ut ipse appellat) συνθετή. alioqui voces etiam beluarum, cum quibus hæ, aut eædem, aut ualde similes sunt, & ipsæ etiam forent συνθεταὶ, id est ratione quadam certa intelligerentur, & earum esset firma exquisitaq; scientia: quod in his non contingit. Subtiliter autem admonuit Madius fieri etiam posse, vt voces non nullæ, quæ constant ex elementis, non significent: quod ipse exemplo quodam frequenti apud dialecticos; probat: id est uoce blitiri: neque enim quamuis oporteat omnino constare ex elementis vocem, quæ ordine certo significet, necesse est omnem vocem, quæ id habet, posse percipi, & certa ratione cognosci: aut, quod fortasse verius est, quamuis è genere earum sit, quæ percipi possunt: hoc enim supra ostendi valere συνθετὴ, non tamen percipi, quia non sit in consuetudine: nec ea utantur homines ad aliquid significandum: nam noua, quæ cuduntur, nomina, cum vsu comprobantur, huiuscemodi & ipsa sunt: antea enim ab aliquo temerè prolata, quamuis ex elementis constassent, nihil significassent: & tamen vi sua, naturaq;, συνθεταὶ extitissent.

Ταύτης δὲ μέρη, τό, τε φωνῆεν καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον. ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν. οἷον τὸ ᾱ, καὶ τὸ ῶ. ἡμίφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς, ἔχον φωνὴν ἀκουστήν. οἷον τὸ σ, καὶ τὸ ρ. ἄφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς καθ' αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνήν: μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων τινὰ φωνὴν, γινόμενον ἀκουστόν. οἷον τὸ γ καὶ τὸ δ. ταῦτα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος, καὶ τόποις, καὶ δασύτητι, καὶ ψιλότητι, καὶ μήκει, καὶ βραχύτητι: ἔτι δὲ καὶ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ. περὶ ὧν καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν.

Huius autem partes, vocaleq; & semiuocale, & mutum. est autem vocale quidem, quod sine ictu habet vocem, quæ audiri potest, ceu ᾱ, & ῶ. Semiuocale autem, quod cum ictu habet vocem, quæ audiri potest, vt σ, & ρ. Mutum autem, quod cum ictu per se quidem nullam habet vocem: cum his autem, quæ habent aliquam vocem, efficitur huiuscemodi, vt exaudiri possit. ceu γ, & δ. Hæc autem differunt inter se figuris oris, & locis, & crassitudine & tenuitate, & longitudine & breuitate. Adhuc autem acumine, & grauitate & medio. De quibus singillatim in metricis conuenit contemplari.

Cum quid elementum foret docuisset: vocemq; indiuiduam illud esse significasset, explicaturus quot partes species ve elementorum sint, in diuisione hac non respondet

ſpondet nomini elementi, ſed ei, qno tanquàm genete elementorum vſus fuerat: id eſt voci, quæ muliebri etiam genere Græcè, vt Latinè, appellatur: inquit enim. ταύτας δὲ μέρη. Hoc autem admonui, quia quod huic reſpondet in Latino ſermone fallere poſſet: commune enim omnium generum eſt. Huius igitur inquit, ſcilicet vocis indiuiduæ, quæ ita diſtinguitur à ceteris indiuiduis vocibus, vt ſignificauit, partes ſunt, vocale ſcilicet elementum: (nunc enim ad id, quod ſupra definitum fuerat redit) & ſemiuocale, & mutum: Tres igitur ſunt partes elementorum, ſiue literarum, ita inter ſe diſtinctæ, vt nunc declarabit. Ordinem autem perſequens, primum vocale elementum definit: quod eſſe inquit id, quod ſine ictu habet vocem, quæ auribus percipi audiriq́; poſſit, quod reliquis duobus diuerſa ratione non contingit. Προσβολὴν, quod eſt apud auctorem, ſanè arbitror ualere ictum ac percuſſionem, non tamen cum uox ferit fauces, ſiue linguam, ſiue palatum, ſiue labia: nam hoc commune omnium literarum puto, ſed cum litera aliqua in alteram incurrit, ad eamq́; offendit, dum pronuntiatur, ea ratione, qua infra diligentius oſtendetur. Litera igitur vocalis, vt ſonus eius audiatur, non eget hoc ictu: quamuis ſi accidat etiam, vt cum alia litera coniuncta ſit, & in pronuntiando cum ea collidatur, ſonus eius non impeditur ea de cauſa, ſed addito etiam illo exauditur: & tamen quod inquit nunc Ariſtoteles, quamuis hoc ei non contingat, & ſine ictu hoc ipſo, habet eam vim, vt per ſe ipſa audiatur. Hæc, niſi fallor, eſt ſententia huius loci. Cum autem infra & ſemiuocalis & mutæ literæ exempla poſuerit, inueneримq́; in antiquo libro hic quoque eadem ratione exemplum uocalis: quod in excuſis antea non legebatur, reponendum illud cenſui. Primam igitur & poſtremam uocalium exemplum eſſe uoluit Ariſtoteles eius, quod dixerat, & declarare uocem omnes illas habere, quæ ſine concurſu, auxilioq́; conſequentis literæ exaudiri poſſint. Hac verò explicata, tradit ſemiuocale elementum eſſe, quod cum ictu hoc habet uocem, quæ audiri poſſit, id eſt beneficio illius hoc obtinet: quod ſi ſolum illud elementum pronuntietur, & nõ incurrat in aliud, à quo excitetur, quod ſepultum in eo erat: atque ita obſcurum, ut commode exaudiri prius non poſſet, uox ipſius non perciperetur. Habet igitur & ipſum vocem, ſed, vt docui, tenuem admodum, & quaſi ſopitam. cum ictu igitur hoc ſentitur auribus: ſine illo verò, nullo modo. cur autem uocem ἀκουστὴν, id eſt quę audiri poſſit dicat, & non affirmet illam audiri, apparet: quamuis enim nemo adſit, qui audiat, nihilominus tamen illa huiuſcemodi eſt: habetq́; eam poteſtatem, ut auribus percipi queat. Reſtat tertium genus, quod ita explanat. Mutum autem, quod cum ictu per ſe quidem nullam habet uocem. Cum his autem, quæ habent aliquam uocem, fit huiuſcemodi, ut ſub auditum cadat. diſcrimen igitur inter ipſum & ſemiuocale uidetur eſſe, ut quod adiuuat ſemiuocale, & huiuſcemodi ipſum reddit, ut auribus percipi poſſit, non adiuuet elementum mutum: neque enim ut illud, partem ullam in ſe uocis habet, ſed penitus ipſa orbatum eſt. Semiuocale uerò, ut oſtendi, non nihil uocis in ſe continebat, ſed obſcurum illud & exile: in quamcunq, uero uocem ipſum incideret, ſtatim excitabatur in ipſo, quod antea non apparebat, & quaſi ſopitum iacebat. Fieri autem poteſt, ut muta litera concurrat cum multis, nec tamen ope eius percuſſionis acquirat uocem, nec huiuſcemodi fiat, ut ſub auditum cadat: ſolum enim ei contingit, ut audiri poſſit, cum ferit aliquam, quæ particeps ſit uocis: accipit enim ab illa id, cuius ipſa ſua ui expers eſt. Qui putarunt intelligendam eſſe percuſſionem, quæ fit, cum uox ferit linguam, palatum, labia, meo iudicio peccarunt: illud enim proprium eſt uocis: neque enim exiſtere uox poteſt, niſi ſpiritus incidat in eas corporis partes: longe autem alium concurſum nunc arbitror ipſum intelligere, ubi de ſono uocéq; literarum diſputat: & vt ſupra oſtendi, ictum qui fit cum litera, quæ conſequitur. hunc igitur ictum non ſemper adiuuare dicit literam mutam, nec reddere illam talem, ut exaudiri poſſit: ſed tunc ſolum, cum ea, in quam incidit, uocem habet, quæ exaudiri queat. Concurſus igitur, ictusq́; non ea ratione, qua concurſus eſt, hoc efficit: nam ſi hoc ipſe præſtaret, quilibet concurſus hoc efficeret: ſed concurſus cum litera, quæ uocem poſſidet: acquiritur enim tunc aliquid uocis concurſu illo antecedenti literæ, quæ antea omnino ipſa carebat. intelligit autem manifeſtò literas uocales: ſolæ enim ex omnibus uocales literæ ha-

bent uocem. Mutæ igitur incurrentes in uocales & ipsæ huiuscemodi fiunt, ut auribus percipi possint: aliter auté nullo modo: exemplum verò harum ponit γ, & δ. Sequitur apud auctorem, quod commune est omnium elementorum. Hæc autem differunt figurisq; oris & locis: quorum verborum vis aperta est: significant enim, de quo diligenter copioseq; disseruit Halicarnasseus, quomodo id in singulis contingeret, declarans: quasdam literas pronuntiari hoc pacto ore conformato: alias autem, longe aliter eodem ficto, ac diuersa demum figura: nam aliæ etiam summis labiis, aliæ interioribus partibus oris, ac faucibus pronuntiantur. Quod sequitur. Et crassitudine & tenuitate, apertum & ipsum est: quædam enim literæ crassæ sunt, quę numerò tres sunt: θ, scilicet, & φ, & χ. quædam uerò tenues, & quæ sonum exilem habeant, quæ sunt, vt videtur ipse existimare, reliquæ omnes è numero mutarum. Inferioris tamen ætatis grammatici tertium adhuc genus excogitarunt, quod interiectum est inter hæc duo: ideoq;, quod mediam quandam naturam retineat, appellarunt ipsum medium: illud autem conficere uoluerunt tres superiores, si dematur inde sonus ille crassior, & aspiratio deniq;: fiatq; pro θ. τ. & pro φ, π: eadémq; ratione pro χ. κ. Noster tamen doctor hoc non tangit, vt qui subtiliter nunc de his non agat, & hanc curam relinquat illis, quorum munus est id exquisitè tractare. Addit autem. Et longitudine, & breuitate: quo declaratur literas quasdam esse natura productas, ac prolixo tempore pronuntiari: alias verò correptas, quæ breui tempore edantur. Sed hic quoque, quod supra itidem fecerat, in literarum crassitudine, aut tenuitate consideranda: medium, quod versatur inter has: quarum alteræ, longæ: alteræ verò, breues sunt, non considerat: sunt enim non nullæ animaduersæ ab his, qui curiosius hæc inuestigarunt, quæ ancipites sunt: ac geminum tempus: id est nunc correptum, nunc productum habent. An quod in extremo posuit. Et medio, non proprium est illius distinctionis, sed commune ipsi cum superioribus his duabus, &, ut loquuntur, ἀπὸ κοινοῦ inseruit tribus his partibus? Quod sanè verius puto, ne cogamur fateri hunc locum apud hunc diligentem magistrum inchoatum esse: illic verò collocasse id uidetur, ne cum tedio aliquo idem tribus tam vicinis locis repeteret. Restare adhuc dicit, quod facit ad sonos eos, quos ipse alibi vocat τόνους: alij autem, qui suo proprioq; nomine ipsos ostendere uoluerunt, appellant προσῳδίας: Latini uocant accentus. Discrepare igitur adhuc dicit literas hac ipsa re, id est acumine, grauitate, & medio: quædam enim literæ acutum sonum habent: quædam grauem: aliæ non nullæ medium inter hos: qui est ille, qui uocatur περισπωμένη προσῳδία. Cicero his verbis in oratore ipsos significat, vbi de ui uocis, incredibiliq; ipsius suauitate differit. Acutum, grauem, inflexum sonum. His verò omnibus expositis, de illis singillatim, exquisitéq; oportere differere inquit in his quęstionibus, quæ pertinent ad rationem metrorum tradendam: quas disputationes, scriptionésq; appellat μετρικά: eadem ratione, qua διαλεκτικά, ῥητορικά, ἠθικά, accuratas disputationes de illis rebus, vocare consueuit. locus igitur proprius harum explicationum est, ubi condendorum versuum ratio, arsq; traditur: illicq; decet diligenter has quæstiones persequi, quæ minus aptè hic explicarentur.

Συλλαβὴ δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, συνθετὴ ἐξ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος: καὶ γὰρ τὸ γ̄ ρ̄ ἄνευ τοῦ ᾱ συλλαβή, καὶ μετὰ τοῦ ᾱ. οἷον τὸ γρᾱ. ἀλλὰ καὶ τούτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς τῆς μετρικῆς ἐστι.

Syllaba autem est vox, quæ nihil significat, composita è muto & vocem habente: etenim γ̄ ρ̄, absque ᾱ, syllaba est, & cum ᾱ. (eu γρᾱ: sed & horum contemplari differentias metricæ est.

Cum literam definisset, breuiq; de ui ipsius disputasset, quod ordine sequebatur aggreditur, id est syllabam: eamq; esse dicit uocem sine significatu, compositam è muto & uocem habente. scilicet elemento. pręter igitur quàm quod valde concisus est in hac re explicanda, ita obscurè loquitur, ut non nullæ statim exoriantur quæstiones.

stiones. Prima earum est, quod uidetur uelle, literæ unius uocem non rectè posse syllabam appellari, cum tamen plurimæ huiuscemodi reperiantur: & sanè nomen, quod huic rei impositum est, & ipsum idem ostendere uidetur: nam syllaba uocata est ab συλλαβεῖν, quod ualet comprehendere: Vnde à Latinis quibusdam grammaticis ipsæ uocatæ fuere connexiones, siue conceptiones, quibus Latinis uocabulis uim Græci nominis exprimere illi studuerunt. Sed peccarunt ea parte, qua syllabam esse dixerunt literam uocalem, aut literarum coitum: neque enim, si auctoritatem Aristotelis sequimur, syllaba est coitus literarum, sed uocum potius, nisi forte, ne ab eius sententia discedamus, præstat dicere syllabam uocem iunctam, connexamq; è sono literarum: apertius tamen illi contra iudicium ipsius commisisse uidentur, cum dixerunt, syllabam esse literam uocalem: præter enim quàm quod syllaba non est litera, ut declaratum est, sed uox, debet illa composita esse: hęc uerò nullo modo concreta est è duabus. Admirationem præterea gignit, quod affirmat syllabam uocem esse, quæ significatu careat: cum tamen in Gręco sermone plurima nomina reperiantur, quæ singulis syllabis constant, ut in Latino, mus, bos, lux: quin autem illa significent, dubium non est. Quare aut cum hoc accidit, illæ non ut syllabę considerantur, sed ut nomina plena, quomodo interpretes huius libri hunc nodum soluerunt: aut longe aliter noster hic doctor, quàm illi faciant, syllabam capit: quod multis de causis, si diligenter attendimus, suspicari possumus: nam hoc etiam ualde durum est, & contra peruulgatam opinionem, quod syllabam existere posse sine litera uocali uult: & sanè si syllaba est uox, cum coitus mutæ ac semiuocalis uocem aliquā in se contineat, uidetur illa non omnino falsò syllaba uocari posse. Sed cum uoluerit uocem illam tenuem & obscuram semiuocalis excitari ictu, ac concursu, uidetur ea ratione uerius syllaba posse uocari, quæ antecedentem habet semiuocalem: consequentem uerò mutam, contra atque Aristoteles exemplo ostendat: exemplis namq; ille explanaturus, quod dixerat, ait. Etenim γρ, sine α syllaba est, & cum α: nam quin adiuncta prioribus duabus literis α, syllaba illa foret, dubium non erat. in priore autem sententia confirmanda laborandum erat. Quare ipse ad exemplum confugit, atque illo tanquàm redditione rationis usus est. Quum igitur definire syllabam uellet, eam ipsius definitionem attulit, quę comprehenderet illam, quæ quibusdam syllaba uideri non potuit, & exorsus est à minus tali: Nam quin ea, quæ uocalem literam continet; syllaba & ipsa sit, in dubium uenire non poterat. Quod uerò Robortellus narrat se in calamo exarato libro aliter scriptum hunc locum offendisse, legiq; in eo, ἄνευ τοῦ α οὐκ ἔστι συλλαβὴ, ἀλλὰ μετὰ τοῦ α, οἷον τὸ γρα, de illius fide non dubito: cum tamen uestigium nullum eius lectionis inuenerim in meis exemplaribus, receptam scripturam sequar. Si certè illo pacto legeretur, negare non possem, quin omnia hic apertiora, planioraq; futura fuerint. Summus autem doctor, tanquàm offensus tedio harum minutarum rerum: seque hac molestia liberare uolens, quod optima ratione facere poterat, inquit. Sed horum etiam subtiliter uidere differentias, artis metricæ est: illius enim propositū est exquisitè hæc tradere, & summa adhibita diligentia inuestigare: quod supra etiam in quęstione de literis declaratū est.

Σύνδεσμος δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν, ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι: καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, ἣν μὴ ἁρμόττῃ ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι καθ' αὑτήν. οἷον, μέν, ἤτοι, δέ. ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν μιᾶς, σημαντικῶν δέ, ποιεῖν πεφυκῦα μίαν φωνήν.

Coniunctio autem est vox nihil significans: quæ neque vetat, neque facit vocem vnam significatiuam, ex pluribus vocibus aptam componi, & in extremis & in medio, nisi congruerit in principio orationis ponere per se. Ceu μέν, ἤτοι, δή, vel: vox nihil significans: quæ ex pluribus quidem vocibus vna, significatiuis autem, facere apta est vnam vocem.

Tertiam ponit partem locutionis, ordinem adhuc, quo supra ipsas appellauerat retinens, coniunctionem, ipsiusq́; vim diligenter explicat: non enim contentus vna definitione, alteram adiungit, quo magis occultam eius notionem euoluat. Primum igitur inquit coniunctionem esse vocem significatu carentem: nam quin vox edatur, cum coniunctio profertur, dubitari non potest: nihil tamen illa significare dicta est, quia rem nullam certam ostendit, quod etiam antecedenti parti contigit: idem enim syllabæ vsu uenire declaratum est: nam literam quoque solam aliquam nihil significare sua vi apertum est.. Sed hoc illius definitioni addere non necesse fuit, quia nemo facile suspicaretur hoc ipsi contingere, vt ceteris partibus, quibus cum hoc ipsi commune sit: illæ namque facilius quempiam decipere possent: existimariq́; & ipsæ significare, vt syllaba, coniunctio, articulus. eo autem, quod statim adiungit, separat coniunctionem ab iis partibus, quæ ipsam cingunt, expertésq; & ipsę sunt significationis: tradit enim hanc esse naturam coniunctionis, vt non demat significationem alicui voci, quæ id in se habet: vetetq́; ipsam munus suum obire: vt contra etiam non efficiat talem: tribuatq́; ipsi, vt id valeat: quod enim illa certam rem significat, aliunde habet, non à copula id accipit: tantum igitur ipsa coniungit res separatas, ac quæ prius multæ uoces erant, vnam reddit. οὐ κωλύει igitur, quod inquit, hoc meo iudicio valet. non impedit ipsam, quin significet, neque hoc ei eripit: nam sententia plena non est: & ex consequentibus verbis quid illic desideretur, percipitur. Cum autem & literæ singulæ voces sint, & syllabæ; & coniunctiones ipsæ: aliterq; nunc vocem accipiat, cuiusmodi vocem intelligat, aperit: dicitq́; vocem se illam significare, quæ à natura ita facta est, vt ex pluribus vocibus componi possit. Plures autem uoces (nisi fallor) appellat plura nomina, ex quibus constet sententia aliqua: quorum etiam nominum vocumq́; comprehensionem vocē vocat: neque enim arbitror accipi debere vocabulum aliquod iunctum: & quod constet è duobus pluribus ve nominibus: neque puto intelligere ipsum hanc compositionem uerborum. Quod verò addit. Et in extremis & in medio, tangit id, quod Latini etiam grammatici tradiderunt: coniunctionum enim quasdam dixerunt esse principales: alias verò subsequentes: tertium autem genus, medias, à locis, quos illæ in oratione occupant, ipsas appellantes. Aristoteles igitur præcipit non nullas in extremis collocari: extrema vocans, initium alicuius comprehensionis ac finem: nisi quis putet hoc nomine, quamuis multitudinis numerò vsurpatum sit, significari tantum finem, cum infra de principio loquatur: ostendatq́; manifestò quasdam inueniri, quarum sedes est initium orationis. ita igitur diceret coniunctiones & in fine comprehensionis collocari, & in medio, si fuerint eius generis, vt natura ipsarū non patiatur ipsas in principio comprehensionis collocari: nec tamen omnis coniunctio, quam medium non recipit, rectè potest & in fine, & in principio poni: sua enim certaque sedes omnibus est assignata: nec quæ initio congruunt, rectè possunt in fine collocari. exemplum ipsarum ponit tres has. μὲν; ἤτοι, δή. Ita autem explicata absolutaq́; priore definitione, posteriorem aggreditur, quam his verbis pertractat. Vel vox est nihil significans, quæ ex pluribus quidem vocibus vna, significandi autem vim habentibus, habet naturam efficerę vnam vocem. Hic igitur quoque, vt supra primū in ea ponit, quod proprium ipsius non est: nihil eam significare: statimq́; uim ipsius declarat, quæ est vt è pluribus vnam efficiat vocem: munus enim ipsius est nectere & vincire partes orationis, quas partes ipse vocat, vt totum etiam, uoces: ex pluribus enim vocibus tradit effici vnam uocem: voces enim illæ antea dissipatæ, nec inter se nexæ, non gignebant ex se vnam uocem: id nanque postea consequuntur beneficio coniunctionis. Quales autem esse debeant hæ voces, quæ copulantur, ostendit, cum inquit: σημαντικῶν δὲ: idest requiri, vt plures illę uoces per se aliquid significent: ac si non omnes; maior tamen earum pars hoc in se habeat. nam coniunctionem necessariam non esse vni uoci: nec posse munus suum obire, nisi duæ saltem, plures ve extiterint, manifestum est: & ipse hoc declarauit, cum inquit. Ex pluribus quidem vocibus vna. Verbis illis Grecis ἐκ πλειόνων πέφυκε (sic enim in libris calamo exaratis legitur) significatur uis atque officium ipsius coniunctionis, quæ huic uni rei inuenta est, vt nectat. Quod verò in quibusdam exemplaribus legitur. μίαν σημαν-

τικὴν φωνήν, corruptum esse puto: neque enim aut addit, aut demit significatum pluribus partibus orationis coniunctio: Sed id tantum facit, quod dictum est. quare improbè ab imperitis librariis id nomen eò inculcatum est. huius autẽ uarietatis mentio facta ab interpretibus non est, quia manifesto falsam, ut opinor, eam iudicauerunt.

Ἄρθρον δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ λόγου ἀρχὴν, ἢ τέλος ἢ διορισμὸν δηλοῖ. οἷον τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ, καὶ τὰ ἄλλα. ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι: καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου.

Articulus autem est vox nihil significans, quæ orationis principium aut finem, aut distinctionem indicat, vt τὸ φημὶ, & τὸ περὶ, & reliqua: vel vox nihil significans, quæ neque prohibet, neque efficit vocem unam significatiuam, ex pluribus vocibus natura aptam componi: & in extremis & in medio.

Alium supra ordinem in enumerandis partibus locutionis secutus fuerat: articulum enim post nomen ac verbum collocarat: nunc autem, antequam vim eorum, notionémq; exprimat, articulum definit. Hoc verò non sine causa fecisse videtur: articuli nanque natura ualde propinqua est naturæ coniunctionum, vt è definitionibus ipsius planè perspicietur. Primum igitur commune habet hoc cum illis, quod & articulus ipse & coniunctio uox est significatu carens. Secundo autem loco, quod vt coniunctiones non nullæ in principio collocantur: alię uerò in fine: ita etiam articuli quidam initium orationis ostendunt: alij uerò fini indicando facti sunt, ut ipse statim tradit. Tertiæ adhuc rei inseruire articulos affirmat, id est valere ad rem aliquam certam, & quæ distinguatur à ceteris, demonstrandam. δηλοῖν enim διορισμὸν hoc ipsum arbitror significare: è multis enim sæpe contingit, ut pręcipuum aliquod ostendamus, atque ipsum è numero reliquorum eximamus: cui rei præstandæ accommodatus est articulus: nam quos initio monstrando factos esse dixit, sunt qui uocantur à grammaticis προτακτικοί: hi nanque ordine antecedunt rem, quam ostendunt: illi verò, quos fini declarando idoneos inquit, appellantur ab iisdem ὑποτακτικοί: quod infra rem, quam referunt, collocentur. Exemplum autem tantum posuit eorum, qui ostendunt rem aliquam, separatam à multis: id est τὸ φημί: nota enim illa atque articulo τὸ declaratur intelligi, accipiq; debere, uerbum φημί. loco uerò horum articulorum Latini vtuntur pronominibus ille & iste: ita descripto articulo aliam affert definitionem, quę penè ipsi communis est cum coniunctione: ut enim coniunctio addita non demit significatum comprehensioni illi, cui addita est: neq; prohibet quin idem, quod prius, significet: eodémq; pacto aduentu suo nõ facit, vt aliquid significet, si forte prius nõ significabat, ita etiam articulus: articulus enim quoq; nihil horum facit: additum uero hic est, quod in priore descriptione coniunctionis tantum supra positum fuerat: nam prorsus hoc necessarium iudicat Aristoteles ad uim articulorum declarandam: ostendere inquam articulos non nullos in extremis collocari: alios uerò in medio: qui videntur illi esse, quos supra dixit διορισμὸν significare. Non repetiuit autem ea verba, quæ sequebantur in coniunctione explicanda: quibusq; præceperat id, quod dixerat faciendum esse, nisi congruerit eam in principio orationis collocare.

Ὄνομα δέ ἐστι φωνὴ συνθετὴ, σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν ἐστι καθ' αὑτὸ σημαντικόν: ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμεθα, ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ σημαίνει. οἷον ἐν τῷ Θεοδώρῳ, τὸ δῶρον οὐ σημαίνει.

Nomen autem est vox composita, significatiua sine tempore, cuius pars

nulla

nulla est per se significatiua: in duplicibus enim non vtimur, vt & ipsum per se significat. ceu in Theodoro, illud doron non significat.

Articuli vi explicata nomen definit: quod & ipsum vocé esse, vt superiora omnia, dicit: hoc enim commune existit omnibus partibus locutionis, ac tanquam genus ipsorum est. non simpliciter tamen nomen vox esse dictum est: quod superioribus cunctis vsu uenit, sed vox composita: composita autem ex elementis, & è syllabis: quia nullum nomen vnica litera constat: nam quin reperiantur nomina, quæ vnius tantum syllabæ sunt, dubitari non potest. Quod verò σημαντικὴ addit, hac parte distinguitur nomen à superioribus vocibus, quæ carent significatu, & aliis etiam non nullis, quæ cum diuersæ ab illis sint, ac speciem nominum habeant, hoc uno excluduntur à nominibus, quod non significant, cuiusmodi est blitiri, coax, & alia huiuscemodi multa. Non significare autem ipsam, sed significandi uim habere inquit: hoc enim valet verbum id Græcum: quia nisi sint qui audiant, illæ non significant: neque ipsorum potestatis est hoc præstare: Sed illud tantum, ut per ipsas non stet, quin significent: sine tempore quod adiunxit, distinguit ita à verbo, quod prætérquam quod ostendit, aliquid fieri, aut sustineri, tempus præterea, quo ea agantur, significat. Quæ sequuntur. Cuius pars nulla est, quę per se significandi vim habeat, separat nomen ab oratione: orationis nanque partes, & comprehensionis alicuius, quæ sunt nomen ac verbum, seiunctæ etiam significant: & singulæ suam quandam propriamq; notionem habent, præter eam, quam coniunctæ simul conficiunt. Cuius autem, cum referat Gręcam dictionem ἧς, quę muliebris generis est, vocis, non nominis accipi debet. Animaduertendum verò, quod apud ipsum in libro περὶ ἑρμηνείας ualet κεχωρισμένον: hoc enim verbo illic vsus est in eadem re ostendenda, idem hic significasse duabus his uocibus καθ' αὑτό. Quia autem extant quędam nomina, quę cum iuncta sint è duobus nominibus (ipse διπλᾶ, id est duplicia nunc uocat: illic autem appellauit πεπλεγμένα, id est concreta & contexta) uidentur aduersari superiori sententiæ: partes nanque ipsorum, quæ integra nomina sæpe sunt, sua ui significant, euellit hunc scrupulum: affirmatq; nos non ita capere ea nomina in coniunctione illa, ut per se posita, separatimq; caperemus: quod etiam exemplo declarat. id autem hic est iuncta vox Theodorus. inquit igitur in hoc composito nomine posterior pars, quæ est δῶρον, non significat: quę in oratione sententiaq; aliqua proferenda donum significaret: non significat autem, quia qui nomen illud alicui imposuerunt, non hoc cogitarunt. Vt pars igitur eius nominis id constituit, & hoc tantum efficit: aliud verò non ualet. quæ, ut supra à me dictum est: & ab ipso in libro περὶ ἑρμηνείας accuratius exemplo alius iuncti itidem uiri nominis, declaratum in oratione ualeret, ac suũ propriumq; significatum retineret. Quod inquit οὐ χρώμεθα, respicit consuetudinem sermonis, quę χρῆσις appellatur: valétq;. non vtimur eo pacto illa uoce in compositione eius nominis: neq; ita illam capimus, vt sola perseq; posita vteremur: solam autem intelligo, non adnexam alij uoci: neque cum ipsa concretam: nam in cœtu etiam coagmentationeq́; aliarum uocum, idem quod destituta ab omnibus significat. Quęrendum autem diligenter, quod difficultatem non paruam in se habere cognouit philosophus Madius, quid ualeat hic uocabulum, quo auctor usus est in explicatione huius partis, συνθετή: simulq; cur non addiderit hic, quod in libro περὶ ἑρμηνείας ad definiendum nomé necessarium esse existimauit, κατὰ συνθήκην. Quod igitur ipsi in uoce illa συνθετὴ explicanda in mentem uenit, ualde probo, verumq; esse, prorsus arbitror: quod uerò postea dubitare cœpit, an uox illa corrupta foret, suspicatusq; est pro κατὰ συνθήκην ab imperito aliquo librario scriptum fuisse συνθετὴ, in eo auctoritatem ipsius non sequor: si nanque tam facile credimus ita omnia in antiquis scriptoribus maculosa perturbataq; esse, nihil erit, quod non in dubium reuocetur: atque ita omnis penè fructus, qui capitur ex lectione ipsorum, amittetur. Nam quod idem existimauit fieri etiam posse, ut omni suspicione sublata de veritate lectionis, pro eodem caperentur hęc duo loca: eademq; notio esset ualde discrepantium uerborum, quomodo hoc recipi possit non uideo.

Quare

Quare retenta sua propriaq; vocis huius συνθετὴ significatione, ita dissolui posse arbitror quæstionem alteram, quæ est, cur non in absoluenda definitione nominis posuerit hic quoq; ea verba κατὰ συνθήκην: supersederitq; contra eo nomine illic, quod hic nobis molestiam exhibuit: Vt eo in loco, vbi accuratius de his rebus differit, vtile esse putarit docere nomina ex pacto conuentuq; significare: & non quia naturalis sit notio, quam præ se ferunt, quod hic nullo modo necessarium existimarit: nam diuersis etiam verbis ipsum res easdem appellasse ambobus in locis, & illic diligenter, quæ declaratione egebant explicasse, quod hic non facit, satis apertum est, ut mirari non debeamus, si non omnino iisdem sententiis semper usus est. Sed uidit tantum, quid locus, quem in manibus haberet, postularet.

Ῥῆμα δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὑτὸ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων: τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἢ λευκὸν οὐ σημαίνει τὸ πότε: τὸ δὲ βαδίζει, ἢ βεβάδικε προσσημαίνει: τὸ μὲν, τὸν παρόντα χρόνον: τὸ δὲ, τὸν παρεληλυθότα.

Verbum autem, vox composita significatiua cum tempore, cuius nulla pars significat per se, quemadmodum & in nominibus. Hoc quidem enim, homo, vel album, non significant quando. Hoc autem, ambulat aut ambulauit, adsignificat: alterum quidem præsens tempus: alterum verò, præteritum.

Post nomen verbum definit, cui reliquis in rebus cum eo conuenit: vna autem tantum in re illa inter se discrepant, ut apparebit. & vocem igitur uerbum quoque esse inquit: & eam quidem compositam: nec non præditam ea vi ac potestate vt significet. Huc vsque igitur omnia paria sunt: ueque enim ne verba quidem variata sunt. quod sequitur distinguit verbum à nomine. in nomine nanque nulla notio temporis manet. vnde supra id ipsum, quod ipsum valet, sine tempore valere dictum est. Nunc autem tempus præterea in eo intelligi traditur: hoc enim significat hic μετὰ χρόνου: neque accipi debet vllo pacto, hoc auctorem dixisse, vt verbum, quum tempus abest, non significet: quum verò idem adest, significet, tanquàm tempus aduentusq; ipsius hoc ei largiatur. Discrimine hoc monstrato, ad aliud, quod commune ipsi verbo cum illo itidem est, redit: quare iisdem vocibus illud exponit, quibus in vi naturaq; nominis explicanda ipsum antea exposuerat: inquit enim. Cuius nulla pars significat per se. Nam quod addidit. Quemadmodum & in nominibus, similitudinem, quam in hoc habet cum ipso nomine, significat: quamuis facilius fortasse illic error aliquis oriri posset: cum enim inueniantur etiam verba iuncta vt nomina, verba iungi solita sunt cum præpositionibus, quæ uim significandi non habent: sed tamen reliqua pars falsò putari posset, quæ speciem eius rei habet, significare. Quæ vero adduntur statim, valent ad explanandum quod dixerat, Cum tempore: hoc enim in uerbo inueniri, cuius uestigium nullum in nomine reperiatur, ostendit. exemplum igitur vtriusque ponit: cum antea id, quod tradiderat in nominis natura explicanda, temporis in eo notam nullam esse, ac quod significat sine tempore ipsum significare, nulla ratione confirmasset. Quare hæc habenda est vtriusq; sententiæ explanatio. inquit igitur. Homo enim vel album non significant tempus: quæ manifesto est prioris sententiæ confirmatio: ambo enim hæc nomina sunt, quorum prius virilis generis est, alterum verò neutri. Significant autem, reddidi, non adsignificant: quia scriptos libros hic σημαίνει habere, nó vt in excusis legitur, προσσημαίνει animaduerti: & sanè ita legi debere arbitror. Cum adhuc de nomine sermo sit: præpositio enim tunc additur huic nomini, cum id, quod proprium est temporis significatur. Vt autem duobus exemplis duorum generum declarauit in nominis significatione non intelligi tempus, ita duobus exemplis, quæ duo diuersa tempora ostenderent, comprobauit in verbo præter primum significatum tempus etiam in-

intelligi

telligi, quo id, quod dicitur factum aut acceptum fit. inquit igitur. Ambulat autem vel ambulauit adsignificat, hoc quidem præsens tempus: hoc verò præteritum. præter igitur motum eum corporis, qui declaratur hoc verbo, ostenditur etiam hoc ipso tempore illum exerceri: eadem ratio est alterius exempli.

Πτῶσις δ' ἐστὶν ὀνόματος ἢ ῥήματος: ἡ μὲν τὸ κατὰ τοῦτου ἢ τούτῳ σημαίνουσα, καὶ ὅσα τοιαῦτα: ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ, ἑνὶ ἢ πολλοῖς. οἷον ἄνθρωποι ἢ ἄνθρωπος: ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτικά: οἷον κατ' ἐρώτησιν, ἢ ἐπίταξιν: τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βάδιζε, πτῶσις ῥήματος κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστί.

Casus autem est nominis, vel verbi: hic quidem secundum id, quod est huius, vel huic significans, & quæcunq; huiuscemodi: hic autem secundum quod vni vel multis. ceu homines vel homo: hic verò secundum ea, quæ ad gestus pertinent, vt per interrogationem vel præceptionem: ambulauit enim vel ambulat, casus verbi secundum has species est.

Quot modis casus in nomine & in verbo dicatur ostendit, cum casum etiam in partibus locutionis numerasset: plures enim ipsius notiones sunt: neq; tamẽ omnibus iis modis aut in nomine aut in verbo casus vsurpatur: nam quidam eorum locum in verbo non habet: vt contra alius, verbi proprius, à nomine excluditur. Tres vero diuersæ huius vocis videntur rationes notari. initio igitur rationem eam casus exponit, quæ nominis propria est: cum tamen communiter, vt apertè declarat, proposuerit agere de nominis vel verbi casibus. Nisi fallor autem prima ratio solius nominis est: postrema itidem. verbi tantum: media, vt res ipsa videtur testari: quamuis hoc ipse exemplo non confirmet, communis vtriusq;. Sed quomodo hæc tradiderit videamus: inquit enim. Casus autem est nominis aut verbi (recto autem casu hic quod explicatur, & vocem hanc casus accipio: nam in calamo exaratis melioribus πτῶσις, non ut in excusis [illegible], legitur) casus igitur nominis aut verbi, hic quidem est, qui significat secundum id quod est huius vel huic: & quæcunq; talia, id est casus capitur uno modo hoc pacto, uariaturq; in hoc tantum significatus eius nominis, quod ità flectitur, vt nunc huius de illo dicatur, id est generandi casu quippiam de illo proferatur: nunc uero huic, dandiq; casu. & eodem pacto in reliquis casibus: hoc igitur meo iudicio significat: docetq; significatum eius nominis aliter nõ uariari, sed tantum immutari: quod nunc huius, nunc huic, nunc etiam hunc de eo proferatur: id est omnibus iis modis leuiter notio eius distinguatur. Vt autem nomen hoc pacto inclinatur, ita verbum sic inclinari non posse apparet. Sequitur secunda mediaq; ratio, ita & ipsa exposita. Hic autem, secundum quod vni aut multis, id est casus etiam appellantur, cum ita uariantur: nomina scilicet: ac, nisi fallor, uerba, ut nunc de uno, nunc de multis sermo sit: quod ab inferioris ætatis grammaticis singularis ac pluralis numerus appellatur. Non sine causa autem hi quoque casus appellati sunt. nã cadit etiam sic, disceditq; à forma eius nominis uel uerbi, quod ita uariatur. Exempla huius rei positurus, uno tantum, quod rem ita se in nominibus habere docet, contentus fuit: inquit enim. Ceu homines, uel homo, qui sunt casus ita accepti nominis. Animaduertendum etiam ipsum ordinem immutasse: nam uidebatur prius hoc nomen singulari numero poni debuisse. Non minus igitur ille homo, quàm homines, casum uocari oportere putat. Ego autem huius opinionis sum, ut non solum rectè uocari posse existimem in uerbis, ut in nominibus, hanc uarietatem numerorum casus, sed etiam arbitror non stultè appellari posse in uerbis mutationem personarum, casus: quamuis de hoc apertè auctor non meminerit. Amas enim & amat, non minus cadunt ab amo, quam hominis & homini ab homo: & si hoc eandem personam notat: illud, diuersam. Restat tertia ratio propria uerborum; qui sunt modi appellari à grammaticis: hoc autem genus casus ipse dicit,

manere

manere in gestu actioneque: hoc enim videtur significare voluisse, cum ait κατὰ τὴν ὑποκριτικήν: nam vultus semper partesque corporis, quæ sensus animi indicant, variantur, & aliter atque aliter conformantur, cum variantur hi modi. Addidit igitur, explanans quod dixerat. Ceu per interrogationem, vel cum aliquid alicui mandamus: hoc enim valet κατ' ἐπίταξιν. Qui autem imperant, mandant. imperandi igitur modum Aristoteles ita significauit. exemplum verò huius casus modiq; est βάδιζε. Quare videndum est, an interrogandi nota adponi debeat post ἐβάδισεν, vt clarius intelligatur exemplum esse illius, quod κατ' ἐρώτησιν appellauit: quamuis enim plures adhuc modi restent, verisimile tamen est exempla posuisse eorum, quæ numerauerat. In primo verò segmento περὶ ἑρμηνείας, vbi disserit de oratione. ipsum vocare casus verborum, quum verbum distinguitur temporibus, apertum est: quæ nanque oratio enuntiet, ostendens, inquit, Huiuscemodi eam esse, quæ constet ex verbo aut ex casu verbi: non minus enim enuntiat qui aliquid exponit, quod aut iam præteriit, aut futuro tempore geri debet, quàm qui, quod illo ipso tempore geritur, existit ve. Verba eius hæc sunt. ἀνάγκη δὲ πάντα λόγον ἀποφαντικὸν ἐκ ῥήματος εἶναι, ἢ ἐκ πτώσεως ῥήματος: quod in extremo hic posuit κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη, arbitror ipsum εἴδη appellasse diuersos hos modos verborum. nam restare adhuc non nullos, in quibus gestus varientur, quiq; voce, vultuq; distinguantur, apertum est. Quæ igitur sint eiusdem generis ita notauit: vt supra, cum explicuisset, qui nunc vocantur vulgo casus nominum, in extremo inquit, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Sed etiã, quod in principio huius partis est, ὀνόματος ἢ ῥήματος, puto particulam ἢ positam esse pro καὶ, & non disiungere hoc loco, sed copulare, quemadmodum etiam supra cum ait. περὶ λέξεως ἢ διανοίας: illic enim quoque significat, et; neque enim restabat de altero tantum eorum, sed de ambobus, præcipere,

Λόγος δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ: ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι: οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται. οἷον ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός. ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶναι λόγον. μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει. οἷον ἐν τῷ βαδίζει Κλέων, ὁ Κλέων.

Oratio autem, vox composita, significatiua: cuius quædam partes per se significant aliquid: non enim omnis oratio ex verbis & nominibus constat. Ceu hominis definitio, sed contingit sine verbis esse orationem: partem sanè semper quampiam significantē habebit. Ceu in illo ambulat Cleon, Cleon.

Postremam nunc partem locutionis, quæ fuit oratio, definit: & quæ sit vis huius nominis, ostendit. esse igitur hanc dicit, vt ceteras omries partes, vocem: & eam quidem compositam concretamq; ex aliis vocibus: hoc enim prorsus arbitror hic valere συνθετὴν: non quæ positione, atque ex pacto significet. Non uno autem modo composita vox hæc intelligi potest: iuncta enim oratio est & ex elementis & ex syllabis, quorum prius supra cotingere affirmauit syllabæ: alterum verò nomini ac verbo. puto tamen hic accipi debere ipsam iunctam esse è nominibus, & ceteris partibus orationis, quæ manifestò eam constituunt. Addit posthæc vim significandi eam habere: quod ipsi commune est cum nomine ac verbo: nam illa quoque id præstãt: adiungit tamen, quod ab illis abest. Cuius quædam partes per se significant aliquid: neque enim partes vllæ nominis aut verbi separatæ à ceteris partibus hoc præstant, sed notio quædam ex omnium congressu existit. Hoc autem proprium est orationis: vt si non omnes, partes tamen ipsius quædam, id est nomina ac verba, seiunctæ à reliquis significent: quod enim inquit per se, hoc ipsum valet: quod inde etiam intelligitur, quia in libro περὶ ἑρμηνείας, orationem definiens, cum idem significare vellet, verbo, cui Latinum hoc respondet, vsus est: inquit enim. ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον. Quod hic sequitur. Non enim omnis oratio ex verbis, & nominibus constat, valet ad refellendum eorum errorem, qui putarent omnem ora-

tionem aliquid significare atque indicare: si nanque omnis oratio ex verbis & nominibus constaret, id quod illi aiebant, prorsus verum fuisset: vbi enim verbum recte atque ordine adplicatum est ceteris partibus orationis, id prorsus efficitur, quod illi aiunt: cum tamen inueniantur orationes, à quibus verbum abest, vbi hoc desideretur, illic nulla huiusmodi existit significatio, quæ scilicet aliquid indicet atq; ostendat. Hoc igitur videtur hic tradere voluisse: nec tamen declarat quid fuerit, quod illi infirmare studebant: id verò fuisse illud, quod dixi, cognoscitur ex confirmatione eius sententię: ratione enim reddita probat non omnem orationem indicare. Verba autem, quæ adiungit, monstrant vnam è multis orationem, quæ nihil indicat, quia verbum in ea non est: inquit enim. Ceu hominis definitio: definitio enim hominis quæ est, animans particeps rationis, mortalis, non indicat eam rem esse, aut non esse: & est valde accommodatum exemplum huius rei: hanc enim arbitror esse veram definitionem hominis, quæ sanè aperit euoluitq; id, quod in illo nomine inclusum est, nec vltra quicquàm attingit. nam quamuis moris sit addere verbum, est, illud tamen ponitur tanquàm nota quædam, quæ declaret idem valere plura illa verba, quod valet vnum illud, quod definitur: neque enim definitio dicit esse, aut non esse rem, quæ definitur, sed tantum tradit illam esse vim & naturam ipsius: nullum certè dubium esset, quin ita hic locus capi deberet, si hæc verba. Ceu definitio hominis, sequerentur illa, quæ statim addit, & non antecederent: intelligo inquam hæc. Sed contingit sine verbis esse orationem. veruntamen arbitror, quod his posterioribus præcipitur, aliquo modo antea exemplo demonstratum fuisse. cuius exempli vis hæc sit, vt dixerit, ceu definitio hominis. verbi gratia est vna illarum orationum: addidit tamen id (nisi fallor) rei magis declarandæ causa, simulq; respondet ex altera parte illi, quod dixerat, non omnem orationem ex verbis & nominibus constare: aptumq; inde est. nam valet etiam, vt arbitror, ad ostendendum, illud. Ceu definitio hominis, exemplum esse orationis, quæ verbo careat, quia contrarium non oportuisset exemplo posito illustrare: quis enim nescit inueniri orationem, quæ verbo instructa sit, cum plerunq; oratio talis sit. cum tamen contra suspicari non sine causa aliquis posset, non extare orationem, quæ verbo careat, quia illam, quæ talis sit, orationem non habendam existimaret. Quare pergit idem constituere. nã adiungit. Verum contingit sine uerbis esse orationem. Vt autem verum esse negauit, omnem orationem habere vim significandi, ita concedit illam habituram semper partem aliquam, quæ significet: nec fieri vllo pacto posse, vt hoc ab ea tollatur. Exemplo verò, hoc ostendere volens, vsus quodam est, quod non valde accommodatum iudicatum est: videbatur enim orationem ponere debuisse, quæ cum tota nihil significaret, partem tamen significantem haberet. in exemplo tamen vtrunque fit: nam & totum & pars significat: inquit enim. Ceu in illa oratione. Ambulat Cleon. nisi vitium igitur est in hac lectione, contentus fuit ostendere partem orationis indicare: quod in hac profectò fit: nec eodem tempore studuit probare inueniri etiam, quæ id sine hoc habeat: ac fortasse etiam in hoc totus occupatus esse debuit, quamuis exempla passim occurrerent, quia paulo supra exemplum posuerat orationis, quæ cum tota non significet, quia non indicet: hæc autem ratio esse videtur, qua vna oratio vere significare posse dicatur: partes tamen significantes habeat, vt orationis partes significare possunt. In oratione igitur ambulat Cleon, posteriorem vocem, quę viri nomen est, significare dicit, quia rem illam ostendit. In Aldino sanè libro legitur *βαδίζειν κλέων* indefinito tempore, qua in lectione hoc non contingeret: ut totum scilicet aliquid indicaret, nisi aliquid ad complendam sententiam extrinsecus sumeretur. Animaduertendum tamen, an vere oratio hæc dici possit: neque enim videntur recte duo triaue verba temere ac sine certo vllo ordine collocata, posse oratio appellari. Non defuerunt etiam, qui licentia vsi, aliter tentarint hunc locum emendare, à qua corrigendi veteres auctores ratione animo semper abhorrui.

Εἷς δέ ἐστι λόγος, διχῶς: ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ. οἷον ἡ Ἰλιὰς μὲν, συνδέσμῳ εἷς: ὁ δὲ, τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἓν σημαίνειν.

Una autem est oratio, dupliciter: aut enim quæ vnum significat, aut quæ ex pluribus coniunctione fit. Ceu Ilias quidem, coniunctione, vna. Hominis verò ratio, quod vnum significet.

Addit superiori præceptioni aliud, quod tradere vtile quoque huic scientiæ putauit: nam in subtilioribus etiam libris, quibus rationem differendi instruxit, de eodem disputauit. Docet igitur orationem dici vnam duobus modis: vno nanq; modo, qui primus est, ac magis verus, oratio est vna, quæ vnam rem significat. ut Aristoteles ambulat. Socrates ad virtutem hortitur adolescentes: Alio modo vna dicitur oratio, quæ è pluribus constat orationibus: habetq; vt vna dicatur à coniunctione vna vel pluribus: quæ diuersas seiunctasq; orationes coniungunt: nisi enim illæ connecterent ipsas, plures orationes, non vna fuissent. Exemplum autem illustre amplumq; huius rei posuit, cum dixerit Iliadem, posteriore hoc modo vnam orationem esse: id est beneficio copularum, quæ vinciunt ipsam, atque vnam reddunt. Prioris modi est definitio hominis, quæ simplex oratio est: diciturq; vna, quia vnam tantum rem, non plures significet. & in primo autem segmento περὶ ἑρμηνείας, & in Analyticorum posteriorum secundo eodem pacto partitus est orationem vnam.

Ὀνόματος δὲ εἴδη· τὸ μὲν, ἁπλοῦν (ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται) τὸ δὲ διπλοῦν· τούτου δὲ, τὸ μὲν, ἐκ σημαίνοντος καὶ ἀσήμου· τὸ δὲ, ἐκ σημαινόντων σύγκειται. εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν, καὶ τετραπλοῦν ὄνομα, καὶ πολλαπλοῦν· οἷον τὰ πολλὰ τῶν Μεγαλιωτῶν, Ἑρμοκαϊκόξανθος.

Nominis autem species: hæc quidem simplex (simplicem autem dico, quæ non ex significantibus constat) hæc autem duplex: Huius autem, hæc quidem ex significante & significatu carente: hæc autem ex significantibus constat. esset autem & triplex & quadruplex nomen, & multiplex. ceu multa Megaliotorum, Hermocaicoxanthus.

Cum singulas partes locutionis definisset, quarum postrema fuit oratio: tunc accuratè de nomine differit: & quot species ipsius sint, ostendit. Videtur autem hic voce hac ὄνομα, cui respondet Latina, Nomen, non tantum nomen propriè appellatum significare, sed etiam verbum. Tradit igitur species nominis duas esse, quæ scilicet in frequenti vsu sunt: inueniri nanque nomen quoddam simplex: aliud vero duplex: quamuis ostendat etiam è tribus quattuorq; nominibus nomen connecti posse: antequàm tamen alteram speciem nominis ostendat, docet cuiusmodi nomen simplex vocet: affirmatq; se intelligere illud, quod non constat è partibus significantibus: nam quin & ipsum constet ex aliquibus, id est elementis aut syllabis, dubitari non potest: hæ tamen voces, vt supra ipse in earum vi explananda declarauit, nihil significant. Simplicis autẽ nominis ac duplicis diuisione facta, nõ vnum genus esse docet duplicium nominum: eorum enim quædam iuncta sunt è partibus dissimilibus; cum altera ipsorũ pars significet: altera nõ significet: quædam verò ex ambabus significantibus. Hac autẽ posterioris membri diuisione indicata, redit ad prius, atq; inquit superiorem illam diuisionem illo modo absolutam non esse. cum iungi etiam possint nomina è tribus, quattuor ve vocibus: ac fortasse etiam è pluribus. Cuiusmodi inquit sunt multa nomina Megaliotorum. Exemplum vero horum ipsorum nominum ponere volens, usus est vocabulo, quod constat è tribus nominibus trium Asiæ fluuiorum, id est, Hermo, Caico, Xantho: illud verò est, Hermocaicoxanthus. Huiuscemodi etiam est illud ab Æschylo conformatum: qui cum tragicus poëta, non dithyrambicus esset: imitariq; deberet sermonem familiarem, multum tamen sibi permisit in hac nominum compositione: durusq; ea de causa à quibusdam habitus est, & à

S ij comicis

comicis etiam eo nomine valde exagitatus: qui tamen cum in choro, carmineq; simili cantui dithyramborum, hoc faciat, maiore venia dignus est. Huiuscemodi igitur est hoc è primo choro fabulæ, quæ ἐπὶ τῶν ἵππων vocatur ποδοπληκτύπους: ipsum enim quoque constat è tribus his verbis πόδες, ὅπλον, & κτύπος. nisi aliquis putet medium illorum esse ὁπλὴν: referreq; vngulas equorum, non arma. Megaliotas dicens, videtur sanè intelligere dithyrambicos: horum enim propria hæc licentia erat: nec tamen rationem huius nominis perspicio, quod alibi me offendisse non memini. In pluribus calamo exaratis libris, quod in excusis prius non erat, καὶ πολλαπλοῦν inueni: quam etiam lectionem vidit ac probat Robortellus. Vtitur autem & Plato verbo hoc ipso, quod hic restitutum est: in iij. enim libro politiæ inquit. ὅτι οὐκ ἔστι διπλοῦς ἀνὴρ παρ' ἡμῖν, οὐδὲ πολλαπλοῦς. Translatum tamē id ab eo est ad ingenium hominum ac mores. Nihil præterea varietatis hic offendi: Vereor tamen, ne verus hic ordo verborum sit, vt nihil omittam eorum quæ in mentem veniunt: si nanque εἰ ἐκ μὴ σημαινόντων σύγκειται legeretur, magis (vt opinor) conueniret: simplex enim nomen concretum est, constatq; sanè ex aliquibus, verum ex minimè significantibus: illud autem aliquo modo videtur negare ipsum coniunctum esse, quia quasi ante verbum particula negandi collocata est.

Ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορά, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον. λέγω δὲ κύριον μὲν, ᾧ χρῶνται ἕκαστοι. γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτεροι. ὥστε φανερὸν, ὅτι καὶ γλῶτταν, καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ: τὸ γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν, κύριον: ἡμῖν δὲ, γλῶττα.

Omne autem nomen est vel proprium, vel lingua, vel translatio, vel ornamentum, vel factum, vel porrectum, vel subtractum, vel immutatum. Dico autem proprium quidem, quo vtuntur singuli: linguam autem, quo diuersi. Quare perspicuum, quod & linguam & proprium esse possibile idem: non iisdem autem: σίγυνον *enim Cypriis quidem proprium: nobis autem lingua.*

Cum docuisset duas extare nominum species: quædam enim simplicia esse: quædam vero composita: nunc, quot differentiæ nominum sint, declarat: nam superior diuisio cadit in hæc cuncta genera: nomen enim suum propriumq; illarum rerum, & simplex & compositum esse potest: translatio eodem & in simplici vocabulo, & in composito manet: eadem ratio (nisi fallor) reliquorum est. Octo igitur vocabulorum differentias esse tradit, quas primum enumerat: postea uerò, cuiusmodi sint, declarat. Sed antequam hæc explicare aggrediar, quærendum existimo, cur inferiorem quoque hanc nominum diuisionem εἰδῶν vocabulo non appellarit, vt superiorem fecit, cum εἴδη nominis uocauit simplex nomen ac duplex iunctumue: nam proprium nomen & peregrinum & translatum, & reliqua, sunt & ipsæ differentiæ nominum, non parum inter se discrepantes. An hic scrupulus nullus est? nec ullo pacto nos sollicitare debet? quod enim hic non facit, ut hoc nomine vtatur in illis quoque nominum differentiis significandis, infra non semel hoc ipso in libro fecit: appellauitq; uocabulo εἰδῶν eadem illa nomina. ceu ubi tradit quid defendat orationem ab humili & plebeia ratione: nec non etiam quo loco docet, simili ostens horum uocabulorum, nihil esse in oratione, quod, si sine modo adhibeatur, non pariat aliquid incommodi. Sed hoc relicto, initium ducit horum explanandorum ab eo, quod primum supra posuerat: atque ita ordine cuncta persequitur. loquit igitur. Voco autem proprium, quo singuli, illius scilicet gentis homines, vtuntur. Proprium nominaui, quod ipse κύριον uocat: ita autem Cicero quoque appellauit, quod in eam definitionem cadit, quam huius nominis Aristoteles affert: quamuis uno hoc

verbo

verbo non putarit aliquando nim se illius affatim exprimere posse: nam alterũ etiam rei explanandæ causa, adiungit, ut cum ait. Vtimur uerbis aut iis, quæ propria sunt & certa uocabula rerum, penè unà nata cum rebus ipsis. A Græco uerò uerbo, iuncto tamen cum alio, additaq; ei in principio litera, ἀκυρολογία uocatur à grammaticis orationis uitium, cum illa habet crebra huiuscemodi uerba, quæ nullo modo sunt propria, suaq; illarum rerum: idemq; significare noluit Cicero in epistola ad Tironem, cum insimulauit ipsum, quod parum aptè Latina uoce usus fuisset, &, ubi minime quadraret, ipsam posuisset: ait enim. Sed heus tu qui κανὼν esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἄκυρον. Valetudini fideliter inseruiendo. Nomen igitur proprium Aristoteles inquit esse, quo utuntur passim omnes incolæ eorundem locorum: ut cum rem illam ostensuri sunt, hoc uocabulo ipsam notent. Sequitur autem, hoc explicato. Linguam autem, scilicet uoco, nomen quo alij homines, gentesq; utuntur: cum scilicet usurpatur ab hominibus: quorum proprium est, in eadem re appellanda, aliud nomen: ex hac autem explicatione duorum horum nominum elici ostendit, quod apertum est, ac dubium nullum in se habet: ut idem nomen & proprium, & lingua: peregrinumq; esse possit: non tamen iisdem hominibus: hoc enim usu uenire nullo pacto potest. Exemplo uerò confirmare hoc uolens: ac quod dixerat probare, in medium affert uocem σίγυνον: quod uocabulum in Cypriorum sermone dicit esse proprium: in Græcorum uerò, linguam. Vsi sunt hac uoce Lycophron, & Apollonius in ij. libro Argonauticorum: ualetq;, ut interpres testatur Rhodij huius poëtæ, σίγυνος iaculi genus: qui addit etiam esse illam propriam sermonis Cypriorum. In Græcorum etiam consuetudine βαλλὴν peregrina uox erat, cum propria illa foret in sermone Phrygum. Vsus autem ea est Æschylus in fabula, quam Persas uocauit: significatq; illa regem: tragici eius uerba hæc sunt. βαλλὴν ἀρχαῖος. βαλλὴν ἴθι, ἱκοῦ.

Μεταφορὰ δ' ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ, ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος: ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος. οἷον νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκε: τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστιν ἑστάναι τι. ἀπὸ εἴδους δὲ ἐπὶ γένος. ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργε: τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος. οἷον χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας. Τάμνεν ἀτηρέϊ χαλκῷ: ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀρύσαι ταμεῖν: τὸ δὲ ταμεῖν ἀρύσαι εἴρηκεν: ἄμφω γὰρ ἀφελεῖν τί ἐστι.

Translatio autem est nominis alieni inlatio, vel à genere ad speciem: vel à specie ad genus: vel à specie ad speciem, vel ex analogia. Dico autem à genere quidem ad speciem. Ceu, Nauis autem mihi hæc stetit: in statione enim esse, quoddam stare est. A specie autem ad genus. Certe iam decem milia Vlysses bona fecit: decem milia enim multum est, quo nunc pro multo vsus est. A specie autem ad speciem. Ceu Aere animum cum hausisset. Incidit indefesso ære: hic enim haurire pro incidere: & incidere pro haurire inquit: ambo enim auferre quiddam sunt.

Tertium nomen, quod explicat, est metaphora, uocata à Latinis, Græco uerbo expresso, translatio. Primum igitur quid ipsa sit, declarat: deinde quot species ipsius inueniantur, ostendit. Sunt autem illæ quattuor: uel cum à genere ad speciem indicandam nomen importatur: uel contra à specie ad genus: uel ab una specie ad aliã. quartum genus est, cum res unde, & ad quam nomen transfertur, sibi proportione respondent. Intelligit autem, cũ dicit transferre uerbum à genere ad speciem, uti nomine generis in specie appellanda: eademq; ratio reliquorum est: cum enim nomen,

quod aliò importatur, significare uult, quia inde aliò quasi portatur, dicit de illo ab ea ipsa re. ut contra, cum ostendit nomen, quod omittitur ac posthabetur, ad illam. Translationem esse inquit, nominis alieni inlationem, id est cum loco proprij nominis, suiq; illius rei, ponitur alienum. Ἐπιφορὰν quod ipse inquit, uidetur uerbum aptum esse ad indicandam tantum illam nominis alicuius quopiam comportationem, cum in nomine, quo res ipsa significatur, id est μεταφορὰ (illa autem solum inter se differunt, quod præpositio diuersa est) intelligatur quædam è sua sede in alienam comportatio. ἀλλότριον uerò, id est alienum nomen uocat nō proprium illius rei, sed aliunde sumptum: non tamen ex alia gente ac lingua: neque enim translationes constantur è uocibus peregrinis: infra etiam, ubi magis adhuc apparet, quid ipsum hic ualeat, à contrario, idem uerbum usurpauit. προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον ἀποφήσαντα τῶν οἰκείων τι. Exemplis autem cuncta illustrat, diligenterq; cuiusmodi singulæ translationes sint, declarat: ac primum quæ à genere ad speciem uerbum comportat exponit. Homerus igitur in ultimo libro Odysseæ, ubi Vlyssem cum patre simulatè loquentem facit, usus est hac translatione: fingit enim illum dicentem. νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκεν ἐπ' ἀγροῦ νόσφι πόληος. Cum igitur de mansione nauis dixerit stare: quæ res à Græcis proprie dicitur ὁρμεῖν: ἱστάναι uero una è multis rationibus est, quibus stare res aliquę significantur, manifesto intelligitur à genere ad speciem transtulisse nomen. Contra uerò à specie ad genus comportatum dicit nomen in illo Homeri è secundo Iliadis, cum qui uiderunt, magnopere laudarunt Vlyssem, quod importunum ac petulantem hominem Thersitem percussisset: dixeruntq; ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργε, id est profecto iam decem milia Vlysses bona fecit: neque enim omnino hunc numerum conficiebant recta facta, quæ in præterita uita gesserat Vlysses: sed usus est illo nomine pro multa: decem milia enim multa sunt: quo nomine, ut in explicatione tradit Aristoteles, usus est illic Homerus pro multis. Hoc autem uerbo eodem pacto translato, usus est etiam Euripides in fabula, quæ uocatur Troades. cuius loci eò libentius mentionem facio, quód est elegans undiq; & expolitus: cum enim Hecuba fleret miserabiliter atrocem illum casum Astyanactis, uelletq; in clipeo Hectoris puerum illum sepelire, directa oratione ad clipeum ipsum, quamuis sensu careret, dixit illam ἀσπίδα: hoc enim genere ac uocabulo ab ea gente clipeus appellatur, esse matrem multorum tropæorum. usus igitur est in illa uoce edenda, graui sanè ac præclara, hac ipsa metaphora, nam inquit. Σύ τ' ὦ ποτ' οὖσα καλλίνικε μυρίων μῆτερ τροπαίων Ἕκτορος φίλον σάκος στεφανοῦ: ζῶσα γὰρ: sed non una illa ut apparet: nam nō minus elegans est, quod clipeum ipsum uocauit matrem, quia peperisset multa decora & honesta facta in bello, ut animantes natos gignere consuerunt. ut alios ornatus, ab eadem reductos, taceam, qui illic manifesto esse intelliguntur. Tertia ratio transferendi uerbi, quæ uersibus iisdem Homeri uidetur declarari, est, cum species una pro altera capitur: contraq; alia, quæ relicta nunc est, locum subit eius, quę prius usurpata fuit: atque ita sæpe illę conuertuntur. Exemplum huiuscemodi est. In Græco sermone ἀφελεῖν uerbum est, quod generis uim habet, quia plures modi sunt auferendi: hoc enim ualere uidetur ἀφελεῖν: nam & ἀρύσαι species est auferendi: & ταμεῖν etiam rationem quandam auferendi, diuersam ab illa significat: Cum autem ualde incertus sim de ueritate lectionis. nam pro ἀρύσας. τάμνεν in antiquis libris ferè legitur ἀρύσαντα τεμὼν. non possum penitus statuere quæ sit notio prioris uocis, ac quomodo illa haberi debeat auferendi pars: haurire enim non uidetur mihi omnino quadrare. hoc igitur in ambiguo relinquo. Licere uerò alterum horum pro altero capere auctoritate poëtæ confirmat, qui nisi hoc cum laude fieri posse uidisset, quo erat ingenio præditus, nunquam id attigisset: neque tamen hoc semper, ut accuratè Phalereus docuit, licet: neque si conceditur, nec si conceditur tantum, uerum etiam magnopere laudatur, ut species hæc pro illa capiatur, illa itidem pro hac eleganter usurpatur. Non est igitur hoc perpetuum, quod sæpè honeste, magnaq; cum dignitate fit. Sed cum exempla sumpta ex Homero esse ostenderim me suspicari: nec tamen locos ipsos apud eum poëtam indicarim, arbitror id factum esse, ut illic nunc non legantur, quia magnæ scripturæ uarietates longo tempore in eo poëmate natæ sunt: multi enim, suo quodam iudicio usi, multa illic uariarunt. Vnde

plures

plures editiones eius poetæ circumferebantur, ut quædam etiam huius ipsius scriptoris nomine, qui magnus ipsius amator fuit. est autem hoc tam planum, ut confirmatione non egeat. in secundo præterea libro de arte dicendi, citare ipsum versum Homeri, qui nunc apud eum non legitur, apertum est. inde igitur oriri potest, ut uerba hæc apud auctorem non legantur. Sed siue illa Homeri: siue alius poetæ verba sint, quia exempla, quæ ponit huius translationis, incerta & obscura sunt, videntur alia huc afferenda: sunt autem ualde accommodata & aperta illa, quibus ipse vtitur in iij. libro de arte dicendi: maiorem enim fidem habere debebunt, quia ab auctore ipso excogitata sunt: illa uerò sunt εὔχεσθαι & πτωχεύειν, id est precari à diis immortalibus & emendicare: ambæ nanque hæ res partes sunt uerbi αἰτεῖν, id est ambabus his rationibus intelligitur aliquis petere: longè tamen diuersa ratione: nam alterum horum honestum est: alterum verò sordidum & abiectum. Mutabit autem hæc, ut ipse illic accuratè docet, qui factum alicuius aut ornare volet, aut deturpare. Sed loco indicato, cetera illic legi poterunt.

Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον: ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν, ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστι. λέγω δέ. οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρη. ἐρεῖ τοίνυν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα Διονύσου. Ἔτι ὁμοίως ἔχει ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον. ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἑσπέραν, γῆρας ἡμέρας: καὶ τὸ γῆρας, ἑσπέραν βίου: ἢ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, δυσμὰς βίου.

Analogia constare dico, cum similiter se habuerit secundum ad primũ, & quartum ad tertium: dicet enim pro secundo quartum, vel pro quarto secundum: & quandoq; adponunt pro quo dicit, ad quod est. Dico autem, ceu. Similiter se habet poculum ad Bacchum, & clipeus ad Martem. Dicet igitur & clipeum, poculum Martis: & poculum, clipeum Bacchi. Præterea similiter se habet vesper ad diem, & senectus ad vitam. Dicet igitur vesperum, senectutem diei: & senectutem, vesperum vitæ: vel, quemadmodum Empedocles, occasum vitæ.

Quartum genus translationis, quod in similitudine rationis fundatum est, explanat: primum tamen quid analogon sit, & quo modo res aliquæ similitudinem hanc inter se habeant, docet. Requiritur autem, ut illæ numero quatuor sint. cum igitur hoc contingit, ut in hoc numero rerum secunda similiter se habeat ad primam, ut quarta ad tertiam, tunc illæ res dicuntur proportione sibi respondere. Transfertur verò verbum hoc in genere translationis, cum, quo quarta res appellatur, nomen, loco nominis secundæ rei ponitur. Siue contra: nam exposita iam ratione nominũ, quæ proportione sibi respondent, quomodo inde conformantur translationes, docere cœpit ab eo loco, ἐρεῖ γὰρ: ita enim instruit eum, qui huius concinnitatis studiosus sit, & quasi ipsum manu ducit. Vt opinor autem exemplum huius simplicis frequentisq; rationis ab auctore positum non est: erat enim res satis plana. Quod uero statim inquit. Et quandoque adponunt pro quo dicit ad quod est, tradit iis verbis, obscuris sane ac valde concisis, aliam rationem huius translationis minus vsitatam. quare exemplo ipsam illustrat: exemplum enim allatum, huius rationis exemplum esse, testatur, quod statim post verba illa inquit. Dico autem, & quæ sequuntur. Significant autem illa (nisi fallor) ad quod refertur illud nomen, quod omittunt, ac pro quo aliud uocabulum usurpant. nam qui pro poculo clipeum Bacchi di-

cit, utitur metaphora huius generis, & præterea adponit Bacchi, quod est illud, ad quod referebatur poculum, ut ipse supra ostendit. Sed vt planius tota res explicetur, ab initioq; ordiamur, accommodato ita exemplo, ut simplici quoque modo seruiat. quod tamen fortasse in re ipsa exitum non haberet ob materiam minimè idoneam. Exemplum huiuscemodi esse potest. Cum quattuor hæ res sint. Bacchus, poculum: Mars, clipeus: quæ eodem ordine collocatæ sint, ut à me appellatæ sunt, contingit vt quam rationem poculum habet ad Bacchum, eandem clipeus ad Martem habeat: hoc enim manifestò usu uenit: nam ambo illa præcipua instrumenta, & quasi arma eorum deorum sunt. Quare qui clipeum poculum appellabit, contraq; poculum clipeum, hic genere hoc translationis vsus fuerit. quamuis fortasse hoc nemo acutus vir diceret. quia nimis durum esset, sed in alia materia res procedit. nam quin multæ huius generis translationes reperiantur, in quibus id, quod pertinebat ad rem magis declarandam adiunctum non sit, dubitari non potest: omnes inquam illæ, in quibus obscurum incertumq; non est, quid intelligi debeat: quamuis illud nō suo, proprioq; illius rei, nomine significetur. Sed tamen hanc materiam aptam esse fingamus ad hanc quoque simplicem translationem gignendam, ne maior perturbatio confusioq; gignatur, nouo exemplo posito. aptam verò mirificè ipsam esse illi ostendendæ, cui adpositum aliquid est, perspicuum est, quia ipsam potissimum è multis Aristoteles elegit. Qui igitur hanc elegantiam suauitatemq; metaphoræ, captare voluerit (vt iterum ipse iisdem verbis initio repetitis docet) non simpliciter pro poculo clipeum dicet: neque eadem ratione poculum pro clipeo, sed poculum significare volens, vocabit illud clipeum Liberi patris: eodemq; pacto intelligens clipeum, appellabit ipsum poculum Martis: in extremoq; illa addet, rei magis declarandæ caussa, omniq; reprehensione carere volens. Aliud exemplum eiusdem rei affert: quattuor enim alias res indicat, quæ & ipsæ eandem inter se rationem habent, id est has: dies, uesper: vita, senectus. Nam hæc etiam simili modo se habet vesper ad diē, & senectus ad uitam: & vesper enim diei extremum est, & senectus vitæ. Vt diligenter autem hic quoque Aristoteles tradit, qui transferre verbum voluerit, nec suum, propriumq; vsurpare, vocabit vesperum, postremumq; diei tempus, senectutem diei: & senectutem ipsam, vesperum vitæ. nam hic quoque, nisi in extremo illud adpositum fuisset, dura nimis translatio visa fuisset. Vel (inquit) quemadmodum Empedocles, occasum vitæ: eiusdem enim generis fuit hæc quoque translatio, quamuis res non omnino eædem sint: nam pro die, & extrema eius parte, cogitatæ fuerant à Siculo illo, physico potius quàm poëta, sideris alicuius ortus & occasus. Non solum autem Empedocles hac ipsa translatione vsus est, sed alij quoque magni auctores, qui aut & ipsi similitudinem harum rerum viderunt, aut ab eo, quem testem citat hic ipsius, illam acceperunt. Plato enim in vj. libro de legibus illam vsurpauit, Atheniensem hospitem ita cum Clinia loquētem inducens. ἐπειδὴ νομοθέται μὲν μέλλομεν: νομοφύλακας δὲ ἡμῖν καταλείπειν. ἡμεῖς δ' ἐν δυσμαῖς τοῦ βίου: οἱ δ' ὡς πρὸς ἡμᾶς, νέοι. & quæ sequūtur. & Athenæus in xiij. libro δειπνοσοφιστῶν: inquit enim, cum Hegesandri vocem in Sophoclem poëtam cōmemoraret, qui Hegesander senem admodum Sophoclem Archippam meretricem amasse tradidit, ipsum in occasu vitæ tunc fuisse. Sed exemplum quoque poetæ ponamus. Æschylus igitur Agamemnone eadem ratione inquit ἐν δυσμαῖς αὐγαῖς. Cicero præterea in Topicis, cum de genere quodam definitionis per translationem facto, loqueretur, huius metaphoræ meminit: ait enim. Hoc est quasi qui adolescentiam, florem ætatis: senectutem, occasum vitæ velit definire. legitur etiam apud Stobęum hic Alexidis senarius, in quo μετ' ἑσπερικάς, vesper; postremum vitæ tempus appellatur: vt est in secundo huius translationis exemplo, posito ab Aristotele. ἤδη γὰρ ὁ βίος ἡμῖν ἑσπέραν ἄγει.

Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τῶν ἀνάλογον, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται. οἷον τὸ, τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπείρειν: τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον: ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. διὸ εἴρηται Σπείρων θεοκτίσταν φλόγα.

Quibusdam

Quibusdam autem non est nomen positum eorum, quæ proportione sibi respondent: sed nihilominus similiter dicetur. ceu hoc, semen quidem iacere, serere: flammam verò à sole, nomine caret: verum similiter se habet hoc ad solem, & serere ad semen. Quare dictum est Serens à deo conditam flammam.

Hoc, quod nuper præcepit, sine vlla dubitatione locum habet, præclareq; in primis fit, vbi neutrum eorum, quæ immutantur, nomine caret: sed ambæ illæ res suo proprioq; nomine vocatæ suut. Addit autem nunc licere etiam hoc fieri, vbi alteri eorum nomen impositum non sit, ut quamuis res non conuertatur, quod apparet, nihilominus tamen hoc seruari possit in eo, quod habemus: nam quamuis nomen ipsum desideretur, res tamen, quæ nomine aliquo significari debuit, animo percipitur, ac sæpe etiam oculis cernitur. Vsurpabitur igitur hæc translatio rectè in eo vno, in quo exitum habet, ac nomen ab ea re, quam proprie significat, ad eam, quam non propriè, aptè tamen & eleganter ostendit, transferetur. Quod ὄνομα κείμενον inquit, impositum iam: vulgoq; vsurpatum intelligens: eius verò contrarium πεποιημένον est: ita quoque aliis locis locutus inuenitur, vt in vj. Topicorum: ipsius enim hæc verba sunt. ἐπεὶ μὴ κειμένοις ὀνόμασι χρῆται. οἷον πλάτων ὀφρυόσκιον τὸν ὀφθαλμόν, & quę sequuntur. Exemplo autem illustrare rem volens, hoc protulit. iacere semen in agrum, quod agricolæ faciunt, serere dicitur: ita enim exprimamus quod ipse inquit σπείρειν. Flammam verò lumenq; in terras à sole iaci, nomen non habet, sed tamen, inquit Aristoteles, qui diligenter attendet, facile intelliget hoc ipsum, quod nomen non habet, id est iactum illum radiorum, simili modo se habere ad solem, vt serere ad semen: qua ratione tradit à poëta quopiam, quem neque ipse appellat, neque ego nominare possum, cum in hæc verba nusquàm alibi inciderim, dictum esse. Serens à deo conditam flammam. Vnum autem iunctum Græcum verbum est apud poëtam ipsum, quo indicatur lucem illam esse constructam à deo. Præterea ne à vi Græci verbi ἀφεῖναι discederem, quin exprimerem eam quantum possem, reddidi ipsum illud iacere: res tamen in Latino sermone magis processisset, si spargere dixissem: nam spargere semen, cum de hoc opere rustico sermo est, ab optimis auctoribus dicitur: & Virgilius id verbum transtulit ad disseminationem luminis, quæ fit statim vt oritur dies, vt vndequaq; res quadret: & locus ille accommodatum non minus exemplum est huic animaduersioni declarandæ: ita enim cecinit in iiij. Æneidis. Etiam prima nouo spargebat lumine terras Tithoni croceum linquens aurora cubile: & eodem pacto in xij. Postera vix summos spargebat lumine montes Orta dies. Videtur autem Aristoteles cum hic iterum solem appellauerit, posteriore loco, vbi accusandi casu ἥλιον inquit, intellexisse ea voce solem, lucémq;, quæ in terram descendit, non solem illum, vnde ea funditur, vt priore loco: nisi enim ita capiatur proportio locum non habebit. respondere nanque illa vox debet semini: inquit enim. Verumtamen hoc, quod nomine scilicet caret, id est iacere flammam, similiter se habet ad solem, vt serere: quæ res nomine prædita est, & vno verbo exponitur, ad semen. Latini etiam scriptores appellant solem lucem ipsius, non tantum orbem, qui illam iacit. Aut igitur ita id verbú eo loco accipiendum est: aut καρπὸν, quem dixit, ut similitudo rationis appareat, intelligere debemus semen non dum sparsum, sed aceruum aliquem ipsius, vnde sumit agricola, cum sementem facit: quod fortasse non minus verum est: ita enim primus tertiusq; terminus intelligetur, ad quos proprie secundus quartusq; dicuntur referri. Nam lucem fulgoremq; solis Græcos poëtas passim appellare φλόγα, notum esse debet. vt πῦρ quoque. Euripides Iphigenia in Tauris, ut aliis exemplis supersedeam, κατακρύψας τὸ πήλαιστον ἡλίου πρόσθε φλογὸς inquit. Animaduertendus etiam mos loquendi Græcorum: paucis enim versibus ter Aristoteles inquit. ὁμοίως καὶ. nam supra etiam in explicanda translatione, quæ fit seruata proportione, cum duo ipsius exempla poneret, in ambobus eodem hoc pacto locutus est. Latini autem auctores, similiter vt, dicere consuerunt: quod ita pla-

num est, ut testimoniis confirmandum non sit. Vt uerò poëta ille σπείρων de luce, radiisq; solis inquit, ita Plutarchus σπείρων λόγους dixit: nec σπείρων tantum, sed etiam θερίζων: quod & ipsum translatum verbum, ab altero rustico opere ductum est: eādem tamen rationem, quam prius, habet. In libro igitur, quo disputauit de causa, cur Pythia uersibus amplius oracula non ederet, ait. σπείροντας λόγους, καὶ θερίζοντας [illegible].

Ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι καὶ ἄλλως: προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον, ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην, μὴ Ἄρεως, ἀλλ' ἄοινον.

Licet autem modo hoc translationis vti & aliter: cum appellauerit, quod alienum est, negare quippiam eorum, quæ propria sunt, ceu si clipeum dicat poculum, non Martis, sed sine vino.

Hic locus magnum mihi negotium exhibuit: diuq; ac multum mecum cogitaui, qui sensus esset auctoris, & quomodo posset macula, quæ ipsum occuparat, deleri: nam mendi prorsus aliquid ipsum continere apparebat: si nanque illo modo legeretur, cuncta confusa, tenebrarumq; plena erant. Cum autem olim ratio mihi quędam occurrisset, quómodo posset hoc uitium corrigi, atque ea sanè non mala, decreui tandem hanc, quam nunc diligenter exponam, meliorem multo esse. nam non magna licentia opus est in loco corrigendo: & ueritate ipsa, testimonioq; veterum poëtarum, confirmatur hoc, quod præcipitur his verbis, rectum & usitatum esse. Mendum igitur mansisse puto in postremis tantū duobus verbis, vel potius in extremo ipso, cum legeretur prius in omnibus libris & scriptis & excusis, ἀλλὰ οἴνου: legiq; debeat, mutato tantum casu vltimæ uocis, restitutaq; illi prima litera, quæ inde perperam dempta fuerat, ἀλλ' ἄοινον: quibus ita correctis, omnia plana (nisi fallor) & aperta sunt. sententia certè vera est: translatioq; hæc frequens apud optimos quosq; poëtas. Nam illud, μὴ Ἄρεως, in translatione ipsa poni non debet, sed verba sunt auctoris, docentis discrimen, quod versatur inter hunc & proximè vicinum modum: confirmantisq;, quod dixerat: in propinquo enim modo: illo scilicet, cui adiunctum est, quod dixit, ita translatio hæc tractatur, vt hoc ipso exemplo vtamur. Hoc, quod scilicet vides, poculum est Martis. iubet igitur Aristoteles hoc omitti: nec dici vllo pacto clipeum esse poculum Martis. Sed pro illo negari, quod proprium est illius verbi translati, id est poculi: diciq; poculum illud esse sine vino: hoc enim profectò valet ἄοινον. nec dubitare potest aliquis, quin hęc oratio negandi vim habeat: remouet enim inde, tollitq; quod suum, propriumq; illius rei est. Discrimen igitur hoc est inter hanc & superiorem translationem, vel potius inter illum & hunc modum: nam translatio est eadem, quod in ea docetur, cuius sit aliquo modo poculum: neq; enim illud verum est poculum, sed poculum Martis. id est valet apud hunc deum idem clipeus, quod ualet apud Liberum, poculum. in hac vero remouetur inde, quod proprium ipsius est: remouetur autem opera particulæ illius, quæ negandi vim habet; orbatq; poculum eo munere ac facultate, quæ propria est ipsius. Nam quod auctor inquit τῶν οἰκείων τι, ostendit vt hoc ipsum, quod sine dubio suum propriumq; est in hoc exemplo, ita etiam aliud quippiam, quod eandem uim haberet, inde tolli potuisse: plura enim plerunque sunt οἰκεῖα singularum rerum. Ipse in iij. libro de artę dicendi, cum exempla poneret huius translationis, quæ proportione constat, inquit. οἷον ἡ ἀσπίς φαμεν ἐστι φιάλη Ἄρεως: καὶ τόξον φόρμιγξ ἄχορδος. attigit igitur vtrunq; duorum horum modorum: & eundem etiam ordinem, quem hic sequitur, illic secutus est. nam dicere arcum esse lyram sinę chordis, idem prorsus est ac dicere, clipeum esse poculum sine vino. Qui autem putaret verba illa μὴ Ἄρεως in translatione hac ipsa adhiberi debere, magnopere ut opinor, erraret: ita enim res nimis operosa ac prolixa foret, nec etiam (nisi fallor) exempla illius translationis apud ueteres unquam inueniret. cum contra huius ipsius crebra sint, ac frequenti ipsius usu cognosci possit hanc esse veram rationē illius tractandæ. Euripides certè Iphigenia in Tauris,

ris, cum fecit miseram illam virginem dicere. Τὰς οὐκ εὐμούσου μολπὰς ἀοιδᾶς ἐλύρης ἰαλέμοις, posteriorem huoc modum, hoc pacto tractatum, vsurpauit: in quo tollitur iude, quod elegorum proprium est: hoc enim uocabulum illic translatum aliò fuit. Vel potius alterum eoam, in quo manet ratio eadem. oam vocare fletum μολπὰν, id est cantum, sine dubio translatio est: addere autem οὐκ εὐμούσου, oim habet aperiendi rem: separat enim ab eo uerbo translato cantuq;, quod proprium est ipsius. μολπὴ nanque læta est, musarumq; comes: illa uero μολπὴ, quæ intelligitur illic, tristis & auersa à musis: huiuscemodi enim est fletus. quare in his paucis uerbis exemplum est geminum eius translationis, quam quærimus. Idem etiam poëta in choro illo Phœnissarum, qui insimulat Martem, factaq; illius dura exagitat, inio soi cantus appellat exercitum eodem pacto κῶμον ἀναυλότατον: & infra uoces Sphingis, quibus periculum creabat Thebanis, ᾠδὰς ἀμουσοτάτας ut in eadem fabula, sed diuerso choro, id est qui hunc consequitur, eiusdem Sphingis eosdem immites cantus ἀλυροτάτοισι ᾠδαῖς. Vt autem ostendi ipsum vocasse copias militum κῶμον ἀναυλότατον, ita io Oreste appellauit gregem furiarum θίασον ἀβάκχευτον: cum eoim thiasi proprij Bacchi cœtus sint, remouit inde, quod plerunq; illorum est. Æschylus iodem Eumenidibus, vbi chorum coostantem ex furiis ipsis, lætum quod inuenisset vestigia Orestis, quem persequebatur, hæc fingit protulisse. ἕπου δὲ μηνυτῆρος ἀφθέγκτου φραδαῖς: vocat enim translato verbo cruorem notamq; hanc ipsius, qui cædem fecerat, indicem. Sed quia longè ductum hoc simile videbatur, ne durior metaphora existimaretur, addit ἀφθέγκτου, id est sine voce, ac mutum, ut distingueret à uero indice. remouet igitur inde, quod proprium ipsius est: indices enim io patefaciendis sceleribus oratione vtuntur. Sed eoam non multo post idem grex furiarum celeres suos cursus appellat πωτήματα ἄπτερα. id est volatus sine pennis, alisq;. nam itidem profectiones, quæ fiant in aliqua loca pedibus, uocare volatus, videbatur durum: ita igitur sustulit inde, quod nimis longinquum & alienum erat: valet vero illud ad declarandum cuius modi essent illi volatus, non veri inquam volatus, sed sine alis. Quia autem exempla huiusmodi frequētia sunt: nulloq; negotio, si quis attentè legat, possunt animaduerti, contentus his ero: Demetrius certè huius generis traoslationis mentionem fecit, vt communis ac peruulgati: qui præterea consilium eorum, qui eo vterentur aperuit, & quam deniq; vtilitatem ipsum secum ferret, declarauit. Addam tantum, quod & ipsum huic præceptioni, reiq; ipsi explanandæ, multum prodest: Euripidem, cum eodem non solum genere translationis uteretur, quod scilicet ἐκ τοῦ ἀνάλογον vocatur, sed etiam, cui adiunctum sit, quod valet ad ipsum illustrandum, & eadem demum re ac materia, adposuisse quod aperit vim naturamq; rei, quæ alieno nomine vocatur: non, ut in superiore exemplo, quod demit ab alieno verbo, quod illius proprium est: in Troasin enim, cum fletus itidem sigoificare vellet, uocauit illos δακρύων ἐλέγους: ita enim prorsus legi debet, nō ut io excusis perperam est, ἰαλέμους, una litera plus: lacrimæ enim pars suo ægritudinis ac luctus: ab eodem igitur poëta sumitur exemplum utriusq; modi, vt declaratum est, uariati, & in eisdem etiam rebus, ualde inter se similibus. Paccius, qui & ipse, vt suspicor, hanc difficultatem vidit, alia ratione mederi huic incommodo voluit: nec ei venit in mētem posse maculam esse in consequentibus verbis: accepit enim hunc locum ita vt si aliquis poculum alieno translatoq; nomine vocare vellet: contraq; clipeum existimauit esse vocem translatam, quæ tunc poculum indicaret: cum tamen hoc videatur verum noo esse: nam articulus, qui præpositus est voci ἀσπίδα, declarat illam esse, quæ monstretur, ac de qua sermo habeatur: nisi enim hoc aduersaretur: & si verum foret immutatam esse rationem huius exempli, tunc res procederet: poculum nanque rectè diceretur esse clipeus non Martis, vt sanè est: hoc enim proprium ipsius, sed vini: quamuis magis probem, si tota illa vetere ratione seruata, in extremo negetur, quod proprium ipsius est ea ratione, qua docui, vt occasio peccandi tollatur: faciliusq; qui audiunt, percipiant eam vocem aliam illic rem significare, nec suam propriamque notionem retinere: videtur enim prorsus hoc, quod hic adiectum est, vni ei rei seruire. Augebat etiam non parum præteritam difficultatem, quod cum supra semper dei ipsius nomine usus fuisset, tunc Liberi nomine relicto,

vinum

vinum dixisset: nec apparebat causa huius mutationis: præsertim cum Liber sanè ipse ut Mars, uti aliqua re possit: vinum uerò minime possit. Quare hoc etiam mihi fuit non parui momenti ad lectionem uariandam. ut enim in ea uinum pro Baccho importune collocatũ uidebatur, ita in hac apte locóq; positum esse intelligitur, suamq; ac propriam notionem habet. Cum autem omnem hunc locum, in quo docuit Aristoteles & quid translatio sit, & quot eius genera reperiantur, mihi videar explicasse, non alienum esse puto nunc de ipsa aliquantulum disputare, ac quæ ceteri scriptores de hoc præclaro lumine orationis senserint, diligenter uidere: in primisq; an quod tradit Cicero uerum sit, conueniatq; sententiæ huius nostri doctoris: inueniri duo genera translationis, quæ inter se discrepent, quia illorum alterum inopia genuerit: alterum uero uoluptas, studiumque expoliendi orationem, fabricarit: non enim Aristoteles ita diuisit translationes, sed omnia unius generis fecit, quod ad ortum scilicet illarum vsumq; pertinet: uult enim ipsas delectationis causa adhiberi, ut ualere etiam aliquando multum ad orationem planam efficiendam. Quare uidendum est, an quas Cicero dicit inopiæ causa institutas, ὁμωνυμίαι uerius, quàm μεταφοραὶ debeant appellari. nam quæstio hæc etiam inter antiquos Græcos est celebrata: studiiq; multum quidam eruditissimi uiri in eo posuerunt, ut distinguerent duo hæc, similia multum inter se, genera uocabulorum. in primisq; Porphyrius ille Tyrius, non minus magnus rhetor quàm philosophus, qui existimauit translationes tantum debere uocari, cum res, quæ alieno nomine dicitur, suum ac proprium habet, quo poterat etiam significari, si aliquis rem ostendisse contentus, splendorem atque elegantiam neglexisset. ὁμωνυμίας autem contra esse, cum id nomen, quod uidetur uni rei magis conuenire, adhibetur tamen non minus ad alias res significandas, quæ nomen aliud non habent. prioris igitur generis sunt translationes illæ, quas Cicero inquit à delectatione & iucunditate fuisse celebratas: quæ sunt iudicio Porphyrij ueræ translationes. posterioris uero illæ, quas à necessitate profectas idem affirmauit. quæ sanè, postquàm semel ita uocatæ sunt, semper postea nomen illud obtinuerunt. unde ὁμωνυμίαι à Tyrio illo eruditissimo uiro uocari debere traditæ sunt. nam origo quoq; harum uidetur translatio fuisse. Relictis autem nunc exemplis harum rerum, quæ posita à Porphyrio fuerunt, utamur his Ciceronianis. Cum igitur rustici dicebant (ut ille commemorat) gemmare uites: luxuriare herbas: lætas esse segetes: quæ uerba ipse translata appellat, & ait, quia illæ res propriis uerbis declarari non poterant, translatis esse appellatas, hæ manifestò Porphyrio non essent translationes, sed ὁμωνυμίαι: cum enim passim canis, quia illo res diuersæ, longeq; alius naturæ significentur, uocetur ὁμώνυμον, eodem pacto uidetur gemma in uite & in anulo, esse uocabulum ὁμώνυμον. Idem etiam usu uenit in reliquis duobus Latinis nominibus: neque enim easdem res in segetibus atque herbis aliquis unquàm aliter appellauit, postquàm semel ipsas quispiam illo modo uocauit: nec suum aliud illę, propriumq; nomen habent. Videtur autem eodem pacto Aristoteles etiam cepisse metaphoram: cum enim definiret illam inquit, eam esse nominis alieni comportationem: alienum uero nomen uidetur uocari debere, ubi suum ac proprium illius rei aliquid etiam est. Si nullo nanque antea res ea nomine prædita fuisset, uocabulum, quod eò afferretur, non omnino alienum extitisset: ut enim priori illi rei, ita etiam huic potuit conuenire, ut contingit in æquiuocis nunc appellatis, ne semper Græco uocabulo utar. nam res plures, quæ uno & eodem nomine significantur, cognomines rectè uidentur uocari posse: Plautus enim sorores duas, ambas Bacchidas uocatas, appellauit cognomines. An hoc firmum argumentum non est? dici nanque alienum nomen illud etiam potest, quod ad tempus accommodatur rei, quę suum non habet. Et sanè Aristoteles ipse perspicitur non omnino illo modo sentire: nec putare, quam excogitauit postea Porphyrius, certam ueramq; regulam huius rei cognoscendæ esse: sine dubio enim aliquando metaphoram uocauit uocabulum, in alienum quasi solum comportatum, ad eam rem indicandam, quam nomine fatetur carere: tradit enim hoc ipso in loco de translatione, quæ proportione constet, disputans, aliquando rationem illam posse adhiberi: quàmuis non ambabus illis rebus, quæ alieno nomine ostenduntur, nomen impositum sit, sed alteri illarum

tantum:

tantum: id enim quod translato nomine vocat, σπείρειν in sole: radiorumq; ipsius subita dissipatione, nomine caret. vnde ἀνώνυμον vocat. Sed etiam in iij. libro de arte dicendi, quo loco docet non debere duci simile longè, sed tantum vnde ipse accuratè docet, vt nullo negotio intelligatur similitudo: inquit enim illic quoque τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως. id est [illegible], resq; omnes, quæ nomen non habent, traductis eò nominibus alienis, esse appellandas. Quare, postquàm hæc norma Porphyrij fallax est, videndum qua potissimum vti debeamus, in hac re existimanda, secuti iudicium summi doctoris. An Porphyriana hæc regula nullo modo mala est: translationesq; elegantes ac lepidæ in primis illa describuntur. ceteræ autem tempore separantur ab æquiuocis, & quia minus aut magis tritę ac peruagatę sunt. nam tempus etiam ipsum sine dubio, vsusq; distinguit ipsas: variatq; naturam quorũdam uocabulorum: quod enim à principio translatum fuit: retinuitq; diu multum illius naturæ, factum tandem est, quia alienam sedem sui iuris paulatim fecit, æquiuocum: id quod acquirit multitudine, ac frequentia hominum, qui ipsum illo modo capiunt, ac liberè passimq; vsurpant. Quomodo autem factum sit, ut diuersæ res eodem nomine vocatæ sint, videtur quærendum: quæstioq; hæc huius loci propria esse intelligetur. Exempli causa, pes æquiuoca vox est: hoc enim nomine significatur & pars corporis, qua animantes vtuntur in gradiendo, & clauus in naui, siue mali inferior pars, vt tradit Simplicius in Categorias, vbi de hac re sedulo disputat. & si aliter fortasse hoc nomen Latini in naui accipiebant. & pes lecti etiam dicitur, & mensæ, vt aliæ etiam fortasse res. vnde igitur natum est, vt nomen, quod primo videtur impositum fuisse membro illi animantium, quo reliquæ partes corporis fulciuntur, postea non minus propriũ multarum rerum quàm ipsius esse cœperit? Ego sanè puto similitudinem huius rei causam fuisse: cum enim quam rationem pes habet ad superius corpus, eandem habeat ima pars mali ad reliquas partes: nec non quibus reguntur & lecti & mensæ, ad illos ipsos lectulos ac mensas, aliquis primo vocare illas res volens, comportauit eò nomen, quod tunc proprium erat animalium, certæq; parti corporis eorum significandæ addictum fuerat. quare quod postea ὁμώνυμον factum est, primo aliquo modo translatum fuit: vereq; eo tempore translatio potuit vocari: sed quia id nomen receptum est: in vsuq; omnium paulatim esse cœpit. ut qui audirent illud, non minus acciperent illas res, quàm animantis partem, ideo vocatum postea est æquiuocum. Idem etiam vsu venisse arbitror in reliquis: potius enim hoc verum esse puto, quàm existimare illos, qui primò nomina rebus imposuerunt, inopia coactos, hoc fecisse: variasq; res illo tempore, eodem nomine vocasse. Et sanè, quod inquit Aristoteles & in hoc libro, & in iij. de arte dicendi, vbi ornat translationes, & multas ipsarum dotes magnopere celebrat, eò magis ipsas probari in oratione ac valere ad ingenium eius, qui ipsis vtitur, commendandum, quod ab alio accipi non possunt, sed excogitentur oportet ab ipso, in mentemq; veniant ei, qui dicit aut scribit, hoc arbitror valere: proptereq; illas esse translationes, quæ occurrant alicui: nec ab alio vnquàm, quod ille sciat, vsurpatæ sint. nam quamuis, quæ ab alio prius excogitata fuerint, non omnino adhuc æquiuoca sint, non tamen digna videntur quæ plenè vereq; metaphoræ ipsius dicantur, qui illis postea vtitur: nec eandem laudem ingeniiq; commendationé habent: quod enim acumen ingenij ostendit, vti verbo translato, quod aliunde sumpseris, exempli causa à Cicerone, Lucretio, Catullo, aliisq;, qui magnopere floruerunt ob facultatem eximiam translationum pariendarum: & quis hoc efficere non potest non magna etiam doctrina instructus? Ipse certè hoc sensu idem protulit in iij. libro de moribus ad Nicomachum. cum quo modo se aliqui purgarent, qui ad vitia procliues forent, accuratè doceret: aiebant enim illi sibi finem eum, quo contenderent, à natura datum, & non sua sponte ab ipsis susceptũ: eosq;, qui veriorem finem sequerentur, eodem pacto illo bono à primo ortu fuisse ornatos. cumq; illi iidem, à definitione huius nominis εὐφυὴς, se non dignos esse, qui grauiter accusarentur, ostendere uellent, quia tales nati non essent, addebant. καὶ ἔστιν εὐφυὴς, ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκε. verè autem illum solum ita vocari debere, his verbis probabant. quia scilicet ipse naturæ in se benignitate possideret illud, quod maximum omnium, & pulcherrimum esset, & quod ab alio accipi non posset, neque

perdisci, sed necessario tale, quale ipsum primo natum est, quemlibet illud habiturum. Nam uerba ipsa prorsus eadem sunt. nel potins id illic adiunctum est, qnod opinionem meam multum adiuuat: quum enim dixisset. ὁ παρ' ἑτέρων μὴ οἷόν τε λαβεῖν, addidit μηδὲ μαθεῖν. quare uidentur etiam translationes ipsæ ab alio obtineri nó posse: neque quasi à magistro perdisci. restat igitur, ut opera studioq; illins, qui ipsis uti vult, excogitentur. Quod si verum hoc est, nihil minus conuenire uidetur, quàm quod idem sæpe inquir, sermonem etiam rusticorum plenum esse translationum: atque in consuetudine loquendi crebrum esse hunc ornatum orationis: quomodo enim agrestes, imperitiq; homines hoc pręstare possunt, quod proprium est acutorum doctorumq; uirorum? nam nt ipse aliquando significauit, ingenij specimen est, transilire ante pedes posita: & alia longè repetita ponere. Sed ille, cum id protulit, intellexit genus alterum, vt ipse putat, translationũ, quod uecessitas genuit: quodq; non omnino dignum est, quod translationis nomine appelletur. Nec tamen nó Demetrius quoque affirmat, consuetudinem refertam esse metaphoris. qui iubet præterea nos, cum translationes fingere volumus, ipsam potissimum tanquàm ducem, magistramq; optimam imitari: qni profectò eodem pacto quo Cicero, eo in loco, metaphoram cepit, vt exemplis etiam quæ ponit intelligitur: quorum non nulla sine dubio ὁμώνυμα sunt. & sanè cuncta retinent non nihil eius naturæ. qnàmuis, qnia non tam peruulgata sunt, & omnium ore celebrata, non ita æquiuoca sunt: ut quæ ipse infra adiungit: facilius enim hæc cognoscuntur aliena esse, atq; peregrina, quàm æquiuoca, quæ consuetudine longa, omnem formam peregrinitatis amiserunt. Sed quum Aristoteles etiam affirmet omnes homines passim vti in sermone verbis translatis, non intelligit translationes, quæ tunc primò, quasi exortæ snnt, sed quæ ab aliquo prius subtiliter excogitatæ, in usu quopiam esse iam cœperunt. Omnis verò difficultas in hac re, ac quod tantum gratiæ ipsis accersiuit, est, quia non est procliue uidere, quid similitudinis exstar in rebus dissimilibus: qui autem hoc aptè præstare possunt ob ingenij acumen, ant multarum rerum scientiam, ij multas elegantes translationes gignunt, ac uerè μεταφορικοὶ nnncupantur, si toto animo incumbunt huic laudi, seque aliquantum in hoc præclaro opere exercuerint. Vera igitur translatio, & quæ propriè hoc nomine appellanda est, nisi fallor, uel potius ut mihi uideor posse anctoritate grauium scriptorum affirmare, ea est, quam significaui, id est, quæ primo ab aliquo excogitatur, nt ipse antè alios omnes perspexerit similitudinem illarum rerum, & nnius nomen, ad aliam ostendendam attulerit, quæ tamen & ipsa snum ac proprium nomen haberet, si nti illo uoluisset: sed ille exornandæ orationis studiosus ipsum reliquit, ac pro illo alterum usurpauit, aptum sanè illi rei propter similitudinem indicandæ, & simul animo eius qui audit oblectando, cuius oblectationis uoluptatisq;, qua ille repentè perfunditur, causam diligenter originemq; indagauit Cicero: nec tamen non translationes etiam uocantur, quæ nouę omnino non sunt sed in aliquo nsu etiã ant oratoris aut poëtæ prius fuerunt. ut Cicero quoq; translationes uocat nomina, quæ quasi mutuationes quædam sunt, cum scilicet aliquis inopia coactus, & quia res illa, quam indicare uolebat, nomine carebat, alio usus est in ea appellanda, qnod iam alij rei attributum assignatumq; erat. quod genus uocabulorum Porphyrius nullo modo translationis nomine uocãdum existimauit: aliud enim est ueritatem ipsam: naturamq; rerum subtiliter indagare, aliud consuetudini institutisq; aliorum se accommodare. nam ueteres etiam granes scriptores, quibus ceteris in rebus mirificè inter se conuenit, idem nomen diuerso modo aliquando acceperunt: atque hi quidem, μεταφορὰν: hi uero, ὁμωνυμίαν dixerunt: exempli causa λευκήν: cum enim uox etiam λευκὴ idest alba uocetur à Græcis, nos patrio sermone ipsam claram vocaremus, Demetrius hoc appellanit μεταφορὰν: ab Aristotele uero in Topicis ratio hæc ὁμωνυμία est uocata. Cum etiam Demetrius dixerit quædam nomina non esse translata, sed illo modo uocata per similitudinem: intelligit autem ut pnto ὁμώνυμα: illa uero sunt in Græco sermone, σφόνδυλος, κλεὶς, κτένα. uocanit aliquando Aristoteles καθ' ὁμοιότητα, nerba, quæ manifestò translata essent. nam quin ratio hæc tota in similitudine quadam fundata sit, dubitari non potest. quod tamen fortasse uerius est: faciliusq; ita se habere perspicitur, in translationibus

tionibus his, quæ κατ' ἀναλογίαν uocantur. Idem etiam in vj. libro Topicorum tradidit inueniri quædam uocabula, quæ neque æquiuoca forent: neque translata: neque propria suaq; illarum rerum. Sunt autem illa, quemadmodum ipse illic diligenter docet, hæc ipsa, aliaq; huiuscemodi, ut si quis definiens legem diceret. lex est mensura, uel imago eorum quæ natura iusta sunt: neque enim lex est uerè mensura, nec uerè itidem imago: nec translata propriè dici possunt: neque enim in illis perspicitur esse magna ulla similitudo. nam res ipsæ, quę tunc eodem nomine uocantur similes inter se nullam in partem sunt: quam enim similitudinem habet lex cum pede, cubito aliáue quapiam mensura? aut eadem cum imagine: imago enim uocatur res, cuius ortus ducitur ab imitatione, quod in lege nullo modo fit. non omnino tamen illæ diuersę inter se, dissimilesq; existimandæ sunt: neque enim alicui unquam uenisset in mentem, uocare legem mensuram aut imaginem, nisi similitudinis aliquid in illis rebus inesset, quæ similitudo si in illarum forma & quasi corpore non est, exstit tamen in muneribus ipsarum & tanquàm officiis: lex enim metitur facta hominum ac ponderat, & quę sunt recta, quæque iniusta monstrat, perinde atque mensura quęlibet res, quę uenduntur & emuntur: eodemq; pacto lex est simulachrum quoddam rerum iustarum & iniustarum, quia nos spectantes legem, & ad ipsam sensus animi nostri referentes, cernimus illic quasi expressam ac pictam uim earum rerum, ac quid de ipsis sentire debeamus, cognoscimus. Non malè igitur fortasse huiuscemodi uerba è genere eorum aliquis existimaret, quæ significauit Cicero, cum admonuit, ut in transferendo uerbo fugeretur dissimilitudo, alioq; loco inquit, ipsa, si simile nihil haberent, repudiari: Aristotelesque ipsa translata non debere vocari putauit, quia in illis obscura quædam tantum, exilisq; similitudo appareret, Non enim puto hæc vocabula, illo modo vsurpata, debere uocari immutata, id est καθ' ὑπαλλαγὴν, siue μετωνυμίαν fabricata, quamuis planum sit pro verbo proprio, suoq; illarum rerum, illic aliud sumptum esse, quod idem aliquo modo valeat: potiusq; arbitror referri nomina immutata debere ad genus illud translationis, cum genus totumq; aliquid pro specie aliqua sua parteq; vsurpatur: siue contra. Nam id quod continet amplectiturq; aliquid habet similitudinem generis ad illas ipsas res, quas amplectitur. ut illæ, quæ inclusæ in ipso comprehensæq; sunt, retinent similitudinem formarum ac partium, relatæ ad illud. Cum igitur vocare bellum arma, pacem togam: eodemq; pacto Neptunum pro mari, Cererem pro frugibus, Martem pro bello appellare, existimata sit hypallage, traductioq; nominis, idem efficitur in translatis eorum generum & ipsis profectò traductis aliò ac comportatis nominibus. quamuis quæ propriè translata vocantur, ac μεταφορῶν nomine nuncupantur, non omnino eodem modo & illa transferantur. Cicero certè existimat hæc omnia, quæ à grammaticis magistrisue dicendi, minutè cuncta concidentibus, nouis vocabulis appellata sunt, ab Aristotele μεταφορῶν nomine solita comprehendi, atque huius sine dubitatione vlla opinionis fuit. Nunquàm ille sanè, quod videre potuerim, his nominibus in libris, siue de arte dicendi, siue de arte poëtarum vsus est: nec appellauit aut ὑπαλλαγὴν, siue μετωνυμίαν, aut κατάχρησιν, aut ἀλληγορίαν. quare hæc nomina post illum inuenta, nouataq; fuisse uidentur. nec longè sanè sum ab ea sententia, vt putem μεταφορῶν nomine illa significare solitum hunc philosophum: notum enim est ipsum sophistas quosdam aliquando accusasse, qui studio hoc tenerentur, rebusq; nullo modo diuersis noua nomina imponerent, ac quo tempore deberet hoc fieri sine reprehensione, demonstrasse. Cicero quoque cognouit non sine traductione quapiam hæc tractari administrariq; posse: cum enim de immutatione hac ipsa nominum disputaret in Oratore suo, quæ ὑπαλλαγὴ dicitur, addidit. Quod quanquàm transferendo fit, tamen alio modo transtulit, cum dixit Ennius, Arce & vrbe orba sum: alio modo, si pro patria arcem dixisset. & Aristoteles hoc ipso in libro infra, vbi docet in Homeri versu ὀλίγον positum esse pro μικρὸν. quæ sine dubio vocatur κατάχρησις à grammaticis, appellat ipsam μεταφοράν: qui enim hoc facit manifestò ab alia re, ad aliam uerbum transfert, & abutitur nomine proprio vnius rei ad aliam ostendendam. Sed cur non reliquum Ciceronis locum adponamus, inquit enim, post superiora verba. Et horridam Africam terribili tremere tumultu cum

dicit, pro Afris immutat Africam. Hanc ὑπαλλαγὴν rhetores, quia quasi summutantur verba pro verbis: μετωνυμίαν grammatici vocant, quod nomina transferuntur. Aristoteles autem tralationi hæc ipsa subiungit, & abusionem, quam κατάχρησιν vocant, vt cum minutum dicimus animum pro paruo, & abutimur verbis propinquis, si opus est. vel quod delectat, vel quod licet. Iam cum fluxerunt continuę plures tralationes alia planè fit oratio. Itaque genus hoc Græci appellant ἀλληγορίαν. nomine rectè, genere melius ille, qui ista omnia tralationes vocat. Vt autem magis planum fiat, non idem semper ualere apud hunc auctorem μεταφορὰν, sed vsum Aristotelem longè aliter aliis in locis hoc nomine fuisse, in Elenchis sophisticis, vocat μεταφορὰν artificium astutiamq; disputantis, anceps aliquod incertumq; nomen ad id, quod ipsi prodest traducentis: transfert enim & ipse aliquo modo nomen, cum hoc facit, & è dubia sede, in certam propriamq; traducit: inquit enim, callidam hanc rationem docens. ὅτι οὐ τὸ ἀληθὲς ἀμφιδοξοῦντι μάλιστα μεταφορὰν αὐτῆς λανθάνει τὸ ὀνόματος. & infra. ἡ δὲ μεταφορὰ ποιοῦσι τὸν λόγον ἀνεξέλεγκτον. quare facilius credi potest, ipsum etiam res magis propinquas hoc nomine appellasse: & quæ multo maiorem similitudinem inter se habent. Hæc mihi occurrerunt non inutilia vt puto ad naturã translationum magis aperiendam, quæ quantum potui breuiter exposui. Nam quod locum Ciceronis ex Oratore aliter hic scripsi, ac uulgò ille in excusis libris legatur, non temere hoc feci: neque hoc solum iudicio meo ac coniecturæ dedi. intelligo autem. Arce & urbe orba sum. impressi nanque hoc loco habent. arcem & urbem orbas: cum enim locus ille veteris tragici plenior multo legatur in iij. Tusculana, vbi hoc modo scriptum est, apparet veriorem hanc lectionem esse. Hecuba autem uidetur loqui post excisum iam & inflammatum Ilium. Sed etiam translatio hoc pacto aptior est: orbam enim illis rebus se uocat, quasi priuatam ac spoliatam, quia ipsę iam aliquo modo extinctæ ac mortuæ erant, ut parentes liberis propriè orbari dicuntur. nec impedit, quin statim Cicero, cum exemplum poneret hypallages, variare verba illa potuerit.

Sequebatur nunc de illo, quem appellauit κόσμον in enumerandis generibus nominum, præcipere: hoc enim loco ipsum illic appellauit. cum tamen ipsius hic nunc vestigium nullum restet. Vnde non sine causa Madius, qui subtiliter accurateq; de hoc quæsiuit, defecisse totam hanc partem negligentia librariorum existimauit. laudo igitur magnopere studium hominis, quod posuit in eruenda ueritate, pellendisq; tenebris ex hoc loco, ac multum sanè in hoc ipsum vidisse puto: cum tamen nõ omnino mihi cum ipso conueniat, quid ego de omni hac re sentiam, indicabo. in primis autem probo diligentiam ipsius, qui notauerit, collatis duobus locis è diuersis operibus eiusdem huius auctoris, idem apud ipsum valere hoc in libro κόσμον, quod in iij. de arte dicendi οἰκεῖον, quamuis ille, quid hoc ipsum sit: ac quod potissimum genus vocabuli, quod aliis in locis aliter nominatur, non demonstrauerit: nec causam attulerit, cur eandem rem, longe alio nomine eruditissimus scriptor appellarit: neque enim uidentur nomina mutari debere, nisi res ipsæ, visq; earum aliquantulum immutetur. Arbitror igitur Aristotelem nomine hoc, quo hic vtitur, quodq; apud Græcos ualet ornatum, intellexisse genus id vocabulorum, quod vocatur passim ἐπίθετον, imposito illi nomine ab eo, quod adponitur aliis nominibus, aptumq; ex ipsis est: neq; enim suis uiribus nititur. posthabito autem suo proprioq; nomine: quod sanè nomen ipse quoq; sæpe numero in iij. libro de arte dicendi usurpauit, κόσμον hic uocasse optimum magistrum epitheton puto, quia epitheta apud poëtas ornatus præcipue gratia adhibentur: cum enim epithetorum omnium commune sit augere, grandioremq; orationem efficere, à poëtis in primis hoc animo illa usurpantur: vt scilicet dignitatis ornatusq; aliquid ipsorum scriptis inde afferatur. id quod significauit etiam nõ uno loco Quintilianus. in viij. autem libro, vbi exquisitius de illis disserit, inquit. Ornat enim epitheton, quod rectè dicimus appositum: à non nullis sequens dicitur: eo poëtæ & frequentius & liberius utuntur: nãq; illis satis est conuenire verbo, cui apponitur: itaque dentes albi, & humida uina in his non reprehendemus: apud oratorem, nisi aliquid efficitur, redundat. Cum igitur hic eruditus rhetor affirmet epitheti officium esse, ornare orationem: poëtasq;

ſæpè hac vna de cauſa ipſa vſurpare, exemplis declaret, quis non facile credat hunc noſtrum ſummum doctorem ab hoc ipſo illorum munere ipſa hic κόσμον appellaſſe, vbi poëtas instruit, ac quid ad ipſorum opus expoliendum ualeat, tradit. Sed habeo etiam aliud ad hoc comprobandum firmius argumentum: uideor enim mihi repperiſſe eodem nomine Ariſtotelem epitheton vocaſſe in iij. libro rhetorices, vbi poëtæ exemplum ponit: atque hoc potiſſimum genus epithetorum ſignificat, quod inane eſt, & valet tantum ad rem amplificandam: docens enim quando in oratione αἰσχρολογεῖν eſt, in aliis inquit. μήτε τῷ ἁπλῷ ὀνόματι ἐπὶ ᾧ κόσμος: εἰ δὲ μὴ, κωμῳδία φαίνεται. οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν: ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε καὶ ἂν εἴποιεν πότνια συκῆ. Hunc igitur ornatum, quẽ intelligit, puto ab epitheto importari: ipſumq́; κόσμον nomine ſignificaſſe illic epitheton contendo: πότνια enim epitheton eſt: quod nomini tenui, & uilem rem ſignificanti, ornatus gratia adiunctum fuit, quamuis modum ſuperet. vnde, vt vitium oſtenderet, poſitũ eſt: hoc enim pacto ſæpe riſus excitari à comicis ſolitus erat. Valet præterea non nihil ad id confirmandum, quod paulo poſt illa verba, quæ citat Madius è iij. de arte dicendi, Ariſtoteles mentionem fecit epitheti: inquit enim. δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν: quod, ut opinor, non feciſſet, niſi antea aliquid de ipſis præcepiſſet: incluſa igitur fuerũt epitheta in illo nomine οἰκεῖα. Quod autem οἰκεῖον, vbi præcepta dedit de arte dicendi, id, quod nunc κόσμον vocat, appellauit, puto hoc factum eſſe, nomenq́; mutatum, quia vis illius rei non parum diuerſo illo in ſtudio uariatur: ut enim epitheton apud poëtas ſeruit ornatui, ita oratores naturam illius rei, cui apponitur, patefacere uolentes, verbum hoc ipſi adiungunt. Quia igitur ipſum proprium eſſe debet, maximeq́; illi conuenire, ideo (niſi fallor) οἰκεῖον eo loco dictum eſt. nam Quintilianus hoc etiam docet, reprehendi ſolita in dicendo, quæ laudi dantur in ſcriptis poëtarum: hæc enim ipſius verba ſunt, de epitheto differentis. Apud oratorem, niſi aliquid efficitur, redundat: tum autem efficitur, ſi ſine illo, quod dicitur, minus eſt. qualia ſunt, ò ſcelus abominandum. O deformem libidinem. Nec tamen non, dum vim illius rei aperit, affert etiam aliquid ornatus epitheton oratori: ut poëtæ quoque, quamuis eo potiſſimum nomine adhibeatur, ut expoliet & augeat ſcripta ipſius, prodeſt tamen non nihil ad naturam rerum earum oſtendendam. Vnde, quamuis liberi admodum ſint poëtæ in hac re, non permittitur tamen ipſis, ut nomen aliquod alicui rei adponant alienum ab illa, & quod non ipſi mirifice conueniat: cum contra potius in hoc uideantur aliquando peccare, quòd vim aliquam illarum, qualitatem ve epitheto declarent, quæ ſine illo, ſua ſponte ſatis aperta erat, ut cum dicunt lac album, dulcia muſta, aliaq́; huiuſcemodi multa. Reſtat uidere, deſideretur ne hoc loco, quod ad explanandam naturam horum verborum, quæ ab ornatu Græce appellantur, poſitum fuerit ab auctore, ut putauit Madius, qui credit totum hoc vetuſtate amiſſum eſſe, nec minus explicaſſe ipſum, quid κόσμος ualeat, quàm fecerit reliqua omnia genera uocabulorum. an nihil defecerit: locusq́; integer ſit, cum ornatus hic, qui proficiſcitur ab epithetis, non unum aliquem fontem habeat: neque enim epitheta cuncta conſtant ex eodem genere vocabulorum, ſed ex omnibus illis, quæ ſedulo definiuit. Quare cum incertum ſit genus hoc vocabulorum: nec naturam vnam habeat, non uidetur potuiſſe illam Ariſtoteles commode definire: certum enim ſtabileq́; ſit neceſſe eſt, quod definiri debet. Quin autem epitheton nunc conſtet è nominibus propriis: nunc è vocibus externis: nunc è verbis tranſlatis: eodemque pacto ex aliis generibus vocabulorum, dubitari non poteſt. Quintilianus etiam hoc monſtrat, qui docet in primis multum valere ad rem ornandam epitheta tranſlata. exemplis etiam poſitis, quæ confirment ſuam ſententiam. inquit igitur. Exornatur autem res tota maximè tranſlationibus. cupiditas effrenata, vt inſanæ ſubſtructiones. Quamuis tamen preſsè ſubtiliterq́; definiri omne, quod huiuſcemodi eſt, nõ poſſit, videtur tamen aliqua ratione deſcribi potuiſſe, quæ ſatis huic rei declarandæ eſſe potuerit: quare nihil de hoc ſtatuo. Non ſequor autem iudicium Madij in eo quod tentauit locum ſupplere, coniecturis ductus: præſertimq́; ea parte, qua cenſuit reſtitui hic debere verba, quæ ſynonymorum vim explicant: leguntur verò illa apud Simplicium in commentariis in categorias: neque enim ſupra in viij. illis nomi-

num generibus Aristoteles posuit synonyma: neque si in iij. libro de arte dicendi tradidit, reperiri quædam verba, quæ simul & κύρια, & συνώνυμα sint, sequitur omnia κύρια esse συνώνυμα. Non apparet præterea verba, quæ citat Simplicius ex hoc opere, explicantia vim synonymorum, sumpta fuisse ex hoc libro, & si nunc ita in excusis ipsius libris legitur. Ἀριστοτέλης μὲν ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι, ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα: λόγος δὲ, ὁ αὐτός: puto nanq; mendum in illis esse: defecisseq; literam, quę numerum eius libri, vt mos erat Græcorum, indicaret: tres enim non vnum tātum, de studio hoc, vt patet testimoniis optimorum auctorum, Aristoteles libros conscripsit. Cum autem ipse opus hoc significare vult, non simul appositè ostendens librum, in quo id contineatur, ut sæpe fecit in iis, quæ scripsit de arte dicendi, & aliis etiam locis, numero multitudinis vtitur: aitq; ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. illic autem vnius numero scriptum est ἐν τῷ: vt facere veteres auctores consuerunt, cum libri numerum addunt. Potuit igitur illo modo συνώνυμα definisse in secundo tertio ve libro huius operis. Quare non opus fuit, nullo alio argumento fretum, huc ea inculcasse: plurimæ autem occasiones existere potuerunt, cur hoc aliis locis auctor rectè faceret.

Πεποιημένον δὲ ἐστιν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπό τινων, αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής: δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα. οἷον τὰ κέρατα, ἔρνυγας: καὶ τὸν ἱερέα, ἀρητῆρα.

Factum autem est, quod omnino non appellatum ab aliquibus, ipse ponit poeta: videntur enim aliqua esse huiuscemodi. Ceu cornua ἔρνυγας: *&* *sacerdotem* ἀρητῆρα.

Explicat nunc, quod quinto loco posuerat, quale sit verbum factum, ipse πεποιημένον vocat. vnde ab eruditis scriptoribus Æschylus, qui multus fuit in hac fabricandorum verborum ratione, ποιητὴς καὶ δημιουργὸς ὀνομάτων dictus est. intelligit auté quod in consuetudine antea nullius gentis erat, sed ab ipso poëta nouatū est: Cicero enim, cum de iis vocabulis differit, atque eorum conformatione, inquit facere & nouare verba. Factum igitur Aristoteles ait verbum est illud, quod omnino non usurpatum ab aliquibus, neq; in sermone vnquam antea auditum, ipse fingit poëta: nam quod ὅλως adiunxit, quod penitus omninoq; valet, distinxit illo pacto, vt opinor, nomen hoc à peregrinis, & externis: illa enim quoque, cum sint inusitata nouaque in Græco sermone, sunt tamen in usu alîus gentis: nec omnino dici possunt, simpliciterq; non καλούμενα, id est non vsurpata in sermone, neque formata: μὴ καλούμενον enim ὑπό τινων auctor inquit, cum hoc significare vellet. καλεῖν nanque hoc loco valet vsurpare aliquod nomen, & rem quampiam illo uocabulo appellare: vt in secundo quoque Topicorum est usus hac uoce, vbi ait. ἔτι διορίζεσθαι ποῖα δεῖ καλεῖν ὡς οἱ πολλοὶ, καὶ ποῖα οὔ: in cuius etiam loci extremo, quod excusi habent. οὐκ ἔτι ὡς οἱ πολλοὶ λεκτέον, vidi antiquum librum, in quo esset pro illo, κλητέον. Idem etiam, quod hic ait τίθεται, appositè locutus est: nomina enim conduntur & ponuntur rebus, cum antea res illæ nullo nomine notatæ forent: unde etiam à Latinis imponere nomina rebus dictum est. Quia autem suspicari aliquis posset huiuscemodi nulla inueniri, quæ, cum in nullo prorsus vsu ceterorum forent, repentè nouentur ab aliquo, tollit hanc falsam opinionem: indicatq; inueniri non nulla huiuscemodi. Duorum autem exemplo utitur: quorum posterius in primis Iliadis versibus à poëta vsurpatum fuit, & ab ipso Homero fictum auctore Aristotele: appellat enim illic ἀρητῆρα noua voce sacerdotem, à consuetudine Græcorum ἱερέα vocatum. An idem etiam ἔρνυγας vocarit, à similitudine ramorum, cornua: quæ Græci vulgo κέρατα appellant, affirmare non ausim: neque enim memini me hanc vocem apud eum poëtam vnquam legisse. Quod si non Homerus ipse, aliquis certè poëta hoc vocabulum nouauit. Cū autem ἔρνος valeat in communi usu Græcorum, ramum, inde conformauit ille hoc verbum, quia ceruorū cornua referunt hanc rem. Quare eleganter etiam Virgilius inquit. Et ramosa Micon viuacis cornua cerui: epitheto enim expressit, quod Græcus ille

ille poëta, nomine formato ab ea re, quæ id valeret, significauit. Apud Hesychium in lexico, littera vna mutata, legitur ἀνίτας. quod sanè vocabulum ipse interpretatur. ὄνη, βλασφήματα, κλέδος: nec tamen me conferre ad eam scripturam volui, veritus ne id culpa typographi commissum sit. Cum autem librum eius grammatici antiquum conquisiuerim, apud nos inuenire non potui: ita enim nullo negotio de veritate lectionis statuere potuissem. Animaduertendum autem est hoc ipsum vocabulum, cuius nulla antea vestigia vsquam apparebant in eo sermone: nec ullo tempore aliquis, cum ignotum prius foret, illud ediderat, repentè à poëta nouatum, uerè tunc factum potuisse appellari: cum vero, ab ea origine, venit in consuetudinem aliorum, factum postea non posse uocari, nisi ea ratione, qua auctor illius, & tempus, quo conformatum est, cognita sunt.

Ἐπεκτεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημένον: τὸ μὲν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον ᾖ τοῦ οἰκείου, ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ: τὸ δὲ, ἂν ἀφῃρημένον ᾖ τι αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένου. ἐπεκτεταμένον μὲν. οἷον τὸ, πόλεως, πόληος: καὶ τὸ πηλείδου, πηληϊάδεω. ἀφῃρημένον δὲ. οἷον τὸ, κρῖ, καὶ τὸ δῶ. καὶ μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ.

Porrectum autem est, vel subtractum: hoc quidem, si vocali longiore vsum fuerit quàm sua sit ac propria: vel syllaba inculcata: hoc autem si sublatum fuerit quippiam vel ab ipso, vel ab eo, quod inculcatum est. Porrectum quidem vt. πόλεως πόληος, & πηλείδου, πηληϊάδεω. Sublatum autē. Ceu κρῖ & δῶ. & μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ.

Post explicationem verbi facti, nouatiq; à poëta, docet cuiusmodi sint duo contraria inter se vocabulorum genera: quorum alterum auctum est, longiusq; factum: alterum verò abscissa ab ipso in extremo particula, imminutum. primum igitur in lōgum aliqua ratione porrectum aggreditur: aitq; ipsum huiuscemodi fieri: vereq; ita vocari, si vocali aliqua litera longiore vtatur quàm sua propriaq; ipsius sit. Ceu si licentia poëtæ, & quia hoc commodum ipsi fuerit, uocalis litera ε, quæ sua ui breuis est, in η, quæ longa est, conuersa fuerit: aut ο in ω: quarum literarum eadem est, quæ superiorum, natura. Cum hoc igitur contingit, tunc id verbum dicitur productum: neque cum hoc tantum fit, verum etiam cum syllaba in mediam illam vocem iniecta fuerit: nam hoc quoque, ac multo etiam magis, uocabulum producitur: plus enim est integram syllabam eo inculcare, quam temporis aliquid vni alicui illic literæ addere. exempla ipse vtriusq; licentiæ ponit: utiturq; vocibus Homericis, ita ab ipso contra consuetudinem conformatis: sed non antequam tradat, cuiusmodi sit etiam verbum, vnde demptū aliquid est. ipsum autem esse inquit, si abscissum quippiam fuerit, vel ab ipso, vel ab eo, quod inculcatum est. Vt videtur autem (nisi forte aliquid mendi hic subest, quod vereor) duobus quoque modis hoc usu uenire affirmat: uel potius, modo non uariato, sed immutata specie uerbi: unde, quod inde tollitur, abscinditur: id est cum uerbum fuerit aut simplex ut in consuetudine uersatur, aut prius productum, syllaba in ipsum inculcata: ab eoq; postea, ita licentia poëtæ conformato, noua libertate adhibita, fit abscissa syllaba aliqua. Explicatis autem hoc pacto rationibus vtriusq; nominis: & eius, quod porrectum est: & eius vnde abscissum aliquid in extremo est, exempla utriusq; ponit: porrecti ab Homero cum πόληος inquit pro πόλεως: & cum πηληϊάδεω pro πηλείδου: deminuti uero, & à quo syllaba in fine dempta sit, & ab eodem, cum ait κρῖ pro κρίμνον. vt in v. Iliadis, hoc versu, qui pronuntiatur à Pandaro, narrante, domi suæ pulcherrimos equos manere, quos tunc dolet se in bellum non duxisse. ἑστᾶσιν κρῖ λευκὸν ἐρεπτόμενοι καὶ ὀλύρας. Necnon δῶ pro δῶμα: vt in Θ Odysseæ, ubi Alcinous uocatis Phæacibus de aduentu Vlyssis cum ipsis egit. ξεῖνος ὅδ', οὐκ οἶδ' ὅς, ἀλώμενος ἵκετ' ἐμὸν δῶ, & in eodem libro

quo loco Vulcanus coëgit deos, ut viderent, quam iniuriam accepisset à Marte. ὡς ἵκετ' οὐδ' ἀνέμεινε ποτὶ χαλκοβατὲς δῶ. & Empedoclis, qui & ipse ὂψ pro ὄψις posuit, in extremo versu quodam, cuius ipse paulo plus quàm dimidiam partem citat. Cum autem hic locus ualde olim in omnibus libris corruptè legeretur: emendetur uerò auctoritate Strabonis, apud quem integrum hoc exemplum manet, ut ostendi, disserens de hac re in viij. libro Variarum mearũ lectionum, non arbitror oportere amplius de hoc disputari, veritate huius lectionis explicata: potius quærendum est, an verba illa ἀφῃρημένον, quæ Robortellus quoque in non nullis manu scriptis libris narrat non inueniri, quamuis reponenda omnino censeat, necessaria hic sint, vel potius importunè irrepserint in excusos libros: ipse enim quoque vidi plures codices à quibus illa abessent: & præter quàm quod valde durum est, putare nomen, quod auctum sit superiore ratione, idem postea noua licentia contaminatum esse: ita enim uix agnosceretur, nullaque penè ipsius pars integra restaret, arbitror, si id factum fuisset, Aristotelem exemplum aliquod huius, multis modis contaminati, nominis positurum fuisse: quod tamen sine dubio factum non est: cum enim tribus exemplis in eo, quod præcepit, declarando usus sit, cuncta sunt uocum prius intactarum, & nulla sui parte immutatarum. illud autem in primis, quod infrequentius erat, videbatur exempli lucem requirere. Quare melius fortasse erit sequi in hoc quoque auctoritatem antiquorum librorum, & existimare verba illa uacare: nam superiore loco particulam diiungendi, quæ alterum quasi membrum postulare videtur, iidem libri non habent. Animaduertendum autem, cum ab his tribus vocibus, quas ἀποκοπὴν passas indicat hic Aristoteles, vna tantũ syllaba sublata in extremo sit, inueniri etiam à quibus duæ abscissæ eodem loco sint. quod Sophoclis & Ionis testimoniis intelligitur, qui, cõmemorante hoc Strabone, ῥᾶ pro ῥᾴδιον protulere.

Ἐξηλλαγμένον δέ ἐστιν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου: τὸ μὲν, καταλείπῃ: τὸ δὲ, ποιῇ. οἷον τὸ δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν, ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

Immutatum est, quando nominati: hoc quidem reliqueris: hoc autem feceris. Ceu δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν, *pro* δεξιόν.

Quod restabat unum, quale sit, quod ipse ἐξηλλαγμένον vocat, ostendit, id est uariatum atque immutatum uocabulum, & nullo modo, ut in consuetudine est, prolatum: inquit autem huiuscemodi uerbum esse, cum poëta uocabuli alicuius recepti partem, ut erat, relinquit: partem uerò nouat: & aliter, quàm erat, fingit. τοῦ enim hic ab auctore eodem pacto captum est, quo capitur, cum uocatur uerbum aliquod πεποιημένον, ut paulo supra ab ipso appellatum est. ὀνομαζόμενον verò quod inquit, arbitror ita ab eo uocatum uerbum, quod in usum iam uenerit, ac frequentatum sit, ut distinguat ipsum à nouo, & illo tempore ficto: quod huic rei aptum nullo modo est. Cum igitur alicuius peruulgatæ uocis partem intactam relinquit poëta, partem uerò fingit ac nouat, tunc id nomen immutatum uocatur: quod ualet leuiter illud uariatum esse à specie sua: nec totum nouum factum. exemplum, quo vtitur, rem ante oculos ponit. Est usitatum uerbum & frequens in sermone Græcorum, δεξιὸν, quod ualet dextrum. idem significare uolens Homerus in v. Iliadis δεξιτερὸν inquit: inde enim citatum est testimonium, quo utitur Aristoteles, quamuis aliis etiam locis poëta usurpet uocem ita à se conformatam. Est autem hic locus, ubi Diana Venerem consolatur ob uulnus à Diomede acceptum: commemorat enim Iunonem quoque ab Hercule in dextra mamilla percussam sagitta fuisse. Cum igitur Homerus è uerbo δεξιὸν fecit δεξιτερὸν, primas duas syllabas eius uerbi reliquit, ut antea erant: & è tertia duas fecit, atque ita uerbum à uulgari ratione uariauit. Vt autem poëtæ pro δεξιὸν δεξιτερὸν usurpant, ita etiam, quod ad intellectum ualet, pro θῆλυ θηλύτερον: quod admonuit etiam Plutarchus in v. libro συμποσιακῶν capite quarto. Quærendum tamen an posterius hoc immutatum uere uocari possit: neque enim è parte aliqua pristini usitatiq; uerbi alia facta: sed quiddam potius ipsi, nulla parte immutato,

mutato, additum est. παρθενικῶ certe, quod prolatum ab Hesiodo est: significatq; παρθένιον, non rem aliquam virginis mulieris propriam, illo modo factum est.

Ἔτι αὐτῶν δὲ τῶν ὀνομάτων: τὰ μὲν, ἄῤῥενα: τὰ δὲ, θήλεα: τὰ δὲ, μεταξύ. ἄῤῥενα μὲν, ὅσα τελευτᾷ εἰς τὸ ν καὶ ρ, καὶ ὅσα ἔκ του τῶν ἀφώνων σύγκειται: ταῦτα δέ ἐστι δύο, τὸ ψ, καὶ ξ. θήλεα δὲ, ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων εἴς τε τὰ ἀεὶ μακρά. οἷον εἰς η καὶ ω, καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς α. ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει εἰς ὅσα τὰ ἄῤῥενα, καὶ τὰ θήλεα: τὸ γὰρ ψ, καὶ τὸ ξ ταυτά ἐστιν. εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ: οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ι τρία μόνα; μέλι, κόμμι, πέπερι. εἰς δὲ τὸ υ, πέντε, τὸ πῶυ, τὸ νάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα, καὶ ν καὶ σ.

Adhuc ipsorum vtiq; nominum: hæc quidem virilia: hæc autem muliebria: hæc autem media. Virilia quidem, quæcunq; desinunt in ν, & ρ: & quæcunq; e quopiam mutorum elementorum constant: hæc autem sunt duo ψ, & ξ. Muliebria autem quæcunq; e vocalibus & in semper longa. (seu in η, & ω: & eorum, quæ producuntur in α. quapropter æqua contingit multitudine in quot virilia & muliebria: ψ, enim & ξ eadem sunt. In mutum autem elementum nullum nomen desinit: neque in vocale breue. in ι autem tria sola. μέλι, κόμμι, πέπερι. *In υ autem quinque* πῶυ, νάπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. *Media autem in hæc, & ν, & σ.*

Restare dicit aliam nominum diuisionem, quæ manet in mutatione generum: vt enim res quædam marium vim habent: aliæ verò fœminarum: quomodo animantes omnes inter se distinguntur: aut enim illæ mares aut fœminæ sunt: ita etiã nomina, quibus res ipsæ appellantur, hæc accommodata sunt rebus virilem naturam habentibus: hæc verò muliebrem: superest tertium genus nominum, quod medium est, atque interiectum inter ambo: neque enim conuenit rebus, quæ virilem: neq; etiam illis, quæ muliebrem speciem habent. Quare μεταξὺ ab ipso uocatur: vt etiam ipsum appellauit in libro sophisticorum Elenchorum: quamuis eodem in loco uocet etiam ipsum σκεύη, quia vtensilia plerunq; ac vasa genere illo appellantur: si verè genus illud dici potest, cum animantes nullæ illiusmodi sint, quæ scilicet neutram naturam habeant, & appellatione maris aut fœminæ non comprehendantur. ea autem de causa οὐδέτερον vocatur: neutrumq; à Latinis, quia non est aut virilis aut muliebris generis. Postquam igitur docuit tria hæc esse nominum genera, tradit quibus in literis singula genera desinant: primumq; quot sint virilium nominum terminationes ostendit: tradit etiam virilia esse quæcunque desinunt in ν, & ρ: & præter hęc, quæcunq; constant è quopiam mutorum elementorum. Cum autem dicat literas constare ex aliis, manifestò loquitur de duplicibus: ipsæ enim conflatæ sunt è duobus elementis: simplices uerò vnius naturæ sunt, ut nomen declarat: addidit etiam ut rem aperiret, quæ nam sint literæ illæ, quæ cum constent è quopiam mutorum elementorum, non sunt terminatio aliorum vllorum, nisi virilium vocabulorum: easq; duas esse inquit: id est ψ, & ξ. nam ζ, quæ & ipsa duplex litera est, & constat è muta: conflata enim est ex δ σ, nullius virilis nominis terminatio est. quare rectè illam exclusit: multa verò virilia nomina desinere in ξ, & ψ. perspicuum est. Animaduertendum autem nunc est, si hoc, quod verba hæc præ se ferunt, significare voluit Aristoteles, id est si dixit cuncta nomina, quæ desinunt in has quattuor literas, quarum priores duæ simplices sunt: posteriores verò duplices, virilia esse, falsum ipsum multis modis præcepisse: omnes nanque hæ literæ sunt etiam terminationes muliebrium nominum: & è numero ipsarum simplices etiam neutrorum. Si

verò significare voluit quattuor has literas esse terminationes virilium nominum, non negans quin aliorum etiam generum quædam in iisdem literis desinant, nihil sanè, quod à verò alienum sit, protulit: non plenam tamen huius rei scientiam tradidit: cui enim notum non est virilia multa nomina desinere in ν. Non sine causa igitur existimari potest hunc locum corruptum esse: nec tamen magis quàm ille iniuria temporum deprauatus sit, ipsum contaminare libet. Quod sequitur, Aristoteles inquit muliebria nomina esse quæcunq; è numero vocalium in semper longas desinũt: quas tamen, quamuis satis notæ illæ forent, nec fallere possent, nomine appellat: aitq; ipsas esse η, & ω. Vt quæcunq; nomina desinunt in η & ω, sint muliebris generis: cui terminationi nominum addit è numero etiam earundem vocalium literarũ, cum earum aliquæ ancipites sint: & nunc correptæ: nunc productæ inueniantur: quæcunq; nomina in α quæ vna ex illis est, quæ producuntur, desinunt, illa esse muliebria: vt omni hac parte affirmet triplicem esse terminationem muliebrium nominum, quod ad vocales pertinet: aut enim illa in η, & ω, desinunt, quæ perpetuo longæ sunt, aut in α, quæ litera cum aliquando breuis sit, sæpe etiam longius tempus recipit, atque extenditur. Admonet autem lectorem diligens magister numerum literarum, in quas & virilia & muliebria nomina desinunt, æqualem esse: quod elici ostendit ex iis, quæ iam disputata sunt: hoc enim tanquàm certum & iam patefactum ponit: nec tamen adhuc omnes terminationes muliebrium vocabulorum tradiderat: sed tres tantum, quarum extrema litera vocalis. Adiuuat vero hoc opinionem eorum, qui supra ν addendum censuerunt duabus illis literis ν, & ρ, in quas desinere dixit, simplices existentes, marium generis vocabula: ita enim id contingeret, præter quàm, quod negari non potest, quin plura virilia nomina desinant in eam literam. quomodo igitur omittere illam potuit? Cum autem quamuis perspectum esset numerum simplicium literarum esse parem, in quas vtraq; genera desinerent, non dum id certo teneretur, quia restabat duplicium terminatio, quę non dum in fœminarum rerum genere declarata fuerat, vt respondere sibi ipsi in vtroq; genere intelligeretur. affirmat id verè dictum esse: eædem enim sunt duplices literæ, in quas vtriusq; generis nomina desinant, id est ψ, & ξ: tam enim muliebris generis vocabula, quàm virilis inueniuntur, quæ desinunt in ipsas. Cum igitur eædem penitus sint, dubitari non poterat de ipsarum in hac re concordia. Hic verus certusq; sensus ex hac lectione elicitur, quæ & in excusis & in scriptis libris nullo discrimine inuenitur, quare nollem ipsam à quibusdam tentatam: in primisq; non sequor consilium illorum in eo, quod negandi particulam addiderunt. nam præter quàm quod veritas peruulgatæ lectionis nullo negotio intelligitur: si numerus terminationum in vtroq; genere impar fuisset, quid attinebat id demonstrare: res enim ita admirationem nullam habuisset: nunc verò, cum respondeat: mirificeq; inter se consentiat, res animaduersione digna fuit, & quæ non debuerit silentio præteriri: iuuat enim prodestq; huiuscemodi res cognosse. Pusillum antea erratum hic erat, quod correxi auxilio vetustorum librorum: neque enim in illis, αὐτὰ ἐν, vt in excusis legitur, sed ταῦτα ἐν; scriptum offendi, quæ sine dubitatione vera lectio est. Adiungit autem nullum nomen inueniri, quocunq; in genere quæratur, quod desinat in aliquam mutarum literarum: illæ autem numero nouem sunt, distinctæ etiam accuratè à grammaticis: neque enim cunctæ eandem penitus naturam habent, quamuis conueniat ipsis in hoc, quod omnes vocis expertes sunt non tãtum vero hoc in mutis verum esse ostendit, sed addit etiam idem usu uenire in vocalibus natura breuibus: nullum nanque nomen desinit in ε, aut ο: hæ nanque vocales literæ sunt, quæ semper breues sunt. Cum autem literæ uocales adhuc duæ restarent, de quibus verbum non fecerat, id est ι & υ: cœpissetq; differere de vocalibus, quæ alienæ sunt ab hac re: nec clausula vllo modo aliquorum nominum esse possunt. agit etiam de illis, quæ non valde discedunt ab earum hac ipsa natura, cum in omni sermone Græco tria tantum vocabula reperiantur, quæ desinant in ι: & quinque itidem solum, quæ terminentur υ: enumerat autem tria illa nomina, quæ terminari dixit in ι: ipsaque esse inquit μέλι, κόμμι, πέπερι. in omnibus verò exemplaribus ipsa vno tenore inueni, cum quinque illa, quæ sequuntur, desinentia in υ, in pluribus calamo exaratis à

me

me inuenta non sint, siue illa, negligentia librariorum omissa sint, siue ab auctore non enumerata. Cur autem hunc tantum numerum esse nominum, quæ ita desinant, voluerit, quærendum est, cum videantur etiam alia vocabula eadem litera terminari, vt μέθυ. Antequàm autem de mediis nominibus consulto ageret, hæc quæ manifesto ad illa pertinent, ea de causa, quam ostendi, præcepit: neqne enim virilia vlla aut muliebria nomina desinunt in his vocalibus. Paucis autem in extremo de neutris agit: inquit enim. Quæ media sunt, interiectaq; inter hęc, desinunt scilicet in hęc, & ῐ, & υ. quibus in uerbis non sine causa docti uiri existimarunt aliqua desiderari: quis enim nescit plura inueniri Græca nomina desinentia in ν, quæ non continentur in voce illa, monstrandi vim habente, qua usus est: ταῦτα enim cum inquit, uidetur ostendisse duas solas vocales ῐ, & υ, quas proximè appellarat. Præterea cui dubium esse potest, quin alia terminentur neutra nomina in ρ, quę tamen vnà cum consonantibus, traditis esse neutrorum clausulis, non enumeratur. Quare necesse uidetur id contigerit uitio librariorum: nec tamen quicquam hic uariatum offendi in calamo exaratis libris.

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ, ἡ Κλεοφῶντος ποίησις, καὶ ἡ Σθενέλου. σεμνὴ δὲ, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω, γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπίκτασιν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον.

Locutionis autem virtus, apertam & non humilem esse. Apertissima quidem igitur est ea, quæ ex proprijs nominibus: sed humilis. Exemplum autem Cleophontis poesis, & Stheneli. grandis autem & immutans vulgarem rationem, quæ peregrinorum speciem habentibus vtitur. peregrinorum autem similia dico linguam, & translationem, & productionem, & omne, quod præter proprium.

Cum disseruisset de partibus locutionis, ostendit nunc quibus in rebus maneat summa ipsius laus: ut poëtæ, qui absoluta perfectaque locutione vti uolunt, sciant quod potissimum ipsius genus sequantur: sunt enim plura illa & magnopere inter se distantia. Virtutem igitur ipsius, nam Latinum etiam hoc verbum, quod Græco respondet, eodem pacto cepit Horatius, quum inquit, Ordinis hęc uirtus erit, & venus. Virtutem inquam ipsius, id est laudem ac bonitatem: & quidquid deniq; in ea ad summum perductum est, esse inquit, vt sit aperta & non humilis: quod sanè obtinere difficile est: nam qui valde apertam locutionem efficere student, sæpe incidunt in abiectum ipsius genus, atque humi repunt: contraq;, qui timent ne humiles in dicendo sint, obscuri aliquando fiunt. Vt igitur contrarię hæ res intelligantur, docet in quibus rebus positum vtrunque sit, ut facilius sine vitio & incommodo vllo quidquid in eo boni est, obtineri possit: maximeq; apertam ac planam locutionem esse inquit, quæ constat nominibus propriis, suisq; illarum ipsarum rerum, de quibus sermo est: sed hoc mali esse in ea inquit, quod erit humilis: nam uti semper nominibus peruagatis, & quæ imposita primo fuere illis rebus, conficit genus dicendi tenue, & expers dignitatis. nec tamen omnis vulgi oratio huiuscemodi est: existunt enim in ea aliquando flores aliqui, & in primis verba translata. Eum verò, qui suis propriisq; rerum vocabulis vtitur, declinare obscuritatem sermonis significatur etiam voce illa, quæ frequens est apud nos: vbi enim aliquis ostendere vult, se plane loqui, nec uti circumitione uerborum, inquit, se panem, panem uocare. Cui prouerbio simile etiam Græci, atq; idem penitus ualens, aliam rem appellantes, prouerbium habebant: aiebat enim qui hoc affirmare volebat apud eos, τὴν σκάφην, σκάφην λέγω. hoc autem est dicere, se vti nominibus propriis rerum. Exempla verò hu-

ius

ius locutionis, tenuis inquam atque humilis afferre uolens, ait poësin Cleophontis, & Stheneli confectam esse ex hoc genere verborum. Videtur autem Cleophon comicus poëta fuisse: citat enim ipsum Mandrobulo in libro sophisticorum Elenchorum. Sed eius etiam in iij. libro de arte dicendi meminit. ποίησις vero Cleophontis, (vt opinor) valet hic ratio, qua ille vtebatur in condendis carminibus: significare enim vult eum fuisse huius indicij in hac re. Modo autem viaq; indicata, qua conficitur oratio valde aperta, docet quomodo acquiri possit dignitas orationi: fieríque ipsa magnifica & ampla: inquit enim. Grandis autem, & quæ discedat à peruulgata cõmuniq; ratione loquendi, est, quæ vtitur nominibus peregrinitatem redolentibus: neq; enim omnino peregrina intelligit: dixisset enim ξένα: sed quæ speciem habent peregrinorum: hoc enim valet ξενικά: speciem verò peregrinorum habent omnia, quæ vsitata, cotidianaq; non sunt: quomodo sanè ipse interpretatur id verbum: quid enim capi velit illa voce declarans, inquit. Xenicum autem dico, linguam & translationem & productionem nominum, & quidquid deniq; præter proprium eius rei nomen est. solæ autem linguæ verè peregrina externaq; vocabula sunt: sed tamen translata quoque & producta, & alia quapiam ratione immutata nomina, peregrina uidentur ac similitudinem quandam eorum habent, quia non sunt crebra in consuetudine. Nam non esse omnino eadem ξένα, & ξενικά intelligitur etiam ex definitionibus vtriusq; nominis, quæ diuersæ inter se sunt. Quid autem vocet ἐπεκτεταμένον, apparet ex eo, quod verba, quæ hoc paterentur, appellauit ἐπεκτεταμένα: exemplaq; posuit huius nominum distortionis. Quod verò addidit. & quidquid demũ, præter proprium nomen est, intellexit verba illa, vnde aliquid in extremo demptum esset: nec non ea, quæ alia ratione immutata forent, & à communi vsu uariata: cuncta enim continentur hac descriptione, disceduntq; à peruulgato more loquendi. Quærendum autem, si κόσμος significat certũ quoddam genus verborum, quod multum scilicet valeat ad exornandam orationem, ut nomen declarat, cur non ipsum nunc appellarit in enumerandis nominibus, quæ faciunt ad eam expoliendam, & quasi peregrinam reddendam: & si enim nunc non omnia ponit, tamen præteriit locum eorum appellandorum: supra nanque post μεταφορὰν statim κόσμον collocarat: infra quoque ubi tradit quæ efficiunt orationem non vulgarem, hoc ipso loco κόσμον appellauit.

Ἀλλ' αὔτις ἅμα ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται, ἢ βαρβαρισμός. Ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα: ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, καὶ βαρβαρισμός: αἰνίγματός γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ, λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα, ἀδύνατα συνάψαι. κατὰ μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι: κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν ἐνδέχεται. οἷον, Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα, καὶ τὰ τοιαῦτα: ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός. διὸ ἀνακεκρᾶσθαι πῶς τούτοις.

Uerum siquis simul omnia huiuscemodi fecerit, vel ænigma erit, vel barbarismus. Siquidem igitur è translationibus, ænigma: si autem è linguis, & barbarismus: ænigmatis enim forma hac est, dicentem quæ insunt, impossibilia copulare. Per compositionem quidem igitur nominum non datur facultas hoc facere: per translationem autem, contingit. Ceu. Uirum vidi igne æs super viro glutinantem: & huiuscemodi. è linguis autem barbarismus. Quare temperatur aliquo modo his.

Recte admonet Aristoteles modum in hac re adhibendum esse, nam sæpè quę boni multum in se habent, si mensuram superent: auideq; nimis sumantur, obsunt: quod hic etiam sine dubio contingeret: siquis enim delectatus suauitate harum uocum,

eum, omnem orationem illis referserit: eodemq; in loco cunctis abusus fuerit, peccabit, & in nou mediocre vitium cadet: quod tamen uitium nun eiusdem semper generis erit, sed diuersam naturam habebit, quia origo etiam ipsius diuersa est: si uanq; vt ipse diligenter exponit, iu uuum locum aliquis plures, pluresq; translationes coëgerit, & oratio penè constiterit è verbis translatis, uascetur inde ænigma: si verò è linguis externisq; vocibus, barbarismus. Verborum translatorum copiam, & quæ non propria suaq; illarum rerum siut, reddere orationem obscuram, quis non fateatur: confunditur enim ita animus eius qui audit: nec secum statuere potest, quem sensum habeant voces plurimæ è sua in alienam sedem comportatæ. Conferta etiam simul multa verba externa præ se ferunt sermonem peregrinum: similitudinemq; habent Persici sermonis, aut Phrygij: è quotumcunq; lingua hausta verba illa fuerint. Cicero quoque cognouit nimium vsum translatorum verborum gignere ænigma: nam in tertio libro de oratore de illis agens, inquit. Est hoc magnum ornamētum orationis, in quo obscuritas fugienda est. etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ænigmata. Quod autem auctor inquit ἄπαντα τὰ τοιαῦτα, uidetur respexisse ad id, quod dixerat, enumeratis iam pluribus uominibus traductis, & alia atque alia ratione immutatis. Et umne demum, quod se remouet à proprio, suoq; uocabulo illius rei: etenim nunc quoque non ait ἅπαντα ταῦτα, quibus verbis certa quædam ac definita genera immutatorum nominum significasset: sed illo modo, quem indicaui, quo etiam continentur, quæ similitudinem aliquam cum illis habent, quamuis infra referat se potissimum ad duo genera: ostendatq; incommodum, quod pariunt & translata & externa uomina, si nimis frequentia vsurpata fuerint. Animaduertendum vero, quid valeat hic coniunctio καὶ ante βαρβαρισμὸς collocata: videtur enim superuacanea esse: neque enim ita accipi locus potest, vt dixerit è verbis translatis conflari ænigma, & barbarismum præterea: statuit enim iam ut ænigma nascatur, necessarias esse translationes. An quum & barbarismus inquit, ita significare voluit vim ingentem huius mali, quod inde procrearetur: nihil enim in Græco sermone magis fugiendum, quam Barbarismus: nec tamen defuere, qui e libris nuper Lutetię, nō sine diligentia multa, excusis copulam eam inde sustulerunt. Cum autem affirmasset è translationibus procreari ænigma, naturam obscuri sermonis, ita vocati: & in quo vis illius posita sit, declarat: inquit enim in hoc illud manere: vt cum aliquis dicat ea, quæ in ea re sunt: hoc enim arbitror valere τὰ ὑπάρχοντα, (vocat enim uunc τὰ ὑπάρχοντα ea, quæ multo supra vocauit τὰ ὄντα) coniungat: copuletq; vnà ea, quæ non videantur effici posse: id est nihil sanè dicat, quod à re illa alienum sit: sed tamen ea sit species eius sermonis, vt videatur tradere, quod fieri non possit: quia verba illa, non ita capta, vt cepit auctor, fabricatorq; eius ænigmatis: cum enim translata sint, non vna simplexq; eorum necessariò est notio, videntur ostendere rem absurdam, & quæ fieri nullo modo possit, cum tamen, si quis sensum illius percipiat, omnia illic conueniant: & ea, quæ obscurè ab eo, imponere hominibus volente, & ingenia ipsorum exercere, significantur, non modo effici possunt, sed nullo negotio præstantur, ac veritati vndiq; consentiunt. Quam vero infra intelligat compositionem nominum, diligenter videndum, vbi affirmat per eam ænigma effici nō posse: si nanque intelligeret constructionem nominum, pluriumq; verborum continuationem, necessariam non esse, falsum prorsus proferret: Cicero enim quoque inquit eo loco, quem supra citaui. Non est autem in verbo modus hic, sed in oratione, id est in continuatione verborum. Quare arbitror ipsum significare voluisse nomina iuncta, concretaq; è duobus pluribus ve nominibus, non habere eam vim, vt sola conficiant ænigma, quia sine translationis aliquo genere non possit id præstari: ita autem certum habet eam esse naturam ænigmatis, vt inde ducat asseueretq;, non licere conficere ænigma è verbis iunctis, nulla reddita ratione huius rei, quum moris ipsius sit omnia, quæ tradit, argumento aliquo confirmare. Hoc igitur valet hic compositio nominum: & tamen accipiat aliquis hoc pacto hunc locum, vt dixerit compositionem, constructionem ve quamlibet verborum non valere hoc efficere, sed requiri etiam, ut in verbis illis, ordine inter se constructis, sint translationes plures, quod egregiè conueniret sententiæ Ciceronis. inquit autem

Per metaphoram autem contingit, quia non omnis vsus translatorum verborum semper gignit ænigma: sed vsu uenit aliquando, cum illa frequentia sunt, valde obscuram ea de causa fieri orationem: & natura denique omnis eorum huiuscemodi est. quod accuratè præcepit M. Tullius, vt translatum verbum in oratione positum, præter quàm quod aliter etiam ornat orationem, splendorisq; ei multum affert, reddit sæpe ipsam apertiorem: ponitq; ante oculos quod dicitur. Cum vero plura translata verba continuantur, ita vt aliud dici videatur: aliud tamen intelligendum sit, hoc genus orationis, Græce vocatur, rem ipsam exprimente verbo, ἀλληγορία: quę ratio non valde discrepat ab ænigmate: ac sæpe etiam qui loquuntur aut scribunt, cum sensus animi sui ab omnibus percipi nolunt, hoc genere vtuntur, vt Cicero ostendit se facturum, cum inquit in epistola quadam ad Atticum. De rep. breuiter ad te scribam: iam enim charta ipsa ne nos prodat, pertimesco: itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίαις obscurabo. Ipse certè Cicero cum idem significare vellet in iisdem epistolis, id est se obscurè locuturum, ait. Cetera erunt ἐν αἰνιγμοῖς. Quare non male fortasse opera poneretur, si quęreretur discrimen inter ἀλληγορίας, de qua hic Aristoteles nihil pręcepit, & ænigma: ambo enim hi modi non sunt in singulis uerbis, sed in oratione & continuatione verborum. pręterea cómune etiam hoc inter se habent, vt ambo constent è uerbis translatis. Cicero qui putari potest eodem in loco ostendere voluisse qua nam re differant illa inter se, cum diligenter vim naturamq; omnem allegoriarum exposuisset, addidit. Est hoc magnum ornamentum orationis, in quo obscuritas fugienda est: etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ęnigmata. Admonet igitur ipse, vt obscuritas fugiatur: nec tamé modum, rationémq; docuit, qua illa fugienda sit: nam qui obscuritatem fugere vellet, ἀλληγορίαις non vteretur: nec aliud diceret, cum aliud intelligi vellet: hoc enim eius est, qui obscurus esse studeat. An intellexit diu morandum non esse in ratione hac: quia qui longam orationem consumat in ipsa, nimium tenebrarum afferat orationi: vel potius non habet eam vim oratio, in qua verba multa alicuius rei propria deinceps in aliam rem similem transferantur, vt inde ænigma fiat: sed ænigma erit, cum, vt ait optimus magister, sumptis pluribus verbis translatis: significatisq; obscurè rebus, quæ in ea re sint, ea, quæ fieri non possint, connectere copularéque videatur. Exemplum ęnigmatis ponere volens, recurrit eodem, quò accesserat: idem efficere studens, in tertio libro de arte dicendi, illustriq; quodam ac valde celebri vsus est. correxi autem illud olim atque explanaui, cum mendosum foret, in meis in illud opus declarationibus. Constabat verò duobus versibus, qui ambo ab Athenæo positi sunt: vbi etiam sensum ipsius breui ille indicauit. Hoc tantum addere placet: cum illic docuerim cuncta ferè ea uerba esse translata, primum etiam prioris versus eiusdem generis esse: ἄνδραq; pro ἄνθρωπον illic positum, qui nanque simpliciter hominem ostendere uult in Græco sermone, utitur ἀνθρώπου nomine. Hoc pręterquàm quod satis planum est, ita se habere, animaduerti etiam notatum fuisse à vetere scriptore. Nam quod inquit significari illo τὴν τῆς σικύας προσβολὴν, vsus est verbo proprio medicorum in ea re ostendenda: multis enim locis Hippocrates inquit σικύας προσβάλλειν. Addit etiam hic Aristoteles. Et huiuscemodi: nam alia etiam ænigmata occurrebant, nisi contentus eo fuisset, in quibus omnibus id esse inueniretur, quod proprium naturæ ipsorum esse significauit. Cum autem ostendisset, quid detrimenti afferret nimius usus translationum, declarat alterum uitium nasci à uocabulis externis: barbarismum scilicet conflari, si nimis multę in propinquo loco collocatæ sint linguę: vocesq; aliorum populorum: neque enim ille amplius videri potest sermo Græcus, tot inculcatis vocabulis peregrinis, sed redolet linguam earum nationum, vnde voces illæ acceptę sunt. In extremo vero huius partis inquit, superiorem disputationem cócludens. Quare temperata aliquo modo est his: quibus verbis videtur indicare modice vsurpanda esse: magnaq; cum cura, hęc ornaméta, vt oratio his tanquam floribus aspergenda sit, & non tota texenda his rationibus, à consuetudine recedentibus. Sensus sanè Aristotelis aut hic ipse aut valde similis fuerit necesse est: in verbis tamen ipsis, quia non eodem modo hic locus legitur in omnibus exemplaribus, difficultas nó parua restat: ipse sanè vidi librum, in quo scri-

ptum foret δεῖ ἄρα κιγκρᾶσθαι πῶς τούτοις: alius autem, calamo itidem exaratus, habet. δεῖ ἀνακιγκρᾶσθαι πῶς τούτοις. Quare aliquando ſuſpicatus ſum legi debere, δεῖ ἄρα κιχρῆσθαι πῶς τούτοις, immutato potius ſpiritu, temporéq; duarum literarum, quàm literis ipſis: quod ſæpe contingere cõſueuit in deprauata ratione loquendi: confuſoq; ſono multarum literarum. Adiuuat non nihil hanc opinionem, quod infra ipſe inquit. τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαι πῶς χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ: & quæ ſequuntur: ſententia autem huius lectionis mirifice quadraret: concluderet enim oportere vti aliquo modo, id eſt prudenter, temperatéq;, illis ornamentis orationis. Madius narrat ſe in libro doctiſſimi viri: ac mecum, dum vixit, magna beneuolentia coniuncti, Benedicti Lampridij inueniſſe δεῖ ἄρα κεκρᾶσθαι: quod ſi ita locus ab eo coniectura emendatus fuit, non reprehendo conſilium illius: ſi autem ſuperiore ætate ſcriptus liber fuit, libentius adhuc eam lectionem ſequerer: nullius enim auctoritas tanti apud me eſt, quanti veterum librorum fides.

Τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, μηδὲ ταπεινὸν ἡ γλῶττα, καὶ ἡ μεταφορὰ, καὶ ὁ κόσμος, καὶ τἆλλα τὰ εἰρημένα εἴδη: τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν. οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως, καὶ μὴ ἰδιωτικὸν, αἱ ἐπεκτάσεις καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων: διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον, παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει: διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σαφὲς ἔσται.

Non populare quidem igitur faciet, neque humile lingua & tranſlatio & ornamentum, & aliæ dictæ formæ: proprium autem, claritudinem. Non minimam autem partem conferunt, vt locutio aperta ſit & non popularis, productiones, & ablationes, & immutationes nominum. Quia enim hoc aliter ſe habet, quàm proprium, cum factum ſit contra id, quod conſuetum, reddet in oratione non vulgare genus. Quia autem particeps eſt eius, quod eſt conſuetum, inde claritudo naſcetur.

Docet hic primum, quę genera nominũ captare debeat, qui vni tantum rei addictus ſit, ac ſtudeat ſiue dignitati orationis, ſiue claritudini: vt finẽ ſolum eum habeat, efficere orationẽ aut honeſtam, aut apertam. Quamuis rationem potius tradere videatur, qua vitium declinetur: vulgaréq; genus orationis vitetur, quàm qua granditas ipſius amplitudoq; obtineatur: & tamẽ vitium ab ea remouendo, bonum hoc ipſius ſemper indicat: nam ut ſupra quoque, cum virtutem ipſius in quo poſita foret, declarauit, ita quoque hic infra μὴ ἰδιωτικὸν inquit. Sed hoc relicto, cum ſeorſum hæc docuerit: poſtea oſtendet, qua ratione vtrunq; ſimul præſtari poſſit. ait igitur. Vt genus orationis non plebeium ſit, neque humile, efficient lingua & tranſlatio & ornatus, qui κόσμος ab eo vocatur, nec non reliquæ ſupra nominatæ formæ, generaq; verborum. Qui igitur in hanc rem toto animo incumbet, huc mentem conuertere debet: ita enim conſequetur quod vult: & finget orationem remotam ab vſu idiotarum, & quæ nihil humile in ſe habeat. vt autem illa plana apertaq; ſit, præſtabit diuerſa ratio, id eſt ſi poſthabitis his generibus, ſua propriaq; rerum vocabula ſumentur: hæc enim vis eſt propriarum vocum, vt omnem ex oratione obſcuritatem caliginémque pellant. Adiungit autem poſt mediam quandam rationem, indicatq; quam viam tenere debeat, qui ambabus rebus ſimul ſtudeat operamq; det, vt apertam planamq; orationem retineat: nec tamen cadat in humile genus dicendi, popularémq; atque abiectum ſermonem. Inquit igitur non parum prodeſſe, vt hoc obtineatur, ſiquis ſectetur tria illa vocabulorum genera, quæ ſupra in extremo appellauit, id eſt quæ fuerint porrecta in longius, nec non vnde aliquid demptum fuerit: planum enim eſt nunc ipſum vocare ἀποκοπὰς, quas ſupra uocaſſet ἀφῃρημένας, ſi rem ipſam, quod hic

facit, appellare uoluisset: rationibus enim illic relictis, verba quæ hoc aut illud passa forent, inde tantum appellauit: ἀφῃρημένα enim inquit, quæ nunc ἀποκοπὰς describit. apud grammaticos autem posterius hoc nomen increbuit. Tertium verò genus significare volens, illud inquam, quod cum in usu sit, leuiter à consuetudine immutatum est, atque ita denique conformatum, ut pars eius integra restet, pars uariata sit, ἐξαλλαγὰς dixit. Rationem autem attulit, cur tria hęc nominum genera, id boni, quod tradidit, orationi accersire possent sine detrimento ullo: Quia enim inquit aliter se habent, atque proprium usitatumq; eius rei nomen, cum contra consuetudinem factum sit, reddet hoc ipsum quiddam in oratione, minimè populare & abiectum. Quia uerò non omnino discedunt à consuetudine, sed participant illa, erit illic ea de causa claritas. Exempli causa, ut maneam in ipsius exemplo, postremiq; huius generis rationem explicem, qui δεξιτερὸν in sermone profert, sanè uariat, immutatq; uocem à peruulgata ratione: multitudo enim inquit δεξιόν. quia tamen solum fundamentumq; eius dictionis manet: intelligiturq; præclarè à quolibet, quid significare ille uoluerit, quamuis vocem aliquantum flexerit, nulla inde obscuritas nascitur. eadem ratio est reliquarũ hoc pacto variatarum uocum, ut apparet. Quod autem dictus est à quibusdam idem penè hic tradere Aristoteles, quod in iij. libro de arte dicendi, cum urgens aduersarium: interrogationisq; ui perturbans eum, qui contra sentiret, inquit. Cuius enim causa oportet apertam, & non humilem esse orationem, sed custodire id quod decet? & quæ sequuntur, de ea re mihi longe aliter uidetur: illic enim de sententiis: hic verò de ornatu uerborum disserit.

Ὥστε οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτου καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητήν. οἷον Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος. ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἐφ' ὁπόσον βούλεται, ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. οἷον Ἠπίχαριν εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα, καὶ, Οὐκ ἂν γεινάμενος τὸν ἐκείνου ἐξ ἐλλέβορον.

Quapropter non recte vituperant, qui insimulant talem modum locutionis: vexantq; maledictis poetam. Ceu Euclides ille priscus, perinde atque facile sit carmen pangere, siquis facultatem dabit, quantum aliquis volet extendere verba: qui iambis vsus est ex eo genere verborum. Ceu Ἠπίχαριν εἶδον μαραθῶνάδε βαδίζοντα. &. οὐκ ἂν γεινάμενος τὸν ἐκείνου ἐξ ἐλλέβορον.

Cum tantopere laudasset genera quædam uocabulorum, quæ licentia poëtarum leuiter immutata forent: nec tota noua auribus, inusitataq; acciderent: & bona eius rationis diligenter explicasset, sciens quosdam extitisse, qui ea, nullo consilio usi, accusassent, errorem eorum refellit: simulq; à crimine uendicat poëtam, qui temerè ab illis improbéq; notatus fuerat: dabant enim ipsi uitio, quæ laude in eo potius digna erant. Quasi igitur ita ait. His rebus constitutis: utilitateq; eorum uerborum confirmata perspicitur, peccare eos, qui huiuscemodi genus orationis reprehẽdunt, & maledicunt Homero, cuius poëma plenum est huius licentiæ: διακωμῳδεῖν enim, quo uerbo auctor vsus est, ualet existimationem alicuius lædere, & maledictis ipsum uexare, quia proprium hoc antiquorum comicorum erat. iniquo autem animo tulit Aristoteles, optimum omnium poëtarum, & quem ipse admirabatur: diuinúmque etiam sæpe appellauerat, uerborum contumelia laceratum esse ab hominibus huius artis ignaris. Nominat autem unum ex illis, qui libere nimis insolentérq; hoc fecerant, id est Euclidem, quem priscum uocat (nisi fallor) ut distinguat ab eo, qui ipsius ætate vixit, ac Megarensis patria fuit. Causam uerò ille hanc sui iudicij afferebat: dicebatq; licere cuiq;, tenuis etiam ingenij homini, poëtam esse: nullúmque negotium esse uersus condere, siquis permiserit illi, ut quantum ei commodum est, uoces producat: nam hoc in primis ille uidetur reprehendere solitus. id est quas auctor

vocauit

vocarit ἐπικωμῳδῶν: eodem enim uerbo utitur, aucto tamen vna tantum præpositione, cum Aristotelis uocibus, quibus ratio hæc traditur, geminæ adplicatæ sint. Facit uerò huc illud Martialis: intelligitq; sine dubio ille hanc ipsam licentiam & immutandorum & minuendorum producendorúmque uerborum, qui queritur in hendecasyllabo non permitti hoc, ut Græcis, itidem Latinis. inquit igitur. Dicunt ἐαρινὸν tamen poëtæ, Sed Græci, quibus est nihil negatum. Et quis Ἆρες Ἄρες licet sonare. Nobis nō licet esse tam disertis, Qui musas colimus seueriores. Animaduertendum autem diligenter, quid ualeant uerba hæc apud auctorem ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. utrum, ut Madius accepit, mordens in eadem dialecto. id est, ut puto, qui dum lædere uoluit, usus est illo ipso genere orationis, quod accusabat. An, qui senariis usus est, dum hoc efficeret: uerbaq; quibus eos exagitaret, clausit illo genere numerorum ad maledicendum apto. nec tamen existimandum est Euclidem temere & imprudenter incidisse in idem genus orationis, plenum scilicet huius licentiæ, ac productionis, quod in alio reprehendebat, ut quidam acceperunt: sed ex industria, ut rem poneret ante oculos, & quam procliue foret illa licentia utentem, poëma conficere, ostenderet, imitatum esse ipsos in compositione hac uerborū. Exempla autem quæ posuit diligens magister, fructum nullum ferunt. nam cum singuli tantum uersus citati sint: nec sententia eorum explanetur ab auctore: alioue ullo in loco ipsi legantur, si integri etiam forent, & ab omni labe vacui, uix intelligerentur. Accedit huic malo quod mendosi sunt, ac multis maculis inquinati, quod uarietas lectionis declarat: aliter enim illi in aliis libris leguntur. nam præter ea, quæ discrepantia à peruulgata lectione, commemorat se inuenisse Robortellus, uidi etiam ipse duos codices, à quibus abesset præpositio posita ante postremum nomen ἐλλέβορον. Sed ueritate desperata, nihil amplius curæ suscipere de hac re uolui.

Τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ, γελοῖον: τὸ δὲ μέτρον, κοινοὶ ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν: καὶ γὰρ μεταφοραῖς καὶ γλώτταις καὶ τοῖς ἄλλοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο.

Apparere quidem igitur aliquo pacto vtentem hoc modo, ridiculum: mensura autem communis est omnium partium: etenim translationibus, & linguis, & alijs formis vtens indecore & studiose ad res ridiculas, idem conficeret.

Refellit nunc criminationem Euclidis: docetq; eum in hac re malitia usum: ut enim uitium huius locutionis ostenderet, coëgerat in paruum locum omne genus huius licentiæ. Non negat igitur Aristoteles, quin si quis poëta hoc moliatur, peccaturus sit: nullum enim est lumen orationis tam lepidum, nec tam iucūdum, quod si sine modo ullo usurpetur, & non suo loco ponatur, non incommodum afferat: atque ineptum futurum sit. Quare mirari non oportet, si idem etiam in hoc poëticæ orationis bono vsu uenit. inquit igitur ipse, eo consilio, quod iam patefeci. Apparere igitur, atque intelligi, certoq; deprehendi, aliquo pacto utentem hoc modo, ridiculum est: particulam enim πῶς, retinendam prorsus censeo, quæ sanè in omnibus scriptis exemplaribus reperitur: sine causaq; à non nullis, quæ hinc eiiceretur, digna existimata est. Valet autem hic πῶς: praua omni ratione & quæ à uero distet: quodam enim pacto uitium in se continet: quodam vero laudem habet. Concedit igitur perperam, maléq; tractatam hanc rationem, & hunc, ut supra quoque ipsum uocauit, modum orationis sine modo usurpatum iustam reprehensionem inuenire: eosq; meritò, qui id faciant, irrideri: statim autem unde id nascatur ostendens: docénsq; proficisci ab errore eius, qui male atq; intemperanter re bona uteretur, non à uitio ipsius rei, inquit. Mensura autem communis est omnium partium: id est, quod in aliis luminibus orationis custoditur, ut modice adhibeantur, hic etiam seruari

debet: nam qui faceret idem in aliis rebus, quæ bonæ uno omnium iudicio existimantur, & sunt tanquam flores orationis, ut abuteretur illis in rebus leuissimis exponẽdis, & contra dignitatem, in eandem culpam incideret: hoc enim quum fit, sine dubio id quod non decet, geritur, quum res illæ grandes sint & amplæ, & quæ nullo modo conueniant humilibus rebus. appellat autem translationes & linguas, additq́; & ceteras formas, quæ scilicet probantur, & laudem non paruam in se habent: intelligit verò nomina iuncta, & quæ ornamenta uocauit: omniaq́; demum, quæ splendoris aliquid in se habent. Fecit autem hoc, qui appellauit συκῆ πότνια, quod ipse memoriæ prodidit in libro de arte dicendi: usus enim est genere illo uocabuli, quod uocat κόσμον, in re nimis tenui ornanda, & quæ nullo modo recipit eum splendorem. Et sane arbitror Aristotelem significare uoluisse poëtam illum: quẽadmodum etiam in primis κόσμον, cum inquit καὶ τοῖς ἄλλοις εἴδεσι: iam enim appellarat translationes & linguas, quibus generibus uocabulorum hoc addere consueuit. Nam quod inquit ὦ πότνια συκῆ, manifesto qui id fecit, risum mouere uoluit: neque enim alia de causa existimari debet tam honestum & grande nomen rei tam tenui, atque humili adiunxisse. Idem autem efficeret, ualet hic, rem dignam reprehensione gereret, & eidem uitio affinis foret.

Τὸ δὲ ἁρμόττον ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρείσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον: καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν, μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν. οἷον τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου: ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος, γλῶτταν: τὸ μὲν, φαίνεται καλὸν: τὸ δ᾽, εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαινα, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός: ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει τὸ θοινᾶται μετέθηκε.

Id autem, quod congruit, quantum excellit in heroicis carminibus, considere: ut iniectis nominibus in versum, & in lingua vtiq́ & in translationibus, & in alijs formis, loco illorum positis proprijs nominibus, videret vtiq́ quod vera dicimus. Ceu, cum eundem iambicum fecerit Aeschylus & Euripides, vno vtiq́ tantum nomine immutato, locoq́ proprij consueti posita lingua, hoc quidem apparet pulchrum: hoc autem humile: Aeschylus quidem enim in Philoctete cecinit. Phagedana, quæ mei carnes comedit pedis. hic autem pro comedit, epulatur posuit.

Facit, quod hic primo præcipit, ad superiorem partem confirmandam: tradiderat enim vocabula producta, nec non imminuta, vt etiam quæ vocauit immutata, dignitatem afferre poëmati: neque tamen negauerat, quin si quis his bonis vti nesciret: & aut non suo loco poneret, aut immoderatè ipsa vsurparet, peccaturus esset, & in multa magnaq́; incommoda casurus. Quantum autem iuuet hoc genus, siquis modice ipso, temperatéq; vtatur, nunc adiungit intelligi posse usu ipso periculoq́; huius rei facto. Non igitur pertinet hoc ad uerba externa aut translata aut facta, sed ad proximè superiora genera vocabulorum, quamuis statim addat, quod illic usu uenit, idem etiam in reliquis generibus nominum contingere, vt modus in primis, & id quod conuenit, spectandum sit. Quantum igitur, inquit, modus, & id quod undequaq́; congruit, in usu scilicet horum, à consuetudine abhorrentium, nominum, præstat & excellit, orationi uidelicet carenti his leporibus atque elegantiis: nam ita uerè appellandas putat, uideatur in heroicis carminibus inculcatis eò nominibus his: seruatis numeris, mensurisq́; eorum uersuum: existimat enim hoc bonitatem horum uerborum certo declaraturum. Si igitur capitur ἁρμόττον, vt ego cepi, ut ualeat in eadem illa genera uersuum ac mensuras, uidetur potius legendum

ἐντιθε-

ἀντιθυμιῶσιν, quàm ἀντιτιθυμιῶσιν: quamuis non negarim me hanc lectionem inuenisse in pluribus exemplaribus, & sanè commode hic etiam illa manere potest, neq; omnino contemnenda est: significaret enim loco illorum positis, uicemque eorum ipsis subeuntibus: quod fortasse magis respondet iis, quæ sequuntur: io primisq; uerbo illi μετατιθεὶς. Adiungit post ualere multum ad idem comprohandum ueritatémq; sui præcepti ostendendam, siquis idem spectet in aliis generibus uocabulorum, ut sumpto in manus aliquo poëmate: eiectis inde aliquibus uocibus, suis propriisq; earum rerum, de quibus agitur, loco illarum ponat translatas: motisq; itidem inde uernaculis nominibus, in locum eorum pooat peregrina: qui enim auctoritati non cedit: nec utilitatem huius præcepti aliter intelligit, hoc facto uerum esse quod dixit, coguiturũ arbitratur. An μετατιθεὶς τὰ κύρια ὀνόματα, non ualet loco propriorum nominum positis translatis & aliis eiusdem generis, sed contra. si poëma aliquod in manus sumpserit, quæcunq; illic uocabula spleodida inuenerit, inde sustulerit: locoq; eorum posuerit propria & peruulgata, quod ipse infra facit io Homericis uersibus corrumpendis, & omni honore spoliandis. nam poëma, quod ita uerè uocari debeat, refertum potius illiusmodi uocibus esse debet, quàm propriis & commonibus. exemplum autem huius rei sunt tres Homeri loci, quos infra ponit. Non contentus autem docuisse, quomodo hic error ex animo aliquorum extirpetur, quod illos facere iubet, ipse prius agit: uel potius egisse summum artificem ornandę orationis, Euripidem ostendit. Cum enim inquit eundem iambicum uersum fecisset Æschylus, & Euripides: uult enim Aristoteles forte hoc factum esse, ut in scribẽdis suis fabulis ambo hi tragici euodem senarium iambum effuderint, ne diceret Euripidem sumpsisse uersum antea ab Æschylo factum. Vel ualet τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον, quum in fabulis suis ambo hi poëtæ usi essent eodem senario. in verbo, qood infra positum est μετατιθέντος, apparet industria & consilium eius, qui corrigere aliqoid voluerit. Cum igitur ambo casu incidissent in eundem uersum: unumq; tantum nomen immutasset Euripides: locoq; proprij usitati posuisset linguam, alter eorum uersuũ intelligitur esse dignitatis plenus: alter oerò humilis. Sed uersus etiam ipsos leuiter immutatos magnorum poëtarum posuit accuratus magister: Æschylus enim inquit, in Philoctete cecinit φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός. id est Phagedæna, quæ mei pedis carnes comedir: est autem hæc cancri genus. Euripides oerò pro illo uerbo ἐσθίει, quod ualet comedit, posuit θοινᾶται: cuius uerbi externi, uel translati uis: certè à consuetudine in hac re ostendenda abhorrentis, uidetur esse ut significet, epulatur. Ἁρμόττον igitur quod inquit, significat quod illic, & in usu eorum uerborum quadrat. ἐπὶ τῶν ἐπῶν uerò ualet in hexametris uersibus: hæc nanque ἔπη propriè appellantur. præcipuè autem licentiæ illæ aliter conformandorum nominum, uel concinnitates potius, illic locum habent: plurimumque dignitatis grandi illi carmini gignunt. Et sanè de Homero loquebatur: studiumque ipsius ac prudentiam, in exornando illo poëmate contra imperitos noo nullos & importunos homines defendebat. Quod autem, cum iam κύριον dixisset: quod satis esse uidebatur ad ostendendum oomen illud nullam in se habere dignitatem aut splendorem, addidit εἰωθότος, arbitror hac de causa factum esse, ut quum dixisset ἴδιον proprium uerbum esse, quasi emendare id uoluerit: & quomodo accipiendum esset, osteudere: neque enim ἴδιον omnino proprium hic est: propriè enim ea uox dicitur de animantibus. Sed tamen Græci medici, cum de ulceribus, quæ depascuntur, disputant, ita ipsa passim appellant, id est ἕλκη ἐσθιόμενα, & cum eorum naturam significare uolunt, hoc ipso uerbo utuntur. Quare εἰωθότος addidit, ut si oon uere illud proprium esset, saltem uinceret, ipsum usitatum ac receptum esse. Quare locum proprij, & honore carentis, obtinet. Fabulæ autem huius Æschyli, à Philoctete appellatæ, meminit quoqoe Plutarchus in libro, quo docuit uitam ab Epicuro inductam iucundam non esse. Non certò uerò anctor declarat Euripidis quoque uersum de Philoctete editum fuisse, ualde tamen hoc uerisimile, cum ille ulcere hoc uexaretur, & hac ipsa parte corporis. Quare si Euripides quoque Philoctetem fecit, ambæ illæ fabulæ periere: Sophoclisque tantum Philoctetes conseruata est.

Καὶ Νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἄκικυς: εἴ τις λέγει τὰ κύρια μεταθεὶς. νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε, καὶ ἀσθενικὸς, καὶ ἀειδὴς. καὶ: Δίφρον ἀεικέλιον καταθεὶς, ὀλίγην τε τράπεζαν. δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς, μικράν τε τράπεζαν. καὶ τὸ. Ἠιόνες βοόωσιν: ἠιόνες κράζουσιν.

Et νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς καὶ ἄκικυς. *Si quis dicit, loco illorum proprijs positis.* νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς, καὶ ἀειδὴς. *id est. Nunc enim me existens paruusq; & imbecillus, & deformis. &.* Δίφρον ἀεικέλιον καταθεὶς, ὀλίγην τε τράπεζαν: δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς, μικράν τε τράπεζαν. *id est sedile abiectum cum posuisset, paruamq; mensam. Et illud.* Ἠιόνες βοόωσιν. ἠιόνες κράζουσιν. *id est litora clamitant.*

Quod probauit exemplo tragicorum, uel Euripidis potius, qui correxit erratum Æschyli, & clarum lumen vnius uerbi, quod ille non viderat, attulit carmini, ceteris nominibus pari ac nulla re discrepanti: idem nunc declarat testimoniis uersuum Homericorum. Tria autem inde citat: quorum prima duo ex Odyssea: tertium uerò ex Iliade acceptum est. Non expressi autem uersus ipsos Homeri, quia diffisus fui me inuenire posse uerba, quæ penitus illis responderent: ac sententiam simul figuramq; eorum uerborum retinerent. declarationem vero auctoris, qui idem uerbis propriis protulit, conuerti: nullum enim negotium fuit uim Græcorum illorum Latinis uerbis exponere: nec enim desunt plerunque uerba, quæ idem ualeant in utroque sermone, si sententia tantum spectanda est. Principio igitur ducto à primo exemplo, cuncta, in quibus præcepti huius uis manet, explanare conabor. Versus autem ille est à Cyclope pronuntiatus in ix. Odysseæ, qui rationem illic sui erroris reddit: quod quum admonitus esset ab augure eius telluris, uideret ne oculo illo, quem unicum habebat, orbaretur, narrat se nunquam timuisse, ne tantæ molis ac roboris vir, qualis ipse erat. malum id acciperet à pusillo, & infirmarum uirium, & turpi deniq; homine. Quod igitur apud Homerum est ὀλίγος, proprium non est, sed καταχρηστικῶς prolatum: factum enim id uerbum est ad quantitatem secretam, non cõtinentem, ostendendam: & tamen poëtæ ornandæ orationis gratia, confundunt nomina, & ab altera ad alteram liberè verba transferuntur. Quod verò hic Homerus facit, ut ὀλίγον pro μικρὸν poneret, id est paucum pro paruo, fecit etiam Apollonius in primo Argonauticorum, cum cecinit. [illegible] ὀλίγην λίθον [illegible]. id autem animaduertit quoque interpres, qui tradidit valere ὀλίγην, illic μικρὴν: utiturq; ad id comprobandum testimonio inferiore Homeri, vbi mensam paruam significare volens, ὀλίγην ipsam appellauit. Sed Theocriti quoque, qui eodem animo ὀλίγον κοῦρον vocauit. Quod sequitur οὐτιδανὸς, uidetur nullius pretij homo significare: refert autem hoc Aristoteles ad uirium imbecillitatem, interpretaturq; infirmi corporis, vt qui putauit ideo ipsum nullius pretij vocatum, quia nihil ualeret in iis, quæ ad fortitudinem pertinent. Tertium verbum peregrinum & ab usu populi remotum est ἄκικυς: ita enim legendum hic prorsus puto, vt sanè nunc apud poëtam ipsum inuenitur, cum tria sint verba externa apud poëtam vno in versu, quorum loco vernacula & vsitata ponuntur, non duo: quid enim attinebat tertium vocabulum citare, si exempli vim illud non habebat: idemq; infra in declaratione repetere debebat? nec me tamen fallit memoriæ prodere Eustathium in quibusdam Homeri exemplaribus legi ἀειδὴς, pro ἄκικυς. Vnde factum puto, vt eorum librorum lectio irrepserit in hunc locum Aristotelis: inuentos enim quosdam arbitror, qui dum emendare ipsum voluerint auctoritate Homerici exemplaris, deprauatum codicem nacti, corruperint. Scrupuli tamen adhuc aliquid restat: is autem est, quod grammatici tradunt ἄκικυν ualere imbecillum & priuatum robore, non ἀειδῆ, id est deformem ac turpem. ego tamen in ueiere vocabulo interpretando: frequentiq; in scriptis poëtarum potius accedo sententiæ summi philosophi, quàm opinionibus inferiorũ grammaticorum

maticorum ſi quis tamen exiſtimans non diſſentire poſſe inferiores grammaticos ab Ariſtotele in notione huius nominis ἀκικυς: valereq́; omnino ipſum imbecilli corporis hominem, eò fortaſſe recurrere poſſet, diceretq́; Ariſtotelem ordinem Homericorum verborum in immutatione ipſa eorum non ſeruaſſe, atque id feciſſe, ut metrum ſeruaret: & quum inquit ἀειδοικής, quod ſecundum apud ipſum eſt, tertium apud poëtam exprimere voluiſſe. Secundum exemplum, quod duobus externis nominibus decoratum eſt, è libro xxj. Odyſſeæ ſumptum eſt, quo loco poëta narrat Telemachum domi uoluiſſe Vlyſſem ſedere, & ei, quæ tunc erat ipſius fortunæ aptū adpoſuiſſe ſedile: nec non puſillam menſam, in qua cibum caperet. ἀεικέλιον igitur, quod cuiuſmodi fuerit ſedile illud declarat, id eſt vile, externum uerbum eſt: eodemq́; pacto alterum, quo ſignificauit menſæ tenuitatem: ut ſupra enim ita illic quoque ὀλίγην, paruam ſignificat: & à naturis ſeiunctis diſtinctisq́;, ad ſolidas res & continentes nomen id translatum eſt. nam μοχθηρὸν, quo vocabulo peruagato, crebroq́; in conſuetudine, vim notionemq́; expreſſit externi illius ἀεικέλιον, ſignificat abiectum & inhoneſtum, ut ipſe etiam docet in primo libro Topicorum, ubi tradit domum uocari μοχθηρὰν, quæ contraria eius eſſet, quæ appellatur in Græco ſermone καλὴ. huiuſcemodi igitur etiam erat ſedile, quod Telemachus patri eo tempore adpoſuit, & quod poëta peregrina voce ἀεικέλιον vocauit. Tertium exemplum miſerum in modum deprauatum erat in excuſis & ſcriptis quibuſdam codicibus, quod erroris turpiſſimi cauſa fuit illis, qui in Latinum uerterunt hunc librum: neque enim ἰακάς, quæ uox locum hic nullo modo habet, ſed ἠιόνες legi debet, ut in libro quoq; calamo exarato inueni: eſt autem uerſus ualde notus, & illuſtris multis uirtutibus tum à Dionyſio quoque Halicarnaſſeo celebratus eſt, qui diligenter explicaui t artem, quam in ſonitu exprimendo litorum, fluctibus maris verberatorum, adhibuit poëta. neque tamen nunc Ariſtoteles, induſtriam illam poëtæ, quamuis ſumma laude dignam, admiratur, ſed tantum ſignificatum nouum illius uocis perpendit: clamitare nanque: hoc enim ualet βοᾶν, non dicitur propriè de rebus ſenſu carentibus: cum enim ſimile quiddam illis accidit, dicuntur ipſæ κράζειν, quod tunc litoribus uſu uenit. proprium verò κράζειν eſſe eius clamoris indicat etiam locus ille in iij. libro de arte dicendi, quo auctor exagitat poëtam, qui ſuauem in primis muſæ vocem vocarat κεκραγυῖαν καλλιόπης. hoc autem verbo uſus eſt hic in exprimendo intellectu illius; honeſtè ſanè ac magnificè, ſed tamen contra vſum, libertate poëtarum poſiti. protulit autem eum verſum poëta in xvij. Iliadis in ſimili quodam exponēdo: cum enim impreſſionem Troianorum duce Hectore in Græcos, qui etiam ipſi globo facto prœlium renouabant, plenam ſtrepitus, ac vocum tumultuoſarum, auxilio rei ſimilis ante oculos ponere vellet, inquit. Ὡς δ' ὅτ' ἐπὶ προχοῇσι διιπετέος ποταμοῖο Βέβρυχεν μέγα κῦμα ποτὶ ῥόον: ἀμφὶ δέ τ' ἄκραι Ἠιόνες βοόωσιν ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω.

Ἔτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ τούτοις χρῶνται. οἷον τὸ, δωμάτων ἄπο, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων: καὶ τὸ, σέθεν: καὶ τὸ, ἐγὼ δέ νιν: καὶ τὸ, Ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα: διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα: ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει.

Adhuc autem Ariphrades tragœdos maledictis figebat, quod quæ nullus veiq́; diceret in ſermone, his vtuntur. Ceu illud δωμάτων ἄπο, ſed non ἀπὸ δωμάτων. & σέθεν: & ἐγὼ δέ νιν: & Ἀχιλλέως πέρι, ſed non περὶ Ἀχιλλέως, & quæcunq́; alia huiuſcemodi: quia enim non ſunt in proprijs, efficiunt quod minimè vulgare eſt in locutione omnia huiuſcemodi. ille autem hoc ignorabat.

Reſtabant rationes quædam loquendi propriæ tragicorum: quas illi, multum in hoc videntes, excogitarant, ut dignitatem acquirerent ſuo ſermoni. eas autem ut

Euclides, ille priscus, improbè accusauerat superiorem formam orationis, & Homericam præcipuè, ita Ariphrades quidam inuentus fuerat, qui sine causa reprehenderet. Defendit igitur hac in re tragicos noster doctor, & vtilitatem huius licentiæ declarat, inscitia Ariphradis demonstrata, qui stulte ea vituperaret, quæ laude in ipsis digna forent, ita locum hunc persequens. Præterea Ariphrades tragicos poëtas notare solitus erat: hos enim manifesto intelligit, quamuis tragœdos appellet, quo uocabulo multi significabant actores tragœdiarum, non poëtas ipsos: insimulabat autem eos eo nomine, quod nimis liberè discederent à consuetudine, ac non pauca verba, quæ nemo auderet loqui: similiaq; monstri essent, in sermone proferrent, passimq; illis vterentur. Exempla autem non nulla ponit Aristoteles modi huius loquendi, quem ferri non posse aiebat præposterus ille reprehensor. Ceu, quod ipsi dicerent δωμάτων ἄπο, ordine harum uocum, sonoque unius earum immutato: & non, ut ceteri loquerentur, ἀπὸ δωμάτων. & præterea illud, nouum auribus multorum ponerent, νιν: hoc autem crebrum est apud eos poëtas, ut νιν dicant, cum οἱ intelligi uolunt. Sophocles quoq; in oratione, qua fingit Oedipo se Creontem purgasse, facit illum dicentem. καὶ σοί νιν χρῄζοντας ἐκκαλοῦσί μοι. Eadem ratio est illius ἐγὼ δέ νιν: hoc enim quoque vsitatum non est: ab eorumq; licentia natum: addit autem his quartum, uexatum itidem contumelia & ipsum ab Ariphrade, quod tragicus quidam dixerat Ἀχιλλέως πέρι, pro, ut multitudo loquebatur, περὶ Ἀχιλλέως. Simile est autem hoc primo. Quod uerò inquit, Et quæcunq; alia huiuscemodi, indicat non nulla etiam alia ipsum, quæ paria superioribus forent, criminari solitũ, Ceu, quod Æschylus in Agamemnone inquit χερὸς ὕπο, pro illo peruulgato ὑπὸ χερός. Nec non, quod Euripides in Oreste protulit ἐμοῦ μέτα, pro μετ' ἐμοῦ. Quod sequitur ualet ad indicandum bonum huius locutionis, patefaciendumq; consilium poëtarum, qui populare cotidianumq; genus orationis declinare volentes, huc se contulerunt: cuncta enim hæc ut tradit, quia non sunt è numero vsitatarum vocum: hæc enim nunc videtur intelligere, κύρια dicens, gignũt quiddam in oratione, quod minime uulgare nec plebeium est: cuius generis dicendi grandioris, ut vndiq; respondeant magnitudini earum rerum, quas tractant, ratione summa studiosi sunt tragici poëtæ. Μὴ ἰδιωτικὴν autem vocauit, vt supra, quod quia tenue non sit, atque in vsu quoque hominum imperitorum, ac vulgi deniq; ipsius, meritò hic probatum est: ἰδιωτικὸν enim vulgare valet. Plato quoque in Ione hoc verbum ita cepit· ἰδιωτικόνq; vocauit, quod in usu etiam populi & imperitorum est: ita enim illic Socrates loquitur cum recitatore illo Homerici carminis, dissimulatione illa sua vtens. βουλοίμην ἄν σε ἀληθῆ λέγειν ὦ Ἴων, ἀλλὰ σοφοί μέν πού ἐστε ὑμεῖς οἱ ῥαψῳδοί, καὶ οἱ ὑποκριταί, καὶ ὧν ὑμεῖς ᾄδετε τὰ ποιήματα. ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἄλλο, ἢ τἀληθῆ λέγω. οἷον εἰκὸς ἰδιώτην ἄνθρωπον ἐπεὶ περὶ τούτου, ὃ νῦν ἠρόμην σε, θέασαι, ὡς φαῦλον καὶ ἰδιωτικόν ἐστι καὶ παντὸς ἀνδρὸς γνῶναι. Vt autem ex eodem hoc etiam loco apparet, ἰδιώτην vocauit nulla doctrina excultum, vt est plerunq; multitudo. Sed antea quoque eodem pacto, idem hoc verbum vsurparat. Cicero præterea hoc Græco vocabulo sæpe vsus est, quod radices egerat in Latinum sermonem, vt in nostrum etiam fecit: atque id quidem, vt magis receptum appareat, in orationibus. In extremo verò ponit, quod, constituto iam iudicio tragicorum, stultitiam Ariphradis declarat, qui existimare vellet ac sententiam ferre de illis rebus, quarum peritus non erat: inquit enim. ille autem, qui scilicet tantum sibi tribuebat, hoc ignorabat, nec videbat ea ratione stilum grandiorem fieri.

Ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ γλώτταις. πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι: μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου δεῖ λαβεῖν: εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι: τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι.

Est autem magnum quidem vno quoque eorum, quæ dicta sunt, conuenienter vti, & duplicibus nominibus, & linguis: multo autem maximum

metapho-

metaphoricum esse: solum enim hoc neque ab alio licet sumere: ingenijq́; signum est: transferre enim recte verba, est simile videre.

Qnum tradidisset, quæ plurimam laudem afferunt poëtis, si modus in illis adhibeatur: ornamentaq́; multa orationis explicasset, quia non omnia paria illa inter se sunt, docet nunc qui sint eorum gradus, ac quæ maiore cum labore obtineantur. Quia inquam cunctis in illis luminibus, id quod decet seruare, nec modum in ipsis transire, arduum est. in quo tamen eorum captando maior difficultas posita sit declarat: sed causam etiam huius difficultatis aperit. inquit igitur, vsum translationum ab hac etiam re laudare volens, & commendationis ipsi aliquid acquirere. Est sanè magnum atque arduum singulis his, quæ tradita supra sunt, afferentia orationi decus atque elegantiam plurimam, vt decet vti, & in vsu illorum nullam in partem peccare: id est non nimium eorum, neque parum sumere, & tempus etiam personasq́; spectare: planius autem significare volens, quæ intelligeret: nam proximè egerat de modis illis loquendi abhorrentibus à consuetudine, quibus delectati fuerant tragici poëtæ, addidit: testatusq́; est se loqui de iunctis nominibus atque externis, quæ vocabula externa ipse vocat linguas. Cumq́; non negauerit laboris non parum in his recte tractandis necessario capi, adiungit laborem hunc pusillum esse præ illo, qui capitur è translatis verbis cum laude vsurpandis: hoc enim valet, quod inquit. Multo autem maximum metaphoricum esse: metaphoricus nanque vt opinor, vocatur ab eo, qui natura & studio aptus est ad uerba rectè transferenda: inueniuntur enim quidam huiuscemodi, cum plerunq́; mortales hi ad hanc rem idonei sint: alij vero ad aliam. Vt autem hic μεταφορικὸν appellat eum, qui abundat hoc bono, ita in viij. Topicorum & συλλογιστικοὺς & ἐνστατικοὺς eos, qui plurimum in usu diuersarum illarum rationum ualent: nec non etiam eodem locu προτατικὸν & ἐνστατικὸν & eum, cui in disputando multæ propositiones in mentem ueniunt: & illum, qui facile potest resistere argumentationi aduersarij. Causam autem statim huius rei reddit, cur scilicet tanti laboris sit hoc adipisci, ac plurimum in ipso valere: aitq́;. Solum enim hoc neque ab alio licet sumere: ingenijq́; signum est: quæ nanque studio alicuius; promptoq́; in nos animo possumus obtinere, cum ipsis ornati sumus, non tantam laudem nobis afferunt, vt illa, quæ intelliguntur nostra opera parta esse, vel à natura profecta. Quod verò inquit παρ᾽ ἄλλου λαβεῖν, eodem etiam pacto locutus est in iij. libro Topicorum, vbi de præstantiore bono differit: locosq́; monstrat, vnde promantur argumenta ad id probandum apta: ait enim illic. Id quod nullo modo licet opera aliùs comparare, magis expetendum esse illo, quod studio alicuius potest obtineri, cuiusmodi esse adiungit iustitiam, si cum fortitudine conferatur: qui enim ipse fortis non est, alium inuenire potest, cuius præsidio tutus sit: non tamen iustus vnquam aliquis fiet opera alterius: addit autem præterquàm quod metaphoricum esse bonum quoddam est, quod aut à natura, aut doctrina illius ipsius, qui vti debet illo, proficiscatur necesse est, esse præterea ipsum summi ingenii indicium, cuius etiam rei rationem reddit: nam inquit. Rectè enim transferre verba, & è sua sede in alienam aptè comportare, est simile intueri: in rebus scilicet diuersis: posseq́; subito excogitare, quod similitudinis aliquid habeat cum ea re, de qua oratio habetur. hoc autem effici non potest sine natura eximia, aut præstanti eruditione: de hac verò facultate videndi simile in rebus discrepantibus, & quot fructus ferret in optimis artibus tractandis, disserit in primo Topicorum prope extremum eius libri. Quod præterea inquit hic, probè vti translationibus, abundareq́; illis esse σημεῖον εὐφυΐας, idem videtur Cicero significare voluisse, cum & ipse de eadem re disserens in iij. de oratore: rationemq́; reddens, cur homines translatis & alienis magis delectantur verbis, quàm propriis & suis, inquit. Id accidere credo, vel quod ingenij specimen est quoddam transilire ante pedes posita, & alia longe repetita sumere.

Τῶν δὲ ὀνομάτων, τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις: αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἡρωϊκοῖς: αἱ δὲ μεταφοραὶ, τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα: ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα

λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρή-σαιτο: ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, τὸ κύριον, καὶ μεταφορὰ, καὶ κόσμος. περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

Nominum autem duplicia quidem maxime congruunt dithyrambis: linguæ autem, heroicis: translationes verò iambicis versibus. & in heroicis quidem omnia vtilia sunt, quæ tradita sunt: in iambicis autem, quia quàm maxime fieri potest imitantur locutionem, hæc nomina congruunt, quibuscunq; in sermonibus aliquis vteretur. Sunt autem huiuscemodi proprium, & translatio, & ornamentum. De tragœdia quidem igitur, & imitatione in agendo, sint nobis satis, quæ dicta sunt.

Vt supra docuit, quæ potissimum poëticorum verborum præter cetera summam laudem in se habent: dignitatisque plurimum afferunt scriptis poëtarum, ita nunc, quod præcipuè ipsorum genus, cui generi poëtarum idoneum: maximeq; accommodatum sit, tradit: hoc enim quoque præceptum prętérire non debuit. inquit igitur. Nominum id est vocabulorum: neque enim hac voce capere debemus solum nomina propriè vocata, verum etiam verba. Nominum igitur ea, quæ duplicia sunt. iunctaq; è duobus pluribus ve nominibus, maximè congruunt atque apta sunt dithyrambis: poëtis enim, qui vtuntur eo carmine, sectantibus sonitum, granditatemq; vndiq; aucupantibus, conceditur, vt in componendis verbis liberiores sint. Æschylus, qui & ipse multus est in hac amplitudine orationis consectanda, iunxitq; multa verba contra vsum multitudinis, aliquando reprehensus est atque exagitatus, quod nimis duriter nō nulla finxerit: licereq; sibi putarit, quod solis cōceditur dithyrambicis, vt in illo etiam loco. πολύπλαγκτα δ' οὐ ἰδεῖν ἐπεσαντιστρεφθῆ τὰ χθὼς ἀείρματα. nam scholion hoc etiam illic habent antiqui libri, quod vitium eius rationis declarat. κωμῳδοῦνται εἰς διθύραμβον. perspicitur autem fuisse animaduersionem illam docti viri, quia senti cum optimo magistro. De hac verò Æschyli licentia, supra quoq;, exemplo indem posito ex alia fabula, disputaui. Addit hic Aristoteles linguas in primis conuenire heroicis carminibus: cuius rei causam, vt superioris etiam attulit in iij. libro de arte dicendi. linguæ enim inquit sunt quiddam honoris plenum ac contumax, hominis scilicet, qui fastidiat peruulgatum modum loquendi. Translationes verò iambicis senariis accommodatas dicit, atque illic maxime quadrare. Demetrius in libro περὶ ἑρμηνείας, cum de ampla dicendi forma dissereret, dixit vti oportere sane in ea verbis translatis, non tamen crebris: cuius iudicij sui, cum rationem redderet, ostendens malum quod inde nasceretur, inquit. Quia dithyrambum eo pacto, non orationem scriberemus. existimari igitur ille posset dissentire ab Aristotele, qui tenui carmini assignat metaphoras, cum ipse grandi poëmati, plenoq; spiritus easdem tribuat. Sed frequēs nimiusq; ipsarum vsus alienus etiam esset, vt arbitror, à senariis iambicis, non tamen dissentaneus à dithyrambis, qui quamuis magis aptum sibi genus verborum inuenerint: duplicia scilicet, iunctaq; è pluribus vocibus nomina: non tamen lepida hæc quoque & honesta verba despiciunt, sed omne quod elegans atq; amplum est, libenter recipiunt. Quamuis autem affirmasset supra externa præcipue verba rectè inseri in versus heroicos, tamen adiungit nunc omnia illa, quæ tradita sunt, nominum genera, illic fructum ferre, nec aliena esse ab eo genere poëmatis. vt in iambicis versibus, quia illi quàm maximè fieri potest, imitantur & exprimunt peruulgatam rationem loquendi, & consuetudinem sermonis (hoc enim arbitror hic valere λέξιν) quadrare dicit cuncta hæc nomina, quibuscunq; aliquis vteretur in colloquiis & familiaribus sermonibus. ipse inquit ἐν λόγοις, quod verbum (nisi fallor) hoc quod ostendi, hic valet. ne tamen incertum sit, quænam hæc nomina sint, ipse rem aperit, & huius naturæ esse inquit, vt rectè vsurpentur

pentur in familiaribus sermonibus. proprium nomen, & translationem, & ornamentum. quod tertium genus verborum, cuiusmodi sit non certo tenetur, quia supra posita non est explicatio ipsius: nam quin suis propriisq; rerum nominibus consuetudo referta sit, dubitare nemo potest: eandem etiam recipere nomina translata, nec carere hac elegantia constat. Quod auctor hic inquit τοῖς διθυραμβικοῖς, τοῖς ἡρωικοῖς, τοῖς ἰαμβείοις, vt sanè verba ipsa valent, accepi pro generibus illorum versuum: nec tamen non existimare aliquis posset non insulsè versus hic positos esse pro poëtis, qui ipsis vterentur, ac poëma conderent eo genere carminis, ut multo supra fecit, quum inquit. οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο: οἱ δ', ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι. His verò omnibus expositis docet ad finem peruentum esse huius disputationis: seq; satis iam præcepisse de tragœdia, & imitatione, quæ fit agendo: usus est enim hac quasi declaratione quadam tragœdiæ: ita enim distinguitur illa ab epopœia, quæ narrat, commemoratq; facta ipsa, non renouat ac refert, quæ multo ante gesta sunt, vt ipsa facit. Animaduertendum autem seruare hic auctorem, quod initio libri sæpè vsurpauit: vbi enim locutus est de instrumentis, quibus ars aliqua vteretur ad imitandum, semper addidit præpositionem ἐν: dixitq; ποιοῦνται μίμησιν in hoc aut in illo. idem igitur hic facit: vtiturq; hoc verbo πράττειν tanquam instrumento: agendo enim & referendo tragici, comiciq; imitantur. Sed paucis etiam post verbis idem custodit. ἐν μέτρῳ dicens, ut multo quoque infra apertius, vbi inquit εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο. & quæ sequuntur.

Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς, καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους, καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνιστάναι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, δῆλον· καὶ μηδεμίας ἱστορίας τὰ συνήθη εἶναι, ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ' ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα ἢ πλείους, ὧν ἕκαστον, ὡς ἔτυχεν ἔχει πρὸς ἄλληλα. ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θατέρου: ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος.

De narratiua autem & in metro imitatrice, quod oportet fabulas quemadmodum in tragœdijs constituere dramaticas, & circa vnam actionem, totam & perfectam, habentem principium & medium & finem, vt quemadmodum animal vnum totum faciat suam propriamq; voluptatem, perspicuum est: & nullius historiæ consueta esse: in quibus necesse est non vnius actionis facere expositionem, sed vnius temporis, quæcunq; in hoc contigere circa vnum aut plures: quorum vnumquodq; vt euenit, se mutuo habet: Quemadmodum enim per eadem tempora & naualis pugna commissa est in Salamine: & prælium Carthaginensium in Sicilia, quæ pugnæ nullam in partem ad eundem finem tendebant: sic & in temporibus, quæ deinceps consequuntur aliquando fit alterum cum altero, ex quibus vnus nullus fit finis.

Cum, vt ipse met etiam testatur, ad finem iam peruenisset præceptionis illius, quę ornauit tragœdiam, nunc rationem aggreditur alterius poëmatis constituendi, plurimum & ipsius dignitatis habentis, id est epopœiæ, quam vocat poësim διηγηματικήν, quia narrando ac cõmemorando munus suum obit, atq; ita imitatur quæcunq; sibi proposuit imitanda, quod non facit tragœdia: illa nanque alia ratione, id est re-

nouando, rursusq́; easdem res gerendo, imitatur. addit autem, quod est tanquam declaratio ipsius. Et in metro imitatrice, id est quæ imitatur vtens heroico versu: cum enim metrum orationis omne genus, quod certis mensuris illigatum est, appelletur, vt est sermo poetarum, hoc tamen loco, vt aliis etiam non nullis, quos indicaui, vocauit Aristoteles hoc nomine hexametrum carmen: si nanque hoc non ita se haberet, hoc quod adiungit explanandi animo, certiusq́;, quod volebat, ostendendi, contrarium efficeret. De huiuscemodi igitur poësi constare dicit, quod in ea oportet fabulas constituere ac componere dramaticas, id est in quibus homines facientes aliquid, & in aliqua re gerenda occupati, contineantur, ut in tragœdia fieri demonstratum esse inquit: in argumento enim quoque epico finguntur personæ aliquid agere, quamuis illæ ipsæ non inducantur, sed poëta eorum facta exponat, ac sæpe ex persona ipsarum aliquid narret. Hoc igitur arbitror hic significare fabulas dramaticas. Addit autem planum etiam esse quod fabulæ illæ versari debent circa vnam actionem integram & perfectam. quæ habeat principium & medium & finẽ: hoc enim est, quo supra declarauit intelligi posse, an totum aliquid sit: cum enim nullum horum defuerit, illud integrum esse cognoscetur: reddit autem rationem, cur actionem huiuscemodi esse oporteat, id est vnam, non plures: & eam quidem integram: hoc enim comparatum est, vt gignat pariterq́; suam ac propriam voluptatem: nam animans etiam vna, & ea integra cum voluptatem spectatoribus afferat cognitione sui parit illam puram, & quæ meritò ab ipsa expectari potuit: hoc enim simili putauit se facilius, quod probare voluit, demonstraturum. Hæc igitur omnia ex superiore tragœdiæ explicatione aperta esse inquit: quibus addit, nullo modo adhiberi transferriq́; huc posse, quod omnis historiæ commune est, atque illic vsitatum: quamuis similitudinem quandam historiæ hoc poëma habeat, & ipsum quoq; narrando atque exponendo efficiat, quod uult. Non potuit autem hoc non admonere, ne aliquis, cum audisset hoc poëma narrationem quandam esse, licere sibi putaret omnibus in rebus historicos imitari. Cum igitur similitudinem, quam cum historia epopœia habet ostendisset, nunc dissimilitudinem declarat: proprietatem nanque historiarum exponit: in illis enim necesse inquit esse non unius tantum facti explanationem facere, vt res illæ cognitæ ac perspectæ sint, quibus antea ignotæ forent: hoc enim ualet ποιεῖσθαι δήλωσιν, verum unius temporis, quæcunq́; eo tempore contigere in unius persona, plurium ve siue hominum, siue populorum: quæ sanè diuersa facta, cum aliquando inter se affecta quodam modo inueniantur, totum tamen illud, quod ipsa coniungit ac paria reddit, casu gestum est, & non certo consilio rationeq́; administratum: quod poëmatum series requirit: cuncta enim ita illic copulata esse debent, vt alterũ ex altero pendeat. Probare autem volens hoc quod dixit, fieri, vt nascantur quandoq; eodem tempore res, quæ quamuis similes inter se sint, tamen copulari non possint, nec eodem referri, vtitur memoria rerum multo ante factarum: nam eodem tempore, aut vicino admodum commissam esse pugnam naualem propè Salaminam, narrat: & pedestrem pugnam Carthaginensium in Sicilia: quæ tamen nec ab eodem consilio profectæ sunt, nec ad eundem finem referebantur: altera enim victoria Atheniensium fortunæ sociorumq́; auctæ sunt: altera gloria Græcis, Siciliam incolentibus, parta, qui cum illis non consentiebant. Accepit autem hoc ab Herodoto, qui in vij. suorum librorum id diligenter memoriæ prodidit: quare qui totam rem accuratè scire uolet, auctorem eum adeat: narrauit enim hoc, ubi docuit missos esse legatos in omnes terras, in quibus Græci uiuerent, à Lacedæmoniis & Atheniensibus ad petendam opem contra Persas: cum enim ad Gelonem quoque in Siciliam misissent, exponit quod ab eo responsum acceperint, & quid impedimento fuerit, ut aiebant Siculi, ne Gelon eò maxima auxilia misisset. Hoc igitur, quod tunc forte temereq́; gestum est, temporibus etiam, quæ deinceps consequuntur, vsu uenire potest, ut quippiam geratur quasi unà cum altero: ex quibus tamen, disiunctis penitus, unus aliquis finis nullo modo efficitur. Cum in excusis omnibus libris prius foret, καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνθέσεις εἶναι, ex quibus uerbis commodus nullus sensus eliceretur: & is etiam, qui inde duceretur, ui extorqueretur, nam Madius, qui omnino uoluit ea uerba huc accommodare, multa

supplere conatus est, & uerba ipsa postea, magna ex parte aucta, sic ordinauit. Et oportet imitationi per narrationem metro non similes historias esse consuetas. præterquàm autem quod hoc ualde durum est, & ita quidem concisum, cutumq; , ut uideatur recipi non debere, hoc etiam ualet non parum ad sententiam horum uerborum labefactandam: neque enim debuit Aristoteles tradere historias similes non esse huie poëmati: neque hoc ei nunc propositum est, ut præcepta de historia deti sed ut ab errore imperitos auerteret, ostendendum ei fuit, quæ peculiaria sunt in omni historia, aliena ab hoc poëmate, qnod nunc instituit explicare, & præceptis optimis ornare, magnopere esse. Quare spreta ipsa hac lectione, quam corruptam, mendosamq; prorsus arbitror, alteram hanc secutus sum: quæ si non uera est, quamuis eur uera existimari non debeat, non uideam, tamen melius multo, quàm illa manere hic potest. certè nihil illa neque in sententia, neque in structura uerborum asperum ac salebrosum habet: inueni autem ipsam in calamo exarato libro: nec quicquam in ea, iudicium meum secutus, immutaui. Τὰ συνήθη uerò ualere puto ea, quæ sunt usitata & peculiaria, id est quæ solita sunt diligenter seruari. Animaduertendum uerò, quum utatur hic iisdem uerbis, quibus supra usus est in tragœdiæ ui naturaq; euoluenda, ordinem tamen ipsorum auctorem uariare: illic enim inquit. κἀπεὶ δ' ἀμὶν τὴν τραγῳδίαν πλείους καὶ ὅλας πράξεις εἶναι μίμησιν.

Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι: διὸ, ὥσπερ εἴπομεν ἤδη, καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον: λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. ἢ τῷ μεγέθει μετειάζοντα, καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. νῦν δ' ἓν μέρος ἀπολαβὼν, ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς. οἷον. νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν.

Ferme autem multi poetarum hoc faciunt, Quare, quemadmodum diximus iam, & hac re diuinus vtiq; videri posset Homerus præter ceteros, quia neque bellum, quamuis habens principium & finem, aggressus est canere totum: valde enim vtiq; magnum, & quod non facile vndiq; perspici posset, futurum fuit. vel magnitudine modice se habens, intertextum varietate. nunc autem, cum vnam partem inde dempsisset, episodijs vsus est ipsorum multis, vt nauium catalogo & alijs episodijs, quibus distinguit poësim.

Cum materiam nouam exorsus esset: &, tragœdiæ natura iam explicata. præcipere aliquid eorum, quæ ad epopœïam expoliendam facinnt, cœpisset: in hisq; oportere ipsam unum tantum factum persequi dixisset, non plura, quod commune ipsi est eum tragœdia, docet nunc hoc, quod tanti ponderis est ad opus egregium, perfectumq; vndiq; conficiendum, neglectum esse à maiore parte poëtarum, qui vtilitatem huius rei non viderunt: nec valde periti artis, quam tractabant, extiterunt. Quare cum tam multi in hoc lapsi sint, qui id prorsus scire debebant, hoc auget laudem Homeri: ille nanque hunc scopulum vitauit, & vt in alijs omnibus rebus, ita in hoc se egregie, & summa cum laude, gessit. quare fert ipsum, quod supra quoque fecerat, in cœlum: ac veris ornat laudibus. Quod igitur initio huius partis inquit, Ferme autem maior pars poëtarum hoc faciunt, ualet, imitantur historicos: & quæcunq; vno tempore contigerunt, persequuntur: nec intelligunt quid discriminis versetur inter suum: & inter illorum studium. Adiungit autem statim. Quare, vt iam testati sumus, hac etiam in re diuinus cœlestisq; videri posset Homerus præter ceteros, intelligens illum locum, vbi quomodo accipi posset vna fabula, docuit: con-

futato enim errore aliorum, tradidit Homerum, quemadmodum ceteris in rebus omnibus poëtis præstat, ita etiam ab ea culpa longe afuisse, in quam illi passim incurrerent: vidisseq́; quod facto illic opus esset. Cur uerò dignum putet tanta laude Homerum, ostendit: causamq́; eius esse dicit, quod ille quamuis ansam quandam peccandi nactus esset, cognito uitio eius rei, longe ab ea se remouit. ansa autem fuit, quia bellum Troianum, si totum illud scribere voluisset, principium & finem habebat, id est res integra absolutaq́; erat: nam extremis positis medio ipsum non caruisse significat. Hortari igitur hoc ipsum potuit, vt se aggrederetur: quod tamen non tantam uim in animo ipsius habuit, ut illum à uero, & eo, quod rectum esse sentiebat, auocaret. Causam etiam affert, cur se ab eo rectè abstinuerit Homerus, & quod illic uitium futurum fuerit, exponit, dicens. Valde enim magnum & quod non vndiq; perspici posset, id bellum opusq; fuisset. nam quod testata tam immẽsa ipsius magnitudine adiunxit, καὶ οὐκ εὐσύνοπτον, est tanquam declaratio antecedentis sententiæ: magnitudo enim belli Troiani nulla alia de causa obfuisset, nisi quia impedisset, ne principium ipsius belli & finis simul conspici posset. Addit præterea ipsum nõ solum hoc rectè non fecisse, ut totum scilicet id bellum aggrederetur, sed neque iustam etiam bonamq́; partẽ eius belli suscepisse, quam episodiis uariaret: insertisq́; eò suauibus quibusdam digressionibus ornaret: sine hoc autem elegantiæ non multum, uoluptatisq́; poëma habere potest. eadem uero causa ne hoc faceret, Homerum impulit: ita enim quoque nimis prolixum id opus futurum fuit: neque facultatem iis qui audirent legerentq́;, daturum, ut uno quasi aspectu oculorum uideri posset. Postquam autem exposuit, quid ratione summoq́; consilio usus, non fecerit Homerus, ostendit quid ille animo suo probarit, & omni ex parte aptum magnæ laudi con sequendæ iudicarit: ait enim. Nunc autem una parte intercepta, episodiis usus est ipsorum multis. νῦν autem quod inquit, non tam tempus significat, quàm consilium Homeri monstrat, utile magnopere huic rei: remotumq́; ualde à rationibus ineptis aliorum poëtarum. Nam ἀπολαβὼν è toto aliquo integroq; corpore, partem demere significat testimonio etiam hoc Platonis, qui in iij. libro de rep. & ipse his uerbis usus est. οὐ κατὰ ὅλον, ἀλλ' ἀπολαβὼν μέρος τι; ostendit enim Socratem se imitaturum esse in ea re tradenda eos, qui nullam facultatem habent dicendi: illos enim ita se uulgo gerere planum est. Quod uerò legitur in excusis libris ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς. qui locus non nihil negotij attulit interpretibus: Paccius enim ἐν αὐτῷ uidetur legisse: Madiusq́; sedulo etiam de hac varietate scripturæ disputauit, cum eodem modo scriptum inuenerim in calamo exaratis exemplaribus, uidendum puto, an commodus aliquis aptúsq; sensus ex hac lectione elici possit: quare si ipsorum acceperimus, rerum gestarum in eo bello, quæ extra partem illam positæ sint, non insulsè fortasse faciemus: certum enim est hoc poëtam fecisse: admiscuisseq́; eò non nulla, quæ facta eo tempore sunt, cum adhuc iratus duci Græcarum omnium copiarum Achilles non erat. aut igitur ita intelligendum hunc locum arbitror, aut sententiam Paccij esse sequendam: cuius etiam iudicium in eo probo, quod emendauit pro ἃς, quod in multis libris est, οἷς: qui etiam error scripturæ quomodo natus sit, facile perspicitur: notæ enim, quæ spiritum sonúmq; huius uocis monstrabant perperam acceptę ab imperito aliquo librario, existimatæq́, pars esse primæ literæ illius nominis, fecerunt ut pro οἷς, scriberetur ἃς: nec tamen sequor illum in sententia eorum uerborum, cum uerterit. Quibus poësim ipsam locupletissimam reddit: arbitror enim διαλαμβάνειν hic ualere, quæ ferè notio est huius uerbi, distinguit diuersásq; in partes secat. augere sanè episodia opus illud ac locupletare, manifestum est. non tamen hoc auctor hic tradit: neque ea uis subiecta est huic uerbo: dirimere autem episodia, ac varietate sua elegantiæ plurimum suauitatisq; afferre alicui poëmati, apertum est. nam partes etiam non nullæ utriúsq, Homerici operis uocatæ sunt ab his episodiis. itaque ipsas citare ueteres scriptores sæpe consuerant.

Οἱ δ' ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι, καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ. οἷον ὁ τὰ Κυπριακὰ ποιήσας, καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι: ἐκ

δὲ Κυπρίων, πολλαί: καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος πλέον ὀκτώ. οἷον, Ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, Πτωχεία, λάκαιναι, Ἰλίου πέρσις, καὶ Ἀπόπλους, καὶ Σίνων, καὶ Τρῳάδες.

Alij autem circa virum vnum faciunt, & circa vnum tempus, & vnam actionem, habentem multas partes. Ceu qui fecit Cypria, & paruam Iliadem. Igitur ex Iliade quidem & Odyssea vna tragœdia efficitur ex vtraq;, vel duæ solæ. Ex Cyprijs autem, multæ: & ex parua Iliade plus quàm octo. Ceu, Armorum iudicium, Philoctetes, Neoptolemus, Eurypylus, Medicatio, Lacænæ, Ilij depopulatio, & Reditus classis, & Sinon, & Troades.

Vt proxima vicina pars laudes Homeri continuit, iudiciumq; illius in cœlum tulit, ita hæc ceteros poëtas vituperat: multumq; peccasse in suo studio declarat: tradit enim ipsos omnia, quæ vni alicui personæ contigerunt, cecinisse: & cuncta, quę vno tempore gesta sunt, complexos esse, quod historici munus, non epici poëtæ docuit esse. Eosdem etiam labi dicit, quia vnam actionem, præditam multis partibus, argumentum faciunt sui poëmatis. πρᾶξιν πολυμερῆ ipse appellauit: videtur autem πολυμερῆ dicens, intelligere, quam supra, iuncto itidem uerbo, uocauit πολύμυθον, vbi tragicos admonuit, ut summo studio cauerent, ne coagmentationem epicam caperent, ex eaq; conficerent tragœdiam: quæ nanque sit rerum coagmentatio, epico poëtæ apta, ostendere uolens, inquit. ἐποποιϊκὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. Partes igitur illæ, quas nunc intelligit, sunt fabularum instar. Sed quum hi loci, qui nunc a me collati inter se sunt, gignere facile possint scrupulum in animo alicuius, nō alienum erit de hoc aliquantulum disputare: uidetur enim auctor sibi ipsi aduersari: quū reprehendat nunc, uitiosumq; esse tradat id, quod illic peculiare propriúmq; esse huius poëmatis affirmarit: si nanque coagmentatio epica multarum fabularum est: hoc nanque sine dubio ualet πολύμυθον σύστημα, quo modo accusari possunt, qui huiuscemodi aliquam materiam argumentum faciunt sui poëmatis: manifestò autem auctor id nunc facit: obiicitq; hoc ipsis, ut uitium. Ita verò posse puto occurri huic difficultati, vt hic Aristoteles insimulet id, quod sanè mendi aliquid continere intelligit: vellet enim omnino ipse argumentum epicum ex vna fabula constare: aut, quia hoc effici vix potest, proxime ad id accedere, & hanc putat esse optimā omnium constitutionem: illic verò dixit esse coagmētationem epicam, multarum fabularum, quia magna pars ipsarum huiuscemodi inuenitur: quippe quum in extremo propè hoc libro fateatur & Iliadem Homeri, & Odysseam nō esse simplices penitus & vnas fabulas, quum habeant in se partes aliquas grandiores, & ex quibus fabulæ commode componi possint: quod tamen docet factum esse non negligentia poëtæ, sed rei ipsius vitio: nam eodem animo, cuius antea semper fuerat, affirmat illa poëmata bene se habere, quod ad rerum coagmētationem facit, & uacua esse ab hac culpa, quantum res ipsa patitur. Quod uerò reprehendit ipsos, quod ea tantum persequerentur, quæ illi personæ accidere: aitq; ipsos, hoc significare uolens, περὶ ἕνα ποιεῖν, eodem pacto locutus est supra, quo loco redarguit errorem illorum, qui non intelligerent, quomodo una fabula capi deberet: putarentq; fabulam unam esse, quæ in eadem persona semper maneret, quamuis res diuersas & nulla parte inter se cohærentes; commemoraret: inquit enim. μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ, ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. Exprimere autē hoc ipsum Cicero uidetur uoluisse, cum in epistola ad L. Lucceium inquit, causas afferens desiderij illius sui, quod uehementer cuperet res à se gestas separatim scribi. Et simul si uno in argumento, unáq; in persona mens tua tota uersabitur: & quæ sequuntur. Exempla uerò ponens Aristoteles eorum poëtarum, qui in hanc culpam incidissent, nomina eorum non ponit, sed auctores poëmatum eorum uitiosorum citat: quia (ut opinor) incertū illi erant: aliiq; de ea re aliter sentiebant. Ne igitur iudicium suū interponeret in re tam obscura, nulla præ-

ſerum neceſſitate premente, ita illos ſignificauit. inquit enim. Ceu qui ſcripſit Cyprica: nec non puſillam Iliadem. Operis autem uocari Cypria mentionē fecit etiam Herodotus in Euterpe, his uerbis. ἐν δὲ τοῖσι κυπρίοισι εἴρηται, ὡς τριταῖος Ἀλέξανδρος ἀπίκετο ἐκ σπάρτης ἐς τὸ ἴλιον. Nec non Athenæus in viij. libro δειπνοσοφιστῶν, qui non nullorum etiam meminit, qui putarentur id poëma confeciſſe, quamuis rem in ambiguo relinquat. Sed etiam Pauſanias in Laconicis, commemorans ipſum tradere Hilairam, & Phœben, quibus ut deabus, fanum ædificatum eſſet, natas ex Apolline: inquit enim. ὁ ποιήσας ἔπη τὰ Κύπρια θυγατέρας αὐτὰς Ἀπόλλωνος φησὶν εἶναι. Multo quoque ſupra ego de hoc diſputaui: ubi enim Ariſtoteles egit de tertio quodam genere agnitionis, meminit Cypriorum Dicæogenis. quare magis adhuc ad eam opinionem inclino, ut non intelligat duobus his locis idem opus, cum hic nomen poëtæ non ponat: ſequaturq́; inſtitutum reliquorum, qui ita inde teſtimonia citabant, tanquàm incertus auctor eius poëmatis foret: eodem pacto etiam citatur alterum poëma à ueteribus ſcriptoribus Pauſania & aliis. Probare autem hoc uolens Ariſtoteles: Homerum ſcilicet multum in hoc uidiſſe, qui materiam ſui carminis ceperit partem tantum belli Troiani: ceteros verò peccaſſe, qui facta quędam perſecuti ſunt, multiplicia, conflataq́; è multis partibus, quarum ſingulæ modicum corpus haberent, inquit hoc etiam poſſe inde perſpici, quod ex Iliade quidem, & Odyſſea una tragœdia conficiatur: hoc ſenſu, ut puto, ut una ex Iliadis, una itidem ex Odyſſeæ toto corpore conflaretur. quod arguit facta illa ſimplicia eſſe, nec è pluribus, integris & ipſis factis: quæq́; per ſe manere poſſint, conſtare. addit autem. Vel duæ ſolæ, ſignificans, ſiquis contendat, ex vtroq́; ſeparatim poëmate, duas fortaſſe tragœdias hauſturum eſſe, quamuis illa grandia nunc ſint: immenſumq́; corpus unà cum epiſodiis conficiant. contra verò tradit è poëmate, quod uocaretur Cypria, multas tragœdias elici poſſe: nec tamen numerum earum oſtendit. è puſilla ſane Iliade ita multas, vt aſcenderent ad numerum octo tragœdiarum. liquido igitur hinc perſpicitur, actiones, quas illa continebat, multiformes fuiſſe: & in una fabula (ut illi putabant) multas fabulas latuiſſe: nomine autem illas appellat, numerumq́; earum ponit: qui numerus, dum accuratè res quæreretur, creuit: non tantum ſupra indicato ab Ariſtotele numero reſpondit: decem enim inde poſſe duci traditæ ſunt. Nomina earum ſunt: armorum iudicium, quo titulo Pacuuius apud Latinos etiam fabulam docuit: Philoctetes, Neoptolemus, Eurypylus, Mendicatio, Lacæna, uel, ut in quodam ſcripto exemplari inueni, numero multitudinis Lacænæ, Ilij depopulatio, & reditus claſſis, & Sinon, & Troades. Non oportet autem ſubtiliter quærere, à quibus poëtis hæ tragœdiæ confectæ ſint: neque enim obſcura erant & ignota quæ geſta erant in eo bello, vt è partibus ipſius ſingulis, ſi aptæ huic rei fuiſſent, tragici poëtæ fabulas conficere poſſent: quamuis hæc duo poëmata nunquam in manus ſumpſiſſent. Præter id autem, quod indicaui, aliud parui momenti diſcrimen inueni in calamo exaratis libris: κυπρικὰ enim cuncti habent, non, ut excuſi formis, κυπριακὰ. Quod uerò ad nomina fabularum facit, quæ ducerentur è puſilla Iliade, uidendum eſt, quod Neoptolemi factum complecti potuerit tragœdia ab eo vocata: nam cum in Lemnum inſulam unà cum Vlyſſe miſſus eſt, ut inde ſeu dolo, ſeu ui, abduceret Philoctetem, Philoctetis ipſius nomine appellata eſt, quam iam nominarat. An cum primum patre interfecto in exercitum uenit? quamuis ſi hoc uerum ſit, antecedere ſuperiorem deberet: cum enim iam ad Ilium uueniſſet, uſus eſt exercitus opera ipſius in Philocteta reducendo ad Troiam. Sed in aliis quoque fabulis appellandis uidetur hic Ariſtoteles ordinem earum rerum non ſecutus, ut cum Sinonem nominauit poſt Ilij direptionem, & reditum Græcorum in patriam. ſi fabula ab illo vocata continebat factum illud, cum Sinon rem capi uoluit, & ad Priamum ductus eſt, ut imponeret Troianis: quam totam rem tengit Virgilius. Eurypylus quoque fabula habet difficultatem, nec exploratum eſt, quod argumentum ipſius fuerit. An ſignificat πρᾶξιν illam, cum miſerunt Græci Eurypylum ad Apollinem, vt quęreret ex eo aliquid, quod ad commoda exercitus pertineret: hoc enim narrauit Sinon apud noſtrum poëtam illo loco, qui tamen falsò dixit eum miſſum, ut rationem interrogaret expediendæ fugæ: reſponſumq́; tuliſſe, oportere, ut claſſis inde abire poſſet, humana hoſtia litare.

re. nam quod quidam tradiderunt huius tragœdiæ meminiſſe Ciceronem in Tuſculanis, non uidetur ſatis firmum. Citat ſanè Cicero plures uerſus illic è tragœdia quadam, in quibus Eurypylus ſaucius inducitur. non tamen tragœdiam illam ab ipſo uocatam oſtendit: nec uериſimile eſt inde plenam tragœdiam effici potuiſſe: præter quam quod Homerus hoc narrat in xj. libro Iliadis: quare non conuenire videtur ſententiæ Ariſtotelis. Incertus quoque mihi magnopere eſt titulus conſequentis tragœdiæ: nec ſanè perſpicere poſſum, quid ualeat hic πτωχεία. Scrupulus præterea uerſatur in ea uoce, quæ ſequitur: nec teneo, quæ nam pars paruæ Iliadis uocari potuerit λάκαιναι, & vnde hoc nomen eò venerit. ſi valet, vt videtur, λάκαιναι, mulieres eius gentis. Spartanæq́ue: quid enim feminis Lacænis cum rebus ad Troiam geſtis? Aliquando ueritus ſum, ut numerus tragœdiarum magis reſpondeat ei, quem primo prodidit Ariſtoteles, nę coniungi debeant duo hæc nomina: ut index unius fabulæ duobus uocabulis conſtiterit: quod ſæpè factum eſt, potueritq́; demum inde erui tragœdia, quæ uocaretur πτωχεία λάκαινα: nam quod adiuuat tenuem hanc meam ſuſpicionem, uidebatur oſtendendum, cuius generis hominum, nationisq́; eſſet emendicatio illa.

Ἔτι δὲ τὰ εἴδη ταυτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ: ἢ γὰρ ἁπλῆν, ἢ πεπλεγμένην: ἢ ἠθικὴν, ἢ παθητικὴν, δεῖ εἶναι: καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιΐας καὶ ὄψεως, ταυτά: καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ, καὶ ἀναγνωρίσεων, καὶ παθημάτων. ἔτι τὰς διανοίας, καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς. οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται καὶ πρῶτος, καὶ ἱκανῶς.

Adhuc autem formas eaſdem oportet habere epopœiam cum tragœdia: vel enim ſimplicem, vel implicitam: vel moralem, vel patheticam oportet eſſe. & partes extra melopœiam & aſpectum, eaſdem: etenim peripetijs eget, & agnitionibus, & paſſionibus. præterea ſententias & locutionem habere rectè. Quibus omnibus Homerus vſus eſt & primus, & ita, vt ſatis putari debeat.

Cum iam docuiſſet conuenire epopœïæ cum tragœdia in hoc, ut actionem vnam ipſa quoque perſequatur, vt tragœdia: & non vniuerſa facta vnius alicuius commemoret, addit nunc alia iidem non nulla, quæ ipſis ferè communia ſunt. Primum igitur tradit requiri etiam, ut epopœïa formas eaſdem habeat, quas habet tragœdia: formas autem, quas uocet notum eſt è ſuperiore diſputatione. confirmare verò volens totidem ſpecies inueniri carminis epici, quot tragœdiæ docuerit eſſe, inquit. Vel enim ſimplicem, uel implicitam: vel moralem, uel patheticam oportet eſſe: inueniri enim tragœdias, quæ his formis inter ſe diſcreparent, ſignificauit: cum earum alteræ ſimplices forent, & vno tenore, vt ab initio cœpiſſent, procederent: alteræ verò quaſi duplices eſſent, & tectæ: quod perſona aliqua magni ponderis in eo facto falleret, ac quę nam foret initio ignoraretur: eadem ratio duarum reliquarum eſt, ut, cum ſuo loco de illis diſputaretur, demonſtratum eſt. Quod igitur illic uſu uenit, hic etiam diuerſo in poëmate contingere affirmat, vt eodem pacto inueniantur epopœïæ inter ſe diſtinctæ. addit etiam partes, duabus exceptis, eaſdem eſſe in epopœïa, quæ exiſtunt in tragœdia: partes uocans, quas ſuo magis ac proprio nomine paulo antea appellauit formas, quia informant corpus vtriusq́; poëmatis, & qualitatem quandam illic aſpergunt. partes autem, quæ abſunt ab epopœïa, eſſe inquit melopœiam, & aſpectum: neque enim modi & inſtrumenta muſica adhibebantur lectioni epopœïæ: neque ſcena ornabatur, ut oculis etiam ſpectatorum proponerentur, quæ recitabantur. Probare verò uolens uerum eſſe quod dixit, ait. Etenim caſibus illis admirabilibus ſubitisq́;, qui vocantur περιπέτειαι, eget epopœïa, non minus atque tragœdia: nec non agnitionibus: hæc autem res ſunt, quæ reddunt omne

poëma, in quo nascuntur, implicitum atque inuolutum: Sed etiam opus illi esse dicit pathemasi: id est requiri, vt aliquando in ea referantur casus atroces, & vt plena illa sit vulnerum ac cædum: hoc enim valet, egere epopœïam his rebus: facere inquam non posse, quin hæc omnia in ea aliquando contineantur, si plena ipsa & ornata futura est: hominibus enim huiuscemodi multi casus eueniunt. Animaduertendum autem respondere hunc locum illi, cum euoluta iam ui agnitionis, duobusq; ipsius generibus explicatis inquit. Duæ igitur fabulæ partes circa hæc versantur, peripetia inquam & agnitio: tertia vero, pathos: illic enim quoque appellat tres has partes præter partes quales quantasq;. Sunt autem illæ, ut eo loco declarauit, fabulæ partes quæ una est è partibus qualibus, ac princeps quidem ipsarum. Non constituit autem ratione vlla cunctas illas diuersas species epopœïæ, sed duas tãtum, vt suspicari licet: cuius generis infrequentiores sunt: qua de causa videbantur magis confirmatione egere: illæ uerò sunt: implicita epopœïa, & pathetica. Adiungit præterea oportere etiam, ut in sententiis elocutioneq; benè se illa habeat: quæ nanque his partibus laboraret, non magnam aliquam laudem unquã consequeretur, quamuis abundaret aliis poëmatum virtutibus: magni enim momenti res est, quæ potissimum sententiæ in ea edantur: graues ne & acutæ: an leues & futiles: nam stilus etiam ornatus esse debet, ac respondere granditati eius poëmatis. claudit autem hanc partem laude Homeri: paucisque uerbis infinitum honorem illi tribuit, affirmans ipsum iis omnibus vsum primum, quia ante ipsum epicus nullus his uirtutibus instruere poëma suum potuerit. Egregia verò laus est, quempiam ea bona collegisse, quæ in illa re ornanda, cui studebat, desiderari poterant: ac tempore etiam ceteros omnes vicisse, eidem operi incumbentes: qui enim primi aliquam rem utilem, laudeq; dignam inuenerunt, magnopere semper commendati sunt. Quod verò sequitur ἱκανῶς: ita enim legitur in scriptis, quæ vidi, exemplaribus, ualet cunctas illas res ita Homerum tractasse, ut merito quisquam illic aliquid desiderare non potuerit: & iudicare ea parte poëma illud minus belle tractatum: neq; tamen uidetur negare Aristoteles, quin siquis summo studio in id solum incumbat, possit aliquid ornamenti alicui parti acquirere. Sed tamen hoc non inurit notam aliquam ei poëtæ, qui ita se gessit in munere suo obeundo, ut nihil illic iure optimo desideretur: eaq;, quæ adlata sunt, homini omni æquo satisfacere debeant.

Καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν: ἡ μὲν Ἰλιὰς, ἁπλοῦν καὶ παθητικόν: ἡ δὲ Ὀδύσσεια, πεπλεγμένον: ἀναγνώρισις γὰρ διόλου καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε.

Etenim & poematum vtrumq; constitit. Ilias quidem, simplex & patheticum: Odyssea verò, implicitum: agnitio enim per totum, & moralis est: præter autem hæc locutione & sententia omnes superauit.

Cum auctorem principemq; extitisse Homerum dixisset in epopœïa ornanda, atq; omnibus bonis augenda, quæ desiderari illic poterant, ne falsò existimaretur tantum ei tribuisse, probat id verum esse earum rerum enumeratione: locaq; indicando, in quibus hoc aut illud positum foret. Si nanque inquit vtrunq; ipsius poëma quispiam attendat, inueniet ipsa hoc pacto constare, & ita deniq; conformata esse, vt Ilias simplex poëma sit, & patheticum: in quo verò positum sit, vt poëma aliquod simplex, idemq; patheticum dicatur, valde iam notum est, ob superiorem crebram de his rebus disputationem. Odyssea autem, inquit, implicitum est: cuius dicti statim, antequàm alteram, quæ in toto eius corpore fusa est, qualitatem ostendat, causam affert: nullam enim partem eius operis carere dicit agnitione: altera autem hæc est earum rerum, quæ reddunt poëma aliquod inuolutum, cum scilicet persona quæpiam, quæ diu illic fefellit, repentè agnoscitur: uel potius hæc magna ex parte id præstat. nam peripetia plerunq; ipsam consequitur: uidenturq; præcipuè admirabiles hi casus, subitæq; fortunarum mutationes in fabula quapiam nasci, cum persona ali-

qua,

qua, longo tempore ignorata, agnoſcitur. Nec tamen non & agnitiones in fabulis aliquando ſine peripetiis inueniuntur: & fortunæ alicuius magnopere uariantur, quamuis perſona nulla illic agnita ſit. Quod vero toto illo poëmate ſparſam ac diſſeminatam agnitionem inquit, intellexit & in prima & in media & in extrema parte ipſius inueniri agnitionem quampiam: tractariq́; locum, vbi perſona, quæ latuerit, rurſus cognoſcatur. ita autem locutus eſt ob crebras, quæ in eo poëmate exponuntur, Vlyſſis agnitiones: neque enim ita accipere debemus illud διόλου: & quaſi per totum, vt ſignificare voluerit ita illam fuſam illic eſſe, vt ab initio eius operis principium ducat agnitio aliqua, eademq́; ad exitum vſque ipſius perducatur. Eandem etiam Odyſſeam moralem eſſe: egregieq́; illic expreſſos eſſe mores plurium perſonarum, tradit. quare probauit iam quattuor illa, quæ vocauit ἤθη, in variis Homeri operibus omnia inueniri. Adiungit autem his, quod meritò deſiderari poſſe ſupra affirmarat, ac magni momenti eſſe in omni poëmate, reliqua duo abundè illic eſſe: ſunt autem & illa partes vocatæ quales ac formæ, cum Homerus vicerit omnes poëtas bonitate & locutionis & ſententiarum. Hic calamo exarati libri quiddam habent, quod diſcrepat à lectione excuſorum: eſt enim in illis πρὸς τούτοις, non πρὸς δέ. ſine dubio peruulgata lectio planior: nec tamen non locus eſſe poteſt alteri huic. nam ſupra etiam, cum dixiſſet Homerum omnibus illis rebus vſum fuiſſe ante ceteros & commode, verum id eſſe ſignificare volens, ſtatim dixerat. καὶ γὰρ: & quæ ſequuntur. Vt maneat igitur in eadem ratione, ita quoque hic loqui potuit: ſed tamen multo durior ſenſus erit. impulit autem me, ne omnino hoc contemnerem, conſenſus trium manu ſcriptorum librorum.

Διαφέρει δὲ κατά τε τῆς συστάσεως τὸ μῆκος ἡ ἐποποιΐα, καὶ τὸ μέτρον. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος: δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τέλος. εἴη δ᾽ ἂν τοῦτο, εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρός τε τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν, τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων, παρήκοιεν.

Differt autem & ſecundum conſtitutionis longitudinem epopœia, &, ſecundum metrum. Longitudinis quidem igitur terminus ſufficiens eſt qui dictus eſt: poſſe enim oportet ſimul conſpici principium & finem. Eſſet autem hoc, ſi priſcis quidem minores conſtitutiones eſſent: & ad multitudinem tragœdiarum, in vnam auditionem poſitarum, porrigerentur.

Poſtquam ſimilitudinem, quam habet epopœïa cum tragœdia, & quibus in rebus ipſis inter ſe conuenit, docuit: quæ diſcrimina nunc inter ipſas verſentur, oſtendit: duabus autem rebus diſcrepare illas affirmat, id eſt operis longitudine & genere verſus, quia longè maior eſt coagmentatio epopœiæ, quàm corpus tragœdiæ ſit ac materia, quæ illic agitur: in ſcenamq́; deducitur. Genus etiam carminis, vt apparet, diuerſum eſt. Hæc igitur ſunt, quibus hæc poemata inter ſe diſtant. Cum autẽ quærere quis poſſet hæc ipſa epopœiæ prolixitas, quam accepit iam vincere tragœdiæ longitudinem, quàm latos terminos habeat, & in quantum ſpacium ſe proferat: ipſeq́; intelligeret, non eſſe illos ita fixos certosq́; vt permutari non poſſent: interuallumq́; eorum aliquantulum uariari, inquit præfinitionem illam, quæ dicta eſt, ſatis habendam eſſe, & nihil exquiſitius debere poſtulari: repetit autem illam: oſtenditq́; cum ſeruatum fuerit, quod omnino cuſtodiri oportet, vt ſimul conſpici & principium & finis poſſit, ſatis huic rei futurum. Quomodo autem hoc ipſum obtineatur, vt vno quaſi aſpectu oculorum & initium & extremum epopœïæ uideatur, declarat, affirmans id non defuturum, ſi conſtitutiones ipſarum minores fuerint conſtitutionibus priſcis: quibus ſcilicet vterentur antiqui epici, cum fabulæ ipſorum nimis prolixæ forent: atque ita illi res coagmentarent, ut immenſum ſpatium temporis illis re-

citandis necessarium foret. Non contentus autem adhuc hac mensura, aliam rationem addit, qua indem amputetur nimia ipsarum longitudo. Spectandum igitur tradit tempus, quod consumunt tragœdiæ, quas moris sit vna die, vnaq; conuocatione multitudinis, recitare: & ad eundem terminum rectè perduci posse vnam epopœiam tradit. ut si viij. horarum spatio spectatores in theatro pluribus tragœdiis, quæ agantur, operam dantes, manent, ad idem spatium proferatur epopœia: existimari enim posse totidem horis homines cum voluptate audituros epicum carmen recitari. Admonet igitur epicos, ne maius corpus epopœiæ conficiant, quàm aceruus futurus sit omnium illarum tragœdiarum, quæ vna die, in scenam inducuntur, si simul texantur; quamuis enim in theatro eodem modo carmina epica non recitarentur, tamen vocabantur etiam, qui audirent, cum illa recitari debebant: aut si etiam non vocarentur, tamen id spatium, quod consumebant in actione fabularum, videbantur etiam æquo animo consumpturi esse in recitatione, lectionéque epici carminis.

Ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπικτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιΐα ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μέρη μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρος μόνον: ἐν δὲ τῇ ἐποποιΐᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα, ὑφ᾽ ὧν, οἰκείων ὄντων, αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. ὥστε τοῦτ᾽ ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις: τὸ γὰρ ὅμοιον, ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας.

Habet autem ad magnitudinem extendendam multum quiddam epopœia proprium, quia in tragœdia non contingit, quæ simul gerantur, multas partes imitari: sed illam, quæ in scena & histrionibus est, partem solum: in epopœia verò, quia narratio est, licet multas partes simul facere ad finem perduci: à quibus, suis ipsius propriisq; existentibus, augetur poematis moles. Quapropter hoc habet bonum ad magnificentiam, & ad gignendam mutationem in eo, qui audit, & augendum dissimilibus episodiis: simile nanque, cito complens, cadere facit tragœdias.

Cum ostendisset, quantum natura harum rerum patitur, quanta sit epopœiæ magnitudo, & quàm latos fines hoc poema habeat, tradit extare quiddam, quod magnopere adiuuat ipsam in hac re comparanda, corporeq; ipsius augendo, quo tanquàm auxilio quodam destituta est tragœdia. id autem est, ut accuratè exponit, quod cum genus quoddam narrationis sit epopœia, licet in ea eodem tempore multas partes fingere peragi, id est ad finem eum, qui est ipsius perduci & absolui: quarum partium expositione, suarum propriarumq; existentium, non ut in tragœdia, importatarum, & aliunde ascitarum, augetur moles eius poematis. Hoc autem minime concessum est in tragœdia, quia illic ratio nulla inuenitur, qua idem efficiatur: ut partes scilicet multæ simul gerantur, sed ea tantum pars, quæ in scena versatur, queq; studio histrionum tunc adumbratur: neque enim ea commemoratio est: sed quæ aguntur oculis spectatorum proponuntur, atque ita exprimuntur, tanquam illo ipso tempore primum gerantur. Est igitur hoc, vt produci inquam corpus epopœiæ possit, magnitudoq, ei debita acquiratur, proprium ipsius bonum, atque id quidem amplum & copiosum: quo scilicet illa superat tragœdiam. exponit autem, hoc demonstrato, quæ commoda inde nascantur: affirmatq; posse acquiri multum magnificentiæ ei poemati hac ratione, id est facultate, quam illa præbet se tractantibus, augendi suum corpus. Non parum autem illud ornatur, cum hoc, quo in primis eget, ipsi adhibetur: amplum enim & grande in primis id poema esse debet. alterum autem

tem commodum, quod ex eadem re ducitur, esse inquit, quod ope illius, is qui audit, mutatur: varietatéq; rerum animum reficit: in primis enim poëtæ cauendum est, ne tedio quodam auditor capiatur: cui malo facile hoc affert remedium: vel potius nasci illud non finit. Tertium autem commodum, quod inde capitur, est, quod cum oporteat dilatare episodiis ipsius corpus, atque inculcare eò res aduenticias non nullas, quæ ornent id poëma, episodia ipsa erunt dissimilia inter se: nec periculum erit ne fastidium gignant in animo eius qui audit. dissimilia autem erunt, quia episodium hoc aptum erit ex huius rei narratione: aliud verò ex alius. Nascetur igitur huius mali vitatio ex diuersarum rerum narratione, quæ simul fit: simul autem hoc pacto, quia è media alicuius rei expositione transitur in aliam. Rationem etiam reddit, cur verè hoc, magnum bonum epopœiæ dici possit: nam contrarium eius, id est similitudo episodiorum, obest alteri poëmati: facitq; ut accidat inde ipsi maius incommodum, quàm accidere alia vlla de causa possit: simile enim inquit, cuius rei ea natura est, vt cito expleat: hoc enim mali semper secum portat similitudo, ut satiet ac fastidium gignat, cadere facit tragœdias, atque omnem gratiam ac fauorem amittere. Hoc quoque timeri debere cognouit Cicero: cum enim in primo libro de inuentione vsum argumentorum traderet, præcepit, ut sedulo vitium hoc declinaretur: inquit enim. Variare autem orationem magnopere oportebit, nam omnibus in rebus similitudo est satietatis mater. Ἐκπίπτειν hic manifesto idem valet, quod valuit multo supra, cum auctor inquit, dolens aduersum casum amici. ἐν ᾧ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. non tantum autem hoc nocet tragœdiis, si in epopœiæ modum extendantur, ut quidam putauerunt, verum omnibus tragœdiis, in quibus inuentum fuerit, quamuis iustam mensuram habuerint: nam illius modi aut nullæ fortasse, aut paucæ admodum omnibus seculis scriptæ fuere. Cum vero auctor hic, ut supra quoq; aliis locis, tetigerit diuersam esse rationem duorum horum poëmatum, quorum alterum tractatur ita vt res ipsæ in scena referantur: alterum vero in commemoratione illarum manet, libet admonere, sermones etiam eos, qui à veteribus dialogi appellantur, esse tractatos ambobus iis modis. nunc enim scribuntur more epopœiæ. quod seruauit Cicero in iij. libris de oratore ad Q. fratrem & aliis non nullis: nunc vero sunt instar tragœdiæ, cum scilicet personæ ipsæ inducuntur quasi tunc de rebus illis agentes. Significauit hoc Cicero initio primæ quæstionis Tusculanæ his verbis: illis enim omnibus posteriorem hanc rationem sequutus est. Sed quo commodius disputationes nostræ explicentur, sic eas exponam quasi agatur res, non quasi narretur. Sed in disputatione quoque de amicitia cum idem fecisset, apertius sui consilij rationem reddidit: inquit enim. Quasi enim ipsos induxi loquentes, ne inquam & inquit sæpius interponeretur: atque ideo feci vt tanquam à præsentibus coràm haberi sermo videretur.

Τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοκεν: εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο: τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα: περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων: τὸ δὲ ἰαμβικὸν καὶ τετράμετρον κινητικά: τὸ μὲν, ὀρχηστικόν: τὸ δὲ, πρακτικόν.

Metrum autem heroicum ab experientia quadrauit: si enim quispiam in alio quopiam metro narratiuam imitationem faceret, vel in multis, indecorum vtiq; videretur: heroicum enim stabilissimum & tumidissimum metrorum est. Quare & linguas & translationes recipit maxime: eximia enim & narratiua imitatio inter alias: iambicum vero & tetrametrum, mobilia. hoc quidem, saltationibus idoneum: hoc autem, rebus agendis aptum.

Cum

Cum de longitudine operis epici disputasset: ac quantum res illa ferret, vbi figi termini eius deberent, indicasset, transit ad alterum, in quo itidem discrepare tradidit epopœïam à tragœdia, priore discrimine iam patefacto. id autem est genus carminis, quale potissimum ipsi accommodatum sit. Tradit igitur heroicum atque hexametrum carmen cognitum esse illi mirifice conuenire, atque omnium consensu ipsi tributum esse: quod tamen non factum sit ratione hoc monstrante, & veritatem huius rei docente, sed vsu, periculoq; facto multorum: primis enim temporibus, cũ rudis adhuc atque inchoata epopœïa foret, qui incubuerunt in illud poëma, plura uersuum genera vsurparunt. Reliquorum igitur ita vitiis cognitis omnes probarunt, quod heroicum vocatum est: ipsum enim contra intellectum est eodem pacto grandiati eius poëmatis congruere. Hoc igitur est, quod inquit. Carmen heroicum periculo ipsius facto congruit. & quæ sequuntur. Quod vero ait. Siquis etiam id poëma tractaret variis generibus versuum adhibitis simulq; mixtis, illo etiam modo intelligi posse, non aptam esse confusionem diuersorum carminum dignitati epopœiæ, valet ad idem declarandum: vt cum huius rei indicio liquido perspiciatur hoc nunc non quadrare, existimari etiam debeat eadem re docente, tunc probatum non fuisse. διηγηματικὴν autem μίμησιν vocat epopœiam, quia imitatur exponendo & narrando, vt supra dictum est, non res ante oculos ponendo, quod facit tragœdia ac comœdia. Docet autem Aristoteles, quod vsu cognitum sit, rationem etiam habuisse, quamuis veritatem huius rei magister aliquis tunc non aperuerit. inquit enim: Heroicum nanque maxime stabile è numero metrorum omnium: in primisq; tumidum atque inflatum est. addit etiam, quod non nihil ualet ad id probandum, & tamen tanquam cumuli loco huc allatum est, ne hoc nesciant qui legunt. & eam caussam esse, cur præter cetera genera versuum capiat id carmen & peregrina vocabula, & verba translata: vt enim hæc granditatem quandam præ se ferunt ac splendorem, ita imitationem hanc atque poesim, præstantem esse inter ceteras & altiorem locum tenere. Non contentus autẽ accuratus magister hoc constituere, vitium etiam aliorum quorundam, quæ huc adhiberi imperitè potuissent detegit: ait enim. Iambicum autem carmen, & tetrametrum, mobilia sunt. Quare si illud aptum fuit, quia in primis stabile est: hæc nullo modo idonea esse possunt, quia valde mobilia sunt. Cum verò intelligatur voluisse ipsum huiuscemodi aliquid significare, videndum est an κινητὰ potius legi debeat, quàm vt passim habent libri omnes, κινητικά: verbi enim huius ea vis est, vt notet ea, quæ mouendi alias res facultatem magnam habent: non quæ ipsa procliuia ad motum sunt: & tamen mobile respondet stabili, non motiuum, vt rei declarandæ caussa ita loquamur: nam quin στάσιμον stabile valeat, dubitari non potest: Vnde etiam Horatius spondeos stabiles appellauit. Suspicionem hanc meam aperire alienum non duxi: neque tamen non video receptum nomen locum hic habere: vocareq; potuisse Aristotelem ἰαμβικὸν κινητικόν, quia mouendi vim incitandiq; alios habeat. Quia autem varia genera motionum sunt: nec idem genus motus refert atque exprimit iambicum carmen, quòd tetrametrum, hoc etiam diligẽter monstrat: inquit enim alterum eorum, id est tetrametrum, esse idoneum saltationibus: alterum verò, iambicum videlicet, natum esse rebus gerendis, vt sequar Flaccum in voce hac exprimenda. πρακτικὸν enim videtur ille reddere voluisse, cum de iambo pede inquit, Et natum rebus agendis. Cum autem in excusis olim libris legeretur: περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ κίνησις τῶν ἄλλων, quomodo etiam in quibusdam calamo exaratis scriptum offendi, probaui semper iudicium hac in re Paccij, qui cum inuenisset in aliquo exemplari μίμησις pro κίνησις, fidelitatem huius lectionis cognouit: meritoq; ipsam alteri illi præposuit: nam hoc fecisse ipsum duce vetere quopiam libro, aliquo modo testari possum, quia ipse quoque nactus sum quendam, in quo μίμησις legitur. quod si illo etiam pacto legeretur, non video cur motus narratiuus accipi debeat pro carmine heroico: vocando enim ipsum narratiuum, videretur eum intelligere, qui in omni narratione est. Quare narratio etiam, quæ soluta oratione fit, & historia ipsa, eundem hunc motum haberet. Quod verò quidam ita verti hunc locum debere putarunt: Abundat enim narrationis motus aliis: iidemq; existimarunt intelligi oportere, exornationibus, vereor ne decepti sint: longe nanque alia

vis

vis est, quàm crediderunt eius nominis πομπὸ: nec ostendit illa vox copiam & abundantiam alicuius rei, sed præstantiam & dignitatem inter ceteras eiusdem ordinis: reddit enim rationem auctor hac parte, cur heroicum carmen maxime recipiat in se & linguas & translationes: eamq; esse dicit, quia cum hi ornatus sint, imitatio illa, quæ munus suum peragit narrando, ac res gestas commemorando, eximia est ac præstans inter ceteras, vincitq; dignitate reliquas imitationes, quæ diuersa ratione efficiunt, quod volunt. Sed cum tota res, nisi fallor, aperta sit, non oportet accuratius de hoc disputare. illud potius videndum, quomodo non sibi ipsi aduersetur auctor. Si nanque eximia est inter ceteras imitatio epica, qua ratione ipse contra iudicium multorum, anteponit tragœdiam, quæ imitatur referendo res, non narrando, epopœiæ? nam hoc facere ipsum summo studio in extremo hoc libro notum est.

Ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτά, ὥσπερ Χαιρήμων. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρώῳ. ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῇ διαιρεῖσθαι.

Adhuc autem absurdius, si misceat aliquis ipsa, quemadmodum Chæremon. Quapropter nemo longam constitutionem in alio fecit, quàm heroo: sed queadmodum dicimus, ipsa natura docet, quod congruit ipsi partiri.

Reiecerat iam ab opere epico duo carminum genera, id est iambicum versum & tetrametrum, vt non respondentia ipsius amplitudini: ipsum enim stabile, plenumq; dignitatis: illa verò mobilia. Nunc autem docet, si quis confuderit plura versuum genera. & nunc, hoc: nunc verò, illo, inducat personam aliquam vtentem, peccaturum eum magis: tentaturumq; rem, quæ iustius multo reprehendatur atque explodatur: cui tamen culpæ affinis erat Chæremon, qui tragœdiam scripserat, vocatam Centaurum, in qua admiscuerat omnia versuum genera. Vnde non longe ab initio huius libri exagitatus est ab Aristotele. Accusat igitur tragicos hic, qui inducebant histriones, non uno aliquo vtentes carminum genere, qualecunq; illud foret: ipsoq; contentos, sed diuersa variaq; simul vsurpantes, siqui fortè huiuscemodi extarent: neque enim putare debemus ipsum in cantibus chori hoc improbare, cum partes illæ tragœdiarum apud optimos quosque eius poëmatis auctores refertæ sint omni genere versiculorum, modis musicis aptorum: vt enim in cantilenis illis hoc locum habet, ac mirifice quadrat, ita alienum valde est à sermonibus personarum. Nec tamen non aliquando illi ipsi poëtæ summa laude digni, hoc commiserunt, vt in ore histrionis, grauem aliquam personam referentis, ponerent aut tetrametra, aut elegos, vt Sophocles fecit in extremo Oedipo tyranno, qui Creontem, suadentem illi regi, vt finem faceret deplorationis suorum malorum: intra tectumq; subiret, induxit tetrametris vtentem: quo etiam carminis genere respondet ipsi Oedipus, & idem etiam vsurpat in clausula fabulæ chorus: nec non Euripides, qui in Andromacha, mulierem hanc ipsam induxit Ilij excidium deflentem, vsam carmine tristium rerum expositioni apto. Non debent igitur reprehendi poëtæ, cum modice hoc faciunt: atque illo ipso tempore, quo id gerunt, faciunt id tempori seruientes: & rebus illis, quas tractant. Adiungit autem Aristoteles, quod aliquo modo extra rem est: ualet tamen ad id, quod præcepit, comprobandum: hoc enim quasi vidisse vniuersos illos dicit, qui cum prolixam aliquam materiam aggrederentur: &, ut inquit, longam rerum constitutionem scriberent, nullo alio carmine nisi hexametro vsi sunt: cognouerunt enim, natura duce, longæ materiæ conuenire longum carmen, & quod maiestatis quiddam præ se ferret. Nec tamen existimandum est intelligi tantum voluisse auctorem, dicendo longam constitutionem, epopœiam, sed ut verba ipsa sonant, omnem coagmentationem rerum prolixiorem: & quæ longitudinem in se haberet: nisi nanque hoc pacto cepisset ipse: à nobisq; iidem capi voluisset, non magnopere probasset, quod volebat: nunc autem mirum quantum valet ad confirmādum quod vult, ostendendumq; valde accommodatum esse huic poëmati heroicum versum:

cum omnes poëtæ, non solum qui epicum opus condunt, sed quamlibet materiam prolixam, vt illam, persequuntur, summo consensu hunc eligant. Hoc igitur meum est de hoc loco iudicium, cum tamen ceteri interpretes aliter senserint: opinionisq; illius, quam ostendi, fuerint. Adiungit auctor, quod prius etiam se protulisse cõmemorat, naturam ipsam docere, quod potissimum carmen sibi conueniat, & quasi iubere, vt ipsum repudiatis ceteris sumatur: è numeroq; reliquorum eximatur: hoc enim videtur valere, quod inquit διαιρεῖσθαι: vt diuisione ipsorum facta: totaq; re diligenter explorata. ipsum hoc vt valde aptum, ipsi illi seponatur. Quod verò narrat se hoc prius dixisse, arbitror ipsum intelligere locum illum, cum ait, heroicum versum cognitum esse mirificè epopœïæ quadrare vsu ipso, ac periculo huius rei facto: quæ nanque ita cognoscimus, naturæ ipsius beneficio percipimus, non ab aliquo magistro docti intelligimus. Quod prius hic erat αὐτό, manifestò deprauatum, ac mendi etiam à Madio rectè insimulatum, correxi: secutusq; auctoritaté plurium scriptorum librorum, restitui αὐτῇ, dandi casu, ea ratione, qua in sententia explicanda ostendi: neque enim in macula hac ipsa delenda: sensuq; ex his verbis eliciendo comitem ei me præbui, cuius auctoritatem, cum potero, semper libenter sequar.

Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ, ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν: αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν: οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐτοὶ μὲν δι᾽ ὅλου ἀγωνίζονται: μιμοῦνται δὲ ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις: ὁ δὲ, ὀλίγα φροιμιασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα, ἢ γυναῖκα, ἢ ἄλλο τι ἦθος, καὶ οὐδέν᾽ ἀήθη, ἀλλ᾽ ἔχοντ᾽ ἦθος.

Homerus autem & ob alia multa dignus est laudari: & iam & quod solus poetarum non ignorat, quod oportet ipsum facere: ipsum enim oportet poetam quàm paucissima dicere: non enim est secundum hæc imitator. alij quidem igitur ipsi quidem per totum certant: imitantur autem pauca & rarò. hic vero cum pauca exorsus fuerit, ilico inducit virum, vel mulierem, vel alium quempiam morem, & nullum vacuum à moribus, sed habentem mores.

Cum ostendisset hexametrum versum, vnum ex omnibus esse aptum epopœïæ: confutatis rationibus aliorum, qui aliud genus carminis eò transtulissent, aliud præcipit, quod & ipsum seruatum magnum fructum fert epicis poëtis. Hoc autem vidisse etiam Homerum narrat, qui viam summæ laudis in eo studio consequendæ mõstrauit omnibus, artificium ipsius intelligentibus. à commendatione autem illius orditur hoc documentum. nam superius etiam bonum cognouit Homerus, egregieq; illo vsus est, quamuis ipsum illic non appellarit Aristoteles. Vnde ad aliam rem transiens, non importunè à laudibus ipsius nouum præceptum auspicatur. accommodatum autem valde hexametrum esse epico poëmati, non tantum significauit Homerus, cum vno illo versu ambobus in operibus tam magnis, tamq; variis, constanter vsus sit, sed etiam dictus est ab Horatio omnibus monstrasse, quo versus genere materiæ illæ scribi possent, quasi ille auctor eius extiterit: nec ante Homerum quispiam eo carmine vsus fuerit in epico argumento tractando, quod tamen non tradit dux noster & magister. Sed potius vtilitatem eius versus non in ea re tantum, sed simili etiam pariq;, ab omnibus cognitam, summoq; consensu comprobatam, affirmat. Sed hoc nunc relicto, admonere vult epicos auctor, ut rarò admodum sua ex persona aliquid promant: sed statim, ut possunt, personam aliquam inducant, cuius mores diligenter exprimant. Hoc autem summa cura tractasse Homerum uidens, cum ceteri omnes in eo lapsi sint, ac pene ab artificio suo muneréq; recesserint: admiratus

inge-

ingenium hominis, effundit ſe hic quoque in laudes ipſius, atque inquit. Homerus autem & aliis multis de cauſis dignus eſt qui laudetur, & non parum, quod vnus ille è numero poëtarum omnium non ignorauit, quæ ſuæ partes ſunt: quodq; expectari merito à ſe debet, ſi perſonæ ſuæ ſeruire uult. Explicat autem hoc Ariſtoteles, patefacitq; vtilitatem huius rei: nam quiuis nullo negotio uidere potuiſſet facere hoc Homerum: nec tamen quid boni in eo foret, cognouiſſet. ille uerò & hoc ſubtiliter uidit, & quid longa animi prouiſione notaſſet, nobis etiam notum eſſe voluit. inquit igitur. Ipſum enim poëtam oportet pauca admodum dicere, ſuaq; ex perſona loqui: nam quin ſe immiſceat aliquando in medios illos ſermones, facere non poteſt. Reddit autẽ ſtatim rationem cur poëta pauca admodum debeat ſuo ex ore proferre. Non enim eſt, inquit, in his omnibus, quæ ſuo nomine edit, imitator: id eſt amittit penè eo tempore nomen poëtæ: in imitatione nanque omne ipſius officium poſitum eſt. Vt autem initio huius præcepti exponendi tulerat in cœlum Homerũ, ita nunc ceteros poëtas reprehendit, qui quid oporteat ipſos facere, ac magnam partem officij ſui non cognouerant. inquit igitur, contemnens illos. Ceteri autẽ omnes per totum, id eſt omni in parte poëmatis concertant, & quaſi in puluerem deſcendunt: cum rarò admodum immiſcere ſe cum illis, quorum perſonas imitantur, deberent, & certis quibuſdam in locis tantum: & eo quidem tempore paucis agere, adiungit etiam, cum oſtendiſſet eos gerere quod opus non erat, ipſos omittere quod toto pectore amplexari debebant. Hoc autem eſt quod inquit. Imitantur autem pauca & raro. tota igitur via hi errabant. Vt autem hos, indicatis explanatisq; eorum vitiis, vituperauit, ita Homerum, qui contrarium fecerat, patefactis ipſius virtutibus, verè à ſe laudatum declarat: ait enim. Hic vero cum initio tantum quædam locutus fuerit, quæ prooemij vim habent, ac connectunt narrationes illas, ſubito relicta ſua perſona, inducit virum, vel feminam, vel alios quoſdam mores: quibus poſtremis verbis oſtendit ſe, cum ait virum, intellexiſſe Homerum in viro aliquo inducendo ſolitum exprimere mores virilis ſexus, ac loci etiam condicionisq;, quam in vita ille habebat. vt etiam, cum inquit feminam: nam certos etiam mores muliebris ſexus habet, quos variant tamen aliquãtum diuerſæ fortunæ in eo ipſo ſexu. Addit autem, quod conſilium penitus poëtæ aperit, nihil ipſum inducere expers morum, & quod ſpeciem aliquam eorum non habeat: ad neutrum enim genus tranſit, quod ſeruat ad extremum huius ſententiæ: quamuis cuncta hæc, in omnibus calamo exaratis virili genere, accuſandiq; caſu poſita legantur, quæ lectio multo planior eſt: ita enim illi habent, καὶ οὐδέν᾽ ἀήθε᾽, ἀλλ᾽ ἔχοντα ἦθος. Non igitur, ſi ſcriptura hæc fidelis eſt, contentus fuit dixiſſe Homerum nullum hominem vacuum à moribus in poëma inducere: ſed rei magis explanandæ cauſa, virtutisq; ipſius declarandæ, adiungit omnem hominem ipſum ſolitum inducere præditum moribus, & in quo ſimilitudo magna huius rei appareat.

Δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν: μᾶλλον δ᾽ ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιΐᾳ τὸ ἄλογον. δι᾽ ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα. ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν, ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη: οἱ μὲν ἑστῶτες, καὶ οὐ διώκοντες: ὁ δὲ, ἀνανεύων. ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι λανθάνει: τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ: σημεῖον δέ: πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν, ὡς χαριζόμενοι.

Oportet quidem igitur in tragœdijs facere admirabile: magis autem contingit in epopœia quod ratione caret, ob quod euenit maxime id, quod admirabile eſt, quia non ſpectant in eum, qui gerit: quia ea, quæ ad Hectoris inſectationem, in ſcena exiſtentia, ridicula vtiq; apparerent. Hi quidem, ſtantes, & non perſequentes: hic verò renuens. in epico verò car-

 mine

mine clàm sunt. admirabile autem iucundum est. cuius rei signum est: omnes enim addentes aliquid ei, quod factum est, nuntiant, vt rem gratam facientes.

Affert aliud, in quo vincit epopœïa tragœdiam: supra enim quoque docuerat superare ipsam eandem, quod facilius quàm illa potest proferre magnitudinem suam: habetq; quiddam in se positum, mirificè hoc ipsum adiuuans. Vt igitur necesse habent & tragicus & epicus poëtæ extendere corpus suarum fabularum, ita vtrq; summo studio excitare debent admirationem, fingentes aliquid in fabulis suis, quod aptum ad hoc sit: commune nanque hoc amborum est. hoc autem minore negotio epicus efficit, quod ostendere uult Aristoteles: ita verò id constituit: docetq; nullam rem plus valere ad admirationem gignendam, quàm fingere quippiam, quod alienum à ratione sit: nec consentaneum vllo modo esse videatur. huiuscemodi enim ferè sunt ea, quæ admirationem mouent, vt noua & inexpectata. Hoc autem in tragœdia maiore cum periculo fit, ac non sine iusto metu tentari illic potest, quia rem eam absurdam esse, ac repugnare rationi apparet: apparet autem, quia agitur: & oculis omnium, qui in scena sedent, subiicitur. penè igitur exclusi sunt tragici modo hoc, viaq; aliquid admirabile sine periculo constandi: epici verò tutiùs multo, vt exemplo Homeri demonstrat, hoc aggrediuntur, quia non cernitur oculis aliquid illic, sed narratur. in narratione verò latent hæc: nec intelligitur tam facile illic quippiam repugnare rationi: nec minus tamen ea de causa ipsum admirationem gignit. Sed hæc ex uerbis auctoris eliciamus. Cum igitur dixisset in tragœdia sane etiam oportere fingere aliquid quod admirabile sit, addidit, Magis autem contingit in epopœïa, quod ratione caret: lego enim ἄλογον: non ut prius in excusis erat, εὔλογον: cui verbo (nisi fallor) locus hic esse nullo modo potest: cum contrà, illud, quod restitui, mirificè hoc loco quadret. quare ausus sum, ueritate sententiæ me hortante, ita emendare. Nam quin infra de eo, quod absonum uidetur, & alienum à ratione, disputet, dubitari non potest. Exemplum certe Homeri huiuscemodi est: omnisq; ille locus, quo Achilles Hectorem sectatur fugientem: interdicitq; nutu capitis militibus Græcis, ne in eum tela coniiciant: illi autem manibus dimissis manét, & exitum eius pugnæ, tanquam spectatores in theatro essent, non milites in acerrimo prœlio, expectant. Adiuuat etiam non parum coniecturam meam locus huic ualdè similis, qui est paulo infra, ubi apertè ἄλογα appellantur. Quare hic quoque cum inquit τὰ περὶ τὴν δίωξιν, aut ἄλογα sunt intelligenda, aut certè facta illa & loca, quæ quin à ratione vacua sint, negari non potest: illic uerò agitur de insulsis illis sententiis, quæ prope sunt eum locum, quo Vlysses in Ithacam exponitur. Quod igitur inquit Aristoteles (uerba enim ipsius rei explanandæ causa ponam) μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον, ualet (ut opinor) Magis autem locum habet in epopœïa id, quod expers est rationis: faciliusq; illic tractari potest: ἐνδέχεται enim arbitror significare, locum in ea habet, & commodius illic recipitur. nam quod sequitur. δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, manifesto significat, ob quod, scilicet ἄλογον: & quod expers sit rationis, euenit ac nascitur quod admirabile est: vt enim ipse supra disputaui, illud præcipuè, quod parum consentaneum est, nec uidetur effici ullo pacto potuisse, habet eam uim, ut admirationem gignat. Quod iisdem hic prius perperam erat διὸ, tanquam aduerbium foret, emendaui seiungens partes, quæ errore librariorum coaluerant: feciq; ut esset δι' ὃ, id est opera cuius, ac ui. συμβαίνει enim ualet hic, quod solet, euenit ac conflatur, id est nascitur inde, & habet plerunq; eum fontem. Reddit autem rationem statim eius, quod supra dixerat, facilius ferri posse in epopœïa, quàm in tragœdia, sedemq; magis illic habere id, quod expers est rationis: fieri enim dicit, quia is qui audit non habet directos oculos in eum, qui gerit: neq; perspicit eam rem: quod in tragœdia fit: tantum enim auribus accipit quod exponitur. Quare non intelligitur id esse præter rationem, ac nullo modo uerisimile, vt intelligeretur, si res oculis subiecta foret: ipsi enim planius, siquid uitij illic est, notare possunt. Probat autem hoc illustri exemplo: docetque si id, quod ab

Homero tractatum est sine ulla reprehensione, à tragico quopiam in scena ageretur, habitum iri insulsum, risumq; spectatoribus sine dubio excitaturum. id autem in diuerso poëmate diuersam uim habet, quia fallit in narratione, clamque auditore est, quod absurdum illic est: in actione verò, in qua tota res ponitur ante oculos spectatorum, non fallit. quem autem locum Homeri intelligat, apertum est: à meque supra indicatum. sed etiam prius hoc Robortellus animaduerterat, accurateque explicarat. Valet uero multum ad hoc declarandum omnemq; dubitationem tollendam, quod vtitur eodem uerbo Aristoteles in ea re ostendenda, quo poëta ipse usus fuerat: cum enim insulsitatem rei monstrans, inquit. ἀνανεύων, Homerus gestum illum corporis exponens, cecinit. Λαοῖσιν δ' ἀνένευε καρήατι δῖος Ἀχιλλεύς. Eum autem locum transtulit Virgilius in Æneidem suam, cum finxit Æneam sequi Turnum perterrefactum, reliquo omni exercitu à pugna cessante. Subtiliter verò hic eruditus magister ostendit quid absurdum illic uideatur: explanatq; id uitium, quod tegitur apud auctorem, quia narrando imitatur, non agendo. illud autem est, quia uniuersæ copiæ Græcorum stabant, & non insectabantur hostem fugientem: quod eorum munus erat: Achillesq; capite Græcis uetabat, ne ipsum uulnerarent. aspectus igitur illorum stantium, fortissimiq; uiri suis interdicentis ne in Hectorem tela coniicerent, ridiculus futurus fuit: in epico tamen carmine, id est in poëmate, quod rem uerbis exponit, hoc latet. Adiungit auctor, quod admirabile est iucundum esse, ac uoluptatem gignere, significans, ut iucundum poëma efficiant, suauitatisq; plenum, operam dare poëtas ut fingant aliquid admirandum. admirandum uerò nulla ratione tam facile conficitur, quam, ut supra ostendi, rem aliquam, quæ auersa à ratione sit, constituendo. hoc verò, ut docuit, minore cũ periculo tentant epici. Quod uerò admirabile est uoluptatem gignere in primo etiam libro de arte dicendi iisdem uerbis protulit, nisi quod illic ostendit id plerunq; contingere: sed etiam Cicero hoc in partitionibus ita se habere affirmauit: ipsius enim hæc verba sunt. Fit etiam suauis oratio, quum aliquid aut inuisum, aut inauditum, aut nouum dicas: delectat enim quidquid est admirabile. Argumento etiam quopiam confirmare voluit, quod in extremo dixerat. quidquid admirabile sit, id etiam iucundum esse: atque inquit, hoc etiam declarare, quod cuncti, qui rem gestam nuntiant, aliquid ei adfigunt: nec contenti sunt rem, ut fieri viderunt, aut ab alio factam acceperunt, exponere. id verò ipsos facere inquit, quia quo magis rem admirabiliorem fecerint, eo magis putant se rem gratam facturos iis, quibus id narrant: non enim studere inquit ipsos rem augere alia de causa, nisi vt oblectent auditores. Cicero etiam in prima Philippica moris huius meminit tradens, eos, qui sibi discedenti ex Italia narrarunt, quæ Romæ facta essent, hoc seruasse. Quod ἀπαγγέλλοντα inquit, vsus est verbo illo, vnde poëma hoc ipsum vocatum est ἀπαγγελία: quia poëtæ hi funguntur officio nuntij, atque exponunt commemorantq;, quid factum sit. Notandus etiam est modus loquendi, alienus à consuetudine, quod inquit ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα, & nõ ὁρᾶν τὸν πράττοντα, nisi potius credi debet ille proprius esse Atticorum, atque exprimere mirifice id, quod auctor vult; neque enim significare tantum vult auditorem non uidere eum, qui gerit eam rem, quàm oculos habere auersos à re spectanda: occupatumq; totum esse in ea audienda: scit enim in eo genere poëmatis res gestas non luminibus, sed auribus, accipi. Vt opinor autem facit hoc ad eum locum, quo præcepit in coagmentatione rerum esse obseruanda quæ nascuntur à sensibus, necessariò comitantibus poëticæ, quia illic sæpenumero à multis peccari soleat: hoc enim (nisi fallor) vnum eorum est, in quo, nisi aliquis diligenter caueat, facilis erraro locus sit.

Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν, ὡς δεῖ: ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός: οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ, ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι: τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος. διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἀλλ' οὐδὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι: διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον, ὡς ὄν.

Docuit autem maxime Homerus & alios falsa dicere, vt oportet: est autem hæc captio quædam: putant enim homines, quando hoc existente hoc fuerit, vel cum sit factum fuerit, si posterius est, & prius esse vel fieri. hoc autem est mendacium: ob quod iam vtiq; primum mendacium: sed neque hoc existente necesse esse, vel factum esse, vel adponere. quia enim scit hoc verum esse, capitur fallacia illa noster animus: & primum, vt existens.

Eius, quod à ratione vacuum est, atque ἄλογον in disputationibus de fabulis vocatur, meminerat modo Aristoteles: idq; magnopere aptum esse tradiderat ad gignẽdam admirationem: qua in re præstanda, huius ipsius rei auxilio, vincere poëma epicum ostenderat tragœdiam, in eo, quod expers est rationis: similitudinemq; habet rei absurdæ, manet etiam sæpè mendacium. & hanc causam esse puto, cur nunc disserat de ratione falsam rem aliquam inserendi in animos hominum: cuius rei rectè ordineq; faciendæ auctorem fuisse narrat Homerum: docuisseq; ipsum ceteros affirmat, quomodo id callide confici posset. Hoc igitur est (nisi fallor) quod eruditissimum hunc huius artis magistrum impulit, vt nunc de eo disputaret, & hæc videtur sententia esse huius loci. Inquit autem. Docuit autem maxime Homerus & alios res falsas exponere vt oportet: quibus verbis arbitror significare ipsum voluisse, Homerum non tantum hoc astute & ratione quadam vtili, quum opus fuit, tractasse, verum etiam viam modumq; reliquis indicasse, quo hoc cum laude præstarent, & vt ea res meliore modo geri administrariq; potest: hoc enim puto valere quod ait ὡς δεῖ: neque ita accipio hæc verba, vt Paccius interpres accepit: existimo enim auctorem laudasse Homerum, non tantum quia docuerit alios mendacium proferre, sed quia veram rationem hoc efficiendi monstrarit. ὡς δεῖ igitur, id est recta ratione & via: ante ipsum enim quoque aliqui falsis vtebantur, sed nondum veram certamq; rationem huius rei inuenerant. quod verò supra dixerat maxime hoc ipsum fecisse, significauit alios etiam hoc attigisse, sed in primis hoc Homerũ rectè tractasse. Explicat autem statim, quod obscurè dixerat: affirmatq; genus id fallaciæ esse, quo vafri ingenij homines, peritiq; dialectices imponant rudibus, & qui notas non habeant captiones, quæ in disputando fiunt. Callidum igitur hoc genus decipiendi imperitos excogitauit Homerus, quod aperit Aristoteles, & radicem huius erroris ostendit his verbis. Putant enim homines, quando hoc existente hoc fuerit: vel quando cum id fit, factum fuerit, si posterius est, & prius esse, vel fieri. intelligit autem elenchum illum, simulatumq; genus confutandi, quod nascitur à consequenti. labuntur verò idiotæ, quia arbitrantur, vt in libro sophisticorum Elenchorum inquit, retro agi, conuertiq; consecutionem: quod prorsus falsum est: neque enim id semper fit, neque in omnibus rebus: sed in iis tantũ, quæ vndiq; pares atque æquales sunt. Quare non tutum est ita argumentari: sæpeq; fraudis illic aliquid subest: nam cum id contigit, non vi argumentationis ipsius contingit, quæ fallax est, sed natura earum rerum. Cum autem hic ostendat non id solum locum habere in his, quæ iam sunt, sed in his etiam, quæ adhuc fiunt, vt si eius generis sunt, vt posterius priori comitetur: ac si id fiat eo tempore, ipsum etiam fiat: in Elenchis sophisticis meminit tantũ eorum, quæ sunt: nam inquit. ὅταν γὰρ τοῦδ' ὄντος ἐξ ἀνάγκης τοδὶ ᾖ. non contentus verò hic fuit id in his indicasse. Emendaui autem hunc locum, qui deprauatus erat, secutus fidem scriptorum librorum: restituiq; quod defecerat τοδὶ ᾖ. Videndum verò accuratè, quid valeant ea verba. τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. an prolata ab auctore sint eo animo, vt doceat falli magnopere in hoc imperitos, qui existiment hoc valere ad aliquid probandum: veramq; esse argumentationem illam, cum falsa sit: ita enim interpres accepit, qui vertit. Quod quidem mendacium est. siue potius ostendere voluerit duobus modis contingere, ut ratio illa inanis sit: & quia posterius, quod dicitur esse, non est: falsumq; illud totum esse, quod dicitur esse. Quare adiungit sequi inde etiam, vt primum falsum sit, quod ope ipsius confirmabatur: hanc enim vim habere videntur, quæ sequuntur verba. διὸ δεῖ ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος. intelligens autem Ma-

dius

dius non posse illa quadrare alteri sententiæ, corrupta putauit, atque ita correxit, vt ipsi conuenirent. nihil tamen ipse varietatis in scriptis libris ea parte inueni. quare conatus sum inde commodam aliquam sententiam elicere: quod (nisi fallor) præstiti. Id etiam, quod sequitur. ἀλλ' οὐδὲ τούτου ὄντος (manifestò enim ita legi debet, ut sanè etiam quidam calamo exarati habent) hoc confirmat. proximè inquam egisse auctorem de illa ratione, quando id, quod posterius uocat, falsum est. nam ait. Sed neq; etiam cum hoc ipsum (posterius scilicet & auxilio cuius probare se putant posse, quod prius est) est, id est verum est, & ita se habet ut dicitur, quicquam roboris est in ea argumentatione: necesseq; est esse primum illud: aut si dictum posterius est fieri, necesse vllo modo est primum etiam fieri: hoc enim concise significauit, cum ait. ἀφαίδω. Huc vsque igitur (nisi fallor) satis bellè res procedit. in eo verò, quod sequitur, scrupulus est, difficultasq; non parua, quod inquit. ἢ προσθεῖναι: neque enim perspicitur quid adponi debeat. in primo sanè libro de arte dicendi, quo etiam in loco vtitur eodem hoc verbo, differens de enthymemate, quod vna tantum propositione contentum est: quomodoq; id fiat docens, tradit, quod desideratur ad rationē concludendum, ipsum auditorem adiungere. & paulo post iterum inquit, quod in exemplo quod ponit, apertum ac valde notum est, non debere adiungi, quia omnes homines id illo modo se habere cognoscunt. in libro etiam iij de moribus ad Nicomachum vtitur nomine inde conformato, πρόσθεσιν: quod valet accessio. huiuscemodi igitur aliquid hic valeat verisimile est: & si me non fallit, alias etiam esse notiones huius uerbi. Sed quia vereor magnopere ne hic macula aliqua sit, non libet mihi de hoc amplius quærere. Causam autem affert huius erroris, docetque quid in fraudem rapiat homines, non omnino stultos, hoc pacto. Quia enim scimus hoc verum esse, quod scilicet primo illo posito consequitur. Verbi gratia (hoc enim ipse exemplo vsus est) cum contingat: cum imber ceciderit, tellurem madefieri, visa nos illa madefacta, pluuiaque aspersa, ilico pluisse dicimus: quod necesse non est: aliis enim de causis solum terræ madefieri potest, non tantum cælesti imbre. Vt igitur in hoc exemplo maneamus, quia compertum nobis est terram aqua aspersam esse: hoc enim oculis cernimus, animus noster decipitur: & primum etiam verum putat, esseq; ponit, id est pluisse: in ea enim consecutione primum id fuit: consequitur autem tellurem aqua aspergi. Vsus verò est eo verbo παραλογίζεται, quia sophistæ vtuntur genere hoc captionis: imponuntq; auxilio etiam huius fallaciæ, vt aliarum non nullarum imperitis. Locus è iij. libro de arte dicendi valet. vt opinor, multum ad hunc locum illustrandum: illic enim quoque testimonio Homeri auctor probat, quod vult: id autem similitudinem aliquam habet cum eo, quod præcipit hic Aristoteles: à consequentibus enim docet cōstitui: inquit igitur ποίει δὲ ταῦτα λαβὼν ἐξ Ὁμήρου ἐπὶ τοῖς ἔφη, γρηῢς δὲ κατίσχετο χερσὶ πρόσωπα. Hoc vero facere, quod anum illam eo tempore fecisse dixit, signum est, vt ipsemet tradidit, qui statim inquit, eos qui flere incipiunt, consuesse manum oculis admouere. Vnde supra rationem hanc vocauit ἰαίμονα. Illustre autem exemplum huius fallaciæ, & quod ad rem falsam constituendam adhibitum est, inuenitur apud Boccacium nostrum in v. fabella secundæ diei, vbi quomodo impurus homo, qui vigilabat, fidem fecerit vicinis, se tunc è profundo somno excitatum, significauit. inquit enim ipsum exerto capite è fenestra (accensa autem erant in tota vicinia illa lumina) tunc oscitasse, & manibus oculos pressisse: quod facere solent, qui ex graui somno excitantur. vnde stultè qui viderunt, credidere, sequuti illa signa, ipsum paulo antea dormisse. Sed alia etiam exempla huius doli ex eo ingenioso scriptore sumerentur: & sane quicunque imponere volunt: persuaderetq; quod falsum est, si arte hoc faciunt, huc recurrunt, quum inuentor fuerit huius callidæ rationis Homerus, qui crebrò eximieq;, quum oportebat, suo in poëmate finxit aliquos hoc facientes. Verba, quæ testatus est Robortellus inueniri in Mediceo libro, cum à me quoq; & in eo ipso exemplari, & in alio etiam reperta sint, non omnino contemnenda puto: presertim cum auctorem huius fallacis rationis tradat Aristoteles fuisse Homerum, apud quem de hac re copiose agitur: inducitur que Vlysses pedes lauandos præbere nutrici, qua occasione ille agnitus ab ea est ex cicatrice: notum autem est ve-

teres scriptores partes plurimas Homericorum poëmatum à rebus, quæ illic geruntur, appellare consuesse. Verum quia nihil illic video, quod faciat ad hanc fallaciam disputandi: agnitioq;, cui illic opera datur, non boc pacto facta est, sed à signo aduenticio profecta, vereor ne intelligenda sit fabula Sophoclis, cui Niptra nomen impositum fuit: illic enim quippiam tractari potuit, quod huc pertineret: luculentumq; exemplum huius captionis foret. Sed dubium etiam est, sint ne hæc uerba auctoris, siue ab aliquo olim in margine alicuius libri adnotata fuerint. qui præterea ostendere voluerit duci posse exemplum aptum ad hanc fallaciam demonstrandam è fabula illa Sopboclis: nam videtur absurdum, cum Aristoteles docuerit principem fuisse huius fallaciæ Homerum: docuisseque ipsum quomodo rectè ordineq; falsi aliquid proferri posset, in exemplo postea afferendo vsum eum fuisse auctoritate alius poëtæ. Et tamen quantum ex natura eorum verborum perspici potest, præcipuè autem ex coniunctione, quæ in eorum ordine secundum locum habet, illa potius legitima auctoris sunt existimanda.

Προαιρεῖσθαί τε ἀδύνατα καὶ εἰκότα, μᾶλλον ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα.

Eligereq; impossibilia & verisimilia, potius quàm possibilia & nullo modo probabilia.

Aliud nunc præcipit, quod & ipsum cognitum, ac diligenter seruatum, non mediocri auxilio erit poëtis: docebitq; ipsos quam potissimum materiam, aptam fini suo consequendo, sumant. occurrere enim ipsis possunt argumenta, ita inter se diuersa, vt earum alterum è genere sit eorum, quæ effici nequeunt: alterum verò ex illis, quæ exitum habent: nec tantum effici possunt, sed etiam nullo negotio fiunt. Cum igitur videatur repudianda omnis materia, quæ continet quippiam, quod fieri non possit: anteponendaq; ipsi ea, quæ facilem euentum earum rerum habet, atque intelligitur ab omnibus cotidie vsu uenire, admonet acutissimus huius studij magister poëtas, vt si illi materiæ, quæ effici non potest, adiunctum fuerit; vt verisimilis sit, crediq; facile possit gesta esse: altera verò, quæ effici potest, aliena sit ab opinione hominum, nec videatur probari posse eam factam, priorem sumant: posteriorem verò hanc, non aptam consilio ipsorum, relinquant: finis enim poëtarum est adipisci assensum eorum qui audiunt: quare accommodare se debent ad eorum iudicia, & ea proferre, quæ sint apta ad persuadendum: quamuis aliquando sint, si verè spectentur, beneq; de illis existimetur, eius generis ut nulla ratione possint effici. Hoc, quod nunc sedulo præcipit, infra etiam repetit, ubi docet quomodo dissolui possint, quæ vitio dantur poëtis: ait enim studio artique poëtarum magis expetendum esse id, quod fieri non potest, si aptum est ad persuadendum, quàm quod fieri potest, si alienum est ab existimationibus hominum: quare falsò sæpè insimulari poëtas, qui hoc commiserunt. Capere vero ipsum hic εἰκὸς pro πιθανὸν perspicitur satis aperte: vt enim δυνατὰ contrarium est eius, quod dixerat ἀδύνατα, ita ἀπίθανα, eius, quod uocarat εἰκότα: hoc autem fecit, quia quæ verisimilia sunt, uim habent persuadendi, & facile irrepunt in animos eorum, qui audiunt. Quod ad integritatem lectionis facit, vidi calamo exaratum librum, in quo præterea est, δεῖ: ita enim in eo legitur. προαιρεῖσθαι τε δεῖ: nec tamen statuere possum positum ne id ab auctore fuerit, cuius sententia necessaria prorsus hic est, quia erat consuetudinis Atticorum sæpe id in sermone omittere, cuius sermonis fuit studiosissimus Aristoteles. nam initio quoque Analyticorum priorum, id desiderari maluit, quàm illic apertè legi. quis igitur scit, an rei declarandæ causa adiunctum hic ab aliquo fuerit? Eodem pacto coniunctio καὶ, quæ infra bis ponitur, abest à duobus libris. Sed hæc quoque sit ne an non sit, parui omnino refert: nam infra eo loco, quem indicaui, vbi eandem sententiam repetit, semel posita est. Semel verò relicta. Non oportet autem in his præceptis certum aliquem ordinem requirere: ut posterius scilicet à priore prorsus aptum sit; neque enim in his nunc rebus admonendis,

quæ

quæ poëtam instruunt, documentaque artis eius dant, series illa penitus necessaria est. Hoc verò verum esse, facile intelligi potest.

Τούς τε λόγους μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων, ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον. εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους, τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες: ἢ ἐν Μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων.

Fabulasq́ nō constituere ex partibus ratione carētibus, sed maximè quidem nihil habere vacuum à ratione. Sin autem, extra fabulæ compositionem, quemadmodum Oedipus, non scisse, quomodo Laius interierit: sed non in dramate, quemadmodum in Electra, qui Pythia nuntiant: vel in Mysis qui sine voce è Tegea in Mysiam venit.

Auctor est, qui studium ipsorum vndiq; expolire conatur, Aristoteles poëtis, tragicis simul atque epicis: (hoc enim commune vtrorumq; præceptum est) vt videant ne in constituendis rebus, argumentisq; fingendis, sit aliquid absurdum, ac nullo modo consentaneum: hoc enim, si penitus præstare id potuerint, afferre putat ipsis plurimum laudis. Verum quia difficile admodum est à principio vsque ad exitum fabulam perducere, in qua nihil huiuscemodi inueniatur: raroq; hoc poëtis etiam bonis contigit, docet si omnino id præstari non potest, vt omnis fabula prorsus hoc malo libera sit, multo facilius id tolerari posse, si extra compositionem rerum, omne hoc, quod parum consentaneum est, extiterit. Hoc igitur est, quod nunc sedulo præcipit. λόγους autem videtur hic appellasse omne corpus fabulæ: nam λόγοι etiam in aliis multis, quæ significat, valere fabulam, remq; commenticiam, apparet multis exemplis veterum scriptorum, & auctoritate etiam grammaticorum: iubet igitur poëtas toto animo prouidere in argumento texendo, ne partes vllæ illic sint absonæ, & quæ contineant in se aliquid parum consentaneum; sed in primis dare operā ipsos debere, ne quicquam illic huiusmodi sit. addit autem, intelligens præclarè quàm hoc sit arduum atque operosum. Sin autem: hoc scilicet obtineri non potest, extra veram fabulam, atque ea, quæ geruntur eo tempore; illud collocandum: hoc enim videtur intellexisse, cum inquit ἔξω μυθεύματος; valet enim hoc idem, quod aliis locis inquit ἔξω δράματος, vt multo supra, de eadem hac persona disserens, τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος: & non multo post iterum, vbi tradit, qui sit verus vsus machinæ: sed etiam ἔξω τραγῳδίας, idem significans, aliquando dixit: vt statim post priorem duorum horum locorum: quo sanè loco, idem, quod hic, vno tantum hoc verbo variato, præcipit: ait enim. ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν: εἰ δὲ μή, ἔξω τραγῳδίας οἷον τὸ ἐν Οἰδίποδι τῷ Σοφοκλέους. Nam idem significare μύθευμα & δρᾶμα hoc loco intelligitur etiam ex eo, quod hic adiungit, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι. Exemplis verò comprobare quod dixerat, volens, docet hoc fecisse optimum omnium tragicorum in optima fabula: cum enim ipsi non licuisset contexere ita res illas, argumentumque componere, vt nihil illic absonum foret, id quod necesse habuit recipere, & sine quo fabula manere non potuit, fuit extra res illas, quæ in scena tunc agūtur: ut multo minus ipsum hoc pacto peccasse apertum sit: carere nanque ratione videtur, Oedipo notam non fuisse rationem modumq;, quo Laius, qui ante ipsum Thebis regnarat, interfectus fuerit: inducitur enim ille huius atrocissimi casus omnino inscius: est autem à ratione vacuum hoc, quia cædes clarorum virorum, regumq;, ignotæ nemini esse possunt, qui in illis locis viuat: nedum summo homini, atque ei, qui in regno ipsi successerit: debebat enim ille totum hoc diligenter, suæ saltem salutis causa, perscrutari: ac leui etiam de eo facto cogitatione suscepta, totam rem subito percepisset. Hac igitur parte tantum laborat nobilissima fabula: ceteris verò in rebus perfecta & ab omni labe vacua est. Vt autem illic ferri hoc potest: nec magnam

aliquam

aliquam culpam subit poëta, qui hoc commisit, ita in alia tragœdia idem iure optimo reprehenditur, qui in media actione, rebusq; quæ ea die geruntur, in idem vitium incidit. Inquit igitur Aristoteles, quantum potuit declinasse hunc scopulum Sophoclem in Oedipo tyranno, cum extra fabulæ compositionem, & non in dramate, rem penè absurdam induxerit. Electra verò fuit, ut narrat, & ut perspicere licet, in qua magis peccauit: qui enim illic tanquam nuntij exponunt, quid in Pythiis gestum sit, contra verisimile id faciunt: & locus ille rationi repugnat: nec tamen ipse; vt in priore exemplo fecerat, declarat, quid illic contra rationem sit. Repugnare autem existimatur, quia ætate Orestis, ludi illi nondum instituti fuisse dicuntur, quomodo igitur id, ea ratione vsu uenire ac contingere potuit: vt scilicet adolescens ille, dum illic quadrigas agitaret, curru fracto, impetu equorum abreptus, necaretur. si nihil huiuscemodi illo tempore fiebat. Scholion etiam illic tradit, id commissum esse à poëta κατ᾽ ἀναχρονισμὸν: quæ figura, licentiaq; reperitur aliquando vsurpata à poëtis. quæ nanq; fiunt ipsorum tempestate, tribuunt temporibus priscis ac personis antiquis, quæ ab ipsis inducuntur in aliqua parte poëmatis. nec vitio valde hoc poëtis datur: putaturq; affine esse alicui magnæ culpæ. hic tamen potuit illud vitiosius existimari, quia facit multum ad finem earum rerum: totaq; illa commenticia res ac ficta, in hoc fundata est, quod si hoc inane esse falsumq; intelligitur, tota illa narratio simul labefactatur. hoc igitur facere potuit, ut ab Aristotele consilium Sophoclis multum reprehenderetur. Æschylus certè, qui eandem fabulam docuit, quamuis alio nomine appellarit: & eosdem illos simulatos nuntios fingit mortem Orestis Clytemnestræ Ægisthoq; narrasse, nihil huiuscemodi comminiscitur: nec mentionem vllam Pythiorum facit. Sed tantum inducit eos dicere Orestem mortuum: seq; iussos esse hoc ipsis exponere à Strophio Phocensi, cum accepisset ipsos illuc aliis de causis iter facere, Argosq; venire debere. hoc (vt opinor) aliquid facit ad probandum, quidquid est hic absurdi, in eo manere. nam rem prorsus ita se habere non affirmarim: cum enim ratio illa Sophoclis valde probabilis fuerit: sæpe nanque huiuscemodi aliqui casus illic incidebant, & adolescentes nobiles, ac cupidi gloriæ, illic exercebantur, in mentem etiam prius id Æschylo venire potuit: fingere inquam eo pacto Orestem interfectum. Alterum exemplum rei parum consentaneæ, vbi magis offendit, collocatæ, acceptum est è Mysis, fabula, vt suspicari licet, Sophoclis, cum superiora etiam duo exempla ab eodem tragico sumpta sint: nihil enim affirmo, quia grauis testis Plutarchus commemorat Agathonem etiam Mysos docuisse in primo capite iij. libri Symposiacorum: nam Sophoclem scripsisse tragœdiam Mysos appellatam indicat Athenæus, & Hesychius, qui sæpè testimonia ipsius ex ea fabula citant. Hoc autem in ea parum verisimile (vt opinor) erat, quod induxerat quendam è Tegea, Arcadiæ oppido, in Mysiam nulla edita in tam longo itinere voce, venisse: hoc enim arbitror valere eo loco ἄφωνον, non tantum: sensusq; (nisi fallor) ita magis quadrat: neque enim mihi non fieri posse videtur, vt mutus homo multo maiora spatia terrarum conficiat: nullo autem modo probabile est, aliquem tacitum tanto tempore mansisse: tam longum enim quoque silentium ipsius suspicionem comitibus & hospitibus mouisset. Ita autem (ut opinor) ille inductus fuit, quia si loqui cœpisset, statim è sermone cognitus fuisset: atque ita fabula omnis interisset, aut aliquod maius incommodum natum esset. Hoc mihi, vt in re obscura & incerta, satis quadrare visum est.

Ὥστε τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον: ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους: ἂν δὲ θῇ, καὶ φαίνηται εὐλογώτερον, ἀποδέχεσθαι καὶ ἄτοπον. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσει. νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἀφανίζει, ἡδύνων τὸ ἄτοπον.

Quapropter dicere, quod interijsset vtiq; fabula, ridiculum est: à principio enim non oportet constituere tales: si verò positum fuerit, & visum

magis

magis consentaneum, accipere & absurdum: quia quæ in Odyssea sunt ratione carentia: illa inquam, quæ circa expositionem, quod nullo modo toleranda sunt, perspicuum fieret, si ipsa malus poeta tractarit. nunc autem alijs bonis poeta delet ipsa, condimentis aspergens illud absurdum.

Docet nunc rationem, qua se purgabant parum acuti poëtæ, cum in huiuscemodi vitium inciderant, inanem esse, & nihil valere ad eos culpa liberandos: aiebant enim quidam, cum huiuscemodi quippiam, remotum à verisimili, finxerant, se coactos fuisse id facere, quia aliter fabula periisset, nec illud suum commentum exitum habuisset. Ridiculum igitur hoc esse inquit, ostendere volens non oportere ipsos aliquid committere, quod ab initio videant esse vitiosum, sperantes postea sibi veniam datum iri: reddidit enim rationem, cur illi à se dicti sint rem ridiculam facere, cum se excusent ob ea, quæ vitare poterant: hoc pacto. Non enim à principio decet constituere tales, scilicet fabulas: tales verò, quæ hoc vitio laborent. admonuit nanque supra optimus magister poëtas, vt antequam se ad scribendum appellerent, totas fabulas in animo suo coagmentarent: ac si quid huiuscemodi illic appareret, argumentum illud mutarent, aut penitus abiicerent. Hoc igitur est, quod nunc inquit, debere illos diligenter videre, ne componant fabulas, in quibus aliquid à ratione vacuum sit. Quod si huiuscemodi aliquid illic extiterit, & tamen positum fuerit à poëta & receptum: hoc enim valere puto, quod inquit ἂν δὲ θῇ. ostendit autem cur poni probariq́; aliquando possit, quod rationem non habere videtur, verbis quæ consequuntur: his inquam, καὶ φαίνηται εὐλογώτερον: ita enim interpretor: & visum fuerit totum illud commentum ac fabula, hoc pacto melius procedere: vt poëta scilicet, cognito illo, quod vocat Aristoteles ἄλογον: ac diligenter ponderato, præstare putet id ponere in fabula, quod ita res, quæ illic aguntur, reddantur probabiliores. Cum hoc, inquam, contigerit, docet quid facto opus sit: oporteréq; affirmat expectare illud, & nullo modo expauescere: eo animo scilicet, quo intelligitur Homerus multa huiuscemodi loca non reformidasse, cum ea remedia adhibuerit, quæ necessaria illi malo videbantur. illa autem loca dicit, nisi tanto artificio tractata fuissent, ita insulsa futura fuisse, vt vix aures ferre possent: quæ nunc cum voluptate, expolita ab optimo poëta, audiuntur: omnibus enim suauitatibus, quarum comparandarum summus opifex fuit, Homerus loca illa refersit. indicat autem locum, ubi hac ipsa ratione carentia apud eum poëtam frequentia sint: Odysseamq́; appellat, & illius operis eam partem, in qua exponitur Vlysses in terram à Phæacibus: illic enim non nulla finguntur, quæ facile quiuis respueret, & nullo modo consentanea iudicaret. Industriam verò, quam adhibuit Homerus in hoc malo tegendo, eleganter exponit Aristoteles: declarat enim eum, præclare videntem rerum illarum insulsitatem, effudisse illic omnia sua bona. quibus abundabat: in eoq́; loco cuncta poëtarum pigmenta consumpsisse. intelligit autem & sententiarum & verborum ornamenta, & cetera, quæ illustrant orationem: atque ita sententiarum imbecillitatem operuisse: nec non quasi imitatum esse optimos coquos: ab eorum enim studio verbum transtulit. illi nanque cum viles escas & insuaues in honorem adducere volunt, condimentis ipsas adiuuant. quod tradit etiam fecisse Homerum, quamuis longè alia condimenta sint, quæ epulas condiunt, & quæ locum aliquem apud poëtam, suauem reddunt. ἡδύνων enim, quo verbo vsus est, significat condire epulas. Vt autem ipse eleganter hic inquit ἡδύνων τὸ ἄτοπον, ita etiam de eodem summo poëta loquēs Strabo ait. ἡδύνων φράσιν: contra Eratosthenem enim in primo libro τῶν γεωγραφουμένων disputans, & ipse ab eadem re, idem penè significare volens, verbum transtulit. Hæc igitur ipsius verba sunt. τοῖς ἀληθέσι περιπετείας προστιθεὶς μύθους, ἡδύνων καὶ κοσμῶν τὴν φράσιν. quibus verbis significauit Homerum fabellas in poëmata sua inseruisse, & rationes omnes illas, quæ oblectarent aures, & forent condimenta & ornatus orationis. nam quod ἀγαθὰ id est bona vocauit ingenij dotes, luminaq́; eloquentiæ, supra quoque multo eodem verbo eodem pacto usus est, vbi de non nullis iniquis iudicibus poë-

tarum

tarum disputauit, qui censebant oportere vnum præstantissimum esse omnium, ac superare ceteros in suis etiam propriisq; ipsorum bonis. Sed Cicero quoque Latina voce, quæ huic respondet, videtur μεγαλοφρονῶς & ipse vsus esse, qui in primo de officiis inquit. Magnis enim illi & diuinis bonis hanc licentiã assequebantur. Quamuis autem ille locus Odysseæ, qui iaceret, nisi subleuatus esset summo artificio poetę, inuentu facilis sit, & appareant sanè insulsæ illæ res & parum probabiles: neq; etiam latêre possit eximius ille ornatus, quo ipsæ illustratæ sunt, libet tamen paucis de illo disputare. Non est igitur verisimile Vlyssem exponi potuisse dormientem: relictumq; fuisse à Phæacibus in littore sopitum, cum vidissent eum in tanto honore apud regem suum habitum: ac quod magis a vero abhorret, uestem illam pretiosam ac cetera dona, quibus magnificè donatus fuerat à Phæacibus prope eum relicta magno cum periculo, ne sine custode aliquo diriperentur. Suauitas autem ac lepos, quo deletur hæc insulsitas sententiarum, est quod statim ut narrauit Vlyssem impositum in nauim, remigesq; officio suo diligenter incubuisse, utitur duabus collationibus, quæ rem declararent: earum verò prior est, qua traditur nauim illam in cursu similem fuisse currui, qui à quattuor equis, verberibus stimulatis, in campo firmiter traheretur. posteriore verò magis adhuc celeritatem ipsius patefacere uoluit, qua non ueritus est affirmare auem unam omnium uelocissimam, è genere accipitrum, circum vocatam, eam consecuturam non fuisse, tantus erat impetus eius nauis, fluctus facile secantis. Præterea luciferi stellæ descriptio, cum tempus indicare uellet, quo nauis ad Ithacam appulit, iucunda est, lepidèq; à poëta tractata. Bella autem in primis, & referta omni suauitate est topographia portus: nec non antri nympharum expositio, in qua poeta cuncta sua pigmenta consumpsit. adeo verò illa plena est iucundarum fabellarum, ac reconditæ cuiusdam doctrinæ, ut Porphyrius Tyrius, magnus ille admirator Platonis, & qui omnem elegantem doctrinam sedulo sectatus est, eruditum commentariolum, qui in manibus est, in eam partem confecerit. Hæc igitur & alia non nulla huiuscemodi, quæ in propinquo manent, & cingunt vndiq;, uacua illa à ratione appellata ab Aristotele, sunt condimenta extinguentia ipsa, & compensantia sua iucunditate hebetem illum & tristem saporem, earum quasi epularum. Nunc, quæ aliter in aliis libris leguntur, notabo: ne in hac quoq; re partes meæ desiderentur. Primum igitur, quod in excusis est, ἀλογώτερον, immutatum inueni in duobus scriptis exemplaribus, in quibus ἀλογωτέρως legitur, eadem illa uoce in aduerbium conformata. Quod uerò sequebatur in iisdem ἐκδέχεσθαι: ac mendosum erat, non in omnibus calamo exaratis eodem pacto legitur: hi enim ἀνέχεσθαι: hi uerò ἀποδέχεσθαι illius loco habent. quod animaduertit etiam Madius. priorem tamen harum magis probo: inuenio enim auctorem in viij. Topicorum eodem uerbo usum, cum idem penè significare uellet: ait enim. ὅτι γὰρ φιλικῶς φατέον, φαύλως διαλέγεται: ἔτι ἐν τῷ ἀπαιτεῖσθαι μὴ δοῦναι τὸ φαινόμενον: μὴ ἀνέχεσθαι, ὅτι ποτ᾽ ἂν λέγῃ ὁ ἐρωτῶν, ποιεῖσθαι. Extremum magno consensu interpretum rectè restitutum est, qui pro ἐμφανίζει: quod contrarium ualet, ἀφανίζει restituere. nec tamen siquis contenderet, non posset ex illa lectione idoneum sensum ducere, ut dixerit Aristoteles Homerum illo modo illustrasse locum illum, atque ei multum splendoris attulisse: significat enim hoc ipsum, sine dubio ἐμφανίζειν.

Τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι, καὶ μήτε ἠθικοῖς, μήτε διανοητικοῖς: ἀποκρύπτει γὰρ πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ λέξις τά τε ἤθη καὶ τὰς διανοίας.

Locutione autem oportet laborare in ignauis partibus, & neque moratis, neque sententiarum acumine ornatis: occulit enim contra valde splendida locutio mores & sententias.

Cum facultatis poëtarum sit ornare verbis orationem: omnesq; huiuscemodi côcinnitates adhibere, docet qua potissimum in parte, hoc ipsis faciendum sit, ut fructum maximum hoc eorum studium ferat, ac nulli rei obsit. Cum uerò præceptum hoc

hoc omittere non deberet, uenit ipsi in mentem hoc loco potissimum id facere, quia proximè splendoris huius verborum atque elegantiæ mentionem fecerat. Admonet igitur poëtas, vt in partibus ignauis suorum operum incumbant in hanc rem, studeantq; illas adiuuare huiuscemodi floribus ac luminibus orationis. ipsemet autem declarat, quæ partes in aliquo poëmate dici existimariq; debeant segnes & inertes. sunt autem illæ, in quibus nec mores alicuius personæ expressi sint: nec sententiæ vllæ acutæ aut graues positæ: hoc enim valere puto, quod inquit διανοητικοῖς. Animaduertendum autem ipsum rationem non reddere cur debeant poëtæ ignauias partes suorum poëmatum eleganti oratione expolire: apparebat enim hoc, ac per se notum erat: quis enim non videat partes illas, suis bonis destitutas, aliena requirere? & postquam carerent rebus maioris momenti ad ipsas commendandas, saltem his verborum festiuitatibus esse subleuandas. Hoc igitur non comprobat, sed causam affert, cur debeant se poëtæ in contrariis partibus ab ornatu orationis exquisito, abstinere: docetq;, quid mali gignat exculta nimis oratio nón suo loco collocata: & quàm male opera eorum in ea re illic ponatur, cum magnopere obsit, & non tantum non iuuet. inquit enim. Occulit autem contra valde splendida locutio mores & sententias. quod autem summo artificio molitus fuerat poëta, intelligens quantam laudem afferat, & quàm proprium studij ipsius sit, ut mores exprimeret, & sententias graues in ore eorum qui loquuntur, poneret, id totum corrumpere dicit & operire: facereque demum ne appareat, præter modum excultam locutionem: quare cauere hoc tanquàm scopulum aliquem poëtæ debent. Nec tamen auctor est summus magister poetis, suadetq; vt illis in partibus vtantur verbis abiectis & omni honore carentibus. nam ita quoq; peccarent: facerent enim quod nullo modo decet, nec conuenit dignitati sententiarum; Sed nimis excultam splendidamq; orationem in illis locis reprehendit: multumq; studium ac laborem in ipsis expoliendis non adhibendum esse dicit: hoc enim manifestò valet διαπονεῖν, quo verbo est vsus. Cum autem quæsiuerit Madius, cur non addiderit in oratione quoque, qua excitentur motus animorum, importunam esse ac molestam eximiam elegantiam verborum, cum illic quoque obesse potius quàm prodesse videatur, putaueritq;, nodum hunc dissoluere studens, uocabulo illo διανοητικοῖς contineri non solum acutas sententias, sed affectus etiam animiq; perturbationes, quid sentiam de omni hac re, indicabo. Primum igitur arbitror, quod præcipere voluit optimus auctor, ipsum plenè apertéq; significasse: non esse scilicet adhibendum studij aliquid in expoliendis oratione partibus illis fabularum, in quibus aut mores exprimuntur, aut graues, acutæq; sententiæ existunt. non addidisse autem μὴ παθητικοῖς, quia inde aliena non est concinnitas verborum, cum potius illa multum valeat ad augenda ea mala, quæ loco illo referuntur. nam in tragœdiis non inueniri illius generis orationem patheticam, quæ in magno vsu oratorum est, affirmarim: perturbantur enim illic animi spectatorum rebus ipsis, non oratione ad hanc rem facta: neque enim illic est aliquis, qui doceat aperiatque vim eorum malorum, vt in causis, quæ in foro aguntur: & ipsa uerbis, qualia ipsi commodum est, uideri faciat. id autem multo supra, vbi paucis de dianœa disseruit, testatus est Aristoteles: nam illic etiam locum habere voluit verba translata, & peregrina, & iuncta. Idem affirmauit in iij. libro de arte dicendi, præcipueq; huiuscemodi multa ex ore eorum, qui inflammato animo dicunt, erumpere, apertum est. Quin verò hæ sint res illæ, quæ sedulo captantur, cum aliquis exornandæ orationi operam dat, dubitari non oportet. Vt autem tragœdiæ non nullæ patheticæ vocantur, ita etiam partes ipsarum quasdam eodem pacto appellarim. non tamen illæ patheticæ vocatæ sunt, quia oratione ad eam rem apta commoueantur spectatores, sed quia casus atroces & sæui illic contineantur: hoc enim πάθος plerunque in tragœdia valere ipse significauit. Cum igitur πάθος illud hic mouetur, id est animi spectatorum perturbantur, rebus ipsis, quæ fiunt, perturbantur, non artificij plena oratione, quamuis non inficias eò, vt res magis miserabilis aut sæua videatur, posse etiam præstari artificio poëtæ, cuius rei efficiendæ supra eo loco, quem monstraui, rationem tradidit Aristoteles. Non posse autem orationem patheticam contineri verbo illo διανοητικοῖς, apparet: neque enim motus turbidi manent in ea

parte animi, in qua nascuntur sententiæ: illi nanque sedem suam habent partem rationis expertem: dianœæ verò in ea, quæ particeps ipsius est.

Περὶ δὲ προβλημάτων, καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ ποίων εἰδῶν ἐστιν, ὧδ᾽ ἂν θεωροῦσι, γένοιτο ἂν φανερόν. ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὥσπερ ἂν ἢ ζωγράφος, ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιός, ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ἕν τι ἀεί: ἢ γὰρ οἷα ἦν ἢ ἔστιν: ἢ οἷα φασὶ καὶ δοκεῖ: ἢ οἷα εἶναι δεῖ. ταῦτα δ᾽ ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις, καὶ μεταφοραῖς. καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι: δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.

De problematibus autem & solutionibus, ex quotque & qualibus vtiq; formis sint, hoc pacto contemplantibus, fiat vtiq; manifestum: quia enim poeta est imitator, quemadmodum vtiq; vel pictor, vel quis alius imaginum expressor, necesse est imitari trium existentium numero, vnum aliquod semper: aut enim qualia fuere vel sunt: vel qualia aiunt & videntur: vel qualia esse oportet. Hæc autem exponuntur locutione, vel & linguis & translationibus. & multa pathe locutionis sunt: damus enim hæc poetis.

Sciebat summus doctor poetas genus esse scriptorum, quod facile obtrectatores inuenit: animaduerteratq; sæpè vitio illis dari multa, quæ in ipsis reprehensione digna non sunt. quare consulens eorum dignitati, quorum ingenia optimis præceptis imbuebat, omnem hunc locum diligenter persequitur: ostenditq; quomodo illi purgari possint, & à falsis criminibus vindicari: neque enim propositum est ipsi poetas malos defendere: & qui nulla facultate naturæ, artisue præditi, se ad scribendum conferunt. Non est autem hoc alienum ab officio ipsius: qui enim videret illos vndiq; vexari, reuocaret animum ab eorum lectione, nec in ullo honore poetas haberet, quos ipse vtiles vitæ vult esse, & ferre fructus non paruos hominibus, si consilium eorum cognouerint, atque colligere studiose ipsos potuerint. De quæstionibus igitur, locisq; quibusdam poetarum, qui in dubium veniunt, ne vitij aliquid in se contineant: videtur enim προβλήματα nunc appellare ζητήματα. nam quæ supra ἐπιτιμήματα vocauit, vbi tradidit ex non nullarum rerum, quæ propriè sunt artis histrionum, scientia inscitiaq;, nullam veram reprehensionem cadere in artem poetarum, ut ex inferiore loco patet, sunt pars problematum, & id deniq;, quod in ipsis valet ad criminandos poetas. De huiuscemodi igitur quæstionibus: nec nō de ipsarum dissolutionibus, se velle nunc disserere ostendit: pollicetur̄q; se rationē viamq; monstraturum, quam qui secuti fuerint, omnia liquido perspecturi sint: tanquàm enim significat sine hac animaduersione, qui quærere aliquid de hoc voluerint, valde laboraturos: cogituri verò illo modo sint, ex quot illa, qualibusq; nascantur, formis. Εἴδη verò videtur hic vocare, ut aliis in locis fecit. locos huius rei proprios: cunctæ enim criminationes, atque ipsarum tentationes in illis versantur, & tāquàm ad hæc capita referuntur. in his igitur formis manent: si verum hoc est, & criminationes poetarum, & rationes etiam illarum diluendarum: infra tamen videtur tantum appellare εἴδη quinq; illa vnde ducuntur, quæ poetis obiiciuntur: modos enim eorum maledictorum confutandorum esse dicit xij. Iacit autem primum fundamenta huius operis: &, ut consueuit, ponit quædam certa & explorata, vt inde ducat ea, quæ sine illis dubia & obscura fuissent: nam ait. Quia enim est imitator poeta, quemadmodum vel pictor, vel quiuis alius, qui studium ponat in exprimendis imaginibus. orditur igitur à primo initio huius artis, cuius omnis vis naturaq; posita est in imitando. quod commune ipsi est cum aliis non nullis artibus, vt in principio huius libri docuit: & hic quoque breui tangit. plures tamen illic enumerauit, quæ totæ in hac re occupatæ forent. hic verò tantum pictores & ceteros omnes, qui imagi-

nes

nes quauis ratione exprimunt: communi enim vocabulo εἰκονοποιὸς, vniuersos hos opifices appellauit, vt sunt qui è luto fingunt, siue è cera, simulachra: nec non qui statuas fabricantur. Sed multo antea ipse de notione huius iuncti vocabuli accurate disserui: cum illic quoque auctor ipso vsus fuisset. est autem vbi tradit, cùm tragœdia imitatio sit meliorum, oportere, qui eas colunt, imitari bonos eximiosq́; expressores formarum. Quamuis autem supra iam tradidisset poëtam imitatorem esse, nõ tamen id opportuno loco nunc repetere alienum existimauit, rei magis explanandæ causa: & vt falsò sentire confirmaret, qui aliter de hac re crederent. Cum igitur, ut inquit, vniuersi hi sint imitatores, necesse est imitentur (hæc enim est redditio & ἀνταπόδοσις, quæ apta est è particula superiore ἐπεὶ) cum tria numero sint, in quibus imitandis versantur, vnum aliquod eorum semper. Sunt autem illa huiuscemodi, vt si voluntas horum artificum attendatur, illi imitentur, ac summa diligentia adhibita, reddant ea, quæ exprimunt, vel qualia fuere, aut adhuc sunt: nec addant aliquid aut demant: vel qualia uulgo ipsa aiunt: qualiaq́; esse aliis videntur: atq; ita sequantur rumores, & opiniones aliorum: Vel, quod est tertium genus, spreta veritate, nec referendo se ad existimationes ceterorum, qualia esse oportet. Ex iis enim quasi cancellis exire non possunt: nec restat vlla materia præter has, quam sibi imitandam proponant. Explicatis autem diuersis materiis, vel rationibus potius illarum tractandarum monstratis, adiungit poëtas vti locutione in illis rebus exponendis. Statimq́;, tanquàm se emendans, inquit. Vel & linguis, & translationibus. non quia voces non nullæ externæ, ac verba translata aliud quippiam diuersum à locutione cõficiant: sed significare (vt opinor) voluit vulgare & cotidianum genus orationis, & illud etiam expolitum, additis illic leporibus, ac luminibus, quæ ornant orationem: huiuscemodi enim ferè est oratio poëtarum. Animaduertendum verò hac parte ipsum, cum significare vellet, exponuntur & renunciantur, de diuersis generibus rerum loquentem, quæ oratione nota fiunt, vsum eo verbo, vnde in fabulis persona vocata est, quæ spectatoribus narrat, quod intus gestum est: & iis in locis, vt cernere ipsi non potuerint: is enim qui hoc facit, ἐξάγγελος appellatur: auctor autē ἐξαγγέλλεται inquit: habet igitur difficultatis non nihil, cur potissimum nunc vsurparit hoc verbum, quod infrequens est apud ipsum: nec videtur factum huic rei ostendendæ. Et tamen Cicero idem videtur fecisse in Latino verbo, quod quasi huic respondet: hæc enim ipsius verba sunt è iij. de Oratore. Cum inflexo commutatoq́; verbo res eadem enuntiatur ornatius. Cum autem rationes iam duas nominasset illustrandæ locutionis, addidit, & multa sunt pathe locutionis, significare (nisi fallor) volens immutationes illas verborum, de quibus supra diligenter disseruit: & quas stultè Euclides ille priscus in Homero, reprehendebat: hæc enim propriè videntur πάθη appellari, cum scilicet vocabulum aliquod, aut productum est, syllaba vna vel pluribus illi additis: aut contra inde aliquo dempto, imminutum: siue alia quapiam ratione ipsum à consuetudine variatum fuerit. Nam quod addidit. Hæc enim damus poëtis, hoc declarat: superiores enim illi duo modi non alieni sunt à consuetudine, quippe cum vsus translationum frequens sit in sermone etiam imperitorum: contra verò hæc remota inde sunt: & tantum licentiæ poëtarum, contra iudicium præposteri illius vituperatoris, concessa: cum scilicet verbum aliquod huiuscemodi aliquid patitur, & quasi forma ipsius immutatur: cum enim dixerit nos potestatem facere poëtis, vt his verbis vtantur: & ea, ut uoluntas ipsorum fert, commutent, testari videtur non licere aliis ipsa tam liberè contaminare, ac proprium hoc donum eorum esse.

Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ τῆς ποιητικῆς: οὐδὲ ἄλλης τέχνης καὶ ποιητικῆς. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία: ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτήν: ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός: εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία: εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός: ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα. ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρ-

τημα. οἷον τὸ κατὰ ἰατρικὴν, ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται. ταῦτ' οὖν ὁποῖα ἂν ᾖ, οὐ καθ' ἑαυτήν.

Adhæc autem nõ est eadem rectitudo ciuilis facultatis & poeticæ: neque alius artis & poeticæ. ipsius autem poeticæ duplex peccatum: alterum quidem enim per se: alterum autem per accidens: siquidem enim elegit imitari rem, cuius facultatem non habet, ipsius peccatum est: si verò eligere non recte, per accidens, sed equum ambo dextra crura proijcientem. Vel peccatum secundum singulas artes. Ceu quod secundum medicorum artem, vel aliam artem, vel impossibilia in poesi tractauit. Hæc igitur, qualiacunq; fuerint, non per se.

Aliud fundamentum iacit tuendæ itidem dignitatis poëtarum, quod à multis magnisq; criminibus ipsos vendicat. quare, vt narrat, addi illud debet superioribus. est autem huiuscemodi. Non oportere nos existimare eandem uirtutem esse artis poetarum, & facultatis illius, quæ docet, quomodo regenda sit ciuitas, ut simulatq; uideamus aliquid probari ac rectum esse iudicari in ratione gubernandæ ciuitatis, statim putemus, quod a poëtis fingitur, illiusmodi esse debere: ac nisi ad eam formam redactum sit, ipsum uitiosum esse. singulæ nanque artes ac facultates suas quasdam certasq; uirtutes habent, quæ quum illic probentur, alibi eandem laudem non inueniunt, ac meritò sæpè reprehenduntur. Quod autem contingere in politica, & poëtica, idem etiam usu uenire affirmat in arte ipsa poëtarum, & aliis non nullis artibus, ut non semper scilicet eadem in illis probentur ac uera esse ad summumq; perducta, in diuersis studiis iudicentur. Hoc igitur ab ipso animaduersum, & ut certum positum, ut apparebit, uiam patefaciet multis criminationibus dissoluendis: nec enim desunt, qui simulatq; intelligunt quippiam à poëta prolatum ut bonum positum, quod repugnet ab eo, quod perfectum, uerumq; esse ab aliqua arte traditur, statim reprehendant, & norma illa utentes, uitiosum putent. Hoc explicato, docet duobus modis peccari à poëtis in studio ipsorum: & qui arti huic operã dant, in culpam cadere duabus diuersis rationibus: eorum autem peccatorum alterum dicit esse per se: alterum vero ex accidenti: quam diuisionẽ accuratè explanat, & quasi exemplis illustrat. Si enim inquit ars hæc poëtarum sumpsit imitandam materiem, quam explicare non posset: cuiq; ornandæ facultas ipsius par non esset, & elegit demum imitari id, quod est supra uires ipsius: ita enim penè singulis uerbis Græcis Latina reddentur, ipsius peccatum est: ἀδυναμίας nanque ualere hic puto, quæ sanè uis subiecta est huic nomini: & unde id iunctum est, facultatis uacuitatem, ac nullam potestatem illius rei administrandæ. longéque aliud esse arbitror ἀδυναμίας ab eo, quod ἀδύνατον Græcè uocatur. Quare non putari debet auctor sibi ipsi in his paucis uersibus aduersatus esse: nec ea de causa quæstionem excitare oportet: sententiæ nanque hæ diuersæ inter se esse nullo negotio intelligentur, si àttendetur diligenter notio huius nominis. intelligo inquam hanc ipsam, de qua nunc disputaui, & id, quod infra dicit, ubi affirmat poëtas, qui fingunt: uersibusq; complectuntur res, quæ fieri non possint, peccare ex accidenti, ac præter ipsorum studium: hic uerò docet, eos, qui imitantur ἀδυναμίας, labi per se, & in suo ipsorum studio errare. Hoc igitur significat hoc in loco, ut in multis aliis ἀδυναμία. In categoriis enim quoque capite, quo differit de qualitate, ἀδυναμίας contrarium esse ostendit eius, quod uocat δύναμιν ἔχειν: hæc enim ipsius uerba sunt, ἀλλὰ τῷ δύναμιν ἔχειν φυσικὴν ἢ ἀδυναμίαν. Præterea in v. libro politicorum appellauit ἀδυναμίαν πραγμάτων, naturã indolemq; hominis minime aptam rebus gerendis. Procli autem in primis exemplum hic accommodatum est: de his nanque rebus differens, quum ostendere uellet hanc ipsam infirmitatem poëtarum, qui ingenij artis ue culpa pares non sunt alicui materiæ tractandæ,

ctandæ, hoc uerbo usus est: inquit enim in Politiam Platonis, καὶ οἱ τραγῳδοποιοὶ τὸ ἔσχατον τῆς Ὁμηρικῆς ποιήσεως ζηλώσαντες, οὐκ εἰς ἰσχὺν τὴν ἀρχὴν τῆς σφετέρας πλημμελείας, ἀλλ' εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐκπίπτουσιν ἀδυναμίαν. Animaduertendum autem, cum hoc fit, rectè deligere poëtam, sumereq; ipsum materiam idoneam ac ueram, sed labi in ea tractanda, quia non est par ipsi: caretq; facultate eximie ipsam persequendi. Quare quod sequitur αὐτῆς ἡ ἁμαρτία, id est artis ipsius erratum est, capi debet ut prolatum de arte, quæ in ipso est, non de arte seorsum, generatimq;: illa nanque, cum materia uera sumitur, rectusq; delectus habetur, non uidetur peccare posse. Horatius, qui tantopere suasit poëtis, ut sumerent materiam æquam ipsorum uiribus, hoc sine dubio significare uoluit. nam sumere hic ualet προαιρεῖσθαι. quod tamen uerbum Græcum infra aliter reddidit: nam quum inquit Lecta res, quin ὕλη, ὑποκείμενον que προῃρημένον significarit, dubium non est. expressit autem ἀδυναμίαν, ut rem magis no tam faceret, pluribus modis: inquit enim. Sumite materiam uestris qui scribitis æquam Viribus, & uersate diu, quid ferre recusent, Quid ualeant humeri: ad extremum enim dicens, cui lecta potenter erit res, & quæ sequuntur, hoc manifesto declarauit. Explanato peccato, quod committitur ab arte poetarum per se, Aristoteles pergit explicare, cuiusmodi sit, quod ex accidenti ab eadem conflatur, atque inquit. Si autem eligere ipsum, non rectè scilicet administratum est, id est si in eo peccauit, quod sumpsit imitandam rem falsam, & errori alicui magno subiectam, lapsus est, quia id euenit ac forte contigit: vt ita exprimere coner, quod ipse inquit κατὰ συμβεβηκός. Exemplo verò explanare hoc volens, duxit illud à natura equorũ: quod tamen ipsi commune est cum aliis quadrupedibus. Ceu inquit. Si in imitando induxit equum simul ambo dextra crura proiicientem: hoc enim peccatum est non proprium poëtæ, qui quod imitari uoluit eximie imitatus est, sed hominis, qui nunquam attenderit, quomodo equi progrediuntur, rudisq; admodum sit artis eius, quæ equos curat aut regit: si nanque hoc in se mouendis equi facerent, statim in dextram partem corporis procuerent, quæ nullo amplius tanquam fulcro sustineretur: equi nanque ac ceteræ quadrupedes, alterum anteriorum crurum: contrariumque illi posteriorum simul mouent: de quo diligenter copioseq; disseruit ipse in libro de gressu animalium: sicq; corpus eorũ vtraq; ex parte altero crure nititur, atque à prolapsione liberum est. nam quod προβάλλειν inquit, hoc uerbum proprium est illius rei: crebroq; vsurpatur eo in libro ab Aristotele, ut cum inquit. πάντα γὰρ τὰ δεξιὰ προβάλλονται: docere enim tunc voluit homines moueri incipere à dextra corporis parte, & ea de causa, ut alterum crus paratum semper, expeditumq; habeant, naturæ quodam instinctu, sinistram corporis partẽ semper proiectam tenere. habitus etiam quidam certus pugilum, cum imminent in aduersarium: itaque manent, ut si illi magis se appropinquarint, facilè vulnus imposituri sint, προβολὴ appellatur. quo uerbo usus est Cicero in epistola quadam ad Atticum, cum de ratione Academicorum disputaret. Sed Demosthenes etiam in prima oratione aduersus Philippum, in simili exponendo, cum ciues suos negligentiæ argueret: diceretq; ipsos simile quippiam facere, atque pugiles barbari, προβάλλεσθαι inquit. idem autem usu quoque uenire tradit Aristoteles in ignoratione singularum artium, ut si poëta peccet contra rationem ipsarum, nec culpam aliquam eo tempore admittat in artificio ipsius proprio, peccet ex accidenti. Exempli causa, inquit. Si aliquid edat, quod aduersetur scientiæ curandorum corporum: insimulabitur enim tunc non ut poeta, neque in uitium cadet eo nomine, sed quia in munere suo obeundo contigit eum quiddam tangere, quod pertineret ad artem medicorum, quam non didicerat: & ut in hac, ita etiam in aliis artibus, quas non appellat: & non tantum, ut adiungit, illo modo peccat, si contra ueram rationem alicuius artis aliquid promit, uerum etiam si protulit quippiam, quod fieri nullo modo possit: tunc enim quoque labitur, ut naturæ illius rei ignarus, & ex accidenti deniq;, quod ipse etiam, omnibus iis expositis, narrat, non tamen mentione facta huius nominis: à contrario enim hoc monstrat, quod tamen idem ualet, nam inquit. Hæc igitur, qualiacunq; fuerint, scilicet peccata, non per se ipsam committit poetica, neque reprehendi potest, ut in officio suo negligens. Qualiacunq; autem fuerint, inquit, quia, ut ostendi, non omnia sunt unius gene-

ris: neque contra præcepta alicuius artis commissa: admiscuit enim etiam illis, cum quippiam à poëta dicitur, quod effici nullo modo possit. nam non vnum idemq; semper esse genus erratorum, in quæ incidunt ex accidenti, patet etiam, quia quæ ita eueniunt, plura sunt, magnopereq; inter se discrepantia. hoc autem præterquàm quod satis apertum est, confirmatur etiam verbis his, quæ non multo infra posita sunt. ἢ κατὰ τὸ συμβεβηκός: ostendunt enim non vnum genus ipsorum esse. Non venio autē in sententiam Robortelli ea parte, qua corrigendum putauit pro μὴ, quod in excusis est, ὀρθῶς: veramq; prorsus existimo peruulgatam lectionem, vt inde sensus ille ducatur, quem docui. Quod igitur sequitur. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἅμα τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, non aduersatur superiori sententiæ: aduersaretur autem si legeretur μὲν: sed est confirmatio illius: exemplumq; rei, in qua peccatum est à poëta, quia non rectè elegit. nec mouere nos debet particula ἀλλὰ, quæ poni in oratione debere videtur, cum aliquid dicitur, quod repugnet superiori sententiæ: hic enim quoque idem facit: nec aliud sanè valent hæc verba, quàm si dixisset (vt quantum possum rem explanem) si autem elegit non bene, sed male: ita enim sæpè, vt aliâs admonui, rei illustrandæ causa loqui auctor consueuit. nunc autem ille pro posteriore hac sententia, quæ perperam illam rem tractatam esse affirmat, exemplum illius peccati ponit. Perturbat tamen non parum hac parte, quod antequam sententiam absoluisset coniecit in mediam illam verba hæc, quæ naturam eius peccati aperirent, κατὰ συμβεβηκός: si vera illa legitimaq; auctoris sunt. nam non sine causa suspicari aliquis posset, scholion ipsa, declarationemq; quondam fuisse alicuius, qui multo ante ostendere voluerit id, quod infra traditur ab Aristotele. Vnde è libro, qui Parisiis apud Guil. Morelium excusus est, illa sublata sunt: quod tamen ipse non omnino probo, quia nullū exemplar inueni, à quo illa abessent: & præterea quia duriusculus quibusdam locis hic eruditissimus scriptor esse deprehenditur: potuit autem, quia multa inculcanda huc sibi esse intelligebat, antequam extremum illud, quod sententiam claudit, adderet, ne tamdiu suspensum lectorem teneret, statim, adhuc illa non absoluta, κατὰ συμβεβηκός ponere. Quod verò virtutem in his rebus, vitiumq;, ὀρθότητος & ἁμαρτίας nomine appellat: valet enim prorsus ὀρθότης contrarium eius, quod est ἁμαρτία, id est res rectè & sine vllo errore ad exitum perducta, idem etiam fecit aliis in libris, vt in ij. Topicorum, vbi & rectè munus suum obire, & falli sensus, his verbis significauit: ait enim. εἰ αἱ βουλήσεις δόξαι, ὅτι ἐν ταῖς δόξαις ὀρθότης καὶ ἁμαρτία. Eodem etiam pacto Plato in ij de legibus quum de rebus ad hanc artem pertinentibus, officioq; poëtæ disputaret, locutus est: inquit enim. μὴ γὰρ γνώσκων τὴν οὐσίαν τί ποτ᾽ ἐστὶ βούλεται, καὶ ὅτου ποτ᾽ ἐστὶν εἰκὼν ὄντως, σχολῇ τήν γ᾽ ὀρθότητα τῆς βουλήσεως ἢ καὶ ἁμαρτίαν αὐτοῦ διαγνώσεται. Sed etiam in iij. libro de anima Aristoteles, quo tamen in loco altero tantum eorum vtitur in aduerbium conformato. nam pro contrario negatione illud tollit: quod etiam exemplum non nihil valet ad lectionem, quàm probo, confirmandam. quod enim idem Robortellus delenda censuit verba illa ταῦτα καὶ ὅσα ἄλλα, ne in hoc quidem sententiæ eius accedo: valde enim delector hac lectione: & supra in explicando illo loco, quemadmodum ea verba deberent accipi, significaui. nec tamen non fateor me duos libros inuenisse, à quibus illa absint, quos opinor illum secutum, ea hinc sustulisse. plus tamen apud me veritas valet, quàm auctoritas horum, multis in locis mancorum ac deprauatorum, librorum.

Ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν, ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα, λύειν. πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται: ἀλλ᾽ ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνει τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς: τὸ γὰρ τέλος εἴρηται. οἷον, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος. παράδειγμα ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις.

Quapropter oportet increpationes in quæstionibus, ex his considerantem, soluere. Primum quidem enim si quæ aduersus ipsam artem sunt impossibilia

possibilia fecit, peccauit: sed recte habet, si consequatur finem sui ipsius: finis enim dictus est. Ceu si sic magis apta ad consternandum vel ipsa, vel aliam facit partem. exemplum Hectoris persecutio.

Cum ansas omnes, quas captent, qui sunt infensi poëtis, ostendisset, docet nunc posse tentari reprehensiones illas, & inanes esse declarari si, qui stat pro poëtis, rationes illas notas habeat: inde enim viam inueniet criminationum earum confutandarum. Qui igitur ipsos defendet, auctore summo doctore, omnes rationes inquiret, quibus existimationem ipsorum violare aliqui conantur: ac singulas certo modo, aptoq; ipsis labefactandis, refutabit: hoc enim valent prima verba, quibus tanquam clausit superiorem diuisionem: ac docuit, quæ vtilitas inde capi debeat. Nam quod inquit, ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα, declarat ope harum, quas iudicauit, formarum, posse ac debere id effici. Respondet verò illud ἐκ τούτων, ei, quod initio huius rei explicandæ ait, ἐκ πόσων καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἶ: videturq; postquàm hoc ita concludit, tradidisse iam cuncta, quæ uocauit εἴδη: quod tamen obscurè fecit. quinque autem illa sunt numero, infra ab ipso aperte exposita: suisq; nominibus appellata. Statim verò ad singulas formas accedens, declarat verum esse, quod in vniuersum protulerat: orditurq; ab extrema forma: & ordinem illum tenet, vt prima nunc appellet, quæ supra postrema posuit: ante ceteras enim eam aggreditur, cum poëta insimulatur, quod finxerit quædam, quæ fieri sane non possunt, siquis artem ipsarum illarum rerum attendat: ac quæ præcipit illa, seruarit. Arbitror enim prorsus capi debere aliam artem, contra cuius præcepta committat aliquid poëta: & non artem propriã ipsius, & quæ versatur in materia quadam versibus complectenda: neque enim ita, ut ipsum nunc defendit, defendi ullo modo potuisset poëta: qui nanque faceret contra suam propriamq; artem, non consequeretur finem suum facilius: neque dici posset rectè rationeq; peccasse: quod infra etiam inquit. καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτου τέχνην, valet ad probandum intelligi supra debere artem de illis ipsis rebus, non artem poëticam. Sed nihil (vt opinor) tantum adiuuat hanc opinionẽ, quantum illud, quod infra legitur hoc sensu. Præterea vtrorum est peccatum: eorum ne, quæ secundum artem, an ex alio quopiam accidenti: si nanque supra quoque intelligeretur ars poëtica, non posset ostendi, quid interesset inter hoc & illud præceptum. Non impedit autem hanc sententiam, quod inquit αὐτῆς: ipsius enim illius artis intelligit, de cuius materia loquitur. Ratio igitur purgandi poëtam, cum huiuscemodi aliquid molitur, est, ut accuratè tradit auctor, fateri sanè ipsum peccasse, sed affirmare peccatum illud bono esse: nec dignum, quod hoc, vitium ostendente nomine vocetur: bene nanque se rem habere, si ea ratione poetica consequitur finem suum, quod usitata via, id est, si ne digitum quidem discessisset à præceptis illius artis, contra quam commisit, ipsi non contigisset. Ex his verò uerbis leue mendum sustuli: αὐτῆς enim prima litera aspirata scribi debet, non, ut prius erat in excusis tenui: uidetur tamen odiosior macula consequentia uerba occupasse, & quæ non tam facile deleri possit. intelligo autem hæc, quibus confirmat, quod iam protulit: τὸ γὰρ τέλος εἴρηται. nec enim satis idoneus sensus hinc colligitur. Suspicor autem aut peccatum à librario esse in postrema earum uocum, aut hic aliquid desiderari, quod sententiam implebat. Madius certè, qui minime suspectum hunc locum habuit, nescio quàm rectè, interpretatur; adiungitq;, admirabilem esse oportet. quin autem ipse, suum quoddam iudicium secutus, de suo hæc addat, dubitari non potest ex Græco contextu, in quo huius sententiæ vestigium nullum apparet. Vt autem ipse quoq;, quid significasse hic auctorem putem, ostendam, arbitror eum dixisse, quod valet ad consilium poetæ tuendum, finem semper attendendum esse: indeq; res, quæ ipsum antecedant, existimari. Alicuius etiam momenti est ad confirmandum mendi aliquid subesse hoc loco, quod particula, quæ sequitur, οὖν, à non nullis libris abest: quæ tamen hic necessaria uidetur: explanare enim uolens, quod supra generatim protulerat, & aliquid eorum indicare, quæ adiuuant finem poetices, hoc addidit, atque inquit. Ceu si sic, id est fingendo aliquid, quod fieri non posse uideatur, terribiliorem, magisque

aptam ad stuporem gignendum, vel illam ipsam, in qua exponitur, uel aliam partem reddit. Si verò particula εἶεν auctoris non est: improbeq; huc coniecta fuit, posset aliquis non sine causa existimare, antequam locus tantopere contaminatus esset, húc sensum ipsius fuisse: finis enim obtentus fuisset, si hoc pacto res efficitur terribilior & magis ad consternandos animos apta. quis enim dubitat, quin poëtæ huic stupori gignendo incumbant: finisq; hic ipse eorum sit. Hoc verò quærere poëtas & epicos, & tragicos: minore tamen cum periculo epicos, vt ingentem admirationem gignant in animis eorum, qui audiunt: reddantq; ipsos penè attonitos, & si obscurum minime est, auctoritate tamen Plutarchi planius fit. qui in uita, quam scripsit, Homeri ait (simul enim & rei ipsius & nominis accommodatum exemplum hoc erit) πεποίηκε δὲ τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις ὁμιλοῦντας, οὐ μόνον ψυχαγωγίας καὶ ἐκπλήξεως χάριν: & quæ sequuntur. Vnum igitur ex iis, quæ gignunt hunc pauorem, est, quod inducit colloquia hominum & deorum inter se, de aliqua re disputantium. paulo etiam post, inquit, καὶ ἐκπληκτικὴν τὴν ἀκρόασιν κατεσκεύασε. Sed apud Aristophanem quoque Euripides Æschylum accusans, quod hoc ipsum faceret rebus extrinsecis, & apparatu deniq; ipso, inquit. οὐδ' ἐξέπληττον αὐτούς, Κύκνους ποιῶν καὶ Μέμνονας κωδωνοφαλαροπώλους: probat enim se non affinem esse illis culpis, quibus fabulæ illius refertæ forent. Postquam autem de uerbo inde conformato, viq; ipsius disputatum est, non alienum puto ostendere, quomodo Aristoteles definierit hanc quasi consternationé: facit enim ad rem ipsam melius percipiendam. inquit igitur in iiij. Topicorum, quosdam refellens, qui in hoc peccauerant, δοκεῖ δὲ ἡ ἔκπληξις θαυμασιότης εἶναι ὑπερβάλλουσα. id est videtur potius, si accurate attendatur, consternatio esse admiratio exuperans: vincensq; longo interuallo vim ceterarum admirationum. nam quæ illius generis modum non superat, admirationis nomine vocatur. Exemplo vero, quod dixit illustrare volens Aristoteles, utitur loco illo Homeri, cuius supra mentionem fecit, cum Achilles Hectorem perterrefactum: fugaq; sibi, contra reliquæ vitæ consuetudiné, salutem procurantem, sectatur: ea enim in illa Hectoris insectatione finguntur à poëta, quæ fieri non possunt: vnde locus ille ratione carère merito existimatus est: atque, ut absurdam rem continens, exagitatus: quod ea de causa factum est, quia complectitur rem, quæ fieri non posse uideatur: effici enim uix potest, ut commisso iam prœlio, medioq; in ardore pugnæ, vniuersus exercitus quiescat, & pro bellatore spectator fiat: nec audeat telum iacere in aduersarium, unde tot & tam magna incommoda accepisset. nam illa etiam circumcursatio duorum ducum, per medias acies toties peruolitantium, uidetur exitum non habere: gestusq; itidem Achillis, qui capite suis interdicebat, ne Hectorem vulnerarent, tantusq; stimulus gloriæ, ridiculus est. Nolo etiam omittere, quin admoneam, in non nullis calamo exaratis libris, aliter legi uerba illa. πρῶτον μὲν γὰρ αὖ τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην: absunt enim inde particulæ hæ γὰρ αὖ. id autem fortasse non errore librariorum commissum est: nã culpa potest manere apud aliquos, qui ipsa temere eo inculcarint: sine illis enim videtur sententia procedere: vt auctor postquã affirmauit, quid facto opus sit, explanare rem volens: & consilium suum, quod sequi in ipsa tradenda velit, aperire, dixerit. πρῶτον μὲν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην, id est ante omnia uideamus quæ contra ipsam artem obiiciuntur: statimq;, tanquam ex persona eius qui criminetur, poëtamq; accuset, addat. ἀδύνατα πεποίηται, id est in opere ipso à poeta prolata sunt, quę effici nullo pacto possunt, cui statim ipse respondeat, concedens eum sanè peccasse: ita tamen, ut præstiterit illo modo peccare, quàm ab ea re, quæ stultè reprehendi potest, vacuum esse: reliquaq; addat, quæ ad eum purgandum faciunt.

Εἰ μέντοι τὸ τέλος, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἐνεδέχετο ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην, ἡμάρτηται οὐκ ὀρθῶς: δεῖ γὰρ, εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμῇ ἡμαρτῆσθαι.

Si sane finis, vel magis vel minus, contingebat inesse, & secundum artem de his rebus, peccatum est non recte: oportet enim, si contingit, omnino nusquam peccari.

Ostenderat ignosci posse poëtis, siquãdo ipsi in aliqua re contra suam artem lapsi forent, ut facilius finem suum consequerentur, peccataq; hæc, quæ aliquid boni gignũt, condonari ipsis debere docuerat: quia tamen semper offendit quomodocunq; peccare: in seq; quiddam habet, quod meritò displiceat, ne poëtæ facile assuescant labi, admonet ipsos, ut cum possunt idem præstare, atque eundem finem consequi, sine errore vllo atque offensa, fugiant hæc quoque peccata: quamuis etiam non tam plenè perfectéq; possint declinato errore illo, finem suum adipisci: neque enim oportere hoc exquisitè quærere, nec pusillum discrimen attendendum esse: præstat enim sine peccato aliquo eundem finem, & si minorem aliquanto, consequi, quàm errore in studio suo, quacunq; ratione admisso, illum integriorem cumulatioremq́ue adipisci: hoc enim manifesto ualet ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον. non esse inquam pondus illius rei accuratè attendendum: siue plus in illo, minusue fit, multum momenti ad hanc rem habere: nam si magnum interuallum esset inter finem, hoc aut illo modo partum, dubium non foret, quin mediocris culpa admittenda esset. Valere verò quod dixi ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον, declaratur etiam testimonio hoc Demosthenis: & si enim verba non penitus eadem sunt, eadem tamen est vtrorunq; uis: inquit enim, cum salutem Ctesiphontis dignitatemq́, suam defenderet. τῇ πόλει δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κἂν μικρά τις γε δημοσίᾳ πεπραγμένων μετέχειν τῆς δόξης. Ertamen Lysias, uenustissimus ille scriptor atque Attici sermonis norma, nulla immutatione facta, ut Aristoteles inquit. ὥσπερ πρὶν, μὴ ἐπιδεδημηκέναι, ὁ ἐπιδεδημηκέναι δέκα ἡμέρας σὺ τῇ πόλει προσετεχλίσατο εἶναι ἀπόδειξιν πρὸς τὴν βασιλικὴν: ita enim quoque ille non omnino se ad illum numerum dierum astrinxit, sed propinquum magnopere ipsi, & exiguo interuallo distantem, si discreparet, esse quem diceret, affirmauit. Κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην Aristoteles inquit, quia illo modo negligebatur ars, quæ rationem earum rerum tractandarum traderet. Quare nunc ostendit, si ipsius præterea præceptis seruatis, idem obtineri poterat, & tamen sine causa maluit poëta alia praua ratione id conari, peccatum est grauiter, & ipsius illa culpa non potest probari. Nam quod ait ἁμαρτάνειν ἐν ἐκείνοις, comprobat quod supra significaui, superiora illa errata non inurere notam ullam poëtis, quia procreant quod rectum est: quamuis repugnare videatur peccare, ac rectè facere. Adiungit autem, quod certo declarat, quantopere ipse animo abhorreat ab huiusce modi etiam poëtarum peccatis: & quàm vellet scripta eorum ab omni vndiq; labe vacua esse: inquit enim quod uim præcepti habet, toto animo seruandi. Oportet enim, si contingit, id est si via vlla reperitur, qua hoc obtineatur, omnino nullam in partem peccari à poëta: nec umbram aliquam speciemq́; erroris in eorum operibus manere. contendere igitur illi omnes ingenij neruos debent, vt hoc præstent. Verum quia hoc semper obtinere difficile est, tunc possunt, intelligentes quid faciant, peccare, cum ex eo peccato maius aliquod bonum oritur: nihil enim optabilius, quàm finem in vna quaq; re consequi.

Ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός; ἔλαττον γὰρ, εἰ μὴ ᾔδει, ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ εἰ κακομιμήτως ἔγραψε.

Adhuc vtrorum est peccatum, eorum ne, quæ secundum artem, an secundum aliud accidens: minus enim, si non sciebat, quod in ceruorum genere femina cornua non habet, quàm si mala imitatione vsus, scripsit.

Tradit alium modum dissoluendi criminis, quod poëtis obiiciatur: statim enim accepta re, cuius ipsi insimulantur, iubet nos diligenter attendere, cuius generis est crimen illud: eorum ne, quæ poëtæ admittunt contra leges suæ artis: an illorum, quæ manent in alicuius rei ignoratione, quæ accidat poëtæ: nam si probare potuerit eius generis esse, in quæ poetæ incidunt casu: & quia contingit ipsos huius aut illius rei imperitos esse, leuius fertur hoc ipsius delictum, quàm si in suo, proprioq; ipsius

studio

studio peccasset: & id, quod sibi imitandum proposuisset, perperam negligenterque imitatus esset. Ratio igitur hæc nõ omnino culpam tollit, sed leuem illam esse, & quę animo æquo accipi debeat, docet: neque enim omnia homines scire possunt: daturq; venia cuilibet, qui aliquando aliquid ignorauerit. Differt autem hæc à superiori ratione, quia in ea certum erat peccatum esse aduersus artem aliquam: hic verò quæritur lapsus ne sit poëta eodem illo modo, an in suo studio peccarit. Exemplo verò naturam horum peccatorum explanare volens, illo vtitur, in quod plures poëtæ inciderunt: vel quia cuncti illi in eiusdem rei ignoratione versati sunt: vel quia reliqui auctoritatem eius secuti fuere, qui primus contra verum id protulit: quamuis rem aliter se habere compertum illis foret: nam & Pindarus in iij. ode Olympiorum, & Callimachus in hymno in Dianam, & alij etiam poëtæ, quod falsum est, ceruæ cornua adiunxerunt: in genere nanque ceruorum mares tantum cornibus præditi sunt: fęmina verò nulla cornua habere vnquam uisa est: quod memoriæ etiam auctor prodidit in iiij. libro de historia animantium. Quod autem hic inquit minus peccatum esse poëtæ, si hoc ille nesciebat, quàm si vitiosa imitatione vsus esset, & aliquid, perperam id imitans, scripsisset: puto valere hoc peccatũ leuius esse, quod scilicet ignorauit ceruam non esse à natura cornibus ornatam, & tamen ipsi illa affixit, reliqua tamen eximie persecutus est: quodq; imitari voluit, omnibus numeris expressit, quàm si, vt erat, sine cornibus illam describens, perperam se in ea rę exprimenda gessisset, nec vsus foret eleganti imitatione: & vt si hoc verè protulisset, ita etiam si aliam rem, cui veritas assentiretur, eodem pacto pinxisset. id est segniter & sine accurata imitatione: qui enim poëta hoc committit, labitur in suo, proprioq; ipsius munere: eodem pacto peccaret poeta, si quippiam contra situm eius telluris, quam describeret, & ante oculos eorum, qui audiunt, ponere vellet, proferret. Nam siquis, ceruæ cornua tribuens, illam ipsam rem perperam imitatus esset, duobus nominibus peccasset, nec posset vllo pacto subleuari, quamuis peccata ipsa paria non forent. Respondet vero hoc parti illi: Si nanque elegit imitari rem, cuius imitandæ facultatem non haberet, ipsius peccatum est: qui enim sumit materiam supra uires, & quæ superet ipsius ingenium, necesse est perperam imitetur. Non sine causa autem suspicari posset aliquis, cum vsus hic sit verbo proprio pictorum: nam de imitatione opereq; poëtarum γράφειν consueuit dicere, auctorem intellexisse studium illud: sequitur enim statim, propter similitudinem harum artium, ut quod illic contingit, idem etiam in studio poëtarum vsu ueniat: infra certè, vbi manifestò de pictoribus loquitur, hoc ipso verbo vtitur. inquit enim. οἷος ζωγράφος. An cum semper poëtæ referant pictores assimilesq; ipsis sint, certis tamen quibusdam temporibus, propius accedunt ad studium ipsorum: veriq; pictores videntur. quare qui de ipsis loquuntur, apposité tunc, rectéq; verbum etiam inde sumunt. Quod ad scripturæ veritatem facit, probo receptam lectionem ea parte, qua ποιῶν illa habet: inueniq; libros calamo exaratos ipsi consentientes: nam quæ adiunguntur, uidentur significare ita prorsus legi debere: duo enim genera peccatorum contraria inter se indicant. Vtrorum igitur peccatorum id, cuius arguitur poeta, uidendum esse præcipit: alterum enim eorum genus faciliorem excusationem habet. Præterea cum in extremo huius sententiæ perturbata magnopere scriptura sit, quid inuenerim in scriptis libris fideliter narrare volo. quidam enim habent. ἢ εἰ ἀμιμήτως: alij vero ἢ κακομιμήτως. vt non sine causa existimet aliquis priorem harum aut ueram esse, aut proximè ad illam accedere. Contra autem, quæ inrepsit in excusos libros, videtur è posteriore hac, restituta illi syllaba, quæ defecerat, concinnata fuisse: quamuis etiam secunda vox, quæ in priore est, addi debuerit, id est cõiunctio εἰ, quæ prorsus necessaria videtur. quod si fiat, lectio plena existimari poterit. vt alterum peccatum, quod maius esse, magisq; declinandum dicit, sit perperam negligenterq; imitari: & non, nihil prorsus imitari, quod in poetam non videtur posse cadere: amitteret enim tunc nomen poetæ.

Πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' οἷα δεῖ. οἷον καὶ Σοφοκλῆς ἔφη. αὐτὸς μὲν, οἵους δεῖ ποιεῖν: Εὐριπίδης δὲ, οἷοί εἰσι: διὸ ταύτῃ λυτέον.

Preter

Præter hæc autem, si reprehenditur, quod non vera, sed qualia oportet. ceu & Sophocles inquit. ipse quidem, quales oportet facere: Euripides verò, quales sunt: Quapropter hæc soluendum esse.

Docet nunc quomodo diluantur crimina, si dicatur poëta commisisse aliquid contra tria illa, quæ primo posuit. incipit autem ab ea culpa, cum insimulatur, quod à veritate illorum factorum discesserit: si enim inquit, accusatur, quod non vera protulerit, statim obiurgatori occurrendum est, quod poëta maluit exponere res ea ratione, qua optimè geri potuerunt: & id potius, quod fieri debebat, quam id, quod factum est, spectare. Non igitur inscitia ductus hoc fecit: neque quod vanis falsisq; narrationibus delectaretur, verùm vt magis prodesset: nam posse hoc etiam sine culpa facere poëtas: vel potius summam inde laudem adipisci, auctoritate Sophoclis confirmat. qui hoc de se prædicare solitus erat, ac magnæ sibi laudi ducere, quod fingeret eos, quos in fabulas suas inducebat, quales illos esse oportet: cum Euripides quales verè forent, in scenam ipsos induceret: nec meliores mores ipsis affingeret. Quare inquit Aristoteles, voce Sophoclis commemorata, atque ita sententia sua cõfirmata, oportere ita crimen illud dissoluere. Animaduertendum autem, quæ ita insimulantur, in crimenq; vocantur, quod contra vnum aliquod trium horum cõmiserint, videri reprehendi vt ἄλογα: & quæ à ratione vacua sint: tam enim aduersatur rationi, facitq; rem absurdam, qui falsum loquitur, quàm qui aliquod, ut non oportebat factum, factum fingit. necnon qui longe aliter sensit de aliqua re, atque homines vulgo existiment, aduersaturq; demum in ea re tradenda communi iudicio. Elicitur autem hinc quoque, vt ex aliis locis, iisdem modis plures formas dissolui. nam cum hic doceat hæc maledicta refelli, referendo ipsa & ad id, quod melius est, & ad communem de illis rebus opinionem, infrà manifesto tradit, quæ carpuntur ut ἀδύνατα, defendi itidem duobus his modis. In superioribus verbis dissentiunt ea parte tantum scripti ab excusis libris, quod ἀλλ' ἴσως δεῖ, plures calamo exarati habẽt, pro ἀλλ' οἷα δεῖ: videtur tamen omnibus partibus melior recepta lectio.

Εἰ δὲ μηδετέρως. ὅτι οὕτω φασίν. οἷον τὰ περὶ θεῶν. ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν, οὔτ' ἀληθῆ, ἀλλ' ἔτυχεν, ὥσπερ Ξενοφάνης: ἀλλ' οὐ φασι τάδε.

Si autem neutro modo: quod ita aiunt. ceu quæ de dijs: fortasse enim neque melius ita dicere, neque vera, sed contigit, quemadmodum Xenophanes, sed non dicunt hæc.

Docet nunc quomodo purgari possit poëta, si non licet nobis neutra expositarum iam rationum dignitati eius consulere: id est si nequimus dicere ipsum aut veritatem secutum, aut rem illam, vt optimè geri potuit, ita gestam finxisse: debere enim inquit nos eò recurrere, vt dicamus ipsum famam secutum, ac communem hominum de illa re existimationem: sic enim omnes, qui de ea quicquam referunt, ipsam commemorare. Videndum autem, an pertineat hoc quoque ad illam formam, quam vocauit ὡς ἄλογα: quæ nanque materia neque uera est, neque ut oportet, meliore q; ratione quàm qua facta est, facta dicitur, absurda esse necessario videtur. Ea verò, quę de diis immortalibus narrantur, ita posse defendi ostendit: hoc enim tanquam exemplo quodam, voluit vim huius præcepti aperire. Fortasse enim inquit, neque melius est, neque præstat reliquis expositionibus, quæ de illis haberentur, ita de ipsis verba facere: neque etiam ipsa vera sunt. sed contigit. id est nescio quo casu factum est, vt homines communi consensu de ipsis ita putarent, ac vulgo loquerentur. Aut igitur quod inquit. οἷον τὰ περὶ τῶν θεῶν, vt ostendi, valet quæ de ipsis vulgo feruntur: aut, quod melius puto, totam hanc rem, vt ab Homero tractata est, intelligit. Nam infra, vbi manifesto locum apud eum poëtam ab æmulis agitatum significat, eodem

pacto

pacto locutus est. οἷον τὰ περὶ τὰ ὅπλα. & non multo post τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν: sed etiam ante hunc ipsum, de quo quærimus: ac prius quàm incepisset tradere, quæ obijciuntur poëtis: & quomodo eadem dissoluuntur, τὰ περὶ τὴν λύσιν: quo tamen loco supra ἄλογα posuerat: integer enim ille est ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα. τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά: & quæ sequuntur. Inde autem perspici posse arbitror hic quoque idem verbum intelligi debere, & reliquis omnibus locis; quos indicaui: nisi aliquis contendat, quod communius est, ἐπιτιμήματα illo articulo significari: quod tamen non magni ad sententiam refert. Nam quod paulo post inquit. τὰ δὲ, πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα, δεῖ διαλύειν, sine dubio referri debet ad ἐπιτιμήματα. Et sanè præcipue hac culpa Homerus laborabat, quod diis immortalibus multa tribuisset indigna sanctitate eorum, quod etiam Cicero in eo reprehendit, affirmans ipsum humana ad deos retulisse. sed non Homerus solum, uerum etiam alij poëtæ. Iniquo autem animo ferunt mortales maiestatem deorum lędi: crebræq; in poëtas eade causa expostulationes. Tetigit etiam hoc Plutarchus in libro, vnde sæpe supra testimonia citaui: vt non multo etiam infra faciam. Eius autem hæc verba sunt. ὅταν οὖν ἄτοπόν τι καὶ δυσχερὲς ἐν τοῖς ποιήμασι λέγηται περὶ θεῶν ἢ δαιμόνων ἢ ἀρετῆς. & quæ sequuntur: hæc enim quum à graui aliqua persona apud poëtas dicebantur, docet, accepta vt vera, & non ut ad tempus edita, obesse magnopere animis imperitorum. Adiunxit autem testimonium Xenophanis Eleatæ, qui priscus physicus fuit, vel potius theologus: in primis enim naturam deorum inuestigauit. ipse igitur de rebus obscuris, cuiusmodi esse pleraq; arbitrabatur, ita sentiebat: intelligebatq; fieri posse vt homines aliquando temerè inciderent in veritatem: quod tamen, quia incertum foret, quando contigisset, nihil valebat ad res illas percipiendas. eam verò ipsius opinionem si hic ab eruditissimo magistro tactam esse existimabimus, ut sanè factum videtur: cur enim aliter ipsum hic appellaret? oportebit illud ἔτυχεν capere: hoc nanque ipso Xenophanes quoque verbo vsus est, hoc sensu: ut illi, qui hoc de diis immortalibus protulerunt, verum dicerent, fortuito temereq; factum esse. Sed tamen ita quoque restat scrupulus non paruus in iis verbis, quæ sequuntur apud auctorem, ἀλλ' οὐ φασὶ τάδε. aduersantur enim illa apertè sententiæ ipsius. Quare non nulli ausi sunt ea emendare: legendumq; putârunt, sublata particula negandi, ἀλλὰ φασὶ τάδε. eidem autem vulneri aliquis, non diuersa ratione mederetur, qui syllabam, in qua negandi vis est, retineret sanè: auctam tamen illam, & in vocem οὕτω conformatam. Sed postquàm intelligitur correctione omnino locum egere, longe aliam viam purgandi ipsum indicabo, vt macula sit non in hoc, sed in ea, quæ sequitur voce: legiq; debeat pro φασί, non valde dissimili nomine, ἔχει. Admonuit autem me, ut ita putarem, locus ipse Xenophanis, quem videtur hic Aristoteles significare. legitur verò ille apud Sextum, & non uno sanè loco. capite igitur, quo quærit. Si est regula & indicium vllum veritatis, ubi inquit ex opinione aliquorum Xenophanem vnum ex illis esse, qui nihil percipi posse affirmarint. quod illi probare soliti essent verbis ipsius, hos ipsos versus ponit. Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν· οὐδέ τις ἔσται Εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν, Αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε: δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. Quis igitur & ex materia, de qua agitur: & ex verbis ipsis, valde similibus, non facile credat eò perspexisse Aristotelem: ac postquàm inceperat, rationem ipsius plenius etiam, quam necesse hic erat, explanasse. nam si quod ad locum ipsum, quem in manibus habebat, explanandum pertineret, ponere tantum voluisset, potuit cuncta, quæ post nomen Xenophanis sequuntur, reticere. Quod igitur apud ipsum est. εἰ τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν, breui conciseq; Aristoteles dixit ἀλλ' ἔτυχεν. Sunt autem verba eius, qui contendat uerum sciri posse, & in quærenda natura deorum, & in aliarum etiam rerum vi indaganda: quia forte aliquando fit, vt aliquis, quod certum & verum est intelligat: cui sententiæ obuiam itur, dicendo, ἀλλ' ἔχει τάδε, id est cum tamen id etiam fit, nihil plani & certi de illis rebus est. Singula autem penè verba Xenophanis, vt obscura, diligenter interpretatur Sextus: earum tamen integra explicatione nunc supersedebo, contentus locum indicasse, ac leuiter explanasse. Nec tamen non testabor huius loci Xenophanis, meminisse etiam Plutarchum in libro, quo tradit quomodo paratum legere & audire poëtas deceat adolescentem.

adolescentem. qui primos tantum duos versus posuit. ostendit autē ille, non debere nos mirari si poetis ueritas non ualde curæ est, cum qui nihil aliud in vita faciunt vix ipsam consequantur. vtiturq; testimoniis & Empedoclis & Xenophanis, qui omnia plena tenebrarum esse: nec percipi quicquàm posse, aiebant.

Ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μὲν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν. οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων: ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος: οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί.

Fortasse autem non melius quidem, sed sic habuit. ceu quæ de armis. Lanceæ autem ipsis rectæ in saurotere: sic enim tunc instituto quodam faciebant, quemadmodum & nunc Illyrici.

Tradit aliam rationem, qua refelli itidem possit crimen alicuius poetæ. est autem illa, ut manifestò apparet, superiori culpæ, dissolutionique ipsius, contraria: non enim desunt, qui aliquando insimulent poëtas, quod quædam exposuerint, non satis rectè tractata: & quæ manifestò videntur insigne aliquod vitium in se continere: quo pacto carpebatur Homerus, qui cum ostendere vellet, Diomedem, vna cum suis copiis noctu humi ita dormisse, vt parata omnia expeditaq; haberet, quæ pertinerent ad propriam salutem defendendam, subitumque aduentum hostium arcendum, in aliis inquit ita ipsos lanceas collocatas habuisse, vt erectæ starent, & imam sui partem defixam tellure haberent, vel potius in instrumento quodam inclusam, quod spiculorum recipiendorum causa humi figebatur, ut ipsa ab omni iniuria tueretur. Cum hoc igitur ita commemoret, quidam poetā reprehendebat, docens, hoc quod ipse narrat, consilio ipsorum contrarium fuisse: lanceæ enim ita collocatæ non possunt subito in hostes conuerti: aptiorq; illi tempori habitus illarum fuisset, si non rectæ ipsæ, sed directæ aduersus hostes stetissent: & in illam partem conuersæ, vnde illi venturi existimabantur: maxime cum innexæ & implicitæ in illo instrumento forent, vt inde repente expediri non possent. ita (nisi fallor) accipi locus debet. nec tamē me fugit putare Eustathium aliud uitium in hac positura spiculorum manere. Cum igitur quicquam huiuscemodi inuenitur: ut scilicet meliore via ipsum administrari potuerit, quàm illa, qua gestum refertur, atque hoc aliquis accusarit, respondere debemus veritatem poëtam secutum, atque institutum eorum temporum. ceu hoc ipsum: Græci enim tempestate illa, qua bellum Troianum gestum est, ita faciebant: fuitq; ille mos eius ætatis. Vt autem hoc probet, ostendit vestigium illius rei adhuc restare in Illyricis populis. Quare cum errore hoc emendato à Græcis, quædam adhuc gens, quæ non tantopere rem militarem expoliuerit, vt Barbara, vetus institutum retineat, credi facilius potest Græcos etiam olim in hoc vitio versatos. Non est igitur hoc erratum poëtæ, qui fideliter commemorauit, quod factum est, sed culpa eorum temporum: nec tamen Illyrios potissimum auctor appellauit, quia illis quicquam cum Diomede ea tempestate, & fortasse etiam postquam sita è regione loca occupauit, fuisset. sed eam vnam gentem esse sciebat, quæ veterem adhuc morem retineret. Eodem autem pacto probauit in problemasin, quod illic constituere opus fuit: cum enim causam afferre vellet, cur cantus quidam vocarentur νόμοι: dixissetq; id fortasse factum esse, quia prisci, antequàm litteras haberent, soliti essent canere leges, ne ipsas obliuiscerentur, ut facilius hoc verum esse probaret, addidit. Quemadmodum adhuc apud Agathyrsos mos est, ut scilicet rudis illa gens veterem consuetudinem retineret, quam Græci, litteris apud eos inuentis, abiecissent.

Περὶ δὲ τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς ἢ ἄρηταί τινι, ἢ πέπρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον, ἢ εἰρημένον, βλέποντα, εἰ σπουδαῖον ἢ φαῦλον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα, πρὸς ὅν; ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ; ἢ οὗ ἕνεκεν. οἷον ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται: ἢ μείζονος κακοῦ, ἵνα ἀπογένηται.

De illo verò, quod bene aut non bene, vel dictum est à quopiam, vel fa-

ctum, non tantum considerandum in ipsum, quod factum est vel dictum, respicientem, si ipsum probum vel improbum, verum etiam in ipsum, qui facit vel dicit, ad quem, vel quando, vel quo, vel cuius gratia: seu vel maioris boni, vt fiat: vel maioris mali, vt non fiat.

Quia sæpè in scriptis poëtarum perpendendis quæritur, rectè ne aliquid dictum sit, siue factum: an contra non rectè: docet eos, qui vindicare ipsos à criminibus volunt: existimationémq; poëtarum charam habent, non tantum spectare debere: diligentérq; examinare illa ipsa, quæ dicta vel facta sunt, cuius generis sint, cum virtute ne coniuncta, vel vitio alicui affinia: hoc enim manifesto valet, εἰ σπουδαῖον ἢ φαῦλον, verum etiam oculos dirigere in eum ipsum, qui inducitur à poëta vel facere, vel dicere: attendereq; diligenter aduersus quem, id est personam eius, cum qua loquitur: vel in quem id ipsum molitur ac gerit: sæpe enim hinc nascetur occasio multarum criminationum diluendarum: non pauca enim quæ merito reprehendi potuissent, si in sermone cũ hac persona prolata fuissent culpa omni vacant: si ad aliam personam referuntur. Exemplum satis accommodatum huius rei est Hippolytus Euripidis, qui quum in scena edidisset, quod posset moribus valde nocere (videbatur nanque Euripides ad periurium homines impulisse, quia Hippolytus inquit Iuraui lingua, mentem iniuratam gero) purgari potest poëta, quia fecit hoc illum dixisse, quum loqueretur cum lena: voluit enim illam vlcisci, quæ ipsi imposuerat, & ad rem turpem nefariamq; gerendam hortata fuerat. nullam autem maiorem pœnam ab ea capere potuit, quàm ostendere se velle, quæ cum ipso egerat, patefacere: si nanque subito ipsam omni metu liberasset, parum prudenter fecisset: debuit enim tam scelerata mulier saltem ita angi ac male haberi. nam id, quod ore tunc protulit, animo non probasse Hippolytum, intelligitur exitu eius facti: mori nanque ille maluit, quàm fidem anui datam testibus diis immortalibus violare. eadem ratio est illorum, quæ fiunt: ipsa enim quoque mutata persona eorum, in quos diriguntur, magnopere immutantur: & nunc laudi, nunc vituperationi dantur. Vt autem hoc diligenter animaduertisse valde prodesse dicit, ita reliquas omnes res, quæ quia facto omni dictoq; hæreant, & quasi ipsa ambiant, à Græcis περιστάσεις vocatæ sunt. Post personam autem, in quam illa dicuntur aut fiunt, tempus ponit: tempus enim quoque sæpe subsidio est, & remouet culpas à poëtis non paruas: quæ nanque quibusdam temporibus prolata aut gesta, culpæ alicui affinia sunt: aliis laudem potius merentur. Significauit verò hoc, cum inquit ὅτε: nam quod sequitur, postrema litera tantum immutata, ὅτῳ, valet instrumentum: in eo enim quoque uis non parua est ad augenda vel minuenda ea, quæ obiiciuntur poëtis. Post hoc finis sequitur: finem enim sine dubitatione, consiliumq; eius qui fecit, aut dixit, significauit, cum οὗ ἕνεκα inquit: ut ille enim obtineatur, reliqua omnia quæ antecedunt, fiunt. Interpretatur autem diligenter hoc ipsum, quod extremo loco posuit: docetq; multum meritò hoc ualere ad factum alicuius defendendum: insimulatur enim aliquando quispiam, consiliumq; ipsius reprehenditur, qui facere elegerit id, quod incommodi quiddam in se habere intelligitur. quod si ostenderetur qui fecit, fecisse maioris boni adipiscendi causa, æquoq; animo id mali sustinuisse, quia nulla alia uia erat boni, quod inde nasci debebat, consequendi, constituitur consilium eius, quod ante exagitabatur; eodem pacto purgatur ille, prudenterq; fecisse demonstratur, si malum illud modicum sustinuit maioris mali depellendi causa: quod enim inquit de maiore bono auctor, ἵνα γένηται: & de maiore malo, ἵνα ἀπογένηται, manifesto ualet, ut illud existat, ueniatq; ad nos: contraq; ut hoc arceatur, à nobisq; remoueatur. Arbitror autem rationem hanc pertinere ad formam eam, quam uocauit. ἐκ λύσεως: docet enim nunc si poeta arguitur, quod personam aliquam induxerit, quæ quippiam dixerit aut fecerit, quod merito reprehendi posit, aut speciem habeat nocendi, quomodo illud defendi purgariq; debeat. Vt vero hic eleganter inquit εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον ἢ εἰρημένον βλέποντα, ita in iij. libro πολιτικῶν ait. ... ἐς ταυτὸ βλέψαι ἡμῖν.

Τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν. οἷον γλώττῃ. Οὐρῆας μὲν πρῶτον: ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας. καὶ τὸν Δόλωνα. Ὅς ῥ' ἤτοι, εἶδος μὲν ἔην κακός, οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον: ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν: τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ Κρῆτες τὸ εὐπρόσωπον καλοῦσι: καὶ τὸ Ζωρότερον δὲ κέραιε, οὐ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον.

Hæc autem, ad locutionem respicientem, oportet dissoluere. Ceu lingua. Οὐρῆας quidem primum: fortasse enim non mulos dicit, sed custodes. & Dolonem. Qui sane specie quidem erat malus, non corpore incompositum, sed facie turpem. εὐειδὲς enim Cretes vocant, quod pulchram faciem habet. & illud Ζωρότερον δὲ κέραιε, non merum, vt temulentis, sed citius.

Cum plures iam rationes tradidisset dissoluendorum criminum, quæ poetis obiiciuntur, ostendit nunc posse quoque non paruas ipsorum reprehensiones confutari, si quis locutionem attendat. non quia poetæ tunc accusentur ut male uocibus aliquibus usi, aut quia ipse nunc hanc curam suscipiat: supra enim ipsos diligenter purganit contra illos, qui improbe poetas hoc nomine accusarent, sed quia hoc pacto significabuntur non ita sensisse de non nullis rebus, ut falsò putabatur ab illis, qui perperam voces eorum accipiebant: & non eo sensu, quo poetæ protulerant. in superioribus autem modis defendendorum poetarum, nũquam ad notionem verborũ accessum est, neque auxilium inde petitum. quare huic generi nunc incumbit: primumq; cum initio atrocis illius pestilentiæ describendæ Homerus commemorasset, morbum eum primum ὀρῆας inuasisse: uocabulumq; illud mulos uulgò significaret, reprehendebatur à multis, quia causa non apparet, cur potissimum muli primi corripi eo morbo debuerint. inquit igitur: Fortasse poetam non mulos ea voce intellexisse, sed custodes vigilesq;: ipsos nanque potuit subitò pestilentia corripere, ut qui extra castra manebant, saluti cõmuni prospicientes: aduentumq; hostium explorantes: in illos enim primos incurrere debuit morbus ille, qui à deo missus erat: & tanquàm impressio quædam hostilis in castra irrumpere parabat. adiuuat autem hũc sensum, quia statim canes appellantur, quorum opera etiam in hac re vti consuerãt: sunt enim excubitores acerrimi, & facile quidquid aduẽtat, sentiunt: quamuis in Capitolio tuendo ab anseribus uicti fuerint. in hos igitur quoque, ut in milites, quorum curæ idem hoc commissum foret, primos pestilentia grassata est. putare autem debemus, notionem illam, qua ὀρῆας custodes vocabantur, non propriam fuisse uerorum Græcorum, sed alius gentis. nam testatus est Aristoteles monstrando hoc, linguam esse, peregrinamq; vocem, discuti id crimen: &, quod sequitur, manifesto tradit Cretarum esse vocabulum, cum aliud à consuetudine significat: inquit enim. Solitũ etiam esse vexari uersum illum è xx. libro Iliadis, quo de Dolone Troiano agens, ait. Ἦ ῥ' ἔχεν εἶδος μὲν ἔην κακὸς, ἀλλὰ ποδώκης. cum enim εἶδος, id est species, uulgò acciperetur pro forma totius corporis, atque omnium membrorum structura: dictusq; apertè foret Dolon, malam illam vitiosamq; habuisse, videbatur sibi ipsi repugnare poeta, quia statim addidisset, fuisse illum magnum cursorem: requiritur enim egregia partium corporis compositio, ut aliquis in cursu uelox sit. Huic igitur quoque crimini occurri significat, si quis uocem eam capiat non eo sensu, quo consuetudo capiebat, sed illo quo gens Cretarum: illi enim εὐειδὲς quippiam dicentes iuncto nomine, intelligunt, quod pulchram tantum faciem habet. quare separatum etiam εἶδος ea ratione significabit, faciem uultumq;: atque ita Homerus omni culpa uacabit: fieri enim potest, vt aliquis faciem turpem habeat, membra tamen omnia præclare inter se conuenientia: ex qua partium corporis iunctura, efficitur vt expeditum corpus ad currendum habeat. ope igitur huius animaduersionis: ostendendoq; illud esse externum eo loco vocabulum, dissoluitur ea criminatio. Animaduertendum autem, cum apud Terentium amore ardens adolescens exclamasset.

ò faciem pulchram, admonuisse Donatum interpretem, quomodo illic id verbum accipi deberet. Respondet verò illud huic homini ὅτι &c. ait igitur, Faciem, nō modo partem corporis dicit, sed totam speciem, quæ apparet & cernitur. Tertium exemplum vindicandi hoc pacto poëtas à culpa, est itidem Homeri: ille nanque in ix. Iliadis, quo loco narrat Patroclum iussu Achillis apparasse conuiuium legatis Agamemnonis, facit Achillem sodali illi suo mandasse, ut ζωρότερον ministraret: quod verbum uulgo ualet ἀκρατέστερον. quare videbatur importunum quiddam illum imperasse, vt grauibus hominibus, tempore, quo maxime requirebatur officium mentis, ingereretur meracius uinum: uisusq; esset fortis ille heros amicissimis suis turpissimum vitium exprobrasse. Quod si illic capiatur ζωρότερον, pro uelocius: &, ut Aristoteles inquit, θᾶττον, id est festinantius, nihil reprehendi poterit sententiaq; ualde accommodata erit: hanc autem notionem inde ductam puto, quia ζέειν, calidum significat. qui autem calide quid administrant, celeriter ea tractant. Plutarchus in v. libro συμποσιακῶν, loco huic disputationi ualde accommodato, copiose subtiliterq; disseruit de hac re: pluresq; modos attulit, quibus ueteres, ingeniosi uiri, hunc nodum dissoluere conati essent: in quibus etiam est ille ipse, quem probauit, ab auctore ipso excogitatus. Sed consilio Aristotelis explicato, cuncta illa huc non transferam, præsertim cum hoc accurate fecerit Robortellus, nam quod huc magnopere facit, vsus est etiam in ea quæstione explicanda eruditissimus scriptor, uerbo, quo noster hic doctor, cum ostenderet existimari non posse Achillem præcepisse Patroclo, ut meracius ministraret, quia ipse uino magnopere delectaretur: plurimis nanque indiciis perspicitur, ipsum huic uitio deditum minime fuisse: in quibus est, quod in Agamemnonem contumelias iaciens, in primis temulentum ipsum appellat, ut qui omnium morborum sordidissimum putaret ebrietatem: ideoq; ipsam inimico homini obiiceret. extremam uero hanc sententiam his uerbis protulit, ὡς μάλιστα τὴν τοῦ πράγματος τὴν οἰνοφλυγίαν προσβαλλόμενος.

Τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται, οἷον. Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι. καὶ τὸ, Ἤτοι ὅτ᾽ ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειε. καὶ Αὐλῶν συρίγγων τε ὅμαδον. τὸ γὰρ πάντες ἀντὶ τοῦ πολλοί, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται: τὸ γὰρ πᾶν, πολύ τι. καὶ τὸ, Οἴη δ᾽ ἄμμορος, κατὰ μεταφοράν: τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον.

Hoc autem per translationem dictum est. Ceu, Alij quidem dij & homines dormiebant totam noctem. & illud. Sine hic in campum Troianum respiceret. Et Tibiarū fistularumq; vocem. illud enim πάντες, *id est omnes, pro multis per translationē dictum est: omne nanq; quiddam multum est. Et illud* οἴη δ᾽ ἄμμορος *per translationem: quod enim maxime notū, solum est.*

Cum ostendisset, quomodo depelli possint criminationes quædam, ac dignitas poëtarum defendi, una iam rationum illarum, quæ in oratione positæ sunt, docendo uerbum illud, cuius sententia nullo modo illic quadrat, si capiatur ut consuetudo id accipit, esse usurpatum more externi alicuius populi, aliam nunc rationem monstrat, non nullarum itidem criminationum diluendarum, siquis docuerit uerbum, cuius itidem notio eo loco absurda uidetur, non propriè vsurpatum esse, sed metaphoricè: ita enim quoque uitabitur impetus aduersarij, & omne studium ipsius in reprehendendo inane esse ostendetur. vtitur autem in hac quoque re illustranda exemplis Homericis. Primum verò acceptum est è ij. Iliadis, ubi poëta commemorat ceteros omnes deos plenam noctem dormisse, insimulabatur autem ille, quod dijs immortalibus somnum tribuisset: atque humanam rem ad naturam diuinam transtulisset: neque enim dij, qui laborem defatigationemq; non sentiunt, egent requiete: & auxilio somni uires corporis reficiunt. Docet igitur purgari posse Home-

rum,

rum, si dicatur vsus verbo εὕδειν ob similitudinem metaphorice: neque enim uerbum habebat, quo propriè, appositeq; significaret quietem illam quam putare possumus esse deorum, cum cessant ab opere. quare rectè fecit, ab hominum requiete ipsum capiens. Aut igitur exemplum manet in hoc verbo, ut significaui. aut si hoc parum probatur aliquibus, quia hoc pacto quidquid dicetur de diis, translatis verbis prolatum erit: cuncta enim sumpta sunt ab hominum muneribus & officiis, cogemur dicere spectatum esse ab Aristotele verbum iunctum παννύχιοι: quia verisimile nullo modo sit, deos integram plenamq; noctem dormire: quod ipse in mortalibus etiam illis, quibus magnæ curæ commissæ forent, accusauit: cepisseq; ipsum vniuersam noctem pro parte aliqua ipsius. Non explicat autem hic tam accuratè, in quibus nominibus translatio maneat, vt supra fecit, vbi de vocibus peregrinis disputauit. vnde hæc difficultas orta est: quia res hæc plerunq; cognitu facilior est: ac pleriq; omnes hoc intelligunt: tria enim continentia loca posuit, quæ ita defenderentur: nec vnquam indicauit in quo verbo, aliter atque poëta volebat, accepto, ille læderetur. Alterum igitur eorum est, quod in x Iliadis, de Agamemnone loquens, qui noctu multis grauibus curis conflictabatur: nec vt reliqui duces Græcarum copiarum dormire poterat, inquit ipsum cernere campos Troianos, vbi multi ignes accensi erant pernoctantibus Troianis, in rebus ipsorum secundis, extra vrbem. Absurdum autem illic videbatur (nisi fallor) quod cum media nox esset, eum dixerat poëta spectare vbi posita erant castra Troianorum: ut non multo etiam post eundem dixit acerrimo dolore affici respicientem naues Græcorum in quas illi metu perterriti confugerant: neque enim in tenebris loca spectari possunt & luminibus percipi. quare intellexit poëta eum vsum mentis oculis: & in hoc manet translatio. Non est autem verisimile Agamemnonem, sollicitum de salute suorum, ac toto animo in ea cogitatione occupatum, nunc huc, nunc illuc cursitasse, vt ea crebro videret, quæ iam cum dolore ingenti spectauerat: sed in animo motus ille, æstusq; manebat, repetente, quæ sibi molesta uiderat, ac remedium ipsis quærente. Non est autem simile exemplum superiori, nec ab Ioue prolatum id est, quamuis paulo antea poëta in collatione, similem esse æstum illum animi, gemitumq; Ioui fulgenti affirmans, mentionem principis deorum fecisset. quare sublato illo, non video qua ratione aliter hic translatio manere possit. Tertium exemplum posuit ex eodem loco acceptum, vbi poëta exponit, quæ ualde sollicitum haberent animum Agamemnonis: in aliis enim narrat ipsum Græcarum copiarum ducem uehementer perturbatum, admirationisq; plenum fuisse, audientem tibiarum fistularumq; cantum, quæ canerent in castris Troianorum. Est autem molestum hoc loco, quod apud poëtam aliter legitur hic versus, quàm citat ipsum Aristoteles: illic enim tertio postremoque verbo immutato Αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν legitur. nam id quod hic eo loco est, in reliqua parte versus apud ipsum positum est: ita nanque ille terminatur. ὅμαδον τ' ἀνθρώπων: quomodo autem hoc factum sit affirmare non ausim. quin sanè multa variata sint in eo poëta à priscis vsq; temporibus, dubitandum non est. Potuit igitur aliquis, qui elegantiam industriamq; poëtæ, quam indicat Aristoteles, in eo uerbo uertendo non animaduertisset, ἄκυρον illud uitiosumq; esse putans, suo ex ingenio lectionem immutasse, & è suo loco id uerbum in alienum transtulisse: cui tamen opinioni aduersatur, quod apud vetere auctorem eodem modo, ut apud poëtam ipsum, uersus ille scriptus offenditur: liber enim de Homericis allegoriis, qui nunc Heraclidis Pontici nomine falsò circumfertur, ita ipsum citat. Cum etiam satis certo appareat ex consequentibus uerbis, hic aliquid desiderari, quis scit an hinc quoque quippiam demptum sit. quod perturbet superius etiam hoc exemplum & tanquam tenebras offundat luci ipsius? in tantis igitur difficultatibus rem in incerto relinquo: studio tamen lectorem adiuuandi, nolui, quod in mentem mihi uenit, cuicuimodi illud sit, reticere. Quod sequitur uerò apud auctorem. τὸ γὰρ πάντας ἀντὶ τοῦ πολλοί, & quæ differit in eam sententiam, non cohærent ullo pacto cum superioribus: satisq; certo declarant, non nulla in medio defecisse: neque enim in exemplis, quæ hic posita sunt, uestigium ullum existit eius verbi, in quo ipse accuratè ostendit translationem esse: nisi quis putet, quod supra tetigi, primum exemplum huius modi

manere in extremo illo uerborum Homericorum παννύχιοι: quod tamen, quàmuis etiam hoc uerum esset, non satis procedit, quia tunc pars magna noctis pro tota nocte posita foret: non omnes siue dii, siue homines, pro multi. Non oportet autem mirari, quædam sic defecisse atrocitate superiorum temporum, cum constet bonam magnamq; partem huius operis amissam esse. nam qui diligenter legunt monimenta ueterum scriptorũ, multis modis intelligunt, quàm male illa habita sint, & quàm multis, quamq; grauibus plagis confecta. Ne magis autem nunc hoc incõmodum deplorem, quo maius studiosi bonarum artium accipere non potuerunt, uidetur auctor exemplo preterea quodam usus esse, in quo cum Homerus (nam ipsius hoc etiã, ut cetera, fuisse suspicor) usurpasset nomen hoc πάντες, quo uulgo significantur omnes: nec tamen, si quis uerè rem attendisset, uniuersi illi, de quibus loquebatur, rem eam fecissent, sed magna tantum illorum pars, reprehenderetur poëta, & mendacij argueretur. Vnde nunc modum ostendens Aristoteles, quo purgari possit, docet illic omnes, ualere multi, genere illo translationis, quo formæ nomen ponitur pro nomine generis. exemplum igitur defecit. cum autem (ut opinor) statim id prolatum esse μεταφορικῶς auctor dixisset, his uerbis, quæ restitere, reddit rationem suæ sententiæ, comprobatq; illam diligenter. nam particula τῷ hoc auctorem moliri declarat. Verba uerò eius expressa sunt: omne enim multum quiddam est. id est cum multũ pluribus modis quippiam esse dicatur: sitq; illud tanquam genus quoddam, quod plures species continet, una illarum est, omnes. quis enim dubitat, quin omnes multi sint? Adiungit autem statim aliud post hæc uerba exemplum, sumptũ & ipsum ab eodem poëta, ubi describit septentrionem ursamq;, quod fecit ille duobus locis: in utroque enim opere tribus iisdem uersibus usus est, & cum in Iliade ornatum clipei exponit, quem Vulcanus, rogatus à Thetide, Achilli fabricauit: & cum in Odyssea Vlyssem nauigationi intentum aspicere cœlum finxit: fungebatur enim ille tunc munere gubernatoris. ait igitur ambobus in locis, ipsam intelligens. Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο. Vocabulum autem οἴη ualet sola: quare accusabatur poëta, qui solam ursam dixisset non occidere: vnumq; illud sidus expers esse lauacrorum oceani, cum aliis etiam quibusdam sideribus hoc contingat. Succurrit autem ipsi acerrimus ipsius amator, affirmans hic etiam translationem esse: intellexisseq; Homerum ursam, maxime insigne, clarumq; ex omnibus sidus, quibus hoc contingit, non mergi in oceano, id est non occidere. in uoce igitur οἴη, quæ prima est eius uersus, omnis uis posita est defendendi poëtam, ex qua etiam nascebatur criminatio, quia quamuis & ipse uelit uocabulum illud ualere solam, tamen cogitans, quæ sola sunt, magis illustria nobiliaq; esse, ita opem ferri posse poëtæ affirmauit. nec tamen liberare culpa putare debemus poëtam, quod ornauit hunc uersum splendidissimis translationibus: neque enim illæ quicquam ualent, ad culpam hanc, quæ obiicitur, defendendam: peccatum enim erat in sententia. quare oportet, qui tueri poëtam uelit, ostendere aliam inde sententiam atque æmuli putabant, elici debere. Cum igitur translato uerbo prolatum hoc dixisset, confirmans id, inquit Quod enim maxime nobile, solum est. nam copia reddit res uiles: eripitq; ipsis omnem dignitatem. Non est autem hoc unum aliquod eorum generum translationis, quorum supra ipse meminit, & quæ propriè hoc nomine appellantur, sed potius τρόπος, ut grammatici huiuscemodi non nullas traiectiones uerborum uocant. quo autem vocabulo separatim hanc ipsam nominent, cum communi multorum nomine, id quod in illis eximium ac præstans est, appellatur, notum est. Eustathius quoque uidit hunc tanquam scopulum, & quomodo declinari posset, ostendit: inquit enim solam dictam esse non mergi fluctibus oceani, è numero scilicet siderum eorum, quæ supra nominata forent, & collatam cum illis. sed aliam etiam rationem monstrat, qua poëta extra culpam poni possit. Virgilius uero, cum hunc uersum expressit, hoc omisit, ueritus ut existimare licet, hanc reprehensioné, inquit igitur. Arctos oceani metuentes æquore tingi. qua etiam de causa numero multitudinis usus est. arctosq;, inquit, non arctũ, ut ille fecerat. nam non deerant etiam qui in hoc Homerum insimularent, quod uideretur nescisse duas illas esse, cũ arcton dixisset. Sed de omni hac re disseruit etiam Strabo non longè à principio j. libri, poëtamq; studet liberare omni huiuscemodi culpa.

Κατὰ δὲ προσῳδίαν. ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τὸ. δίδομεν δὲ οἱ. καὶ τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Per accentum autem, quemadmodum Hippias Thasius dissoluit illud; δίδομεν δὲ οἱ. nec non illud οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Affert aliam rationem dissoluendi criminis, quod poëtis obiicitur: illa autem est, cum sono vocis immutato, variatur notio alicuius verbi, & hoc pacto longè alius sensus inde elicitur, atque ille, qui reprehendebatur. paruo igitur negotio magnum incommodum depellitur. Vsum verò ipsa Hippiam Thasium (Thasium autem addit, ut distinguat ipsum ab altero Hippia magni & ipso nominis, qui Eleus itidem à patria appellatus est) docet magno crimine poëtam liberasse: incessebatur enim vulgo Homerus, qui fecisset Iouem mentiri: falsisq; promissis conicere in grauissimum malum Agamemnonem, quo nihil uidebatur minus conuenire Ioui opt. max. nam unum hoc esse ex illis, quæ à Platone in ij. de rep. reprehensa sunt, arbitror notum esse: cum enim inquit multos locos Homeri libenter prædicare soliti simus, hunc nullo pacto laudabimus. Verbis autem quibus ipse vsus est reliqua exponam: inquit enim. τὴν ἐνύπνιον πομπὴν ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι. Putabatur igitur flagitium hoc cõmisisse in ij. Iliadis, ubi præcipit somnio, ut ad Agamemnonem iret, atque ipsi suis verbis significaret, ut copias Græcorum armaret, ac prœlium cum Troianis committeret: futurum enim ut victoriam inde, gloriamq; magnam reportaret. & sanè in animo habuit imponere Agamemnoni Iuppiter: studuitq; vt ille pugnaret vna ea de causa, ut plagam aliquam illic insignem acciperet, sed omnis quæstio est, an uoluerit hoc ipsi suis verbis significari, quod indignissimum videtur: siue mãdauerit somnio, ut ipsum hoc polliceretur Agamemnoni, ut accipi debere locum illum astutè cogitauit Hippias. Omnis autem ratio in eo manebat, quomodo pronunciaretur particula οἱ: nam diuerso eius uocis accentu, diuersus etiam sensus efficiebatur: nunc enim articulus est nominandi casu, qui referatur ad deos: nunc verò dandi casus est, qui ualeat αὐτῷ, id est ipsi illi Agamemnoni. Quod si ita capitur, ut dixerit, nos ipsi facultatem ei damus obtinendi magnam gloriam, non conuenit hoc probitati Iouis. Si verò ita accipitur. Tu ipse nuntia ei, nos ipsi concedere amplam gloriam, non inurit notam Ioui: neque enim immiscet ipse illic personam suam. in hoc igitur manet ratio purgandi poëtam. Nisi quis potius putet existimasse Hippiam δίδομεν pro διδόμεν legendum esse, mutato ita sono eius uocis, ut è prima in secundam mediamq; syllabam transferatur: hoc enim pacto cum διδόμεν, sublata inde postrema syllaba, pro διδόμεναι positum fuisse intelligeretur, liberaretur omni culpa Homerus: somnio nanque ipsi mandatum foret dilargiri, pollicerique; suis uerbis gloriam ex eo facto Agamemnoni: quod uidetur etiam obscure indicare Aristoteles in libro sophisticorum Elenchorum, quo loco plenius aliquanto eandem rem persequitur, his uerbis. ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐντέλλεται διδόναι. utitur enim hoc ipso indefinito tãquàm in ipsum conformato illo, non vno modo à consuetudine variato nomine, quod à poëta suo iure usurpatum fuerat. Hæc autem res tanti momenti fuit: ac tam indignum uisum est apud Homerum hoc protulisse Iouem, ut uersus hic à recentioribus inde sublatus sit; neque enim critici, qui hoc fecerunt, rationem Hippiæ cognouere in constituenda ea sententia: aut si cognouere, non probauerunt: omnemq; scrupulum inde euellendum esse censuerunt. Alterum exemplum, quo eadem ratione comprobat posse dissolui crimen, sumptum est è xxiij. libro Iliadis, vbi poëta indicat, quem terminum cursus equorum posuerit Achilles; illud enim signum, cum satis certum, & quod fallere nullo modo possit, esse dixisset, appellauit lignum aridum supra terram eminens spatio passus, vel quercus, vel piceæ: additque statim, τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. Cum autem particula οὐ ita scripta olim foret, vt præter spiritum, & illum quidem grauem, accentum etiam circumflexum haberet, accusabatur Homerus, qui sibi ipsi repugnaret: ita enim interpretor: & hanc causam fuisse puto, cur ille reprehenderetur, quod cum supra lignum illud aridum esse dixisset, partem eius

nunc imbribus assiduis putrescere dixerit. Volui autem quid sentirem patefacere: quodque hic parum considerate prolatum aliqui arguerent, aperire. nam Pseudalexander ille interpres Elenchorum in eadem fallacia explicanda (& ipso enim hoc ut altero quoque exemplo illic auctor vsus est) tantum narrat solitum exagitari poëtam, tanquam rem absurdam dixisset. Qui igitur purgare Homerum voluit, affirmauit eos improbe facere, qui aliter vocem eam pronuntiarent, ac poëta ipse pronuntiari voluisset: particulam nanque eam esse negandi: respondereq; ita sensum eorum verborum superiori sententiæ, cum ualeant, quod lignum nulla vi imbrium putrescit.

Τὰ δὲ διαιρέσει. οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Αἶψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι, Ζωρά τε πρὶν κέκρητο.

Hac autem diuisione. Ceu Empedocles. Extemplo autem mortalia nata sunt, quæ prius didicerant immortalia esse: Meraq;, quæ prius distincta erant.

Docet nunc dissolui etiam crimina non nulla, quæ obiiciuntur poëtis, diuisione, id est aliter distinguendo partes quasdam orationis, atque illi distinguunt, qui ipsos insimulant. Exemplum verò huius rationis ponit locum Empedoclis, in quo ille diligenter tradebat, quomodo hic ornatus rerum, aptaq; singularum partium distinctio, lite dominante, conflata foret. Citantur a Simplicio plures ipsius versus in primum naturalis auscultationis, in quibus etiam hic ipse locus est. notum enim nobis esse debet, ex ipsius decretis, cum in longo certamine superior facta est amicitia, omnia confundi ac permisceri: gignique aceruum quendam rerum, qui tamen immortalis sit ac diuinam naturam habeat. postea verò, conuersis rebus, cuncta illa distingui ac separari, quæ illic coaceruata, simulq; mixta erant. Cum igitur ille hoc caneret, in aliis multis hos versus effudit. Αἶψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι: Ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα, διαλλάξαντα κελεύθους. In quibus prioris uersus sententia difficultatem nullam habet: inquit enim poëta: mutato cursu, institutoq; alio genere motus, subito mortalia facta esse, quæ prius immortalia erant: in altero verò scrupulus magnus est: nam si in eo quoque ut in superiore, aduerbium πρὶν coniungatur cũ inferiore verbo, ut sit τὰ πρὶν κέκρητο, aduersabitur consilio poëtæ, ueritatiq; ipsius rei. quare reprehendebatur Empedocles ab iis, qui ita interpungebant orationem. Quod si ita illa distinguitur: aduerbiumq; illud antecedentibus uerbis adnectitur hoc pacto ζωρά τε τὰ πρὶν, nihil absurdi falsiq; restabit. Ope igitur distinctionis, tenuiq; hac animaduersione, remedium adhibetur magno malo: repugnasset enim manifestò, falsumq; fuisset si dixisset, confusa, vniusq; naturæ reddita esse, quæ prius separata fuerant: res enim contra se habebat. Animaduertendum autem, cum eadem hac ratione & fallaciæ quædam in disputando orantur: nec non etiam eædem dissoluantur, in libro sophisticorum Elenchorum, ubi etiam eodem nomine utitur: inquit enim. παρὰ δὲ τὴν διαίρεσιν, significare Aristotelem non eandem penitus semper rationem: quod exemplis, quæ ponit, intelligitur. nunc enim, explicare rem uolens, inquit. Vt si aliquis esse dixerit quinque, duo & tria: & imparia & paria: qui nanque hoc facit, non vtitur interpunctione, neque separat ita partem aliquam ab alia, sed diuidit partiturq; uocem aliquam, siue rem, in duas partes. Nisi fallor autem contrarium huius est compositio, cuius meminit etiam Quintilianus. Cicero præterea in erudita illa epistola ad Pætum, duabus his contrariis inter se rationibus ostendit obsceni aliquid dictum esse posse astutè demonstrari. Suspicari igitur debemus modum etiam hunc ab auctore hic intellectum, quamuis exemplo illum breuitatis causa non illustrarit. Nam quin huius etiam modi, quem hic loco hoc Empedoclis declarat: quiq; aliter interpungendo orationem conficitur, illic meminerit, dubitari non potest. Exemplo autem duorum uersuum: quorum prior senarius est, posterior verò hexameter, hoc eo loco explanat: inquit enim. οἷον ἐγώ σ' ἔθηκα δοῦλον ὄντ' ἐλεύθερον. καὶ τὸ πεντήκοντ' ἀνδρῶν ἑκατὸν λίπε δῖος Ὀδυσσεύς: aliter enim interpungendo

pungendo orationem accipi potest, seruum factum, qui prius liber erat: contraque seruitute liberatum, qui prius seruiebat: Eodemq; pacto è quinquaginta hominibus centum viuos reliquisse Achillem: quod manifesto falsum est, nec effici vlla ratione potest: & separando prius verbum πεντήκοντα, ab eo quod consequitur, generandi casu posito, quinquaginta eundem è numero centum virorum, qui prius erant, reliquisse, dimidia parte illorum cæsa: quod consentaneum est. respondet igitur hoc exemplum Empedocleo illi loco, ut apparet. Vsus est Quintilianus sententia huius versus; in Latinum sermonem versi, libro. vij. quo loco de ambiguitate subtiliter disseruit: ita enim quoque manifesto oratio ambigua incertaq; fit: neque enim intelligitur liquido qui sensus fuerit eius, qui ita scripsit, potius quàm locutus est, sublatis interpunctionibus. nam in dicendo. si quis diligenter attenderit, non potest facile induci: solent enim qui loquuntur distinguere interuallo aliquo temporis sententias. Plures verò locos in veteribus scriptoribus reperiri, qui aliter distingui possint, notum est. Huiuscemodi autem etiam est illud Terentij. Audiui Archilis iam dudum Lesbiam adduci iubes. quærebatur enim illud Iam dudum, superiorine, an inferiori parti hæreat: & si non accidit illic, quod in exemplo Empedoclis, vt altera sententia magnopere reprehendatur. Donatus hoc explicans, inquit. Vtrum Iam dudum audiui, an Iam dudum iubes, incerta distinctio est.

Τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ. παρῴχηκε δὲ πλέων νύξ: τὸ γὰρ πλέων, ἀμφίβολόν ἐστι.

Hæc autem ambiguitate. παρῴχηκε δὲ πλέων νύξ; *illud enim* πλέων *ambiguum est.*

Tradit nunc vindicari etiam à criminibus poëtas, auxilio sententiæ incertæ atque ancipitis: hoc autem fit, cum ostendimus longe etiam alium sensum inde elici, quàm qui insimulat ipsum, facit: nec enim illo tantum modo, quem putat, posse ipsum accipi. Non manere verò ἀμφιβολίαν in singulis verbis, sed in pluribus, arbitror notum esse: cum enim uaria, multiplexq; notio est alicuius vocis, vocatur illa ὁμωνυμία. Nec repugnat, quod auctor, postquàm exemplo Homeri rem patefecit, in quo verbum esset πλέων, affirmauit illud esse ambiguum: ambiguum enim ipsum appellauit, quia inde præcipue nascitur sententiæ illius obscuritas: nec tamen illud solum gignit hanc difficultatem, sed vnà cum eis, quibuscum coniunctum est. Sumptum autem illud est è x. Iliadis, quo loco Vlysses Diomedem hortatur; postquam ab eo socius ascitus fuerat nocturnæ illius, periculosæq; expeditionis, vt properent: ostendere enim volens festinandum esse, vtitur signis quibusdam, quæ manifesto declarant tempus, illi negotio gerendo aptum, elabi: in quibus etiam hoc posuit, quod ipsius uerbis exponam. παρῴχηκε δὲ πλέων νὺξ τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται. Videbatur autem absurdum, si caperetur, dixisse poëtam noctem abiisse plus duabus partibus, quia statim sequitur, tertiam partem adhuc restare; atque integram relictam esse: necesse enim erat aliquam partem ipsius consumptam esse, si illud verum fuerat. defendebant igitur poëtam hoc pacto, ut conijcere licet: neque enim auctor accuratè rem exponit, sed tantum tradit in hoc verbo πλέων causam manere ancipitis orationis; siue enim dicebant duarũ partium maiorem partem elapsam esse; ut restaret pars quædam illarum: & tota pars tertia. siue noctis plura abiisse. id est tempus noctis, quod constat duabus ipsius partibus: minus vero; id est vnã plenã integramq; partem relictam esse: indicat enim Eustathius quoq; duobus modis legi solitum eum locum esse. nam & πλέων, ut testatur: & sine vltima littera, πλέω scriptũ in quibusdam libris offendebatur. Apud Hesychium etiam hæc verba leguntur: quę manifestò sunt declaratio huius loci. πλέω νύξ. τῆς δύο μοιρῶν πλείων μοῖρα νυκτὸς αἱ δύο μοῖραι. ὁ τρόπος κάκεμφα.

Τὰ δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως. οἷον τὸν κεκραμένον οἶνόν φασιν εἶναι. ὅθεν πεποίηται, κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο, καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους.

μένους. ὅθεν εἴρηται ὁ Γανυμήδης Διὶ οἰνοχοεύειν, οὐ πινόντων οἶνον. εἴη δ' ἂν τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν.

Hæc autem secundum consuetudinem locutionis. Ceu aqua temperatum, vinum inquiunt esse. Unde illud à poeta dictum est. Ocrea recens fabrefacti stanni: & ærarios fabros, qui ferrum exercent. Unde dictus est Ganymedes Ioui οἰνοχοεύειν, id est vinum ministrare, cum tamen dij non bibant vinum. Esse autem hoc potest per translationem.

Adiungit non nulla præterea crimina poëtarum tentari, si quis doceat quod reprehenditur, ex consuetudine sermonis prolatum fuisse: spectasseq; illic poëtã vsum potius multitudinis, quàm rei veritatem, cum sic pleriq; omnes loquantur. Explanare autem quod dicit volens, inquit. Ceu dilutum, temperatumq; aqua vinum, multitudo tamen vocat vinum: κεκραμένον enim dicens manifesto intelligit vinum, cui aqua mixta fuerit: ita enim passim hoc quoque nomen capiebant, quod ipsius etiam crebris testimoniis confirmatur. in iij. enim segmento problematum, quo loco de ebrietate multa quærit, hoc nomine sæpe ipsum appellat. Quare exemplo huius locutionis, cum ipsi etiam peruulgatum vsum sequuntur, atque aliquid, quod vero penitus non respondeat, verbum vsurpant, excusandi sunt. nam illud, quod à poëta itidem dictum est. κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο, eodem hoc consilio prolatũ fuisse affirmat: sciebat enim Homerus materiam illam, quam significat id verbum, ocreę conficiendæ idoneam non esse: sed consuetudinem secutus, quæ multa huiuscemodi committit, pro nomine veræ materiæ hoc posuit. Verba autem, quæ citat apud Homerum leguntur in xxj. Iliadis, vbi poëta narrat Agenorem percussisse iaculo tibiam Achillis, ita vt arma, quæ partem eam corporis tegebant, ingentem sonorem ediderint. totus ille locus est. Ἀμφὶ δέ οἱ κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο σμερδαλέον κονάβησε. πάλιν δ' ἀπὸ χαλκὸς ὄρουσε βλημένου: οὐδ' ἐπέρησε. Adiungit autem statim Aristoteles aliud verbum, quod & ipsum, vt superius illud οἶνος, vulgo vsurpabatur, longe alio intellectu, quàm illo, quod propriè valebat. illud verò est χαλκέας: ita nanque vocabantur fabri ferrarij: consuetudoq; ita nomen hoc capiebat: cum tamen si quis vim, quæ subiecta est huic nomini materiamq; spectet, ita appellari debeant, qui æs tractant. Eadem hac ratione prolatum esse illud Homeri affirmat, cum dixit Ganymedem Ioui vinum ingerere: hoc enim valet οἰνοχοεύειν: quamuis Græcum hoc iunctum sit: iunctum autem è duobus nominibus, quorum alterum significat vinum: alterum verò eiicere ac fundere: vt enim in nomine fabrorum illorum materia immutata est à multitudine, ita in hoc, quod valet ministrare, à poëta ipso. nam veritati etiam hoc non respondere, docuit addendo, cum dij vinum non bibant: alia enim potione illi vtuntur, ipsorum propria, id est nectare vocato. Locus in quo hæc verba leguntur, est vbi Æneas magnificè narrat Achilli originem suæ stirpis, ante quàm pugna inter ipsos inciperet: cum enim Troem tres liberos suscepisse ostendisset, qui fuit vnus è maioribus ipsius, & in illis Ganymedem, de Ganymede ipso loquens ait. Ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων· Τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν. Non oportere autem arbitror hunc ordinem sententiarum improbari: ita enim vt in excusis libris, in calamo quoque exaratis omnibus legitur: nec video cur merito debeat recepta lectio displicere: in qua, ut docui, omnia certa & plana sunt. nam quamuis Aristoteles narrauerit, consuetudinem loquendi capere οἶνον, pro temperato aqua vino, quod vocabulum merum purumq; vinum significat, cum contra illud alio humore mixtum valeat, non sequitur, vt in quo de vino rursus infra agitur, statim collocari post hoc debeat: neque enim materia spectatur, sed ratio eadem: eadem autem prorsus ratio poëtæ fuit, appellantis κασσίτερον, quod suo proprioq; nomine σίδηρον vocari debuit, quæ multitudinis est, communisq; vsus loquendi, vocantis temperatum aqua vinum, simpliciter vinum: eademq; vis est sententiæ inferioris. nam si consuetudo vocat χαλκέας fabros ferrarios, quod verbum ab ære deductum est, excusari

debet

debet poëta, qui dixit, Ganymedem uinum Ioui ministrare, quamuis nectar, non vinum sit, quod ingerit. nulla igitur perturbatio est in hac lectione: omniaq; egregiè sibi ipsis respondent: contraq; potius in ea, quam fictam ex ingenio puto ab aliquo, confusum mihi quiddam videtur. Nam illud etiam; quod in omnibus scriptis eodem pacto se habet, rectum puto. intelligo autem quod à sententia, quæ sequitur, abest particula negandi οὐ: illa enim temerè olim irrepsit in excusos libros: & si acutè attendimus, corrumpit verum sensum: auctor enim significare voluit, loca non nulla huiuscemodi, quæ reprehenduntur in poëtis, quemadmodum ea ratione, quam docuit, defendi possunt, id est ostendendo ea prolata esse ad imitationem consuetudinis; ita etiam alio modo, id est affirmando verba illa translata esse: quomodo ipse antea declarauit dissolui multa, quæ improbè obiiciuntur poëtis. Dubitandum autem non est, quin duo hi loci Homeri, qui insimulabantur, ita quoque purgari possint: & cum stannum pro ferro posuit, & cum vinum pro nectare. Præterea notum esse puto hoc etiam ipsum crebro fecisse in Elenchis sophisticis, vt postquam tradiderit rationem captionis alicuius refellendæ, addat etiam alium modum, quo idem efficiatur: vni enim alicui malo sæpe plura remedia adhibentur. legendum igitur vna cum veteribus exemplaribus. εἴη δ' ἂν τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν. nec ita accipi videtur debere locus hic, vt qui in Latinum sermonem hunc librum vertere voluit, fecit: ita enim reddidit. Id quod per translationem dici neutiquam potest: quem etiam, qui sententias auctoris explanarunt secuti sunt. quis enim dubitat, quin ratio nunc tradita translationis modus non sit: sed valet, ut docui, extremum hoc. Liceret etiam hoc scilicet crimen dissoluere, affirmando translato verbo vsum esse poëtam: & deniq; modo illo, qui supra vocatus est κατὰ μεταφοράν. non est autem indicandi modo, & quod rem præsentem monstret, uerbum hic positum, ut reddi debuerit, potest: sed longe alio modo, ut apparet: & quod valet, posset etiam per translationem subleuari, & ab insectatione aduersariorum defendi. in manu igitur eius, qui pugnat pro dignitate poëtæ, est, vtro eorum malit, vti: quamuis Aristoteles videatur, quam nunc rationē exposuit, propriam esse huius culpæ frāgendæ existimare.

Δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν ποσαχῶς ἂν σημαίνειε τοῦτο, ἐν τῷ εἰρημένῳ. οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, τῷ ταύτῃ κωλυθῆναι.

Oportet autem & quando nomen aliquod subcontrarietatem aliquam visum fuerit significare, attendere quot modis vtiq; significaret hoc, in eo, quod dictum est. Ceu, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, quod hac prohibitum sit.

Modum alium tradit, quo refelli aliquando possit, inaneq; esse ostendi, quod obiicitur poëtæ: cum enim sæpe plures sint notiones alicuius nominis, præcipit nobis, ut cum sententiam aliquam reprehendi uidemus, quia illic aliquid sit, quod repugnare atque aduersari sibi ipsi dicatur, perscrutemur diligenter omnes eius significatus: ac si inuenimus aliquid etiam ipsum valere, quomodo si accipiatur, omnis repugnantia inde tollatur, affirmemus eo sensu à poëta illic sumptum esse: atque ita omne studium aduersarij in accusando eludamus: hanc arbitror vim esse huius præcepti: quod sanè valdè concisè ab auctore prolatum est. Exemplo verò illustrare ipsum volens, vsus est Homeri loco, qui est in xx. libro Iliadis: commemorans enim illic poëta pugnam Æneæ cum Achille, dixit, spiculum ab Ænea missum clipeum Achillis percussisse: cumq; quincuplex ille foret, non potuisse omnem illam texturam penetrare: sed duabus iam partibus transactis, nequiuisse tertiam, quæ ex auro erat, perforare: qua in re exponenda vsus est poëta illis verbis, quæ citat Aristoteles. Cum autem ἔσχετο sæpe valeat hæsit adfixumq; illic stetit, si de spiculo ita locutus foret, profecto repugnasset, quia nihil huiuscemodi legatur illic contigisse. Pelias enim hasta hæsit clipeo Æneæ: unde postea ipsa inde Neptuni opera exempta fuit, & ante pedes Achillis collocata, non contra. fortasse igitur hoc visum quibusdam olim est illic sibi

pacto locutus est. οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων. & non multo post τὰ περὶ τὸ Ἰκάριον: sed etiam ante hunc ipsum, de quo quærimus: ac prius quàm incepisset tradere, quæ obiiciuntur poëtis: & quomodo eadem dissoluuntur, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν: quo tamen loco supra ἄλογα posuerat: integer enim ille est ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα. τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά: & quæ sequuntur. Inde autem perspici posse arbitror hic quoque idem verbum intelligi debere, & reliquis omnibus locis; quos indicaui: nisi aliquis contendat, quod communius est, ἐπιτιμήματα illo articulo significari: quod tamen non magni ad sententiam refert. Nam quod paulo post inquit. τὰ δὲ, πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα, δεῖ διαλύειν, sine dubio referri debet ad ἐπιτιμήματα. Et sanè præcipue hac culpa Homerus laborabat, quod diis immortalibus multa tribuisset indigna sanctitate eorum, quod etiam Cicero in eo reprehendit, affirmans ipsum humana ad deos retulisse. sed non Homerus solum, uerum etiam alij poëtæ. Iniquo autem animo ferunt mortales maiestatem deorum lędi: crebræq; in poëtas eade causa expostulationes. Tetigit etiam hoc Plutarchus in libro, vnde sæpe supra testimonia citaui: vt non multo etiam infra faciam. Eius autem hæc verba sunt. ὅταν οὖν ἄτοπόν τι καὶ δυσχερὲς ἐν τοῖς ποιήμασι λέγηται περὶ θεῶν ἢ δαιμόνων ἢ ἀρετῆς. & quæ sequuntur: hæc enim quum à graui aliqua persona apud poëtas dicebantur, docet, accepta vt vera, & non ut ad tempus edita, obesse magnopere animis imperitorum. Adiunxit autem testimonium Xenophanis Eleatæ, qui priscus physicus fuit, vel potius theologus: in primis enim naturam deorum inuestigauit. ipse igitur de rebus obscuris, cuiusmodi esse pleraq; arbitrabatur, ita sentiebat: intelligebatq; fieri posse vt homines aliquando temerè inciderent in veritatem: quod tamen, quia incertum foret, quando contigisset, nihil valebat ad res illas percipiendas. eam verò ipsius opinionem si hic ab eruditissimo magistro tactam esse existimabimus, ut sanè factum videtur: cur enim aliter ipsum hic appellaret? oportebit illud ἔτυχεν, capere: hoc nanque ipso Xenophanes quoque verbo vsus est, hoc sensu: ut illi, qui hoc de diis immortalibus protulerunt, verum dicerent, fortuito temereq; factum esse. Sed tamen ita quoque restat scrupulus non paruus in iis verbis, quæ sequuntur apud auctorem, ἀλλ' ἔφασι τάδε. aduersantur enim illa apertè sententiæ ipsius. Quare non nulli ausi sunt ea emendare: legendumq; putarunt, sublata particula negandi, ἀλλὰ φασὶ τάδε. eidem autem vulneri aliquis, non diuersa ratione mederetur, qui syllabam, in qua negandi vis est, retineret sanè: auctam tamen illam, & in vocem οὕτω conformatam. Sed postquàm intelligitur correctione omnino locum egere, longe aliam viam purgandi ipsum indicabo, vt macula sit non in hoc, sed in ea, quæ sequitur voce: legiq; debeat pro φασί, non valde dissimili nomine, σαφῆ. Admonuit autem me, ut ita putarem, locus ipse Xenophanis, quem videtur hic Aristoteles significare. legitur verò ille apud Sextum, & non uno sanè loco. capite igitur, quo quærit. Si est regula & iudicium vllum veritatis, ubi inquit ex opinione aliquorum Xenophanem vnum ex illis esse, qui nihil percipi posse affirmarint. quod illi probare soliti essent verbis ipsius, hos ipsos versus ponit. Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν· οὐδέ τις ἔσται Εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών, Αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε· δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. Quis igitur & ex materia, de qua agitur: & ex verbis ipsis, valde similibus, non facile credat eò perspexisse Aristotelem: ac postquàm incœperat, rationem ipsius plenius etiam, quàm necesse hic erat, explanasse. nam si quod ad locum ipsum, quem in manibus habebat, explanandum pertineret, ponere tantum voluisset, potuit cuncta, quæ post nomen Xenophanis sequuntur, reiicere. Quod igitur apud ipsum est. εἰ τύχοι τετελεσμένον εἰπών, breui conciseq; Aristoteles dixit ἀλλ' ἔτυχεν. Sunt autem verba eius, qui contendat uerum sciri posse, & in quærenda natura deorum, & in aliarum etiam rerum vi indaganda: quia forte aliquando fit, vt aliquis, quod certum & verum est intelligat: cui sententiæ obuiam itur, dicendo. ἀλλ' οὐ σαφῆ τάδε, id est cum tamen id etiam fit, nihil plani & certi de illis rebus est. Singula autem penè verba Xenophanis, vt obscura, diligenter interpretatur Sextus: earum tamen integra explicatione nunc supersedebo, contentus locum indicasse, ac leuiter explanasse. Nec tamen non testabor huius loci Xenophanis, meminisse etiam Plutarchum in libro, quo tradit quomodo paratum legere & audire poëtas deceat adolescentem.

adoleſcentem. qui primos tantum duos verſus poſuit. oſtendit autē ille, non debere nos mirari ſi poëtis ueritas non ualde curæ eſt, cum qui nihil aliud in vita faciunt vix ipſam conſequantur. vtrurq; teſtimoniis & Empedoclis & Xenophanis, qui omnia plena tenebrarum eſſe: nec percipi quicquàm poſſe, aiebant.

Ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μὲν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν. οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων: ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος: οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί.

Fortaſſe autem non melius quidem, ſed ſic habuit. ceu quæ de armis. Lanceæ autem ipſis rectæ in ſaurotere: ſic enim tunc inſtituto quodam faciebant, quemadmodum & nunc Illyrici.

Tradit aliam rationem, qua refelli itidem poſſit crimen alicuius poëtæ. eſt autem illa, vt manifeſtò apparet, ſuperiori culpæ, diſſolutioniq́ue ipſius, contraria: non enim deſunt, qui aliquando inſimulent poëtas, quod quædam expoſuerint, non ſatis recte tractata: & quæ manifeſtò videntur inſigne aliquod vitium in ſe continere: quo pacto carpebatur Homerus, qui cum oſtendere vellet, Diomedem, vna cum ſuis copiis noctu humi ita dormiſſe, vt paratam omnia expeditaq; haberet, quæ pertinerent ad propriam ſalutem defendendam, ſubitumq́ue aduentum hoſtium arcendum, in aliis inquit ita ipſos lanceas collocatas habuiſſe, vt erectæ ſtarent, & imam ſui partem defixam tellure haberent, vel potius in inſtrumento quodam incluſam, quod ſpiculorum recipiendorum cauſa humi figebatur, ut ipſa ab omni iniuria tueretur. Cum hoc igitur ita commemoret, quidam poëtā reprehendebat, docens, hoc quod ipſe narrat, conſilio ipſorum contrarium fuiſſe: lanceæ enim ita collocatæ non poſſunt ſubito in hoſtes conuerti: aptiorq; illi tempori habitus illarum fuiſſet, ſi non rectæ ipſæ, ſed directæ aduerſus hoſtes ſtetiſſent: & in illam partem conuerſæ, vnde illi venturi exiſtimabantur: maxime cum innexæ & implicitæ in illo inſtrumento forent, vt inde repente expediri non poſſent. ita (niſi fallor) accipi locus debet. nec tamē me fugit putare Euſtathium aliud uitium in hac poſitura ſpiculorum manere. Cum igitur quicquam huiuſcemodi inuenitur: ut ſcilicet meliore via ipſum adminiſtrari potuerit, quàm illa, qua geſtum refertur, atque hoc aliquis accuſarit, reſpondere debemus veritatem poëtam ſecutum, atque inſtitutum eorum temporum. ceu hoc ipſum: Græci enim tempeſtate illa, qua bellum Troianum geſtum eſt, ita faciebant: fuitq; ille mos eius ætatis. Vt autem hoc probet, oſtendit veſtigium illius rei adhuc reſtare in Illyricis populis. Quare cum errore hoc emendato à Græcis, quædam adhuc gens, quæ non tantopere rem militarem expoliuerit, vt Barbara, vetus inſtitutum retineat, credi facilius poteſt Græcos etiam olim in hoc vitio verſatos. Non eſt igitur hoc erratum poëtæ, qui fideliter commemorauit, quod factum eſt, ſed culpa eorum temporum: nec tamen Illyrios potiſſimum auctor appellauit, quia illis quicquam cum Diomede ea tempeſtate, & fortaſſe etiam poſtquam ſita è regione loca occupauit, fuiſſet. ſed eam vnam gentem eſſe ſciebat, quæ veterem adhuc morem retineret. Eodem autem pacto probauit in problemaſin, quod illic conſtituere opus fuit: cum enim cauſam afferre vellet, cur cantus quidam vocarentur νόμοι: dixiſſetq; id fortaſſe factum eſſe, quia priſci, antequàm litteras haberent, ſoliti eſſent canere leges, ne ipſas obliuiſcerentur, ut facilius hoc verum eſſe probaret, addidit. Quemadmodum adhuc apud Agathyrſos mos eſt, ut ſcilicet rudis illa gens veterem conſuetudinem retineret, quam Græci, litteris apud eos inuentis, abieciſſent.

Περὶ δὲ τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταί τινι, ἢ πέπρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον, ἢ εἰρημένον, βλέποντα, εἰ σπουδαῖον ἢ φαῦλον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα, πρὸς ὃν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ, ἢ οὗ ἕνεκεν. οἷον ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται: ἢ μείζονος κακοῦ, ἵνα ἀπογένηται.

De illo verò, quod bene aut non bene, vel dictum eſt à quopiam, vel fa-

 ctum,

ctum, non tantum considerandum in ipsum, quod factum est vel dictum, respicientem, si ipsum probum vel improbum, verum etiam in ipsum, qui facit vel dicit, ad quem, vel quando, vel quo, vel cuius gratia: seu vel maioris boni, vt fiat: vel maioris mali, vt non fiat.

Quia sæpè in scriptis poëtarum perpendendis quæritur, rectè ne aliquid dictum sit, siue factum: an contra non rectè: docet eos, qui vindicare ipsos à criminibus volunt: existimationémq; poëtarum charam habent, non tantum spectare debere: diligentérq; examinare illa ipsa, quæ dicta vel facta sunt, cuius generis sint, cum virtute ne coniuncta, vel vitio alicui affinia: hoc enim manifesto valet, εἰ σπουδαῖα ἢ φαῦλα, verum etiam oculos dirigere in eum ipsum, qui inducitur à poëta vel facere, vel dicere: attenderéq; diligenter aduersus quem, id est personam eius, cum qua loquitur: vel in quem id ipsum molitur ac gerit: sæpe enim hinc nascetur occasio multarum criminationum diluendarum: non pauca enim quæ merito reprehendi potuissent, si in sermone cũ hac persona prolata fuissent culpa omni vacant: si ad aliam personam referuntur. Exemplum satis accommodatum huius rei est Hippolytus Euripidis, qui quum in scena edidisset, quod posset moribus valde nocere (videbatur nanque Euripides ad periurium homines impulisse, quia Hippolytus inquit Iurani lingua, mentem iniuratam gero) purgari potest poëta, quia fecit hoc illum dixisse, quum loqueretur cum lena: voluit enim illam vlcisci, quæ ipsi imposuerat, & ad rem turpem nefariamq; gerendam hortata fuerat. nullam autem maiorem pœnam ab ea capere potuit, quàm ostendere se velle, quæ cum ipso egerat, patefacere: si nanque subito ipsam omni metu liberasset, parum prudenter fecisset: debuit enim tam scelerata mulier saltem ita angi ac male haberi. nam id, quod ore tunc protulit, animo non probasse Hippolytum, intelligitur exitu eius facti: mori nanque ille maluit, quàm fidem anui datam testibus dijs immortalibus violare. eadem ratio est illorum, quæ fiunt: ipsa enim quoque mutata persona eorum, in quos diriguntur, magnopere immutantur: & nunc laudi, nunc vituperationi dantur. Vt autem hoc diligenter animaduertisse valde prodesse dicit, ita reliquas omnes res, quæ quia facto omni dictoq; hæreant, & quasi ipsa ambiant, à Græcis περιστάσεις vocatæ sunt. Post personam autem, in quam illa dicuntur aut fiunt, tempus ponit: tempus enim quoque sæpe subsidio est, & remouet culpas à poëtis non paruas: quæ nanque quibusdam temporibus prolata aut gesta, culpæ alicui affinia sunt: aliis laudem potius merentur. Significauit verò hoc, cum inquit ὅτε: nam quod sequitur, postrema litera tantum immutata, ὅτῳ, valet instrumentum: in eo enim quoque uis non parua est ad augenda vel minuenda ea, quæ obiciuntur poëtis. Post hoc finis sequitur: finem enim sine dubitatione, consiliumq; eius qui fecit, aut dixit, significauit, cum οὗ ἕνεκα inquit: ut ille enim obtineatur, reliqua omnia quæ antecedunt, fiunt. Interpretatur autem diligenter hoc ipsum, quod extremo loco posuit: docetq; multum meritò hoc ualere ad factum alicuius defendendum: insimulatur enim aliquando quispiam; consiliumq; ipsius reprehenditur, qui facere elegerit id, quod incommodi quiddam in se habere intelligitur. quod si ostenderet qui fecit, fecisse maioris boni adipiscendi causa, æquoq; animo id mali sustinuisse, quia nulla alia uia erat boni, quod inde nasci debebat, consequendi, constituitur consilium eius, quod ante exagitabatur; eodem pacto purgatur ille, prudenterq; fecisse demonstratur, si malum illud modicum sustinuit maioris mali depellendi causa: quod enim inquit de maiore bono auctor, ἵνα γένηται: & de maiore malo, ἵνα ἀπογένηται, manifesto ualet, ut illud existat, ueniatq; ad nos: contraq; ut hoc arceatur, à nobisq; remoueatur. Arbitror autem rationem hanc pertinere ad formam eam, quam uocauit. εἰς λύσιν: docet enim nunc si poëta arguitur, quod personam aliquam induxerit, quæ quippiam dixerit aut fecerit, quod merito reprehendi possit, aut speciem habeat nocendi, quomodo illud defendi purgariq; debeat. Vt vero hic eleganter inquit εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον ἢ εἰρημένον βλέποντα, ita in iij. libro πολιτικῶν ait. οὐ μὴν ἐς ταυτὸ βλέψασ᾽ ἐμοί.

Τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν. οἷον γλώττῃ. Οὐρῆας μὲν πρῶτον: ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας. καὶ τὸν Δόλωνα. Ὅς ῥ' ἤτοι, εἶδος μὲν ἔην κακός; οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον: ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν: τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ Κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσι: καὶ τὸ Ζωρότερον δὲ κέραιε, οὐ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον.

Hæc autem, ad locutionem respicientem, oportet dissoluere. Ceu lingua: Οὐρῆας quidem primum: fortasse enim non mulos dicit, sed custodes. & Dolonem. Qui sane specie quidem erat malus, non corpore incompositum, sed facie turpem. εὐειδῆ enim Cretes vocant, quod pulchram faciem habet. & illud Ζωρότερον δὲ κέραιε, non merum, vt temulentis, sed citius.

Cum plures iam rationes tradidisset dissoluendorum criminum, quæ poetis obiiciuntur, ostendit nunc posse quoque non paruas ipsorum reprehensiones confutari, si quis locutionem attendat. non quia poetæ tunc accusentur ut male uocibus aliquibus usi, aut quia ipse nunc hanc curam suscipiat: supra enim ipsos diligenter purgauit contra illos, qui improbe poetas hoc nomine accusarent, sed quia hoc pacto significabuntur non ita sensisse de non nullis rebus, ut falsò putabatur ab illis, qui perperam voces eorum accipiebant: & non eo sensu, quo poetæ protulerant. in superioribus autem modis defendendorum poetarum, nũquam ad notionem verborũ accessum est, neque auxilium inde petitum. quare huic generi nunc incumbit: primumq; cum initio atrocis illius pestilentiæ describendæ Homerus commemorasset, morbum eum primum οὐρῆας inuasisse: uocabulumq; illud mulos uulgò significaret, reprehendebatur à multis, quia causa non apparet, cur potissimum muli primi corripi eo morbo debuerint. inquit igitur. Fortasse poetam non mulos ea voce intellexisse, sed custodes vigilesq;: ipsos nanque potuit subitò pestilentia corripere, ut qui extra castra manebant, saluti cõmuni prospicientes: aduentumq; hostium explorantes: in illos enim primos incurrere debuit morbus ille, qui à deo missus erat: & tanquàm impressio quædam hostilis in castra irrumpere parabat. adiuuat autem hũc sensum, quia statim canes appellantur, quorum opera etiam in hac re vti consuerãt: sunt enim excubitores acerrimi, & facile quidquid aduẽtat, sentiunt: quamuis in Capitolio tuendo ab anseribus uicti fuerint. in hos igitur quoque, ut in milites, quorum curæ idem hoc commissum foret, primos pestilentia grassata est. putare autem debemus, notionem illam, qua οὐρῆας custodes vocabantur, non propriam fuisse uerorum Græcorum, sed alius generis. nam testatus est Aristoteles monstrando hoc, linguam esse, peregrinamq; vocem, discuti id crimen: &, quod sequitur, manifesto tradit Cretarum esse vocabulum, cum aliud à consuetudine significat: inquit enim. Solitũ etiam esse vexari uersum illum è xx. libro Iliadis, quo de Dolone Troiano agens, ait. Ὅς ῥ' ἤτοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης. cum enim εἶδος, id est species, uulgo acciperetur pro forma totius corporis, atque omnium membrorum structura: dictusq; apertè foret Dolon, malam illam vitiosamq; habuisse, videbatur sibi ipsi repugnare poeta, quia statim addidisset, fuisse illum magnum cursorem: requiritur enim egregia partium corporis compositio, ut aliquis in cursu uelox sit. Huic igitur quoque crimini occurri significat, si quis uocem eam capiat non eo sensu, quo consuetudo capiebat, sed illo quo gens Cretarum: illi enim εὐειδῆ quippiam dicentes iuncto nomine, intelligunt, quod pulchram tantum faciem habet, quare separatum etiam εἶδος ea ratione significabit, faciem uultumq;: atque ita Homerus omni culpa uacabit: fieri enim potest, vt aliquis faciem turpem habeat, membra tamen omnia præclare inter se conuenientia: ex qua partium corporis iunctura, efficitur vt expeditum corpus ad currendum habeat. ope igitur huius animaduersionis: ostendendoq; illud esse externum eo loco vocabulum, dissoluitur ea criminatio. Animaduertendum autem, cum apud Terentium amore ardens adolescens exclamasset.

ὁ faciem pulchram, admonuiſse Donatum interpretem, quomodo illic id verbum accipi deberet. Reſpondet vero illud huic homini εἶδος. ait igitur. Faciem, nō modo partem corporis dicit, ſed totam ſpeciem, quæ apparet & cernitur. Tertium exemplum vindicandi hoc pacto poëtas à culpa, eſt itidem Homeri: ille nanque in ix. Iliadis, quo loco narrat Patroclum iuſſu Achillis apparaſſe conuiuium legatis Agamemnonis, facit Achillem ſodali illi ſuo mandaſſe, ut ζωρότερον miniſtraret: quod verbum uulgo ualet ἀκρατότερον. quare videbatur importunum quiddam illum imperaſſe, vt grauibus hominibus, tempore, quo maxime requirebatur officium mentis, ingereretur meracius uinum: uiſusq; eſſet fortis ille heros amiciſſimis ſuis turpiſſimum vitium exprobraſſe. Quod ſi illic capiatur ζωρότερον, pro uelocius: &, ut Ariſtoteles inquit, θᾶττον, id eſt feſtinantius, nihil reprehendi poterit ſententiaq; ualde accommodata erit: hanc autem notionem inde ductam puto, quia ζωρὸν, calidum ſignificat. qui autem calide quid adminiſtrant, celeriter ea tractant. Plutarchus in v. libro συμποσιακῶν, loco huic diſputationi ualde accommodato, copioſe ſubtiliterq; diſſeruit de hac re: pluresq; modos attulit, quibus ueteres, ingenioſi uiri, hunc nodum diſſoluere conati eſſent: in quibus etiam eſt ille ipſe, quem probauit, ab auctore ipſo excogitatus. Sed conſilio Ariſtotelis explicato, cuncta illa huc non transferam, præſertim cum hoc accurate fecerit Robortellus, nam quod huc magnopere facit, vſus eſt etiam in ea quæſtione explicanda eruditiſſimus ſcriptor, uerbo, quo noſter hic doctor, cum oſtenderet exiſtimari non poſſe Achillem præcepiſſe Patroclo, ut meracius miniſtraret, quia ipſe uino magnopere delectaretur: plurimis nanque indicijs perſpicitur, ipſum huic uitio deditum minime fuiſſe: in quibus eſt, quod in Agamemnonem contumelias iaciens, in primis temulentum ipſum appellat, ut qui omnium morborum fœdiſſimum putaret ebrietatem: ideoq; ipſam inimico homini obijceret. extremam uero hanc ſententiam his uerbis protulit, ὡς μάλιστα τὴν ... τὴν οἰνοφλυγίαν προβαλλόμενος.

Τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται, οἷον. Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι. καὶ τὸ, Ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειε. καὶ Αὐλῶν συρίγγων τε ὅμαδον. τὸ γὰρ πάντες ἀντὶ τοῦ πολλοί, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται: τὸ γὰρ πᾶν, πολύ τι. καὶ τὸ, Οἴη δ' ἄμμορος, κατὰ μεταφοράν: τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον.

Hoc autem per tranſlationem dictum eſt. Ceu, Alij quidem dijq; & homines dormiebant totam noctem. & illud. Siue hic in campum Troianum reſpiceret. Et Tibiarū fiſtularumq; vocem illud enim πάντες, *id eſt omnes, pro multis per tranſlationē dictum eſt: omne nanq; quiddam multum eſt. Et illud* οἴη δ' ἄμμορος *per tranſlationem: quod enim maxime notū, ſolum eſt.*

Cum oſtendiſſet, quomodo depelli poſſint criminationes quædam, ac dignitas poëtarum defendi, una iam rationum illarum, quæ in oratione poſitæ ſunt, docendo uerbum illud, cuius ſententia nullo modo illic quadrat, ſi capiatur ut conſuetudo id accipit, eſſe uſurpatum more externi alicuius populi, aliam nunc rationem monſtrat, non nullarum itidem criminationum diluendarum, ſiquis docuerit uerbum, cuius itidem notio eo loco abſurda uidetur, non propriè vſurpatum eſſe, ſed metaphoricè: ita enim quoque uitabitur impetus aduerſarij, & omne ſtudium ipſius in reprehendendo inane eſſe oſtendetur. vtitur autem in hac quoque re illuſtranda exemplis Homericis. Primum verò acceptum eſt è ij. Iliadis, ubi poëta commemorat ceteros omnes deos plenam noctem dormiſſe, inſimulabatur autem ille, quod dijs immortalibus ſomnum tribuiſſet: atque humanam rem ad naturam diuinam tranſtuliſſet: neque enim dij, qui laborem defatigationemq; non ſentiunt, egent requiete: & auxilio ſomni uires corporis reficiunt. Docet igitur purgari poſſe Home-

rum, si dicatur vsus verbo εὕδειν ob similitudinem metaphoricè: neque enim uerbum habebat, quo propriè, appositeq; significaret quietem illam quam putare possumus esse deorum, cum cessant ab opere. quare rectè fecit, ab hominum requiete ipsum capiens. Aut igitur exemplum manet in hoc verbo, ut significaui. aut si hoc parum probatur aliquibus, quia hoc pacto quidquid dicetur de diis, translatis verbis prolatum erit: cuncta enim sumpta sunt ab hominum muneribus & officiis, cogemur dicere spectatum esse ab Aristotele verbum iunctum παννύχιοι. quia verisimile nullo modo sit, deos integram plenamq; noctem dormire: quod ipse in mortalibus etiam illis, quibus magnæ curæ commissæ forent, accusauit: cepisseq; ipsum vniuersam noctem pro parte aliqua ipsius. Non explicat autem hic tam accuratè, in quibus nominibus translatio maneat, vt supra fecit, vbi de vocibus peregrinis disputauit. vnde hæc difficultas orta est: quia res hæc plerunq; cognitu facilior est: ac pleriq; omnes hoc intelligunt: tria enim continentia loca posuit, quæ ita defenderentur: nec vnquam indicauit in quo verbo, aliter atque poëta volebat, accepto, ille læderetur. Alterum igitur eorum est, quod in x Iliadis, de Agamemnone loquens, qui noctu multis grauibus curis conflictabatur: nec vt reliqui duces Græcarum copiarum dormire poterat, inquit ipsum cernere campos Troianos, vbi multi ignes accensi erant pernoctantibus Troianis, in rebus ipsorum secundis, extra vrbem. Absurdum autem illic videbatur (nisi fallor) quod cum media nox esset, eum dixerat poëta spectare vbi posita erant castra Troianorum: ut non multo etiam post eundem dixit acerrimo dolore affici respicientem naues Græcorum in quas illi metu perterriti confugerant: neque enim in tenebris loca spectari possunt & luminibus percipi. quare intellexit poëta eum vsum mentis oculis: & in hoc manet translatio. Non est autem verisimile Agamemnonem, sollicitum de salute suorum, ac toto animo in ea cogitatione occupatum, nunc huc, nunc illuc cursitasse, vt ea crebro videret, quæ iam cum dolore ingenti spectauerat: sed in animo motus ille, æstusq; manebat, repetente, quæ sibi molesta uiderat, ac remedium ipsis quærente. Non est autem simile exemplum superiori, nec ab Ioue prolatum id est, quamuis paulo antea poëta in collatione, similem esse æstum illum animi, gemitumq; Ioui fulgenti affirmans, mentionem principis deorum fecisset. quare sublato illo, non video qua ratione aliter hic translatio manere possit. Tertium exemplum posuit ex eodem loco acceptum, vbi poëta exponit, quæ ualde sollicitum haberent animum Agamemnonis: in aliis enim narrat ipsum Græcarum copiarum ducem uehementer perturbatum, admirationisq; plenum fuisse, audientem tibiarum fistularumq; cantum, quæ canerent in castris Troianorum. Est autem molestum hoc loco, quod apud poëtam aliter legitur hic versus, quàm citat ipsum Aristoteles: illic enim tertio postremoque verbo immutato αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν legitur. nam id quod hic eo loco est, in reliqua parte versus apud ipsum positum est: ita nanque ille terminatur. ὅμαδόν τ' ἀνθρώπων: quomodo autem hoc factum sit affirmare non ausim. quin sanè multa variata sint in eo poëta à priscis vsq; temporibus, dubitandum non est. Potuit igitur aliquis, qui elegantiam industriamq; poëtæ, quam indicat Aristoteles, in eo uerbo uertendo non animaduertisset, ἐνοπὴν illud uitiosumq; esse putans, suo ex ingenio lectionem immutasse, & è suo loco id uerbum in alienum transtulisse: cui tamen opinioni aduersatur, quod apud vetere auctorem eodem modo, ut apud poëtam ipsum, uersus ille scriptus offenditur: liber enim de Homericis allegoriis, qui nunc Heraclidis Pontici nomine falsò circumfertur, ita ipsum citat. Cum etiam satis certo appareat ex consequentibus uerbis, hic aliquid desiderari, quis scit an hinc quoque quippiam demptum sit, quod perturbet superius etiam hoc exemplum & tanquam tenebras offundat luci ipsius? in tantis igitur difficultatibus rem in incerto relinquo: studio tamen lectorem adiuuandi, nolui, quod in mentem mihi uenit, cuiuscuimodi illud sit, reticere. Quod sequitur uerò apud auctorem. τὸ δὲ κατὰ τὸ ἀνάλογον, & quæ disserit in eam sententiam, non cohærent ullo pacto cum superioribus: satisq; certo declarant, non nulla in medio defecisse: neque enim in exemplis, quæ hic posita sunt, uestigium ullum existit eius verbi, in quo ipse accuratè ostendit translationem esse: nisi quis putet, quod supra tetigi, primum exemplum huius modi

manere in extremo illo uerborum Homericorum παννύχιοι: quod tamen, quamuis etiam hoc uerum esset, non satis procedit, quia tunc pars magna noctis pro tota nocte posita foret: non omnes siue dii, siue homines, pro multi. Non oporter autem mirari, quædam sic defecisse atrocitate superiorum temporum, cum constet bonam magnamq; partem huius operis amissam esse. nam qui diligenter legunt monimenta ueterum scriptorũ, multis modis intelligunt, quàm male illa habita sint, & quàm multus, quamq; grauibus plagis confecta. Ne magis autem nunc hoc incõmodum deplorem, quo maius studiosi bonarum artium accipere non potuerunt, uidetur auctor exemplo preterea quodam usus esse, in quo cum Homerus (nam ipsius hoc etiã, ut cetera, fuisse suspicor) usurpasset nomen hoc πάντες, quo uulgo significantur omnes: nec tamen, si quis uerè rem attendisset, uniuersi illi, de quibus loquebatur, rem eam fecissent, sed magna tantum illorum pars, reprehenderetur poëta, & mendacij argueretur. Vnde nunc modum ostendens Aristoteles, quo purgari possit, docet illic omnes, ualere multi, genere illo translationis, quo formæ nomen ponitur pro nomine generis. exemplum igitur defecit. cum autem (ut opinor) statim id prolatum esse μεταφορικῶς auctor dixisset, his uerbis, quæ restitere, reddit rationem suæ sententiæ, comprobatq; illam diligenter. nam particula γὰρ hoc auctorem moliri declarat. Verba uerò eius expressa sunt: omne enim multum quiddam est. id est cum multũ pluribus modis quippiam esse dicatur: sitq; illud tanquam genus quoddam, quod plures species contiuet, una illarum est, omnes. quis enim dubitat, quin omnes multi sint? Adiungit autem statim aliud post hæc uerba exemplum, sumptũ & ipsum ab eodem poëta, ubi describit septentrionem ursamq;, quod fecit ille duobus locis: in utroque enim opere tribus iisdem uersibus usus est, & cum in Iliade ornatum clipei exponit, quem Vulcanus, rogatus à Thetide, Achilli fabricauit: & cum in Odyssea Vlyssem nauigationi intentum aspicere cœlum finxit: fungebatur enim ille tunc munere gubernatoris. ait igitur ambobus in locis, ipsam intelligens. Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. Vocabulum autem οἴη ualet sola: quare accusabatur poëta, qui solam ursam dixisset non occidere: vnumq; illud sidus expers esse lauacrorum oceani, cum aliis etiam quibusdam sideribus hoc contingat. Succurrit autem ipsi acerrimus ipsius amator, affirmans hic etiam translationem esse: intellexisseq; Homerum ursam, maxime insigne, clarumq; ex omnibus sidus, quibus hoc contingit, non mergi in oceano, id est non occidere. in uoce igitur οἴη, quæ prima est eius uersus, omnis uis posita est defendendi poëtam, ex qua etiam nascebatur criminatio, quia quamuis & ipse uelit uocabulum illud ualere solam, tamen cogitans, quæ sola sunt, magis illustria nobiliaq; esse, ita opem ferri posse poëtæ affirmauit. nec tamen liberare culpa putare debemus poëtam, quod ornauit hunc uersum splendidissimis translationibus: neque enim illæ quicquam ualent, ad culpam hanc, quæ obiicitur, defendendam: peccatum enim erat in sententia, quare oportet, qui tueri poëtam uelit, ostendere aliam inde sententiam atque æmuli putabant, elici debere. Cum igitur translato uerbo prolatum hoc dixisset, confirmans id, inquit Quod enim maxime nobile, solum est. nam copia reddit res uiles: eripitq; ipsis omnem dignitatem. Non est autem hoc unum aliquod eorum generum translationis, quorum supra ipse meminit. & quæ propriè hoc nomine appellantur, sed potius τρόπος, ut grammatici huiuscemodi non nullas traiectiones uerborum uocant. quo autem vocabulo separatim hanc ipsam nominent, cum communi multorum nomine, id quod in illis eximium ac præstans est, appellatur, notum est. Eustathius quoque uidit hunc tanquam scopulum, & quomodo declinari posset, ostendit: inquit enim solam dictam esse non mergi fluctibus oceani, è numero scilicet siderum eorum, quæ supra nominata forent, & collatam cum illis. sed aliam etiam rationem monstrat, qua poëta extra culpam poni possit. Virgilius uero, cum hunc uersum expressit, hoc omisit, veritus vt existimare licet, hanc reprehensionẽ. inquit igitur, Arctos oceani metuentes æquore tingi. qua etiam de causa numero multitudinis usus est. arctosq;, inquit, non arctũ, ut ille fecerat. nam non deerant etiam qui in hoc Homerum insimularent, quod uideretur nescisse duas illas esse, cũ arcton dixisset. Sed de omni hac re disseruit etiam Strabo non longè à principio j. libri, poëtamq; studet liberare omni huiuscemodi culpa.

Κατὰ

Κατὰ δὲ προσῳδίαν. ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τό. δίδομεν δέ οἱ. καὶ τὸ μὲν οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Per accentum autem, quemadmodum Hippias Thasius dissoluit illud; δίδομεν δέ οἱ. nec non illud οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Affert aliam rationem dissoluendi criminis, quod poëtis obiicitur: illa autem est, cum sono vocis immutato, variatur notio alicuius verbi, & hoc pacto longè alius sensus inde elicitur, atque ille, qui reprehendebatur. paruo igitur negotio magnum incommodum depellitur. Vsum verò ipsa Hippiam Thasium (Thasium autem addit, ut distinguat ipsum ab altero Hippia magni & ipso nominis, qui Eleus itidem à patria appellatus est) docet magno crimine poëtam liberasse: incessebatur enim vulgo Homerus, qui fecisset Iouem mentiri: falsisq; promissis conicere in grauissimum malum Agamemnonem, quo nihil uidebatur minus conuenire Ioui opt. max. nam unum hoc esse ex illis, quæ à Platone in ij. de rep. reprehensa sunt, arbitror notum esse: cum enim inquit multos locos Homeri libenter prædicare soliti simus, hunc nullo pacto laudabimus. Verbis autem quibus ipse vsus est reliqua exponam: inquit enim. τὸν ἐνύπνιον πέμπειν ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι. Putabatur igitur flagitium hoc cõmisisse in ij. Iliadis, ubi præcipit somnio, ut ad Agamemnonem iret, atque ipsi suis verbis significaret, ut copias Græcorum armaret, ac prœlium cum Troianis committeret: futurum enim ut victoriam inde, gloriamq; magnam reportaret. & sanè in animo habuit imponere Agamemnoni Iuppiter: studuitq; vt ille pugnaret vna ea de causa, ut plagam aliquam illic insignem acciperet, sed omnis quæstio est, an uoluerit hoc ipsi suis verbis significari, quod indignissimum videtur: siue mãdauerit somnio, ut ipsum hoc polliceretur Agamemnoni, ut accipi debere locum illum astutè cogitauit Hippias. Omnis autem ratio in eo manebat, quomodo pronunciaretur particula οἱ: nam diuerso eius uocis accentu, diuersus etiam sensus efficiebatur: nunc enim articulus est nominandi casu, qui referatur ad deos: nunc verò dandi casus est, qui ualeat αὐτῷ, id est ipsi illi Agamemnoni. Quod si ita capitur, ut dixerit, nos ipsi facultatem ei damus obtinendi magnam gloriam, non conuenit hoc probitati Iouis. Si verò ita accipitur. Tu ipse nuntia ei, nos ipsi concedere amplam gloriam, non inuxit notam Ioui: neque enim immiscet ipse illic personam suam. in hoc igitur manet ratio purgandi poëtam. Nisi quis potius putet existimasse Hippiam δίδομεν pro διδόμεν legendum esse, mutato ita sono eius uocis, ut è prima in secundam mediamq; syllabam transferatur: hoc enim pacto cum διδόμεν, sublata inde postrema syllaba, pro διδόμεναι positum fuisse intelligeretur, liberaretur omni culpa Homerus: somnio nanque ipsi mandatum foret dilargiri, pollicerique suis uerbis gloriam ex eo facto Agamemnoni: quod uidetur etiam obscure indicare Aristoteles in libro sophisticorum Elenchorum, quo loco plenius aliquanto eandem rem persequitur, his uerbis. ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐνετέλλετο διδόναι. utitur enim hoc ipso indefinito tãquàm in ipsum conformato illo, non vno modo à consuetudine variato nomine, quod à poëta suo iure usurpatum fuerat. Hæc autem res tanti momenti fuit: ac tam indignum uisum est apud Homerum hoc protulisse Iouem, ut uersus hic à recentioribus inde sublatus sit: neque enim critici, qui hoc fecerunt, rationem Hippiæ cognouere in constituenda ea sententia: aut si cognouere, non probauerunt: omnemq; scrupulum inde euellendum esse censuerunt. Alterum exemplum, quo eadem ratione comprobat posse dissolui crimen, sumptum est è xxiij. libro Iliadis, vbi poëta indicat, quem terminum cursus equorum posuerit Achilles: illud enim signum, cum satis certum, & quod fallere nullo modo possit, esse dixisset, appellauit lignum aridum supra terram eminens spatio passus, vel quercus, vel piceæ: additque statim. τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. Cum autem particula οὐ ita scripta olim foret, vt præter spiritum, & illum quidem grauem, accentum etiam circumflexum haberet, accusabatur Homerus, qui sibi ipsi repugnaret: ita enim interpretor: & hanc causam fuisse puto, cur ille reprehenderetur, quod cum supra lignum illud aridum esse dixisset, partem eius

nunc imbribus assiduis putrescere dixerit. Volui autem quid sentirem patefacere: quodque hic parum considerate prolatum aliqui arguerent, aperire. nam Pseudalexander ille interpres Elenchorum in eadem fallacia explicanda (& ipso enim hoc ut altero quoque exemplo illic auctor vsus est) tantum narrat solitum exagitari poëtam, tanquàm rem absurdam dixisset. Qui igitur purgare Homerum voluit, affirmauit eos improbe facere, qui aliter vocem eam pronuntiarent, ac poëta ipse pronuntiari voluisset: particulam nanque eam esse negandi: respondereq́; ita sensum eorum verborum superiori sententiæ, cum ualeant, quod lignum nulla vi imbrium putrescit.

Τὰ δὲ διαιρέσει. οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Αἶψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶν, Ζωρά τε πρὶν κέκρητο.

Hæc autem diuisione. Ceu Empedocles. Extemplo autem mortalia nata sunt, quæ prius didicerant immortalia esse: Meraq́, quæ prius distincta erant.

Docet nunc dissolui etiam crimina non nulla, quæ obiiciuntur poëtis, diuisione, id est aliter distinguendo partes quasdam orationis, atque illi distinguunt, qui ipsos insimulant. Exemplum verò huius rationis ponit locum Empedoclis, in quo ille diligenter tradebat, quomodo hic ornatus rerum, aptaq́; singularum partium distinctio, lite dominante, conflata foret. Citantur à Simplicio plures ipsius versus in primum naturalis auscultationis, in quibus etiam hic ipse locus est. notum enim nobis esse debet, ex ipsius decretis, cum in longo certamine superior facta est amicitia, omnia confundi ac permisceri: gignique aceruum quendam rerum, qui tamen immortalis sit ac diuinam naturam habeat. postea verò, conuersis rebus, cuncta illa distingui ac separari, quæ illic coaceruata, tumultuoq́; mixta erant. Cum igitur ille hoc caneret, in aliis multis hos versus effudit. Αἶψα δὲ θνητὰ φύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι: Ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα, διαλλάξαντα κελεύθους. In quibus prioris uersus sententia difficultatem nullam habet: inquit enim poëta: mutato cursu, institutoq́; alio genere motus, subito mortalia facta esse, quæ prius immortalia erant: in altero verò scrupulus magnus est: nam si in eo quoque ut in superiore, aduerbium πρὶν coniungatur cū inferiore verbo, ut sit τὰ πρὶν κέκρητο, aduersabitur consilio poëtæ, ueritatiq́; ipsius rei. quare reprehendebatur Empedocles ab iis, qui ita interpungebant orationem. Quod si ita illa distinguitur: aduerbiumq́; illud antecedentibus uerbis adnectitur hoc pacto ζωρά τε τὰ πρὶν, nihil absurdi falsiq́; restabit. Ope igitur distinctionis, tenuiq́; hac animaduersione, remedium adhibetur magno malo: repugnasset enim manifestò, falsumq́; fuisset si dixisset, confusa, vniusq́; naturæ reddita esse, quæ prius separata fuerant: res enim contra se habebat. Animaduertendum autem, cum eadem hac ratione & fallaciæ quædam in disputando oriantur: nec non etiam eædem dissoluantur, in libro sophisticorum Elenchorum, ubi etiam eodem nomine utitur: inquit enim. παρὰ δὲ τὴν διαίρεσιν, significare Aristotelem non eandem penitus semper rationem: quod exemplis, quæ ponit, intelligitur. nunc enim, explicare rem uolens, inquit. Vt si aliquis esse dixerit quinque, duo & tria: & imparia & paria: qui nanque hoc facit, non vtitur interpunctione, neque separat ita partem aliquam ab alia, sed diuidit partiturq́; uocem aliquam, siue rem, in duas partes. Nisi fallor autem contrarium huius est compositio, cuius meminit etiam Quintilianus. Cicero præterea in erudita illa epistola ad Pætum, duabus his contrariis inter se rationibus ostendit obsceni aliquid dictum esse posse astutè demonstrari. Suspicari igitur debemus modum etiam hunc ab auctore hic intellectum, quamuis exemplo illum breuitatis causa non illustrarit. Nam quin huius etiam modi, quem hic loco hoc Empedoclis declarat: quiq́; aliter interpungendo orationem conficitur, illic meminerit, dubitari non potest. Exemplo autem duorum uersuum: quorum prior senarius est, posterior verò hexameter, hoc eo loco explanat: inquit enim. οἷον ἐγώ σ' ἔθηκα δοῦλον ὄντ' ἐλεύθερον. καὶ τὸ πεντήκοντ' ἀνδρῶν ἑκατὸν λίπε δῖος Ὀδυσσεύς: aliter enim interpungendo

pungendo orationem accipi potest, seruum factum, qui prius liber erat: contraque seruitute liberatum, qui prius seruiebat: Eodemq; pacto è quinquaginta hominibus centum viuos reliquisse Achillem: quod manifesto falsum est, nec effici vlla ratione potest: & separando prius verbum πολυτήκοντα, ab eo quod consequitur, generandi casu posito, quinquaginta eundem è numero centum virorum, qui prius erant, reliquisse, dimidia parte illorum cæsa: quod consentaneum est. respondet igitur hoc exemplum Empedocleo illi loco, ut apparet. Vsus est Quintilianus sententia huius versus, in Latinum sermonem versi, libro vij. quo loco de ambiguitate subtiliter disserit: ita enim quoque manifesto oratio ambigua incertaq; fit: neque enim intelligitur liquido qui sensus fuerit eius, qui ita scripsit, potius quàm locutus est, sublatis interpunctionibus. nam in dicendo si quis diligenter attenderit, non potest facile induci: solent enim qui loquuntur distinguere interuallo aliquo temporis sententias. Plures verò locos in veteribus scriptoribus reperiri, qui aliter distingui possint, notum est. Huiuscemodi autem etiam est illud Terentij. Audiui Archidis iam dudum Lesbiam adduci jubes. quærebatur enim illud Iam dudum, superiori ne, an inferiori parti hæreat: & si non accidit illic, quod in exemplo Empedoclis, vt altera sententia magnopere reprehendatur. Donatus hoc explicans, inquit. Vtrum Iam dudum audiui, an Iam dudum jubes, incerta distinctio est.

Τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ. παρῴχηκε δὲ πλέων νύξ: τὸ γὰρ πλέων, ἀμφίβολόν ἐστι.

Hæc autem ambiguitate. παρῴχηκε δὲ πλέων νύξ; *illud enim* πλέων *ambiguum est.*

Tradit nunc vindicari etiam à criminibus poëtas, auxilio sententiæ incertæ atque ancipitis: hoc autem fit, cum ostendimus longe etiam alium sensum inde elici, quàm qui insimulat ipsum, facit: nec enim illo tantum modo, quem putat, posse ipsum accipi. Non manere verò ἀμφιβολίαν in singulis verbis, sed in pluribus; arbitror notum esse; cum enim varia, multiplexq; notio est alicuius vocis, vocatur illa ὁμωνυμία. Nec repugnat, quod auctor, postquàm exemplo Homeri rem patefecit, in quo verbum esset πλέων, affirmauit illud esse ambiguum: ambiguum enim ipsum appellauit, quia inde præcipue nascitur sententiæ illius obscuritas: nec tamen illud solum gignit hanc difficultatem, sed vnà cum eis, quibuscum coniunctum est. Sumptum autem illud est è x. Iliadis, quo loco Vlysses Diomedem hortatur, postquam ab eo socius ascitus fuerat nocturnæ illius, periculosæq; expeditionis, vt properent: ostendere enim volens festinandum esse, vtitur signis quibusdam, quæ manifesto declarant tempus, illi negotio gerendo aptum, elabi: in quibus etiam hoc posuit, quod ipsius verbis exponam παρῴχηκε δὲ πλέων νὺξ τῶν δύο μοιράων: τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται. Videbatur autem absurdum, si caperetur, dixisse poëtam noctem abiisse plus duabus partibus, quia statim sequitur, tertiam partem adhuc restare, atque integram relictam esse: necesse enim erat, aliquam partem ipsius consumptam esse, si illud verum fuerat. defendebant igitur poëtam hoc pacto, ut conijcere licet: neque enim auctor accuratè rem exponit, sed tantum tradit in hoc verbo πλέων causam manere ancipitis orationis; siue enim dicebant duarũ partium maiorem partem elapsam esse, ut restaret pars quædam illarum: & tota pars tertia. siue noctis plura abiisse. id est temporis noctis, quod constat duabus ipsius partibus: minus vero, id est vnã plenã integramq; partem relictam esse: indicat enim Eustathius quoq; duobus modis legi solitum eum locum esse, nam & πλέων, ut testatur: & sine vltima littera, πλέω scriptũ in quibusdam libris offendebatur. Apud Hesychium etiam hæc verba leguntur: quę manifestò sunt declaratio huius loci. πλέω νύξ· τῶν δύο μοιρῶν πλέον μέρος νικήσασα αἱ δύο μοῖραι. ὁ τρόπος ἀναστροφή.

Τὰ δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως. οἷον τὸν κεκραμένον οἶνόν φασιν εἶναι. ὅθεν πεποίηται, κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο, καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους.

debet poëta, qui dixit, Ganymedem uinum Ioui ministrare, quamuis nectar, non vinum sit, quod ingerit. nulla igitur perturbatio est in hac lectione: omniaq; egregiè sibi ipsis respondent: contraq; potius in ea, quam fictam ex ingenio puto ab aliquo, confusum mihi quiddam videtur. Nam illud etiam; quod in omnibus scriptis eodem pacto se habet, rectum puto. intelligo autem quod à sententia, quæ sequitur, abest particula negandi οὐ: illa enim temerè olim irrepsit in excusos libros: & si acutè attendimus, corrumpit verum sensum: auctor enim significare voluit, loca non nulla huiuscemodi, quæ reprehenduntur in poëtis, quemadmodum ea ratione, quam docuit, defendi possunt, id est ostendendo ea prolata esse ad imitationem consuetudinis; ita etiam alio modo, id est affirmando verba illa translata esse: quomodo ipse antea declarauit dissolui multa, quæ improbè obiiciuntur poëtis. Dubitandum autem non est, quin duo hi loci Homeri, qui insimulabantur, ita quoque purgari possint: & cum stannum pro ferro posuit, & cum vinum pro nectare. Præterea notum esse puto hoc etiam ipsum crebro fecisse in Elenchis sophisticis, vt postquam tradiderit rationem captionis alicuius refellendæ, addat etiam alium modum, quo idem efficiatur: vni enim alicui malo sæpe plura remedia adhibentur. legendum igitur vna cum veteribus exemplaribus. ἢ δ' αὖ τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν. nec ita accipi videtur debere locus hic, vt qui in Latinum sermonem hunc librum vertere voluit, fecit: ita enim reddidit. Id quod per translationem dici neutiquam potest: quem etiam, qui sententias auctoris explanarunt secuti sunt. quis enim dubitat, quin ratio nunc tradita translationis modus non sit: sed valet, ut docui, extremum hoc. Liceret etiam hoc scilicet crimen dissoluere, affirmando translato verbo vsum esse poëtam: & deniq; modo illo, qui supra vocatus est κατὰ μεταφοράν. non est autem indicandi modo, & quod rem præsentem monstret, uerbum hic positum, ut reddi debuerit, potest: sed longe alio modo, ut apparet: & quod valet, posset etiam per translationem subleuari; & ab insectatione aduersariorum defendi. in manu igitur eius, qui pugnat pro dignitate poëtæ, est, vtro eorum malit, vti: quamuis Aristoteles videatur, quam nunc ratione exposuit, propriam esse huius culpæ frāgendæ existimare.

Δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν ποσαχῶς ἂν σημήνειε τοῦτο, ἐν τῷ εἰρημένῳ. οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, τῷ ταύτῃ κωλυθῆναι.

Oportet autem & quando nomen aliquod subcontrarietatem aliquam visum fuerit significare, attendere quot modis vtiq; significaret hoc, in eo, quod dictum est. Ceu, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, *quod hac prohibitum sit.*

Modum alium tradit, quo refelli aliquando possit, inaneq; esse ostendi, quod obiicitur poëtæ: cum enim sæpe plures sint notiones alicuius nominis, præcipit nobis, ut cum sententiam aliquam reprehendi uidemus, quia illic aliquid sit, quod repugnare atque aduersari sibi ipsi dicatur, perscrutemur diligenter omnes eius significatus: ac si inuenimus aliquid etiam ipsum valere, quomodo si accipiatur, omnis repugnantia inde tollatur, affirmemus eo sensu à poëta illic sumptum esse: atque ita omne studium aduersarij in accusando eludamus: hanc arbitror vim esse huius præcepti: quod sanè valdè concisè ab auctore prolatum est. Exemplo verò illustrare ipsum volens, vsus est Homeri loco, qui est in xx. libro Iliadis: commemorans enim illic poëta pugnam Æneæ cum Achille, dixit, spiculum ab Ænea missum clipeum Achillis perculisse: cumq; quincuplex ille foret, non potuisse omnem illam texturam penetrare: sed duabus iam partibus transactis, nequiuisse tertiam, quæ ex auro erat, perforare: qua in re exponenda vsus est poëta illis verbis, quæ citat Aristoteles. Cum autem ἴσχετο sæpe valeat hæsit adfixumq; illic stetit, si de spiculo ita locutus foret, profecto repugnasset, quia nihil huiuscemodi legatur illic contigisse. Pelias enim hasta hæsit clipeo Æneæ: unde postea ipsa inde Neptuni opera exempta fuit, & ante pedes Achillis collocata, non contra. fortasse igitur hoc visum quibusdam olim est illic sibi

ipsi

ipsi aduersari. nam Eustathius, qui varias quasdam opiniones veterum super eo loco commemorat, nihil tangit quod ad hanc quæstionem, cuius meminit Aristoteles, faciat: nam de ordine etiam illarum laminarum, ex quibus clipeus Achillis confectus fuisse dicitur, controuersia erat: cum forent, qui primam laminam, & quæ in promptu erat, ex auro fuisse, non mediam vellent. Cum igitur hoc (vt opinor) obiiceretur poetæ: atque pugnare inter se sententia videretur, qui caperet aliter, ἐγχωρεῖ affirmaretq; significare ipsum illic, vetitum est vltra pertransire, hanc difficultatem tollere, sensusq; omni ex parte sibi ipsi conueniret. Animaduertendum autem quo casu capi debeat τοῦτο, quod in præcepto hoc tradendo auctor vsurpauit. nominandine casu, an accusandi prolatum sit: nam si accusandi casum facimus, videtur sententia claudicare: si nanque significaret illud ipsum, cum in eo contrarij non nihil esset, ita nihil opis poetæ afferetur. nisi potius intelligimus, quod recte se habet, & ab hac specie contrarietatis remotum est. aut contra si capimus ipsum nominandi casu, vt dixerit Aristoteles videndum esse illud ipsum nomen, in quo nascitur pugna, quot notiones habeat, in sententia illa, quæ verbis exposita est: hoc enim valere puto quod addidit statim, ἐν τῷ εἰρημένῳ. nam scrupulum semper aliquem ea parte mansisse declarat, quod in quodam libro legitur dandi casu τούτῳ: quamuis maior pars calamo scriptorum assentiatur excusis libris. Dubitari verò non debet, quin ὑπεναντίωμά τι legendum sit: significat autem leuem quandam & obscuram contrarietatem: præpositio enim, quæ coniuncta est cum eo nomine, vim habet minuendi: ita autem locutus est: & non dixit simpliciter, ἐναντίωμα, quia vix fieri potest, vt in scriptis poëtarum magna aliqua & aperta contrarietas inueniatur: neque enim tanta expectari debet in monimentis ingeniosorum virorum negligentia: quando autem quippiam, quod similitudinem aliquam huius rei habeat, illic reperitur, docuit, quod remedium ei malo adhibere debeat. Quod verò ἐπιλύειν inquit, eodem hoc verbo supra quoque vsus est, cum traderet criminationes poëtarum ex illis ipsis locis oportere soluere: ait enim. περὶ δὲ ἐπιτιμημάτων καὶ τῶν προβλημάτων ἐκ τούτων σκοπουμένοις λύειν.

Τὸ δὲ, ποσαχῶς τοῦδε χρῆται, ὧδ' ἐκεῖ μάλιστ' ἄν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν κατ' ἀντικρύ. ἢ ὡς Γλαύκων λέγει, ὅτι ἔνιοι ἀλόγως προϋπολαμβάνουσί τι: καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται: καὶ ὡς εἰρηκότος, ὅτι δοκεῖ, ἐπιτιμῶσιν, ἂν ὑπεναντίον ᾖ τῇ αὐτῶν οἰήσει.

Illud autem quot modis contingit, sic quodammodo. maxime vtiq; aliquis suspicaretur per eam, quæ est è regione: vel vt Glauco dicit, quod nonnulla sine ratione praeexistimant: & ipsi re illa condemnata concludunt: & vt qui dixerint, quod videtur, reprehendunt, si subcontrarium fuerit ipsorum existimationi.

Hic etiam locus valde me torsit, quærentem, si qua ratione possem certum inde aliquem sensum eruere: mira nanque breuitas verborum est, & ea ipsa fortasse verba non omnino à mendo vacua sunt: quin autem hæc sint apta è superiore sententia, dubitandum non est. Cum igitur affirmasset supra, oportere, quando nomen aliquod in scriptis poëtarum visum fuerit, præ se ferre quippiam, quod repugnet, subtiliter attendere quot modis significare posset hoc, quod requiritur in ea sententia, videtur nunc velle explicare, quæ ratio sit huius rei efficiendæ, & quomodo cognosci possit quot modis illud dicitur: sed tamen, vt testatus sum, perturbor quia non video certam huius rei explicationem: ac metuo magnopere, ne locus deprauatus sit, præcipue ea parte, qua legitur in excusis ἀλόγως: vno excepto, qui nuper in lucem prodiit: in quo est ἀλόγων: inueni enim in pluribus calamo exaratis libris eam vocem variatam, cum illi sic habeant. οἴεται. Vt potero igitur locum hunc declarabo, nihil affirmans:

affirmans: singula tantum verba diligenter examinans. Quot modis autem contingit, sic quodammodo: id est hæc via, aut aliqua huic similis, ostendit quot modis hoc tractari potest. statim autem rationes duas exponit: quarum alteram, κατ' αἰτιοκὸν ipsam vocans, è pluribus eam esse dicit, quæ iudicio multorum anteponatur: nec tamen quæ fuerint reliquæ, explanat. nec sane ego affirmare ausim, quam potissimum intelligat è regione positam. nam durum mihi admodum uidetur capere, vt quidam fecerunt, nominum oppositionem, quasi præceperit nobis hic auctor, ut cum videre volumus alicuius verbi notiones, & an in illo lateant plura significata, spectemus contraria illius: atque inde de ipso iudicemus: hoc enim aliis in locis longe aliis uerbis admonuit faciundum. Præterea cum dixerit κατὰ τὴν κατ' αἰτικὸν, nec appareat nomen, quod muliebris generis intelligendum sit, Robortellus putauit ὀνομασίας significari, à quo non dissentio: quamuis fortasse melius locutioni responderet, si quis ἰδέαν intelligeret: nam significatus ambarum vocum pæne idem est. Quod autem sequitur, Vel vt Glaucon dicit, & quæ sequuntur, videtur altera ratio esse defendendi poëtas, & illa quidem acuta, quam sophistes hic excogitarit. non facere nanque hoc ad explicandos diuersos significatus verborum, apertum est: nec vnam aliquam esse hanc partem illius diuisionis: quare vix credere possum auctorem nunc id moliri, cum vna tantum ratione contentus fuerit: nec plures vna vias indicarit. Sed omnis (nisi fallor) difficultas nascitur, quia superior locus perturbatus aut mancus est. Quare illo relicto posteriori huic toto animo incumbamus. inquit igitur restare hanc rationem: cogitandumq́, quod animaduertit sedulo Glauco: ille enim vidit ac memoriæ prodidit, solere homines non nulla firmiter credere, atq; imbutos esse certis quibusdam opinionibus, antequàm scripta poëtarum legant: quod tamen faciant nulla certa ratione, sed stultè potius & imperitè. Cum igitur ipsi assenserint illis rebus, & tanquam sententia sua decreuerint, ita se rem prorsus habere, reprehendunt & insimulant quidquid repugnat eorum iudicio, quod firmum, stabileq; esse putant. Hac igitur animaduersione docuit posse multa crimina labefactari: & quod aliqui in poëtis accusant, culpæ potius ipsis dandum esse, & ab eorum animi errore nasci. Quod igitur apud auctorem est προϋπολαμβάνουσι, valet hic antequàm poëmata audiant, firmum ac statutum in animo suo habent. Vsus autem est eodem hoc verbo iterum in ij. de arte dicendi, vbi de fructu, qui capitur ex sententiis, tempore prolatis, disserit: primum enim inquit homines lætari si orator, in vniuersum loquens, attigerit opiniones. quas ipsi de illis rebus prius habebant singillatim: ac paulo post præcipit oratorem odorari, qui sit sensus eorum, apud quos dicit, de illis rebus: quod quum viderit, de ipsis in vniuersum illo modo, communiterque dicere iubet: ambobusq; in locis inquit, hoc ostendere volens προϋπολαμβάνειν. Sed illud etiam, quod sequitur, positum est ad declarandum quàm firmiter hoc credant: aperiendamq; rationem, quæ ipsis fraudi fuit: nam inquit. καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται: quod, vt suspicor, significat. & ipsi omnibus aliis opinionibus condemnatis, concludunt hoc ita se habere: vel cum sententiam tulerint: quamuis in præpositione, quæ verbo adiuncta est, vis insit contra alios id faciendi. Id verò, quod sequitur, est tanquàm declaratio quædam huius ipsius sententiæ: magisq; explanat, vnde nata sit hæc animi obstinatio: Et tanquàm dixerint videri sibi (Latinè enim sententiam Græcorum verborum exprimam, quia in illis scrupulus nullus est) reprehendunt, si illic quippiam fuerit, quod leuiter etiam aduersetur veteri ipsorum opinioni: ac dissentiat ab eo, quod iam conceptum animo habent. Cum igitur quicquam huiuscemodi accidit: quidamq́, insimularint poëtas, quod non nulla falsò tradiderint, nosq; tutari volumus ipsorum dignitatem, affirmare debemus uitio illorum fieri, animiq; obstinatione, quod fidem abrogent narrationi poëtarum: radixq; huius erroris patefacienda est: neque enim debemus ita firmiter quippiam credere, vt non putemus ipsum illud etiam aliter fieri potuisse: ac quod à peccato nostro proficiscitur, poëtis improbe attribuere. In illis præterea verbis ἔτι οἴει, cuncti libri concordes non sunt: extant enim qui habeant τι οἴει. Vnde arbitror factum, ut Paccius emendarit, ἔτι οἴει. Sed quendam etiam vidi omnium vetustissimum, in quo ὅτι οἴει legitur. Quod si ὅτι οἴει vera lectio foret, significaret auctor, vitiũ hoc

non esse omnium mortalium, sed quorundam tantum: intelligo autem offirmate aliquid credere. Nolo etiam omittere, quin testificer in hoc ipso summæ antiquitatis, non ualde tamen multis locis ceteris fideliore, locum superiorem integrum nõ esse: desiderariq; illic verbum relicto spatio ipsius: ita enim habet. κατὰ τὴν εἰς Γλαύκων λέγει: in margine tamen eiusdem alia manu repositum est, quod nunc in excusis illic legitur.

Τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ Ἰκάριον: οἴονται γὰρ αὐτὸν Λάκωνα εἶναι. ἄτοπον οὖν τὸ μὴ ἐντυχεῖν τὸν Τηλέμαχον αὐτῷ, εἰς Λακεδαίμονα ἐλθόντα. τὸ δ' ἴσως ἔχει, ὥσπερ οἱ Κεφαλλῆνές φασι: παρ' αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν Ὀδυσσέα καὶ εἶναι Ἰκάδιον, ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον. δι' ἁμάρτημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν.

Hoc autem patiuntur quæ ad Icarium pertinent: putant enim ipsum Laconem esse. absurdum igitur non congressum cum eo Telemachum, cum Lacedæmonem petiuit. Hoc autem fortasse se habet, quemadmodum Cephalenes aiunt: à se nanque vxorem duxisse dicunt Vlyssem: & esse Icadium, sed non Icarium. Propter erratum autem problema verisimile est.

Ope huius animaduersionis dissolui quæstionem docet, quæ magni momenti sit in Homeri Odyssea: & hoc ipsum, quod aliquando vsu venire significauit, ut homines addicti sint alicui opinioni, quamuis falsæ: nec inde abduci vllo pacto possint, illic etiam contingere: constans enim opinio erat in animis multorum Icarium, Penelopes patrem, Laconem fuisse. quare absurdum videbatur, ne congressum quidem cum eo vnquam fuisse Telemachum, quando Lacedæmonem petiit, ut patrem inuestigaret, cum tam affinis ipsi foret. Hoc igitur ut absurdum, & a ratione uacuum, obiiciebatur poëtæ: magnopereq; ille hac parte premebatur. & sanè si res ita se habuisset, purgari non potuisset Homerus, qui rem nullo modo verisimilem commisisset: uisusq; merito foret, cum hoc finxit, oblitus fuisse illius necessitudinis: nec cogitasse ea in urbe domicilium habere maternum auum Telemachi, quia fecit illum apud alium diuertisse. præterquàm quod ab eo in primis certior fieri potuit, si qua fama vnquàm eò de genero ipsius, acto multis erroribus, peruenisset: ipsum enim ualde sollicitum de illa re uerisimile est diu fuisse. Adiungit autem Aristoteles illud fortasse falsum esse, quod scilicet Vlyssis socer Lacon foret: potiusq; credi debere, quod Cephalenes narrabant, qui aiebant è sua gente vxorem duxisse Vlyssem: socerumq; ipsius Icadium appellatum, non Icarium, vt vulgo ferebant. quare si res ita se haberet, omnis ille scrupulus subito euellebatur. intelligitur autem manifesto hanc difficultatem natam esse è falsa illa opinione, erroreq; peruagato per animos multorum. Icarij uero Vlyssis soceri, meminit Pausanias in Laconicis, qui sequitur superiorem illam peruagatam magis famam. Poëta etiam quidam incertus, qui scripsit Alcmæonida, cõmemorante hoc Strabone in x. [illegible] dixit Icarũ fuisse Penelopes patrem. sed idem etiam infra eodem in libro quamuis aliter vocatum nõ ostendat Penelopes patrem, tamen argumentatur eum in Acarnania uixisse, quia probabile non est, si ille Lacedæmone domicilium habuisset, non apud eum potius quàm apud Menelaum, Telemachum diuersaturum fuisse. Restat scrupulus non paruus in uerbis quæ sequuntur: valde enim vereor, ne maius aliquod mendum hic subsit: nam quod prius erat omnibus in libris διαμαρτήματα, facile concedo peccatum librarij fuisse: legiq; debere, distinctis illis vocibus, quæ male cohæserant, δι' ἁμάρτημα, non tamen plena adhuc sententia, restituto etiam hoc est: aut si plenam aliquis esse contendat, nullo modo plana: necesse est enim intelligere εἶναι. Sensus etiã horum uerborum non ualde mihi satisfacit: nec video cur addere nunc auctor debuerit. Propter erratum hoc problema verisimile est esse, quod iam statuit cuiusmodi sit:

di sit: affirmauitq; profectum è falsa opinione, quæ insederit animis multorum. nisi vocauit hoc ipsum erratum, quod lapsi homines sint: inaniq; narrationi stultè crediderint: quamuis non sine causa etiam putaret aliquis erratum scripturæ intelligere Aristotelem, quod pro Icadio Icarius, vna littera mutata, scriptum foret. Præterea suspectum etiam mihi est illud, [illegible]: nec videtur mihi valde conuenire sensus horum uerborum: neque hunc auctorem alibi obseruaui ita locutum: de his enim rebus asseueranter loqui consueuit. nec puto verisimile hic locum habere. Omnibus igitur iis de causis metuo ne hic locus corruptus mancus ve sit.

Ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον μὲν ἢ πρὸς τὴν ποίησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον: ἢ πρὸς τὴν δόξαν δεῖ ἀνάγειν: πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. τοιούτους δ' εἶναι, οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον: τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑποδέχειν. πρὸς ἅ φασι τ' ἄλογα. οὕτω τε καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν ἐστιν: εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι.

Omnino autem impossibile quidem vel ad poesim, vel ad id, quod melius, vel ad opinionem oportet reducere: ad poesim enim optabilius est probabile impossibile, quàm non probabile & possibile. Huiuscemodi autem esse, quales Zeuxis pingebat: sed & ad melius: exemplar enim oportet excedere. ad quæ inquiunt ea, quæ ratione carent. Sicq; & quod quandoque non est vacuum à ratione: verisimile enim & præter verisimile nasci.

Paucis nunc uidetur complecti uoluisse, quomodo dissolui possint, quæ obiiciuntur poëtis: & tanquàm in capita quædam illa redigere. Primum autem, cum poëtæ arguantur sæpè protulisse, quæ non possint effici, docet tribus modis occurri huic maledicto, quos modos statim enumerat. Deinde aggreditur singillatim explicare, quamuis non declaret semper, cum hoc facit, rationesq; exponit, quibus singuli confirmantur, quem potissimum nunc explanat. Vnde illic oritur difficultas non parua: ac fortasse quippiam in extremo desideratur. Sed hoc nunc relicto, primum modum constituens: rationemq; reddens, cur poëta falsò reprehendatur, inquit, ad finem poëtæ: idq; quod poscit studium illud, magis expetendum esse, id quod aptum ad persuadendum est, quamuis effici nequeat, quàm id, quod nullo modo probabile est, quamuis idem fieri possit ac soleat: seruit enim ars poëtarum opinionibus eorum qui audiunt: studetq; insinuare se omni ratione, qua potest, in animos ipsorum, captans quidquid ad hoc aptum est, reiiciensq; contraria: accusari igitur non potest poëta, qui arripit, quod sibi magis aptum esse intelligit. Verba quæ sequuntur, Tales autem esse: omnisq; ea sententia, uidentur secundum modum confirmare, qui supra πρὸς τὸ βέλτιον uocatus est, quamuis coniunctio indicet quippiam potius addi, quod valeat ad idem, quod supra, confirmandum. Sed aliquid fortasse in medio defecit: uideturq; locus hic omnis esse mirum in modum deprauatus. Quærendum autem an Zeuxis morem illum habuerit, vt quos pingeret, semper ornaret: & neglecta vera spetie, meliores vndiq; ipsos efficeret: quo exemplo poëtæ etiam à vitio abessent, qui idem præstarent: nam verba illa, quæ deinceps posita sunt, ἀλλὰ πρὸς τὸ βέλτιον, dubitari non potest, quin hunc modum referant: quæ sanè uerba aliter leguntur in quibusdam calamo exaratis: in illis enim primum tantum & postremum eorum est: cetera, quæ in medio hic posita sunt, inde absunt. & sanè non mihi displicet hæc lectio, quam video etiam in excusos Lutetiæ libros irrepsisse. vt hoc alterum initium sit poëtam eadem hac ratione defendendi: iam enim auctoritate summi pictoris in eo vsus fuerat: similiq; probarat, hoc vitio ipsi dari non debere. quod si hoc effici non potest, præstat tamen rem ita tractatam esse, quare uideatur non tan-

tum poëtæ venia dari debere, verum etiam laudari eum oportere: intelligiq́; officio suo ipsum functum esse. Cuius rei statim rationem reddat dicens. Exemplar enim oportet excedere. id est cum scripta poëtarum, & quæ traduntur ab ipsis, futura sint exemplar eorum, quæ homines agere debent in vita: hoc enim animo ab illis finguntur, absoluta esse debent, & ita perfecta, vt superent quæ geruntur ab hominibus: quod si paria ipsis forent, non haberent vim exemplaris: neque enim facile exprimere omne illud bonum possunt, qui imitantur, quod in exemplari est: faciuntq; satis, si propè accedunt. Postulabat nunc ordo, ut tertium modum auctor explanaret, rationemq́; traderet, quomodo quædam defenduntur è genere eorum, quę non possunt effici, referendo illa ad opinionem, quam de rebus illis homines habent: ac fortasse hoc ipse facit: sed ita perturbatus locus est, vt non pudeat me fateri, non videre quomodo hoc fiat. nec tamen, vt sensus qui videtur requiri, hinc eliciatur, omnia hic permiscere volui: cum enim ab antiquis libris hic destitutus sim. quos consentire perspexi peruulgatæ lectioni, non tantum mihi tribuo, vt confidam me posse luce ingenij mei has tenebras discutere. Vt in malis autem, & re penè desperata, non insulsè suspicari aliquis posset, explicatis iam modis omnibus, quibus id quod arguitur fieri non posse, comprobatur, docere Aristotelem, quomodo resistere valeamus, cum aliquid obiicitur, quod dicatur carere ratione: nam propter similitudinem, quam inter se habent, rectè suoq́; loco exponitur, quod dicitur nullam in se rationem habere, vt fieri ita potuerit, post id quod fieri nullo pacto potest. modos autem huius rei duos esse videtur affirmare. Cum autem de primo non omnino mihi liqueat, secundus apertus est, certamq́; sententiam habet. primus verò, nisi aliqua macula subest, huiuscemodi est vt dicat oportere referre, quæ ratione carere dicuntur ad ea, quæ vulgo homines aiunt, factaq́, asseuerant: quod cum exposuerit, aptā esse rationem hanc rursus testificans, adiungit aliam rationem, vt scilicet affirmet, quod consentaneum nō esse dicitur, huiuscemodi non esse quibusdam temporibus, vt haberi tale debeat: iudicariq́; tunc vacuum esse à ratione: cuius rei sedulo rationē reddit, tradens verisimile esse quippiam aliquando gigni, quod repugnet verisimili: contrariumq́; sit ei, quod plerunq; fieri soleat. nam nisi huiuscemodi quædam inuenirentur, quæ verisimilia dicuntur, certa & explorata forent. Percipitur verò hinc quoque eosdem dissoluendi modos, vtiles esse ad plures criminationes refellendas: iisdem enim modis, quibus ἀδύνατον, & ἄλογον etiam ipsum tentari affirmat: & præterea alio, quem addit, id est negando illud esse ἄλογον.

Τὰ δ' ὑπεναντία, ὡς εἰρημένα, οὕτω σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι, εἰ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως. ὥστε καὶ αὐτὸν, ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει, ἢ ὃ ἂν φρόνιμος ὑποθῆται.

Subcontraria autem vt dicta, sic animaduertere, quemadmodum confutationes, quæ in disputationibus sunt: si idem & ad idem, & simili modo. quapropter & ipsum, vel ad quæ ipse dicit: vel quod vir q́ prudens præceperit.

Si quis accuratè hunc locum explicare velit, in primis arbitror ei demonstrandum aliud hic præcipere auctorem ab eo, quod non multu antea tradidit: nō multo enim quoque supra de iis, quæ similitudinem haberent contrariorum disseruit, & quomodo contrarietas, quæ appareret in verbis repelleretur, docuit: non est autem verisimile ipsum rem iam pertractatam, paruo interiecto spatio, rursus attingere. Puto igitur Aristotelem, superiore loco docuisse, quid agendum sit: quomodoq́; purgare debeamus poëtam, cum insimulatur aliquid prodidisse, quod repugnet veritati, atque opinioni, quæ prius de illa re in animis ferè omnium erat: quæ sanè suspicio nascatur ex verbo aliquo, quod, certo quodam modo acceptum, speciem habeat eius vitij: nunc verò ostendere, quid afferre possimus, cum sibi ipsi poëta arguitur

aduersari:

aduersari: & quod hoc loco dicit, contrarium eius esse, quod alibi probauit, aut reprehendit. Nam quod hic inquit τὰ εἰρημένα, opinur hoc valere. contrarietatem inquam existere in iis quæ dicta sunt, sententiisq́;. illic autem manifestò significauit ex verbo uno aliquo nasci id malum: ait enim eò confugiendum esse (ut uerbis ipsius utar) ὅταν ὄνομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν. Quod uerò illic quoque inquit ἐν τῷ εἰρημένῳ, vbi de remedio, quod adhiberi debet, loquitur, ualet enam eo loco εἰρημένων sensum, quem continet vniuersa illa cõplexio. Declarato autem (nisi fallor) discrimine, quod uersetur inter duos hos similes inter se locos, ad explicationem huius, quem in manibus habemus, accedamus. inquit igitur. Subcontraria uero ut dicta sic animaduertere, examinareq́; oportet, ut perpenduntur elenchi in disputationibus: cum enim illic quicquam esse, quod repugnet, traditur, solemus ad frangendas has captiones perpendere diligenter, an eadem res omnino sit: nitimúrque inuenire illic aliquid discriminis: sed etiam uidemus subtiliter, an ad idem ambo referantur: sæpe enim eadem res diuerso consilio tractatur. præterea an eodem pacto ambobus in locis editum id sit quæritur: siue contra modus non similis. tribus autem his rationibus examinibusq́; expositis, docet quomodo illa huc accommodentur: & quam similitudinem habeant cum his rebus, cõcludens hoc pacto præceptionem hanc. Quapropter & ipsum uel ad quæ ipse dicit: uel quod utiq́; prudens admonuerit: tres enim hi quoque modi sunt, qui ordine respondent superioribus illis. Quærendum igitur hic quoque an idem omnino sit, quod ambobus in locis à poëta dicitur: operaq́; danda est, ut illic aliqua dissimilitudo reperiatur: deinde iubet id referre, ad quæ ipse, scilicet poëta, alibi dicit: docereq́; eum non esse eius iudicij, ut uideatur vnquam dicturus fuisse, quod arguit aduersarius. Postremo admonet uidendum esse, an fecerit, quod ea de re præciperet uir prudens, & qui ipsius habeatur peritus: ita enim quoque à culpa abesse intelligitur, si perspicitur secutus iudicium, atque auctoritatem hominis prudentis.

Ὀρθὴ δὲ ἐπιτίμησις, καὶ ἀλογία, καὶ μοχθηρία: ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης μηθὲν χρήσηται τῷ ἀλόγῳ, ὥσπερ Εὐριπίδης τῷ Αἰγεῖ τοῦ πονηρίᾳ. ὥσπερ ἐν Ὀρέστῃ τοῦ Μενελάου.

Recta autem reprehensio & vacuitas rationis & prauitas est, quando non necessitate vlla existente vllam in partem, vsus fuerit quopiam vacuo à ratione, quemadmodum Euripides Ageeti prauitate: Quemadmodum in Oreste Menelai.

Cum huc vsque docuerit, quomodo falsa & adumbrata crimina diluantur: quomodoq́; defendi possit dignitas poëtarum, si obiiciatur ipsis aliquid à maleuolis, quod fallax captiosumq́; sit, nunc tradit, quæ sint maculæ, quæ dilui non possunt, sed inuruntur ab iis, qui sunt iusti rerum existimatores, & ueritate ipsa ducuntur. iure autem optimo illos accusari dicit. & eam esse rectam reprehensionem, cum poëtæ, nulla necessitate premente, fingunt aliquid, quod dissentaneum sit, & ratione careat. nec non cum insignem aliquam improbitatem alicui affigunt, qui nunquàm antea signa dederit tam deprauati ingenij: atque id etiam faciunt non seruientes fabulæ, nec quia res aliter exitum non habeat. Omnem igitur locum, qui his culpis laboret, esse dicit rectam, rationeq́; tractatam reprehensionem, id est posse ac debere meritò reprehendi. arbitror autem hoc referri ad formam illam, quam infra vocat, ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τὴν τέχνην. nam cum ita peccat poëta, non potest defendi, quod secutus sit ueritatem artis, & contempserit hæc maledicta, quia intellexerit ita se facilius posse adipisci, quod ars requirit. Exempla verò ponere uolens horum peccatorum, quæ purgari nequeunt, sumit illa ab Euripide, qui ambobus modis peccauit: significat autem ipsum in id uitium lapsum, finxisseq́; quiddam prorsus absurdum, quia statim, graui illo errato exposito, inquit. Ceu Euripides: nam

si locus integer esset, res fortasse plana foret. Quia autem quæ sequuntur deprauata sunt: & lux, quam exemplum afferebat, amissa est: nec certo tenetur, an posterioris tantum unij exemplum attulerit, vt Madius putauit, quem in hoc non sequor: arbitror enim vtrunque peccatum explanare auctorem voluisse: nec tamen, quomodo corrigi locus possit, video: nec uno etiam eodemq; modo in omnibus scriptis libris legitur: quidam enim habet. αἰγηίτῃ πονηρίᾳ: alius vero τῷ αἰγηίτῃ πονηρίᾳ: inueni etiam in quibus legitur τοῦ αἰγηίτου πονηρίᾳ καὶ. in margine uerò huius exemplaris (ut nihil omittam, quod aliquo modo adiuuare hunc locum possit: aut saltem diligentiam meam probare) emendatum erat τῷ Αἰγεῖ. Id vero quod excogitauit Robortellus ad maculam hanc delendam, non mihi penitus satisfacit, quia tragœdia, in qua fingitur Ægeus repentè in medias illas turbas aduolare, Medea vocatur, non ab illo ipso appellata fuit: ἐν τῷ Αἰγεῖ uerò videtur fabulam indicare, cui Ægeus ipse nomen imposuerit, vt statim auctor loquitur, qui inquit ἐν τῷ Ὀρέστῃ. præterea si ratione caret hoc Euripidem finxisse, non videtur ille huc descendisse in Medea sine causa: nullaq; ipsum huius rei necessitate premente, sed coactus: aliter nanque exitum eius fabulæ poëta non inuenisset, nec nodum illum dissoluisset. Alterum exemplum apertum est: arbitratur enim Aristoteles eundem tragicum in Oreste, nulla re vrgente finxisse Menelaum insigni morum improbitate præditum: quare putat hoc quoque peccatum eius merito reprehendi, nec excusari vllo modo posse. Præcipue autem laborare hoc vitio locum illum intelligitur, quod supra quoque, vbi diligenter de moribus loquitur, omniq; eorum genere, exemplum allaturus pessimorum morum, eodem accessit, qua etiam in parte notat hoc ipsum fecisse nulla ui coactum. Animaduertendum autem primum verbum huius partis, & quod adpositum est nomini illi ἐπιτιμήσεις, aut non conuenire duobus consequentibus eiusdem naturæ nominibus, nec commune esse trium harum rerum, quarum posteriores duæ videntur priore contineri. aut, quod verius puto, si ὀρθά quoque intelligatur, & ἀλογία & μοχθηρία, ualere hic ὀρθά iusta, & ratione ipsi exprobrata, non rectè à poëta tractata: siquis enim ita caperet, magnopere peccaret; cum exploratum sit auctorem nunc agere de peccatis iis, quibus ignosci non potest.

Τὰ μὲν οὖν ἐπιτιμήματα ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν, ἢ γὰρ ὡς ἀδύνατα, ἢ ὡς ἄλογα, ἢ ὡς βλαβερὰ, ἢ ὡς ὑπεναντία, ἢ ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα, τὴν κατὰ τέχνην: αἱ δὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων ἀριθμῶν σκεπτέαι: εἰσὶ δὲ δώδεκα.

Increpationes quidem igitur ex quinque formis ducunt: vel enim vt impossibilia, vel vt ratione carentia, vel vt detrimentosa, vel vt subcontraria, vel vt præter rectam rationem, quæ est secundum artem. Solutiones autẽ ex dictis numeris quærendæ: sunt autem duodecim.

Quæstione hac omni diligenter explicata, generibusq; declaratis, unde trahantur, quæ vitio dantur poëtis: ac singulorum generum modis explanatis, nunc se ad finem huius præceptionis venisse affirmat: summatimq; repetit, quæ dixerat: ac numerum generum ipsorum ponit. Qui autem rem aliquam indagaturi sunt, facilius inuenire quod quærunt, si cuncta loca teneant, ubi ipsum latere possit: nec fallat ipsos numerus eorum locorum, apertum est: & sanè hoc fieri debere in perscrutandis rebus obscuris, docuit ipse in ij. libro Topicorum, vbi inquit. σκοπεῖν δὲ κατ' εἴδη, καὶ μὴ ἐν τοῖς ἀπείροις. addit etiam dissolutiones eorum criminum, quæ obiiciuntur poëtis, esse eruendas ex iisdem illis formis & quasi locis: quarum etiam dissolutionum numerum ostendit, affirmans ipsas duodecim esse, qui numerus earum appareret aliquidoq; perspiceretur, nisi aliquid supra turbatum esset. nunc autem, cum id factum esse prorsus intelligatur, diffisus sum me posse id præstare, quod maximè optabam. atque huic muneri, quod suscepissem, conuenire præclarè videbam. nec tamen non multum in hoc laboraui: ut singulas enim partes conatus sum explicare,

nec

nec frustra omnino ut arbitror, in illis industriam meam collocaui. præter quàm vnde me peruersio aliqua magna reiecit, ita etiam summam huius quasi operis studebam explanare: ac suam ipsi propriamq; lucem afferre. nec tamen potest aliquis contra huiuscemodi tanquàm monstra pugnare: victoriamq; inde aliquàm honestã reportare. In aliis autem, quæ mihi molesta fuerunt: ac multum sanè diuq; me sollicitarunt, fuit, quod in rationibus his criminum refellendorum, allegoriam non posuit. quæ tamen plurimũ ad hoc valere semper existimata est. & qua veteres scriptores in culpis præcipuè quibusdam Homeri defendendis plurimum vtuntur. cum etiam extiterint qui ex illis plenum volumen effecerint, & hoc præcipuè pacto diuinissimo illi poëtæ sucurrere voluerint. Heraclides uero is fuit, non tamen ille Ponticus vt habetur, Platonis auditor, sed alius quidam vt opinor. nisi fortè in nomine etiam error est: nihilq; non falsum de illo memoriæ proditũ est. Sed Longinus etiam tradit quædam apud Homerum κατ' ἀλληγορίαν defendi posse, atq; alij etiam cum huiuscemodi aliquid contingit, quod indignum absurdumq; illic videatur, plerunq; eò recurrunt: atq; ita ipsum purgant, vt aliud dixisse poëtam: aliud intelligi à nobis voluisse testentur. Quare videndum an Aristoteles, cum huiuscemodi aliquid significare voluit, metaphoræ nomine in eo vsus fuerit. cum hoc nomen apud eum non inueniatur: allegoriam vero ex pluribus verbis translatis constare manifestũ est. Sed Plutarchus quoque affirmat hoc nomen vetus non esse: ac quæ sua ætate ἀλληγορίαι vocarentur, antiquitus ὑπονοίας appellatas fuisse. qui præterea ostendit non necessariò etiam quosdam crebro eò confugere: opeq; ipsarum siue hyponœarum, siue allegoriarum, omnia apud poëtam distorquere: cum tamen Homerus sæpe, ut narrat grauis ille eruditusq; scriptor, demonstrarit, quomodo nodus ille dissolui possit, ac quid deniq; fecerit, vt ipse tunc id, quod nullo modo conuenire videtur, protulerit, vnde apparet ipsum non magnopere rationem hanc, quæ magnum in vsum postea venit, probasse. In primis autem me perterrefecit, quod sine dubio loci quidam hac parte sunt valde deprauati. quis igitur scit, an quemadmodum turpes quædam maculæ, & quæ non posse deleri videantur, hic hæserunt, ita etiam non nulla defecerint, mancusq; demum ac debilis totus locus sit. cum verò hoc contingit, conari eum sanare, stultitia prorsus est, frustraq; omnis opera ponitur. cum igitur in quo me posse sedulitate mea aliquid boni parere, nulli labori pepercerim: si postea in re desperata, frustra nolui laborare, vel potius, ne aliquid mali creem, in periculum venire, non videor esse reprehendendus. Sed officio meo constituto, quod ab ęquis & eruditis viris in culpam vocatum iri non arbitror, vt ad verba ipsa veniam, quibus hæc exposita sunt, quod in excusis libris prius initio huius partis erat, ταῦτα, putaui legi debere τὰ, vt in calamo exaratis inueni. εἰδῶν autem videtur appellare propria loca, atq; elementa huius rei: quod valere hoc verbum auctor ipse in iis, quę scripsit de arte dicendi testatus est. nam φασὶν ἐπιτιμήματα, quod inquit, est peculiaris ipsius locutio: φασὶν enim vt hoc, ita etiam aliquando inquit σκοπόν, συλλογισμόν, ἐνθύμημα: ac pleraq; alia huius generis. Παρὰ τὴν ὀρθότητα autem, τὴν κατὰ τὴν τέχνην, vocat omnia illa crimina, quæ obiiciuntur tanquàm poëta veritatem artis neglexerit: nec secutus sit, quod illa rectum esse statuit: nam artem addidit, intelligens artem poëtarum: necesse verò fuit hoc adiungere, quia multa committi possunt multis modis, contra id quod summum rectumque in omnibus rebus decretum est esse: quæ peccata nunc non intelligit, sed illa, vt ostendi, quæ repugnant præceptis propriis huius artis. Quod autem admonet oportere diligenter dictos numeros attendere, atque illinc eruere, quæ faciunt ad crimina, quæ obiecta sunt, diluenda, ἀριθμοὺς vocat modos illos, quia numerum eum, quem significauit, conficiunt.

Πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιητικὴ μίμησις, ἢ ἡ τραγῳδική, διαπορήσειεν ἄν τις. εἰ γὰρ ἡ ἧττον φορτικὴ, βελτίων: τοιαύτη δὲ πρὸς βελτίους θεατάς ἐστι, δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική. ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων, ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται.

Vtrum autem melior epica imitatio vel tragica, posset aliquis dubitare: si enim quæ minus est importuna, melior: huiuscemodi autem quæ ad meliores spectatores, est manifestum, quod quæ cuncta imitatur, importuna: tanquam enim non sentientibus, nisi ipse adposuerit, multo motu mouentur.

Cum, & quæ obiici soleant poëtis, & quomodo crimina illa diluantur docuisset, nunc ualde agitatam quæstionem persequitur: ac de ipsa in vtranq; partem disserit: dissentiunt enim iudicia multorum in hoc: grauisq; contentio semper fuit, vtrum horum nobilium poëmatum, epopœia ne, an tragœdia, alteri præponendum sit. Visum igitur ipsi est de hac quoque re in fine huius libri, quo vtrunque poëma expo suit, disputare: ac primum argumenta non nulla colligit, quibus ostendi videtur præponendam esse epicam imitationem tragicæ. inquit igitur. Hærere posset aliquis, ambigereq; animo, vtrum imitandi genus, epicum ne, an tragicum, melius sit: ita enim loquitur tanquàm ipse viderit in dubio esse animos hominũ de hoc posse, non tanquàm multum tractata quæstio hæc sit. ornans autẽ primum epopœïam, constituensq; dignitatem ipsius, iacit huius rei fundamentum hoc, atque vtitur tanquàm instrumento quodam eius, quod vult efficiendi: vtra ipsarum importuna magis, minus ve sit. Si enim inquit, quæ minus importuna molestaq; imitatio est, melior est: huiuscemodi autem est, quæ ad meliores spectatores pertinet, id est politiores viros, magisq; bonis artibus instructos: nam spectatorum nomine intelligit auditores etiam, quibus epicum carmen recitatur. His igitur positis, adiungit infertq; quod sequitur: ac quod ex illis fidem acquirere videtur: planũ enim inquit est, eam, quæ cuncta imitatur importunam esse: quod valet, perspici ex illis imitationem eam, quæ cuncta persequitur: nec omittit rem vllam, quamuis pusillam ac leuem: & eam quidem satis apertam, quam non exprimat, esse molestam ac fastidij plenam: minuta enim hæc diligentia odium parit. Statim autem causam aperit, vnde nascatur vt hoc offendat apud illos, qui audiunt: nec satis æquo animo ab ipsis accipiatur: huiuscemodi enim ait videri ipsis poëtas iudicium fecisse de se, ut sensuri ipsi, cognituriq; rem non fuerint, nisi poëta ipse admonuerit omne genus rerum, quæ excitant sensus: accuratéq; ac minutè singula expressserit, motuq; etiam corporis reddiderit: quare illi ægre ferunt se haberi adeo tardos. Hic sanè videtur sensus esse horum verborum. in quibus tamen scrupuli non nulli subsunt. primum autem, quod cum de imitatione loquatur, quæ muliebri genere, vt Latinè, ita etiam Græcè dicitur, relicto genere illo repentè transit ad virile: ac nisi ipse adposuerit inquit: in quo etiam concisus nimis sermo est, neque enim ostendit quid oporteat admouere, præter quam quod vis, quæ subest hoc loco illi verbo προσθῇ, obscura est. Sed hoc etiam molestũ, quod statim multitudinis numero vtitur, atque ait πολλὴν κίνησιν κινοῦνται: nec monstrat etiam, qui sint, qui crebro hoc motu vtantur. Quomodo autem conuenire huic possit cum eo, quod antecedit hæc verba, non video. quare valde perturbatus sum, atque hæreo in explicatione huius loci. Non arbitror autem me obesse studiosis huius artis, si has difficultates & quasi plagas aperio: potiusq; (nisi fallor) peccarem, si tegere atque occulere vulnera hæc huius libri conarer. Cum autem in pluribus calamo exaratis inuenerim extremum verbum immutatum: κινοῦντες enim illi, non κινοῦνται habent, non putarem penitus hanc lectionem contemnendam, si articulus τὸ, quem requirit media hæc, inter nomen ac verbum vox, antea positus foret: cum tamen ipsius vestigium nullum illic sit, fieri potest, vt negligentia librariorum id sit commissum. Cum verò (vt significaui) numeri discrepent inter se: nec respondeat vllo modo pronomen αὐτὸς illi verbo κινοῦνται: nec appareat de quibus diuersis variatisq; rebus in tam breui spatio loquatur, admonendum hoc putaui. & sanè placet magnopere aliis de causis extremum illud, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται: elegantemq; modum loquendi esse intelligo, & proprium Atticorum. nam qui αὐτοὺς pro αὐτὸς emendaret, vno fortasse tempore pluribus malis, remedium adhiberet: intelligeretur autem his, qui audiunt, quosq; supra θεατὰς appellauit. In scriptis libris,

præter id, quod iam indicaui, discrimen hoc etiam est, quod non pauci eorum, pro τραγῳδικὰ habent τραγικά: quod verum esse existimari potest, quia infra, vbi rursus ipsas inter se confert, hoc ipso verbo vtitur: inquit enim. τὴν δὲ τραγικὴν, πρὸς φαύλους.

Οἷον οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλιόμενοι, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι, καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν σκύλλαν αὐλῶσιν.

Ceu mali tibicines voluentes se, si discum oporteat imitari: & trahentes præcentorem, si scyllam cecinerint:

Simili voluit rem illustrare: ponereq; ante oculos culpam in quam inciderét poetæ magnam, qui minuta & singulas res exprimente, imitatione vterentur: tibicines enim quoque, qui eam artem, quam exercent, non tenent, hoc faciunt, quod reprehenditur in poëtis: non enim confisi arte sua: sonoq; tibiæ, qui datus illis est, vt imitentur varias res, ac motus quoque animorum reddant, addunt illi gestus quosdam corporis: nihilq; omittunt, vt speciem illarum rerum effingant. quare contemnuntur: inepriq; meritò à peritis habentur. Constat igitur exemplo etiam horũ, poëtas motu corporis omnia imitantes peccare: dignosq; esse, qui irrideantur. hoc igitur valet ad grauitatem epopœiæ ostendendam, quæ nullis huiuscemodi ineptiis vtitur. Indicauit autem in quibus præcipue exprimendis summum studium ponere tibicines illi soliti forent, & ab arte sua discedere. primumq; inquit, si argumentum, quod sumpserint postularit vt discum imitentur, illos corpus suum supra terram voluere. nam κυλίεσθαι hoc potius arbitror significare, quàm in gyrum agi ac versari vt interpres vertit: & discos ipsos, postquam magnis viribus iacti, in terrã decidissent, super terram diu volui solitos exploratum est: quem cursum ipsorũ volutationemq; (nisi fallor) diligens magister hic tradit tibicines illos deterioris notæ imitari illo modo consuesse. Hoc autem quod dixi verum esse. id est verbo illo Latino, quod ostendi, κυλίεσθαι verius reddi testimonio Ciceronis confirmatur, qui in libro de Fato dixit. Id autem, cum accidit, suapte natura, quod superest & cylindrum volui & turbinem versari. Significat autem cum aliquis mouere ipsa incœperit: à verbo enim hoc ipso, cylindrus vocatus est, & motus hic proprius ipsius est, cum ille, quem falsò huic tribuit, vt itidem Cicero ostendit, turbinis motus sit, ac verbo Græco στροφεῖσθαι respondeat. Sed etiam Catullus hoc significauit, cum sordes meretriculæ significare vellet: inquit enim -sæpe quã in sepulchretis Vidistis ipso rapere è rogo cenã, Cum, deuolutum ex igne persequens panem, & quæ sequuntur: non dissimilis enim quoque forma panis erat: qui, cum leuiter etiam pulsus foret, eodem pacto mouebatur. Neque existimandum est hoc nullo modo hic conuenire, quia non videatur tibicen commodè posse, tibiam inflans, super tellure se volutare: eodem enim tempore cogitandum est exemplum hoc esse motionis inconcinnæ: & quæ meritò ea de causa, displiceret. cum contra corporis conuersio, frequens peculiarisq; in citharistis ac tibicinibus fuerit: quod partes ipsæ cantuum, inde vocatæ, manifestò significabant. Eustathius autem, quæ forma fuerit disci declarat: quo genere ludi Græci se oblectabant. Addit etiam aliud Aristoteles, in quo tibicines iidem exagitarentur: remq; inconcinnam facerent: dum vellent illud omnibus numeris præbere. Si enim inquit fortè canant, tibiæq; sonore voluerint imitari scyllam, atque impetum eius in naues, quæ prætervehantur: rapit enim ipsa ad se auidè omnes: illi eum, qui summum locum, & quasi verticem in grege cantorum tenet, ad se trahunt: appellatur autem ille Græco sermone, ea de causa, quam ostendi κορυφαῖος: quod tamen vocabulum à Cicerone in primo de natura deorum retentum est, dum recitaret vocem Philonis, qui appellabat Zenonem, magnam dignitatem in Epicureis obtinentem: anteuntemq; ceteris, coryphæum ipsorum. an autem idem sit in choro cantorum χορηγὸς, qui præcentor vocatus aliquando est, & κορυφαῖος, affirmare non ausim. Cur autem magis in hunc, quàm in ceteros huius gregis impetum tibicen faceret, non apparet; nisi fortasse, quia ipse illi vicinus manebat, in propinquoq; stabat. Αὐλὸν autem

tem σκύλλαν significabat tibiarum sono Scyllam imitari, quam antiqui monstrum esse dicebant, quod raperet ad se naues, ac deuoraret. Eodem autem pacto Horatius in alio genere imitationis moueri satyrum & cyclopem inquit: saltando enim fiebat. Egregiè verò Scyllæ speciem expressit, & quantopere illa immineret nauibus, illac transeuntibus, significauit Virgilius, cum cecinit. Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.

Ἡ μὲν οὖν τραγῳδία τοιαύτη ἐστὶν. ὡς καὶ οἱ πρότεροι τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς: ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα, πίθηκον ὁ Μυνίσκος τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ Πινδάρου ἦν. ὡς δ' οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς, ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει.

Tragœdia quidem igitur huiuscemodi est, vt & priores posteriores se putarunt histriones: vt valde enim exuperantem simiam Myniscus Callippidem vocabat. Huiuscemodi autem opinio & de Pindaro erat. Ut autem hi se habent inter se, tota ars ad epopœiam habet.

Cum exemplo deteriorum tibicinum probarit crebros illos motus atque infinitum studium, quod non nulli ponunt in imitandis minimis etiam rebus, esse rem molestam & importunam, ostendit nunc huic culpæ hærere tragœdiam: ipsamq; potissimum hac re laborare, vt nihil relinquat, quod non ponat ante oculos spectatorum. Quod enim inquit huiuscemodi talisq; est tragœdia, arbitror φορτικὴν intelligendum: quamuis autem hoc satis apertum sit, tamen constituere id aliquo modo volens, vtitur testimonio histrionum antiquorum: illi nanque inferiores ætate irridebant, quod nimiam diligentiam adhiberent in singulis rebus motu corporis exprimendis: quamuis enim & ipsi, cum opus foret, hoc studiose facerent, tamen intelligebant minores in hoc modum nullum tenere. Quod autem priores, & posteriores ipsos appellat, qui tantopere inter se in vsu huius rei discreparent, tempore atq; ætate, non dignitate peritiaue artis arbitror alteros alteris antecessisse. atque ita sane puto accipi oportere: cum enim grandiores natu magis temperati simplicesq; in hoc forent, qui postea subsecuti sunt, nimis ipso delectati sunt, vt in arte quoq; musices factum erat: iuniores enim voces minutius conciderant, atque ita multum dignitatis ei studio eripuerant. Nomina etiam histrionum illorum ponit, qui longe aliter se in eo studio tractando gerebant, ac iudicio plurimum inter se dissentiebant: narrat enim Myniscum, improbantem magnopere nimiam gesticulationem Callippidis: ac totam rationem illam irridentem, solitum esse vocare ipsum simiam: hanc enim præcipue bestiam omnium rerum summam imitatricem esse constat. hoc verò nomine pleno contumeliæ vexauit etiam Demosthenes Æschinem, eodem tempore exprobans ipsi uetus studium, in quo ille se penitus simiolum præbuerat: ait enim pro Ctesiphonte. αὐτοτραγικὸς πίθηκος. Mynisci autem, tragici histrionis, nomē apud veteres celebre erat, vt Callippidis etiam, quamuis illius mentio, vt in hac re peccantis sæpius fieret: venerat enim nomen eius in prouerbium, cum ab aliquo declarari deberet alicuius minuta, crebraq; corporis motio: cuius prouerbij meminit & Cicero in epistola quadam ad Atticū, & Suetonius in Tiberio, qui vim ipsius explanat: ait enim. Vt uulgo iam per iocum Callippides vocaretur, quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensuram progredi prouerbio Græco notatum est. Addit autem Aristoteles huiuscemodi quandam opinionem extitisse de Pindaro, si uerum hoc ipsius illius histrionis nomen est, qui eodem pacto, vt Callippides, peccauit: ac lineam iustumq; modum in hoc migrauit: in scriptis enim quibusdam exemplaribus turbatus hic locus est: legiturq; illic, corruptè sanè, περὶ τὴν δικρίνην: in eorundem tamen illorum librorum margine emendatum est περὶ Πινδάρου: non memini uero me alibi legisse Pindarum histrionem quempiam vocatum. Quod si Tyndarus aliquis in hoc

ſtudio clarus aliquando lectus eſſet, facile crederem ex his veſtigiis, quæ reſtant, illum auctorem hunc noſtrum intellexiſſe. Adiungit autem, quod deſiderabatur ad concludendum id, quod probare volebat, eam rationem, quam habent inter ſe hiſtriones, quos dixit, habere etiam vniuerſam artem: cuius artis illi miniſtri quidam ſunt (intelligit vero tragœdiam, artificiumq́; , quod in ea pangenda ponitur) cum epopœia: tragœdia enim ſi conferatur cum epopœia: quod ad motus hos facit, quibus ambæ hæ poëſis vtuntur, vt facilius exprimant quod volunt, quia crebrioribus illis atque exquiſitioribus vtitur, quàm faciat epopœia, in eodem crimine verſabitur, atq; eidē infamiæ hærebit, cui affines ſunt iuniores hiſtriones, collati cū ſuperioribus.

Τὴν μὲν οὖν περὶ τὰ θεατὰς ἐπιεικεῖς φασὶν εἶναι: διὸ οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων: τὴν δὲ τραγικὴν, πρὸς φαύλους. ἡ οὖν φορτικὴ χείρων δῆλον ὅτι ἂν εἴη.

Hanc quidem igitur circa ſpectatores probos affirmant eſſe. quare nihil egent figuris: tragicam autem ad improbos. Quæ igitur importuna eſt, deterior manifeſtum quod eſſe debet.

Conſtans præterea opinio erat, alteram harum imitationem atque poëſin, id eſt quam vocauit ἐποποιητικὴν, facere ad ſpectatores, probos atque honeſtos viros: ita enim arbitror capiendum, quod inquit ἐπιεικεῖς: neque hoc verbo puto ſignificari doctos homines, & ſcientiis ſubtilioribus eruditos, ſed graues ac bonis moribus inſtructos: qui ſcilicet cum huiuſcemodi ſint, vt vulgo aiebant (argumentum enim hoc duci puto à communi ſententia, quæ de hac re erat: neque arbitror vllo pacto, quod inquit φασὶν, accipiendos hic hiſtriones) non egent geſtibus illis, minutaq́; ſingularum rerum expreſſione. hoc autem valet: intelligo inquam, quod dixit, οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων, non tantum ipſos ita animo affectos eſſe, ut non requirant geſtus corporis exquiſitos in hac re, ſed etiam valde ab ipſis abhorreant, ac ſua ſententia ipſos condemnent. quare neceſſe eſt amept epicum carmen, à quo hæc lenocinia remota ſunt. Declarata autem hoc pacto vi & natura epopœiæ, quam illi conſtituere volebant, accedit ad alteram imitationem auctor : exponitq́; quid iidem de ea dicerent. Tragicam autem aiebant ſcilicet tendere ac referri ad homines, non tam malos ac vitiis tur, pioribus inquinatos, quàm viles: & qui magis vmbris rerum, quàm veritate ducerentur: hi nanque uidentur eſſe, qui ab ipſo φαῦλοι appellantur. vt ſupra quoque tibicinas imperitos eodem nomine ſignificauit. Concludit verò eorum nomine poëſin imitationemq́, importunam, dubium eſſe non poſſe, quin deterior ſit, inferiorq́; illa iudicanda, in qua nihil huiuſcemodi foret. Animaduertendum autem Ariſtotelem præpoſitiones variare, & cum loquitur de epopœia, vti hac πρὸς: cum verò de fabula, quæ in ſcenam venit, vſurpare πρὸς. quod fortaſſe hac ipſa de cauſa factum eſt, quia tragœdia refertur ad ſpectatores ueros, longe poſitos: epicum verò carmen recitatur in conuentu anguſtiore: ſæpeuſq́; legitur, ac manu tenetur ab iis, qui attentè ipſum conſiderant. nam quod θεατὰς, quaſi ſpectatores vocauit, qui carmen epicum audirent, & quaſi exiſtimatores ipſius ſederent, non ſuo proprioque huius rei vocabulo uſus eſt: illi enim potius ſenſu aurium, quàm oculorum vtuntur. Quod ad ſcripturam facit, uoum tantum in calamo exaratis libris inueni diuerſum à communi lectione, quod illi non habent particulam δὲ, quæ tamen requiri eo loco uidetur, aut articulus οἱ loco illius poni debet.

Πρῶτον μὲν οὖν οὐ τῆς ποιητικῆς ἡ κατηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς: ἐπεὶ ἔστι περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις, καὶ ῥαψῳδοῦντα, ὅπερ ἐποίει Σωσίστρατος: καὶ διάδοντα, ὅπερ ἐποίει Μνασίθεος Ὀπούντιος.

Primum quidem igitur non artis poeticæ accuſatio hæc eſt, verum hiſtrionicæ, quia licet conficere notis etiam munus rapſodorum obeuntem:

quod

quod sanè faciebat Sosistratus: & canentem, quod quidem faciebat Mnasitheus Opuntius.

Cum exposuisset argumenta, quibus nitebantur, qui anteponebant epicam imitationem tragicæ, nunc affert, quid pro altera poësi dici possit: ornatque quantum res patitur, tragicam imitationem. Primum autem diluit, quæ obiecta erant huic, quam in summum honorem adducere vult: ostenditq; nihil momēti in ipsis esse ad eam infamandam: in primis enim, quod illi excogitarant, ut maxime aptum ad tragicam poësim insimulandam, quod scilicet maius quàm oporteret, studium poneret in singulis rebus exprimendis ac gestu corporis referendis, docet peccatum ipsius non esse, assignariq; debere alij arti: vel potius illis, qui perperàm illam ipsam tractarent, qui dum studio suo ipsam adiuuare contenderent, modum in ea re nullum tenentes, potius ipsi obessent. Affirmat igitur non artis poëticæ, sed histrionicæ illam esse criminationem. id autem manifesto inde etiam intelligi posse adiungit, quod licet etiam epicam imitationem illo modo tractare (licet autem siquis omnino id cōtendat, nec iustam reprehensionem reformidet) qui sanè modus ratione nō tractatus inussit indebitam maculam tragœdiæ: nam licere illud testatur, quod aliqui inuenti sunt, qui id tentarunt, vt ipse accuratè docet, nomina etiam eorum ponens. duarum autem rationum meminit, quibus vti solerent (vt videtur) carmen epicum recitantes: quibus ambabus rationibus, cum illic necessaria non forent, narrat fuisse qui signa quædam, & tanquàm superuacaneos motus, ac gestus corporis adhiberent: nam περιεργάζεσθαι σημείοις, hoc arbitror significare: signis, inquam, gestibusq; quibusdam additis, qui aliunde acciti ac superuacanei forent, illas res tractare. Rationes verò illæ, quas dixi, sunt ῥαψῳδεῖν, & ᾄδειν, inter quas discrimen aliquod fuerit necesse est: nam ῥαψῳδεῖν quoque non sine cantu fieri solitum, nec simpliciter significare clara voce legere ac recitare, declarat uerbum hoc ipsum, quod cum è duabus vocibus iunctum sit, altera illarum manifesto ualet cantum. Sed diuersum (vt arbitror) genus cantus in vtraq; re adhibebatur. Sosistratus igitur, qui priore ratione usus est, signa eò comportauit: nec non idem fecit Mnasitheus Opuntius, qui posteriorem exercuit. Perspicitur igitur hinc, quod fit errore tractantium male aliquas artes, non debere uitio dari artibus ipsis: neque enim hi duo licentia sua epopœiæ iustam notam inurebant.

Εἶτα οὐδὲ κίνησις ἅπασα ἀποδοκιμαστέα, εἴπερ μηδ᾽ ὄρχησις: ἀλλ᾽ ἡ φαύλων, ὅπερ καὶ Καλλιππίδῃ ἐπετιμᾶτο καὶ νῦν ἄλλοις, ὡς οὐκ ἐλευθέρας γυναῖκας μιμουμένων.

Deinde neque motus omnis improbandus, siquidem neque saltatio, verum motus nequam hominum: quod quidem Callippidi exprobrabatur: & nunc alijs, vt non ingenuas mulieres illis imitantibus.

Alterum hoc argumentum est, quod docet non statim debere tragœdiam accusari, & eo nomine deteriorem haberi, ut patefactum est illam recipere motus: neque enim omnes motus corporis eiusdem generis sunt: sunt enim quidam ex illis teneri ac delicati: sunt etiam quidam graues atque honesti. Non omnes autem motus statim damnandos esse, ac nullo discrimine improbandos, confirmat exemplo saltationum. nam saltatio, quæ vulgo habetur parum virilis motio, non omnis tamen eius generis est: sunt enim saltationes non nullæ, quæ conueniunt grauibus personis: quanto minus igitur motus omnis est reprehēdendus? indicat autem qui motus merito reprehendi possit: motus inquam nequam hominum atque effeminatorum, in quo genere motus versatum, ducet vexari solitum Callippidem: valet enim hoc ad exemplum destruendum quo supra insensi ipsi quidam, dignitatem tragicæ imitationi eripiebant. non igitur culpari solitum ostendit Callippidem, quod motibus

vteretur,

vteretur, sed quod in hoc genere motus occuparetur, tenero scilicet ac molli: & qui proprius esset turpium personarum. Vt autem affirmat hoc olim ipsi exprobrari solitum, ita sua tempestate aliis quibusdam, quorum nomini parcit, ostendit idem vitio datum, tanquàm illi summo studio imitarentur mulieres non liberas, neque ingenuas, & motus illarum honestis feminis tribuerent. Videtur autem hic à librariis necessariò peccatum: cum enim Callippidem dicat & alios diuersis temporibus eadem culpa exagitatos: verbumq; idem sit, vnde personæ hæ aptæ sunt (ab ἐπιτιμᾶται enim omnes pendent) casus etiam ipsarum iidem esse debebant: cum tamen cõtra in excusis libris Callippidis nomen tertio casu positum sit: contra autem eorum, quos aliorum nomine intellexit, nominandi idem autem erratum, contraria tamen ratione, est in non uullis calamo exaratis: Καλλιππίδης enim illi habent: & infra ἄλλοις. Quod si alterum horum reciperetur: alterum verò repudiaretur, res belle se haberet, nec quicquam maculæ hic restaret.

Ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ ἄνευ κινήσεως ποιεῖ τὸ αὑτῆς, ὥσπερ ἡ ἐποποιΐα: διὰ γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν, φανερὰ ὁποία τίς ἐστιν. εἰ οὖν ἐστι τἆλλα κρείττων, τοῦτό γε οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ ὑπάρχειν.

Amplius tragœdia & sine motu facit, quod ipsius est, quemadmodum epopæia: per lectionem enim manifesta est qualis est. Si igitur est alijs in rebus melior, hoc vtiq; non necessarium ipsi inesse.

Diligenter est animaduertendus progressus argumẽtorum. Primum enim, quod insimularetur tragœdia ob crebros motus, quibus vteretur, docuit hoc proprium vitium ipsius non esse, sed artis histrionum. Deinde probauit non omnes motus corporis esse vituperandos sed teneros tantum ac molles: quare si motus etiam illi proprij ipsius forent, non esse tamen subito eam condemnandam. Tertium hoc argumentum ostendit, fungi etiam munere suo tragœdiam: efficereq; quod vult, quamuis motus nulli adhibeantur, sed penitus ipsa illis destituta sit: quod non nulli falsò putant proprium esse epopœïæ: non minus enim tragœdia quàm epopœïa hoc habet, vt tradit. quia autem hoc nouum auribus multorum meritò videri potuit, ostendit quomodo hoc fiat: nam inquit ipsam studio lectoris alicuius patefacere qualis sit. ac si legatur etiam iudicium fieri de ipsa recte posse: intelligiq; quid boni maliq; illa in se habeat: nihil enim hoc etiam pacto occultum in ea erit. hoc autem illam posse supra quoque testatus fuerat, vbi de partibus ipsius disseruit: de aspectatione enim apparatuq; scenæ loquens, inquit: vim, quæ subiecta est tragœdiæ, manere etiam sine contentione illa studioq; histrionum. Adiungit autem nunc, concludens hanc rationem. Si igitur aliis rebus melior præstantiorq; tragœdia, quàm epopœïa est, hoc quod tantopere quosdam offendit, & quod illi arripuerunt ad ipsam infamandam, necesse non est in ea existere: ac sine illo ipsa manet, ut patefactum est: quare omnis oppugnatio illorum inanis est, ac multis modis vitari potest.

Ἔπειτα διότι πάντ' ἔχει, ὅσα περ ἡ ἐποποιΐα: καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι, καὶ ἔτι οὐ μικρὸν μέρος τὴν μουσικὴν καὶ τὰς ὄψεις ἔχει, δι' ἧς αἱ ἡδοναὶ ἐπίστανται ἐναργέστατα.

Deinde quoniam omnia habet, quæcunq; epopæia: etenim metro licet ei vti. & præterea non paruam partem musicam, & aspectationes habet, per quam voluptates percipiunt euidentissimè.

Hoc argumentum tragicam imitationem constituit, docetq; ipsam epicæ anteponendam à partibus, quæ in ambabus sunt: ostendit enim imitationem tragicam nul-

la re carere, quæ inueniatur in epica, quæq; ipsam ornet: ac præterea quibusdam rebus cumulatam esse, quæ magni momenti sunt ad gratiam ipsi conciliandam: voluptateq; explendos animos spectatorum. Si igitur res hoc pacto se habet, quis non fateatur tragœdiam præstare epopœiæ? vnde enim existere aliquid potest, quod epopœïam expoliat, quo destituta sit tragœdia? fontes autem, vnde multum præterea suauitatis haurit tragœdia, aperti sunt. Cum autem dixisset quæcunq; epopœïa possidet, habere etiam tragœdiam: appareretq; tragœdiam heroico carmine non vti, sed alio, quod minoris est dignitatis, occurrit huic difficultati: docetq; in potestate ipsius situm esse, si velit, ipso etiam illo vti: neque enim interdictum est ipsi grandiore eo genere versus: sed illum reliquit; quia alium aptiorem sibi nacta est. quod igitur illo non vtitur, non significat ipsius egestatem aliquam, neque valet ad probandum ipsam ea parte imminutam. Vt autem ne hoc quidem omittam, videtur valere hoc ad confirmandam veterem illius loci lectionem, quo de communione similitudineq; amborum horum poëmatum multo supra disseruit: ita enim illa habet. ἡ μὲν οὖν ἐποποιία τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου μεγάλου μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν: tanquam enim commune cum epopœïa nunc quoque heroicum carmen tragœdiæ vult esse, cum in manu ipsius positum esse dicat, vt illo vtatur, si velit. Indicat autem, hac difficultate remota, quæ sint illa, quibus præterea ornata est tragœdia, cum illis careat epopœïa: appellatq; musicam artem, cantusq;: nec non aspectationem, quia in tragœdia omnia oculis exposita sunt. explanauit etiam quanta vis in musica posita sit ad oblectandos spectatores: affirmauitq; hanc esse artem, cuius beneficio mortales voluptates sentiunt euidentissime, atque omnem vim illarum planè percipiunt. Cum autem hoc loco extiterint varietates quædam lectionis, de illis nunc accuratè disputabo: ac cur etiam nouam, nuperq; erutam magis probarim, declarabo. nam quod prius hic erat καὶ ὅτι, quis non videt corruptum fuisse? arbitratus igitur sum legi debere vt est in omnibus, quos vidi, calamo exaratis, καὶ ἔτι: Alterum discrimen est, quod iidem illi libri multitudinis numero habent τὰς ὄψεις, cum in excusis antea sit τὴν ὄψιν. & sanè multitudinis etiam numero eadem hæc res significabatur. in argumento enim Phœnissarum leguntur verba hæc, quamuis testimonium hoc non satis firmum sit. ἔστι μὲν ταῖς σκηνικαῖς ὄψεσι καλὸν τὸ δρᾶμα. nam quod certum in primis est, auctoris ipsius est, qui multo supra inquit, cum probaret minorem vim habere ad condiendam tragœdiam, hanc partem, quàm cantum & harmoniam. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστιν. quare veriorem hanc lectionem duxi: idq; quod sequitur δι' ἧς, musicam artem referre puto, quæ priore loco appellata fuerat: videtur autem si accipimus auctorem dixisse, studio harmoniæ conflari voluptates euidentissime, respondere hunc locum ei, quum supra multo inquit eandem (μελοποιίαν verò illic ipse eam appellauit) vim omnem suam, ac facultatem apertam perspicuamq; habere. Restat tertia varietas magni profectò ponderis: in quodam enim exemplari inueni. δι' ἧς αἱ ἡδοναὶ συνίστανται ἐναργέστατα. & sanè si, receptam lectionem sequentes, legimus τὰς ἡδονὰς συνίστασθαι, verbũ hoc insolens videtur in huius rei significatu, præsertim si intelligimus ope, siue harmoniæ, siue oculorum fieri, vt mortales sciant voluptates euidentissimè: magisq; quadrare videtur, si legatur mutato casu eius vocis, quæ antecedit, ταῖς ὄψεσι: vt sensus sit, beneficio operaq; harmoniæ fieri, vt conflentur gignanturq; voluptates, quę perspicuæ sint ac fallere non possint. nam si, ad priorem duarum illarum rerum referentes, intelligamus musica arte fieri, vt voluptates coagmententur apertè in primis atque expresse; ne ita quoque ineptus sensus (nisi fallor) erit: ne dicam verior, atque alteri illi anteponendus: cantus nanque suauitas: artisque illius lenocinium multum valet ad res, quæ oblectare possunt, iucundiores reddendas, efficiendumq; vt illæ manifesto percipiantur. nam quin vsus oculorum hoc valeret, dubitari non poterat: nec confirmatione egebat. quanti verò momenti sit euidentia in his rebus, & quantopere illa adiuuet tragœdiam, perspicitur ex consequente argumento.

Εἶτα καὶ τὸ ἐναργὲς ἔχει καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων.

Deinde & euidens habet & in agnitione, & in operibus.

Hoc aliud argumentum est, quod declarat hoc etiam nomine præponendam esse tragicam imitationem epicæ, quod in ea cuncta pœnè, quæ fiunt, perspicua & euidentia sunt. quod bonum non tam expressum inuenitur in imitatione epicorum, quæ tota commemorando fit. Quin autem hoc mirificè vtile sit, & satisfaciat animis eorum, qui spectant, dubitari non potest. vt enim Horatius quoque testatus est, Segnius irritant animos demissa per aures Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus: quamuis hoc ipse aliud tunc agens, protulerit. In quibus autem existat hæc perspicuitas, monstrare volens Aristoteles, nominat agnitionem, & cetera facta, quæ in tragœdia geruntur. nam τῇ ἀναγνωρίσει lego, sequorq; receptam lectionem, quæ constanter reperitur in omnibus scriptis exemplaribus: eamque valde hic accommodatam esse puto. Arbitror igitur hoc tradere auctorem, perspicuitatem, quam eximium bonum esse vult tragœdiæ, apparere & in agnitione & in ceteris quæ illic geruntur: cum enim agnitio omnis multum lucis & iucunditatis sua vi afferat omni poëmatum generi, præcipue agnitio illa, quæ in dramate tractatur, capit animos, quia subiicitur oculis, & dum res administratur, cernitur. Vincit igitur hæc quoq; ceteras agnitiones, quia plana magis & euidens est. nam quin epica etiam agnitio claritatis multum habeat, dubitari non potest: Plutarchus enim probaturus in vita Homeri poësin picturam esse, exemplo potissimum illo vsus est, cum poëta finxit Vlyssem cognitum à nutrice: ita enim omnia illic tractata esse, expositaq; oculis docet, vt potius expicta videantur, quàm narrata: id tamen, quod illic factum est, ingenio poëtæ magna ex parte fabricatum est, summoq; ipsius artificio in rebus & inueniendis, & verbis etiam illustrandis, quamuis aptam materiam nactus esset: minore autem labore efficitur idem in eadem re à tragicis, quia verè res oculis percipitur, cum geritur: nec oportet mentis luminibus vti in illa, vti. Cum autem Aristoteles ostendisset in agnitione euidentiam habere tragœdiam, addidit & in operibus: ἔργα hic appellans, vt aliis etiam non nullis in locis & ipse & alij boni auctores fecerunt, πράξεις: factaq; intelligens. & sanè nihil in tragœdia geri, quod perspicuum non sit, auctumq; hoc præstanti bono, constat.

Ἔτι τῷ ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι: τὸ γὰρ ἀθροώτερον ἥδιον ἢ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ. λέγω δὲ οἷον εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείη, τὸν Σοφοκλέους, ἐν ἔπεσιν, ὅσοις ἡ Ἰλιάς.

Adhuc quia in minore longitudine finis imitationis est: quod enim confertius est iucundius est, quàm id, quod multo mixtum est tempore, dico autem. Ceu si quis Oedipum ponat Sophoclis in versibus, quot Iliias est.

Aliud hoc argumentum est, quo itidem probat anteponendam esse tragœdiam epopœiæ: vis verò ipsius in hoc posita est, quod cuncta, quæ oblectant, iucundaq; sunt, eo magis oblectant, quo minore spatio temporis comprehensa fuerint. Hoc autem manifesto tragœdiæ contingit, si conferatur cum argumento epico: minore enim interuallo illa peruenit ad finem suum. Hoc igitur fundamentum est huius argumenti: ait enim. Præterea scilicet digna est quæ anteponatur epicæ tragica imitatio, quia finis huius imitationis in minore longitudine est: id est citius in hac peruenitur ad finem: & tamen requiri, necessariamq; esse in hac quoque longitudinem aliquam testatur, quia aliter illa, vt docuit, imminuta decurtataq; foret, sed modica hæc esse debet, & quæ terminos illos habeat, quos indicauit. quare non porrigitur in spatium illud, in quod funditur, passimq; dilatatur, epopœia. Cum autem non omnibus appareret, cur hoc tantum valeret ad eam ornandam, melioremq; reddendam, affert diligenter causam huius rei: vtiturq; communi quodam, & quod cunctis in rebus verum sit. nam inquit. Quod enim confertius est, si iucundum simul illud ac suaue est, iucundius fit ac maiorem voluptatem gignit, quàm si idem multo

tempore fusum & quasi dilutum sit: vtitur enim eo verbo, quod conuenit humori ac rebus liquidis: illæ nanque propriè temperantur. Vt vinum igitur amittit saporem, si multa aqua mixtum ac temperatum fuerit, ita quidquid suaue est, si in longum tempus productum fuerit, perdit multum suauitatis illius: ita enim extenuat voluptatem porrectio temporis, in quod spargitur, vt vires vini aqua. Vt autem magis aperiret, quod senrit, ac rem vndiq; notam faceret, exemplum addidit: docuitq; quomodo fabulæ dilatari possint: inquit enim. Ceu siquis Oedipum Sophoclis collocaret in tot versibus, quot manet Ilias Homeri: ita nanque fabula illa Oedipus vocata languesceret ac flaccida fieret: corrumperetur enim voluptas, quæ magna inde percipitur, longitudine temporis, quod in illa agenda consumeretur. Non sine causa autem monstrauit, quem Oedipum intelligeret: ita enim factum illud fingi coagmentariq; posset, additis partibus non nullis, vt sine damno aliquo magno multo maiorem numerum versuum reciperet. Acutè autem vidit Madius hunc locum in omnibus libris corruptum esse: commodus nanque nullus sensus ex ea lectione eliciebatur: idemq; aptè ingenioseq; illum emendauit. ipse quoque olim eodem pacto maculam illam deleueram: coniecturaq; ductus pro ἰδεῖν, [illegible] restitueram: quod nulla alia de causa dixi, nisi vt certior testatiorque emendatio hæc foret, postquam pluribus in mentem venit, non communicato inter se consilio, eodem pacto emendare.

Ἔτι ἧττον μία ὁποιασοῦν μίμησις, ἡ τῶν ἐποποιῶν. σημεῖον δὲ: ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως πλείους τραγῳδίαι γίνονται. ὥστε ἐὰν μὲν ἕνα μῦθον ποιῶσιν, ἀνάγκη ἢ βραχέα δεικνύμενον μύουρον φαίνεσθαι: ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῆ: ἐὰν δὲ πλείους. λέγω δὲ, οἷον, ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ᾖ συγκειμένη, οὐ μία, ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἃ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος. καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς πράξεως μίμησίς ἐστι.

Adhuc minus vna qualicunq; imitatio est eorum, qui condunt carmen epicum. Signum autem. ex qualicunq; enim imitatione plures tragœdiæ nascuntur. Quapropter si vnam quidem fabulam fecerint necesse est vel breuiter ostensam, videri in extremo imminutam: vel comitantem longitudini metri, languidam. Si autem plures. dico autem. ceu si ex pluribus actionibus fuerit iuncta, non vna: quemadmodum Ilias habet multas huiuscemodi partes, & Odyssea, quæ & per se habent magnitudinem. Atqui hæc poemata constant, vt contingit, optimè, & quam maxime vnius actionis imitatio sunt.

Postremnm hoc argumentum est eorum, quæ ostendunt anteponendam esse tragicam imitationem epicæ. non tam antem ipsum monstrat egregium aliquod bonum tragicæ imitationis, atque in eo fundatum est, quàm malum vitiumque epicæ patefacit: quo cum careat altera, digna est eo etiam nomine, quæ illi anteponatur, quod autem desideratur in epica imitatione: minnitq; non nihil dignitatem ipsius est, quod cum in primis laudetur imitatio, quæ vna est: nec plura facta complectitur, ipsa ægrè talis seruari potest, quia vt perueniatur ad eam magnitudinem, quæ iusta in illa videtur, plura eò inculcantur, quæ cum & ipsa corpus aliqnod habeant, plurinm actionum instar sunt. Hoc igitur est, qnod minus perfectam ipsam redditi quodq; anctor intelligens, inde etiam nititur probare illam inferiorem esse tragœdiæ; sic enim inquit. Præterea minus vna imitatio epicorum poëtarum est, quàm

ſit alia vlla imitatio cuiuſuis generis poëtarum: nec tamen plures imitationes, id eſt plurium actionum, eſſe argumentum eius carminis dicit: hoc enim ferri non poſſet: ſed minus vnam hoc ſenſu, id eſt, vt plus, quàm ceteræ omnes diſcedat ab hac perfectione: laus enim non parua cuiuſlibet imitationis eſt, ſi maneat illa verè vna. quia tamen non omnino planum erat, eſſe illam huiuſcemodi, aliquo pacto declarandum id putauit. confirmat igitur id ſigno huius rei indicato: & ab eo deniq;, quod conſequitur. Nota verò, quæ hoc aperit eſt, quod ex quacunq; epica imitatione plures naſcuntur tragœdiæ: nec vllum inuenitur poëma eius generis, quamuis abſolutum ſit, & probatum ab omnibus, cui non vſu hoc veniat, ut inde argumenta plurium tragœdiarum elici poſſint. Quod ſequitur autem valet ad declarandum vitio hoc, difficultateq; eius materiæ fieri, non culpa poëtarum, qui eam tractant: docet enim ipſos vndiq; ptemi: & quamcunq; rationem inierint, eam affinem alicui malo inueniri. Explicans igitur quantopere illi laborent, inquit. Quaptopter ſi vnam fabulam, quam perſequantur, ſibi propoſuerint: & quæ ſequuntur: hæc enim partitio eſt, quæ rem declarat: qui enim carmen epicum condere volunt, aut vnam fabulam ſumant neceſſe eſt, aut plures. Vna fabula duobus modis tractatur: in quorum vtroque incommodi aliquid reperitur. quod ſi plntes fabulas ſumpſerint, ea etiam ratione, qua docet, quid inde mali exiſtat, apparet: ſed ſingillatim varias has, contrariasq; rationes explicemus. inquit igitur. In una fabula condenda, ſi breuis illa exponatur, videri iis qui audiunt ipſam ſemper minui: in anguſtumq; tandem deſinere: cum enim initio cogitaſſent, ut par erat, eam ad iuſtam magnitudinem peruenturam, vident ipſam ſemper decreſcere, quia poſtremæ partes non reſpondent opinioni, quam de illa conceperant: & quanto magis appropinquat fini, tanto magis ſubtilis tenuisq; redditur: fallitq; ſpem ipſorum: & hoc eſt, quod ſignificare uoluit, cum ait illam μύουρον φαίνεσθαι: neque enim, quamuis nomen id inde conformatum ſit, ductumq; à ſimilitudine caudæ murinæ, oportet in exprimenda notione eius vocis, muris meminiſſe: neque hoc nunc in mentem uenit Ariſtoteli, ſed formæ tantum illius, quæ extremum uerſus extenuatur. quod ipſe uſu uenire in fabula, ita tractata affirmat. id uerò ingratum eſſe ac diſplicere magnopere iis, qui audiunt, neceſſe eſt, quod inquit. Si uitium hoc timens, nec grandem materiam concidens, poëta ſecutus fuerit longitudinem, quæ inſtar videtur eius carminis, ac debitæ menſuræ comitari voluerit, fieri non poſſe, quin in alterum vitium cadat: fabula enim ita languida fiet: prolixitateq; operis amittet vires pænè omnes ſuas: hoc enim hic valet ὑδαρῆ μῦθον: vocabulo nanque tranſlato à vino, in quod nimium aquę infuſum fuerit, ut ſaporem vini ferè perdiderit, aliæ etiam res ita vocantur, quæ tenues & imbecillæ ſunt. vt in ij. libro πολιτικῶν amicitia quædam ab hoc auctore vocata eſt: & hic fabula, quam dicit. nam vinum quod ſignificaui, à Græcis ὑδαρῆ οἶνον vocari, teſtimonio etiam ipſius intelligitur, qui in problematum ſegmento ſecundo ita ipſum appellauit, nec non etiam Plutarchi, cuius hæc verba ſunt in v. libro συμποσιακῶν capite quarto. cum quæſtionem illam Homericã de liberando à culpa Achille, agitaret. qui videbatur Patroclo præcepiſſe, vt meracius uinum ingereret legatis Agamemnonis, id quod ebrioſo homini magis, quàm herui conueniebat. ἀγνοῶν ὅτι πρῶτον μὲν ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν Φοίνικα καὶ τὸν Ὀδυσσέα, πρεσβυτέρους ὄντας, οὐχ ὑδαρεῖ χαίροντας, ἀλλ᾽ ἀκρατοτέρῳ. & quæ ſequuntur. Cum uero ſupra quoq; capitis huius Plutarchi mentionem fecerim in declarando Empedoclis loco, qui laborat, quia confuſus eſt: ſcriptorq; hic doctiſſimus ipſius quoque mentionem faciat, quia illic vox ea eſt, quæ in uerſu Homerico, cuius multis modis conatur ſententiam comprobare, cur non verba ipſius hic ponam: ſaltem, ut, quomodo legi debeant, oſtendam: ſunt enim in excuſis libris mendoſa. Σωσικλῆς δὲ ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐμπεδοκλέους ἐπιμνησθεὶς εἰρηκότος ἐν τῇ καθόλου μεταβολῇ γίνεσθαι ζωρότερα τὰ πρὶν ἄκρατα, μᾶλλον ἔφη τὸ εὔκρατον ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ζωρὸν λέγεσθαι. Quod ſi poëta, inquit Ariſtoteles, plures fabulas, declinatis ſuperioribus malis, complexus fuerit, tunc fabula non vna erit: quod & ipſum reprehendi ac vitio dari notum eſt. Cum autem plures fabulas dixiſſet: certumq; ſit fabulas uerè plures, id eſt ita diſtinctas ac ſeparatas. vt in unam aliquam redigi non poſſint, nullo modo probari, declarat quomodo plures capiat: affirmatq; ſe intellige-

re, si illa ipsa fabula, quam scribendam sumpserunt, ex pluribus factis concreta fuerit: huiuscemodi enim etiam quæ recipiuntur, plerunq; existunt, vt ipse exemplis ostendit: in Iliade nanque & Odyssea inquit inueniri partes non paucas huiuscemodi, id est quæ instar fabularum sint: & vt ipse tradit, quæ per se magnitudinem habeant: non tamẽ hoc culpa poëtæ factum esse: nec inde nasci, quia poëmata illa vitiosa sint, testatur: hoc enim repugnaret iudicio, quod ipse non semel fecit de Homero: sed res aliter tractari non potest: nec alia via est ad iustam magnitudinem perueniendi: hoc enim est, quod inuitos bonos poëtas rapit in eum errorem. purgans verò Homerum, & in cœlum ferens, vt consueuit, ea poëmata, quamuis hac parte laborent, inquit. Quanquàm hæc poëmata coagmentata sunt, vt res patitur, & quantum industria poëtæ fieri potest, optime: & vnius facti imitatio sunt, quàm maximè factum vnum in longo carmine potest seruari. Laudat autem ipsa in ea præcipuè re, in qua tractanda in periculum venitur, ne reprehendantur, id est in coagmentatione rerũ: hoc enim manifesto valet, quod inquit συνέστηκεν ἄριστα: non quia, si id obtineri posset, non intelligat aliud melius esse: nam si ad iustam magnitudinem opus perduceretur, non valde longis episodiis eò insertis, magis probaret poëma hoc Aristoteles. Homerum igitur proxime accessisse ad hanc perfectionem affirmat. hæc videtur esse huius partis sententia. Notandum etiam hic arbitror significatum verbi δείκνυσθαι, vnde δεικνύμενον ductum est: videtur enim valere exponi atque explicari, non monstrari: loquitur enim de epopœia, quæ refert res ac commemorat, non in scena agit, & ante oculos spectatorum ponit. Animaduertendum præterea, an cum Horatius inquit. Quodcunq; ostendis mihi sic, eodem sensu protulerit Latinum verbum, quod huic respondet, quo Græcum ab auctore vsurpatum est: quamuis enim illic disserat de tragœdia: deq; rebus, quæ cum in scena fiant, vere ostenduntur id est oculis obiiciuntur, tamen addens Sic, videtur indicare alteram etiam rationem huic contrariam, quæ scilicet refert res actas ac narrat, verbo hoc posse significari. Et sanè quin ostendere valeat etiam apud optimos scriptores significare, dubitandum non est. Fabula igitur, si verum hoc est, quæ paucis commemoratur, dicta ab eo esset βραχέα δείκνυσθαι: vel potius, vt in maiore parte calamo scriptorum inueni, βραχέως. Sunt etiam hoc in loco aliæ scripturæ varietates, quarum meminisse magis libet, ne nihil omittam, quod non testatum relinquam, inuentum à me in antiquis exemplaribus, quàm quod eas veriores lectiones putem. Nam, quæ antecedit hæc verba, vox αὐτῶν, desideratur in pluribus libris, vt quæ etiã infra posita sunt. Εἰ δὲ πλείους, sine quibus sententia imperfecta prorsus est. Præterea pro illo καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα: quod meo iudicio verum est, belleq; se habet, in quodam calamo exarato libro perperam legitur καὶ τοιαῦτα τὰ ποιήματα.

Εἰ οὖν τούτοις τε διαφέρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ: δεῖ γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡδονὴν ποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ τὴν εἰρημένην, φανερὸν ὅτι κρείττων ἂν εἴη μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνουσα τῆς ἐποποιΐας.

Si igitur & his præstat omnibus, & præterea artis opere: oportet enim non quamlibet voluptatem efficere ipsas, sed illam, quæ dicta est, manifestum, quod melior vtiq; esset magis adipiscens finem, quàm epopœia.

Hæc est conclusio totius huius quæstionis, qua disputauit vtri duarum harum imitationum, epicæ ne an tragicæ, primæ dandæ sint. ipse igitur, qui à multis dissensit, maiorem honorem tribuentibus epicæ imitationi, cum ipse contra meliorem indicaret tragicam, collectis multis argumentis, quæ hoc probarent, ad extremum planum factum esse dicit vincere ac primum locum tenere illam, quam defendisset. Nam quod inquit. Si his omnibus præstat, intelligit bona, quæ indicauit, quæ plura maioraq; in se habere tragœdiam declarauit: quod enim affinis ipsa non est non nullis malis, à quibus vacua non potest esse epopœia, hoc numerum bonorũ auget. Quod verò inquit. Et præterea artis opere, nouum quiddam est, nec ab ipso supra explicatum:

catum: valet tamen & ipsum multum ad idem declarandum, quo scilicet vritur vr plano tertoq;, vt eo etiam superet tragœdia epopœïam, quemadmodum superare illis, quæ accuratè exposuit, demonstratum fuerat. Quod sequitur autem. Oporter enim non quamlibet voluptatem efficere ipsas, sed illam, quæ dicta est, hoc meo iudicio potest: docetq;, quamuis ex epico carmine plures voluptates capiantur, quæ tamen non propriæ sint eius operis: nec verus finis ac voluptas, quæ inde expectatur, nihil tamen hoc valere ad gratiam, honoremq; illi studio acquirendum: non enim verè postulari ab ipsis potest, ut quamlibet voluptatem gignant, sed eam tantum, quæ propria illius artis est: cuiq; gignendæ inuentæ sunt. Quod si epopœïa quicquam huiuscemodi parit, creatq; voluptates alienas, eo nomine non est anteponenda tragœdiæ, quæ sua magis propriaq; voluptate nititur. Perspicitur autem ex iis, quæ sequuntur, opus artis vocare Aristotelem voluptatem, quam vt pariat res illa, laborat: vt enim ceterarum artium opera quædam, finesq; existunt, ita etiam huius: vt purget scilicet animum moribus illis turbidis, quos sæpe significauit. His igitur positis, inquit perspicuum esse, quod illa melior præstantiorq; est, tragœdia inquã, epopœïa: non semper tamen, sed cum finẽ suum adipiscitur: hoc enim rursus expectandum est: nam si inde ipsa pelleretur, non primum locum dignitatis obtineret: possunt nanque interuenire incommoda quædam, quæ ipsam hoc bono spolient. Animaduertendum igitur, an hoc ipsum valeat, quod ostendi. illud auctoris τοῦ τέλους τυγχάνουσα, prolatumq; & ipsum sit sub condicione hac: siue contra tradat ipsi omnino hoc contingere, ut finem consequatur, quod alteri non itidem: ita enim interpretes acceperunt: præsertim cum de tragœdia hac, illa ue non loquatur, cui incommodi aliquid potest euenire, sed de tragœdia ipsa generatim: libera nanque illa hoc malo periculoq; videtur. Animaduertendum præterea, quod ad rationem sermonis facit, adiungere ipsum voci κρείττων, quæ collationem per se significat, alicuiusq; rei maiorem potestatem, particulam μᾶλλον, & ipsam hoc significantem: verbisq;, quibus adplicata fuerit, hoc idem afferentem: videbatur enim vox illa carere posse sine damno aliquo ea particula: & tamen alibi idem hoc fecit Aristoteles, ut ab antiquis ipsius interpretibus declaratum est: sed vestigia etiam huius locutionis apud Demosthenem inueniuntur.

Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας καὶ ἐποποιίας, καὶ αὐτῶν καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ πόσα, καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ, ἢ μή, τίνες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων, καὶ λύσεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

De tragœdia quidem igitur & epopœia & ipsis & formis, & partibus ipsarum, & quot & quid differunt, & eius quod est bene, & non, quæ causæ, & de increpationibus & solutionibus tot dicta esto.

Hic finis esse intelligitur primi libri: repetit enim breui cuncta, quæ vniuerso in libro pertractauit: non, ut crebro fecit, ea tantum, quæ proxima superiore parte persequutus fuerat. Respondet autem hæc pars, quæ similitudinem epilogi habet, procœmio totius operis, & ipso ita vocato, sumpto ab oratoribus nomine. inquit igitur de tragœdia & epopœïa se existimare satis dictum esse: in extremo enim positum est, unde omnia hæc apta sunt, ac sustinentur. tragœdiam autem primum appellat, eundem ordinem conseruans, quem in explicandis illis sequutus fuerat: ut qui enim in animo suo iam statutum habebat poëma hoc præstantius esse, quàm epopœïam, contrà iudicia multorum, primum locum ei assignauerat. de ambabus igitur testatur à se actum esse. Modum uero, quem tenuerit in illis explicandis, aperit & inquit. Et de ipsis & formis, & partibus ipsarum. de ipsis uerò dicens, intelligit de ui ipsarum harum poëseon generatim atque in vniuersum, ut initio etiam libri locutus fuerat: pollicitus enim est illic se de poëtica & hoc ipso pacto, id est in uniuersum, & de formis ipsius acturum esse, quod præstitit. Eadem igitur ratione hic testatur se de ambobus his generibus poëmatum & in uniuersum, & postea singillatim egisse: hoc enim

ualere

ualere puto, quod inquit. Et de formis & partibus ipsarum: nam formas, id est εἴδη, arbitror ipsum vocasse partes, quæ speciem qualitatemque poëmatum eorum declarant: ut contra μέρη. partes quæ corpus constituunt: magnumq; id reddunt: neque enim arbitror significari nunc à poëta nomine εἰδῶν, genera illa poëmatum: quorum alterum exempli causa simplex est: alterum vero implicatum, siue moratum, siue patheticum, ut Madius accepit, qui superiorem locum subtiliter interpretatus est: primusq; vidit, quid αὐτῆς valeret, quod ante hanc ipsam partem positum est: nam idem rectè fecit, qui voce illa μέρη contineri putauit ambas illas, magnopere diuersas inter se, partes, postquàm verbum illud, quo ipse puto significari partes quales, aliò retulit: verisimile enim est auctorem vtriusque partium generis meminisse, si alterum attigit. ego verò arbitror partitionem illam relictam ab eo fuisse in breui hac peroratione: neque enim omnia paucis complecti potuit: nec debuit etiam, nisi quæ maioris ponderis essent, appellare. Tradit etiam accuratissimus magister, numerum illarum partium à se monstratum esse: nec non quod discrimen inter ipsas versetur: eas, inquam, quæ quale sit poëma ipsum ostendunt, & quæ tanquàm corporis illius membra sunt. Præterea repetit à se monstratum esse, vnde nascatur, ut poëma rectè se habeat: & quæ causæ huius rei sint: vt etiam quare poëma iure laudari non possit: vitioq; alicui affine sit: hoc enim valet, quod inquit ἢ μὴ: intelligique manifestò debet μὴ εὖ: nam de veritate lectionis non arbitror ambigi oportere, cum hæc certa, mirificeque hic accommodata sit: Addit autem, se etiam egisse, quantum satis esse putat, de rationibus, quibus lædere poëtas, & scripta ipsorum vellicare, quidam consuerant: nec non docuisse quoque, quomodo quæ obiiciuntur ipsis, dissolui ac refelli possint. De his igitur omnibus testatur se egisse: cunctaque illa redigere in memoriam voluit illis, qui hunc librum legerunt. Nam quod in extremo libro fecit non repetit, non quia ob propinquitatem hærere adhuc quæstionem illam putaret in animo eorum, sed (nisi fallor) quia id extra artem, quam tradit, fuit: neque debuit, in ἀνακεφαλαίωσιν eorum, quæ commemorat, propria huius artificij, & quæ instruunt poëtam, id, quod non est intimum ipsius, repeti atque iterari.

FINIS.

RERVM

RERVM ET VERBORVM IN HOC OPERE MAGIS INSIGNIVM INDEX.

A

didasca-

Iphigeniæ

 nouæ

poetica,

V

X

Z

GRÆCARVM

GRAECARVM VOCVM INDEX.

μῖκρὸν

CHARTARVM SERIES,

ab A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd.

Omnes sunt Terniones, exceptis b Cc quæ sunt Duerniones.

FLORENTIAE
APVD HAEREDES
BERNARDI IVNTAE.
M D L X.

